

שבוע פרשת בשלח

(24 – 30 January 10)

ט' – ט"ו שבט ה'תש"נ

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. ושננתם לבניך ודברת בם, בשבתך בביתך ובכלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וקשרתם לאות על ירך, והיו לטטפת בין עיניך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. והיה אם שמע תשמעו אל מצותי, אשר אנכי מצוה אתכם היום, לאהבה את יי אלהיכם ולעבדו, בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש, ואספת דגגך ותיירשך ויצהרך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך, ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם, וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם. וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה, ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר יי נתן לכם. ושמרתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם, וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם, בשבתך בביתך ובכלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם, בימי השמים על הארץ.

ויאמר יי אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על בנפיהם בגדיהם לדרתם, ונתנו על ציצת הכנף, פתיל תכלת. והיה לכם לציצת, וראיתם אתו, וזכרתם את כל מצות יי, ועשיתם אתם, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, והייתם קדשים לאלהיכם. אני יי אלהיכם, אשר הוצאתי אתכם, מארץ מצרים להיות לכם לאלהים, אני יי אלהיכם (אני יי אלהיכם) אמת.

נכון לומר קודם התפילה:

הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יהי רצון מלפניך, יי אלהינו ואלהי אבותינו, שייבנה בית המקדש במהרה בימינו, ותן חלקנו בתורתך.
אך צדיקים יודו לשמך ישובו ישרים את פניך.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מודה אני לפניך, מלך חי וקים שהחזרת בי נשמותי בחמלה. רבה אמונתך.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה יי, גותן התורה:**

וידבר יהוה אל־משה לאמר: דבר אל־אֶהרֶן ואל־בָּנָיו לאמר פה תברכו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אמור להם:
יברכך יהוה וישמרך: יאר יהוה | פָּנָיו אֵלֶיךָ ויחַנֶּךָ: וישא יהוה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וישם לך שְׁלוֹם:
ושמו את־שְׁמִי על־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ואני אברכם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין:

קריאת שמע

שמע ישראל, יי אלהינו, יי אחד:
בלחש: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:
ואהבת את יי אלהיך, בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך. והיו הדברים האלה, אשר אנכי מצוך

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה בולטת כולו יתפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֹרָה הַנֶּבֶל וְכֹזֹר
 אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹדֶךָ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרֶךָ בְּלֵאָמִים: ה כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ
 וְעַד־שָׁחַקִים אֲמַתְךָ: ו רֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יַחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הַוְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים | דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אֲחַלֶּקָה שָׁכֶם וְעֶמֶק סָפוֹת אֲמַדְדָּה:
 ט לִי גִלְעָד | לִי מִנְשָׁה וְאַפְרַיִם מְעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָמָה
 אֲשִׁלֶּיךָ נַעֲלִי עַל־פְּלִשֶׁת אֲתָרוּעַע: יא מִי יִכְלֵנִי עִיר מִבְּצָר מִי נִחְנִי עַד־אֲדָמָה: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים
 זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֲתֵינוּ: יג הֲבֵה־לָנוּ עֲזָרָת מִצָּר וְיִשׁוּא תִשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים
 נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול וכאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמִּנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מַרְמָה עָלַי פָּתַחוּ וּדְבָרוֹ
 אֲתִי לְשׁוֹן שָׁקֵר: ג וּדְבָרִי שִׁנְאָה סִבְבוּנִי וּיִלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֹהֲבָתִי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה:
 ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת מִוֶּכֶה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֹהֲבָתִי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֹד עַל־יְמִינִי:
 ז בַּהֲשִׁפְטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יָקַח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
 יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וּדְרָשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
 וַיִּבְזּוּ זָרִים יִגְיעוּ: יב אֶל־יְהִי־לוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אַחֲרֵיתוֹ לַהֲכָרִית בְּדֹר
 אַחֵר יִמַּח שָׁמָּה: יד יִזְכֹּר | עוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אֲמֹו אֶל־תִּמְחָ: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד
 וַיִּכְרַת מֵאָרֶץ וְזָכָר: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאִבּוֹן וְנִכְאָה לִבָּב לְמוֹתָת:
 ז וַיֵּאָהֵב קָלָלָה וַתְּבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלָלָה כְּמֹדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים
 בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲמָה וְלִמְזוֹחַ תִּמְכִּיד יַחְגְּרָה: כ זֹאת | פָּעַלְתָּ שְׁטֵנִי מֵאֵת
 יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנִי עֲשֵׂה־אֲתִי לִמְעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדְךָ הַצִּילָנִי:
 כב כִּי־עֲנִי וְאִבּוֹן אֲנִכִּי וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־כְּנֻסוֹתָו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי כְּאַרְבָּה: כד בְּרַכִּי כִּשְׁלוֹ
 מִצּוֹם וּבְשָׂרִי כַחַשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֹאֲוִנִי יִגְיעוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 הַוְשִׁיעֲנִי כְּחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אֲתָהּ יְהוָה עֲשִׂיתָהּ: כח יִקְלְלוּ־הֶמָּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוּ |
 וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׁוֹטְנֵי כְלָמָה וַיַּעֲטוּ כַּמַּעִיל בְּשִׁתָּם: ל אֹדְדָה יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבַתּוֹךְ
 רַבִּים אֶהְלָלָנוּ: לא כִּי־יַעֲמֹד לִימִין אִבּוֹן לְהַוְשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשׁוֹ:

מפתח כללי

א)	סדר הנחת תפילין	ב
ב)	מזמורי תהלים ק"ח ק"ט	ג
ג)	מכתב ראש חודש שבט, התשי"א סדר מפורט ליום העשירי בשבט	ה
ד)	מאמר ד"ה באתי לגני (עם ביאור בדרך אפשר) שבת פרשת בא, יו"ד שבט ה'תש"י	ו
ה)	מאמר ד"ה באתי לגני (עם ביאור בדרך אפשר) מוצאי שבת פרשת בא, יו"ד שבט תש"ל	טז
ו)	מכתב כללי	מ
ז)	שיחת יום ב' פרשת בשלח, יו"ד שבט ה'תשט"ז	מו
ח)	שיחת שבת פרשת בשלח ט"ו בשבט ה'תשט"ז	סג
ט)	לקוטי שיחות לשבוע פרשת בשלח (בלח"ק) כרך יא	עג
י)	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת בשלח	עו
יא)	לוח "היום יום" לשבוע פרשת בשלח	פז
יב)	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	צ

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדויקים (קאפח):

יג)	ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בשלח	צב
יד)	פרק אחד ליום לשבוע פרשת בשלח	קי
טו)	ספר המצוות לשבוע פרשת בשלח	קיט
טז)	נביאים וכתובים שמואל-א פרק ו, דברי הימים-ב פרק כד	קכב
יז)	מסכת בבא בתרא עם ביאורים מדף קנו עד דף קסב	קכד

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

יח)	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קנב
יט)	שולחן ערוך הלכות נשיאת כפים - אדמו"ר הזקן	קנב
כ)	לקוטי תורה – ד"ה לא הביט און ביעקב - אדמו"ר הזקן	קנג
כא)	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קנח
כב)	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קנח
כג)	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קנט
כד)	קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב	קנט
כה)	ספר המאמרים ה'תש"ב - אדמו"ר מוהריי"צ	קס
כו)	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהריי"צ	קסא
כז)	ספר הזכרונות - אדמו"ר מוהריי"צ	קסא
כח)	אגרות קודש - אדמו"ר מוהריי"צ	קסד
כט)	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת בשלח ע"פ חומש "תורה תמימה"	קסה
ל)	לוח זמנים לשבוע פרשת בשלח	קצ
לא)	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קצא

ב"ה, ראש חדש שבט, ה'תשי"א
ברוקלין, נ. י.

אל אני"ש, תלמידי התמימים, אל המקושרים או
השייכים אל כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע
הכ"מ, ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על שאלת רבים אודות סדר מפורט ביום העשירי בשבט הבע"ל, הוא יום היארצייט של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, הנני בזה להציע:

שבט קדש שלפני היארצייט ישתדלו לעלות לתורה.

אם אין מספר העליות מספיק - יקראו בתורה בחדרים שונים, אבל **לא להוסיף** על מספר הקרואים.

ישתדלו שמפטיר יהי הגדול שבחבורה - בריצוי רוב המנין - או על פי הגורל.

יבחרו וירימו מי שיתפלל לפני התיבה ביום היארצייט, ונכון לחלק שיתפלל אחד ערבית, שני - שחרית, שלישי - מנחה כדי לזכות בזה מספר יותר גדול של אני"ש.

להדליק נר שידלק כל המעט לעת. אם אפשר בקל - נר של שעה.

בשעת התפלות ידלקו חמשה נרות.

אחר התפלה (לבקר - אחר אמירת תהלים) ילמוד (יסיים) המתפלל לפני התיבה פכ"ד דכלים ופ"ז דמקואות. אח"כ יאמר המשנה ר' חנינא בן עקשיא כו' ויאדיר. בלחש - איזה שורות בתניא, קדיש דרבנן.

אחר תפלת ערבית - יחזרו חלק מהמאמר דיום ההסתלקות (ד"ה באתי לגני, נדפס בקונטרס ע"ד) בע"פ. ואם אין מי שיחזור בע"פ ילמדוהו בפנים. וכן אחר תפלת הבוקר. ולסיימו אחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה - פרק תניא. וכן לאחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה ירים כל אחד תרומה להענינים השייכים לנשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, **בעד עצמו ובעד כל אחד מבני ביתו שיחיו**, וכן קודם תפלת מנחה.

לאחר תפלת הבוקר וחזרת הדא"ח - יקרא כל אחד פ"ג (כמובן בחגירת אבנט). אלו שזכו להכנס ליחידות, או עכ"פ לראות את פני כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ - יצייר עצמו, בעת קריאת הפ"ג, כאלו עומד לפניו. להניח הפ"ג אח"כ בין דפי מאמר, קונטרס וכו' של תורת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ. ולשלחו (אם באפשרי **בו ביום**) על מנת לקראתו על ציון שלו.

במשך המעט לעת - ללמוד פרקי המשניות של אותיות השם.

במשך המעט לעת - לעשות התועדות.

לקבוע שעה במשך המעט לעת - לבאר לבני ביתו שי' אודות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועבודתו אשר עבד בה כל ימי חייו. במשך המעט לעת - לבקר (אלו הראויים לזה) בבתי הכנסיות ובבהמ"ד אשר בעיר לחזור שם מימרא או פתגם מתורתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר אודות אהבת **כל ישראל** שלו, להודיע ולהסביר תקנתו ע"ד אמירת תהלים, לימוד חומש עם פירש"י - ובמקומות המתאימים - גם ע"ד לימוד התניא כפי שחלקו לימות השנה. - אם באפשרי לעשות כל הנ"ל מתוך התועדות.

במשך המעט לעת - לבקר (המוכשרים לזה) במקום כנוסי הנוער החרדי - ולהשתדל, ככל האפשרי בדרכי שלום, גם במקום כינוסי הנוער שלעת עתה עדיין אינו חרדי - ולבאר להם איך שחבה יתירה נודעת להם תמיד מאת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר להם את אשר תבע מהם והתקוה והבטחון אשר בטח בהם, אשר סוף סוף ימלאו את תפקידם בהחזקת היהדות והפצת התורה בכל המרץ החום והחיות שהם מסגולת הנוער.

* * *

מובן אשר, אם זהו מתאים לתנאי המקום, ימשיכו בכל הנ"ל בימים אשר אחרי היארצייט ובפרט ביום השי"ק שלאחריו.

* * *

והוי' יחיש ביאת גואלנו והקיצו ורננו שוכני עפר, ונשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעל ההילולא, בתוכם ישמיענו נפלאות וינהלנו בדרך העולה בית א-ל.

מנחם מענדל שניאורסאהן

בס"ד*, שַׁבַּת פֶּרֶשֶׁת בֹּא יו"ד שַׁבָּת, ה'תש"י

יִאֲרָצִיט כְּבוֹד אִמּוֹ זְקֻנָּתוֹ הָרַבִּנִּית הַצְדִּיקָנִית מֵרַת רַבָּה נִשְׁמָתָהּ עֵדֶן זְכוּתָהּ יָגֵן עָלֵינוּ
 "בָּאתִי לִגְנִי אַחֲתִי כֹלָה", וְאֵיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (בְּמִקְוָמוֹ) "לִגְן אֵין פְּתִיב פֶּאן אֶלָּא לִגְנִי,
 לִגְנוּנִי, לְמָקוֹם שְׁהִיָּה עֲקָרִי בְּתַחֲלָה", דְּעֵקֶר שְׂכִינָה בְּתַחֲתוֹנִים הִיָּתָה, וְעַל יְדֵי חֲטָא
 עֵץ הַדַּעַת נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מֵאַרְצָן לְרַקִּיעַ, וְעַל יְדֵי חֲטָא קִין וְאַנּוּשׁ נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מֵרַקִּיעַ
 א' לִב' וּג', וְאַחֲרַי כֶּף בְּדוֹר הַמִּבּוּל נִסְתַּלְקָה מֵרַקִּיעַ ג' לִד', וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה עַל פֶּסוּק
 "וַיִּשְׁמַע אֶת קוֹל הָיוֹי אֱלֹקִים מִתְּהִלָּה בְּגֵן – אָמַר רַבִּי אַבָּא, מְהִלָּה אֵין פְּתִיב פֶּאן אֶלָּא
 מִתְּהִלָּה, קִפְּץ וְאַזְלָא קִפְּץ וְאַזְלָא", וְאַחֲרַי כֶּף עֲמָדוֹ שְׁבַע צַדִּיקִים וְהוֹרִידוּ אֶת הַשְּׂכִינָה לְמַטָּה,
 אַבְרָהָם זָכָה וְהוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה מֵרַקִּיעַ ז' לו', וַיִּצְחַק מו' לָה', עַד כִּי מָשָׁה שְׁהוּא הַשְּׂבִיעִי
 (וְכָל הַשְּׂבִיעִין¹ חֲבִיבִין) הוֹרִידוּ לְמַטָּה בְּאַרְצָן. וְעֵקֶר גְּלוּי אֱלֹקוֹת הִיָּה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, דְּכַתִּיב
 "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם", בְּתוֹכּוֹ לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בְּתוֹכָם, בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאַחַד, וְזֶהוּ
 "צַדִּיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ וַיִּשְׁכְּנוּ לָעַד עָלֶיהָ", דְּצַדִּיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ שְׁהוּא גֵן עֵדֶן, מִפְּנֵי מָה, לְפִי
 שְׁהֵם מְשַׁפְּינִים (הֵינּוּ מִמְּשִׁיכִים) בְּחִינַת שׁוֹכֵן עַד² מְרוֹם וְקְדוּשָׁה, שְׁהִיָּה בְּגְלוּי לְמַטָּה. וְזֶהוּ
 "בָּאתִי לִגְנִי לִגְנוּנִי, לְמָקוֹם שְׁהִיָּה עֲקָרוֹ בְּתַחֲלָה", דְּעֵקֶר שְׂכִינָה בְּתַחֲתוֹנִים הִיָּתָה. וְהַעֲנִין
 הוּא, דְּהִנֵּה תְּכָלִית הַכּוֹנֶה בְּבִרְיָאָה וְהַתְּהוּת הָעוֹלָמוֹת, דְּנִתְּאָהּ הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת
 לוֹ יְתִבְרֵךְ דִּירָה בְּתַחֲתוֹנִים, שְׁהִיָּה גְלוּי אֱלֹקוֹת לְמַטָּה עַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם, עַל יְדֵי אִתְּפָּא
 וְאִתְּהַפְּכָא, דְּנִשְׁמָה תִּרְדַּ לְמַטָּה לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוּף וְנַפְשׁ הַבְּהֵמִית, וְהֵם יַעֲלִימוּ וַיִּסְתִּירוּ עַל אֹר
 הַנִּשְׁמָה, וּבְכָל זֶה תִּפְעַל הַנִּשְׁמָה בְּרוּר וְזִכּוּף הַגּוּף וְנַפְשׁ הַבְּהֵמִית, וְגַם חֲלָקוֹ בְּעוֹלָם. וְזֶהוּ
 "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם", בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאַחַד, וְהוּא עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה בְּעֲבוּדַת
 הַבְּרוּרִים בְּבִחִינַת אִתְּפָּא וְאִתְּהַפְּכָא, וּכְמֵאֲמַר "כִּדְּ אִתְּפָּא סִטְרָא אַחְרָא אִסְתַּלַּק יְקָרָא
 דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכוּלָּהּ עֲלֵמִין". וְהִנֵּה מָה שְׁאוּמֵר "בְּכוּלָּהּ עֲלֵמִין", הַכּוֹנֶה עַל מִדְּרָגַת
 הָאֹר דְּהוּא בְּכוּלָּהּ עֲלֵמִין בְּשׁוּהָ, וְהֵינּוּ אֹר הַסּוֹבֵב כָּל עֲלֵמִין שְׁמַאִיר בְּכָל הָעוֹלָמוֹת
 בְּשׁוּהָ, דְּבְּעוֹלָמוֹת הָרִי יֵשׁ חֲלוּקֵי מִדְּרָגוֹת, דְּאֵינּוּ דוּמָה עוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים לְעוֹלָמוֹת תַּחֲתוֹנִים,
 דְּבְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים מְאִיר הָאֹר בְּגְלוּי, וּבְּעוֹלָמוֹת תַּחֲתוֹנִים הָאֹר אֵינּוּ מְאִיר בְּגְלוּי כָּל
 כֶּף, וַיֵּשׁ שְׁהָאֹר בָּא בְּבִחִינַת הָעֵלֶם וְהַסֵּתֵר, וַיֵּשׁ בְּזֶה חֲלוּקֵי מִדְּרָגוֹת, וּכְמוֹ שְׁכַתּוֹב "אַף יְדֵי

(*) נדפס בספר המאמרים תש"י עמ' 111 ואילך. ההערות פקודי פרק ו וביאורו פרק ד.
 ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר.
 (1) ויקרא רבה פרשה כט, יא. - ראה גם כן סוף [מאמר] פרשת חוקת [מאמר] דיבור המתחיל על כן יאמרו פרק ב.
 דיבור המתחיל החודש הזה ש"ת.
 (2) להעיר בענין "עד" מזהיר חלק ב ריש פרשת וארא
 ובביאורי הזוהר שם. לקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל אלה
 (3) ראה תניא פרק כז. לקוטי תורה ריש פרשת פקודי. שם
 פרשת חוקת [מאמר] דיבור המתחיל על כן יאמרו פרק ב.
 (4) ראה פרקי דר' אליעזר פרק יח. זוהר חלק ב כ, א. לז, א.
 פה, ב.

א. קופץ והולך (כלומר, קופץ ממקומו למקום אחר). ב. התכופות והתהפכות (של הנפש הבהמית - שני אופנים בעבודת ה').
 ג. כשמתכופף הצד האחר המנגד לקדושה, עולה (מתרומם) כבודו של הקדוש ברוך הוא בכל העולמות. ד. בכל העולמות.
 ה. שמסובב (מקיף) את כל העולמות.

יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, ואיתא במדרש⁴ "נטה ימינו וברא שמים, ונטה שמאלו וברא
 ארץ", וידוע דיד ימין מורה על האור והגלוי יותר, וזהו "וימיני טפחה שמים", ד"שמים"
 הפונה עולמות העליונים – שם הגלוי בבחינת ימין שהוא גלוי האור, והאור עצמו הוא
 בבחינת גלוי, ו"ארץ" הפונה עולמות התחתונים, הם מבחינת שמאל שאין האור בגלוי כל
 כך, וגם האור עצמו בא בבחינת העלם והסתור, כידוע ההפך בד' עולמות, דכתיב "כל
 הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", שהם ד' עולמות – אצילות בריאה יצירה
 עשיה – בזה האור אינו כמו שהוא באצילות, כמו שהוא בבריאה יצירה עשיה, דאצילות
 הוא בבחינת גלוי ההעלם, ואצילות מלשון אצלו וסמוך, וכן פרוש אצילות מלשון הצלה
 והפרשה, דאצילות עם היותו בחינת עולם, אבל בכללותו הוא בכלל עולמות האין סוף, מה
 שאין בן בריאה שהוא התחלת המציאות בבחינת יש מאין. וזהו "כל הנקרא בשמי ולכבודי",
 דשמי וכבודי הוא המיוחד בי עדין, שקאיי על עולם האצילות שהוא עולם היחוד וההתפללות,
 שהאור שם בתכלית הגלוי, דאינו דומה כלל לכמו שהוא בעולמות בריאה יצירה עשיה,
 ובבריאה יצירה עשיה עצמן יש חלוקי מדרגות בהגלוי אורות כמו שהוא בעולם הבריאה
 ועולם היצירה ועשיה. אמנם כל זה הוא בהאור שבא להחיות את העולמות בבחינת ממלא
 כל עלמין, אבל בהאור שהוא למעלה משכינות אל העולמות, והוא בחינת אור הסובב כל
 עלמין, שבא בבחינת סובב ומקיף לעולמות, הרי מאיר בכל העולמות בשוה, וזהו "בכולהו
 עלמין"⁵, והינו שאור זה הנה אפן המשכתו הוא בכל העולמות בשוה. אמנם בכדי להמשיך
 אור זה בכולהו עלמין, הוא על ידי העבודה בעבודת הברורים בבחינת אתכפא ואתהפכא
 דוקא. וזהו "כד אתכפא סטרא אחרא", כאשר פועל בעבודתו להיות אתכפא סטרא אחרא
 ואתהפכא חשוכא לנהורא⁶, הנה יתרון האור הוא מהחשך דוקא, והינו דכאשר החשך נהפך
 לאור, הנה נעשה יתרון האור, שהאור מאיר בגלוי עד אשר יאיר למטה ממש, והינו שנמשך
 האור באפן כזה, אשר אפן המשכתו הוא בכל העולמות בשוה. וזהו "כד אתכפא סטרא
 אחרא אסתלק יקרא דקודשא בריך הוא בכולהו עלמין", בחינת האור, שנמשך אור הסובב
 כל עלמין שאפן המשכתו בבחינת סובב ומקיף בכל העולמות בשוה, ואם כן מאיר גם למטה
 כמו שהוא למעלה. וזהו "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחד, על ידי
 העבודה דבחינת אתכפא ואתהפכא חשוכא לנהורא, הנה נעשה על ידי זה יתרון האור,
 דאסתלק יקרא דקודשא בריך הוא בכולהו עלמין, שמאיר ומתגלה אור הסובב.
 קצור. עקר שכינה בתחתונים. יבאר דכונת בריאת העולמות שיהיה דירה בתחתונים, ונעשה
 על ידי אתכפא ואתהפכא, שממשיך אור הסובב, שזהו בכולהו עלמין בשוה.

(5) ראה בכל זה תורה אור פרשת בראשית ביאור ל[מאמר]

(6) נקראת המשכה זו בזוהר לשון אסתלק שהוא בחינת גילוי
 אור הסובב כל עלמין כו' בבחינת רוממות (תורה אור סוף
 פרשת ויקהל עיין שם).

(5) ראה בכל זה תורה אור פרשת בראשית ביאור ל[מאמר]
 דיבור המתחיל כי כאשר השמים. שם ריש פרשת וירא. ביאור
 דואלה המשפטים ועוד.

ו. שהכוונה. ז. ממלא את כל העולמות ("סובב כל עלמין" ו"ממלא כל עלמין" הם שתי מדרגות בהשפעת האור האלקי בעולם,
 וכמבואר להלן). ח. בכל העולמות. ט. התכופות הצד האחר (המנגד לקדושה) והתהפכות החושך לאור.

(ב) וְהָנָה זאת הִיְתָה הָעֲבוּדָה בַּמִּשְׁכָּן וּמִקֹּדֶשׁ בַּעֲבוּדַת הַבְּרוּרִים, דְּבַחֲנִית אֶתִּפְפִּיא הַמִּבְיָא
 וּמַעֲלָה לְבַחֲנִית אֶתֶּהֱפָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא, וְלִכֵּן אַחַת הָעֲבוּדוֹת שֶׁהִיא בַּמִּקְדָּשׁ הוּא
 עֲנִין עֲבוּדַת הַקֶּרְפָּנוֹת, שֶׁהוּא עֲבוּדָה רוּחָנִית שְׁבִנְפֶּשׁ, וְזֶהוּ עֲנִין הַשְׁתַּתְּפוֹת הַפְּהִנִים וְהַלּוּיִים
 בַּעֲבוּדָתָם וְשִׁירָם וְזִמְרָם בַּעֲת הַבָּאָת הַקֶּרְפָּן, שֶׁזֶּהוּ עֲבוּדָה רוּחָנִית. וְעֲנִין עֲבוּדַת הַקֶּרְפָּן בַּעֲבוּדָה
 בְּנִפְשׁ הָאָדָם הוּא, דְּכַתִּיב "אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קֶרֶפֶן לַהוֹי", מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן "כו',
 דְּלִכְאוּרָה יִקְשֶׁה דָּאָם הִיְתָה פְּנוּתוֹ בְּזֶה רַק לְבָאָר מִשְׁפָּטֵי הַקֶּרְפָּן, הָיָה לִיָּה לְמִימְרֵי אָדָם מִכֶּם כִּי
 יִקְרִיב קֶרֶפֶן לַהוֹי, הִנֵּה כֹךְ וְכֹךְ יִהְיֶה מִשְׁפָּט הוֹבָאָת הַקֶּרְפָּן וְהַלְכוּתוֹ, וּמִפְּנֵי מָה אוֹמֵר "אָדָם
 כִּי יִקְרִיב מִכֶּם" וְכו'. אֲלֹא יָדוּעַ הַפְּנוּת בְּזֶה הוּא שְׂבָא גַם לְבָאָר כָּלִלוֹת עֲנִין הַקֶּרְפָּנוֹת בַּעֲבוּדָה
 בְּנִפְשׁ הָאָדָם, וְזֶהוּ "אָדָם כִּי יִקְרִיב", הָאָדָם כִּי יִתְקַרֵּב לְאַלְקוֹת, הִנֵּה מִכֶּם הוּא קֶרֶפֶן לַהוֹי,
 מִכֶּם וּבְכֶם תְּלוּי הַדְּבָר לְהִיּוֹת קֶרֶפֶן לַהוֹי, הֵינּוּ לְהִיּוֹת קָרוֹב אֶל הוֹי, דִּידוּעַ דְּקֶרְפָּנוֹתָם הֵם עֲנִין
 קָרוֹב הַכַּחוֹת וְהַחוּשִׁים, וּבָא בְּזֶה לְבָאָר, דְּכֹאֲשֶׁר בָּא לְהַתְקַרֵּב לְאַלְקוֹת, הוּא "מִכֶּם", וְהֵינּוּ
 שְׁתְּלוּי הַדְּבָר בְּכֶם, דָּאֵל יֹאמֵר אָדָם אִיךְ אֶתְקַרֵּב אֶל אֱלֹקוֹת, וּבִפְרָט כֹּאֲשֶׁר יוֹדֵעַ מֵהוּתוֹ הַעֲצָמִי
 שֶׁהוּא בְּשִׁפְלוּת וּמִלְכָּלךְ בְּכִמָּה עֲנִינִים לֹא טוֹבִים, וְאִם כֵּן הוּא בְּתַכְלִית הֶרְחוֹק מֵאַלְקוֹת וְאִיךְ
 אֶתְקַרֵּב לְאַלְקוֹת, וְעַל זֶה הוּא אוֹמֵר מִכֶּם, בְּכֶם הַדְּבָר תְּלוּי, דְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יָכוֹל
 לֵאמֹר "מִי יִגִּיעוּ מַעֲשֵׂי לְמַעֲשֵׂי אֲבוֹתֵי אֲבֹרָהִם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וְאִין בְּזֶה הַגְּבֻלוֹת כָּלֵל, וְאִין שׁוּם
 דְּבָר הַמוֹנֵעַ וּמַעֲכָב חֲלִילָה, לַעֲלוֹת וּלְהִגִּיעַ וּלְהַתְקַרֵּב לְאַלְקוֹת, וְאִין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא
 בְּטְרוּנִיָּא¹⁰ עִם בְּרִיּוֹתָיו, וּמִתְגַּלֶּה וּמֵאִיר בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי כַּחוֹ וְיִכְלָתוֹ, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ
 רַבָּה¹¹ "וּכְשֶׁאֲנִי מִבְּקֵשׁ אֵינִי מִבְּקֵשׁ לְפִי כַּחוֹ אֲלֹא לְפִי כַּחוֹ", לְפִי הַכַּח שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, דְּעַל
 יְדֵי זֶה הִנֵּה בְּכַח כָּל אֶחָד וְאֶחָד לַעֲלוֹת וּלְהִגִּיעַ לְמִדְרָגָה הַיּוֹתֵר נְעִלִית. וְזֶהוּ "אָדָם כִּי יִקְרִיב",
 דְּבִכְדִּי שֶׁהָאָדָם יִתְקַרֵּב לְאַלְקוֹת הוּא "מִכֶּם", שְׂבִכְם הַדְּבָר תְּלוּי, וְהֵינּוּ "מִכֶּם קֶרֶפֶן לַהוֹיָה",
 דְּמִכֶּם תִּקְרִיבוּ אֶת הַקֶּרְפָּן לַהוֹי, דְּאִין הַפְּנוּת רַק הַקֶּרְפָּן שֶׁל הַבְּהֵמָה בְּלִבָּד, כִּי אִם מִכֶּם מִמֶּשׁ,
 וְהוּא "מִן הַבְּהֵמָה", הַבְּהֵמָה שְׂבִלְבוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁהוּא הַנִּפְשׁ הַבְּהֵמִית. "מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן",
 הֵן הֵמָּה הַפְּרָטִי מִדְּרָגוֹת דִּישְׁנָם בְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית, וְכִידוּעַ הָעֲנִינִים בְּזֶה, דְּאִינוּ יוֹמָה הָאֲפָנִי
 הַבְּרוּרִים בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד, דִּישְׁנֵנוּ שֶׁהַנִּפְשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁלוֹ הוּא שׁוֹר נִגַּח וּבַעַל מַדּוֹת גִּסּוֹת בִּיּוֹתֵר,
 וְיֵשׁ שֶׁהוּא צֹאן שֶׁהוּא בְּהֵמָה דְּקָה, אֲפִ שְׁגָם זֶה בְּכָלֵל בְּהֵמָה, אֲבָל הוּא בְּדַקּוֹת עַל כָּל פְּנִים
 (וְכַמְבָּאָר בְּאַרְיִכוֹת¹² בְּקִנְטֵרִס הַתְּפִלָּה, תר"ס), וְזֶהוּ שְׂאוֹמֵר אֲשֶׁר "תִּקְרִיבוּ אֶת קֶרְבַּנְכֶּם". וְהִנֵּה
 בְּהַקֶּרְפָּן הַגִּשְׁמִי הוּא שְׂמִבְיָאִין בְּהֵמָה גִּשְׁמִית עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְהִיָּה הָאֵשׁ שְׂלִמְעָלָה, וְכִדְאִיתָא
 בְּיוֹמָא (כא עמוד ב) רְבוּצָה כְּאַרִי (גַּחְלֵת שְׁנִפְלָה מִן הַשָּׁמַיִם בִּימֵי שְׁלֹמֹה וְהִיְתָה עַל הַמִּזְבֵּחַ,
 רש"י). וּבְזֹהֵר אִיתָא¹³ "אַרְיִה דְּאֵכֵל קוֹרְבָּנִין"¹⁴, הִנֵּה כִּמוֹ כֵּן הוּא בַּעֲבוּדָה בְּנִפְשׁ הָאָדָם, הָרִי יֵשׁ

(11) במדבר רבה פרשה יב, ג.

(7) ראה קונטרס לימוד החסידות פרק יב. [מאמר] דיבור

(12) ראה גם כן שיחת שמחת תורה תרס"א (בספר תורת

המתחיל טעמה תש"ט (קונטרס סב) פרק ב ואילך.

שלום). [מאמר] דיבור המתחיל משכני (השני) תש"א.

(8) ראה [מאמר] דיבור המתחיל טעמה הנ"ל, ושם נסמן.

(13) ראה זוהר חלק א ו, ב. זוהר חלק ב רעה, א. זוהר חלק

(9) תנא דבי אליהו רבה פרק כה.

ג יז, א. ועוד.

(10) עבודה זרה ג א. וראה ספר המאמרים אידיש בתחלתו.

אֵשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה, וְהוּא הָרָשָׁפִי אֵשׁ שְׁבִנְפָשׁ הָאֱלֹקִית, וּכְמֹאֲמֹר "רָשָׁפִיָּה רָשָׁפִי אֵשׁ שְׁלֹהֶבֶת י—ה",
 וְאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבֵּה (הוּבָא בִּילְקוּט) כְּאֵשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה, שְׁאִין הָאֵשׁ מְכַבֶּה לַמִּים וְאִין הַמִּים מְכַבִּין
 לָאֵשׁ, וְהִינוּ שְׁבִטְבַּע הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית הָרִי יֵשׁ בּוֹ רָשָׁפִי אֵשׁ הָאֱהָבָה לְאֱלֹקוֹת, וְהוּא בְּדוּגְמָא אֵשׁ
 שְׁלֹמֶעֱלָה שְׁאִין הַמִּים מְכַבִּין אוֹתוֹ, וְהַמִּים הֵם מִים רַבִּים¹⁴ בְּרַבּוּי הַטְּרָדוֹת בְּטְרָדַת הַפְּרָנְסָה
 וּבִלְבוּלִים שׁוֹנִים בְּטְרָדוֹת שׁוֹנוֹת הַמְּבַלְבְּלִים בְּתוֹרָה וְעִבּוּדָה, וּבְכָל זֶה הֵנָּה גַם הַנְּהוּרוֹת לֹא
 יִשְׁטָפוּהָ, לְפִי דְרָשָׁפִי אֵשׁ הָאֱהָבָה שְׁבִנְפָשׁ הָאֱלֹקִית הוּא בְּדִגְמַת אֵשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה דְאִין הַמִּים
 מְכַבִּין אוֹתָהּ, וּבְזֶה צְרִיךְ לִהְיוֹת הַהִקְרָבָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שְׁגָם הוּא יִהְיֶה לוֹ אֱהָבָה
 לְאֱלֹקוֹת, וּכְמוֹ שֶׁפְּתוּב "וְאֶהְבֶּתָּ אֶת הָיוֹי" אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לִבְכָּךְ", וְאָמְרוּ רַז"ל "בְּשָׁנֵי יִצְרִיךְ", דְּגָם
 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית יִהְיֶה לוֹ אֱהָבָה לְאֱלֹקוֹת, דְּזֶה בָּא עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית בְּנֶפֶשׁ
 הַבְּהֵמִית, דִּתְחַלֶּה הָרִי¹⁵ הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית אִין לוֹ שׁוּם יָדִיעָה וְהָרָגֶשׁ בְּעֻנְיֵי אֱלֹקוֹת כָּלֵל, אֲמָנָם
 עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, וּמִתְבּוֹנֵן בְּהַתְּבונָנוֹת אֱלֹקֵי דְגָם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית יוּכַל לְהַשְׁיִגּוֹ,
 הֵנָּה עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הַתְּקַרְבוֹת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית (וּכְמוֹ שֶׁמְבָאָר בְּמָקוֹם אַחֵר שְׁנַעֲשֶׂה חִקְיָקָה
 כָּלִילִית בְּהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית דְּאֱלֹקוֹת הוּא גַם כֵּן דְּכָר הַמּוֹבֵן וְהַמְּשָׁג כו'), הֵנָּה אַחֵר כֵּן הוּא "רַב
 תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוֹר", שֶׁמֶתְהַפֵּךְ מִבְּהֵמִיּוֹתוֹ וְעוֹלָה וְנִכְלָל בְּרָשָׁפִי אֵשׁ הַתְּשׁוּקָה שְׁבִנְפָשׁ הָאֱלֹקִית.
 וּכְמוֹ שֶׁעַל יְדֵי קֶרֶבֶן הַגִּשְׁמִי הָרִי מִתְּבַרֵר הַנִּיצוּצֵי דוּמָם צוּמַח חַי, הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן עַל יְדֵי הַהִקְרָבָה
 בְּרוּחָנוֹת הָרִי מִתְּבַרֵר וּמִתְהַפֵּךְ הַחֲשׂוֹכָא¹⁶ דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית לְנִהוּרָא. וְזֶהוּ "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ
 וְשִׁכְנִתִּי בְּתוֹכָם", דְּבִתּוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד הָרִי עַל יְדֵי עִבּוּדָתוֹ בְּבַחֲנִית אֶתְפָּא, וְהַעֲקָר הַמְּבִיא
 לְיָדֵי אֶתְהַפָּא כו', הֵנָּה כֵּן אֶתְפָּא סְטָרָא אַחְרָא אֶסְתָּלַק יִקְרָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכוּלְהוּ
 עֲלָמִין, בְּחִינַת הָאוֹר וְהַגְּלוּי, שֶׁהוּא בְּחִינַת סוּבֵב כָּל עֲלָמִין כו'.

קְצוֹר. יֵבֶאָר עֲנִין הַקְּרַבְנוֹת בְּעִבּוּדָה ד' אָדָם כִּי יִקְרִיב" צְרִיךְ לִהְיוֹת "מִפֶּסֶם קֶרֶבֶן". אֵשׁ
 שְׁלֹמֶעֱלָה וְאֵשׁ מְלִמְטָה, אֱהָבָה דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְדְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית. אֱהָבָה דְּנֶפֶשׁ
 הַבְּהֵמִית בָּאָה עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית.

ג) וּבְזֶה יוּכַן מַה שֶׁהִמְשָׁכֵן הָיָה מַעֲצֵי שֵׁטִים דּוֹקָא, דְּלִהְיוֹת שְׁעָקָר הָעִבּוּדָה בְּמִשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ
 הוּא לְאֶתְהַפָּא חֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא, שְׁזֶהוּ עֲנִין עִבּוּדַת הַקְּרַבְנוֹת כַּנ"ל (וּבִפְרָט¹⁶ מַעֲשֶׂה
 הַקְּטָרֶת), וְעַל יְדֵי הָעִבּוּדָה שְׁבִנְפָשׁ הֵנָּה עַל יְדֵי זֶה הָאִיר גְּלוּי אֱלֹקוֹת בְּעוֹלָם, וְלִכֵּן הָיָה
 מַעֲצֵי שֵׁטִים, דְּהֵנָּה שִׁטָּה¹⁷ פְּרוּשָׁה נְטִיָּה, דְּהִינוּ שְׁיֵשׁ דְּכָר שֶׁהוּא אֲמָצְעִי, וְהַהֲטָיָה לְאִיזָה
 צַד, לְמַעַלָּה אוֹ לְמַטָּה, נִקְרָאת שִׁטָּה, וְכֵן פְּרוּשׁ שְׁטוּת, דְּשְׁטוּת הוּא הַהֲטָיָה מִהַיָּדִיעָה וְהַחֲכָמָה,
 דִּידִיעָה וְהַשְׁגָּה הוּא דְרָךְ הַמַּצּוּעַ, וְהַהֲטָיָה מִזֶּה נִקְרָא שְׁטוּת. וְהֵנָּה יֵשׁ שְׁטוּת דְּלַעֲמַת זֶה, וּכְמוֹ
 שֶׁפְּתוּב "כִּי תִשְׁטָה אֶשְׁתּוֹ", וּפִרְשׁ רַש"י תַּט מְדַרְכֵי הַצְּנִיעוּת, וּכְתִיב "וַיָּשָׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁטִים",

[14] בכ"ה בכסלו. אור התורה פרשת תולדות הגהה לריש [מאמר]
 דיבור המתחיל ראה ריח בני.

[14] בארוכה ראה תורה אור ריש פרשת נח. המשך מים רבים
 תרל"ו. ועוד.

[15] ראה בכל הנ"ל המשך וככה תרל"ז פרק טל ואילך.
 קונטרס ומעין.

[15] להעיר מהמשך ראש השנה ה'תש"י פרק יב, יג, כא ואילך.
 [16] ראה תורה אור פרשת וישב ריש [מאמר] דיבור המתחיל

1 שהוא ענין¹⁸ השטות דלעמת זה, וכמאמר רז"ל "אין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח
 2 שטות", ורוח הזה מכסה על האמת, ורוח שטות הוא רוח הקלפה וסטרטא אחרא, ונקרא "שטות"
 3 על דרך מלך זקן וכסיל, והם המכסים על האור והגלוי, דאלקות הוא אמת וחיים, וכמו שכתוב
 4 "והוי' אלקים אמת הוא אלקים חיים", והרוח שטות מכסה על האמת והחיות אלקית, ולכן
 5 נקרא בשם "קלפה", וכמו הקלפה המכסה על הפרי, כן הרוח שטות מכסה מעלים ומסתיר על
 6 האור דגלוי אלקות. וזהו הסבה מה שאפשר אשר האדם יכול להיות חס ושלוש עובר עברה,
 7 דלכאורה איך אפשר הדבר אשר יבוא האדם לידי עברה, והוא רק לפי שאינו מרגיש¹⁹ שפזה
 8 הוא נפרד מאלקות, ונדמה לו אשר עודנו ביהדותו, ואם יודע את האמת כמו שהוא, שעל ידי
 9 החטא ועון נעשה נפרד מאלקות, הרי לא היה עושה את דבר העברה רחמנא לצלן בשום אופן,
 10 לפי שבטבע כל ישראל שאינו רוצה בשום אופן ואינו יכול כלל להיות נפרד מאלקות, והראיה
 11 דכאשר בא לידי נסיון וכופין אותו חס ושלוש על ענין של כפירה, דאז אי אפשר לטעות ולחשב
 12 שאינו נעשה נפרד מאלקות, הרי הוא משליך חיו מנגד, ומקבל עליו כל המיני פורין חס
 13 ושלוש ומוסר נפשו על קדשת שמו יתברך, וכן נראה במוחש ממש גם אפלו בדרגות הפחיתות
 14 בקל שבקלים ופושעי ישראל דעלולים למסר נפשם על קדשת שמו יתברך, לפי דאז הרי יודע
 15 ומרגיש בנפשו, ואינו רוצה חס ושלוש להפריד מאלקי ישראל, דכזה להיות חס ושלוש וחס
 16 וחסלילה נפרד מאלקי ישראל אין ביכלת שום בר ישראל, אבל בשארי דברים, הינו בשארי
 17 עברות רחמנא לצלן, הרי אינו יודע ואינו מרגיש שנעשה על ידי זה נפרד מאחודותו יתברך, ונדמה
 18 לו כי הוא עוד ביהדותו כאשר היה, וזה בא מהרוח שטות דסטרטא אחרא שמכסה על האור
 19 והגלוי שלא ירגש בו, פרוש דהרוח שטות גורם לו להאדם העדר ההרגש, והינו שתקף החמדה²⁰
 20 בתאוה והחמימות דנפש בהמית גורם לו הקרירות והעדר ההרגש בענינים הרוחניים, פרוש
 21 דיא צוגעבונדקייט און צעקאכטקייט אין עניניי המדה ותאוה ברתיה, זה מקרר ההרגש (דעם
 22 דערהער און געפיל) בענינים הרוחניים, ער איז אזוי פיל איבערגעגעבען²¹ בעניני תאוותיו
 23 ורצונותיו החמריים והגשמיים, אז דער רוחנית'דיקער הרגש איז בא אים²² בתכלית ההעלם
 24 וההסתר, והינו שנעשה בלתי מרגיש כלל, ואינו מרגיש להנעם והערבות והטוב והעלוי בקיום
 25 המצוות, וכן אינו מרגיש הפחיתות ברחוקו מאלקות שנעשה על ידי חטא ועון, ובדרך כלל הוא
 26 כסוי הנפש בהמית שמכסה על הנפש האלקית, דהנה הנפש האלקית הוא אלקות בעצם
 27 מהותו, ובפרט הניצוץ שבו²³ (הוא הניצוץ פרטי השף אל גופו הפרטי כו'), שעל ידו הוא
 28 מרגיש בכל הענינים האלקיים, ומרגיש מאד בדבר שהוא מנגד לאלקות, והינו דדבר שאינו

(21) אולי הכוונה למה שנאמר בעץ חיים שער דרושי אצילות
 בריאה יצירה עשיה פרק א (הובא בלקוטי תורה [מאמר] דיבור
 המתחיל ושמתי כדכד השני פרק ב): יש ניצוץ קטן מאוד שהוא
 בחינת אלקות כו' וזה הניצוץ מתלבש בכח ניצוץ אחד נברא כו'
 הנקרא יחידה, עד כאן לשונו. ויותר נראה לי שמכוון כאן לניצוץ

(18) סנהדרין קו, א. ספרי, במדבר רבה ותנחומא סוף פרשת
 בלק.

(19) ראה תניא פרק כד כה. קונטרס ומעין מאמר ב ואילך.
 (20) להעיר [מאמר] דיבור המתחיל ויאמר משה תש"ט
 (קונטרס סג) פרק יב יג.

אֱלֹקוֹת בְּגִלּוּי אֵינּוּ רוֹצֵה בּוֹ, וּבִכְפָּרֶט בְּדָבָר שֶׁהוּא מְנַגֵּד עַל אֱלֹקוֹת, וּבּוֹרֵחַ מִזֶּה כְּבוֹרֵחַ מִדָּבָר
 הַמִּזִּיק, וּכְאֵדָם הַבוֹרֵחַ מִמֶּנּוּ, דְּבִרּוּר לּוֹ לְהַנִּפֵּשׁ הָאֱלֹקִית דְּמִיתָה רּוּחַנִית רַחֲמָנָא לְצִלָּן הוּא קָשָׁה
 יוֹתֵר מִמִּיתָה גִּשְׁמִית חֶסֶם וְשָׁלוֹם, וְכָל תְּשׁוּקָתוֹ וְחִפְצוֹ הוּא בְּאֱלֹקוֹת, וְלַעֲשׂוֹת כָּלִים לְאֱלֹקוֹת, וְכָל
 גִּסּוֹת וְחִמְרֵי יִשׁוּת וּמִצִּיאוֹת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, הָרִי הוּא מְכַסֶּה וּמְסַתִּיר וּמַעֲלִים עַל הַהֲרָגָשׁ
 דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, וּבִכְפָּשִׁיטוֹת הוּא אֵז דָּעַר גַּעֲשֵׁמָאק פּוֹן וּוְעֵלְטִי (עוֹלָם שֶׁהוּא הָעֵלָם) אֵיז מְכַסֶּה
 וּמְסַתִּיר אוּיָּף דְּעַם הַהֲרָגָשׁ אֱלֹקִי, שְׁוֹהוּ הִיפָּךְ הַכּוֹנֵה מִמֶּשׁ, מִמָּה שֶׁהִיתָה כּוֹנֵה הָעֲלִיּוֹנָה בְּכִרְיָאָת
 הָעוֹלָמוֹת, דִּנְתָּאָהּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם
 בְּגוּף וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְלְהִיּוֹת בְּעוֹלָם זֶה דּוֹקָא וּלְבָרְרוֹ וּלְזַכְּכוֹ, וּבִכְפָּעַל בָּא לְהִיפָּךְ חֶסֶם וְשָׁלוֹם,
 שֶׁהָעוֹלָם מְסַתִּיר אֶצְלוֹ עַל אֹר הָאֱמֶת, וְנִתְעַבָּה וְנִתְגַּשֵּׁם כָּל כָּךְ עַד שֶׁנִּחְסַר אֶצְלוֹ כָּל חוּשׁ
 מִהַהֲרָגָשׁ (הַנִּקְרָא פִּילְעֵן) בְּעֵנִינִים הָרוּחָנִיִּים, שְׁוֹה בָּא בְּסִבַּת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שֶׁהוּא קְבוּעַ
 וּמִשְׁרָשׁ בְּעֵנִינֵי הָעוֹלָם, וְזֶהוּ כָּל מַהוּתוֹ וְעֵנִינוּ, וּבְהֶם יִהְיֶה וְיִחַשֵּׁב וְיִדְבֵּר בְּחִיּוֹת בְּהֲרָגָשׁ, מִיט אֵ
 גְרוּיִסְעֵן גִּישְׁמָאקִי, אֲשֶׁר הָרָגָשׁ זֶה בְּכָלִלוֹתוֹ וּבִכְפָּרֶט עֲנִין הַנֶּעֱם (דָּעַר גִּישְׁמָאק) שֵׁישׁ לוֹ בְּזֶה הוּא
 שׁוֹלֵל אֶת הַהֲרָגָשׁ בְּרוּחָנִיּוֹת, וְהָעֵקֶר הוּא מִפְּנֵי הַקְרִירוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, דִּי עֵצֶם קְאֵלְטִקִּיט
 שְׁלוֹ אֵין עֲנִינִים רּוּחָנִיִּים מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּהֵמִי בְּעֵצֶם מַהוּתוֹ, דְּשִׁמוּ מוֹכִיחַ עָלָיו נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִי, כָּל
 חִיּוֹתוֹ וְהַהֲרָגָשׁוֹ הוּא רַק בְּעֵנִינִים בְּהֵמִיִּים, וּכְמוֹ שֶׁאֵנוּ רוֹאִין בְּמוֹחַשׁ, דִּישׁ אֲנָשִׁים כְּאֵלוֹ אֲשֶׁר לְבַד
 זֹאת שֶׁהֵם רִיקִים מִחֻכְמָה תּוֹרָה וּמִדּוֹת יִשְׁרוֹת הִנֵּה מַעֲשִׂיהֶם כְּמַעֲשֵׂה בַּהֲמָה מִמֶּשׁ, שְׁדוֹרְסִים
 וּמְלַעֲגִים רַחֲמָנָא לְצִלָּן מִעֲנִינִים הָרוּחָנִיִּים אֲשֶׁר אֵין לָהֶם שׁוֹם מִשְׁגַּ כָּלֵל, וְהָרִי הֵם כְּבַהֲמָה מִמֶּשׁ,
 הַהוֹלֵכֶת וְדוֹרְסֶת מִבְּלִי הַכֹּחַן כָּלֵל אִם הוּא עֶפֶר וְעֵץ אוֹ גּוֹף אָדָם, שֶׁהוּא מִפְּנֵי הָעֵדֶר הַהֲרָגָשׁ,
 דְּבַהֲמָה הָרִי אֵין לָהּ דַּעַת, כְּמוֹ כֵּן יִשָּׁנִים אֲנָשִׁים כְּאֵלוֹ שֶׁהֵם כְּבַהֲמָה מִמֶּשׁ, וְלוֹעֲגִים עַל הַתּוֹרָה
 וּמִצּוֹת (וּמִהֶם הַבּוֹחֲרִים לָהֶם דְּרָכִים שׁוֹנִים, מִצּוֹה זֶה הֵם מְקִימִים, וּבְזֶה אֵינֶם רוֹצִים לְקִימָה כּו'),
 וְהַדּוּמָה, דְּכָל זֶה הוּא בָּא מִהָעֲזוֹת וְהַקְרִירוֹת דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, אֲשֶׁר זֶה הוּא הַסִּבָּה וְהַגּוֹרֵם מֵה
 שֶׁאָדָם בָּא לְיָדֵי עֲבָרָה רַחֲמָנָא לְצִלָּן, שֶׁהוּא רוּחַ שְׁטוּת דְּסִטְרָא אַחְרָא וְהַכְּסוּי דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית,
 שֶׁהֵם מַעֲלִימִים וּמְסַתִּירִים עַל אֹר הָאֱמֶת עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה הִיפָּךְ הַכּוֹנֵה הָעֲלִיּוֹנָה, דְּכּוֹנֵה הָעֲלִיּוֹנָה
 שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם בְּכַדִּי לְבָרְרוֹ וְלַעֲשׂוֹתוֹ כָּלִי לְאֱלֹקוֹת, וְעַל יְדֵי כְּסוּי הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית הִנֵּה בָּא הַהִיפָּךְ
 מִמֶּשׁ, שֶׁהָעוֹלָם לֹא דִי שְׁאִינוּ מִתְבָּרֵר וּמִזְדַּכָּךְ, הִנֵּה עוֹד מַעֲלִים וּמְסַתִּיר עַל אֹר הָאֱמֶת, וְזֶהוּ
 הָרוּחַ שְׁטוּת שֶׁמְכַסֶּה עַל הָאֱמֶת.

קצור. יבאר דרוח שטות, תקף התאווה ונפש הבהמית בכלל, מכסים על האמת וגורמים העדר
 הרגש האלקות ועלוי המצוות, ופחיתות הרחוק מהם.

(ד) אמנם זה שהנפש הבהמית מכסה על הנפש האלקית, והינו הרוח שטות, שמכסה
 ומעלים על אור האמת והגלוי, והינו דאס וואס וועלט איז מעלים אויף אלקות^{כא},

נברא הנ"ל. ועיין גם כן לקוטי תורה פרשת אמור [מאמר] דיבור. פרק ה.

המתחיל ונקדשתי פרק ה. דרך חיים פרק ח. קונטרס העבודה (22) ראה אגרת התשובה פרק ה, ו.

יז. התענוג של (עניני) העולם. יח. הוא מכסה ומסתיר על ההרגש האלקי. יט. עם תענוג גדול. כ. עצם הקרירות שלו ב. כא. מה שהעולם מעלים על אלקות.

1 הוא רק על המדות דנפש האלקית, אבל לא על העצמות דנפש האלקית. דהנה כתיב "יעקב
 2 חבל נחלתו", התקשרות הנשמה באלקות הוא חבל²² השזור מתרי"ג²³ נימין, דהחבל הוא
 3 הנשמה עצמה, דנשמתו של אדם הוא החבל המקשר באלקות, ולזאת הנשמה עצמה שזורה
 4 מתרי"ג נימין, וכדאיתא בספר של בינונים²⁴ פרק נא, דהנשמה כלולה מתרי"ג כחות, וטעם
 5 הדבר הוא, דאמרו רז"ל (סנהדרין פרק ד משנה ה) "חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם",
 6 דעולם הוא מלשון העלם, דכל אחד ואחד חייב לומר דהעלם וצמצום הראשון נברא בשבילי,
 7 בכדי לבררו ולזככו, והאדם הוא בציור רמ"ח אברים ושס"ה גידים שהם במספר תרי"ג,
 8 ולכן כל המדרגות בהשתלשלות הם במספר הזה, ולכן הנה גם בהנשמה הרי יש גם כן
 9 תרי"ג כחות, שבהם תלויים התרי"ג מצוות, וחבל זה דנשמה הרי מתקשר באלקות, וכמו
 10 החבל שראשו אחד קשור למעלה, וראשו השני קשור למטה, הרי על ידי זה נעשה
 11 ההתקשרות להיות לאחדים, הנה כמו כן הוא גם כן בחבל דנשמה, שראשו האחד קשור
 12 למעלה, והוא התקשרות אות ה' תתאה²⁵ בהג' אותיות יה"ו, וראשו אחד קשור למטה, והוא
 13 בהארת הנשמה המתלבשת בגוף האדם להחיותו, וזהו "יעקב חבל נחלתו", דגם במדרגות
 14 הנמוכות שהם בבחינת עקבים, הנה על ידי חבל דנשמה הרי הם קשורים בהעצמות, וכביכול
 15 שהם (נשמות ישראל) נחלתו של מעלה, ועל ידי זה הם קשורים בתכלית ההתקשרות. והנה
 16 ענין הפפירה רחמנא לצלן או עברה שהיא בכרת חס ושלוש, הלא הם נוגעים לעצם
 17 ההתקשרות, הינו בכללות ההתקשרות, שהם עצם הנשמה ועצם הנפש, ועל דרך דכתיב "כי
 18 עונתיכם היו מבדלים ביניכם לבין אלקיכם", דאלקיכם פרוש אלקה שלכם, והינו האלקות
 19 שבנשמה, וענינים אלו הרי הם נוגעים בכללות ההתקשרות, וידוע²⁶ דעל עצם הנשמה הרי
 20 אין שום דבר המעלים ומסתיר, ולזאת פאשר בא איזה דבר הנוגע בכללות ההתקשרות נפשו,
 21 שיכול להיות נפרד על ידי זה מאלקות חס ושלוש, וכנ"ל דאיש ישראל אינו רוצה בשום
 22 אפן ואינו יכול חס ושלוש להפרד מאלקות ולכן נרגש אצלו דבר זה, אבל בשארי עברות
 23 חס ושלוש שאינם בכרת הרי הם נימין פרטיים, ולכן אינם נרגשים אצלו כל כך. והגם
 24 דבעברו על אחת ממצוות הוי' אשר צוה לעשותו ואינו עושה, או שעושה אחת ממצוות הוי'
 25 אשר צוה הוי' לבלתי לעשותו, הרי על ידי זה נפסק הנימא פרטית (דבפרט זה הרי הוא כל
 26 העצמות של הפרט הזה), ועוד יותר שפועל חלישות בכללות החבל, ובכל זה הנה להיותם
 27 רק נימין פרטיים הרי אינו נרגש אצלו כל כך, והינו שבזה הנה המדות דנפש הבהמית
 28 מעלימים ומסתירים על המדות דנפש האלקית, והינו שאינו נרגש אצלו האור והחיות
 29 האלקי, וזהו הסבה שבא לידי עברה רחמנא לצלן, והינו הרוח שטות דסטרא אחרא שמכסה
 30 ומעלים על אור האמת, שאינו נרגש אצלו האור האלקי, וכה הנה יורד רחמנא לצלן מדחי
 31 אל דחי עד שבא לעשות דבר אסור רחמנא לצלן, והוא מצד הרוח שטות כנ"ל.

(23) ראה תניא פרק יט. קונטרס העבודה פרק ה.

קצור. ימשיך דרוח שטות מכסה רק על מדות דנפש האלקית ולא על עצמותה ועצם
ההתקשרות.

(ה) והנה כשם שיש הטיה למטה מן הדעת שהוא נקרא בשם שטות דקלפה, הנה כמו כן
ישנו הטיה למעלה מן הדעת, והוא שטות דקדשה. והענין הוא, דהנה אמרו רז"ל
(כתבות יז עמוד א) "אמרו עליו על ר' יהודא ברבי אילעאי, שהיה נוטל בד של הדס ומרקד
לפני הכלה וכו', רב שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת (שלש בדין, זורק אחת ומקבל אחת,
רש"י), אמר רבי זירא קא מכסף לן סבא^כ (שמזלזל בכבוד תלמידי חכמים ונוהג קלות ראש
בעצמו, רש"י), כי נח נפשיה אפסיק עמודא דנורא בין ידיה לכלא עלמא וכו', אמר רבי
זירא אהני ליה שוטיה לסבא^כ (שוט של הדס שהיה מרקד בו, רש"י) ואמרי ליה שטותיה
לסבא (שהיה מתנהג כשוטה, רש"י), ואמרי ליה שיטתיה לסבא (שיטתו ומנהגו, רש"י),
דשטות זו הרי היא למעלה מן הדעת, שהוא מדרגה גבוהה ונפלאה במאד מאד, דאיש ואשה
הרי זכו הרי שכינה שרויה ביניהם, דאיש הוא אש י' ואשה הוא אש ה', וכאשר זכו אז הרי
הם י"ה כו', (ובא בגלוי בגין עדי עד כו'), אם פן הרי זו מדרגה גבוהה, לכן בשביל זה זכה
לגלויים נעלים ביותר דאפסיק עמודא דנורא כו', שזהו בחינת גלוי אור בגלוי ממש כו'.
ובאור הענין הוא, דהנה אור אין סוף הרי לית מחשבה תפיסא ביה כלל^כ, והוא למעלה
מגדר השגה, דכל השגה הנה גם היותר נעלית הרי הוא בגדר השגה על כל פנים, אבל מה
שאינו בגדר השגה הרי אי אפשר שיתפס בהשגה כלל, וכדאיתא בספר של בינונים פרק יח,
ולגבי הקדוש ברוך הוא שהוא למעלה מן השכל והדעת ולית מחשבה תפיסא ביה כלל,
הכל כפתיים אצלו יתברך, כדכתיב "ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך, ואני תמיד עמך"
וגו', כלומר שפזזה שאני בער ובהמות אני תמיד עמך, דבכדי להגיע לעצמותו יתברך הוא על
ידי בטול הרצון שלמעלה מטעם ודעת, ולכן נקראת בחינה ומדרגה זו בשם שטות. וזהו גם
פן מה שהנביא נקרא בשם משגע, וכמו שכתוב "מדוע בא המשגע הזה", דהנה בעת התגלות
הנבואה היה צריך להיות בהפשטת הגשמיות^{כד}, והינו הפשטת השכל והמדות, ולהיות
בבחינת בטול שלמעלה מטעם ודעת, דזהו גם פן ענין הפשטת הלבושים בעת הנבואה, וכמו
שכתוב בשאול "ויפשט גם הוא את^כ בגדיו ויתנבא", דהלבושים הם באים מצד חטא עץ
הדעת, דקדם החטא כתיב "ויהיו שניהם ערומים כו' ולא יתבששו", ועל ידי חטא עץ הדעת
נתחדש ענין הלבושים, וידוע דעקר החטא הוא ההרגש המערב בטוב ורע, וכתיב "וידעו כי
עירמם הם", שנתחדש בהם ההרגש המערב בטוב ורע, שזהו גם פן ענין הלבושים, ההרגש

(25) בכתוב (שמואל א יט, כד) ליתא תיבת "את". אבל
כפנים הוא בגוף כתב יד קודש דתרנ"ח, מה שאין כן
ב[קונטרס]ומעין (מאמר כו פרק א).

(24) תניא קונטרס אחרון דיבור המתחיל להבין מה שכתוב
בפרי עץ חיים בשם רעיא מהימנא פרשת משפטים. וראה זוהר
חלק ב קטז, ב. - ועיין גם כן טור ושולחן ערוך אורח חיים סימן
צח. שולחן ערוך רבנו שם והלכות תלמוד תורה פרק ד סעיף ה.

1 המערב בטוב ורע, ובשרשו הוא הרגש השכל והמדות, ולכן בעת הנבואה היה צריך להיות
 2 הפשט הלבושים שהוא ענין הפשט ההרגש דשכל ומדות, והינו להיות בבחינת בטול
 3 הכחות והחושים, וכמבאר ברמב"ם בהלכות יסודי התורה, "מיסודי הדת לידע שהא-ל
 4 יתברך מנבא בני אדם, והנבואה חלה על חכם וגבור המתגבר על יצרו, ואין יצרו מתגבר
 5 עליו בשום דבר", וכמבאר שם בארפה, ולכן נקראת בחינה זו שטות, שזהו ההטיה למעלה
 6 מן הדעת וההשגה, ולהיות שהעבודה במשכן ומקדש הוא לאהפכא חשוכא לנהורא, דהחשך
 7 עצמו יאיר, והינו דמהשטות דלעצמת זה יהיה בבחינת שטות דקדשה, לכן היה המשכן מעצי
 8 שטים דוקא, והינו הלמעלה מן הדעת המתברר ונעשה מן הלמטה מן הדעת. וזהו "ועשו לי
 9 מקדש ושכנתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחד, וזה בא על ידי עבודת האדם בעבודת הבורים
 10 שלו, שפועל לאהפכא חשוכא לנהורא, והינו להפך את הלמטה מן הדעת דעולם (פון
 11 וועלט), שיהיה מזה למעלה מן הדעת, דישנם כמה דברים באדם שהוא נוהג ועושה בן וויילע
 12 אזוי טוט וועלט, והדברים האלה הם כמו חק שבלתי מזיזים אותו ממקומו לפי דכן הוא
 13 הנהגת העולם, וכמו בכמה עניני נמוס והדומה כו', הנה את זה צריכים להפכו אל הלמעלה
 14 מן הדעת בעבודה, וכמו על דרך משל זמני האכילה וזמני השנה, הנה מצד הרגש העולם הם
 15 קבועים בעתים וזמנים, וגם כשצריך להתעסק במשא ומתן, ומכל מקום הנה זמנים האלו על
 16 פי הרב בלתי ניזזים ובלתי נדחים כלל ועקר, וזמני הקביעות של תורה ותפלה הם נדחים
 17 ואין להם קבע, ויש שהם נדחים חס ושלום לגמרי, הנה האדם אשר נותן איזה חשבון לנפשו,
 18 האם יש איזה חכמה בהנהגה כזו, דמי הוא היודע עתו וזמנו, וכדאיתא במדרש רבה²⁶ "אין
 19 אדם שליט לומר המתניו לי עד שאעשה חשבונותי ועד שאצוה לביתי" כו', ואיך יתן כל
 20 נפשו על דבר שאין בו ממש כלל, ועל העקר מה שהיתה הכונה בירידת נשמתו למטה הוא
 21 שוכח לגמרי, והוא רק מצד הרוח שטות שמכסה על האמת, הנה זאת תהיה עבודתו להפך
 22 שטות זה דעולם, ויעמד על נפשו ויקבע לו עתים לתורה, ואז הנה "ושכנתי בתוכם", שיאיר
 23 לו גלוי אור אלקי בנפשו, וזהו כד אתפכיא סטרא אחרא, שעל ידי שפועל להפך את השטות
 24 דנפש הבהמית און דעם קאך פון וועלט אל הקדשה בקיום התורה והמצוות, אז אסתלק
 25 יקרא דקודשא בריך הוא בכולהו עלמין, שמאיר ומתגלה אור הסובב כל עלמין.
 26 קצור. יבאר שטות והטיה למעלה מטעם ודעת דקדשה, וכמו הפשט הרגש השכל
 27 והמדות בעת הנבואה. המשכן מעצי שטים, אתהפכא דשטות דלעצמת זה לשטות
 28 דקדשה. ועל דרך זה בעבודת כל אחד ואחד.

(26) דברים רבה פרשה ט, ג.

[פרק כ' מהמשך באתי לגני ה'ש"ת]

(כ) וְהַעֲנִין הוּא דְהִנֵּה יְרִידַת הַנֶּשֶׁמָה בַּגּוֹף אֵינָה בְּשָׂכִיל עֲצָמָה, דְּהַנֶּשֶׁמָה עֲצָמָה אֵינָה צְרִיכָה
 תִּיקוּן, וְכָל עֲנִין יְרִידָתָהּ הוּא בְּשָׂכִיל לְתַקֵּן וּלְזַכֵּךְ וּלְבַרֵּר אֶת הַגּוֹף וְנֶפֶשׁ
 הַטְּבָעִית, אֲבָל הַנֶּשֶׁמָה עֲצָמָה אֵינָה צְרִיכָה תִּיקוּן, וְכַמְּאֹמֶר כָּל נִשְׁמָתָא וְנִשְׁמָתָא הֵּוּ קַיִימָא
 בְּדִיוֹקְנָאָה עֵילָאָה קַמִּיה מְלָכָא קַדִּישָׁא, דְּהַנֶּשֶׁמָה קוֹדֵם שְׁיָרְדָה לְהַתְּלַבֵּשׁ בַּגּוֹף וְנֶפֶשׁ הַטְּבָעִית
 הָרִי הִיָּתָה בְּתַכְלִית הַדְּבִיקוּת בְּמִקּוּר חוֹצְבָה בְּאַלְקִים חַיִּים, וְהִיָּתָה בְּדְבִיקוּת אֲמִיתִי וּדְבִיקוּת
 תְּמִידִי בְּלִי שׁוּם פְּרוּד כָּלֵל, וְהִיָּנוּ שְׁהִיָּתָה בְּרָצוֹן אֶחָד לְהִנָּי לְבִדּוֹ וְאֵין זֶר אֲתוֹ, וְיָרְדָה
 לְהַתְּלַבֵּשׁ בַּגּוֹף וְנֶפֶשׁ הַטְּבָעִית בְּכַדִּי לְבַרְרוֹ וּלְזַכְּכוֹ וּלְהַאֲרִי חִלְקוֹ בְּעוֹלָם, זֶהוּ כָּל עֲנִין יְרִידַת
 הַנֶּשֶׁמָה לְמִטָּה, וְכַתִּיב יָמִים יֵצְרוּ וְלֹא כוּ' דְּכָל אֶחָד וְאֶחָד נִקְצָב לוֹ הַיָּמִים אֲשֶׁר בָּהֶם יַעֲבֹד
 עֲבֹדָתוֹ בְּבִירֹר וְתִיקוּן הַגּוֹף וְנֶפֶשׁ הַטְּבָעִית וּלְהַאֲרִי חִלְקוֹ בְּעוֹלָם עַל יְדֵי אֹר הַתּוֹרָה
 וְהַתְּפִלָּה, דְּעִיקָר הָעֲבֹדָה הוּא לְמִטָּה דְּוָקָא, דְּבִהִיּוֹת הַנֶּשֶׁמָה לְמַעְלָה הָרִי הִיא בְּתַכְלִית
 הַדְּבִיקוּת פְּנ"ל, אֲבָל בִּירִידָתָהּ לַגּוֹף מְלֹא רְצוֹנוֹת זָרוֹת וְתַאוּת גִּשְׁמִיִּים וְחוּמְרִים שְׂמוֹנְעִים
 אֶת הַנֶּשֶׁמָה מֵעֲבֹדָה הָאֱלֹקִית עַד אֲשֶׁר צָרִיךְ עֲבֹדָה וְיִגְיעָה עֲצוּמָה בְּמַלְחָמָה כְּבִדָּה בִּיּוֹתָר,
 דְּזֶהוּ עַל יְדֵי מַדַּת הַנִּצְחוֹן דְּוָקָא, וְהוּא לַעֲמוּד בְּתוֹקֶף גָּדוֹל וּלְהַתְּחַזֵּק בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה
 וְהָעֲבֹדָה, וְהִיָּנוּ דְּכַאֲשֶׁר הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית מִתְּגַבֵּר עַל הָאָדָם לְהַחֲטִיאוֹ וּלְכַלְפֵּלוֹ חֵס וְשָׁלוֹם
 בְּמַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וְעֲנִינִים שׁוֹנִים אוֹ לְהַטְרִידוֹ בְּשַׁעֲבוּד הַפְּרִנְסָה וּבְלִבּוּל עֶסֶק מִשָּׂא וּמַתָּן אוֹ
 שָׂאֵר הָעֲנִינִים הַמְּכַלְפִּים אוֹתוֹ עַד שֶׁלְּבּוֹ בַּל עֲמוֹ, וְכַמוֹ שֶׁנֶּרְאָה בְּמוֹחַשׁ דִּיִּצְרוּ שֶׁל אָדָם
 מִתְּגַבֵּר עָלָיו לְהַטְרִידוֹ וּלְכַלְפֵּלוֹ בַּעַת הָעֲבֹדָה דְּוָקָא, דְּכַאֲשֶׁר הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית מִתְּעוֹרֵר
 בְּאַהֲבָה וְיִרְאָה אֶז דְּוָקָא מִתְּעוֹרֵר הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית לְכַלְפֵּלוֹ וּלְהַטְרִידוֹ בְּכַמָּה עֲנִינִים, וְלַפְעָמִים
 שְׂמִטִּיל עָלָיו חֲרָדָה וְאֵימָה בְּדָבָר שָׂאִין בּוֹ מִמֶּשׁ כָּלֵל, וְהוּא דְּוָקָא בַּעַת הָעֲבֹדָה דְּתוֹרָה
 וְתַפְלָה אוֹ בְּקִיּוֹם אֵיזָה מַצּוֹה אֶז מוֹצֵא הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית לְכַלְפֵּלוֹ וּלְהַטְרִידוֹ בְּכַמָּה עֲנִינִים, וְלַפְעָמִים
 שְׂקִבּוּעַ לְתוֹרָה אוֹ כְּשִׁישׁ לוֹ אֵיזָה הֶרְגֵּשׁ לְתַפְלָה אוֹ הַתְּעַסְקוּת בְּאֵיזָה מַצּוֹה וּגְמִילוּת חֻסְדִּים,
 הִנֵּה אֶז מִתְּעוֹרֵר הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית לְכַלְפֵּלוֹ בְּכַמָּה מִיָּנִי בְּלִבּוּלִים וּטְרָדוֹת שׁוֹנוֹת, וְנִדְמָה לוֹ
 אֲשֶׁר דְּוָקָא בְּשַׁעָה זֹה הִיא הַנְּחִיצוּת לִילָךְ אוֹ לְמַהֵר הַתְּפִלָּה, אֲשֶׁר בְּאֵמַת הוּא רַק לְכַלְפֵּל
 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, וְהִרְאָה דְּבַעַת שְׁהוּלָךְ בְּשׁוֹקִים וּבְרַחוּבוֹת וְהִדּוּמָה בְּזִמְן הַבְּטָלָה אֵינּוּ בָּא
 לוֹ מִחֲשָׁבוֹת פְּאֵלוֹ, וְלִזְאוֹת צָרִיךְ לַעֲמוּד בְּתוֹקֶף גָּדוֹל לְהַתְּחַזֵּק לְשִׁמּוּר זְמַנֵּי הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה,
 וּלְהַתְּגַבֵּר עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית וְלֹא לְשִׁמּוּעַ לוֹ, וּבְכַח מַדַּת הַנִּצְחוֹן לְהַתְּגַבֵּר בָּזָה עַל הַנֶּפֶשׁ
 הַבְּהִמִית, דְּלִהִיּוֹת שְׂמִדַּת הַנִּצְחוֹן הוּא נְטוּעַ בְּעֶצֶם הַנֶּפֶשׁ שְׁלִמְעָלָה מִכּוּחוֹת הַגְּלוּיִים, וְלִזְאוֹת
 הִנֵּה בָּזָה וְעַל יְדֵי יָכוֹל לְהַתְּגַבֵּר וּלְדַחוֹת כָּל הַטְּרָדוֹת וְהַבְּלִבּוּלִים וְלֹא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם מוֹנֵעַ
 וּמַעֲכָב עַל לִימּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת. וְעַל יְדֵי הַנִּצְחוֹן שְׂאָדָם מְנַצֵּחַ אֶת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית
 שְׁלוֹ הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה גּוֹרֵם לְמַעְלָה גַּם כֵּן הַתְּגַבְּרוּת הַקְּדוּשָׁה עַל הַקְּלִיפָה וְגוֹרֵם הַמְּשַׁכֵּת
 אוֹצֵר הָעֵלְיוֹן שֶׁהוּא גִילּוֹי פְּנִימִיּוֹת וְעֲצָמוֹת אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא.

ביאור בדרך אפשר

1 המשך באתי לגני ה'ש"ת [=תש"ן], המאמר שניתן ע"י כ"ק
2 אדמו"ר מהור"י נ"ע ללמוד אותו ביום יו"ד שבט ה'ש"ת,
3 יום הסתלקותו {והמשכו: ד"ה היושבת בגנים, מאמר לפורים,
4 וסיום ההמשך ליום ב' ניסן}, מכיל עשרים פרקים, ובכל שנה
5 ושנה נוהג כ"ק אדמו"ר
6 שליט"א לבאר במאמרו
7 ד"ה באתי לגני - פרק אחד
8 מההמשך. (מתוך 'פתח דבר'
9 לקונטרס י' שבט תשמ"ח).
10 ד"ה באתי לגני תש"ל
11 מיוסד בעיקרו על הפרק
12 האחרון מההמשך, וכמו
13 שיתבאר במאמר בסעיף
14 ז': "בפרק זה שהוא
15 האחרון הסיום והחותם
16 דההמשך, מבואר הסך
17 הכל והנקודה הפנימית
18 והתיכונת דכל ההמשך".
19 כהקדמה למאמר מובא
20 כאן דברי המדרש רבה
21 בשיר השירים פרשה ה'
22 על הפסוק "באתי לגני"
23 (בהוספת מילות ביאור).

24 באתי לגני מדובר על זמן הקמת המשכן במדבר בידי משה שאז ירדה שכינה
25 לשכון בעולם הזה בקרב ישראל. אמר רבי מנחם חתניה דרבי אלעזר
26 בר אבונה, בשם רבי שמעון ברבי יוסנה: "באתי לגן" אין כתיב
27 כאן אלא "לגני" הגן המיוחד לי לגנוני, - חופתי, לאותו גן נסתלקתי
28 ממנו למקום שהיה עיקרי מתחילה. ועיקר שכינה האם לא
29 בתחתונים היתה? שהרי השכינה היתה מתחילה בעולם הזה התחתון, והו
30 מקומה! הדא הוא דכתיב זהו שכתוב אצל אדם וחווה "וישמעו את
31 קול ה' אלקים מתהלך בגן" אמר רבי אבא "מהלך" אין כתיב
32 כאן אלא מתהלך מקפץ וסליק מקפץ וסליק. אין כתיב 'מהלך'
33 מלשון 'הולך ובא' אלא 'מתהלך' - מקפץ ועולה מעט מעט מהארץ לרקיע
34 כדלהלן. חטא אדם הראשון ואכל מעץ הדעת ונסתלקה השכינה
35 לרקיע הראשון הקרוב לארץ חטא קין והרג את הבל נסתלקה לרקיע

ביאור בדרך אפשר

36 השני חטא דור אנוש שהתחילו לעבוד עבודה זרה נסתלקה לרקיע
37 השלישי חטא דור המבול נסתלקה לרקיע הרביעי חטא דור
38 המגדל - דור הפלגה שרצו לבנות מגדל נסתלקה לרקיע החמישי
39 חטאו אנשי סדום נסתלקה לרקיע הששי חטאו המצריים בימי

40 אברהם שהיו 'שטופי זמה'

41 נסתלקה לרקיע השביעי.

42 כנגדן עמדו שבעה צדיקים

43 והורידה לארץ זה אברהם

44 הורידה משביעי לששי

45 עמד יצחק והורידה מששי

46 לחמישי עמד יעקב

47 והורידה מחמישי לרביעי

48 עמד לוי והורידה מרביעי

49 לשלישי עמד קהת

50 והורידה משלישי לשני

51 עמד עמרם והורידה משני

52 לאחד שהוא הרקיע הראשון

53 עמד משה והורידה לארץ.

54 באתי לגני אחותי פלה¹

55 פסוק זה מדבר, כאמור, על זמן

56 השראת השכינה במשכן,

57 שהקב"ה אומר 'באתי לגני'.

58 ו'אחותי כלה' היא כנסת ישראל

59 שנמשלה לכלה, ומביא פבור קדשת מורי חמי אדמו"ר בעל
60 ההלולא בהמאמר דיום ההסתלקות ויום ההלולא שלו²,
61 דאיתא במדרש רבה (במקומו) לגני פירושו לגנוני [=לחופתי],
62 למקום שהיה עקרי בתחלה, דעקר שכינה בתחתונים היתה
63 [=בעולם הזה], אלא שעל ידי הענינים הבלתי רצויים (מתחיל
64 מחטא עץ הדעת) נסתלקה השכינה מלמטה למעלה עד
65 לרקיע השביעי, ואחר כך עמדו צדיקים (מתחיל מאברהם
66 אבינו, אחד ה' אברהם³ [=היה יחיד באמונתו בבורא]) והורידו
67 את השכינה מלמטה למטה, עד שפא משה שהוא השביעי
68 לאברהם, וכל השביעין חביבין⁴ (יום שביעי - שבת. שנה שביעית -
69 שמיטה וכו'), והורידה למטה פארץ. דענין זה (המשכת
70 וירידת השכינה למטה פארץ) נעשה בעקר⁵ על ידי

בס"ד. מוצאי שבת קודש פרשת בא, יו"ד שבט ה'תש"ל*

(* יצא לאור בקונטרס יו"ד שבט - תש"ן [ארבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א], "לקראת יום הבהיר יו"ד שבט הבעל"ט, יום מלאת ארבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א, ויום הסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר מהור"י צ' צוקללה"ה נבג"מ זי"ע . . מוצש"ק ור"ח שבט, שנת ה'תשנ"ו.

המאמר "מיוסד בעיקרו על פרק העשרים מהמשך ההילולא - סיום וחותרם ההמשך, ויוצא לאור לקראת יו"ד שבט שנה זו - בו לומדים פרק הנ"ל בפעם השני". (ראה ב'פתח דבר' לד"ה זה ה'תשכ"ח - לעיל ע' שו ובשוה"ג ב.)
המאמר נאמר ב' פעמים - בהתוועדות דיום ש"ק יו"ד שבט, ובהתוועדות דמוצש"ק. הנדפס להלן הוא המאמר שנאמר בפרסום יותר - בהתוועדות דמוצש"ק, ונכללו בו גם ההוספות וכו' על המאמר - שנאמרו בהתוועדות דיום ש"ק.
(1) שה"ש, א. 2) ד"ה באתי לגני ה'ש"ת (נדפס בסה"מ ה'תש"י ע' 111 ואילך), שניתן על ידי בעל המאמר ליו"ד שבט ה'ש"ת, יום הסתלקותו. (3) יחזקאל לג, כד. (4) ויק"ר פכ"ט, יא. (5) משא"כ במ"ת - ראה ד"ה באתי לגני ה'תשכ"ח הערה 5 (לעיל ע' שו).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המִשְׁכָּן שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב⁶ וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ
2 וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכָם שֶׁעַל-יְדֵי הַמִּשְׁכָּן שִׁרְתָּה הַשְׂכִּינָה בְּעוֹלָם הַזֶּה.
3 וּמִבְּאֵר בְּהֶמְאָרִי, דָּוָה שֶׁעָקַר שְׂכִינָה בַּתְּחִיבוֹת הַיָּתֵה
4 וְלֹא בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים, הוּא, כִּי תִכְלִית הַכּוֹנֶה בְּבִרְיָא
5 וְהַתְּהוּת הָעוֹלָמוֹת הוּא

6 שֶׁנִּתְאַוָּה הַקֶּבֶ"ה לְהִיּוֹת
7 לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה
8 בַּתְּחִיבוֹת⁷]=רצונו של
9 הקדוש-ברוך-הוא לשכון דוקא
10 בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתְּחִיבוֹת. וְהַמִּשְׁכָּת
11 עֵינֵי שְׂכִינָה לְמִטָּה לְאַחַר
12 שֶׁנִּסְתַּלַּקָה, הִיא נְעִלִית יוֹתֵר
13 מִהַמִּשְׁכָּת עֵינֵי שְׂכִינָה כִּפִּי
14 שֶׁהִיָּתָה בַּתְּחִלַּת הַבִּרְיָאָה, מִפְּנֵי
15 שְׁתֵּי סִיבוֹת. א. כֹּל יִרְדָּה הִיא
16 לְצוּרָה עֲלִי. ב. כִּיּוֹן
17 שֶׁהַמִּשְׁכָּה לְאַחַר הִירִידָה הִיא
18 עַל-יְדֵי הַעֲבוּדָה דִּאֲתַכְפִּיא
19 וְאַתְּהַפְכָּא, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר לְהֵלֶךְ.
20 וַיֵּשׁ לֹמֵר, דְּכִמּוֹ
21 שֶׁהִירִידָה
22 (וְהַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת) בְּכָל־לֵוִי
23 הָעוֹלָמוֹת הִיא לְצוּרָה
24 עֲלִיָּה, שֶׁיִּרְדָּתָה הָאֹר
25 הָאֱלֹקִי לְהוֹת וְלִהְיוֹת

26 הַנִּבְרָאִים דְּבִרְיָאָה יִצְרָה
27 עֲשִׂיהָ וְעַד לְהַנִּבְרָאִים
28 דְּעוֹלָם הַזֶּה הַתְּחִיבוֹת הוּא
29 בְּשִׁבְלֵי הָעֲלִיָּה שֶׁנִּעְשִׂית
30 עַל יְדֵי זֶה⁸ שֶׁהָאֹר עֲצֻמוֹ
31 מִתְעַלָּה אַחֲרֵי-כֵן לְמִקּוֹם גְּבוּה
32 יוֹתֵר מִקּוֹדֶם יִרְדָּתוֹ לְמִטָּה, עַל
33 דְּרָךְ זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ
34 לְהִירִידָה שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה
35 עֲצֻמוֹ, שֶׁהִירִידָה
36 שֶׁנִּעְשִׂתָה בּוֹ עַל יְדֵי חֲטָא

שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב⁶ וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתִי בְּתוֹכָם. וּמִבְּאֵר בְּהֶמְאָרִי, דָּוָה שֶׁעָקַר שְׂכִינָה בַּתְּחִיבוֹת הַיָּתֵה, הוּא, כִּי תִכְלִית הַכּוֹנֶה בְּבִרְיָא וְהַתְּהוּת הָעוֹלָמוֹת הוּא שֶׁנִּתְאַוָּה הַקֶּבֶ"ה לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה בַּתְּחִיבוֹת⁷.

וַיֵּשׁ לֹמֵר, דְּכִמּוֹ שֶׁהִירִידָה (וְהַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת) בְּכָל־לֵוִי הָעוֹלָמוֹת הִיא לְצוּרָה עֲלִיָּה, שֶׁיִּרְדָּתָה הָאֹר הָאֱלֹקִי לְהוֹת וְלִהְיוֹת הַנִּבְרָאִים דְּבִרְיָאָה יִצְרָה עֲשִׂיהָ וְעַד לְהַנִּבְרָאִים דְּעוֹלָם הַזֶּה הַתְּחִיבוֹת הוּא בְּשִׁבְלֵי הָעֲלִיָּה שֶׁנִּעְשִׂית עַל יְדֵי זֶה⁸, עַל דְּרָךְ זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ לְהִירִידָה שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה עֲצֻמוֹ, שֶׁהִירִידָה שֶׁנִּעְשִׂתָה בּוֹ עַל יְדֵי חֲטָא עַץ הַדַּעַת וְהַעֲנִינִים הַבְּלִתִּי רְצוּיִים שֶׁלְאַחֲרֵי זֶה הוּא צִרָה עֲלִיָּה⁹, בְּכַדִּי שֶׁהַמִּשְׁכָּת עָקַר שְׂכִינָה לְמִטָּה עַכְשָׁיו (לְאַחֲרֵי שֶׁנִּסְתַּלַּקָה) תִּהְיֶה נְעִלִית יוֹתֵר מִהַמִּשְׁכָּת עָקַר שְׂכִינָה בַּתְּחִיבוֹת שֶׁהִיָּתָה בַּתְּחִלַּת הַבִּרְיָאָה.

(ב) וּמִמְשִׁיף בְּהֶמְאָרִי, דָּוָה שֶׁנִּתְאַוָּה הַקֶּבֶ"ה לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה בַּתְּחִיבוֹת הוּא שֶׁיִּהְיֶה גְלוּי אֱלֹקוֹת לְמִטָּה עַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם, עַל יְדֵי אֲתַכְפִּיא וְאַתְּהַפְכָּא. דְּשִׁנֵּי עֲנִינִים בְּזֶה. שֶׁהִגְלוּי אֱלֹקוֹת לְמִטָּה (דִּירָה בַּתְּחִיבוֹת) יִהְיֶה לֹא עַל יְדֵי הַמִּשְׁכָּה מְלֻמְעָה אֲלָא עַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם, וְשֶׁהַעֲבוּדָה שֶׁעַל יְדֵי נִעְשִׂיהָ גְלוּי אֱלֹקוֹת בְּעוֹלָם תִּהְיֶה הַעֲבוּדָה דִּאֲתַכְפִּיא וְאַתְּהַפְכָּא. וַיֵּשׁ לֹמֵר, דָּוָה שֶׁמּוֹסִיף שֶׁהַשְׁלָמוֹת דְּדִירָה בַּתְּחִיבוֹת הוּא כְּשֶׁעֲשִׂית הַדִּירָה הִיא עַל יְדֵי הַעֲבוּדָה דִּאֲתַכְפִּיא וְאַתְּהַפְכָּא¹⁰, הוּא, כִּי עַל פִּי זֶה מְדַגֵּשׁ עוֹד יוֹתֵר מִצֵּלַת הַמִּשְׁכָּת עָקַר שְׂכִינָה בַּתְּחִיבוֹת עַכְשָׁיו לְגַבִּי הַמִּשְׁכָּה שֶׁהִיָּתָה בַּתְּחִלַּת הַבִּרְיָאָה. דָּוָה שֶׁהַמִּשְׁכָּה עַכְשָׁיו

37 עַץ הַדַּעַת שֶׁלִּפְנֵי הַחֲטָא הִי הָעוֹלָם וְהָאָדָם נִקְיִים מִכָּל רָע, וְהַחֲטָא הַכְּנִיס
38 בָּהֶם זֹהָמָא וְהַעֲנִינִים הַבְּלִתִּי רְצוּיִים שֶׁלְאַחֲרֵי זֶה הוּא צִרָה
39 עֲלֵיָּה⁹, בְּכַדִּי שֶׁהַמִּשְׁכָּת עָקַר שְׂכִינָה לְמִטָּה עַכְשָׁיו (לְאַחֲרֵי
40 שֶׁנִּסְתַּלַּקָה) תִּהְיֶה נְעִלִית יוֹתֵר מִהַמִּשְׁכָּת עָקַר שְׂכִינָה
41 בַּתְּחִיבוֹת שֶׁהִיָּתָה
42 בַּתְּחִלַּת הַבִּרְיָאָה.
43 (ב) וּמִמְשִׁיף בְּהֶמְאָרִי, דָּוָה שֶׁנִּתְאַוָּה הַקֶּבֶ"ה לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה
44 בַּתְּחִיבוֹת הוּא שֶׁיִּהְיֶה גְלוּי אֱלֹקוֹת לְמִטָּה עַל
45 יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם, עַל
46 יְדֵי אֲתַכְפִּיא וְאַתְּהַפְכָּא -
47 שֶׁמִּכְנִיעַ אֶת הָרָע וְהוֹפְכּוֹ לְטוֹב.
48 דְּשִׁנֵּי עֲנִינִים בְּזֶה. א.
49 שֶׁהִגְלוּי אֱלֹקוֹת לְמִטָּה
50 (דִּירָה בַּתְּחִיבוֹת) יִהְיֶה
51 לֹא עַל יְדֵי הַמִּשְׁכָּה
52 מְלֻמְעָה לֹא פְעוּלָה מִצֵּד
53 הָאָדָם, אֲלָא עַל יְדֵי עֲבוּדַת
54 הָאָדָם, וְשֶׁהַעֲבוּדָה
55 שֶׁעַל יְדֵי נִעְשִׂיהָ גְלוּי
56 אֱלֹקוֹת בְּעוֹלָם תִּהְיֶה
57 הַעֲבוּדָה דִּאֲתַכְפִּיא
58 וְאַתְּהַפְכָּא. וַיֵּשׁ לֹמֵר,
59 דָּוָה שֶׁמּוֹסִיף שֶׁהַשְׁלָמוֹת
60 דְּדִירָה בַּתְּחִיבוֹת הוּא
61 כְּשֶׁעֲשִׂית הַדִּירָה הִיא עַל
62 יְדֵי הַעֲבוּדָה דִּאֲתַכְפִּיא
63 וְאַתְּהַפְכָּא¹⁰, הוּא, כִּי עַל
64 פִּי זֶה מְדַגֵּשׁ עוֹד יוֹתֵר
65 מִצֵּלַת הַמִּשְׁכָּת עָקַר
66 שְׂכִינָה בַּתְּחִיבוֹת עַכְשָׁיו
67 לְגַבִּי הַמִּשְׁכָּה שֶׁהִיָּתָה
68 בַּתְּחִלַּת הַבִּרְיָאָה קוֹדֶם
69 הַחֲטָא. דָּוָה שֶׁהַמִּשְׁכָּה

(6 תרומה כה, ח. 7) ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. 8) סה"מ תרפ"ה ע' קלה. שם ע' קנ. ויש לומר, שהעלי" שעי" התהוות הנבראים היא גם בהאור שירד להוות הנבראים – ראה לקמן ס"ז. 9) ראה לקו"ש ח"ה ע' 66, דהגם שהחטאים עצמם הם היפך רצון העליון – הירידה שנעשית על ידם בהאדם ובהעולם היא כפי רצון העליון (וע"ד המבואר באגה"ק סכ"ה קלח, ב), דאף שהמזיק הוא בעל בחירה, על הניק נגזר מן השמים). ולהעיר מתו"ח תולדות יג, סע"א ואילך (בנוגע לענינים כלליים עכ"פ, כמו חטא עה"ד וכיו"ב), שגם החטאים עצמם באו ע"י ש"מלמעלה מתעים אותו מדרך הטוב לדרך הרע" ואעפ"כ אין זה סתירה לענין הבחירה, כמבואר שם בארוכה. 10) להעיר מזה שבה"קיצור" לפ"א מובא רק שהדירה נעשית ע"י אתכפא ואתהפכא", ואינו מביא שהדירה נעשית ע"י עבודת האדם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֲכָשְׁיוּ (לְאַחֲרֵי שֶׁנַּעֲשֶׂתָהּ הִירִידָה בְּעוֹלָם) הִיא נַעֲלִית יוֹתֵר
2 מִמָּמּוּ שֶׁהִיָּתָה בְּתַחֲלַת הַבְּרִיאָה, הוּא לֹא רַק מִפְּנֵי שֶׁפֶל
3 עָלֶיהָ שְׁלֹאֲחֲרֵי יִרְיָה הִיא עָלֶיהָ לְמַעַלָּה יוֹתֵר מִהַדְרָגָא
4 שֶׁלִּפְנֵי הִירִידָה¹¹, אֲלֹא גַם לְפִי שֶׁהַמְשָׁכָה עֲכָשְׁיוּ הִיא עַל

5 יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּאַתְּכַפֵּיָא

6 וְאַתְּהַפְכָּא. מַה שָּׂאִין בֵּן
7 לְפָנֵי חֲטָא עֵץ הַדַּעַת, אִף
8 שְׁגָם הַמְשָׁכָה עֲקָר
9 שְׂכִינָה בְּתַחֲתוֹנִים אֲזו
10 הִיָּתָה עַל יְדֵי עֲבוּדָת
11 אָדָם הָרֹאשׁוֹן, לְעִבְדָּהּ¹²
12 וּלְשִׁמְרָהּ¹³, הָעֲבוּדָה אֲזו
13 הִיָּתָה לְהַמְשִׁיךְ אֱלֻקוֹת
14 מִלְּמַעַלָּה וְלֹא הָעֲבוּדָה
15 דְּאַתְּכַפֵּיָא וְאַתְּהַפְכָּא.
16 (ג) וַיֵּשׁ לֹמֶר, דְּזָהוּ הַסִּיבָה
17 מַה שֶׁעָשִׂיתָ הַמְשָׁכָה
18 הִיָּתָה לְאַחֲרֵי חֲטָא
19 הָעֶגְלָה¹⁴, דְּהַפְּנָה
20 בְּהִירִידָה דְּעוֹלָם (שֶׁעַל
21 יְדֵי חֲטָא הָעֶגְלָה)¹⁵ לְפָנֵי
22 עֲשִׂיתָ הַמְשָׁכָה, הִיא,
23 בְּכַדִּי שֶׁהָעֲבוּדָה הָיְתָה
24 לִי מִקְדָּשׁ תְּהִיָּה (לֹא רַק
25 קִיּוֹם צְוִי הַקָּב"ה, אֲלֹא
26 גַם) הָעֲבוּדָה דְּאַתְּכַפֵּיָא
27 וְאַתְּהַפְכָּא. וְכַמְבוֹאֵר
28 בְּהַמְאָמָר¹⁶, שֶׁהָעֲבוּדָה
29 הָיְתָה לִי מִקְדָּשׁ הִיא
30 לְהַפּוֹךְ הַשְּׁטוֹת דְּלַעֲמַת
31 זֶה [= כּוֹחוֹת הַטּוֹמָא שֶׁלְעוֹמַת

(לְאַחֲרֵי שֶׁנַּעֲשֶׂתָהּ הִירִידָה בְּעוֹלָם) הִיא נַעֲלִית יוֹתֵר
מִמָּמּוּ שֶׁהִיָּתָה בְּתַחֲלַת הַבְּרִיאָה, הוּא לֹא רַק מִפְּנֵי שֶׁפֶל
עָלֶיהָ שְׁלֹאֲחֲרֵי יִרְיָה הִיא עָלֶיהָ לְמַעַלָּה יוֹתֵר מִהַדְרָגָא
שֶׁלִּפְנֵי הִירִידָה¹¹, אֲלֹא גַם לְפִי שֶׁהַמְשָׁכָה עֲכָשְׁיוּ הִיא
עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּאַתְּכַפֵּיָא וְאַתְּהַפְכָּא. מַה שָּׂאִין בֵּן לְפָנֵי
חֲטָא עֵץ הַדַּעַת, אִף שְׁגָם הַמְשָׁכָה עֲקָר שְׂכִינָה
בְּתַחֲתוֹנִים אֲזו הִיָּתָה עַל יְדֵי עֲבוּדָת אָדָם הָרֹאשׁוֹן,
לְעִבְדָּהּ¹² וּלְשִׁמְרָהּ¹³, הָעֲבוּדָה אֲזו הִיָּתָה לְהַמְשִׁיךְ
אֱלֻקוֹת מִלְּמַעַלָּה וְלֹא הָעֲבוּדָה דְּאַתְּכַפֵּיָא וְאַתְּהַפְכָּא.

(ג) וַיֵּשׁ לֹמֶר, דְּזָהוּ מַה שֶׁעָשִׂיתָ הַמְשָׁכָה הִיָּתָה לְאַחֲרֵי
חֲטָא הָעֶגְלָה¹⁴, דְּהַפְּנָה בְּהִירִידָה דְּעוֹלָם (שֶׁעַל
יְדֵי חֲטָא הָעֶגְלָה)¹⁵ לְפָנֵי עֲשִׂיתָ הַמְשָׁכָה, הִיא, בְּכַדִּי
שֶׁהָעֲבוּדָה הָיְתָה לִי מִקְדָּשׁ תְּהִיָּה (לֹא רַק קִיּוֹם צְוִי
הַקָּב"ה, אֲלֹא גַם) הָעֲבוּדָה דְּאַתְּכַפֵּיָא וְאַתְּהַפְכָּא.
וְכַמְבוֹאֵר בְּהַמְאָמָר¹⁶, שֶׁהָעֲבוּדָה הָיְתָה לִי מִקְדָּשׁ הִיא
לְהַפּוֹךְ הַשְּׁטוֹת דְּלַעֲמַת זֶה לְשִׁטּוֹת דְּקִדְּשָׁה וְלְהַפּוֹךְ

הַשְּׁקָר דְּעוֹלָם¹⁷ לְקַרְשׁ הַמְשָׁכָה. וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה וְשְׂכִנְתִּי בְּתוֹכְכֶם, הַמְשָׁכָה עֲקָר
שְׂכִינָה בְּתַחֲתוֹנִים, לְמַעַלָּה יוֹתֵר מִמָּמּוּ שֶׁהִיָּתָה קוֹדֶם הַחֲטָא. וְעַנְיָן זֶה (שֶׁהַמְשָׁכָה
עֲקָר שְׂכִינָה בְּתַחֲתוֹנִים בְּמַשְׁכָּן הִיָּתָה לְמַעַלָּה יוֹתֵר מִמָּמּוּ שֶׁהִיָּתָה קוֹדֶם הַחֲטָא)
מוֹכֵן גַּם מִזֶּה שֶׁהַנְּהִגָּה דְּעוֹלָם (גַּם קוֹדֶם הַחֲטָא) הִיָּתָה עַל פִּי טַבַּע, דְּשִׁרְשׁ
הַטַּבַּע הוּא מִהָאֹר שֶׁבְּעֶרְךָ הַעוֹלָמוֹת¹⁸, וּבְמַשְׁכָּן הִיָּתָה הַנְּהִגָּה נְסִית שֶׁלְּמַעַלָּה
מִהַטַּבַּע [כְּמֵאֵמֶר חז"ל¹⁹ עֲשֶׂה נְסִים וְנַעֲשׂוּ לְאַבּוֹתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁעַל דֶּרֶךְ

(11) ראה לקמן ח"ד ע' קסז, ובהנשמך שם הערה 9. (12) בראשית ב, טו. (13) ראה סה"מ עת"ר ע' רטז, דזה שבתחלת הבריאה עיקר שכינה בתחתונים היתה – הוא שהעולם נברא באופן שיהי' מוכשר שימושך בו עיקר שכינה, אבל ההמשכה עצמה היתה ע"י העבודה ד"לעבודה ולשמרה". (14) דגם להדיעות שהציווי לעשיית המשכן הי' לפני חטא העגל (זהר ח"ב קצה, א*), הרי עשיית המשכן היתה לאחר חטא העגל. ולכמה דיעות (רש"י עה"פ תשא לא, יח. שם לג, יא. תנחומא תרומה ח) גם הציווי על עשיית המשכן הי' לאחר חטא העגל. (15) ראה לעיל הערה 9. (16) פ"ג ואילך. שם פ"ו ואילך. (17) שהשקר דעולם הוא שהעולם מראה את עצמו למציאות, היפך האמת שהעיקר הוא החיות אלקי שמחי' אותו (המשך ההילולא ספ"י). ולהעיר מתניא פל"ו (מו, א), שמדבר שם בענין הגילוי דמתן תורה – אתה הראת גו' אין עוד מלבדו (ואתחנן ד, לה), ובהמשך הענין שם (מו, ב) "רק שאח"כ גרם החטא ונתגשמו הם והעולם". ומזה משמע, שהגילוי דאין עוד מלבדו שהי' במ"ת האיר (קצת) גם לאחר מ"ת עד חטא העגל, ושגילוי זה הי' גם בהעולם. ומזה מוכן שהשקר דעולם הוא בעיקר לאחר חטא העגל. (18) ראה בארוכה ד"ה זה היום די"ב תמוז ה'תשל"ח ס"ה (לקמן ח"ד ס"ע סז ואילך). וש"נ. (19) אבות פ"ה מ"ה.

(*) ולדעת הזהר (שם רכז, א) גם נדבת המשכן היתה לפני חטא העגל.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 זֶה הָיָה בַּמִּשְׁכָּן רֹבב הַנִּסִּים שֶׁהָיוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הָיוּ גַם בַּמִּשְׁכָּן. (ראה
2 [הערה 20], דְּשִׁרְשׁ הַנִּסִּים הוּא מִהָאֹר שְׁלֹמֶעֱלָה מְעוֹלָמוֹת -
3 אֹר גְּבוּה יוֹתֵר שֶׁאִינוּ מְתַלְבֵּשׁ בַּעֲלוֹם בְּאוֹפֵן פְּנִימִי, וְאִינוּ מוֹגֵדֵר בַּהֲגֵדוֹת
4 הַטְּבַע. וְיִתְּרָה מִזֹּו,
5 שְׁבָקֶדֶשׁ הַקִּדְשִׁים מְקוֹם
6 הָאֲרוֹן אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה 21
7 [= אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ שֶׁעָשָׂה מִשֶּׁה ה']
8 מוֹנֵחַ בְּאִמְצַע קוֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים,
9 וּמִמֶּנּוּ לְכָל צֶדֶד ה' רוּחַ עֶשֶׂר
10 אֲמוֹת, לַמְּרוֹת שֶׁחָלַל קוֹדֶשׁ
11 הַקִּדְשִׁים כֻּלּוֹ ה' רַק עֲשִׂים
12 אִמָּה, אִם-כֵּן הָאֲרוֹן עֲצוּמָה,
13 לַמְּרוֹת שֶׁתַּפֵּס מְקוֹם גִּשְׁמִי, בְּדֶרֶךְ
14 נֹס לֹא הָיָה מוֹרָגֶשׁ מִקוּמָו],
15 מְקוֹם וְלִמְעָלָה מִהַמְּקוֹם
16 כְּאֶחָד, שְׁבָכְדִי שִׁיְהִיָּה
17 הַחֲבוּר דְּשָׁנִי הַפְּכִים
18 דְּמְקוֹם וְלִמְעָלָה
19 מִהַמְּקוֹם 22 אֵין מִסְפִּיק הָאֹר
20 שֶׁלִּמְעָלָה מִהַתְּלַבְּשוֹת בַּעֲלוֹמָו,
21 אִלָּא הוּא דְּוָקָא עַל יְדֵי
22 הַגְּלוֹי דְּאֹר אֵין סוֹף
23 שְׁלִמְעָלָה גַם מִהָאֹר
24 שְׁלִמְעָלָה מְעוֹלָמוֹת 23,
25 נִמְנָע 24 הַנִּמְנָעוֹת 25 [= אֵין
26 דְּבַר שֶׁלִּגְבוּי הוּא 'נִמְנָע'].
27 וְהִנֵּה כְּמוֹ שֶׁהִירִידָה שֶׁנַּעֲשֶׂה
28 בַּעֲלוֹם בְּחֹטָא אֲדָם הָרָשׁוֹן
29 וּבְחֹטָא הָעֵגֶל, הָיָה לְצוּרֶךְ עֲלֵיָה,
30 עַל דְּרָךְ זֶה הוּא בְּהִירִידָה
31 דְּעוֹלָם שְׁעַל יְדֵי הַגְּלוֹת,
32 שֶׁהָיָה יְרִידָה צוּרֶךְ עֲלֵיָה.
33 דְּכִיּוֹן שְׁעָקֵר הָעֲבוּדָה
34 דְּאֶתְכַפֵּיָא וְאֶתְהַפְּכָא הָיָה
35 בְּזִמָּן הַגְּלוֹת, לְכֹן,
36 הַהִמְשָׁכָה שְׁעַל יְדֵי
37 הָעֲבוּדָה שְׁבִזְמָן הַגְּלוֹת
38 הָיָה נִצְלִית יוֹתֵר מִהַהִמְשָׁכָה שְׁעַל יְדֵי הָעֲבוּדָה שְׁבִזְמָן הַפִּיָּת.
39 וְהוּא מִהַטְעָמִים שֶׁהַגְּלוֹי דְּלַעֲתִיד לְבֹא יִהְיֶה נִצְלָה יוֹתֵר

40 מִהַגְּלוֹי שֶׁהָיָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, כִּי הַגְּלוֹי דְּלַעֲתִיד לְבֹא הוּא 26
41 שְׁאֵז יִהְיֶה גְלוֹי הַהִמְשָׁכָה שְׁעַל יְדֵי הָעֲבוּדָה שְׁבִזְמָן הַגְּלוֹת
42 שֶׁהוּא מְגִיעַ אַחֲרֵי הִירִידָה דְּוָקָא. בְּסַעֲפִים ד' ה' יֹאבֵר הַטַּעַם שֶׁנִּקְרָאִים יִשְׂרָאֵל
43 "צְבָאוֹת הוּי" - עַל שֶׁם עֲבוּדָתָם
44 בְּאֶתְכַפֵּיָא וְאֶתְהַפְּכָא, שֶׁהֵם ב'
45 עֲנִינִים בְּמַעֲלַת הַצָּבָא: א. עַל-יְדֵי
46 הַכִּיבוּשׁ נַעֲשֶׂה חִידוּשׁ בְּמִדְּיָת
47 הַמֶּלֶךְ (אֶתְהַפְּכָא), ב.
48 מִסִּירוֹת-נַפֶּשׁ לֹלֵא הַגְּבֻלוֹת
49 (אֶתְכַפֵּיָא). וּב' עֲבוּדוֹת אֵלוֹ
50 חֲלוּקִים גַּם בְּהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה
51 הַבָּאָה כְּתוּצָאָה מִעֲבוּדָתָם,
52 שֶׁהַהִמְשָׁכָה שְׁעַל-יְדֵי אֶתְכַפֵּיָא
53 הָיָה לְמַעְלָה מִהַהִמְשָׁכָה שְׁעַל-יְדֵי
54 אֶתְהַפְּכָא.
55 (ד) וּמִמְשִׁיךְ בְּהַמְּאָמֵר 27
56 (לְאַחֲרֵי שְׁמִבְאָר בְּאֵרוּכָה
57 שֶׁהִמְשָׁכָה עָקֵר שְׁכִינָה
58 בְּתַחְתּוֹנִים הָיָה עַל יְדֵי
59 הָעֲבוּדָה דְּאֶתְכַפֵּיָא
60 וְאֶתְהַפְּכָא), שְׁעַל שֵׁם זֶה
61 נִקְרָאִים יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם
62 צְבָאוֹת ה' 28, מִצַּד
63 הָעֲבוּדָה שְׁלֵהֶם
64 דְּאֶתְכַפֵּיָא וְאֶתְהַפְּכָא.
65 וְיֵשׁ לוֹמֵר הַבְּאֹר בְּזָה,
66 דְּהַחֲלוּק שְׁבִין צָבָא
67 (אֲנָשֵׁי חֵיל) וּבִין הַשָּׂרִים
68 וּכְיוּצָא בְּזָה שְׁעוֹסְקִים
69 בְּהִטְבַּת עֲנִינֵי הַמְּדִינָה
70 הוּא בְּשָׁנֵי עֲנִינִים. הֵן
71 בְּהַפְּעוּלָה בְּהַמְּדִינָה
72 שְׁנַעֲשִׂית עַל יָדָם, דְּעַל
73 יְדֵי שְׁיוּצָאִים אֲנָשֵׁי חֵיל
74 לְמַלְחָמָה לְכַבּוֹשׁ אֶת
75 הָאוֹיֵב, נַעֲשֶׂה חִידוּשׁ
76 בְּמִדְּיָת הַמֶּלֶךְ, שְׁגָם
77 אוֹתָהּ הַמְּדִינָה שֶׁהִיָּתָה תְּחִלָּה בְּרָשׁוֹת הָאוֹיֵב נַעֲשִׂית מְדִינָת
78 הַמֶּלֶךְ (מִה שְׁאֵין כֵּן הִטְבַּת הַמְּדִינָה וְהַגְּדִלָת כְּחָה שְׁעַל יְדֵי

(20) דאיקרי מקדש – עירובין ב, א. ורוב הנסים הנמנים באבות שם, שייכים גם במשכן. (21) יומא כא, א. וש"נ. (22) ראה אמרי בינה פתח השער פ"ו (ג, ב) דזה שמקום הארון אינו מן המדה הוא (2א שבמקום הארון נתגלה בחינה שלמעלה מהמקום, כי אם) ש"גם בחי' הגבול ומדה דארון (גופא) הי' בבחינת בל"ג"י. (23) ראה גם אמ"ב שם. (24) ראה שו"ת הרשב"א סת"ח, הובא בס' החקירה להצ"ע ע' 68. (25) ראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 904. (26) תניא רפ"ז. (27) פ"י. (28) וכמ"ש (בא יב, מא) ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות הוי' מארץ מצרים.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 השרים אינה באופן של חדוש), ב. והן בנוגע להצבא
2 עצמם, שהמסירה והנתינה (ההתמסרות) שלהם להמלך היא
3 למעלה מכל הגבלות, ועד שמסכנים את נפשם כשיוצאים
4 למלחמה, ויתירה מזו שהם מוכנים תמיד (גם שלא בעת
5 מלחמה) למסור נפשם
6 מבלי לנטות מאשר 1 חדוש), והן בנוגע להצבא עצמם, שהמסירה והנתינה
7 נצטוו²⁹, ומעלה זו היא 2 שלהם להמלך היא למעלה מכל הגבלות, ועד
8 מעלת הבטול. וזהו 3 שמסכנים את נפשם כשיוצאים למלחמה, ויתירה מזו
9 שישאל נקראים בשם 4 שהם מוכנים תמיד (גם שלא בעת מלחמה) למסור
10 צבאות ה' הוא מצד 5 נפשם מבלי לנטות מאשר נצטוו²⁹, מעלת הבטול. וזהו
11 העבודה שלהם 6 שישאל נקראים בשם צבאות ה' הוא מצד העבודה
12 דאתפכא ואתהפכא 7 שלהם דאתפכא ואתהפכא, דענין אתהפכא, שמהפך
13 שתי עבודות אלו הן דוגמת 8 את העולם שמראה את עצמו למציאות [שהו ענין
14 שתי המעלות שבצבא, דענין 9 אתהפכא, שמהפך את
15 העולם שמראה את 10 עצמו למציאות [שהו ענין
16 ענין השקר דעולם]³⁰ 11 להיות מקדש ודירה לו
17 יתברך, הוא דגמת 12 הכבוש שפא על ידי
18 המלחמה שכובש שטח חדש 13 והופכו למדינת המלך.
19 ומהמעלות דאתהפכא 14 היא החדוש³¹. דזה
20 שחושף נהפך לאור הוא 15 חדוש. וענין האתפכא
21 היא המלחמה עצמה, 16 שחושף נהפך לאור הוא
22 שחושף נהפך לאור הוא 17 חדוש. וענין האתפכא
23 היא המלחמה עצמה, 18 שחושף נהפך לאור הוא
24 שחושף נהפך לאור הוא 19 חדוש. וענין האתפכא
25 היא המלחמה עצמה, 20 שחושף נהפך לאור הוא
26 שחושף נהפך לאור הוא 21 חדוש. וענין האתפכא
27 היא המלחמה עצמה, 22 שחושף נהפך לאור הוא
28 שחושף נהפך לאור הוא 23 חדוש. וענין האתפכא
29 היא המלחמה עצמה, 24 שחושף נהפך לאור הוא
30 שחושף נהפך לאור הוא 25 חדוש. וענין האתפכא
31 היא המלחמה עצמה, 26 שחושף נהפך לאור הוא
32 שחושף נהפך לאור הוא 27 חדוש. וענין האתפכא
33 היא המלחמה עצמה, 28 שחושף נהפך לאור הוא
29 שחושף נהפך לאור הוא 29 חדוש. וענין האתפכא
30 היא המלחמה עצמה, 30 שחושף נהפך לאור הוא
31 שחושף נהפך לאור הוא 31 חדוש. וענין האתפכא
32 היא המלחמה עצמה, 32 שחושף נהפך לאור הוא
33 היא המלחמה עצמה, 33 שחושף נהפך לאור הוא

ה) והנה החלוק שבין שתי העבודות דאתפכא ואתהפכא היא גם בהמשכה שנמשכת על ידם. שההמשכה שעל ידי העבודה דאתפכא היא נעלית יותר מהמשכה שעל ידי העבודה דאתפכא³². דכד אתפכא סטרא אחרא (אתפכא דוקא³⁵) אסתלק יקרא דקדשא בריך הוא בכלהו ע'למין³⁶ המשכת

(29) ראה סה"מ ה'תש"א ע' 82 שזהו עיקר הענין דצבא. (30) המשך ההילולא שם (נעתק לעיל הערה 17). (31) להעיר מהמבואר בהמשך ההילולא פ"א המעלה דאתהפכא*, כי כאשר החושך נהפך לאור נעשה יתרון האור, דיתרון האור הוא מן החושך. וראה אוה"ת פנחס ע' א"ה ואילך ובכ"מ, דיתרון האור הבא מהפיכת החושך הוא מצד החידוש שבוה, ולכן היתרון הוא שנמשך אור דת"ת. (32) ראה בארוכה תו"א ויקהל פט, ג"ד. ובהוספות לתו"א שם קיד, ג ואילך. ספר הליקוטים – דא"ח צ"צ ערך אתכפא אתהפכא ס"ג (ע' א'תרנח ואילך). וש"נ. (33) לשון הצ"צ באוה"ת ויקהל ע' ב'קסד. (34) פ"א ואילך. (35) בכ"מ, וגם בהמשך ההילולא פ"א, מובא המאמר כד אתכפא סט"א אסתלק יקרא כו' גם בנוגע לאתהפכא. אבל בתו"א שם (פט, ד) מובא זה לענין אתכפא דוקא. וראה ד"ה באתי לגני הנ"ל סי"ד בסופו (לעיל ע' שלא). (36) ראה תניא פכ"ז ולקו"ת ר"פ פקודי (מוזכ"ב קכח, ב. וראה גם שם סז, ב. קפד, א). תו"א שם פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג.

(*) ראה ד"ה באתי לגני ה'תשכ"ט סי"ג (לעיל ע' שכת), שהכוונה שם היא (בעיקר) להענין דאתהפכא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

39 על פי המבאר בלקוטי תורה שם בפרוש הכתוב⁴⁵ (620=), שאז את ראש גו' לגלגלותם מכן עשרים שנה גו', דברוחניות
40 גלגלותם הוא דרגת ה'רצון' - פתר (גלגלתא) מכן עשרים - משנכנסו
41 מקיפי אבא (-שלימות המוחין), אפשר להגיע ע"ז לגלגלתם - כתר,
42 שלמעלה מבחי' מקיפי אבא,
43 ועל ידי שנמשכים אלינו
44 המקיפים דאבא אחרי
45 עשרים שנה, כעבודתנו אפ"ש
46 להיות ההעלאה
47 לגלגלתא, פתר. והיינו,
48 שלאחרי עשרים שנה
49 יכולים לקבל נוסף על
50 בחינת חיה של נשמת
51 הצדיק גם מבחינת
52 יחידה שלו, כמבאר
53 בלקוטי תורה שם
54 שמקיפים דאבא
55 וגלגלתא הם דרגות חיה
56 ויחידה שבנשמה]. עד כאן
57 נתבאר תוכן י"ט פרקים
58 הראשונים מה'המשך'. מכאן
59 ואילך יתבאר תוכן פרק העשרים,
60 שבו מבואר הנקודה הפנימית של
61 ה'המשך', שהיא הכוונה בבריאת
62 האדם (שבשבילו היא כל
63 הבריאה) שהיא כדי לתקן את
64 הגוף ונפשו הטבעית וחלקו
65 בעולם, ועל-ידי-זה נעשית עלי
66 גם בנשמה עצמה. כהקדמה לזה
67 מבאר שהנשמה עצמה אינה
68 צריכה תיקון כלל.
69 (ו) וממשיך בהמאמר בפ"ק השני
70 בפ"ק עשרים (הפ"ק
71 השני לשנה זו⁴⁶),
72 דירידת הנשמה בגוף
73 אינה בשביל עצמה,
74 דהנשמה עצמה אינה
75 צריכה תיקון, וירידתה למטה הוא בכדי לתקן ולזכך ולברר

1 ה'סטרא אחרא' לקדושה, על-ידי-כך מתעלה כבודו של הקדוש-ברוך-הוא בכל
2 העולמות], ומאיר בעולם המשבת וגלוי עצמות אור אין סוף
3 שלמעלה משיכות לעולמות³⁷, שלכן נקראת המשכה זו
4 בשם אסתלק, לפי שהוא גלוי האור שבבחינת רוממות³⁸
5 ר'מסולק' מלהיכנס בפנימיות.
6 [ולח"ע, שכמו כן הוא
7 גם בהסתלקות של
8 צדיקים, שאינה סלוק
9 בפשוטו חס ושלום,
10 שהרי רועי ישראל לא
11 יעזבו את צאן
12 מרעיתם³⁹, אלא אדרבא,
13 המשכה נעלית יותר,
14 המשכה מנשמת הצדיק
15 עצמה שאינה מגבלת
16 בתוך כלי ולבוש⁴⁰ -
17 הגוף, וזה שנקרא בשם
18 הסתלקות הוא לפי
19 שהוא גלוי שלמעלה
20 מהתלבשות בכלים.
21 ובפ"ט לאחרי עשרים
22 שנה (מיום ההסתלקות בשנת
23 תש"ו), שאז מתוסף גם
24 הענין דלמפור בנכסי
25 אביו⁴¹ - אין בית הדין נותנים
26 רשות ליתום למכור נכסי אביו
27 עד שיהי' בן עשרים שאז דעתו
28 שלימה [שהיה קאי גם על
29 התלמידים של הצדיק
30 שנקראים בנים⁴²],
31 ומבאר בלקוטי תורה⁴³
32 דזה שאמרו רז"ל
33 ולמפור בנכסי אביו עד
34 שיהא בן עשרים הוא כי
35 אז נכנסים בו מקיפי אבא
36 (שיתבאר להלן), מקיפים
37 שלמעלה מהתלבשות
38 בכלים. וזה לקשר זה גם עם זה שעשרים בגמטריא פתר⁴⁴

(37) המשך ההילולא פ"א. (38) תו"א שם. וראה גם סה"מ אעת"ר ס"ע קנט, דזה שנק' בשם "אסתלק" הוא לפי "שמסולק מבחי' הפנימיות". (39) לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר באגרות-קודש שלו (ח"א ע' קמא). (40) ראה אגה"ק ביאור לסימן ז"ך (קמו, ב ואילך). (41) ב"ב קנו, א. (42) ספרי ופרש"י עה"פ ואתחנן ו, ז. (43) במדבר ד"ה מכן עשרים (ב, א). (44) ראה תורת העולה להרמ"א ח"א פ"ד (ו, ג). לקו"ת שה"ש לה, ג. קהלת יעקב בערכו. (45) במדבר א, כ"ג. (46) תש"ל (שנת אמירת מאמר זה) - שנת העשרים ללימוד ההמשך. ושנה זו (תש"נ) היא שנת העשרים ללימוד ההמשך בפעם השני'. - ראה ב"פתח דבר" לד"ה זה ה'תשכ"ח (לעיל ע' שו ובשוג"ג ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אֶת הַגּוֹף וְנִפְשׁוֹ הַטֹּבְעִית הַבְּהֵמִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב אֲדֹמוֹ"ר הַזֶּקֶן
2 בְּתַנְיָא⁴⁷, מֵיֶסֶד עַל מַה שֶׁכָּתוּב בְּסֵפֶר עֵץ חַיִּים⁴⁸. וּמִבָּאָר
3 בְּתַנְיָא שִׁירִידַת הַנֶּשְׁמָה לְמַטָּה שֶׁהוּא דְּגַמַּת סוּד גְּלוּת הַשְּׂכִינָה
4 לְבָרֵר נִצּוּצֵינָם כִּשְׁם שֶׁהִשְׁכִּינָה יִרְדָּה לְגָלוּת כְּדִי לְבָרֵר וּלְהַעֲלוֹת נִצּוּצֵי
5 הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּפְּלוּ בְּקִלְפָּה, כֵּן גַּם

וְנִפְשׁוֹ הַטֹּבְעִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב אֲדֹמוֹ"ר הַזֶּקֶן בְּתַנְיָא⁴⁷,
מֵיֶסֶד עַל מַה שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים⁴⁸. וּמִבָּאָר שֶׁהוּא דְּגַמַּת
סוּד גְּלוּת הַשְּׂכִינָה לְבָרֵר נִצּוּצֵינָם. וַיֵּשׁ לוֹמַר, דְּזֶה שְׂאוֹמֵר
שֶׁהוּא דְּגַמַּת סוּד גְּלוּת הַשְּׂכִינָה, הוּא, כִּי עַל יְדֵי דְּגַמָּא
זוֹ מוֹכֵן דְּזֶה שֶׁהִנְשָׁמָה אֵינָה צְרִיכָה תְּקוּן הוּא נוֹסֵף עַל
שְׂאִינָה צְרִיכָה תְּקוּן מִמֶּנּוּ (כְּמוֹ כָּל הַנִּבְרָאִים⁴⁹) אֲלָא
שְׂאִינָה צְרִיכָה תְּקוּן כָּלָל⁵⁰. דְּכְמוֹ שֶׁבִּנְיָגֵעַ לְהַשְׂכִּינָה
פְּשׁוּט שְׂאִין שִׁיף שֶׁצְרִיכָה אֵינָה תְּקוּן יִהְיֶה אֵינָה שִׁיחָה
וְזֶה שֶׁבָּאָה בְּגָלוּת הוּא רַק לְבָרֵר נִצּוּצֵינָם, כְּמוֹ כֵּן הוּא
בִּירִידַת הַנֶּשְׁמָה לְמַטָּה [שֶׁהוּא דְּגַמַּת סוּד גְּלוּת
הַשְּׂכִינָה] שְׂאִינָה צְרִיכָה תְּקוּן כָּלָל.

ז) וְהִנֵּה לְאַחֲרֵי שֶׁמִּבָּאָר בְּהַמְאָמֵר גּוֹדֵל מַעֲלַת הַנֶּשְׁמָה
(כְּמוֹ שֶׁהִתְיָה קוּדֶם הִירִידָה)⁵¹ שְׁלֹכָן אֵינָה
צְרִיכָה תְּקוּן, אוֹמֵר, שִׁירִידַת הַנֶּשְׁמָה לְמַטָּה הוּא בְּכָדִי
לְבָרֵר וּלְזַכֵּן אֶת הַגּוֹף וְנִפְשׁוֹ הַטֹּבְעִית וּלְהָאִיר חֲלָקוֹ
בְּעוֹלָם. דְּבִתְחִלַּת הָעֲנִיָּן אוֹמֵר שֶׁפִּנּוּת הִירִידָה הִיא
בְּשִׁבְלֵי הַגּוֹף וְנִפְשׁוֹ הַטֹּבְעִית, וּלְאַחֲרֵי זֶה מוֹסִיף גַּם
חֲלָקוֹ בְּעוֹלָם⁵². וַיֵּשׁ לוֹמַר הַבְּאוּר בְּזֶה, דְּבִפְּרָק זֶה שֶׁהוּא
פְּרָק הָאַחֲרוֹן הַסּוּיָם וְהַחֲתוּמָם דְּהַמְשָׁף, מִבָּאָר הַסֵּף הַכֹּל
וְהַנִּקְדָּה הַפְּנִימִית וְהַתִּכּוֹנִית דְּכָל הַהִמְשָׁף. וַיֵּשׁ לְקַשֵּׁר
זֶה עִם זֶה שֶׁפְּרָק זֶה הוּא פְּרָק הָעֲשָׂרִים, עֲשָׂרִים
בְּגַמְטְרִיא כְּתוּב, דְּכְתוּב הוּא רְצוֹן, וְהַנִּקְדָּה וְהַסֵּף הַכֹּל שֶׁל
כָּל עֲנִיָּן הוּא הַשְּׁלֵמַת הָרְצוֹן. וַיֵּשׁ לוֹמַר, דְּזֶהוּ מַה
שֶׁבִּתְחִלַּת הַהִמְשָׁף מִבָּאָר הַפְּנִיָּה דְּבִרְיָא וְהַתְּהוּוֹת
הָעוֹלָמוֹת, וּבִתְחִלַּת הַפְּרָק דְּסוּיָם וְהַחֲתוּמָם הַהִמְשָׁף מִבָּאָר
הַפְּנִיָּה דִּירִידַת הַנֶּשְׁמָה בְּגוֹף, בְּרִיאַת הָאָדָם⁵³, כִּי כָּל
הַבְּרִיאָה הִיא בְּשִׁבְלֵי הָאָדָם⁵⁴, אֲתָם קְרוּיָן אָדָם⁵⁵, דְּגַם
הַפְּנִיָּה שֶׁבְּבִרְיָא וְהַתְּהוּוֹת שֶׁנִּתְאַנָּה הַקְּב"ה לְהִיּוֹת לוֹ

38 וּלְזַכֵּן אֶת הַגּוֹף וְנִפְשׁוֹ הַטֹּבְעִית וּלְהָאִיר חֲלָקוֹ בְּעוֹלָם (כֹּאשֶׁר
39 הִיהוּדִי אוֹכֵל וּשׁוֹתָה וּבִכּוּחַ זֶה מִתְּפַלֵּל וְלומֵד תּוֹרָה (וְכֵן בְּשָׂאָר עֲנִיֵּי הָעוֹלָם
40 בָּהֶם מִשְׁתַּמֵּשׁ לִשְׁם שָׁמַיִם) הִנֵּה בּוֹה מֵאִיר גַּם אֶת חֲלָקוֹ בְּעוֹלָם) דְּבִתְחִלַּת
41 הָעֲנִיָּן אוֹמֵר שֶׁפִּנּוּת הִירִידָה הִיא בְּשִׁבְלֵי הַגּוֹף וְנִפְשׁוֹ
42 הַטֹּבְעִית, וּלְאַחֲרֵי זֶה
43 מוֹסִיף גַּם חֲלָקוֹ
44 בְּעוֹלָם⁵². וַיֵּשׁ לוֹמַר
45 הַבְּאוּר בְּזֶה, דְּבִפְּרָק זֶה
46 שֶׁהוּא פְּרָק הָאַחֲרוֹן
47 הַסּוּיָם וְהַחֲתוּמָם
48 דְּהַהִמְשָׁף, מִבָּאָר הַסֵּף
49 הַכֹּל וְהַנִּקְדָּה הַפְּנִימִית
50 וְהַתִּכּוֹנִית דְּכָל הַהִמְשָׁף.
51 וַיֵּשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם זֶה
52 שֶׁפְּרָק זֶה הוּא פְּרָק
53 הָעֲשָׂרִים, עֲשָׂרִים
54 בְּגַמְטְרִיא כְּתוּב, דְּדרִגַּת
55 כְּתוּב הוּא רְצוֹן כִּכְתוּב
56 הַסּוּבֵב עַל הָרֹאשׁ כֵּן כּוֹחַ הָרְצוֹן
57 הוּא לְמַעֲלָה מִן הַשִּׁכּוּל,
58 וְהַנִּקְדָּה וְהַסֵּף הַכֹּל שֶׁל
59 כָּל עֲנִיָּן שְׂכָאשֶׁר מִתְּבַצֵּעַ
60 הַדְּבָר, בּוֹה הוּא הַשְּׁלֵמַת
61 הָרְצוֹן. וַיֵּשׁ לוֹמַר, דְּזֶהוּ
62 מַה שֶׁבִּתְחִלַּת הַהִמְשָׁף
63 מִבָּאָר הַפְּנִיָּה דְּבִרְיָא
64 וְהַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת,
65 וּבִתְחִלַּת הַפְּרָק הָעֲשָׂרִים
66 דְּסוּיָם וְהַחֲתוּמָם הַהִמְשָׁף
67 מִבָּאָר הַפְּנִיָּה דִּירִידַת
68 הַנֶּשְׁמָה בְּגוֹף, בְּרִיאַת
69 הָאָדָם⁵³, כִּי כָּל הַבְּרִיאָה
70 הִיא בְּשִׁבְלֵי הָאָדָם⁵⁴,
71 אֲתָם [=בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל] קְרוּיָן
72 אָדָם⁵⁵, דְּגַם הַפְּנִיָּה
73 שֶׁבְּבִרְיָא וְהַתְּהוּוֹת
74 שֶׁכְּמִבּוּאָר בְּסֵפֶר א' שֶׁנִּתְאַנָּה

(47) פל"ז (מח, ב). (48) שער כו (שער הצלם) פ"א. (49) כדאיתא במדרש (ב"ר פ"א, ו): כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכין עשיין (תיקון – רש"י שם). (50) והגם שהלשון בתניא (גם מקודם) הוא "אינה צריכה תיקון כלל", הרי אפשר לפרש שהכוונה שאינה צריכה כלל להתיקון והנבראים צריכים. (51) נעתק לקמן בפנים ס"ח. (52) ועוד שינוי בהלשון, שבתחלת הענין אומר "לתקן ולזכך ולברר", ולאח"ז – "לבררו ולזככו". (53) ראה לקו"ת פ' ראה כח, סע"ג בפירוש מרז"ל (עירובין יג, סע"ב) נוח לו לאדם שנברא, שזה קאי על ירידת הנשמה מבחי' טהורה היא לבחי' בראתה כו'. (54) ראה ד"ה זה היום דליל ערב ר"ה ה'תשמ"ב ס"ב (לעיל ח"א ע' מא) ואילך. ושו"נ. (55) יבמות סא, רע"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַקֶּבֶדָה לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה בַּתְּחֻתָּנִים הוּא בְּשָׂבִיל⁵⁶
 2 יִשְׂרָאֵל⁵⁷ - שִׁיּוּכּוֹ אֶת גּוֹפֶם וּנְפֶשׁ הַטְּבַעִית (כַּמְּבֹאֵר בְּסֵעִף הַקּוּדֵם),
 3 וְלִכְּנֹ, בְּפֶרֶק הָעֲשָׂרִים שָׁבוּ מִבְּאֵר הַנִּקְדָּה הַפְּנִימִית דְּכָל
 4 הָעֲנִינִים שֶׁבְּפָרְקִים הַקּוּדֵמִים, מְדַבֵּר בְּעֵנִן הַפְּנִיָּה דְּכִרְיָאָת
 5 הָאָדָם. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ

6 לֹמֵר, דְּזֶה שֶׁבְּתַחֲלַת 1
 7 הָעֵנִן אֹמֵר שֶׁהַפְּנִיָּה 2
 8 בִּירִידַת הַנִּשְׁמָה הִיא 3
 9 לְתַקֵּן אֶת הַגּוֹף וּנְפֶשׁ 4
 10 הַטְּבַעִית וְאִינוּ מִזְכִּיר 5
 11 חֶלְקוֹ בְּעוֹלָם, הוּא בְּכָדִי 6
 12 לְהַדְגִּישׁ שֶׁעָקֵר וּפְנִימִיּוֹת 7
 13 הַפְּנִיָּה הוּא הָאָדָם.

14 וְהִנֵּה יָדוּעַ, דְּהִגֵּם 8
 15 שֶׁהַפְּנִיָּה בִּירִידַת הַנִּשְׁמָה 9
 16 לְמִטָּה הוּא בְּכָדִי לְזַכֵּךְ 10
 17 וּלְכַרֵּר אֶת הַגּוֹף וּנְפֶשׁ 11
 18 הַטְּבַעִית וְלֹא בְּשָׂבִיל 12
 19 עֲצָמָה, מִכָּל מְקוֹם, עַל 13
 20 יְדֵי יִרְדָּתָהּ לְמִטָּה, 14
 21 נַעֲשֶׂה בָּהּ עֲלִיָּה⁵⁸. 15
 22 וְהָעֲלִיָּה שְׁלֵמָה הִיא בְּשָׁנִי 16
 23 עֲנִינִים. א. הָעֲלִיָּה 17
 24 שֶׁנַּעֲשִׂית בָּהּ עַל יְדֵי 18
 25 שֶׁמִּשְׁלָמָת הַפְּנִיָּה שֶׁל 19
 26 הַבּוֹרָא⁵⁹, וּמִזָּה מִשְׁתַּלְשֵׁל 20
 27 (-כְּתוּצָא מִזָּה) ב. שֶׁנַּעֲשֶׂה 21
 28 בָּהּ עֲלִיָּה גַם בְּעֵנִן 22
 29 הַגְּלוּיִם שֶׁמִּתְעַלֵּית לְדִרְגָּה 23
 30 גְּבוּהָ יוֹתֵר, דְּבִחִיּוֹתָהּ 24
 31 לְמַעְלָה הִיא בְּכַחֲסִית 25
 32 צָדִיק גָּמוּר וְעַל יְדֵי 26
 33 יִרְדָּתָהּ לְמִטָּה נַעֲשִׂית 27
 34 בְּכַחֲסִית בְּעַל תְּשׁוּבָה⁶⁰ 28
 35 ש"במקום שבעלי תשובה 29
 36 עומדים אין צדיקים גמורים 30

37 יכולים לעמוד", כיון ששואפים לקדושה בתוקף מיוחד הבא כתוצאה
 38 מיירידתם. וַיֵּשׁ לֹמֵר, דְּכִיּוֹן שֶׁבִּרְיָאָת הָעוֹלָמוֹת הוּא בְּשָׂבִיל
 39 יִשְׂרָאֵל כַּנִּלְכָּן, כְּמוֹ שֶׁבִּיִּשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי יִרְדָּת נִשְׁמָתָם
 40 לְמִטָּה נַעֲשֶׂה עֲלִיָּה בְּהַנִּשְׁמָה, וְהָעֲלִיָּה הִיא בְּשָׁנִי עֲנִינִים,
 41 בְּזֶה שֶׁמִּשְׁלָמָת אֶת

42 הַפְּנִיָּה וְזֶה שֶׁנַּעֲשִׂית 1
 43 בְּכַחֲסִית בְּעַל תְּשׁוּבָה, 2
 44 הִנֵּה מִזָּה מִשְׁתַּלְשֵׁל גַם 3
 45 בְּעוֹלָמוֹת, שֶׁעַל יְדֵי 4
 46 הִירִידָה דְּעוֹלָמוֹת 5
 47 הָעֲלִיּוֹנִים לְהוֹיֹת אֶת 6
 48 עוֹלָם הַזֶּה הַתְּחֻתוֹן, 7
 49 נַעֲשֶׂה בָּהֶם עֲלִיָּה. 8
 50 וְהָעֲלִיָּה הִיא בְּשָׁנִי 9
 51 עֲנִינִים. שְׁהֵם הִכְנָה שֶׁעַל 10
 52 יָדָם נַעֲשֶׂה הַתְּהוּוֹת עוֹלָם 11
 53 הַזֶּה הַתְּחֻתוֹן, שָׁבוּ 12
 54 נִשְׁלָמָת הַפְּנִיָּה דְּדִירָה 13
 55 בְּתַחֲתוֹנִים⁶¹, וְגַם הָעֲלִיּוֹ 14
 56 (בְּעֵנִן הַגְּלוּיִם) שֶׁבְּעוֹלָם 15
 57 הַזֶּה, זֶה שֶׁעַל יְדֵי 16
 58 אֲתַפְּקִיא וְאֲתַהֲפִקֵּא 17
 59 נִמְשָׁךְ אֹר שֶׁלְמַעְלָה 18
 60 מִשְׁכֹּחַ לְעוֹלָמוֹת (כְּמוֹ 19
 61 שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסֵעִף ה'), גַם 20
 62 הַמְּשַׁכָּה זֶה יִשְׁנָה גַם 21
 63 בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, 22
 64 מִפְּיֹן שֶׁעַל יָדָם נַעֲשֶׂה 23
 65 הַתְּהוּוֹת עוֹלָם הַזֶּה 24
 66 הַתְּחֻתוֹן⁶² לִכֵּן כְּתוּצָא 25
 67 מֵהַעֲלִי שֶׁבְּעוֹלָם הוּא מִתְעַלֵּם 26
 68 גַם עוֹלָמוֹת אֵלּוּ שֶׁהוּיֹת הַכְּנָה 27
 69 לְעוֹלָם.

וְהִנֵּה יָדוּעַ, דְּהִגֵּם שֶׁהַפְּנִיָּה בִּירִידַת הַנִּשְׁמָה לְמִטָּה הוּא
 בְּכָדִי לְזַכֵּךְ וּלְכַרֵּר אֶת הַגּוֹף וּנְפֶשׁ הַטְּבַעִית וְלֹא
 בְּשָׂבִיל עֲצָמָה, מִכָּל מְקוֹם, עַל יְדֵי יִרְדָּתָהּ לְמִטָּה,
 נַעֲשֶׂה בָּהּ עֲלִיָּה⁵⁸. וְהָעֲלִיָּה שְׁלֵמָה הִיא בְּשָׁנִי עֲנִינִים.
 הָעֲלִיָּה שֶׁנַּעֲשִׂית בָּהּ עַל יְדֵי שֶׁמִּשְׁלָמָת הַפְּנִיָּה⁵⁹, וּמִזָּה
 מִשְׁתַּלְשֵׁל שֶׁנַּעֲשֶׂה בָּהּ עֲלִיָּה גַם בְּעֵנִן הַגְּלוּיִם, דְּבִחִיּוֹתָהּ
 לְמַעְלָה הִיא בְּכַחֲסִית צָדִיק גָּמוּר וְעַל יְדֵי יִרְדָּתָהּ לְמִטָּה
 נַעֲשִׂית בְּכַחֲסִית בְּעַל תְּשׁוּבָה⁶⁰. וַיֵּשׁ לֹמֵר, דְּכִיּוֹן
 שֶׁבִּרְיָאָת הָעוֹלָמוֹת הוּא בְּשָׂבִיל יִשְׂרָאֵל כַּנִּלְכָּן, כְּמוֹ
 שֶׁבִּיִּשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי יִרְדָּת נִשְׁמָתָם לְמִטָּה נַעֲשֶׂה עֲלִיָּה
 בְּהַנִּשְׁמָה, וְהָעֲלִיָּה הִיא בְּשָׁנִי עֲנִינִים, בְּזֶה שֶׁמִּשְׁלָמָת אֶת
 הַפְּנִיָּה וְזֶה שֶׁנַּעֲשִׂית בְּכַחֲסִית בְּעַל תְּשׁוּבָה, הִנֵּה מִזָּה
 מִשְׁתַּלְשֵׁל גַם בְּעוֹלָמוֹת, שֶׁעַל יְדֵי הִירִידָה דְּעוֹלָמוֹת
 הָעֲלִיּוֹנִים לְהוֹיֹת אֶת עוֹלָם הַזֶּה הַתְּחֻתוֹן, נַעֲשֶׂה בָּהֶם
 עֲלִיָּה. וְהָעֲלִיָּה הִיא בְּשָׁנִי עֲנִינִים. שְׁהֵם הִכְנָה שֶׁעַל יָדָם
 נַעֲשֶׂה הַתְּהוּוֹת עוֹלָם הַזֶּה הַתְּחֻתוֹן, שָׁבוּ נִשְׁלָמָת הַפְּנִיָּה
 דְּדִירָה בְּתַחֲתוֹנִים⁶¹, וְגַם הָעֲלִיּוֹ (בְּעֵנִן הַגְּלוּיִם)
 שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה, זֶה שֶׁעַל יְדֵי אֲתַפְּקִיא וְאֲתַהֲפִקֵּא נִמְשָׁךְ
 אֹר שֶׁלְמַעְלָה מִשְׁכֹּחַ לְעוֹלָמוֹת, גַם הַמְּשַׁכָּה זֶה יִשְׁנָה גַם בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים,
 מִפְּיֹן שֶׁעַל יָדָם נַעֲשֶׂה הַתְּהוּוֹת עוֹלָם הַזֶּה הַתְּחֻתוֹן⁶².

(56) פרש"י ר"פ בראשית. (57) כמבואר בד"ה באתי לגני ה'תשל"ז (לקמן ע' שפו ואילך). (58) ולהעיר מסה"מ ה'ש"ת ע' ח "דתיקון אינה צריכה אבל צריכה עלי". וראה מאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"ב ע' תשמה. (59) לקו"ת פ' ראה כח, ד. וראה לקו"ש חט"ו ע' 248. (60) לקו"ת בלק עג, סע"א. לעיל ח"א ע' רכט, ובהנשמך שם הערה 25. וראה לקו"ש שם ע' 249 בהערות. ולהעיר, בדמעלת הבע"ת על צדיקים, שני ענינים: שהבעלי תשובה כובשים את יצרם יותר מהצדיקים (רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד) – המעלה דאתכפא; וזה ש"אמש הי' זה שנאווי לפני המקום כו' והיום הוא אהוב כו', אמש הי' זה מובדל מה' אלקי ישראל כו' והיום הוא מודבק בשכינה" (רמב"ם שם ה"ו-ז) – ענין החידוש שהוא (ע"ד) המעלה דאתהפכא, כנ"ל ס"ד. ועאכו"כ כשהתשובה היא באופן דזדונוות נעשו לו כזכויות (יומא פו, ב), שאז יש גם הענין דאתהפכא ממש. (61) וראה סה"מ תרמ"ג ע' לח: "אפ"ל עוה"ז הגשמי אם לא שיהי' תחלה עולמות העליונים (ולכן גם) בהעולמות עליונים נמצא בהם המכוון". (62) ראה סה"מ תרנ"ח ס"ע לב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ח) וּמִבָּאָר בַּהֲמָאָמֶר, דְּזָה שֶׁהִנָּשְׁמָה אֵינָה צְרִיכָה תַקּוּן, הוּא,
2 כִּי כָּל נִשְׁמָתָא וְנִשְׁמָתָא הָיָה קִימָא בְּדִיוֹקְנָאָה קָמִי מַלְכָּא
3 קְדִישָׁא⁶³ [=כל נשמה ונשמה היתה קיימת בצורתה לפני המלך הקדוש.
4 ויתבאר בהמשך], וּמוֹסִיף, שֶׁהִנָּשְׁמָה קוֹדֵם שְׁיִרְדָּה לְמִטָּה הָיְתָה

5 בְּתַכְלִית הַדְּבָקוּת בַּמְקוֹר

6 חֲצֵבָה בְּאַלְקִים חַיִּים, 1

7 בְּדִבְקוּת אֲמָתִי וּדְבָקוּת

8 תְּמִידִי בְּלִי שׁוּם פִּירוּד

9 כָּלֵל. דְּשִׁנִּי עֲנִינִים אֵלֶּה

10 (הָיָה) קִימָא בְּדִיוֹקְנָאָה

11 קָמִי מַלְכָּא קְדִישָׁא

12 וְשִׁהִיתָה בְּתַכְלִית

13 (הַדְּבָקוּת) הֵם שְׁתֵּי דְרָגוֹת

14 בַּהֲבָטוּל דִּהִנָּשְׁמָה. קִימָא

15 כּו', קָמִי מַלְכָּא קְדִישָׁא

16 הוּא כְּעוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

17 דִּהְגָּם שְׁשִׁעוּמֵד לִפְנֵי

18 הַמֶּלֶךְ הוּא בְּטוּל בְּתַכְלִית,

19 כַּמְסוּפֵר בַּגְּמָרָא דְמִתְחִי

20 בְּמַחּוּג קָמִי מַלְכָּא [=מי

21 שִׁסְמֵן בִּידוּ כַּאֲשֶׁר עוֹמֵד לִפְנֵי

22 הַמֶּלֶךְ] נַעֲנֵשׁ כְּעוֹנֵשׁ מִיתָה

23 וַיַּעֲשֶׂה אֶצְלוּ הַיִּפְּךְ

24 חֲתִירוֹ⁶⁴ כִּינן שְׁצִירָךְ לַעֲמֹד

25 בְּבִטּוּל גַּמּוּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, מִכָּל

26 מְקוֹם, מִצַּד עֲצָמוֹ הוּא

27 מְצִיאוֹת, וְהַבְּטוּל שְׁלוֹ

28 הוּא רַק מִפְּנֵי שְׁעוּמֵד

29 לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. וְזֶה

30 שֶׁהִנָּשְׁמָה הִיא בְּתַכְלִית

31 הַדְּבָקוּת כּו' הוּא⁶⁵ דְּרָגַת

32 בִּטּוּל נַעֲלִית יוֹתֵר - שְׁאֵינָה

33 מְצִיאוֹת לַעֲצָמָה.

34 וּמוֹסִיף בַּהֲמָאָמֶר לְאַחֲרֵי

35 שְׁאוּמֵר שֶׁהִנָּשְׁמָה קוֹדֵם

36 וַיִּרְדָּתָה הָיְתָה בְּתַכְלִית

37 הַדְּבָקוּת וּכו', שֶׁהָיְתָה

38 בְּרִצּוֹן אֶחָד לְהוֹי' לְבָדוּ

1 (ח) וּמִבָּאָר בַּהֲמָאָמֶר, דְּזָה שֶׁהִנָּשְׁמָה אֵינָה צְרִיכָה תַקּוּן,

2 הוּא, כִּי כָּל נִשְׁמָתָא וְנִשְׁמָתָא הָיָה קִימָא

3 בְּדִיוֹקְנָאָה קָמִי מַלְכָּא קְדִישָׁא⁶³, וּמוֹסִיף, שֶׁהִנָּשְׁמָה

4 קוֹדֵם שְׁיִרְדָּה לְמִטָּה הָיְתָה בְּתַכְלִית הַדְּבָקוּת בַּמְקוֹר

5 חֲצֵבָה בְּאַלְקִים חַיִּים, בְּדִבְקוּת אֲמָתִי וּדְבָקוּת תְּמִידִי

6 בְּלִי שׁוּם פִּירוּד כָּלֵל. דְּשִׁנִּי עֲנִינִים אֵלֶּה (הָיָה) קִימָא

7 בְּדִיוֹקְנָאָה קָמִי מַלְכָּא קְדִישָׁא וְשִׁהִיתָה בְּתַכְלִית

8 (הַדְּבָקוּת) הֵם שְׁתֵּי דְרָגוֹת בַּהֲבָטוּל דִּהִנָּשְׁמָה. קִימָא כּו'

9 קָמִי מַלְכָּא קְדִישָׁא הוּא כְּעוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. דִּהְגָּם

10 שְׁשִׁעוּמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הוּא בְּטוּל בְּתַכְלִית, דְּמֵאֵן דְּמִתְחִי

11 בְּמַחּוּג קָמִי מַלְכָּא נַעֲשֶׂה אֶצְלוּ הַיִּפְּךְ חֲתִירוֹ⁶⁴, מִכָּל

12 מְקוֹם, מִצַּד עֲצָמוֹ הוּא מְצִיאוֹת, וְהַבְּטוּל שְׁלוֹ הוּא רַק

13 מִפְּנֵי שְׁעוּמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. וְזֶה שֶׁהִנָּשְׁמָה הִיא בְּתַכְלִית

14 הַדְּבָקוּת כּו' הוּא⁶⁵ שְׁאֵינָה מְצִיאוֹת לַעֲצָמָה.

15 וּמוֹסִיף בַּהֲמָאָמֶר לְאַחֲרֵי שְׁאוּמֵר שֶׁהִנָּשְׁמָה קוֹדֵם

16 וַיִּרְדָּתָה הָיְתָה בְּתַכְלִית הַדְּבָקוּת וּכו', שֶׁהָיְתָה

17 בְּרִצּוֹן אֶחָד לְהוֹי' לְבָדוּ וְאִין זֵר אֲתוֹ. וְצִרִּיף לְהִבִּין,

18 דְּלֹאֲחֲרֵי שְׁאוּמֵר שֶׁהִיא בְּתַכְלִית הַדְּבָקוּת, מַה מוֹסִיף

19 וּמִתְחַדֵּשׁ שְׁאִין לָהּ רִצּוֹן זֵר.

20 וַיֵּשׁ לְבָאָר זֶה עַל פִּי מַה דְּאִיתָא בַּגְּמָרָא⁶⁶ בְּקֵשׁ יַעֲקֹב

21 לְגַלּוֹת לְבָנָיו קֶץ הַיָּמִין וְנִסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ שְׂכִינָה,

22 אָמַר, שְׁמָא חֶסֶד וְשְׁלוֹם יֵשׁ בְּמִשְׁתֵּי פָסוּל כּו', אָמְרוּ לוֹ

23 בָּנָיו כּו' כְּשֶׁם שְׁאִין בְּלִבָּךְ אֵלֶּה אֶחָד כֶּף אֵין בְּלִבְנֵי אֵלֶּה

24 אֶחָד. וְצִרִּיף לְהִבִּין, הָרִי הַבְּטוּל דִּהִשְׁבָּטִים (אֵין בְּלִבְנֵי

25 אֵלֶּה אֶחָד) הוּא לְמִטָּה בַּמְדִּירִיגָה מִהַבְּטוּל דְּיַעֲקֹב

26 [וְכַמּוּבָן מִזָּה עֲצָמוֹ שְׁיַעֲקֹב (מִדַּת הָאֲמֵת)⁶⁷ בְּסַפֵּק הָיָה

27 שְׁמָא יֵשׁ בְּמִשְׁתּוֹ פָסוּל], וְהִלְשׁוֹן כְּשֶׁם כּו', כֶּף מוֹרָה

28 שְׁשִׁנִּי הָעֲנִינִים הֵם בְּשׁוּה. גַּם צִרִּיף לְהִבִּין, מַה שְׁאָמְרוּ

29 שְׁאִין בְּלִבָּךְ אֵלֶּה אֶחָד, הָרִי הַבְּטוּל שֶׁל הָאֲבוֹת הֵן הֵן

39 וְאִין זֵר אֲתוֹ. וְצִרִּיף לְהִבִּין, דְּלֹאֲחֲרֵי שְׁאוּמֵר שֶׁהִיא בְּתַכְלִית
40 הַדְּבָקוּת, מַה מוֹסִיף וּמִתְחַדֵּשׁ שְׁאִין לָהּ רִצּוֹן זֵר? הַבִּיאוּר בּוֹה
41 יִבְאָר לְהֵלן בְּסַעֲיָף ט', אַחֲרֵי שִׁיקְדִים לְבָאָר פִּירוּשׁ הַדְּבָר שֶׁהִנָּשְׁמָה הִיתָה בְּרִצּוֹן
42 אַחַד וְאִין זֵר אֲתוֹ, הִנֵּה מַעֲלָה זֹה שֶׁל הִנָּשְׁמָה הִיא הַנּוֹתֵנָת כּוֹחַ שְׂגֵם כַּאֲשֶׁר
43 יִרְדָּה הִנָּשְׁמָה לְמִטָּה תּוֹכֵל

44 לְהַתְּגַבֵּר עַל כָּל הַמְּנִיעוֹת
45 וְהַעֲיֹכּוּבִים לְמִטָּה.

46 וַיֵּשׁ לְבָאָר זֶה עַל פִּי מַה

47 דְּאִיתָא [=מובא] בַּגְּמָרָא⁶⁶

48 בְּקֵשׁ יַעֲקֹב לְגַלּוֹת לְבָנָיו

49 קֶץ הַיָּמִין [=מתי יהי זמן

50 הַגְּאוּלָּה. כַּאֲשֶׁר

51 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יִרְאֶה לָנוּ

52 חֲסִדוֹ (יְמִין' מוֹרָה עַל 'חֲסִדוֹ')]

53 וְנִסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ שְׂכִינָה

54 וְנַעֲלָם מִמֶּנּוּ הַקֶּץ, אָמַר,

55 שְׁמָא חֶסֶד וְשְׁלוֹם יֵשׁ

56 בְּמִשְׁתֵּי פָסוּל כּו' [=שְׁמָא

57 אַחַד מִבְּנֵי אֵינוֹ נוֹהֵג כְּשׁוֹרָה],

58 אָמְרוּ לוֹ בָּנָיו "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל

59 [=יעקב שנקרא 'ישראל' ה'

60 אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" כּו' כְּשֶׁם

61 שְׁאִין בְּלִבָּךְ אֵלֶּה אֶחָד

62 כֶּף אֵין בְּלִבְנֵי אֵלֶּה אֶחָד.

63 וְצִרִּיף לְהִבִּין, א. הָרִי

64 הַבְּטוּל דִּהִשְׁבָּטִים (אֵין

65 בְּלִבְנֵי אֵלֶּה אֶחָד) הוּא

66 לְמִטָּה בַּמְדִּירִיגָה מִהַבְּטוּל

67 דְּיַעֲקֹב [וְכַמּוּבָן מִזָּה

68 עֲצָמוֹ שְׁיַעֲקֹב (מִדַּת

69 הָאֲמֵת)⁶⁷ בְּסַפֵּק הָיָה

70 שְׁמָא יֵשׁ בְּמִשְׁתּוֹ פָסוּל],

71 וְהִלְשׁוֹן כְּשֶׁם כּו' כֶּף,

72 מוֹרָה שְׁשִׁנִּי הָעֲנִינִים הֵם

73 בְּשׁוּה? ב. גַּם צִרִּיף

74 לְהִבִּין, מַה שְׁאָמְרוּ שְׁאִין

75 בְּלִבָּךְ אֵלֶּה אֶחָד, הָרִי

76 הַבְּטוּל שֶׁל הָאֲבוֹת הֵן הֵן

(63) הובא בכ"מ בדא"ח בשם הזהר. וראה זהר ח"ג קד, ב. ח"א צ, סע"ב. שם רכז, ב. רלג, ב. ח"ב צו, ב. ח"ג סא, ב. (64) ראה פסחים נו, ב. חגיגה ה, ב. (65) להעיר מהמבואר בהמשך תערי"ב ח"א פקע"ה (ע' שנו) החילוק בין התקשרות לדבקות, עיי"ש. (66) פסחים נו, א. (67) כמ"ש (מיכה ז, כ) תתן אמת ליעקב – זח"א קלט, סע"א. קסא, א. זח"ג שב, א. וראה ג"כ זח"א קסא, א. תניא פ"ג (יט, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המְרַפֵּכָה⁶⁸ [=היו בטלים לרצון ה' כמרכבה הבטילה לרוכב ואין לה רצון
2 עצמאי] וְעַל אַחַת פְּמָה וְכִמָּה שֶׁל יַעֲקֹב, בְּחִיר [=מובחר]
3 שְׂבָאוֹת⁶⁹] הָיָה בִּטּוֹל זֶה כָּל אַבְרֵי הַגּוֹף⁷⁰, וְלִמָּה אָמְרוּ
4 שָׂאִין דּוּקָא בִּלְבָד - בְּלִבָּךְ אֵלָּא אֶחָד? ג. וּבִיּוֹתֵר אֵינוֹ מוֹכֵן,

5 דְּפִרוּשׁ בְּלִבָּךְ (בְּיִי"ת)

6 הוּא מָה שֶׁבִּתּוֹךְ לִבֶּךָ⁷¹
7 [עַל דֶּרֶךְ הַפְּרוּשׁ הַמְּבֹאֵר
8 בַּלְקוּטִי תוֹרָה דְּבָקוּל⁷²
9 שֶׁמְבֹאֵר פִּירוּשׁוֹ פְּנִימִיּוֹת
10 הַקּוּל], דְּמָה מִשְׁמַע
11 שְׂאֵפִילוֹ בְּהֵלֵב דִּיעֲקֹב,
12 הָעֵנִין דְּאֵלָּא אֶחָד הוּא
13 רַק בְּפִנִּימִיּוֹת הֵלֵב, וְהָיָה
14 בִּטּוֹל הִי, כְּאֹמֵר, כָּל גּוֹפֵ? ⁸
15 הַבִּיאוֹר בְּאִמְרֵת הַשְּׂבִיטִים
16 (בְּסֵפֶיף הַבֵּא) יוֹבֵן בְּהַקְדַּמַּת כֹּמָה
17 אֹפְנִים בִּבִּיטוּלִי.

18 וּמִבְּאֵר זֶה אֲדַמּוּר
19 הָאֲמָצְעִי בְּסִפְרוֹ שְׁעָרֵי
20 תְּשׁוּבָה⁷³ בְּהִקְדָּמָה
21 הַחֲלוּקָה בֵּין הַבִּטּוֹל
22 דְּדִבּוּר לַמַּחֲשָׁבָה
23 שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה שׁוֹלֶטת עַל הַדִּיבּוּר
24 לְהַבִּטּוֹל דְּמַחֲשָׁבָה
25 [=אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה] לְהוֹכֵן
26 הַפְּנִימִי שֶׁבָּהֶם שְׁהוּא שְׂכָל.
27 שֶׁהַבִּטּוֹל דְּדִבּוּר
28 לַמַּחֲשָׁבָה אֵינוֹ בִּטּוֹל
29 בְּתַכְלִית. דְּהִגָּם שְׂבָכְדִי
30 שִׁיחָהּ הַדִּבּוּר מְסֻדֵּר הוּא
31 עַל יְדֵי שֶׁהַדִּבּוּר מְקַבֵּל
32 אֶת תּוֹכְנוֹ מִמַּחֲשָׁבָה, דְּנוֹסָף
33 לְזֶה שְׂקוּדָם הַדִּבּוּר צָרִיךְ
34 לְסֻדֵּר בְּמַחֲשָׁבָתוֹ אִיךְ

35 לְדַבֵּר [פְּנִדוּעַ⁷⁴ בְּעֵנִין אֲמָרָה ד' פְּעָמִים בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ⁷⁵
36 כְּדִבְרֵי הַמְדַּרְשׁ עַל הַפְּסוּק "אִזּוּ (1) רָאָה (2) וַיִּסְפְּרָה (3) הַכִּינָה (4) וְגַם חִקְרָה,
37 וַיֹּאמֶר לָאָדָם" שְׂקוּדָם שֶׁאֵמַר הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל אָמַר אַרְבַּע פְּעָמִים בֵּינוּ
38 לְבֵין עֲצָמוֹ. וְכַךְ כָּל אָדָם הַמְּלַמֵּד לְרַבִּים צָרִיךְ לְלַמּוֹד לְעַצְמוֹ אַרְבַּע פְּעָמִים
39 וּלְהַכִּינוֹ בְּמוֹחוֹ הַיְטִיב וְאִזּוּ יִלְמַד

40 [אַחֲרֵים] הִנֵּה בְּנוֹסָף לְהַכִּנָּה
41 שֶׁבְּמַחֲשַׁבְתּוֹ גַּם בְּעַת הַדִּבּוּר
42 גּוֹפָא [=עֲצָמוֹ] צָרִיךְ
43 שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה תֹּאִיר
44 בְּהַדִּבּוּר שִׁיחֻשׁוֹ מִה שֶׁמְדַבֵּר
45 כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה כְּפִי הוֹרָאת
46 הַמַּחֲשָׁבָה⁷⁶, מְכַל מְקוֹם,
47 הַדִּבּוּר בְּעֵצָם מְהוּתוֹ הוּא
48 נִפְרָד מִהַמַּחֲשָׁבָה,
49 וְהַבִּטּוֹל שֶׁלּוֹ לְהַמַּחֲשָׁבָה
50 הוּא רַק בְּנוֹגֵעַ לְזֶה
51 שֶׁהַסֵּדֵר דְּאוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר
52 יִהְיֶה כְּפִי הוֹרָאת
53 הַמַּחֲשָׁבָה. וְהוּא כְּמוֹ
54 בִּטּוֹל הַמְּרַפֵּכָה לְהִרְכֹּב
55 שֶׁהַמְּרַפֵּכָה הִיא מְצִיאוֹת
56 בְּפָנֶי עֲצָמָה וְהַבִּטּוֹל שֶׁל
57 הַסּוּסִים (מְרַכְּבָה)

58 לְהִרְכֹּב הוּא רַק בְּנוֹגֵעַ
59 לְזֶה שֶׁהִלִּיכְתָּם תִּהְיֶה כְּפִי
60 רְצוֹן הָרוֹכֵב. וְכֵן זֶה הוּא
61 בִּיטּוֹל הַדִּיבּוּר לְמַחֲשָׁבָה, מָה
62 שָׂאִין כֵּן הַבִּטּוֹל דְּאוֹתִיּוֹת
63 הַמַּחֲשָׁבָה לְהַשְׂכֵּל הוּא
64 (לֹא רַק בְּנוֹגֵעַ לְסֻדֵּר
65 הָאוֹתִיּוֹת אֲלָא גַם) בְּעֵצָם
66 מְצִיאוֹתָם שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת,
67 שְׂבָכְדִי שִׁיחָיו אוֹתִיּוֹת
68 הַמַּחֲשָׁבָה קִיָּמִים בְּמַצִּיאוֹת

(68) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. וראה מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' רטו. וש"נ. (69) שעה"פ להאריז"ל תולדות כז, כה. וראה ג"כ ב"ר פע"ו, א. זח"א קיט, ב. קמז, ב. ועוד. (70) ראה תניא פכ"ג (כח, ב): שכל אבריהם כולם כו'. (71) שערי תשובה לאדהאמ"צ ח"ב (שער התשובה) ד"ה איתא בר"מ כו' פכ"ו (יט, רע"א). (72) ראה לקו"ת פ' ראה כג, ריש ע"ב "בקול היינו בפנימיות הקול". ובהמשך הענין שם "מה שמתלבש בפנימיות הקול". ולהעיר גם משו"ע אדה"ז או"ח הל' ר"ה סתקפ"ה ס"ד (מט"ז ומג"א שם סק"ב) "ולא יאמר בקול שופר דמשמע לציית לקול השופר" – והרי פירוש "לציית לקול" הוא להענין שמלוּבש בהקול. וע"ד "בקולי תשמעו" שפירושו לציית להענין שאומר. (73) שם פכ"ד (יז, ג"ד). (74) ראה אוה"ת וארא כך ז ע' ב'תקעט. (75) שמו"ר פ"מ, א. וראה ג"כ ב"ר פכ"ד, ה. נתחומא ויקהל ד. זח"א ה, סע"א. ובכ"מ. (76) ראה גם סה"מ ה'תש"ד ס"ע 143 ואילך "וכדי שהדיבור יהי' כפי אשר סדרו בדיבור שבמחשבה". . בהכרח אשר בעת שהוא מדבר . . יהי' מוחו מקושר להדיבור שבמחשבה".

(* המחשבה (שמסדר) איך לדבר נק' בשם "דיבור שבמחשבה" (סה"מ שם ט"ע 142). וראה לקמן הערה 79.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הוא דוקא על ידי השכל (או המדות) שְמַלְבֵּשׁ בָּהֶם נוֹהָ
2 שְהַמְחֻשְׁבָּה מְשׁוּטְטֶת תְּמִיד הוא לְפִי שְהַשְׁכָּל וְהַמְדוֹת
3 נִרְגָּשִׁים תְּמִיד בְּהָאָדָם⁷⁷. וְיִתְרָה מְזוּ, שְעֵנִינִם שֶׁל אוֹתִיּוֹת
4 הַמְחֻשְׁבָּה הוא שֶׁהֵן מְקַבְּלוֹת מֵהַשְׁכָּל אוֹ הַמְדוֹת
5 שְמַתְּלֵבְשִׁים בָּהֶם.

6 וְהַעֲנִין הוּא, דְּהַחֲלוּק בֵּין
7 מְחֻשְׁבָּה לְדַבּוּר הוּא גַם
8 בְּאוֹפֶן שִׁיכוּתָם לְהַשְׁכָּל
9 וְהַמְדוֹת הַמְתְּלֵבְשׁוֹת
10 בָּהֶם. דְּמְחֻשְׁבָּה הוּא
11 לְבוּשׁ הַמְיוּחָד [=מֵאוּחָד].
12 עִם הַשְׁכָּל וְהַמְדוֹת וְדַבּוּר
13 הוּא לְבוּשׁ הַנִּפְרָד. דְּעֵנִין
14 הַדַּבּוּר הוּא שְהָאָדָם
15 מְלִבִּישׁ שְכָלוֹ וְהַמְדוֹת
16 בְּמִצִּיאוֹת (אוֹתִיּוֹת)
17 שְחוּץ מִמֶּנּוּ, וְלִכְן, הֵגֶם
18 שְכַבְדִּי שִׁיְהִיָּה הַדַּבּוּר
19 (מִצַּד הָאָדָם הַמְדוּר)
20 הוּא דּוֹקָא כְּשֶׁהַדַּבּוּר
21 מְקַבֵּל מֵהַשְׁכָּל וְהַמְדוֹת
22 שְלוֹ, מִכָּל מְקוֹם, לְאַחֲרֵי
23 שִׁישְׁנוּ כְּבֵר הַדַּבּוּר, הוּא
24 נִשְׁמַע גַּם לְזִלְתּוֹ וְנִפְרָד
25 מֵהָאָדָם הַמְדוּר. וְכֵן
26 מִצִּיאוֹתָם וְעֵנִינִם שֶׁל
27 אוֹתִיּוֹת הַמְחֻשְׁבָּה הוּא
28 זֶה שְהַשְׁכָּל וְהַמְדוֹת שֶׁל
29 הָאָדָם הַחוֹשֵׁב מִתְּגָלִים
30 עַל יָדָם (לַעֲצוֹ), וְלִכְן, גַּם
31 לְאַחֲרֵי שִׁישְׁנֵם אוֹתִיּוֹת
32 הַמְחֻשְׁבָּה, אֵינֶם יוֹצֵאִים
33 חוּץ מִמֶּנּוּ⁷⁸. וְהִנֵּה גַם
34 בְּהַבְטוּלָה דְּאוֹתִיּוֹת
35 הַמְחֻשְׁבָּה לְהַשְׁכָּל יֵשׁ
36 שְׁתֵּי דְרָגוֹת בְּכָל־לֹת. א.
37 כְּאֲשֶׁר חוֹשֵׁב אֶת הַשְׁכָּל
38 בְּאוֹתִיּוֹתָיו [וְעַל אַחַת
39 כְּמָה [=וְדָא] —
40 כְּשֶׁחוֹשֵׁב אֵיךְ לְהַשְׁפִּיעַ

הַשְׁכָּל לְזוּלָתוֹ, וְכַנִּ"ל שְקוּדָם הַדַּבּוּר צָרִיךְ לְסַדֵּר בְּמִחְשַׁבְתּוֹ
אֵיךְ לְדַבֵּר, דְּבְּמִחְשַׁבָּה זֶה, נִרְגָּשִׁים הָאוֹתִיּוֹת, אֲלֵא שֶׁהֵן
מִיּוֹחָדוֹת עִם הַשְׁכָּל, כַּנִּ"ל. ב. וְכֵאֲשֶׁר חוֹשֵׁב אֶת הַשְׁכָּל
עֲצָמוֹ [מְחֻשְׁבָּה שְכַבְדִּי שְכַבְדִּי⁷⁹], בְּמִחְשַׁבָּה זֶה אֵין הָאוֹתִיּוֹת
נִרְגָּשִׁים, כִּי הֵם כְּלוּלִים
וּבְטָלִים בְּהַשְׁכָּל⁸⁰. וְעַל כֵּי
בִיאוּר זֶה נִמְצָא שִׁישְׁנֵם שְלוֹשָׁה
דְּרוֹגוֹת בְּבִטּוּלָה, אוֹתִיּוֹת הַדִּיבּוּר -
בְטָלִים רַק בְּנוּגַע לְאוֹפֶן פְּעוּלָתָם,
וְלֹא בַעֲצָם מִצִּיאוֹתָם. אוֹתִיּוֹת
הַמְחֻשְׁבָּה - בְטָלִים בְּכָל
מִצִּיאוֹתָם, וּבְמִחְשַׁבָּה שְכַבְדִּי שְכַבְדִּי
- אֵין קִיּוּמִים כָּלֵל אוֹתִיּוֹת, יוֹבֵנוּ
דְּבִירֵי הַשְׁבָּטִים לִיעֲקֹב, וְזֶהוּ
שְאֵמְרוּ הַשְׁבָּטִים לִיעֲקֹב
שֶׁאֵין בְּלִבָּם אֲלֵא אֶחָד
(בְּלִבָּם דּוֹקָא), כִּי עֵנִין
אֲלֵא אֶחָד הוּא שְאֵין
שׁוּם מִצִּיאוֹת מְבַלְעָדוֹ,
גַּם לֹא מִצִּיאוֹת שְכַבְדִּי
אֲלֵיו. וְלִכְן אֲמָרוּ אֵין
בְּלִבָּם אֲלֵא אֶחָד (אֶף)
שְהָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְרַפְּכָה
וְהַבְטוּלָה דְּמְרַפְּכָה הוּא
בְכָל הָאֲבָרִים וְלֹא רַק בְּלִבָּם,
כִּי עֵנִין בִּטּוּלָה זֶה דְּאֵלֵא
אֶחָד שְאֵינוּ מְרַגֵּשׁ עֲצָמוֹ כָּלֵל
לְמִצִּיאוֹת הוּא דּוֹקָא בְּלִבּוֹ.
וּבְלִבּוֹ גּוֹפָא - בְּפִנְיָמִיּוֹת
הַלֵּב [וְכַנִּ"ל דְּפִרּוּשׁ
בְּלִבָּם הוּא בְּתוֹף הַלֵּב],
כִּי בְּהַדְרָגָא הַחִיצוֹנִית דְּלֵב,
גַּם בְּלִבֵּי אָדָם הָעֲלִיּוֹן
[בְּכָל עוֹלָם רוּחָנִי יֵשׁ גִּי'כ'
בְּחִינַת "לֵב"], כִּיּוֹן שִׁישׁ
שֶׁם עֵנִין הַמְדוֹת, הֵגֶם
שְאִיהוּ וְחִיּוּהִי⁸¹ חַד

הַמְדוֹת) שְמַלְבֵּשׁ בָּהֶם [וְזֶה שְהַמְחֻשְׁבָּה מְשׁוּטְטֶת
תְּמִיד הוּא לְפִי שְהַשְׁכָּל וְהַמְדוֹת נִרְגָּשִׁים תְּמִיד
בְּהָאָדָם⁷⁷]. וְיִתְרָה מְזוּ, שְעֵנִינִם שֶׁל אוֹתִיּוֹת הַמְחֻשְׁבָּה
הוּא שֶׁהֵן מְקַבְּלוֹת מֵהַשְׁכָּל אוֹ הַמְדוֹת שְמַתְּלֵבְשִׁים
בָּהֶם. וְהַעֲנִין הוּא, דְּהַחֲלוּק בֵּין מְחֻשְׁבָּה לְדַבּוּר הוּא
גַּם בְּאוֹפֶן שִׁיכוּתָם לְהַשְׁכָּל וְהַמְדוֹת הַמְתְּלֵבְשׁוֹת בָּהֶם.
דְּמְחֻשְׁבָּה הוּא לְבוּשׁ הַמְיוּחָד וְדַבּוּר הוּא לְבוּשׁ הַנִּפְרָד.
דְּעֵנִין הַדַּבּוּר הוּא שְהָאָדָם מְלִבִּישׁ שְכָלוֹ וְהַמְדוֹת
בְּמִצִּיאוֹת (אוֹתִיּוֹת) שְחוּץ מִמֶּנּוּ, וְלִכְן, הֵגֶם שְכַבְדִּי
שִׁיְהִיָּה הַדַּבּוּר (מִצַּד הָאָדָם הַמְדוּר) הוּא דּוֹקָא
כְּשֶׁהַדַּבּוּר מְקַבֵּל מֵהַשְׁכָּל וְהַמְדוֹת שְלוֹ, מִכָּל מְקוֹם,
לְאַחֲרֵי שִׁישְׁנוּ כְּבֵר הַדַּבּוּר, הוּא נִשְׁמַע גַּם לְזִלְתּוֹ וְנִפְרָד
מֵהָאָדָם הַמְדוּר. וְעֵנִינִם שֶׁל אוֹתִיּוֹת הַמְחֻשְׁבָּה הוּא זֶה
שְהַשְׁכָּל וְהַמְדוֹת שֶׁל הָאָדָם הַחוֹשֵׁב מִתְּגָלִים עַל יָדָם,
וְלִכְן, גַּם לְאַחֲרֵי שִׁישְׁנֵם אוֹתִיּוֹת הַמְחֻשְׁבָּה, אֵינֶם
יוֹצֵאִים חוּץ מִמֶּנּוּ⁷⁸. וְהִנֵּה בְּהַבְטוּלָה דְּאוֹתִיּוֹת הַמְחֻשְׁבָּה
לְהַשְׁכָּל יֵשׁ שְׁתֵּי דְרָגוֹת בְּכָל־לֹת. כְּאֲשֶׁר חוֹשֵׁב אֶת
הַשְׁכָּל בְּאוֹתִיּוֹתָיו [וְעַל אַחַת כְּמָה וְכַמָּה כְּשֶׁחוֹשֵׁב אֵיךְ
לְהַשְׁפִּיעַ הַשְׁכָּל לְזוּלָתוֹ, וְכַנִּ"ל שְקוּדָם הַדַּבּוּר צָרִיךְ
לְסַדֵּר בְּמִחְשַׁבְתּוֹ אֵיךְ לְדַבֵּר], דְּבְּמִחְשַׁבָּה זֶה, נִרְגָּשִׁים
הָאוֹתִיּוֹת, אֲלֵא שֶׁהֵן מִיּוֹחָדוֹת עִם הַשְׁכָּל, כַּנִּ"ל. וְכֵאֲשֶׁר
חוֹשֵׁב אֶת הַשְׁכָּל עֲצָמוֹ [מְחֻשְׁבָּה שְכַבְדִּי שְכַבְדִּי⁷⁹],
בְּמִחְשַׁבָּה זֶה אֵין הָאוֹתִיּוֹת נִרְגָּשִׁים, כִּי הֵם כְּלוּלִים
וּבְטָלִים בְּהַשְׁכָּל⁸⁰. וְזֶהוּ שְאֵמְרוּ הַשְׁבָּטִים לִיעֲקֹב שֶׁאֵין
בְּלִבָּם אֲלֵא אֶחָד (בְּלִבָּם דּוֹקָא), כִּי עֵנִין אֲלֵא אֶחָד הוּא
שְאֵין שׁוּם מִצִּיאוֹת מְבַלְעָדוֹ, גַּם לֹא מִצִּיאוֹת שְכַבְדִּי
אֲלֵיו. וְלִכְן אֲמָרוּ אֵין בְּלִבָּם אֲלֵא אֶחָד (אֶף) שְהָאֲבוֹת
הֵן הֵן הַמְרַפְּכָה וְהַבְטוּלָה דְּמְרַפְּכָה הוּא בְכָל הָאֲבָרִים),
כִּי עֵנִין זֶה דְּאֵלֵא אֶחָד הוּא דּוֹקָא בְּלִבּוֹ. וּבְלִבּוֹ גּוֹפָא

בְּפִנְיָמִיּוֹת הַלֵּב [וְכַנִּ"ל דְּפִרּוּשׁ בְּלִבָּם הוּא בְּתוֹף הַלֵּב], כִּי בְּהַדְרָגָא דְּלֵב, גַּם
בְּלִבֵּי אָדָם הָעֲלִיּוֹן, כִּיּוֹן שִׁישׁ שֶׁם עֵנִין הַמְדוֹת, הֵגֶם שְאִיהוּ וְחִיּוּהִי⁸¹ חַד מְפֹשׁ,

(77) ראה המשך תע"ב פ' רסג (ע' תקלד). (78) ראה סה"מ תרנ"ט ס"ע ג. (79) וכשחושב את השכל באותיותיו — אף שהוא למעלה מהמחשבה איך לדבר — נק' בשם דיבור שבמחשבה (סה"מ קונטרסים ח"ג ע' מא. ה'תש"ד שם. ובכ"מ). (80) ראה שערי תשובה שם (יז, ד). סה"מ קונטרסים וה'תש"ד שם. (81) כ"ה הלשון בשערי תשובה שם פכ"ו (יט, רע"א). ולכאורה הכוונה היא להאורות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- מִמֶּשׁ [=אורו האלוקי מאוחד ממש עם המידות העליונות], אֵין זֶה
 אֲמִיתִית הָעֵנִין דְּאֵלָא אֶחָד - ביטול גמור, עד שאינו במציאות כלל,
 וְלִכְּנָן אֲמָרוּ בְּלִבָּךְ, בְּתוֹךְ לִבָּךְ, שְׂבִנְקֶדֶת הַלֵּב מֵאִיר אַחְדוּת
 הַפְּשׁוּטָה, אֵלָא אֶחָד.
 וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר זֶה
 שְׁלֹאֲחֵרִי שְׁאוּמֵר
 בְּהַמְאָמֵר שְׁהַנְשָׁמָה
 בְּהִיּוּתָה לְמַעְלָה הָיָה
 קִימָא בְּדִיּוֹקְנָאָה קָמִי
 מִלְכָּא קִדִּישָׁא וְיִתְיָרָה
 מְזוּ) שְׁהִיּוּתָה בְּתַכְלִית
 הַדְּבִיקוּת וְכו' מוֹסִיף
 שְׁהִיּוּתָה בְּרָצוֹן אֶחָד
 לַהֲוֵי לְבָדוּ וְאִין זֶר אֲתוּ,
 פִּי הַפְּנוּנָה בְּ"זֶר" (פָּאן)
 הִיא גַם לְמַצִּיאוֹת
 שְׂבִטְלָה בְּתַכְלִית
 (בְּהִיטוּל דְּאוֹתִיּוֹת
 הַמַּחְשָׁבָה הַפְּלוּלִים
 בְּהַשְׁכָּל), וְזֶהוּ שְׁאוּמֵר
 וְאִין זֶר אֲתוּ, שְׁהַנְשָׁמָה
 בְּהִיּוּתָה לְמַעְלָה, הָאִיר
 בְּהַגְלִי דִּנְקֶדֶת הַלֵּב,
 שְׂמַצֵּד גְּלוֹי זֶה אֵין זֶר
 אֲתוּ, אֵין בְּלִבָּךְ אֵלָא
 אֶחָד
 הַיְחוּד שִׁבְבִי"ע הוּא יְחִידוּת
 תַּתָּא [=יְחִידוּת תַּחְתּוֹן]. הַיְחוּד
 שִׁבְבִי"ע הוּא יְחִידוּת עִילָא
 [=יְחִידוּת עֲלִיּוֹן]. יְחִידוּת תַּתָּא -
 אַחְדוּת ה' מְתַגְלִית בְּמוֹבִין
 מִצּוּמָצִם - שְׁהַעוֹלָמוֹת הֵן
 מִצִּיאוֹת, אֵלָא שְׁהַקְדוּשָׁה-בִּירוּךְ
 הוּא הוּא שְׂמַחִיה אֲוֹתֵם. הַתְּגִלּוֹת
 זֶה הִיא בְּעוֹלָמוֹת בִּי"ע וְכוּתָּא
 הִתְהַרְוּ הַיְדִיעָה אֲצֵל בְּנֵי יַעֲקֹב.
 יְחִידוּת עִילָא - אַחְדוּת ה' בְּמוֹבִין
 נִעְלָה, - כָּל הַעוֹלָמוֹת הֵם אֵין
 וְאִפְסֵי, וְהַמִּצִּיאוֹת הָאִמִּיתִית הִיא
- רַק הַקִּבְ"ה, הַתְּגִלּוֹת כֹּזֵה הִיא בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, וְכוּתָּא הִתְהַרְוּ הַיְדִיעָה אֲצֵל יַעֲקֹב.
 (ט) וְהִנֵּה עַל פִּי הַנֶּ"ל צָרִיף לְהַבִּין מַה שְׁאֲמָרוּ הַשִּׁבְטִים כֶּף
 אֵין בְּלִבָּנוּ אֵלָא אֶחָד, הָרִי הַשִּׁבְטִים הֵם מְרַגְּשִׁים מִצִּיאוֹת
 הָאֲלוּקִים כְּפִעוֹלָמוֹת בְּרִיָּאָה יְצִירָה עֲשִׂיהָ הַרוּחָנִיִּים [כְּמִבּוֹאֵר בְּכִמָּה
 מְקוֹמוֹת⁸² הַחֲלוּקִים בֵּין
 הָאֲבוֹת - אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב
 - לְהַשְׁבִּיטֵם, שְׁהָאֲבוֹת
 הֵם בְּאֲצִילוֹת וְהַשִּׁבְטִים
 הֵם בְּבְרִיָּאָה יְצִירָה
 עֲשִׂיהָ], שְׁהַבְטוּל
 שְׁבִבְרִיָּאָה יְצִירָה עֲשִׂיהָ
 הוּא הַבְטוּל דִּיחֻדָּא
 תַּתָּא (לְמַטָּה גַם
 מִהַבְטוּל דְּמֶרְכָּבָה
 דְּאֲצִילוֹת), וְאֵף עַל פִּי כֵן
 אֲמָרוּ אֵין בְּלִבָּנוּ אֵלָא
 אֶחָד כִּיעֲקֹב אַבְיָהִם, דְּעֵנִין
 אֵלָא אֶחָד הוּא שְׁאֵין
 שׁוּם מִצִּיאוֹת מִבְּלַעְדוֹ
 (לְמַעְלָה גַם מִמֶּרְכָּבָה
 דְּאֲצִילוֹת). וְיִתְיָרָה מְזוּ
 שְׁאֲמָרוּ כְּשֵׁם שְׁאֵין בְּלִבָּךְ
 אֵלָא אֶחָד כֶּף אֵין בְּלִבָּנוּ
 אֵלָא אֶחָד, שְׁהַעֲנִין
 דְּאֵלָא אֶחָד שְׂבִיָּהִם
 וְהַעֲנִין דְּאֵלָא אֶחָד
 שְׂבִיָּעֵקֶב, שְׂגִיָּהִם הֵם
 בְּשׁוּה. וּמִבָּאֵר אֲדָמוּ"ר
 הָאֲמָצְעִי בְּשַׁעְרֵי תְּשׁוּבָה
 שֶׁם⁸³, שְׁהַשְׁרָשׁ לְכָל
 הַחֲלוּקִים שְׂבִסְדֵּר
 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת [כּוֹלָל
 הַחֲלוּקִים שְׂבִין יְחִידָא
 תַּתָּא דְּבְרִיָּאָה יְצִירָה
 עֲשִׂיהָ לְיְחִידָא עֲלָא
 דְּאֲצִילוֹת, וּבֵין לְמַעְלָה
 יוֹתֵר - הַבְטוּל דְּ"אֵלָא
 אֶחָד"] הוּא בְּהַרְצוֹן שֶׁל
 הַקְדוּשָׁה-בִּירוּךְ הוּא עַל

(דהמדות)*, שגם היחוד דהאורות אינו אמיתי הענין ד"אלא אחד". וראה לקמן ח"ג ע' רפז. 82) תו"א ויצא כד, א. תו"ח שם לה, ג ואלו"ך. ובכ"מ. 83) ספכ"ו (יט, ג).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עולמות - לבוראם, שְׁעָלָה בְּרִצּוֹנוֹ הַפְּשׁוּט לְהַאֲצִיל וּלְבָרֹא
2 (להאציל עולם האצילות ולברוא עולם הבריאה וכו' שבהם יש חילוקים באופן
3 הביטול כנ"ל), וְלֹא כֵן שָׁרֵשׁ הַנְּשָׁמוֹת הוּא בְּעֶצְמוֹת אֹר אֵין סוֹף
4 מִמֶּשׁ שֶׁהוּא לְמַעַל מִרְצוֹן הַפְּשׁוּט [וכמו שמצינו שלפני שעלה
5 בְּרִצּוֹנוֹ לְבָרֹא עוֹלָמוֹת:
6 [בְּמִי⁸⁴ נִמְלַךְ בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶן
7 שֶׁל צַדִּיקִים⁸⁵ הָרִי מִזֶּה
8 רֵאיוֹה שְׁנֵשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עַל
9 בְּמַחֲשָׁבָה בְּעֶצְמוֹתוֹ ית' לִפְנֵי
10 הָרִצּוֹן לְעוֹלָמוֹת], וְכִינֵן
11 שְׁלִגְבֵי עֶצְמוֹת אֹר אֵין
12 סוֹף (שָׁרֵשׁ הַנְּשָׁמוֹת) כֹּל
13 הָעֵנָנִים - אֹפְנֵי הַבִּיטוֹל הַנִּי' ל
14 לִפִּי מַעֲמַד הָעוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת או
15 בְּרִיאָה, אֶךְ לִגְבִּיּוֹ - הֵם
16 בְּשִׁוְהִ, לְכֵן גַּם הָעֵנָן
17 דָּאֵלֶּא אֶחָד שְׁבִיעֵקֶב
18 שֶׁהָרִגִּישׁ בִּיטוֹל כִּבְעוֹלָם
19 הָאֲצִילוֹת נִמְשָׁךְ גַּם
20 בְּהַשְׁבָּטִים, נִשְׁמוֹת
21 דְּבְרִיאָה יִצִּירָה עֲשִׂיָּה.
22 כִּינֵן שְׁלִגְבִּיּוֹ אֵין הִגְבָּלָה זֶה שְׁכַל
23 אֶחָד רִיגִישׁ בִּיטוֹל רַק כִּפִּי
24 מַעֲמַד הָעֶצְמִי.
25 וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לֹמֵר, דְּזֶה
26 שְׁמֵאֲרִיךְ בְּהַמְאָמֵר בְּעֵנָן
27 גּוֹדֵל הָעֵלּוּי דְּהַנְּשָׁמָה
28 בְּהִיּוֹתָהּ לְמַעַלָּה עַד
29 לְהָעֵלּוּי דְּאֵין זֶר אֹתוֹ
30 [הֵגֶם שֶׁהִתּוֹכֵן דְּפָרָק זֶה
31 - פָּרָק כ' - הוּא שְׁעָר
32 הָעֶבֹדָה דְּהַנְּשָׁמָה הוּא
33 לְמִטָּה דְּוָקָא], הוּא (גַּם)
34 בְּכַדִּי לְרִמּוֹ הַכַּח שִׁישׁ
35 בְּהַנְּשָׁמָה בִּירִידָתָהּ לְמִטָּה
36 לְהַתְּגַבֵּר עַל כָּל הַמְּנִיעוֹת
37 וְעֹכֹבִים. וְהָעֵנָן הוּא,
38 דְּזֶה שֶׁהַנְּשָׁמָה הִיָּתָה
39 בְּרִצּוֹן אֶחָד לְהוֹי' לְבָדוֹ
40 וְאֵין זֶר אֹתוֹ, הוּא
41 (בְּעֶקֶר) מִצַּד שְׁרִשָּׁה
42 בְּעֶצְמוֹת אֹר אֵין סוֹף שְׁלִמְעָלָה מִהָרְצוֹן לְהַאֲצִיל וּלְבָרֹא.

43 [כִּי בְּהָרְצוֹן לְהַאֲצִיל וּלְבָרֹא, כִּינֵן שֶׁהָרְצוֹן הוּא שִׁיְהִי
44 עוֹלָמוֹת, יֵשׁ שָׁם שָׁרֵשׁ וְנִתְיָנָה מְקוֹם לְרִצּוֹן זֶר (וְלֹא רַק
45 לְהַדְרִיגָא דְּרִצּוֹן זֶר הַנִּי', מְצִיאוֹת שְׁבִטָּלָה בְּתַכְלִית, אֲלֵא גַם
46 לְרִצּוֹן זֶר כְּפִשּׁוּטוֹ, כִּי הָרְצוֹן שִׁיְהִי עוֹלָמוֹת הוּא שִׁיְהִי גַם
47 עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה יִצִּירָה
48 עֲשִׂיָּה עַד לְעוֹלָם הַזֶּה
49 הַנְּשָׁמִי שָׁבוּ אֵין כָּלל בִּיטוֹל
50 לֹאֲלִקוֹת). וְזֶה שֶׁהַנְּשָׁמָה
51 הִיָּתָה בְּרִצּוֹן אֶחָד לְהוֹי'
52 לְבָדוֹ וְאֵין זֶר אֹתוֹ, יֵשׁ
53 לֹמֵר הַפְּנֹנָה בְּזֶה, שְׁאֵין
54 גַּם נִתְיָנָה מְקוֹם עַל רִצּוֹן
55 זֶר (גַּם לֹא לְמְצִיאוֹת
56 שְׁבִטָּלָה בְּתַכְלִית), דְּעֵנָן
57 זֶה שֶׁבְּנִשְׁמָה הוּא מִצַּד
58 זֶה שֶׁהִיא מְשִׁרְשֶׁת
59 בְּעֶצְמוֹת אֹר אֵין סוֹף
60 שְׁלִמְעָלָה מִהָרְצוֹן עַל
61 עוֹלָמוֹת, שְׁאֵין שָׁם שׁוֹם
62 נִתְיָנָה מְקוֹם לְמְצִיאוֹת
63 שְׁחִינֵן מִמֶּנּוּ]. וְכִינֵן
64 שְׁמִצַּד שְׁרִשָּׁה בְּעֶצְמוֹת
65 אֹר אֵין סוֹף, הָעֵנָן
66 דָּאֵלֶּא אֶחָד שְׁבִיעֵקֶב
67 (נִשְׁמָה שְׁלִמְעָלָה - עוֹלָם
68 הָאֲצִילוֹת) נִמְשָׁךְ בְּגִלּוּי גַם
69 בְּהַשְׁבָּטִים (נִשְׁמָה
70 שְׁלִמְטָה - עוֹלָם הַבְּרִיאָה),
71 לְכֵן, הַנְּשָׁמָה גַם בְּהִיּוֹתָהּ
72 בְּגִיף מְלֵא רְצוֹנוֹת זָרוֹת
73 (זָרוֹת כְּפִשּׁוּטִים) וְתִאָּוֹת
74 גְּשָׁמִים וְחֹמְרִים
75 שְׁמוֹנָעִים אֶת הַנְּשָׁמָה
76 מְעַבְּדָה הָאֲלֵקִית⁸⁶, יֵשׁ
77 לָהּ הַכַּח לְהַתְּגַבֵּר
78 עָלֵיהֶם. בְּסִעֵף הַבֵּא יִבָּאֵר כִּי
79 עֵיקַר הָעֶבֹדָה שֶׁל הַנְּשָׁמָה הִיא
80 לְמִטָּה דְּוָקָא, כִּינֵן שְׁעַל-יָדֵי
81 עֲבֹדַת הַנְּשָׁמָה לְמִטָּה, שֶׁהִיא
82 בִּיגִיעָה עֲצוּמָה וּבְמַלְחָמָה כְּבִידָה
83 בְּיֹתֵר, נִיתוּסָף בָּהּ גַּם הַמַּעַלָּה
84 שֶׁל 'אֲתַכְפִּיא'.

(84) ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג. (85) היינו, שבמי נמלך נכלל ההמלכה גם על רצון הפשוט (המשך ר"ה ה'תש"ג פ"ו. ובכ"מ).
(86) לשון המשך ההיולולא שם (נעתק לקמן ס"י).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יו"ד) והנה לאחר שמבאר בהמאמר שירידת הנשמה
2 למטה הוא בכדי לברר ולזכור את הגוף ונפש הטבעית
3 ולהאיר חלקו בעולם, מוסיף, שעקר העבודה (דהנשמה)
4 הוא למטה דוקא בהיותה בגוף בעולם הזה הגשמי. דכיון שהגוף
5 הוא מלא רצונות זרות

6 ותאוות גשמיים
7 וחומריים שמונעים את
8 הנשמה מעבודה
9 האלקית, לכן היא
10 צריכה לעבודה וגייעה
11 עצומה במלחמה כבדה
12 ביותר. ויש לומר, דזה
13 שמוסיף שעקר העבודה
14 הוא למטה דוקא, הוא
15 לבאר עוד ענין שנעשה
16 בהנשמה על ידי ירידתה
17 למטה - המעלה
18 דאתכפא - שבעבודה זו יש
19 את מעלת הביטול, כפי שנתבאר
20 בסעיף ד'. דזה שאומר
21 במאמר מקודם שירידת
22 הנשמה למטה הוא בכדי
23 לברר ולזכור את הגוף
24 ונפש הטבעית כו' הוא
25 שעל ידי ירידתה למטה
26 היא באה להעלוי
27 דאתהפכא - מעלת החידוש,
28 וזה שלמטה הוא עקר
29 העבודה (עבודה וגייעה
30 עצומה במלחמה כבדה
31 ביותר) הוא שעל ידי
32 ירידתה למטה היא באה
33 להעלוי דאתכפא. ועל
34 פי המבאר לעיל (סעיף
35 ז), דבפרק העשרים
36 מבאר הנקדה הפנימית
37 דכל הענינים
38 שבהמשך, שהנקדה
39 הפנימית דכל הענינים
40 שבעולם הוא ענינים
41 אלה כמו שהם באדם,

42 יש להוסיף, שבפרקים הקודמים מבאר (בעקר) הענין
43 דאתכפא ואתהפכא שבעולם שנעשה על ידי עבודת האדם,
44 ובפרק העשרים מבאר הענין דאתכפא ואתהפכא שבעבודת
45 האדם עצמה. בסעיף הבא יבאר כי הכוח לעבודת הנשמה למטה, היא
46 בעיקר על-ידי עבודת התפילה,

47 שבוה מחבר הנשמה הנמצאת
48 למטה עם שרשה למעלה. ויבאר
49 עוד, כי עיקר עבודה זו היא בזמן
50 הגלות שעבודת ה' אז היא
51 במסירות-נפש שבוה מגלה דרגת
52 'יחידה' שבנשמה.

53 (יא) והנה בעבודת האדם
54 ישנם ג' קוין, תורה
55 עבודה [=קרבנות] וגמילות
56 חסדים⁸⁷. ויש לומר,
57 דמהטעמים על זה שקו
58 העבודה דוקא נקרא
59 בשם עבודה, הוא, כי
60 הנתינת כח על ענין
61 העבודה שפכל ג' הקוין
62 (עבודה וגייעה עצומה
63 במלחמה כבדה ביותר),
64 הוא על ידי קו העבודה,
65 עבודת הקרבנות⁸⁸,
66 ובזמן הגלות - עבודת
67 התפלה⁸⁹. ויובן זה על
68 פי מה שמבאר הצמח
69 צדק בהמאמר דבור
70 המתחיל ועבדתם את
71 הו' אלקיכם⁹⁰ ש'ועבדתם'
72 זה קאי על עבודת
73 התפלה⁹¹, דענין התפלה
74 (תפלה מלשון דבור (ראה
75 בהערה)⁹²) הוא לחבר את
76 המידה האחרונה שבספירות,
77 מידת המלכות, שהיא דרגת

עבודה וגייעה עצומה במלחמה כבדה ביותר), הוא על ידי קו העבודה, עבודת
הקרבנות⁸⁸, ובזמן הגלות - עבודת התפלה⁸⁹. ויובן זה על פי מה שמבאר
הצמח צדק בהמאמר דבור המתחיל ועבדתם את הו' אלקיכם⁹⁰ שזה קאי על
עבודת התפלה⁹¹, דענין התפלה (תפלה מלשון דבור)⁹² הוא לחבר את המלכות,

(87) אבות פ"א מ"ב. (88) מפרשים לאבות שם. (89) רבינו יונה לאבות שם. (90) אוה"ת משפטים ע' א'רח. (91) ב"ק צה, ב. ב"מ קז, ב. רמב"ם הל' תפלה רפ"א. (92) "כמו שאיתא פירש"י פ' ויצא (ל, ח) גבי נפתלי כו' נפתלתי עם אחותי ש"א שהוא מלשון צמיד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 האור המצומצם המאיר בעולם בפנימיות, בחינת ממלא כל עלמין,
2 עם דרגת האור הגבוה שאינו מאיר בעולם בפנימיות אלא "מקיף עליו
3 מלמעלה" בחינת הסובב. ושני ענינים בזה [בעבודה זו]. א.
4 דהתפלה עצמה (עבודת התפלה של האדם) היא להעלות
5 את המלכות לאור

6 הסובב, כלשון הפסוק: 1
7 ארוממך אלקי המלך⁹³ - 2
8 ארומם את המלכות, חבור
9 ממלא וסובב בדרך
10 מלמטה למעלה שהתחתון
11 עולה למעלה, וְב. כתוצאה
12 מהתפלה היא ההמשכה
13 מלמעלה שעל ידי
14 התפלה הוא החבור
15 דסובב וממלא בדרך
16 מלמעלה למטה, שאור
17 הסובב שלמעלה
18 מהשתלשלות נמשך
19 בגלוי בהמלכות. וְג.
20 לומר, דזהו ה'עבודה'
21 שבפסוק וְעבדתם את הוי'
22 אלקיכם, דשם הוי' הוא
23 בדרגת סובב ושם אלקים
24 הוא בדרגת ממלא⁹⁴,
25 ופרוש וְעבדתם את הוי'
26 אלקיכם הוא, דענין
27 וְעבדתם (עבודת
28 התפלה) הוא שהוי'
29 (סובב) יהיה אלקיכם,
30 'אל' מלשון כח, ו'אלקים' -
31 כוחכם וחייתכם⁹⁵ שנכנס
32 בכס בפנימיות שם הוי' הסובב.
33 וזה שעל ידי התפלה
34 נעשה יחוד סובב
35 וממלא, מבאר הצמח
36 צדק שם, כי תפלה היא

בחינת ממלא כל עלמין, עם בחינת הסובב. ושני ענינים
בזה. דהתפלה עצמה (עבודת התפלה של האדם) היא
להעלות את המלכות לאור הסובב, ארוממך אלקי
המלך⁹³, חבור ממלא וסובב בדרך מלמטה למעלה,
וההמשכה מלמעלה שעל ידי התפלה הוא החבור
דסובב וממלא בדרך מלמעלה למטה, שאור הסובב
שלמעלה מהשתלשלות נמשך בגלוי בהמלכות. וְג.
לומר, דזהו וְעבדתם את הוי' אלקיכם, דהוי' הוא סובב
ואלקים הוא ממלא⁹⁴, ופרוש וְעבדתם את הוי' אלקיכם
הוא, דענין וְעבדתם (עבודת התפלה) הוא שהוי'
(סובב) יהיה אלקיכם, כוחכם וחייתכם⁹⁵. וזה שעל ידי
התפלה נעשה יחוד סובב וממלא, מבאר הצמח צדק
שם, כי תפלה היא סלם מוצב ארצה וראשו מגיע
השמימה⁹⁶, החבור דנשמה שבגוף (ארצה) עם הנשמה
שלמעלה (שמימה), דהנשמה בגוף היא דגמת ממלא
והנשמה שלמעלה [שהיא בחינת מקיף להנשמה
שבגוף] היא דגמת סובב⁹⁷, ועל ידי היחוד דממלא
וסובב שבאדם נעשה יחוד ממלא וסובב. וְג. לקשר זה
עם ענין התפלה בפשוטה, שהאדם מבקש את צרכיו,
כי מלוי הבקשות שבתפלה הוא על ידי יחוד דסובב
וממלא. דזה שנעשה שנוי בהנבראים שלמטה⁹⁸
(שמתרפא החולה וכו') הוא על ידי המשכת אור אין
סוף שלמעלה מהשתלשלות (כי מצד ההשתלשלות הרי
נגזר עליו שיהיה חולה), וזה שעל ידי המשכת האור
שלמעלה מהשתלשלות נשפעות השפעות פריטיות
(רפוי החולים, ברפת השנים וכיוצא בזה) הוא על ידי
שהאור שלמעלה מהשתלשלות נמשך בהשתלשלות.

37 בדומה לסלם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה⁹⁶, החבור
38 דנשמה שבגוף (ארצה) עם הנשמה שלמעלה (שמימה),
39 דהנשמה כאשר היא בגוף היא דגמת ממלא והנשמה
40 שבמקומה בשורשה למעלה [שהיא בחינת מקיף להנשמה
41 שבגוף] היא דגמת
42 סובב⁹⁷, ועל ידי היחוד
43 דממלא וסובב שבאדם
44 שגם כאשר נמצא למטה בגוף
45 מרגיש הוא ביטול לאלקות כפי
46 שמרגישה נשמתו למעלה
47 נעשה יחוד ממלא
48 וסובב. וְג. לקשר זה
49 עם ענין התפלה
50 בפשוטה, שהאדם
51 מבקש את צרכיו, כי גם
52 מלוי הבקשות שבתפלה
53 הוא על ידי יחוד דסובב
54 וממלא. דזה שנעשה
55 שנוי בהנבראים
56 שלמטה⁹⁸ (שמתרפא
57 החולה וכו') הוא על
58 ידי המשכת אור אין
59 סוף שלמעלה
60 מהשתלשלות העולמות.
61 (כי מצד סדר
62 ההשתלשלות הרי נגזר
63 עליו שיהיה חולה), וזה
64 שעל ידי המשכת האור
65 שלמעלה מהשתלשלות
66 נשפעות השפעות
67 פריטיות (רפוי החולים,
68 ברפת השנים וכיוצא
69 בזה) הוא על ידי
70 שהאור שלמעלה
71 מהשתלשלות נמשך
72 ופועל בהשתלשלות.

פתיל, וכן ג"כ במשנה (כלים פ"א מ"ה) התופל* כלי חרס – אוה"ת שם ע' א'קצח (ב'נוסחא שני"). (93) תהלים קמה, א. (94) ראה
ד"ה שובה ישראל דוא"ו תשרי ה'תשל"ז (לעיל ח"א ע' פט ואילך) ושי"נ. (95) ראה אוה"ת שם ע' א'רכד. (96) ויצא
כח, יב. וכפירוש הזהר (ח"א רסו, ריש ע"ב. ח"ג שו, ריש ע"ב. וראה גם תקו"ז תמ"ה – פג, א): סולם דא צלותא. (97) לקו"ת
דרושים לר"ה סב, ג. ובכ"מ. (98) ראה קו"א (בתניא) ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנה, א).

(* כ"ה גם בתו"א תרומה עט, סע"ד. סה"מ תרל"ד ע' קנד. ובכ"מ. וראה סה"מ תרפ"ג ע' רטו (וסה"מ ה'תש"ט ע' 79 ה'ב'), ובהערה שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והנה ידוע⁹⁹, שהכח לזה בכדי שיהיה החבור דסובב וממלא
2 הוא על ידי המשכת עצמות אור אין סוף שלמעלה מסובב
3 וממלא. ועל דרך זה הוא בהנשמה, שהחבור והנשמה
4 שלמעלה והנשמה שבגוף שגם בחלק הנשמה הנמצא בגוף תאיר אור
5 הנשמה כבנשמה הנמצאת

1 והנה ידוע⁹⁹, שבכדי שיהיה החבור דסובב וממלא
2 הוא על ידי המשכת עצמות אור אין סוף
3 שלמעלה מסובב וממלא. ועל דרך זה הוא בהנשמה,
4 שהחבור והנשמה שלמעלה והנשמה שבגוף הוא על
5 ידי המשכת עצם הנשמה, שבכללות הוא יחידה.
6 והמשכה זו היא על ידי העבודה דבכל מאדך, בכל
7 מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו¹⁰⁰. כי זה
8 שהוא מודה להקב"ה בכל מדה ומדה בשוה הוא מצד
9 הגלוי דיתידה¹⁰¹ [הנשמה שבגוף הוא נפש רוח נשמה,
10 נשמה שלמעלה – חיה, ועצם הנשמה – יחידה]. ועל
11 פי זה יוכן שעבודת התפלה היא הנתינת פח לענין
12 העבודה (עבודה ויגיעה עצומה במלחמה כבדה) בכל
13 ג' הקוין, כי הכח להתגבר על כל המניעות הוא מצד
14 עצם הנשמה (כנ"ל סעיף ט), ועל ידי התפלה, החבור
15 הנשמה שבגוף (נפש רוח נשמה) ונשמה שלמעלה
16 (חיה), נמשך גם הגלוי דיתידה.

17 (יב) והנה נתבאר לעיל (סוף סעיף ג), שעקר הענין
18 דאתכפיא (ואתהפכא) והמשכה שעל ידי
19 זה הוא בזמן הגלות. ולהעיר, שגם ענין זה מדגש
20 בתפלה, כמו שמבאר הצמח צדק במאמר הנ"ל¹⁰²
21 שהתפלה בזמן הגלות היא נעלית יותר מהתפלה
22 שבזמן הבית. וכמו שכתב אדמו"ר הזקן¹⁰³ שבזמן
23 הגלות, המלכות עצמה היא בחינת תפלה. ובזמן הבית
24 המלכות שואלת צרכיה מז"א בעלה (הינו שהמשכת
25 האור שלמעלה מהשתלשלות במלכות הוא על ידי
26 ז"א), ובזמן הגלות אין צריך להמשיך דרך המדות
27 עליונות. ומבאר הצמח צדק בהמאמר ענין זה בעבודת
28 האדם, שבזמן הבית, העלאת הנשמה שבגוף לשרשה
29 שלמעלה היתה על ידי אהבה ויראה, ובזמן הגלות,
30 כאשר יונתי בחגי הסלע בסתר המדרגה¹⁰⁴, שהאהבה

40 שעל ידי זה הוא בזמן הגלות. ולהעיר, שגם ענין זה מדגש
41 בתפלה, כמו שמבאר הצמח צדק במאמר הנ"ל¹⁰²
42 שהתפלה בזמן הגלות היא נעלית יותר מהתפלה שבזמן
43 הבית. וכמו שכתב אדמו"ר הזקן¹⁰³ שבזמן הגלות,
44 המלכות עצמה היא
45 בחינת תפלה. ובזמן
46 הבית המלכות שואלת
47 צרכיה מז"א בעלה -
48 ששת המידות המשפיעים חיות
49 במלכות (פירוש 'צרכיה' -
50 הינו שהמשכת האור
51 שלמעלה מהשתלשלות
52 במלכות הוא דרך ועל ידי
53 ז"א), ובזמן הגלות אין
54 צריך להמשיך דרך
55 המדות עליונות אלא האור
56 שלמעלה מהשתלשלות נמשך
57 ישירות לבחי' מלכות. ומבאר
58 הצמח צדק בהמאמר
59 ענין זה בעבודת האדם,
60 שבזמן הבית, העלאת
61 הנשמה שבגוף לשרשה
62 שלמעלה היתה על ידי
63 אהבה ויראה - שהם מידות
64 חסד וגבורה - זעיר אנפין,
65 ובזמן הגלות, כאשר
66 יונתי בחגי הסלע בסתר
67 המדרגה¹⁰⁴ וכפי שמבאר
68 רבינו הזקן בספרו "לקוטי
69 תורה": שכשהיונה היא בחגי
70 הסלע דהיינו בין חקיקת הסלעים
71 אי אפשר לה לפרוש כנפים לעוף
72 שהכנפים נאחזים ונלכדים שם,
73 כך בזמן הגלות הנה הכנפים הם
74 האהבה והיראה כו' הן נאחזות
75 ונלכדות בפח הגוף הגשמי
76 שמתלבשות בו ונמשכות אחרי
77 דאגת הפרנסה, שהאהבה
78 והיראה והנשמה הם

(99) ראה ד"ה שובה הנ"ל ס"ו (לעיל ח"א ע' ריש ע' צד), ובהערה 53 שם. (100) ואתחנן ו, ה. ברכות נד, א במשנה. (101) ראה ד"ה שובה הנ"ל ס"ד (לעיל ח"א ע' צב) השייכות דבכל מאדך ליחידה (אלא שהביאור שם הוא באופן אחר). (102) ע' א'רט. (103) תו"א מג"א צג, ד – הובא באוה"ת שם. (104) שה"ש ב, יד. וראה לקו"ת שה"ש ד"ה יונתי (יז, סע"ב וילך) – הובא באוה"ת שם.

ביאור בדרך אפשר

1 בְּהִסְתֵּר, הַעֲצָה הִיא הָרָאִי אֶת מִרְאִיָּה¹⁰⁴, מִרְאָה (שְׂרֹוּאָה)
2 ב'מראה' את הנעשה לאחריו, בשונה מזכוכית שקופה שרואה דרכה את
3 הנעשה לפניו) הוא אור חוזר, שהיא הַעֲבֹדָה דְּבָכָל מֵאֲדָרְךָ עֲבוּדָה
4 שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַגְבֵּלָה שְׁמִתְעוֹרֶרֶת עַל יְדֵי הַהִסְתֵּר (כב'מראה' שיש

5 בה כיסוי המסתיר מלראות

6 הלאה), וְעַל יְדֵי זֶה הַעֲלָאת
7 הַנִּשְׁמָה לְשִׁרְשָׁה הִיא לֹא
8 בסדר הרגיל משלב אחד לשלב
9 נעלה יותר, אלא בְּדֶרֶךְ דִּלּוּג,
10 דִּהְעֲלָאָה זֶה הִיא לְמַעֲלָה
11 יוֹתֵר מִהַעֲלָאָה שְׁעַל יְדֵי
12 אֶהְבָּה וְיִרְאָה, שֶׁהִיא
13 בְּסֵדֶר וְהִדְרָגָה. וְיֵשׁ
14 לוֹמֵר, דָּזֶה שְׂאוּמֵר
15 בְּמֵאֲמָר הַנִּשְׁמָה שְׁעַל יְדֵי
16 הַהִסְתֵּר שְׁבִזְמֵן הַגְּלוּת
17 בָּאִים לְבָכָל מֵאֲדָרְךָ שֶׁהוּא
18 גָּלוּי הִיחִידָה (פִּנְ"ל סוּף
19 סְעִיף יא), אָף שֶׁהַחֲבוּר
20 דִּנְפֶּשׁ רוּחַ נִשְׁמָה עִם חִיָּה
21 (גַּם בְּזִמְן הַבֵּית) הוּא עַל
22 יְדֵי הַמִּשְׁכָּת הִיחִידָה
23 (פִּנְ"ל שָׁם), הוּא, שְׁבִזְמֵן
24 הַבֵּית הַעֲבֹדָה עֲצָמָה
25 הִיא (בְּעֵקֶר) עֲבוּדַת ה' הִיא
26 עִם הַכּוּחוֹת הַפְּנִימִיִּים שֶׁל
27 הַנִּשְׁמָה הַעֲבֹדָה שְׁמַצֵּד
28 נֶפֶשׁ רוּחַ נִשְׁמָה וְהַעֲבֹדָה
29 שְׁמַצֵּד חִיָּה, אֵלָּא
30 שֶׁהַחֲבוּר דִּב' עֲבוּדוֹת
31 אֵלּוּ הוּא עַל יְדֵי הַמִּשְׁכָּת
32 הִיחִידָה. וּבְזִמְן הַגְּלוּת,
33 שֶׁהַעֲבֹדָה עֲצָמָה הִיא
34 בְּאוֹפֶן דִּמְסִירוֹת נֶפֶשׁ,
35 הִיחִידָה עֲצָמָה הִיא
36 בְּגִלּוּי.

37 יג) וְיֵשׁ לוֹמֵר, דְּעַל יְדֵי
38 שֶׁהִיחִידָה בָּאָה בְּגִלּוּי עַל
39 יְדֵי הַעֲבֹדָה שְׁבִזְמֵן
40 הַגְּלוּת, נַעֲשֶׂה בָּהּ -
41 ב'יחידה' - עֲלִי. כִּי תַּכְלִית

ביאור בדרך אפשר

42 הַפְּנִיָּה דְּכָל הָעֲנִינִים שְׁבַעוּלָם וְגַם דִּהְנִשְׁמָה הוּא בְּשָׁבִיל
43 עֲבוּדַת הָאָדָם. וְלִכֵּן, זֶה שְׁנַעֲשֶׂה גָלוּי הִיחִידָה עַל יְדֵי
44 הַעֲבֹדָה שֶׁל הָאָדָם בַּעֲבוּדָתוֹ לַמָּטָה, הוּא עָלִי לְגַבִּי הִיחִידָה כְּמוֹ
45 שֶׁהִיא מַצֵּד עֲצָמָה. וְיֵשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם זֶה שְׂאוּמֵרִים קוֹדֵם
46 הַתַּפְּלָה אֲשֶׁרנוּ מֵה טוֹב

47 חֲלָקְנוּ וּמָה נָעִים גּוֹרְלָנוּ
48 וּמָה יָפָה יִרְשָׁתְנוּ, וּמִבָּאָר
49 כְּבוֹד קִדְשַׁת מוֹרֵי חֲמִי
50 אֲדָמוֹ"ר בַּעַל הַהִלּוּלָא
51 בְּמֵאֲמָרוֹ דְּבוּר הַמִּתְחִיל
52 זֶה¹⁰⁵ ג' הָעֲנִינִים דְּחֵלֶק
53 גּוֹרֵל וִירְשָׁה, בְּהִקְדָּם,
54 שְׁבִנְפֶּשׁ הָאָדָם, ב' -
55 מְדַרְיָגוֹת בְּכָלְלוֹת. זֶה
56 שֶׁהוּא חִי בְּעֵצָם, וְזֶה
57 שֶׁהוּא חִי לְהַחֲיוֹת¹⁰⁶,
58 הֵינּוּ הַחַיּוֹת שְׁמִתְפַּשֵּׁט
59 מִהַנֶּפֶשׁ לְהַחֲיוֹת אֶת
60 הַגּוּף. חִי בַעֲצָם - פִּירוּשׁוֹ
61 הַחַיּוֹת הַעֲצָמִית שֶׁל הַנֶּפֶשׁ,
62 שְׁאִינָה מוֹתֵנִית בְּלֵהַחֲיוֹת אֶת
63 הַגּוּף, כְּדִבְרֵי הַגִּמְרָא עַל הַפְּסוּק
64 "וּבִנְיָהוּ בֶן יְהוֹדָע בֶּן אִישׁ חִי",
65 שְׂגַם בְּמִיתָתוֹ נִקְרָא חִי, הִרִי
66 שֶׁהִגְדֵּר חַיּוֹתוֹ אִינָה קְשׁוּרָה
67 דּוּקָא בּוֹה שְׁמַחֲיָה אֶת הַגּוּף. חִי
68 לְהַחֲיוֹת - הוּא הַחֵלֶק שֶׁבִּנְשָׁמָה
69 שְׁמַחֲיָה אֶת הַגּוּף. וּבְחַיּוֹת זֶה
70 עֲצָמוֹ [=חִי לְהַחֲיוֹת] שְׁתִּי
71 מְדַרְיָגוֹת. חַיּוֹת כָּלְלִי
72 שְׁמַחֲיָה אֶת כָּל אֲבָרֵי
73 הַגּוּף בְּשׂוּה, וְחַיּוֹת פְּרָטִי
74 שְׁמַתְלִבֵּשׁ בְּכָל אֲבָר לְפִי
75 עֲנִינּוֹ - הַכּח שֶׁבֵּעֵין לְרֹאוֹת
76 וּבִאוּן לְשִׁמוּעַ וְכוּ'. וְעַל דֶּרֶךְ
77 זֶה הוּא בְּהַנִּשְׁמָה (נֶפֶשׁ
78 הָאֱלֹקִית) שִׁישׁ בָּהּ
79 (דְּגִמָּת) ג' מְדַרְיָגוֹת אֵלּוּ.
80 א. עֲצָם הַנִּשְׁמָה שְׁאִינָה

וְהִירְאָה דִּהְנִשְׁמָה הֵם בְּהִסְתֵּר, הַעֲצָה הִיא הָרָאִי אֶת
מִרְאִיָּה¹⁰⁴, מִרְאָה הוּא אור חוזר, הַעֲבֹדָה דְּבָכָל מֵאֲדָרְךָ
שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַגְבֵּלָה שְׁמִתְעוֹרֶרֶת עַל יְדֵי הַהִסְתֵּר, וְעַל יְדֵי
זֶה הַעֲלָאת הַנִּשְׁמָה לְשִׁרְשָׁה הִיא בְּדֶרֶךְ דִּלּוּג, דִּהְעֲלָאָה
זֶה הִיא לְמַעֲלָה יוֹתֵר מִהַעֲלָאָה שְׁעַל יְדֵי אֶהְבָּה וְיִרְאָה,
שֶׁהִיא בְּסֵדֶר וְהִדְרָגָה. וְיֵשׁ לוֹמֵר, דָּזֶה שְׂאוּמֵר בְּמֵאֲמָר
הַנִּשְׁמָה שְׁעַל יְדֵי הַהִסְתֵּר שְׁבִזְמֵן הַגְּלוּת בָּאִים לְבָכָל מֵאֲדָרְךָ
שֶׁהוּא גָלוּי הִיחִידָה (פִּנְ"ל סוּף סְעִיף יא), אָף שֶׁהַחֲבוּר
דִּנְפֶּשׁ רוּחַ נִשְׁמָה עִם חִיָּה (גַּם בְּזִמְן הַבֵּית) הוּא עַל יְדֵי
הַמִּשְׁכָּת הִיחִידָה (פִּנְ"ל שָׁם), הוּא, שְׁבִזְמֵן הַבֵּית
הַעֲבֹדָה עֲצָמָה הִיא (בְּעֵקֶר) הַעֲבֹדָה שְׁמַצֵּד נֶפֶשׁ רוּחַ
נִשְׁמָה וְהַעֲבֹדָה שְׁמַצֵּד חִיָּה, אֵלָּא שֶׁהַחֲבוּר דִּב' עֲבוּדוֹת
אֵלּוּ הוּא עַל יְדֵי הַמִּשְׁכָּת הִיחִידָה. וּבְזִמְן הַגְּלוּת,
שֶׁהַעֲבֹדָה עֲצָמָה הִיא בְּאוֹפֶן דִּמְסִירוֹת נֶפֶשׁ, הִיחִידָה
עֲצָמָה הִיא בְּגִלּוּי.

יג) וְיֵשׁ לוֹמֵר, דְּעַל יְדֵי שֶׁהִיחִידָה בָּאָה בְּגִלּוּי עַל יְדֵי
הַעֲבֹדָה שְׁבִזְמֵן הַגְּלוּת, נַעֲשֶׂה בָּהּ עָלִי. כִּי
תַּכְלִית הַפְּנִיָּה דְּכָל הָעֲנִינִים שְׁבַעוּלָם וְגַם דִּהְנִשְׁמָה הוּא
בְּשָׁבִיל עֲבוּדַת הָאָדָם. וְלִכֵּן, זֶה שְׁנַעֲשֶׂה גָלוּי הִיחִידָה
עַל יְדֵי הַעֲבֹדָה, הוּא עָלִי לְגַבִּי הִיחִידָה כְּמוֹ שֶׁהִיא
מַצֵּד עֲצָמָה. וְיֵשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם זֶה שְׂאוּמֵרִים קוֹדֵם
הַתַּפְּלָה אֲשֶׁרנוּ מֵה טוֹב חֲלָקְנוּ וּמָה נָעִים גּוֹרְלָנוּ וּמָה
יָפָה יִרְשָׁתְנוּ, וּמִבָּאָר כְּבוֹד קִדְשַׁת מוֹרֵי חֲמִי אֲדָמוֹ"ר
בַּעַל הַהִלּוּלָא בְּמֵאֲמָרוֹ דְּבוּר הַמִּתְחִיל זֶה¹⁰⁵ ג' הָעֲנִינִים
דְּחֵלֶק גּוֹרֵל וִירְשָׁה, בְּהִקְדָּם, שְׁבִנְפֶּשׁ הָאָדָם, ב' -
מְדַרְיָגוֹת בְּכָלְלוֹת. זֶה שֶׁהוּא חִי בְּעֵצָם, וְזֶה שֶׁהוּא חִי
לְהַחֲיוֹת¹⁰⁶, הֵינּוּ הַחַיּוֹת שְׁמִתְפַּשֵּׁט מִהַנֶּפֶשׁ לְהַחֲיוֹת אֶת
הַגּוּף. וּבְחַיּוֹת זֶה עֲצָמוֹ שְׁתִּי מְדַרְיָגוֹת. חַיּוֹת כָּלְלִי
שְׁמַחֲיָה אֶת כָּל אֲבָרֵי הַגּוּף בְּשׂוּה, וְחַיּוֹת פְּרָטִי
שְׁמַתְלִבֵּשׁ בְּכָל אֲבָר לְפִי עֲנִינּוֹ. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא
בְּהַנִּשְׁמָה (נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית) שִׁישׁ בָּהּ (דְּגִמָּת) ג' מְדַרְיָגוֹת אֵלּוּ. עֲצָם הַנִּשְׁמָה, וְזֶה

(105) דב' ניסן ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 30 ואילך). (106) ראה ספר השיחות ה'תש"ה ע' 23 ואילך, שהמאמר שאמר אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בר"ה תרס"ג שמדבר בענין חי בעצם וחי להחיות, שייך לזה שבשנת תרס"ג נתמלאו עשרים שנה מהסתלקות אביו. ובהערות שם, "בוזה יובן תוכן ד"ה אשרינו דיום ב' ניסן ש"ת".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 קשורה בירידה אל הגוף, וְגַם. זֶה שֶׁהִיא מְאִירָה בְּהַגּוּף וְנִפְשׁ
2 הַטִּבְעִית בְּאוֹפֶן כְּלָלִי לְפִי שֶׁהַגּוּף וְנִפְשׁ הַטִּבְעִית אֵינָם כָּלִים
3 לְאוֹר זֶה וְאֵינָם מְסוּגָלִים לְקַבֵּל חַיּוֹת גְּדוּלָּה זֹו בְּתוֹכָם, וְגַם. זֶה שֶׁהִיא
4 מְתַלַּשֶׁת בְּהַגּוּף וְנִפְשׁוֹ הַטִּבְעִית לְפִי עֲנִינִים וְתַכּוֹנָתָם. וּמִכָּבָר

5 שֶׁם, שֶׁג' עֲנִינִים אֵלּוּ הֵם

6 חֶלֶק גּוֹרֵל וִירָשָׁה. וְיֵשׁ

7 לוֹמֵר, שֶׁג' עֲנִינִים אֵלּוּ

8 הֵם (בְּדֶרֶךְ כְּלָל) נִפְשׁ

9 רוּחַ נִשְׁמָה, חַיָּה וִיחִידָה.

10 וּכְמוֹ שֶׁמִּכָּבָר שֶׁם¹⁰⁷

11 שִׁירֵשְׁתָּנוּ הוּא נִקְדַּת

12 הַיְיָדוּת שֶׁכָּל אֶחָד

13 מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁהִיא יְרוּשָׁה לָנוּ

14 מֵאַבְרָהָם אַבְיָנוּ, וְיִדְוָע

15 שֶׁנִּקְדַּת הַיְיָדוּת הִיא דְּרָגָה

16 הַיְיָדוּת שֶׁבִּנְפֶּשׁ. וּמִכָּבָר

17 שֶׁם, דְּזֶה שְׁחוּשָׁב [= מוֹנֵה]

18 כָּאֵן ג' עֲנִינִים אֵלּוּ בְּסֵדֶר

19 דְּמִלְמַטָּה לְמַעְלָה 'חֶלֶק'

20 (הַמְתַּלְכֵּשׁ בְּגוּף בְּפִנְיּוּת)

21 וְאַחֲרֵי-כֵן גּוֹרֵל וִירוּשָׁה, הוּא,

22 כִּי תַכְלִית הַכּוֹנֵה הוּא,

23 שֶׁגַם הַגְּלוּי דִּנְקֵדָה

24 הַיְיָדוּת, הֵגַם שֶׁהוּא

25 יִרְשָׁה שֶׁהוּא דָּבָר הַבָּא

26 מִמִּילָא, יִהְיֶה עַל יְדֵי

27 עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּכַחַ

28 עֲצָמוֹ.

29 (יֵד) וּמִמְשִׁיף בְּהַמְאָמֵר,

30 דִּיצְרוֹ שֶׁל אָדָם מִתְגַּבֵּר

31 עָלָיו לְהַטְרִידוֹ וּלְכַלְכְּלוֹ

32 בְּעַת הַעֲבוּדָה דְּוָקָא.

33 וּכְמוֹ שֶׁנֶּרְאָה בְּמוּחָשׁ,

34 שְׂדוּקָא בְּעַת הַעֲבוּדָה

35 דְּתוֹרָה וְתַפְלָה אוֹ בְּקִיּוֹם

36 אֵיזָה מְצוּהָ, אֲזַי נִדְמָה לוֹ,

37 אֲשֶׁר דְּוָקָא בְּשַׁעַר זֹו הוּא

38 צְרִיף לַעֲשׂוֹת אֵיזָה עֲנִין

39 שְׁנוּגָע לוֹ בְּיִתּוֹ.

40 דְּמִחְשָׁבוֹת אֵלּוּ דְּמַגִּיעִים לוֹ

41 מִהֶנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית הֵם

42 בְּכַדִּי לְכַלְכֵּל אֶת הֶנֶפֶשׁ

43 הָאֱלֹקִית. וְהִרְאָה לָכֵן,

שֶׁהִיא מְאִירָה בְּהַגּוּף וְנִפְשׁ הַטִּבְעִית בְּאוֹפֶן כְּלָלִי לְפִי
שֶׁהַגּוּף וְנִפְשׁ הַטִּבְעִית אֵינָם כָּלִים לְאוֹר זֶה, וְזֶה שֶׁהִיא
מְתַלַּשֶׁת בְּהַגּוּף וְנִפְשׁוֹ הַטִּבְעִית. וּמִכָּבָר שֶׁם, שֶׁג'
עֲנִינִים אֵלּוּ הֵם חֶלֶק גּוֹרֵל וִירָשָׁה. וְיֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁג' עֲנִינִים
אֵלּוּ הֵם (בְּדֶרֶךְ כְּלָל) נִפְשׁ רוּחַ נִשְׁמָה, חַיָּה וִיחִידָה.
וּכְמוֹ שֶׁמִּכָּבָר שֶׁם¹⁰⁷ שִׁירֵשְׁתָּנוּ הוּא נִקְדַּת הַיְיָדוּת
שֶׁכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְיִדְוָע שֶׁנִּקְדַּת הַיְיָדוּת הִיא
הַיְיָדוּת שֶׁבִּנְפֶּשׁ. וּמִכָּבָר שֶׁם, דְּזֶה שְׁחוּשָׁב כָּאֵן ג'
עֲנִינִים אֵלּוּ בְּסֵדֶר דְּמִלְמַטָּה לְמַעְלָה, הוּא, כִּי תַכְלִית
הַכּוֹנֵה הוּא, שֶׁגַם הַגְּלוּי דִּנְקֵדָה הַיְיָדוּת, הֵגַם שֶׁהוּא
יִרְשָׁה שֶׁהוּא דָּבָר הַבָּא מִמִּילָא, יִהְיֶה עַל יְדֵי עֲבוֹדַת
הָאָדָם בְּכַחַ עֲצָמוֹ.

(יֵד) וּמִמְשִׁיף בְּהַמְאָמֵר, דִּיצְרוֹ שֶׁל אָדָם מִתְגַּבֵּר עָלָיו
לְהַטְרִידוֹ וּלְכַלְכְּלוֹ בְּעַת הַעֲבוּדָה דְּוָקָא.
וּכְמוֹ שֶׁנֶּרְאָה בְּמוּחָשׁ, שְׂדוּקָא בְּעַת הַעֲבוּדָה דְּתוֹרָה
וְתַפְלָה אוֹ בְּקִיּוֹם אֵיזָה מְצוּהָ, אֲזַי נִדְמָה לוֹ, אֲשֶׁר דְּוָקָא
בְּשַׁעַר זֹו הוּא צְרִיף לַעֲשׂוֹת אֵיזָה עֲנִין שְׁנוּגָע לוֹ בְּיִתּוֹ.
דְּמִחְשָׁבוֹת אֵלּוּ דִּנְפֶּשׁ הַבְּהִמִּית הֵם בְּכַדִּי לְכַלְכֵּל אֶת
הֶנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית. וְהִרְאָה, שֶׁבְּזִמְנֵים אַחֲרֵים אֵין נוֹפְלִים
לוֹ מִחְשָׁבוֹת כָּאֵלּוּ. וְעַל פִּי מָה שֶׁנֶּחְבָּאָר לְעִיל (סְעִיף ז'
וְסְעִיף יו"ד) שֶׁהָעֲנִינִים שֶׁבָּאָדָם (הַמִּבְּאָרִים בְּפָרָק
הָעֲשָׂרִים) הֵם הַשֶּׁרֶשׁ דְּעֲנִינִים אֵלּוּ שֶׁבְּעוֹלָם (הַמִּבְּאָרִים
בְּפָרָקִים הַקּוֹדְמִים), יֵשׁ לוֹמֵר, דְּזֶה שֶׁמִּחְשָׁבוֹת אֵלּוּ
מִתְקַבְּלוֹת בְּהָאָדָם, דְּהֵגַם שְׂרׁוּאָה שֶׁמִּחְשָׁבוֹת אֵלּוּ
נוֹפְלִים דְּוָקָא בְּעַת הַעֲבוּדָה [שְׂמָזָה צְרִיף לְהִבִּין גַּם מִצַּד
הַשֶּׁכֶּל דִּנְפֶּשׁ הַבְּהִמִּית שֶׁמִּחְשָׁבוֹת אֵלּוּ הֵם רַק בְּכַדִּי
לְכַלְכֵּלוֹ מִתּוֹרָה וְעֲבוּדָה] וְאַף עַל פִּי כֵן הַמִּחְשָׁבוֹת
מִתְקַבְּלִים אֲצִלּוֹ, הוּא עֲנִין הַשֶּׁקֶר שֶׁבָּאָדָם, שֶׁמִּמְנוּ
מִשְׁתַּלְשֵׁל הַשֶּׁקֶר דְּעוֹלָם, מָה שֶׁהָעוֹלָם מְרָאָה אֶת עֲצָמוֹ
לְמַצִּיאוֹת (הַמִּבְּאָר בְּפָרָקִים הַקּוֹדְמִים).

(טו) וְהֵנָּה יְדוּעַ מָה שֶׁכָּתַב אֲדָמוֹר מְהַר"ש בְּהַמְשָׁף

מִים רַבִּים (תַּרְל"ו) בְּתַחֲלָתוֹ עַל הַפְּסוּק¹⁰⁸ אֲוֹלֶת אָדָם תִּסְלַף דְּרָכּוֹ

וְעַל ה' יִזְעַף לָבוֹ, שֶׁכָּל הָרַעוֹת הַבָּאוֹת לְאָדָם, הוּא עֲצָמוֹ גֵּרָם לָזֶה. וּכְמוֹ אָדָם

44 שֶׁבְּזִמְנֵים אַחֲרֵים - לֹא בְּזִמְנֵי עֲבוֹדָתוֹ - אֵין נוֹפְלִים לוֹ מִחְשָׁבוֹת
45 כָּאֵלּוּ. וְעַל פִּי מָה שֶׁנֶּחְבָּאָר לְעִיל (סְעִיף ז' וְסְעִיף יו"ד)
46 שֶׁהָעֲנִינִים שֶׁבָּאָדָם (הַמִּבְּאָרִים בְּפָרָק הָעֲשָׂרִים) הֵם הַשֶּׁרֶשׁ
47 דְּעֲנִינִים אֵלּוּ שֶׁבְּעוֹלָם (הַמִּבְּאָרִים בְּפָרָקִים הַקּוֹדְמִים), יֵשׁ
48 לוֹמֵר, דְּזֶה שֶׁמִּחְשָׁבוֹת

49 אֵלּוּ מִתְקַבְּלוֹת בְּהָאָדָם

50 וּמִמְשִׁיךְ לְהַרְהֵר בְּצִרְכֵי הַגּוּף,

51 דְּהֵגַם שְׂרׁוּאָה שֶׁמִּחְשָׁבוֹת

52 אֵלּוּ נוֹפְלִים דְּוָקָא בְּעַת

53 הַעֲבוּדָה [שְׂמָזָה צְרִיף

54 לְהִבִּין גַּם מִצַּד הַשֶּׁכֶּל

55 דִּנְפֶּשׁ הַבְּהִמִּית

56 שֶׁמִּחְשָׁבוֹת אֵלּוּ אֵינָן נַחוּצוֹת

57 לַשַּׁעַר זֹו דְּוָקָא, אֲלֹא הֵם רַק

58 בְּכַדִּי לְכַלְכֵּלוֹ מִתּוֹרָה

59 וְעֲבוּדָה] וְאַף עַל פִּי כֵן

60 הַמִּחְשָׁבוֹת מִתְקַבְּלִים

61 אֲצִלּוֹ, הוּא עֲנִין הַשֶּׁקֶר

62 שֶׁבָּאָדָם, שֶׁמִּמְנוּ

63 מִשְׁתַּלְשֵׁל הַשֶּׁקֶר דְּעוֹלָם,

64 מָה שֶׁהָעוֹלָם מְרָאָה אֶת

65 עֲצָמוֹ לְמַצִּיאוֹת (הַמִּבְּאָר

66 בְּפָרָקִים הַקּוֹדְמִים).

67 וּבְרוּכָם, מִחְשָׁבוֹת אֵלּוּ מִגִּיעוֹת

68 לְאָדָם (לֹא רַק מִפְּנֵי הַשֶּׁקֶר

69 שֶׁבָּאָדָם, אֲלֹא) עַל-יְדֵי שֶׁהָאָדָם

70 הַבִּיא עֲצָמוֹ לָזֶה, כְּמִבְּאָר בְּסְעִיף

71 הַבָּא.

72 (טו) וְהֵנָּה יְדוּעַ מָה

73 שֶׁכָּתַב אֲדָמוֹר מְהַר"ש

74 בְּהַמְשָׁף מִים רַבִּים

75 (תַּרְל"ו) בְּתַחֲלָתוֹ עַל

76 הַפְּסוּק¹⁰⁸ אֲוֹלֶת אָדָם

77 תִּסְלַף דְּרָכּוֹ וְעַל ה' יִזְעַף

78 לָבוֹ [= שְׁטוּתוֹ שֶׁל הָאָדָם תִּסְטוֹ

79 מְדוּרָה הִשְׁרָה, וְאַחֲרֵי-כֵן עַל ה'

80 יִתְרַעַם וְיִטְעַן מְדוּעַ נָפַל בְּזֶה,

81 שֶׁכָּל הָרַעוֹת הַבָּאוֹת

82 לְאָדָם, הוּא עֲצָמוֹ גֵּרָם

83 לָזֶה. וּכְמוֹ אָדָם הַמִּסְכֵּן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֲצָמוּ עָבוּר מוֹתָרוֹת כְּמוֹ שֶׁמִּבְּאֵר שֶׁ דּוֹגְמָא מֵאֲדָם הַצּוֹלֵל בְּעוֹמֶק
2 הַיָּם עַל-מִנַּת לְהִשָּׁג פְּנִינִים בְּכַד לִפְאָר בְּגָדָיו, דְּכָאֲשֶׁר קוֹרָה לוֹ אֶסּוֹן,
3 הָרִי הוּא עֲצָמוּ גֶרֶם לָזֶה, בֵּינָן שֶׁהִיָּה זְכוּל לְהִסְתַּפֵּק בְּלֶחֶם
4 לְאָכּוֹל וּבִגְדָה לְלָבוֹשׁ. וַיִּתְּרָה מָזוּ, שֶׁאֲפִלּוּ בָּאֵם רוּצָה
5 עֲשִׂירוֹת, בָּאֵם הִיָּה יוֹדֵעַ
6 (וְזֶה הִיָּה מוֹנֵחַ אֶצְלוֹ - לֹא
7 רַק בִּידֵיעָתוֹ, אֲלֵא הֵיחָה חוֹדֶרֶת
8 אֶצְלוֹ אֲמִיתוֹת הַדְּבָר בְּמוֹתוֹ)
9 שְׁבַרְכַּת ה' הִיא
10 תַּעֲשִׂיר¹⁰⁹, וְזֶה שֶׁצִּירֶךָ
11 גַּם לַעֲשִׂיָה בְּדֶרֶךְ הַטֵּבֶע
12 שִׁתְעַסֵּק בְּצִרְכֵי פִרְסוֹתוֹ כְּמוֹ
13 שְׁכַתּוֹב¹¹⁰ וּבִרְכָּךְ הָיוּ
14 אֱלֹקִיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה
15 (שֶׁהִבְרַכָּה תִּגִּיעַ בִּ"אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה"
16 'מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ') הוּא רַק מִפְּנֵי
17 שֶׁרָצָה הַקֹּב"ה שֶׁהִבְרַכָּה
18 (שְׁלַמְעֵלָה) תִּמְשָׁךְ עַל
19 יָדֶי לְבוֹשֵׁי הַטֵּבֶע, אֲזִי
20 הֵיחָה הַעֲשִׂיָה שְׁלוֹ רַק
21 בְּאוֹפֶן דִּיגִיעַ כְּפִיד¹¹¹,
22 וְהַדְּגֵשׁ בּוֹה שְׁדוּקָא יִגִּיעַ
23 כְּפִים וְשֶׁאֵר אֲבָרִים
24 הַחֲצוֹנִים וְלֹא יִגִּיעַ
25 הַמוֹחַ וְהַלֵּב¹¹² וּמִכָּל
26 שְׁכָן וְרֹאֵי שְׁלֹא הִיָּה מִסְפֵּן
27 עֲצָמוּ עָבוּר זֶה. וַיֵּשׁ
28 לְקֶשֶׁר זֶה עִם הַמִּבְאָר
29 בְּהַמְשָׁךְ הַנ"ל
30 בַּתְּחִלָּתוֹ¹¹³ שְׁמַיִם רַבִּים
31 הֵם טְרָדוֹת הַפְּרָנְסָה
32 וְהַמְחָשְׁבוֹת שְׁבַעֲנִי
33 עוֹלָם הַזֶּה, דְּזֶה שְׁאֹלֶת
34 אָדָם תִּסְלַף דְּרַכּוֹ גוֹ' כִּי
35 רָעוֹת הַבָּאוֹת לְאָדָם הוּא
36 עֲצָמוּ גֶרֶם לָזֶה, קָאֵי גַם
37 עַל מִיָּם רַבִּים הַנ"ל. דְּזֶה
38 שְׁהַמְחָשְׁבוֹת בְּעִנְיָ
39 פְּרָנְסָה מְטָרִידִים אוֹתוֹ,
40 וְעַד שֶׁמִּשּׁוּם זֶה אֵינוֹ
41 יָכוֹל לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה

הַמִּסְפֵּן עֲצָמוּ עָבוּר מוֹתָרוֹת, דְּכָאֲשֶׁר קוֹרָה לוֹ אֶסּוֹן, הָרִי
הוּא עֲצָמוּ גֶרֶם לָזֶה, בֵּינָן שֶׁהִיָּה זְכוּל לְהִסְתַּפֵּק בְּלֶחֶם
לְאָכּוֹל וּבִגְדָה לְלָבוֹשׁ. וַיִּתְּרָה מָזוּ, שֶׁאֲפִלּוּ בָּאֵם רוּצָה
עֲשִׂירוֹת, בָּאֵם הִיָּה יוֹדֵעַ (וְזֶה הִיָּה מוֹנֵחַ אֶצְלוֹ) שְׁבַרְכַּת
ה' הִיא תַּעֲשִׂיר¹⁰⁹, וְזֶה שֶׁצִּירֶךָ גַּם לַעֲשִׂיָה בְּדֶרֶךְ הַטֵּבֶע
כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב¹¹⁰ וּבִרְכָּךְ הָיוּ אֱלֹקִיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה הוּא
רַק מִפְּנֵי שֶׁרָצָה הַקֹּב"ה שֶׁהִבְרַכָּה (שְׁלַמְעֵלָה) תִּמְשָׁךְ עַל
יָדֶי לְבוֹשֵׁי הַטֵּבֶע, אֲזִי הֵיחָה הַעֲשִׂיָה שְׁלוֹ רַק בְּאוֹפֶן
דִּיגִיעַ כְּפִיד¹¹¹, יִגִּיעַת כְּפִים וְשֶׁאֵר אֲבָרִים הַחֲצוֹנִים וְלֹא
יִגִּיעַת הַמוֹחַ וְהַלֵּב¹¹² וּמִכָּל שְׁכָן שְׁלֹא הִיָּה מִסְפֵּן עֲצָמוּ
עָבוּר זֶה. וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר זֶה עִם הַמִּבְאָר בְּהַמְשָׁךְ הַנ"ל
בַּתְּחִלָּתוֹ¹¹³ שְׁמַיִם רַבִּים הֵם טְרָדוֹת הַפְּרָנְסָה וְהַמְחָשְׁבוֹת
שְׁבַעֲנִי עוֹלָם הַזֶּה, דְּזֶה שְׁאֹלֶת אָדָם תִּסְלַף דְּרַכּוֹ גוֹ'
כִּי רָעוֹת הַבָּאוֹת לְאָדָם הוּא עֲצָמוּ גֶרֶם לָזֶה, קָאֵי גַם עַל
מִיָּם רַבִּים הַנ"ל. דְּזֶה שְׁהַמְחָשְׁבוֹת בְּעִנְיָ פְּרָנְסָה
מְטָרִידִים אוֹתוֹ, וְעַד שֶׁמִּשּׁוּם זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲסוֹק
בַּתּוֹרָה וְעָבוּדָה, הוּא עֲצָמוּ גֶרֶם לָזֶה. דְּבָאֵם הִיָּה מִתְבּוֹנֵן
כְּדָבְעֵי דְּבַרְכַּת ה' הִיא תַּעֲשִׂיר, הַמְחָשְׁבוֹת בְּעִנְיָ פְּרָנְסָה
לֹא הָיוּ מְטָרִידִים אוֹתוֹ. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ לְכָל
הַמְחָשְׁבוֹת הַמְטָרִידִים אֶת הָאָדָם וּמִכָּלְפָּלִים אוֹתוֹ
מִתּוֹרָה וְעָבוּדָה, שְׁבַרְכַּם, הוּא עַל יְדֵי שְׁהָאָדָם הַכִּיָּא
עֲצָמוּ לָזֶה. וְהִינוּ שְׁמַצַּד הַהֶעֱלָם וְהַהֶסְתֵּר דְּהַעוֹלָם, כּוֹלָל
גַּם הַהֶעֱלָם וְהַהֶסְתֵּר דְּהַגּוֹף וְדִנְפֶשׁ הַבְּחִמִּית, כְּמוֹ שְׁהוּא
מַצַּד עֲצָמוּ, גַּם לְאַחֲרֵי הִירִידָה דְּחֶטָּא עֵץ הַדַּעַת וְגַם
בְּזִמְנֵי הַגָּלוּת, לֹא הִיָּה מַעֲלִים וּמִסְתִּיר כָּל כָּךְ, וְעַקֵּר
הַהֶעֱלָם וְהַהֶסְתֵּר הוּא עַל יְדֵי שְׁהָאָדָם עֲצָמוּ גֶרֶם לָזֶה.
וּמִזֶּה מוֹכֵן בְּמִכָּל שְׁכָן בְּנוֹגֵעַ לְהַמְחָשְׁבוֹת הַנ"ל (סְעִיף
(יֵד) שְׁנוּפְלִים לְהָאָדָם בְּשַׁעַת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה, שְׁבָאֵם

הִיָּה עוֹשֶׂה חֲשָׁבוֹן דְּזֶה שְׁהֵם נוֹפְלִים בְּשַׁעַת הָעָבוּדָה דְּוָקָא הוּא כִּי כָּל עֲנִיָּם
הוּא לְכַלְפָּלוֹ מִתּוֹרָה וְעָבוּדָה, אֲזִי, לֹא רַק שְׁמַחְשְׁבוֹת כְּאֵלוֹ לֹא הָיוּ מִתְקַבְּלִים
אֶצְלוֹ אֲלֵא שְׁגַם לֹא הָיוּ נוֹפְלִים לוֹ מִלְּכַתְּחִילָה.

(109) משלי י, כב. (110) ראה טו, יח. וראה דרמ"צ קז, א (וראה גם שם ח, א). קונטרס ומעין מאמר כה פ"א. (111) תהלים קכח, ב.
(112) ראה לקו"ת שלח מב, ריש ע"ד. חוקת טו, ג. דרושים לר"ה סג, ד. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"א ע' נד. ד"ה מים
רבים ה'תשל"ח פ"ב (לעיל ח"א ע' רמו). (113) וראה ג"כ תו"א ר"פ נח. תו"ח שם נח, ד ואילך. ד"ה מים רבים ה'תשל"ח הנ"ל.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 שביכלתם לפעול זאת בדבר הנוגע לנפשם. ולהלן יביא עצה
44 למחשבות אלו הבאות בזמן התפילה, לעורר בעצמו מידת הניצוח, שבוה
45 מעלת האתכפאי (שנתבארה בסעיפים ד-ה), שלעבודה באופן כזה ניתנים
46 כוחות מיוחדים מלמעלה.

47 (יז) וממשיך בהמאמר

48 בפרק כ' של 'באתי לגני',

49 שהעצה לפטר

50 מהמחשבות שנופלים לו

51 בשעת התורה והתפלה

52 הוא לעורר מדת הנצח

53 שבנפשו. דלהיות שמדת

54 הנצחון במקורו הוא נטוע

55 בעצם הנפש שלמעלה

56 מכחות הגלויים, לכן,

57 על ידי מדת הנצח יכול

58 להתגבר ולדחות כל

59 הטרדות והבלבולים.

60 ולכאורה היה אפשר

61 לומר, דזה שאומר

62 בהמאמר שהעצה היא

63 לעורר את מדת הנצח

64 דוקא, הוא, כי העצה

65 שמוכאת לעיל (סעיף

66 טז) מקנטרס התפלה

67 (להתבונן שאם ביכולתו להסיר

68 טרדותיו עבור השינה, ודאי

69 ביכולתו להסירם עבור התפילה)

70 היא רק בנוגע למחשבות

71 זרות שנופלים בשעת

72 התפלה מצד הטרדות

73 שלו, אבל כאשר אינו נמצא

74 בטרדה מיוחדת, אלא

75 כשהמחשבות נופלים לו

76 דוקא בשעת התפלה,

77 בכדי לבלבלו

78 (דבהמאמר מדבר בענין

79 מחשבות אלו), העצה

80 היא לעורר את מדת

81 הנצח. וצריך להבין,

82 דלכאורה, גם בנוגע

83 למחשבות אלו, אפשר

84 לפטר מהם על ידי

1 (טז) והנה גם כשהאדם הביא עצמו לידי מצב כזה, שאז
2 העבודה אצלו היא קשה עוד יותר, הנה על ידי עבודת
3 התפלה יש לו הנתינת פח להתגבר. וכיון שכל הענינים הם
4 מדה כנגד מדה, הנה גם עבודת התפלה עצמה באה על ידי
5 יגיעה גדולה ועצומה.

6 הן בנוגע להתבוננות
7 שבתפלה עצמה, שהיא
8 יגיעה רבה כמבואר
9 בתניא¹¹⁴, ובפרט
10 שההתבוננות צריכה
11 להיות התבוננות פרטית
12 דוקא (ולא להסתפק
13 בהתבוננות כללית
14 שהקדוש ברוך-הוא גדול ואני
15 שפל, אלא להתבונן בפרטיות
16 בגדולתו יתברך, וכמו כן בכל
17 נושא שמתבונן בו - יפרט הנושא
18 לחלקים וכו'), שמצד זה
19 תכבד עליו העבודה עוד
20 יותר, כמו שמבאר
21 אדמו"ר (מהורש"ב)
22 נשמתו עין בקנטרס
23 העבודה¹¹⁵. והן בנוגע
24 להקנה שלפני התפלה,
25 כמו שמבאר אדמו"ר
26 (מהורש"ב) נשמתו עין
27 בקונטרס התפלה¹¹⁶,

28 שקודם התפלה צריך
29 להתנגע להסיר מדעתו
30 כל טרדא שלא יטרד
31 ויבלבל אותו בתפלה.
32 ומבאר שם, שגם אלו
33 שנדמה להם שאינם
34 יכולים להסיר הטרדות
35 מלבם, הנה בשמם אל
36 לבם [=יתבונן]
37 דקשהו לכים לשון הם
38 מסירים את הטרדות
39 והדאגות, ובאם בשביל
40 ענין גשמי המכרח
41 להגוף ביכלתו להסיר
42 הטרדות, מפל שכן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שיתבונן דוה שהם נופלים לו בשעת העבודה דוקא הוא כי
2 כל ענינם הוא לבלבלו מתורה ועבודה. ובהמאמר אומר
3 שהעצה לפטר ממחשבות אלו היא לא על ידי התבוננות
4 אלא דוקא בדרך נצחון?

5 (יח) והנה מבאר

6 בתניא¹¹⁷, שהמחשבות
7 זרות שנופלים לאדם
8 בעת התפלה בכדי
9 לבלבלו הוא כמשל אדם
10 המתפלל בכונה ועומד
11 לנגדו ערל¹¹⁸ רשע
12 ומשיח ומדבר עמו כדי
13 לבלבלו. וידועה תורת
14 הפעל שם טוב¹¹⁹,
15 דכשאדם אחר (ומכל
16 שכן נכרי או קטן¹²⁰)
17 מדבר ומבלבלו בתפלתו,
18 צריך להתבונן דכיון
19 שהכל הוא בהשגחה
20 פרטית, הרי מוכן, שהיה ירידת השכינה
21 כביכול שירדה פלאים להתלבש נצוץ מהארתה בפיו
22 של אדם זה המבלבל, וזה שירדה השכינה למטה כל
23 כך הוא בכדי שאחזק עצמי בעבודת התפלה. ועל ידי
24 התבוננות זו הוא מתעורר להתפלל יותר בכונה מעמקא
25 דלבא עד שלא ישמע דבורו של המבלבל.

26 ויש לקשר זה עם תורת הרב המגיד¹²¹ בתחלת
27 פרשתנו (פרשת בא) על הפסוק¹²² למען שתי
28 אותותי אלה בקרבך, דוה שהקב"ה הכביד את לב פרעה
29 והביא עליו עוד ג' מכות הוא בכדי לברר את הנצוצות
30 שהיו במצרים שלא נתבררו מקודם. וזהו למען שתי
31 אותותי, אותותי מלשון אותיות, שהנצוצות שגפלו
32 בהקלפות הוא מהאותיות שגפלו [וכידוע בענין
33 שבירת הכלים דתהו¹²³, דשבירת הכלים הוא שבירת
34 האותיות, וזה גרם שאחר כך גפלו נצוצות מהם לתוך
35 הקלפות]. ועקר הברור שלהם הוא על ידי שמכניסים
36 אותם (לאחרי שמשנים את הצורה) בתורה. והברור
37 דהאותיות שגפלו ונפלו בהקלפות במצרים שלא נתבררו מקודם הוא על ידי
38 שהקב"ה הכביד את לב פרעה הוא למען שתי אותותי גו', דוה
39 שהקב"ה הכביד את לב פרעה הוא למען שתי אותותי, בכדי לברר אותיות אלו

41 הנצוצות על הפסוק¹²² למען שתי אותותי אלה בקרבך, דוה
42 שהקב"ה הכביד את לב פרעה והביא עליו עוד ג' מכות
43 הוא בכדי לברר את הנצוצות שהיו במצרים שלא נתבררו
44 מקודם שעל ידי שבאו עליו עוד שלש מכות יתוסף בברור הנצוצות

5 במצרים, וכמו שיבאר. וזהו

45 למען שתי אותותי,
46 אותותי מלשון אותיות,
47 שהנצוצות שגפלו
48 בהקלפות הוא
49 מהאותיות שגפלו

50 [וכידוע בענין שבירת
51 הכלים דתהו¹²³,

52 דשבירת הכלים הוא
53 שבירת האותיות וכמו מילה
54 המורכבת מכמה אותיות, וכאשר

55 היא 'נשברת' והאותיות
56 מתפרדות – הרי הן מאברות את

57 התוכן שהיה בהם, וזה
58 [=ירידת מדרגה זו] גרם
59 שאחר כך גפלו נצוצות

60 מהם לתוך הקלפות].
61 ועקר הברור שלהם הוא
62 על ידי שמכניסים אותם
63 (לאחרי שמשנים את

64 הצורה) בתורה. והברור
65 דהאותיות שגפלו ונפלו
66 בהקלפות במצרים שלא
67 נתבררו מקודם הוא על

68 ידי שהקב"ה הכניסם
69 בהספורים דתחלת
70 הפרשה. וזהו למען שתי
71 אותותי גו', דוה

72 שהקב"ה הכביד את לב
73 פרעה הוא למען שתי
74 אותותי, בכדי לברר
75 אותיות אלו שגפלו

76

77

(117) פכ"ח. (118) בתניא שם: עו"ג. אבל ב"לוח התיקון" לתניא שם תיקון שצ"ל כפנים. (119) צוואת הריב"ש הוצאת קה"ת סי' כ. הובא באגה"ק סכ"ה (קמא, א. (120) שאז מודגש יותר שזהו בהשגח"פ, כיון שאינם בעלי בחירה כ"כ. (121) או"ת ר"פ בא. (122) ריש פרשתנו. (123) ראה סה"מ עטר"ת ע' תלב. ה'ש"ת ע' 104. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 דְּהַמְחִשְׁבוֹת זְרוֹת בְּזִמְן אַחֵר - לא בעת שנפלים במוחו מחשבות
45 אלו, הַהִתְבּוֹנְנוֹת יְכוּלָה לְהוֹעִיל שְׂבִיעַת הַתְּפִלָּה לֹא יִהְיוּ לוֹ
46 מִחֲשָׁבוֹת זְרוֹת. אֲבָל בְּעַת נְפִלַת הַמְחִשְׁבוֹת עֲצָמָם, הַעֲצָה
47 הִיא לַעֲשׂוֹת עֲצָמוֹ כְּלֹא יוֹדֵעַ וְלֹא שׁוֹמֵעַ הַהִרְהוּרִים שֶׁנִּפְּלוּ
48 לוֹ. וְלִכֵּן אוֹמֵר בְּהַמְאָמֵר

49 שְׁהַעֲצָה
50 מִהַמְחִשְׁבוֹת שְׁנוּפְלוֹת
51 בְּשַׁעַת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה
52 הִיא לְעוֹרֵר מִדַּת הַנֶּצַח,
53 כִּי בְּעַת נְפִלַת הַמְחִשְׁבוֹת
54 זְרוֹת אֵין מְקוֹם

55 לְהַתְּבּוֹנְנוֹת, כִּנ"ל אלא רק
56 לגרשם בכוח בתנועת ניצחון
57 לנצח אויב. בסעיף הבא יוסיף
58 לבאר ההבדל בין התבוננות
59 לניצחון, שהוא תואם להבדל בין
60 אתכפיא לאתהפכא שנתבאר
61 בסעיף ה'.

62 כ"ף) וְהִנֵּה עַל יְדֵי
63 הַהִתְבּוֹנְנוֹת
64 הַבְּלִבּוּלִים [הַבָּאִים עַל
65 יְדֵי דְבוּרוֹ שֶׁל אָדָם אַחֵר
66 הַמְּבַלְבֵּל, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה
67 הַהִתְבּוֹנְנוֹת
68 הַבְּלִבּוּלִים דְּמִחֲשָׁבוֹת
69 זְרוֹת הַבָּאוֹת מִנֶּפֶשׁ
70 הַבְּהִמִּית, שֶׁמִּתְבּוֹנֵן בָּזֶה
71 בְּזִמְן אַחֵר] דִּירִידַת
72 הַשְׂכִּינָה וְהַתְּלַבְּשׁוֹת נִצּוֹץ
73 מֵהֶאֱרָתָהּ בְּהַדְּבוּרִים
74 וּבְהַמְחִשְׁבוֹת הַמְּבַלְבֵּלִים
75 הוּא בְּכַדִּי שֶׁעַל יְדֵי זֶה
76 יִתְעוֹרֵר בְּכוֹנָה יְחִידָה,
77 יְרִידָה צוֹרֵךְ עָלֶיהָ, עַל

1 בְּהַשְׁכִּירָה עַל יְדֵי שְׁהַכְנִיסָם בְּסַפּוּרִים שְׁבִתוֹרָה. [אֲלֵא שְׂאָף
2 עַל פִּי כֵן, מִכֵּינִן שֶׁנִּשְׁאָרוּ עֲדִין בְּמַצְרִים נִצּוּצוֹת שֶׁלֹּא
3 נִתְּבַרְרוּ, הִנֵּה הַצּוּרִי¹²⁴ וְיִשְׁאָלוּ אִישׁ מֵאֵת רַעְהוּ גו' כְּלִי כֶסֶף
4 וְכָלִי זָהָב, בְּכַדִּי לְבָרֵר כָּל הַנִּצּוּצוֹת שֶׁהֵיוּ בְּמַצְרִים].

5 (ט) וְהִנֵּה עֲנִין זֶה
6 שְׁהַעֲצָה
7 מִבְּלִבּוּלִים בְּתְפִלָּה הוּא
8 עַל יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוֹת
9 שֶׁהַכּוֹנָה בְּהַבְּלִבּוּלִים הִיא
10 בְּכַדִּי לְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם
11 לְהַתְּפַלֵּל יוֹתֵר בְּכוֹנָה
12 (שנתבאר בסעיף ט"ז), הוּא
13 כְּשֶׁהַבְּלִבּוּלִים הֵם עַל יְדֵי
14 דְבוּרוֹ שֶׁל אָדָם אַחֵר
15 הַמְּבַלְבֵּל. מֵה שְׂאִין כֵּן
16 כְּשֶׁהַבְּלִבּוּלִים הֵם
17 מִמְּחִשְׁבוֹת זְרוֹת
18 שְׁנוּפְלוֹת לוֹ מִנֶּפֶשׁוֹ
19 הַבְּהִמִּית בְּכַדִּי לְבַלְבְּלוֹ
20 (אף שֶׁזֶה שֶׁנִּפְּשׁוֹ הַבְּהִמִּית אוֹתוֹ
21 בְּהַמְחִשְׁבוֹת זְרוֹת הוּא כְּמִשְׁלַל עַרְל רָשָׁע שֶׁמְבַלְבֵּל אוֹתוֹ
22 בְּהַמְחִשְׁבוֹת זְרוֹת הוּא
23 כְּמִשְׁלַל עַרְל רָשָׁע שֶׁמְבַלְבֵּל אוֹתוֹ עַל יְדֵי
24 דְבוּרוֹ, כְּמִשְׁלַל עַרְל רָשָׁע
25 מִתְּנִיָּא), מִכָּל מְקוֹם,
26 בְּעַת נְפִלַת הַמְחִשְׁבוֹת
27 זְרוֹת אֵין מְקוֹם לְהַתְּבּוֹנֵן
28 בְּהַכּוֹנָה דִּירִידַת הַשְׂכִּינָה
29 וְהַתְּלַבְּשׁוֹת נִצּוֹץ
30 מֵהֶאֱרָתָהּ בְּהַמְחִשְׁבוֹת
31 זְרוֹת, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב
32 בְּתִנְיָא שֶׁם שֶׁלֹּא יִשִּׁיב
33 שׁוֹם טַעְנָה וּמַעֲנָה נֶגֶד
34 הַמְחִשְׁבָּה זֶרָה וְיִשִּׁיב
35 לּוֹמֵר, שֶׁגַּם הַהִתְבּוֹנְנוֹת
36 בְּסִבַּת הַמְחִשְׁבָּה זֶרָה הִיא
37 בְּכָלִל טַעְנָה וּמַעֲנָה,
38 וְהַעֲצָה הִיא שְׁיַעֲשֶׂה
39 עֲצָמוֹ כְּלֹא יוֹדֵעַ וְלֹא
40 שׁוֹמֵעַ הַהִרְהוּרִים שֶׁנִּפְּלוּ
41 לוֹ וְיִסִּירָם מִדַּעְתּוֹ.
42 [דְּכֹאֲשֵׁר מִתְּבּוֹנֵן בְּהַכּוֹנָה
43 בְּכַדִּי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִתְעוֹרֵר בְּכוֹנָה יְחִידָה, יְרִידָה צוֹרֵךְ עָלֶיהָ, עַל זֶה הוּא

שֶׁנִּפְּלוּ בְּהַשְׁכִּירָה עַל יְדֵי שְׁהַכְנִיסָם בְּסַפּוּרִים שְׁבִתוֹרָה.
[אֲלֵא שְׂאָף עַל פִּי כֵן, מִכֵּינִן שֶׁנִּשְׁאָרוּ עֲדִין בְּמַצְרִים
נִצּוּצוֹת שֶׁלֹּא נִתְּבַרְרוּ, הִנֵּה הַצּוּרִי¹²⁴ וְיִשְׁאָלוּ אִישׁ מֵאֵת
רַעְהוּ גו' כְּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב, בְּכַדִּי לְבָרֵר כָּל הַנִּצּוּצוֹת
שֶׁהֵיוּ בְּמַצְרִים].

(ט) וְהִנֵּה עֲנִין זֶה שְׁהַעֲצָה לְפִטֵּר מִבְּלִבּוּלִים בְּתְפִלָּה
הוּא עַל יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוֹת שֶׁהַכּוֹנָה
בְּהַבְּלִבּוּלִים הִיא בְּכַדִּי לְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם לְהַתְּפַלֵּל יוֹתֵר
בְּכוֹנָה, הוּא כְּשֶׁהַבְּלִבּוּלִים הֵם עַל יְדֵי דְבוּרוֹ שֶׁל אָדָם
אַחֵר הַמְּבַלְבֵּל. מֵה שְׂאִין כֵּן כְּשֶׁהַבְּלִבּוּלִים הֵם
מִמְּחִשְׁבוֹת זְרוֹת שְׁנוּפְלוֹת לוֹ מִנֶּפֶשׁוֹ הַבְּהִמִּית בְּכַדִּי
לְבַלְבְּלוֹ (אף שֶׁזֶה שֶׁנִּפְּשׁוֹ הַבְּהִמִּית מְבַלְבֵּל אוֹתוֹ
בְּהַמְחִשְׁבוֹת זְרוֹת הוּא כְּמִשְׁלַל עַרְל רָשָׁע שֶׁמְבַלְבֵּל אוֹתוֹ
עַל יְדֵי דְבוּרוֹ, כְּמִשְׁלַל עַרְל רָשָׁע שֶׁמְבַלְבֵּל אוֹתוֹ עַל יְדֵי
נְפִלַת הַמְחִשְׁבוֹת זְרוֹת אֵין מְקוֹם לְהַתְּבּוֹנֵן בְּהַכּוֹנָה
דִּירִידַת הַשְׂכִּינָה וְהַתְּלַבְּשׁוֹת נִצּוֹץ מֵהֶאֱרָתָהּ בְּהַמְחִשְׁבוֹת
זְרוֹת, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב בְּתִנְיָא שֶׁם שֶׁלֹּא יִשִּׁיב שׁוֹם טַעְנָה
וּמַעֲנָה נֶגֶד הַמְחִשְׁבָּה זֶרָה [וְיִשִּׁיב לּוֹמֵר, שֶׁגַּם הַהִתְבּוֹנְנוֹת
בְּסִבַּת הַמְחִשְׁבָּה זֶרָה הִיא בְּכָלִל טַעְנָה וּמַעֲנָה], וְהַעֲצָה
הִיא שְׁיַעֲשֶׂה עֲצָמוֹ כְּלֹא יוֹדֵעַ וְלֹא שׁוֹמֵעַ הַהִרְהוּרִים
שֶׁנִּפְּלוּ לוֹ וְיִסִּירָם מִדַּעְתּוֹ. [דְּכֹאֲשֵׁר מִתְּבּוֹנֵן בְּהַכּוֹנָה
דְּהַמְחִשְׁבוֹת זְרוֹת בְּזִמְן אַחֵר, הַהִתְבּוֹנְנוֹת יְכוּלָה לְהוֹעִיל
שְׂבִיעַת הַתְּפִלָּה לֹא יִהְיוּ לוֹ מִחֲשָׁבוֹת זְרוֹת. אֲבָל בְּעַת
נְפִלַת הַמְחִשְׁבוֹת עֲצָמָם, הַעֲצָה הִיא לַעֲשׂוֹת עֲצָמוֹ כְּלֹא
יוֹדֵעַ וְלֹא שׁוֹמֵעַ הַהִרְהוּרִים שֶׁנִּפְּלוּ לוֹ. וְלִכֵּן אוֹמֵר
בְּהַמְאָמֵר שְׁהַעֲצָה לְפִטֵּר מִמְּחִשְׁבוֹת שְׁנוּפְלוֹת בְּשַׁעַת
הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה הִיא לְעוֹרֵר מִדַּת הַנֶּצַח, כִּי בְּעַת נְפִלַת הַמְחִשְׁבוֹת זְרוֹת אֵין
מְקוֹם לְהַתְּבּוֹנְנוֹת, כִּנ"ל.

כ"ף) וְהִנֵּה עַל יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּסִבַּת הַבְּלִבּוּלִים [הַבָּאִים עַל יְדֵי דְבוּרוֹ שֶׁל
אָדָם אַחֵר הַמְּבַלְבֵּל, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּסִבַּת הַבְּלִבּוּלִים
דְּמִחֲשָׁבוֹת זְרוֹת הַבָּאוֹת מִנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית, שֶׁמִּתְבּוֹנֵן בָּזֶה בְּזִמְן אַחֵר] דִּירִידַת
הַשְׂכִּינָה וְהַתְּלַבְּשׁוֹת נִצּוֹץ מֵהֶאֱרָתָהּ בְּהַדְּבוּרִים וּבְהַמְחִשְׁבוֹת הַמְּבַלְבֵּלִים הוּא
בְּכַדִּי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִתְעוֹרֵר בְּכוֹנָה יְחִידָה, יְרִידָה צוֹרֵךְ עָלֶיהָ, עַל זֶה הוּא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יְדִי זֶה הוּא מַעֲלָה אֶת הַנְּצוּצוֹת שֶׁנִּפְּלוּ בְּהַדְּבוּר, אֶתְהַפֵּקָא.
2 וְכֹאֲשֶׁר מַעֲוֵר אֶת מִדַּת הַנִּצּוֹחַ שְׂבוּ וּמִתְגַּבֵּר עַל הַבְּלָבוּלִים
3 וּמִדְּחָה אוֹתָם, וְעוֹשֶׂה עֲצָמוֹ שְׁלֵא שׁוֹמֵעַ הַהֲרֵהוּרִים, הוּא
4 אֶתְפַּפֵּיא. וְעַל פִּי הַמְּבָאֵר לְעִיל (סְעִיף ה) שֶׁהַמְּשָׁכָה שֶׁעַל
5 יְדֵי הָעֲבוּדָה דֹּאֲתַפְּפֵיא

6 הִיא נִעְלִית יוֹתֵר 1
7 מִהַמְּשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי 2
8 הָעֲבוּדָה דֹּאֲתַפְּפֵיא, יֵשׁ 3
9 לוֹמֵר, שֶׁעַל יְדֵי שְׁמִדְחָה 4
10 אֶת הַהֲרֵהוּרִים בְּאוֹפֶן 5
11 דֹּאֲתַפְּפֵיא, מִתּוֹסֵף אוֹמֵץ 6
12 בְּכֹנְתוֹ בְּתַפְלָה עוֹד יוֹתֵר 7
13 מִהַהוֹסְפָה בְּכֹנָה 8
14 שְׁנַעֲשִׂית עַל יְדֵי 9
15 הַהֲתַבּוֹנָנוֹת הַנִּ"ל.

16 (כא) וְהִנֵּה בְּכַדִּי שְׁיוּכַל 10
17 הָאֲדָם לְהִתְגַּבֵּר עַל 11
18 הַבְּלָבוּלִים וּלְדַחֲוֵתָם, 12
19 שְׁזוּהִי עֲבוּדָה גְּדוּלָּה 13
20 וְקֹשֶׁה בְּיוֹתֵר, נוֹתֵנִים לוֹ 14
21 מִלְּמַעְלָה, וּבְאוֹפֶן דְּבִזְבוּ 15
22 [=נִתְּנָה לֵאלֹא חֲשׁוֹן], הָאוֹצֵר 16
23 הָעֵלְיוֹן (לְעִיל סְעִיף ה'). וְיֵשׁ 17
24 לְבָאֵר הַשִּׁיכּוֹת דְּשִׁנִּי 18
25 הָעֵנִינִים, דְּכִיּוֹן שְׁאוֹצֵר 19
26 הוּא עֵנִין הַנֶּעְלָם, עֵין לֹא 20
27 רָאָתָה ¹²⁵ [=אֹרֶךְ גְּבוּהָ שְׁאִינוֹ 21
22 נִתֵּן לְהַשְׁגָּה כִּלְלִי, הָרִי זֶה 23
24 שְׁנוֹתָנִים וּמִגְלִים אֶת 25
26 הָאוֹצֵר, וּבִפְרָט בְּאוֹפֶן 27
28 דְּבִזְבוּ, הוּא קֹשֶׁה 29
30 כְּבִיכּוֹל לִפְנֵי הַקֶּב"ה, 31
32 וּמִכָּל מְקוֹם עוֹשִׂים זֶה 33
34 בְּשִׁבְלֵי הָאֲדָם, בְּכַדִּי 35
36 שְׁיוּכַל לְעֲבוֹד עֲבוּדָה 37
38 קֹשֶׁה הַנִּ"ל. וְיֵשׁ 39
37 לְהוֹסִיף, שֶׁעַל פִּי 40
38 הַיְדוּעֵי ¹²⁶ שֶׁהַמְּשָׁכָה 39
39 מִלְּמַעְלָה הַבָּאֵה לֵאחֲרֵי 40
40 וְעַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאֲדָם ³¹

מַעֲלָה אֶת הַנְּצוּצוֹת שֶׁנִּפְּלוּ בְּהַדְּבוּר, אֶתְהַפֵּקָא. וְכֹאֲשֶׁר
מַעֲוֵר אֶת מִדַּת הַנִּצּוֹחַ שְׂבוּ וּמִתְגַּבֵּר עַל הַבְּלָבוּלִים
וּמִדְּחָה אוֹתָם, וְעוֹשֶׂה עֲצָמוֹ שְׁלֵא שׁוֹמֵעַ הַהֲרֵהוּרִים,
הוּא אֶתְפַּפֵּיא. וְעַל פִּי הַמְּבָאֵר לְעִיל (סְעִיף ה) שֶׁהַמְּשָׁכָה שֶׁעַל
יְדֵי הָעֲבוּדָה דֹּאֲתַפְּפֵיא הִיא נִעְלִית
יוֹתֵר מִהַמְּשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דֹּאֲתַפְּפֵיא, יֵשׁ
לוֹמֵר, שֶׁעַל יְדֵי שְׁמִדְחָה אֶת הַהֲרֵהוּרִים בְּאוֹפֶן
דֹּאֲתַפְּפֵיא, מִתּוֹסֵף אוֹמֵץ בְּכֹנְתוֹ בְּתַפְלָה עוֹד יוֹתֵר
מִהַהוֹסְפָה בְּכֹנָה שְׁנַעֲשִׂית עַל יְדֵי הַהֲתַבּוֹנָנוֹת הַנִּ"ל.

(כא) וְהִנֵּה בְּכַדִּי שְׁיוּכַל הָאֲדָם לְהִתְגַּבֵּר עַל הַבְּלָבוּלִים
וּלְדַחֲוֵתָם, שְׁזוּהִי עֲבוּדָה גְּדוּלָּה וְקֹשֶׁה
בְּיוֹתֵר, נוֹתֵנִים לוֹ מִלְּמַעְלָה, וּבְאוֹפֶן דְּבִזְבוּ, הָאוֹצֵר
הָעֵלְיוֹן. וְיֵשׁ לְבָאֵר הַשִּׁיכּוֹת דְּשִׁנִּי הָעֵנִינִים, דְּכִיּוֹן
שְׁאוֹצֵר הוּא עֵנִין הַנֶּעְלָם, עֵין לֹא רָאָתָה ¹²⁵, הָרִי זֶה
שְׁנוֹתָנִים וּמִגְלִים אֶת הָאוֹצֵר, וּבִפְרָט בְּאוֹפֶן דְּבִזְבוּ,
הוּא קֹשֶׁה כְּבִיכּוֹל לִפְנֵי הַקֶּב"ה, וּמִכָּל מְקוֹם עוֹשִׂים זֶה
בְּשִׁבְלֵי הָאֲדָם, בְּכַדִּי שְׁיוּכַל לְעֲבוֹד עֲבוּדָה קֹשֶׁה הַנִּ"ל.
וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁעַל פִּי הַיְדוּעֵי ¹²⁶ שֶׁהַמְּשָׁכָה מִלְּמַעְלָה
הַבָּאֵה עַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאֲדָם הִיא נִעְלִית יוֹתֵר
מִהַמְּשָׁכָה מִלְּמַעְלָה שֶׁהִיא נִתְּנָה כַּח לְהָאֲדָם לְעֲבוֹד
עֲבוּדָתוֹ, יֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁעַל יְדֵי שֶׁהָאֲדָם מִתְגַּבֵּר עַל
הַבְּלָבוּלִים וּמִדְּחָה אוֹתָם (עַל יְדֵי הַנִּתְּנָה כַּח דִּהְמִשְׁכַּת
אוֹצֵר הָעֵלְיוֹן), הַמְּשָׁכַת הָאוֹצֵר הַבָּאֵה עַל יְדֵי עֲבוּדָתוֹ,

הִיא נִעְלִית עוֹד יוֹתֵר. וְיֵשׁ לוֹמֵר, דְּזוּהִי שְׁאוֹמֵר בְּהַמְּאָמֵר (בְּהַסִּיּוֹם וְהַחֲוָתָם דְּפָרָק
הָעֲשָׂרִים, שֶׁהוּא גַם הַסִּיּוֹם וְהַחֲוָתָם דְּכָל הַמְּשָׁפָה), דְּעַל יְדֵי הַנִּצְחוֹן שְׁאֲדָם מְנַצֵּחַ
אֶת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית שְׁלֹו הוּא גֹרֵם ¹²⁷ הַמְּשָׁכַת אוֹצֵר הָעֵלְיוֹן, שֶׁהוּא גְּלוֹי פְּנִימִיּוֹת
וְעֲצָמוֹת אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא. דְּבִפְרָקִים הַקּוֹדְמִים כְּשֶׁמְבָאֵר עֵנִין הָאוֹצֵר, אֵינוֹ
אוֹמֵר לְשׁוֹן זֶה (פְּנִימִיּוֹת וְעֲצָמוֹת אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא) ¹²⁸, כִּי שֵׁם מְדַבֵּר בְּעֵנִין
הַמְּשָׁכַת וְגְלוֹי הָאוֹצֵר שֶׁבְּשִׁבְלֵי הַנִּצְחוֹן, וּבְסִיּוֹם וְחֲוָתָם הַמְּשָׁפָה שְׁמִדְּבַר בְּעֵנִין
הַמְּשָׁכַת הָאוֹצֵר הַבָּא עַל יְדֵי הַנִּצְחוֹן דִּהְאֲדָם, אוֹמֵר, שֶׁהוּא גְּלוֹי פְּנִימִיּוֹת וְעֲצָמוֹת
אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא.

(125) ישע"י סד, ג. המשך ההילולא פ"ז. (126) לקו"ת שה"ש כד, א"ב. (127) ויש לומר, דהלשון "גורם" הוא, כי בחינה זו, העבודה אינה מעוררת וממשכת אותה, ורק ששלימות העבודה גורמת שתהי' ההמשכה מלמעלה. (128) בהמשך הנ"ל פ"ז "והוא בחינת העצמות". אבל מהמשך הענין שם משמע שקאי על עצם האור.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (כב) וַיֵּשׁ לְבָאֵר הַשִּׁיכּוֹת דַּעֲנָן זֶה לְסִיּוֹם וְחוֹתָם דַּפְּרָק
2 הָעֲשָׂרִים, עַל פִּי הַמִּבְאֵר בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה¹²⁹, דָּזָה שְׁבִכִּית הַמִּקְדָּשׁ
3 פִּתְחוֹ שֶׁל אוֹלָם הָיָה גְבוּהָ אַרְבָּעִים אַמָּה¹³⁰, שְׁנֵי פַעַמִּים
4 עֲשָׂרִים, הוּא, דַּעֲשָׂרִים בְּגִמְטְרִיָּא כְּתָר (כמבואר לעיל סעיף ה'),
5 וּשְׁנֵי פַעַמִּים עֲשָׂרִים
6 (אַרְבָּעִים) הֵם שְׁנֵי
7 הַבְּחִינֹת שֶׁבְּכֶתֶר, עֲתִיק -
8 הַדְּרָגָה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁבְּכֶתֶר שֶׁאֵין
9 לָהּ כֹּלל שִׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת,
10 וְאַרְיֵךְ - הַדְּרָגָה הַתַּחְתּוֹנָה
11 שֶׁבְּכֶתֶר שֶׁהִיא שׁוּרֵשׁ לְעוֹלָמוֹת.
12 וּמִבְאֵר שֵׁם, דָּזָה שְׁפָתָה
13 הָאוֹלָם לֹא הָיוּ לוֹ דְּלָתוֹת
14 וְהָיָה פִּתּוּחַ תְּמִיד
15 מִעֲצָמוֹ¹³⁰, הוּא, כִּי
16 עֲבוּדַת הָאֵדָם אֵינָה בְּעָרֵךְ
17 לְעוֹרֵר וּלְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת
18 הַכְּתָר שְׁלֹמֶמְלָה
19 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, אֲלֵא שְׁעַל
20 יָדֵי שְׁלֹמֹת הָעֲבוּדָה,
21 נִמְשָׁךְ הוּא מִעֲצָמוֹ. וְעַל
22 פִּי הַמִּבְאֵר בְּמִקּוֹם
23 אַחֵר¹³¹ שְׁאֵתְעָרוּתָא
24 דְּלִתְתָּא [=הַתְעוּרוֹת הַתַּחְתּוֹן.
25 הָאֲדָם] מִגָּעַת לֹא רַק
- 26 בְּחֶכְמָה סְתִימָאָה [=חֲכָמָה שֶׁבְּכֶתֶר] אֲלֵא גַם בְּגִלְגֻּלְתָּא דְּאַרְיֵךְ,
27 יֵשׁ לוֹמַר, דָּזָה שְׁפָתָה הָאוֹלָם הָיָה פִּתּוּחַ תְּמִיד מִעֲצָמוֹ הוּא
28 בְּעָקֶר מִצַּד בְּחִינַת עֲתִיק שָׁבוּ. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַשִּׁיכּוֹת
29 דְּגִלּוּי פְּנִימִיּוֹת וְעֲצָמוֹת אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא לְסִיּוֹם וְחוֹתָם
30 פֶּרֶק הָעֲשָׂרִים, דְּהִסִּיּוֹם
31 וְחוֹתָם דַּעֲשָׂרִים הוּא
32 בְּחִינַת הַב' דְּכְתָר, עֲתִיק,
33 וּבְעֲתִיק עֲצָמוֹ - פְּנִימִיּוֹת
34 עֲתִיק, עַד לְפְנִימִיּוֹת
35 וְעֲצָמוֹת אֵין סוּף בְּרוּךְ
36 הוּא. וְהַשְׁלִימּוֹת דְּגִלּוּי
37 זֶה יְהִיָּה בְּפִתְחוֹ שֶׁל
38 אוֹלָם דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
39 הַשְּׁלִישִׁי, שִׁיבְנָה בְּמַהֲרָה
40 בְּיָמֵינוּ עַל יְדֵי מְשִׁיחַ
41 צִדְקָנוּ, בְּקִרְוֹב מְמָשׁ.
- אֲחֵר¹³¹ שְׁאֵתְעָרוּתָא דְּלִתְתָּא מִגָּעַת לֹא רַק בְּחֶכְמָה סְתִימָאָה אֲלֵא גַם בְּגִלְגֻּלְתָּא
דְּאַרְיֵךְ, יֵשׁ לוֹמַר, דָּזָה שְׁפָתָה הָאוֹלָם הָיָה פִּתּוּחַ תְּמִיד מִעֲצָמוֹ הוּא בְּעָקֶר מִצַּד
בְּחִינַת עֲתִיק שָׁבוּ. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַשִּׁיכּוֹת דְּגִלּוּי פְּנִימִיּוֹת וְעֲצָמוֹת אֵין סוּף
בְּרוּךְ הוּא לְסִיּוֹם וְחוֹתָם פֶּרֶק הָעֲשָׂרִים, דְּהִסִּיּוֹם וְחוֹתָם דַּעֲשָׂרִים הוּא בְּחִינַת
הַב' דְּכְתָר, עֲתִיק, וּבְעֲתִיק עֲצָמוֹ - פְּנִימִיּוֹת עֲתִיק, עַד לְפְנִימִיּוֹת וְעֲצָמוֹת אֵין
סוּף בְּרוּךְ הוּא. וְהַשְׁלִימּוֹת דְּגִלּוּי זֶה יְהִיָּה בְּפִתְחוֹ שֶׁל אוֹלָם דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
הַשְּׁלִישִׁי, שִׁיבְנָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, בְּקִרְוֹב מְמָשׁ.

(129) שה"ש לה, ג. 130) מדות פ"ב מ"ג. 131) לקוטי לוי יצחק לתנ"ך ומחז"ל ע' קט.

אגרות קודש

ב"ה, י"א שבט, תשט"ז

ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח א"י נוי"נ עוסק בצ"צ כו'

מו"ה דוד שי

במענה על מכתבו מ' שבט, בו כותב על שהתחיל ללמוד שיעור בתניא עם מורי בי"ס ב...

הנה בכלל נכון הדבר ובלבד אם השתתפות המורים בזה מרצונם הטוב בלי כל כפי' לא בדבור
אפילו לא ברמז, כי בענינים כגון דא יש להזהר שלא יקשרו התלותם בעיני הרשת שמנצלים זה להכריח
השתתפותם בענין הנ"ל. - וענינים הנלמדים צ"ל כמרו"ל במקום שלבו חפץ...

אתענין לדעת איך מנצלים שעות ההוספה שכמה מהמורים-ות התנדבו לתת, וכמדובר מאז?

ב"ה, בימים שבין יו"ד וט"ו בשבט, ראש השנה לאילנות,
ה'תשמ"ז. ברוקלין נ.י.

אל בני ובנות ישראל

בכל מקום שהם

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה

בבואנו מיום יו"ד שבט, יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר, עדיין "חיי" בזכרון הענין של נצחיות הנפש בכלל, ובפרט נצחיות נפשו של נשיא בישראל ואשר כל חייו בעולם הזה היו קשורים וחדורים בנצחיות התורה והמצוות, וביחוד, כיוון שבעל ההילולא הקים דור, ודורי דורות, של תלמידים וממשיכים ההולכים בדרכיו,

ובמיוחד כאשר המטרה העיקרית של עבודתו ופעילותו היתה הפצת התורה (הנגלית והפנימית) והמצוות בחוגים הרחבים ביותר של יהודים בכל מקום, עד שהדבר יקיף כל יהודי ואת כל היהודים, בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו, בלי יוצא מן הכלל, ואדרבה: "כולנו כאחד", ובאופן של "עמדו הכן כולכם" ולומר לה': "נעשה ונשמע" – את כל המצוות ואת כל התורה כולה, לנצח.

לפיכך, מופנית ההצעה והבקשה הכפולה דלהלן לכל אחד ואחת, יהודים בכל מקום שהם, ובהקדמה:

ט"ו בשבט: אין אומרים בו תחנון (שו"ע או"ח סקל"א סי'), ומנהג ישראל לאכול פירות האילן ביום זה – מג"א שם סי"ק טז. השלמה לשו"ע אדה"ז (לבעהמ"ס דברי נחמ"י) שם סי"ח. נויש נוהגים לומר ליקוטים מתנ"ך וזהר כו' (נדפסו בס' פרי עץ הדר – ויניציאה, תפ"ח. וכמ"פ לאחי"ז). – ולא ראיתי במדינותינו נוהגים כן]. – וראה אנציקלופדי תלמודית ערך חמשה עשר בשבט סי"ד. וש"נ.

ראש השנה לאילנות: משנה ריש מסכת ר"ה (כדעת ב"ה, שהלכה כמותן. ראה – בנדו"ד – רמב"ם הל' תרומות פ"ה הי"א. הל' מעשר שני פ"א ה"ב. וראה לקוטי לוי"צ אגרות ע' תיג-ד.

לאילנות: כן הוא בכ"מ. במשנה שם: **לאילן** (וראה לקוטי לוי"צ שם אודות הגימטריא ד"אילן" – "אילן", ולא "אילנות") – נת' בהתועדות ש"פ יתרו ה'תשמ"ה בסופה.

שבט, יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר: השייכות דחודש שבט לבעל ההילולא – ראה לקו"ש בשלח תשמ"ה סי"י (ושם סי"ז ואילך). ובארוכה ראה שיחות: ש"פ שמות מבה"ח שבט ה'תשמ"ו ס"א-ב: ש"פ וארא ר"ח שבט ה'תשמ"ו. ש"פ וארא ר"ח שבט שנה זו. וש"נ.

ההילולא: ראה אגה"ק סי' ז"ך וביאורו וסי' כח. סידור שער הל"ג בעומר (דש, ב-ג). אוה"ת נ"ך כרך ב (ע' תתקנד ואילך). ד"ה להבין ענין ל"ג בעומר בתו"ח שמות (רח"ץ, ב ואילך). ד"ה להבין ענין הילולא דרשב"י בשה"מ תקס"ד (ע' קד), מאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"ב (ע' תרסו ואילך), תרנ"ד (ע' רסא ואילך), תרע"ח (ע' רצא ואילך), עטר"ת (ע' תיג ואילך). ד"ה ואתם הדבקים תרפ"ו (ע' רכב ואילך). ועוד.

נשיא . . כל חייו . . וחדורים . . התורה והמצוות: כנודע שחיי הצדיק אינם חיים בשריים כ"א חיים רוחניים שהם אמונה ויראה ואהבה – אגה"ק ביאור לסי' ז"ך (קמו, ב).

תלמידים . . ההולכים בדרכיו: ובלשון אדה"ז באגה"ק סי' ז"ך (קמו, א): בראותו ילדיו מעשה ידיו בקרבו יקדישו שמו יתברך אשר יתגדל ויתקדש כאשר נלך בדרך ישרה אשר הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו נס"ו.

עבודתו . . היתה הפצת התורה: להעיר מאו"ת להח"מ (הוצאת קה"ת) קז, סע"ג ואילך (בהוצאת קה"ת תש"מ ואילך – סתמ"א): ויש צדיקים העומדים בפרץ . . נקראים שומרי תורה.

בנערינו . . ובבנותינו: ע"פ לשון הכתוב – בא יו"ד, ט.

כולנו כאחד: אשר עי"ז נעשה "ברכנו אבינו" – ברכת "שים שלום" בסוף תפלת העמידה. וראה תניא פרק לב.

עמדו הכן כולכם: לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתבו בקשר ליום הסתלקות-הילולא של אביו (כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע) – נדפס בקונטרס ל"ו בתחילתו (סה"מ קונטרסים ח"ב שצז, ב). אגרות-קודש שלו ח"ד ע' רעח-ט. וראה לקו"ש ח"ו ע' 4-283.

נעשה ונשמע: משפטים כד, ז. וראה שבת פח, א.

אגרות קודש

כל שנה, ומשנה לשנה, ביום הילולא, צריכים להיות, ונהיים, כל עניני בעל הילולא, לא רק נמשכים, כי אם, ובעיקר, מתחדשים ביתר שאת וביתר עוז, כפי שצריכים להיות כל עניני הטוב והקדושה, כפי ההוראה "מעלין בקודש", ובפרט בענינים כלליים ועיקריים.

ההתחדשות היא גם בענינים שכבר היו מקודם, אלא שלפני כן לא היה הענין דבר עיקרי, או לא באותה הדגשה כפי שהיא מתבטאת באופן המיוחד. וממילא מתעוררת ההתחדשות, אצל אנשים בכלל, ואצל יהודים בפרט, כוחות רעננים, המתבטאים גם במעשה בפועל, והרי "המעשה הוא העיקר". כך נעשים הענינים המיוחדים (גם אם אינם חדשים) "כחדשים", ועד לכדי התחדשות העושה אותם "חדשים" ממש.

* * *

טבע האדם, כפי שברא אותו הקב"ה, הוא שתופעה יום-יומית, או אפילו תופעה שאינה תכופה אלא שהיא באה יחד עם, או בתוך, ענינים אחרים, ולא כדבר עיקרי – הרי אין היא מעוררת תשומת לב מיוחדת, גם אם הענין כשלעצמו יהיה חשוב ככל שיהיה.

שונה הדבר כאשר הדבר מופיע כדבר עיקרי, ובתוספת הדגשה מתאימה, שאז ההתייחסות אליו וההיענות הם באופן אחר לגמרי.

ובנוגע אלינו – ענין שכבר דובר עליו בעבר, אבל לא במלוא ההדגשה הנדרשת כשמדובר בדבר עיקרי בחיי יום יום:

לעשות כל בית יהודי ל"מקדש מעט", כפי שהדבר רמוז בציוויו והבטחתו של הקב"ה: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", כהדגשת חכמינו ז"ל שלא נאמר "ושכנתי בתוכי" (לשון יחיד: במקדש), אלא "בתוכם" (לשון רבים) – בכל אחד ואחת, ב"לבבך", "נפשך", "מאודך-ממונדך", בכל בית יהודי.

כל שנה . . הילולא . . מתחדשים: שהרי נוסף לזה שבכל השנה כולה "תלמידי חכמים אין להם מנוחה כו' בעוה"ב" (ברכות בסופה. ושי"ט) – י"ל שבים ההילולא ניתוסף עליו שבאין ערוך. וכמובן מאמירת קדיש אז: דאיתא בכתבי האריז"ל (שער הכוונות ענין הקדיש. פתי"ח שער ו ספ"א בהגה"ה. סידור האריז"ל קודם עלינו. ועוד. הובא בשו"ת ברכה (להחיד"א) לשו"ע יו"ד סו"ס שעו) שאמירת הקדיש שייך ג"כ לעליית הנשמה ממדרגה למדרגה בג"ע זה עצמו. ועפ"י י"ל, אשר בסיום אמירת הקדיש ד"א חודש מסתיים סדר עליות זה ומתחיל סדר חדש בעליות הנשמה בג"ע זה גופא, ואמירת קדיש ביום היארצייט בכל שנה – ה"ז מפני עליית הנשמה אז לדרגא נעלית שבאין ערוך. ואכ"מ.

מעלין בקודש: ברכות כח, א. ושי"ט. ירושלמי בכורים פ"ג ה"ג.

המעשה הוא העיקר: אבות פ"א מ"ז. תקו"ז תנ"ב (פז, סע"א). ת"ס (צג, ב). ת"ע (קלג, ב. קלד, א).

חדשים . . חדשים ממש: ראה ספרי ופרש"י עה"פ ואתחנן ו, ו. שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב. פרש"י עה"פ תבואה כו, טז. יתרו יט, א. עקב יא, יג.

התחדשות העושה אותם חדשים ממש: להעיר מהשינוי דבין חורדוס בביהמ"ק השני – שמי שלא ראהו לא ראה בנין נאה מימיו (ב"ב ד, א. וראה ג"כ סוכה נא, ב).

מקדש מעט: ראה יחזקאל יא, טז. מגילה כט, א.

בציוויו והבטחתו: דציווים שבתורה הם (גם) לשון עתיד והבטחה (תו"א ס"פ תשא; או"ת להה"מ הוספות ס"ב (ושי"ט); סה"מ תרכ"ו ע' קיב ואילך; תרי"ע ע' קמ ואילך; שם ס"ע קמח ואילך – בנוגע ל"ואהבתי"). ובלקו"ת במדבר יג, ג: כי העתיד והציוויו שניהם משמשין בלשון אחד.

ועשו לי מקדש: תרומה כה, ח.

ועשו לי מקדש . . בכל בית יהודי: ראה פרש"י עה"פ: ועשו לשמי בית קדושה. ד"ה ועשו לי מקדש תרפ"ה (סה"מ תרפ"ה ע' קעט).

כהדגשת חכמינו ז"ל: בלקו"ת ר"פ נשא (כ, סע"ב) הביאו בשם "ארז"ל. וראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים – סט, ב). אלשיך עה"פ תרומה כה, ח קרוב לסופו (ד"ה עוד יתכן – פט, א). שלי"ה סט, א. רא, א. שכה, ב. שכו, ב. וראה גם ד"ה היושבת בגנים תשי"ח (ע' 132 ואילך). ד"ה באתי לגני דההילולא בתחילתו. ועוד.

אגרות קודש

במילים פשוטות: באים לבטא במלוא ההדגשה כי יש לעשות את הענין של "ושכנתי בתוכם" – לדבר עיקרי, ולהתמסר לכך בפועל בהשתדלות הגדולה ביותר, במחשבה דיבור ומעשה, לשם הבאת הדבר להגשמה מעשית במדה המלאה ביותר.

ביתר בהירות ויתר פירוט: ה"מקדש מעט" – "ושכנתי בתוכם" – בלבו של כל יהודי ובכל בית יהודי, יהיו השתקפות ובבואה, כביכול, של המקדש הכללי, שכלל בתוכו, ושימש בזה מקור לכל העולם, את כל שלושת העמודים שעליהם העולם עומד: תורה, עבודה וגמילות חסדים.

תורה – מודגשת בפרט הראשון של "ועשו לי מקדש" – בהציווי: "ועשו ארון וגו' ונתת אל הארון את העדות" (התורה) – בקודש הקדשים של המשכן והמקדש.

ותיכף לאחר שהושלמה התורה (שבכתב) – בא הציווי והקיום של: "ושמתם אותו (את ספר התורה) מצד ארון ברית ה'" – בקודש הקדשים.

עבודה – "ביתי בית תפלה יקרא" ו"זה שער השמים", כל התפילות מכוונות ועולות דרך בית המקדש (וקודש הקדשים).

והרי "ועשו לי מקדש" בכלל הוא שיהא "בית לה" מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, כפי שמסביר הרמב"ם, והכוונה והתוכן הפנימי של הקרבן הוא – "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'", להתקרב אל ה', עד לידי הקרבת חלבו ודמו, תפלה במסירת הרצון והנפש.

המקדש הכללי, שכלל בתוכו . . כל שלושת העמודים: ראה (ע"ד החסידות) אוה"ת דרושים לפי' זכור (ס"ע א' תשפ ואילך).

שלושת העמודים . . תורה, עבודה וגמילות חסדים: אבות פ"א מ"ב. וראה לקו"ת שלח מט, ב. ד"ה על שלשה דברים היש"ת (ע' 160 ואילך).

עבודה: תפלה, שבמקום קרבנות תיקנוה (ברכות כו, א-ב. זח"ב כ, ב), ונקראת עבודה (תענית ב, א. רמב"ם ה' תפלה בתחלתו. סהמ"צ מ"ע ה (וראה שיחת ש"פ בחוקותי ה'תשד"מ). רבינו יונה באבות שם).

בפרט הראשון של ועשו לי מקדש: כי "זה הכלל ("ועשו לי מקדש") כולל מינים רבים שהם המנוחה והשולחן והמזבח וזולתם כולם מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש וכו'" – סהמ"צ להרמב"ם מ"ע כ (וראה שם שרש יב – מהשיעורים בלימוד הרמב"ם דימים אלו) – אלא שהרמב"ם לא מנה הארון בין "חלקי המקדש", וכמשנ"ת במק"א. וראה לקו"ש ח"א ע' 116 ואילך. חכ"א ע' 252 ואילך.

בפרט הראשון . . "ועשו ארון": ראה רמב"ן עה"פ תרומה כה, כב: עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון . . על כך הקדים הארון והכפורת בכאן. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1346 ובהערות שם. ח"א שם.

"ועשו ארון גו' . . את העדות": תרומה כה, יו"ד. שם, טז.

התורה: פרש"י עה"פ.

ותיכף . . ברית ה': וילך לא, כד-כו. ולהעיר אשר מקום הסנהדרין גדולה ה' בלשכת הגזית ורק שם היתה בתקפה (רמב"ם ה' סנהדרין פ"ד הי"א-יב).

תיכף: כי באותו היום שיצא (משה) מן העולם כתב (וסיים) הס"ת (ב"ב טו, א. דב"ר פ"ט, ט. מדרש תהלים צ, א. פסיקתא דר"כ פסקא וזאת הברכה. הובא בהקדמת הרמב"ם לפיה"מ (ולס' היד)).

ביתי בית תפלה יקרא: ישע"י נו, ז.

"זה שער השמים", כל התפלות . . ועולות: ויצא כח, יז ובפרש"י.

כל התפלות מכוונות . . בית המקדש (וקודש הקדשים): להעיר מברכות ל, א: ה' עומד בירושלים יכוין את לבו כנגד בית המקדש כו' ה' עומד בבית המקדש יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים כו'. רמב"ם ה' תפלה פ"ה ה"ג. טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח סצ"ד ס"א-ב.

ובירושלמי ברכות פ"ד ה"ה – בסוף הענין – מוסיף ומסיים: הה"ד כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים.

הרמב"ם: ריש ה' בית הבחירה.

והתוכן הפנימי של הקרבן: ראה לקו"ת ויקרא ד"ה אדם כי יקריב. ד"ה באתי לגני דההילולא פ"ב. ועוד.

אדם כי יקריב: ויקרא א, ב. וידועה תורת אדה"ז עה"פ (בקוני' לימוד החסידות ע' 20).

קרבן . . להתקרב: ראה ספר הבהיר ס"י מו (קט). הובא ברקאנטי עה"פ בראשית ד, ג (טז, א); של"ה ריא, ב.

זח"ג ה, רע"א (הובא בשל"ה שם). וראה פע"ח שער התפלה פ"ה. בחיי ורמב"ן עה"פ ויקרא א, ט.

הקרבת חלבו ודמו: ראה לקו"ת פינחס עז, ג ואילך. ד"ה כי חסד חפצתי תרצ"ט (ע' 238 ואילך). ועוד.

אגרות קודש

גמילות חסדים – כפי הציווי הפרטי שמיד לאחר "ועשו ארון" (ופרטיו): "ועשית שולחן גוי ונתת על השולחן לחם", שבית המקדש היה המקום שממנו השפיע הקב"ה את כל חסדיו מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, בשביל העולם בכלל ובשביל בני ישראל במיוחד.

* * *

בכל האמור קיים ציוויו של ה': "והלכת בדרכיו", כשם שה' גומל חסדים, כך, כביכול, תהיה אתה גומל חסדים וכו'. ה"מקדש מעט" שבכל בית יהודי צריך לגלם בתוכו את כל שלושת העמודים האמורים:

תורה: "בית שמגדלין בו תורה", בית שבו לומדים תורה בקביעות, ובאופן של "מגדלין", גדלות בכמות ובאיכות, כולל גם שהבית יהיה "בית מלא ספרים", שהספרים לא ישארו על המדף או בארון, אלא שכל הבית יהיה **ממולא** (בתוכנם של) הספרים.

תפלה: "בית שמגדלין בו תפלה", החל מפתיחת היום ב"מודה אני לפניך מלך" ועד ל"השכיבנו אבינו לשלום" בקריאת שמע שעל המטה.

התפלה היא בצבור בבית הכנסת אבל מיד שיתעורר משנתו על **מטותו** – יקום ויאמר: מודה אני וכו', והיום מסתיים בקריאת-שמע שעל **המטה**, וביניהם כמה תפלות וברכות, ברכות לפני המזון ולאחרי המזון וכו'.

גמילות חסדים: נוסף לקופת הצדקה שבבית, הרי זה בית שמקיימים בו הכנסת אורחים, גמילות חסדים בנפשו בגופו ובממונו ליחידים ולכלל, תמיכת והחזקת מוסדות תורה, בתי כנסיות לתפלה, ומוסדות צדקה וחסד וכו'.

ועשית שלחן גוי . . לחם: תרומה כה, כג. שם, ל.

שלחן . . חסדיו: ראה ב"ב כה, ב: הרוצה . . שיעשיר יצפין, וסימנך שלחן בצפון (היינו עושר, שיעריך שולחנו מחמת עושרו – רבינו גרשום שם). תקו"ז תכ"ד (סט, ב). שו"ע אדה"ז או"ח סצ"ד ס"ג. ושי"י. וראה תיב"ע לפקודי מ, ד (הובא בחדא"ג מהרש"א לב"ב שם).

שבית המקדש . . השפיע הקב"ה . . חסדיו: ראה אדר"ג פ"ד, ד: על העבודה כיצד, כל זמן שעבודת ביהמ"ק קיימת העולם מתברך על יושביו וגשמים יורדין בזמן כו'.

בשביל העולם בכלל: כמארז"ל (במדב"ר פ"א, ג. וראה גם ויק"ר פ"א, יא. שהש"ר פ"ב, ג (ה)) אילו היו אומות העולם יודעים מה ה' המקדש יפה להם קסטריות (גזוטראות – פי' וגירסת הערוך, הובא במת"כ לויק"ר ובמדב"ר שם; או מצור למחנה של אנשי מלחמה – פי' מהרז"ו לויק"ר שם) היו מקיפים אותו כדי לשומרו כו'.

והלכת בדרכיו: תבוא כח, ט. רמב"ם ה' דיעות פ"א ה"ה-ו. סהמ"צ מ"ע ח (ועד"ז במנין המצות שבריש ספרו). – מהשיעורים בלימוד הרמב"ם דימים אלו. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ג. ובסהמ"צ שם: וכבר נכפל זה הציווי ואמר ללכת בכל דרכיו (עקב יא, כב. ספרי (הובא בפרש"י) שם) . . וכבר נכפל זה הענין בלשון אחר אחרי ה' אלוקים תלכו" (ראה יג, ה. סוטה יד, א). ולהעיר מפרש"י ראה שם. ועי"ע מכילתא עה"פ בשלח טו, ב. שבת קלג, ב.

בית שמגדלין בו תורה . . תפלה: ראה מגילה כז, רע"א.

בית . . בקביעות: דבית ענינו התיישבות וקביעות – ראה שמואל ב ז, ה-ז (בית לגבי אהל). מפרשים (חדא"ג מהרש"א, עיון יעקב לע"י, ועוד) לפסחים פח, א (בית לגבי הר ושדה).

תורה בקביעות: ראה לקו"ש ח"י"ב ע' 229 ובהערה שם ד"ה קבוע. – ולא רק קביעות בזמן, כ"א גם קביעות בנפש – לקו"ד כרך א ז, א.

בית מלא ספרים: ע"ד מארז"ל – ירושלמי סנהדרין פ"י ה"א. תנחומא קרח ב. במדב"ר פי"ח, ג.

שכל הבית יהי' ממולא: ואף שבבית צ"ל כלים ויש כותלי הבית וכו' – הוא ע"ד ההלכה (שבת צג, סע"ב. רמב"ם ה' שבת ספ"ח) דפטור (אף) על הכלי. וראה לקו"ש ח"י"ג ע' 275 ובהערות 10-11 שם.

מיד שיתעורר משנתו . . יקום ויאמר מודה אני: רמ"א או"ח ס"א סוף ס"א (ובבאר היטב שם). שו"ע אדה"ז שם מהדו"ק ס"א ס"א. שם ס"ה. מהדו"ב ס"א ס"ד. שם ס"ו. סידור אדה"ז לפני "מודה אני". ולהעיר מכש"ט (הוצאת קה"ת) סרי"ב (כז, ד-ד) ע"ד גודל ענין דיבור הראשון בקומו משנתו ואידך שהוא משפיע על כל היום.

גמילות חסדים בנפשו בגופו ובממונו: ראה סוכה מט, ב. פרש"י ורבינו יונה לאבות פ"א מ"ב. ד"ה אשר ברא והמשכו ד"ה כל הנהנה תרפ"ט פ"ד ואילך ופ"ח ואילך (סה"מ קונטרסים ח"א כג, א ואילך).

אגרות קודש

בית כזה – "מקדש מעט" – נמשל, כביכול, ל"מקדש אד" כוננו ידיך" (בפרשת השבוע), הקשור בפסוק הבא מיד לאחריו: "ה' ימלוך לעולם ועד".

זהו בית ש"מודה אני לפניך מלך" חודר בכל עניני הבית ומהווה נקודת מוקד יסודית להנהגת הבית ובני הבית של כל היום, "לעולם ועד".

ודאי ישנם כל שלושת הענינים האמורים – תורה, תפלה וצדקה – בבתי היהודים, אך אין הדבר דומה למצב שבו עושים אותם לעיקר ויסוד של כל עניני הבית.

ומאחר שהקב"ה דורש מן האדם לעשות לפי כוחו – מובן שמה שהקב"ה דורש מכל יהודי, איש או אשה, הרי זה **לגמרי** במסגרת כוחותיו ואפשרויותיו לבצע. אבל בד בבד דורש הקב"ה שכל אחד ואחת ינצל את כוחותיהם **בכל מלוא המדה**. בפרט ע"פ המאמר הידוע שלא ברא הקב"ה בעולמו דבר אחד לבטלה (כלומר, מיותר ובלתי ניתן לניצול), והוא **מצפה** לפיכך שהכוחות אשר **הוא מעניק** ינוצלו **במלוא המדה**.

בכך נכללים גם הכוחות שהקב"ה מעניק ליהודי לקיים את הציווי "להעלות בקודש" – לא להסתפק במצב שבהווה, יהיה טוב ככל שיהיה, כי אם ללכת "מחיל אל חיל", לעלות ולהתעלות יותר ויותר, מזמן לזמן ומיום ליום, בכל הענינים של טוב וקדושה.

* * *

וכאן גם הקשר לראש השנה לאילנות, הלימוד ממנו:

התורה אומרת "כי האדם עץ השדה", האדם נמשל לאילן. סימן לעץ חי הוא, שהוא צומח כל העת, ותכליתו של כל עץ היא להוציא פירות טובים ופירי פירות, רבים יותר כל האפשר וטובים יותר ככל האפשר.

נדרש מיהודי שיפעל באופן של צמיחה מתמדת, מוסיף והולך **בכל** עניני טוב, המתבטאים וקשורים בשלושת העמודים, תורה, תפלה וגמילות חסדים (מצוות),

בפרשת השבוע: בשלח טו, יז.

בפסוק הבא מיד שלאחריו: שם, יח. וראה להלן הערה ד"ה מקדש אד'.

שמודה אני . . חודר: ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות ס"ט.

לעולם ועד: להעיר מתניא פכ"ה: ויחוד זה (שע"י עבודת האדם) למעלה הוא נצחי לעולם ועד.

הקב"ה דורש . . לפי כוחו: במדבר פ"ב, ג.

בכל מלוא המדה: ראה כתובות סז, רע"א.

המאמר הידוע: שבת עז, ב.

שהכוחות אשר הוא מעניק: כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל (עקב ח, יח). ובפרט מילוי התפקיד אשר

בשבילו נברא.

מחיל אל חיל: לשון הכתוב – תהלים פד, ח. וראה ברכות בסופה. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ה ס"א. וש"י.

כי האדם עץ השדה: שופטים כ, יט. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1114 ואילך. ח"ו ע' 308-9. חטי"ז ע' 529 ואילך.

חכ"ד ע' 115 ואילך.

האדם נמשל לאילן: בתענית (ז, א) איתא שקאי על **תלמיד חכם**; ועפמשנ"ת במש"נ (ישעי נד, ג) **"וכל בניך**

לימודי ה"י" (ראה ד"ה וכל בניך תרפ"ט, נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א טז, ב ואילך) – הרי כל בניך כפשוטו, כאו"א

מישראל בכלל זה. והרי כאו"א מחוייב לנהוג במנהגי ר"ה לאילנות.

לעץ חי . . צומח כל העת: להעיר מירושלמי סוכה פ"ג ה"א.

ותכליתו של כל עץ . . להוציא פירות טובים: כמש"נ (בראית א, יא) **"עץ פרי עושה פרי למינו אשר זרעו בו"**.

אלא שעברה האדמה (וי"א שהוסיפה) ועשתה אילני סרק (ירושלמי כלאים פ"א ה"ז ובפ"מ שם. וראה לקו"ש חטי"ז ע' 530 בשוה"ג). וראה להלן הערה ד"ה ארצנו נתן יבולה.

ופירי פירות: כי הם פירות כאלה שנמצא בהם הזרע והגרעין שמהם יצמחו אילנות ופירות כמותם. ראה

פרש"י עה"פ בראשית שם.

וגמילות חסדים (מצוות): דכל המצוות נקראות בשם צדקה – ראה תניא פל"ז (מח, ב). תו"א מקץ לח, ג.

מב, ג. לקו"ת בשלח ב, א. שה"ש מד, ג. מאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"ב ס"ע עדרת. וש"י.

וכיוון שכל העניינים האלה קשורים עם הקב"ה, אין סוף ברוך הוא, הרי ממילא גם הם אין-סופיים, ותמיד יש מקום להוסיף בהם,

וגם להוסיף ולעליה העניק הקב"ה את כל הכוחות הנחוצים, כאמור, ויותר מכך: לעשות ולפעול בכל האמור **בשמחה ובטוב לבב**.

* * *

ויהי רצון, שכל אחד ואחת יצליחו בכל האמור, שעל ידי כך יחישו עוד יותר את בנין בית המקדש, הרמוז בפסוק "מקדש אד' כוננו ידיך", בביאת משיח צדקנו, כאשר יקויים "ה' ימלוך לעולם ועד",

ויקויימו במלואם היעודים: רצית השם ארצך, ארצנו תתן יבולה, לשכון כבוד בארצנו, משום שיקויים: הראנו ה' חסדך, וישעך תתן לנו (חסדך **שלך** וישעך **שלך**), ובאופן של "הראנו", "וראו כל בשר" – לעיני בשר ממש.

בכבוד ובברכה

ובברכת הצלחה בכל האמור

/מקום החתימה/

שכל העניינים האלה . . אין-סופיים: ראה תהלים קיט, צו: רחבה מצותך מאד (ובמפרשים). וראה יהל אור להצ"צ עה"פ (ע' תעא). אוה"ת בראשית (כרך ג) תקה, ב ואילך. לקו"א להח"מ סקע"ט (מו, סע"ג ואילך).
מקדש אד' . . כאשר יקויים ה' ימלוך: ראה פרש"י עה"פ: המקדש אשר כוננו ידיך . . בשתי ידיים, ואימתי יבנה בשתי ידיים – בזמן שה' **ימלוך לעולם ועד**, לעתיד לבוא שכל המלוכה שלו.
רצית השם ארצך: תהלים פה, ב. ולהעיר מהשייכות המיוחדת דפסוק זה (לשנה זו) שנת השמיטה – ע"פ מדרש תהלים עה"פ: זשי"ה (עקב יא, יב) ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה, הקב"ה הופך ומהפך ומסתכל ונותן עיניו בה עד שתצא מעשי להקב"ה . . **עשו את השמיטין** . . אותה שעה היא מרצה מעשי להקב"ה . . לכך רצית ה' ארצך.
ארצנו תתן יבולה: תהלים שם, יג. – ולע"ל אף אילני סרק עתידין לעשות פירות (תוי"כ עה"פ בחוקותי כו, ד). ובזה יתתקן מה שעברה האדמה ועשתה אילני סרק (הערה דלעיל ד"ה ותכליתו). וראה לקו"ש חט"ז ע' 531 הערה ד"ה אילני סרק.
לשכון כבוד בארצנו: תהלים שם, יו"ד. וראה מכתב י"א ניסן ה'תשמ"ו בסופו בהערה (הגש"פ עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים (קה"ת תשמ"ז) ע' תתצד).
הראנו ה' חסדך: תהלים שם, ח. וראה הערות למכתב הנ"ל שם. שיחת כ"ו ניסן (בהיחידות), ושבעה עשר בתמוז ה'תשמ"ו. ועוד.
וראו כל בשר: ישע"י מ, ה.

**ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
 לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
 לקראת יו"ד שבט, ה'תשי"ג**

ביום ההילולא לחזק ההתקשרות ובעשי' בפועל דנשיאנו אשתכח גם בעולם הזה יתיר מבחינה י.

בברכה,

מנחם שניאורסאהן

בס"ד. שיחת* יום ב' פ' בשלח, יו"ד שבט ה'תשט"ז**.

בלתי מוגה

- 1 א. בנבואה שראה הנביא את המנורה שהיתה במשכן ובית המקדש – כתיב¹ "ראיתי והנה מנורת זהב כולה"², דקאי על כנסת ישראל, היינו, שכל בני ישראל יחדיו הם "מנורת זהב כולה".
- 2 במנורה היו שבעה נרות. וכמו כן יש אצל בני ישראל דרכים שונות, כמבואר בפרטיות בחסידות³: יש כאלה שהדרך שלהם היא בקו החסד, יש כאלה שהדרך שלהם היא בקו הגבורה וכו', ועד שמונים שבעה דרכים, שהם שבעת הנרות.
- 3 הצד השווה שבהם – שהם כולם נרות. כולם מאירים בבית המקדש, ולא מסתפקים בכך שמאירים בבית המקדש, אלא מבית המקדש מתפשטת האורה בכל העולם – שלכן היו בבית המקדש חלונות שקופים אטומים⁴, דלא כבכל הבתים, שהחלונות נעשו כדי שהאור יכנס מבחוץ אל הבית, אלא להיפך, שמבית המקדש יצאה אורה לכל העולם, שזוהי הכוונה דבית המקדש.
- 4 מי פעל את האורה – הנרות, שהם נשמות ישראל.
- 5 אף על פי שישנם סוגים שונים בבני ישראל, וכל יהודי צריך לעבוד את ה' עם הכשרונות שלו, שהרי "אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני"⁵, הוא והכשרונות שיש לו, נבראו כדי לעבוד את ה' עם כשרונות אלו, אבל הצד השווה שבהם, שהם כולם נרות, הם מאירים.
- 6 החילוק אינו אלא בגישה לעבודה. אצל אלו העבודה היא בקו החסד, מתאים לכשרונות וחושם שלהם, ואצל אלו העבודה היא בקו הגבורה, בענייני חומרות ובלבוש של דינים, מתאים לחושם שלהם. אבל אין זה אלא שהדרך אצלם היא בקו הגבורות, ואילו מטרת העבודה היא שוה – להאיר.
- 7 הגם שהתכלית היא בכל מקום בשוה, מכל מקום, יש חילוק גדול אם הדרך היא בקו הגבורות, או שהדרך היא לכתחילה בקו החסדים, שאז לא צריכים לחטט ("גריבלען זיך") אלא רואים מיד את התכלית שבדבר, כיון שגם בגילוי הרי זו הדרך של "ואהבת לרעך כמוך"⁶.
- 8 ב. וזו היתה דרכו של אהרן שהדליק את המנורה. אהרן היה "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"⁷, אפילו "בריות", היינו, כאלו שאין בהם שום מעלה, מעלתם היחידה היא שהקב"ה ברא אותם (כפירוש אדמו"ר הזקן נשמתו עדן⁸), גם בהם המשיך אהרן אהבה.
- 9 ענין זה היה לא רק המטרה שלו, אלא גם הדרך אל המטרה. והיינו, שגם בגילוי היתה הדרך להיות אוהב את הבריות, ועל ידי זה – "מקרבן לתורה", לעשות מהם יהודים תורניים ("תורה-אידן").
- 10 וזו היתה גם דרכם של רועי ישראל, הרביים הנשיאים, עד כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר בעל ההילולא ועד בכלל, שעבודתם היתה להדליק את הנרות.
- 11 אצל כל אחד ואחד מישראל ישנו "נר הוי" נשמת אדם"⁹, אלא שישנם כאלו שממתינים עד שידליקו זאת אצלם. וזוהי עבודת נשיאי ישראל – להדליק את ה"נר הוי" נשמת אדם" שישנו בכל אחד ואחד מישראל, ויש בזה שבעה סוגים.

(3) ראה לקו"ת ר"פ בהעלותך.

(4) מלכים א' ו, ד. וראה מנחות פו, ב ובפרש"י ד"ה שקופים. ויק"ר פל"א, ז. תנחומא תצוה ו. בהעלותך ב.

(5) משנה וברייאא סוף קידושין – ע"פ גירסת הש"ס כת"י (אוסף כת"י של תלמוד הבבלי, ירושלים, תשל"ד). וכן הובא במלאכת שלמה במשנה שם.

(6) קדושים יט, יח.

(7) אבות פ"א מ"ב, ומפרשים שם.

(8) תניא פרק לב.

(9) משלי כ, כז. וראה תניא פי"ט.

(* שיחה זו הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א בלה"ק, ונדפסה בבטאון חב"ד חי"ג בתחלתו (נוסף על השיחות שהוגהו באידית ונדפסו בלקו"ש, כדלקמן). במהדורא זו שולבו גם כמה ענינים מהגהת השיחה שבבטאון חב"ד הנ"ל, וכן כמה פרטים מהנחה בלתי מוגהה (ע"פ סרט-הקלטה).

(** ההתוועדות נערכה באולם הגדול אשר ב-824 נאסטרנאנד עזר. פינת איסטערן פארקוויי.

(1) שיחה זו – הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפסה בלקו"ש ח"ב ע' 314 ואילך (עד סוס"ב), שם ע' 503 ואילך (עד סוס"ה). במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(2) זכרי' ד, ב.

האופן שהיה אצל נשיאי חב"ד בכלל ואצל כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר בעל ההילולא, הוא – שהאהבה
היתה בגילוי; לא רק המטרה היתה אור, אלא גם הדרך אל המטרה היתה באופן של אור. בדרכי קירוב ובדרכי
נועם הדליק את ה"נר הוי" נשמת אדם" בכל הסוגים שבבני ישראל.

ג. כל ענין הוא בהשגחה פרטית.
ולכן רואים שבימי ההילולא של צדיקים ישנם שני סוגים: ישנם הילולות שנקבעו באופן שעורכים אותם
("מען פראוועט זיי") באופן של מתיחות ("אָנגעשטרענגט") ומרירות, ויש הילולות שעורכים אותם באופן של
שמחה.

וענין זה מתאים לפי עבודתם של הצדיקים¹⁰.

ד. ההילולא של הרבי, כ"ק מו"ח אדמו"ר, נקבעה בהשגחה פרטית כפי המתאים לאופן עבודתו¹¹: עצבות
– אינו שייך כלל, אלא המדובר אפילו אודות שלילת המרירות. האופן שבו נקבע ההילולא של הרבי הוא –
בשמחה.

וכמו כן בנוגע ל"אוהל" שלו:

אלו שביקרו ב"אוהלים" של צדיקים, יודעים, שישנם "אוהלים" שפועלים קו של מרירות וכיוון, וישנם
"אוהלים" שפועלים קו של שמחה ועלי¹². – ה"אוהל" של הרבי הוא מסוג השני. מיד כשבאים אל ה"אוהל",
עוד לפני ההתבוננות – הרי זה פועל עליה והגבהת הרוח, שזה שייך לשמחה.

וטעם הדבר – לפי שעבודתו שעבד בה כל ימי חייו היתה גם כן באופן כזה, לקרב ולהעלות את כל בני
ישראל, אפילו ה"בריות", בדרך של קירוב ונועם, מתוך כוונה לפעול את ה"מקרבן לתורה", לפעול אצלם
לחזות בנועם ה"¹³, ולגלות את חלקם בתורה וחלקם במצוות.

ה. יום ההילולא הוא יום העליה עבור הנשמה¹⁴, ובמילא הרי זה גם עליה להוולכים בדרכיו, עליה בדרך
מקיף על כל פנים.

ועליה זו היא גם באופן של קירוב ושמחה, ששמחה פורץ גדר¹⁵ – כל הגדרים שמבחוץ, ומכל-שכן בגדרים
שמבפנים,

להיות "מעלין בקודש"¹⁶, הן בהענינים שבין אדם למקום והן בהענינים שבין אדם לחבירו.

ועל ידי זה גופא גורמים נחת רוח נוספת לנשמת בעל ההילולא, ובמילא פועלים על ידי זה התעוררות אצל
בעל ההילולא, שעומד ומשמש במרום¹⁷ ומעורר רחמים רבים על אלו שמקושרים ושייכים אליו, ועל ידם על
כלל ישראל, להשפיע רוב טוב בגשמיות וברוחניות, לא רק בחסד וברחמים, אלא גם מתוך שמחה.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן ניגון שמחה].

* * *

ו. בהתוועדות¹⁸ של י"ג תמוז תרצ"ב¹⁹, דיבר הרבי, בעל ההילולא, אודות כ"ק אדמו"ר הזקן, שהנהגתו
בעולם למטה היתה כמו ההנהגה למעלה אצל "אדם העליון", ולא באופן שהיה צריך לחקות הנהגה זו
("נאָכטאַן"), אלא דבר זה היה אצלו בפשיטות ובדרך ממילא²⁰.

(17) סוטה יג, סע"ב. זח"א קלג, א.

(18) שיחה זו – הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש),
ונדפסה בלקו"ש ח"ב ס"ע 615 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה
ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה (ע"פ סרט-הקלטה).

(19) הרבי הי' אז בדרוסקעניק (עיירה סמוכה לוויילנא). בשנה ההיא
חל י"ב תמוז ביום הש"ק, וי"ג תמוז ביום ראשון. הרבי התוועד אז
הן ביום הש"ק והן ביום ראשון. ובהתוועדות של יום ראשון סיפר
הרבי כו' (מהנחה בלתי מוגה).

(20) ראה גם סה"ש תורת שלום ס"ע 12 ואילך.

(10) ראה גם שיחת יו"ד שבט דאשתקד בתחלתה (תורת מנחם –
התוועדויות ח"ג ע' 217 ואילך).

(11) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ג ע' 245.

(12) ראה סה"ש תש"ח ע' 228. וש"נ.

(13) תהלים כז, ד.

(14) ראה סידור (עם דא"ח) שער הל"ג בעומר (דש, סע"ב ואילך).
– להעיר מלקוטי הש"ס להאריז"ל מסכת ברכות.

(15) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

(16) ברכות כח, א. וש"נ.

- 1 והרבי סיפר אז מעשה²¹ :
- 2 כאשר רבינו הזקן הוצרך להשיג מלמד עבור בנו, אדמו"ר האמצעי, קרא לאברך ואמר לו :
- 3 – (כידוע היה רבינו הזקן אומר כל דבר מתוך ניגון, וכאשר הרבי סיפר את המעשה, אמר ג"כ בניגון הידוע) –
- 4 עליך מצוה להיות זן ומפרנס בני ביתך, ועלי מצות "ושננתם לבניך"²², הבה ונחליף מצוה במצוה.
- 5 האברך, שכנראה היה פיקח, הבין שזקוק הוא לדבר נוסף, מלבד להיות זן ומפרנס – ואמר לרבינו הזקן :
- 6 בשלמא מה שהנכם צריכים ליתן לי כדי להיות זן ומפרנס, יודעים אתם מה ליתן ; אבל כאשר אני צריך ליתן
- 7 הענין ד"ושננתם", צריך אני לדעת כיצד ללמוד עם בנכם.
- 8 והשיב לו רבינו הזקן :
- 9 עם ילד מתחילים ללמוד אל"ף בי"ת. מהו אל"ף ? – נקודה²³ למעלה, ונקודה למטה, זהו אל"ף. יו"ד
- 10 מלמעלה ויו"ד מלמטה, וקו של יראת שמים באמצע, זהו אל"ף.
- 11 וביאר, שהיו"ד שלמעלה היא הנשמה, היו"ד שלמטה הוא הגוף, ועל ידי הקו של יראת שמים באמצע,
- 12 מתחברים ונעשים דבר אחד.
- 13 ז. ענין האל"ף מבואר בכמה מקומות בחסידות בארוכה²⁴.
- 14 ואחד הרמזים בזה – שהיו"ד שלמעלה קאי על הקב"ה, שהוא למעלה מכל מדידה והגבלה, ולכן, כל השגה
- 15 שיכולה להיות בו אינה אלא יו"ד, נקודה בעלמא.
- 16 ובכדי שיהודי בעולם למטה – שמרומז בהיו"ד שלמטה – יוכל להתחבר עם היו"ד שלמעלה, הרי זה על
- 17 ידי העדר תפיסת מקום וביטול, שגם על זה מורה היו"ד שלמטה.
- 18 וענין זה נעשה על ידי הקו המחבר דיראת שמים, קיום התורה ומצוות, שזה מחבר בני ישראל עם הקב"ה,
- 19 כמאמר²⁵ ישראל וקודשא בריך הוא כולא חד על ידי אורייתא.
- 20 זהו גם האל"ף דמתן-תורה, שהאות הראשונה היא אל"ף. וזהו גם התחלת הלימוד עם ילד יהודי, שצריך
- 21 לאחר זה לצאת לעולם ולעשות בעולם דירה לו יתברך, הנה התחלת הלימוד עמו הוא – אל"ף, שאז, הנה לא
- 22 זו בלבד שהוא עצמו יהיה שלם, אלא הוא יעשה גם את העולם להיות כלי לאלקות.
- 23 וכשם שבשעת מתן-תורה, שניתנה באל"ף, איתא שהיו שומעין את הדיבור אנכי הוי' אלקיך מכל הרוחות²⁶,
- 24 כך גם כאשר יסוד והתחלת הלימוד הוא אל"ף, אזי ישנו הכת, שבכל מקום, בכל דבר שמתעסק, יורגש שם
- 25 "אנכי הוי' אלקיך"²⁸.
- 26 ח. ובענין זה – רצונו של הרבי²⁹, שיאירו את כל בני ישראל על ידי הדרך ד"אוהב את הבריות ומקרבן
- 27 לתורה".
- 28 – לא כהשיטה שיש להתאים את התורה לפי רוח הזמן, אלא להיפך, "ומקרב לתורה", שגם את ה"בריות",
- 29 שאין בהם שום מעלה, יש לקרב אותם לתורה כמו שהיא³⁰, ללא פשרות, תורה עם דברי סופרים ועם חסידות
- 30 לפנים משורת הדין³¹.
- 31 וכאשר נותנים ליהודי תורה תמימה, תורה ללא פשרות – הנה על ידי "בחוקותי תלכו", נעשה אצלו גם
- 32 "ונתתי גשמיכם בעתם"³² עם כל הברכות, חיים מאושרים לא רק בעולם הבא אלא גם בעולם הזה.

עדיין – יכול לפעול זאת (מהנחה בלתי מוגה).
 (29) ובאופן כזה סלל את הדרך שיוכלו לפעול זאת – לא רק כאשר נמצאים ב"מיצר", כפי שהי' מצבו של הרבי בהיותו מעבר לגבול ("פון יענעם זייט גרעניך"), אלא גם כאשר נמצאים ב"מרחב", ולפעול גם שהי' ה"מרחב" בעולם למטה, היינו, שמתוך שמחה יבטלו את כל הענינים המפריעים לכך (מהנחה בלתי מוגה).
 (30) ועי' מתגלה אצלם החלק שלהם בתורה – "חלקנו בתורתך" (מהנחה בלתי מוגה).
 (31) ראה גם תורת מנחם – התוודעויות ח"א ס"ע 189. וש"נ.
 (32) ר"פ בחוקותי.

(21) נעתק ב"היום יום" ח אדר א.
 (22) ואתחנן ו, ד.
 (23) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר פתגם זה בניגון הידוע (המור"ל).
 (24) ראה ספר הערכים חב"ד מערכת אותיות התורה – אות אל"ף (ע' סט ואילך). וש"נ.
 (25) ראה זח"ג עג, א.
 (26) פרש"י יתרו כ, ב. שמו"ר פ"ה, ט. תניא פל"ו.
 (27) יתרו שם.
 (28) וכיון שתובעים זאת מכאו"א, הרי מובן, שכל איש פרטי – מבלי הבט על מעמדו ומצבו כפי שידע איניש בנפשי" מה חסר לו

* * *

ט. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "דרכך אלקיננו", ניגון שלש התנועות (דהבעש"ט, המגיד ואדמו"ר
הזקן), ו"אני מאמין".
צוה לנגן ואמר מאמר דיבור המתחיל באתי לגני אחותי כלה.
אחר כך צוה לנגן הניגון הספרדי ("אין אדיר").

* * *

י. בין³³ התקנות של הרבי, בעל ההילולא³⁴, ישנה התקנה ללמוד בכל יום פרשה חומש עם רש"י – מפרשת
השבוע – השייכת ליום זה.
והרבי אמר אז³⁵ את הפתגם של רבינו הזקן, ש"צריכים לחיות עם הזמן", והיינו, שמהפרשה שלומדים בכל
יום צריכים להפיק הוראות השייכות ליום זה.
יא. בהפרשה השייכת ליום זה, יום ההילולא (משני עד שלישי בפרשת בשלח), מדובר אודות המעמד ומצב
שהיה אצל בני ישראל ברגעים שלפני קריעת ים סוף.
קריעת ים סוף היתה אחד הנסים הגדולים, כלשון רז"ל³⁶ "קשה כקריעת ים סוף". קריעת ים סוף היתה הכנה
למתן-תורה וגם להגאולה העתידה³⁷.
כיצד באו לקריעת ים סוף? – מסופר על כך בחלק הפרשה דשלישי שילמדו מחר³⁸, לאחר ההילולא:
היה יהודי, נחשון בן עמינדב, שמסר נפשו וקפץ לים, ועל ידי זה פעל ההמשכה בכל בני ישראל והמשיך
את הנס דקריעת ים סוף בעולם למטה.
יב. קפיצת נחשון בן עמינדב לים, היתה באותו זמן ובאותו מצב, ענין שלא היה מחזור לגמרי ("ניט אינגאנצן
אויסגעהאלטן"):
ידועה השיטה שקודם מתן-תורה היה לבני ישראל דין של בני-נח³⁹, ויש פלוגתא בראשונים ואחרונים⁴⁰ אם
בן-נח מחוייב במסירת נפשו.
ואם נאמר שבני-נח אינן מחוייבים במסירת נפש, אסור להם למסור נפשם, כיון שהם מצווים על שפיכות
דמים אפילו של עצמם, כמו שכתוב⁴² "אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש". ועל פי זה נמצא שהיה אסור לנחשון
למסור נפשו.
ואפילו לפי השיטות שסבירה להו שלפני מתן-תורה לא נהגו בני ישראל כבני-נח – הרי זה דוקא לחומרא
ולא לקולא⁴³. ובמילא היה אסור לנחשון למסור נפש.
אלא, נחשון ידע, שכאשר הקב"ה הוציא את בני ישראל ממצרים, אמר: "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון
את האלקים על ההר הזה"⁴⁴, היינו, שממצרים צריכים לילך להר סיני לקבל את התורה. ובמילא לא נוגע לו
מה נעשה באמצע הדרך. הוא יודע שצריכים לילך להר סיני. ואם יש באמצע ים – אין זה שייך אליו, עליו
לקפוץ לים ולהמשיך לילך עד שיגיע למתן-תורה.
יג. מסופר במדרש⁴⁵ על פרשת היום, ששייך ליום ההילולא השתא, שבאותה שעה היו אצל בני ישראל ד'
כתות: כתה אחת אמרה "ניתנה ראש ונשובה מצרימה". כתה שניה אמרה שצריכים להלחם עם המצריים.

(40) ראה אנציק' שם ע' שנ ואילך. וש"נ.

(41) ראה גם לעיל ע' 16. וש"נ.

(42) נח ט, ה.

(43) ראה אנציק' תלמודית ערך אבות (א) ס"ה (ס"ע לו). וש"נ.

(44) שמות ג, יב.

(45) פירקא דרבינו הקדוש – בבא דארבעה אות נא. וראה ירושלמי
תענית פ"ב ה"ה. מכילתא (ותיב"ע) עה"פ פרשתנו (בשלח) יד, יג"ד.
יל"ש שם רמז רלג (בתחלתו). וראה גם תורת מנחם – הדרנים על
הרמב"ם וש"ס ע' שכג ואילך. וש"נ.

(33) שיחה זו – הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באדית),
ונדפסה בלקו"ש ח"א ס"ע 134 ואילך במהדורא זו ניתוספו עוד איזה
ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה (ע"פ סרט-הקלטה).

(34) ראה סה"ש תש"ב ע' 27.

(35) סה"ש שם ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).

(36) פסחים קיח, א. סוטה ב, א. וש"נ.

(37) שהרי גם לעתיד לבוא יהי' ענין של בקיעת מים, אלא שיהי'
זה ב"נהר" (ישעי' יא, טו), ע"ד שהי' אז ב"ים" (מהנחה בלתי מוגה).

(38) ראה מכילתא עה"פ פרשתנו (בשלח) יד, כב. ועוד.

(39) ראה אנציק' תלמודית ערך בן נח בתחלתו. וש"נ.

- 1 כתה שלישית טענה שצריכים לברוח למדבר. ורק כתה אחת היתה סבורה שמותר או שצריכים לקפוץ לים.
 - 2 ואם כן, באמת, מצד החשבון ד"אחרי רבים להטות"⁴⁶, הרי אפילו על פי שכל דקדושה היה נחשון יכול
 - 3 לפקפק האם מותר לו לקפוץ לים.
 - 4 אלא, נחשון לא רצה להכנס לשקלא וטריא. הוא ידע שהקב"ה אמר שצריכים לילך להר סיני לקבל את
 - 5 התורה. ולכן טען, שכדי להשיג מטרה זו, הדרך אינה לחזור למצרים, וגם לא להלחם עם מצרים או לילך
 - 6 למדבר. בשביל מטרה זו יש רק דרך אחת, והיא – לקפוץ לים. ובמילא צריכים לקפוץ לים, שעל ידי זה
 - 7 מתקברים בצעד נוסף ("מיט אַ טראַט נענטער") להר סיני.
 - 8 יד. המעמד ומצב של בני ישראל בקריעת ים סוף מהוה הוראה לדורות, וכן גם לעבודה של הרבי בעל
 - 9 ההילולא, שהוא בעצמו עבד בעבודת הקודש מתוך מסירת נפש, וגם הנחיל זאת לכל אלו שהולכים בדרכיו⁴⁷.
 - 10 מיד בתחלת נשיאותו⁴⁸ התחיל עבודתו בקודש מתוך מסירת נפש. היה זה ברוסיה בזמנים שחברי
 - 11 ה"עיוסעקציע" סערו ("געבושעוועט"). ולקבל על עצמו אז נשיאות להפיץ תורה ומצוות ופנימיות התורה –
 - 12 היה זה ענין הפכי מסדר המדינה, היפך הטבע, ובשביל זה היה צורך במסירת הנפש והגוף בפועל ממש. ומסירת
 - 13 נפש זו דרש גם מאלו שהלכו עמו והשתתפו בעבודתו.
 - 14 הגם שבשולחן-ערוך לא מצינו דין שצריך לדרוש מהזולת מסירת נפש כזו; בנוגע לכל המצוות מצינו
 - 15 שצריכים לדרוש מהזולת, שזה נכלל במצוה ד"הוכח תוכיח את עמיתך"⁴⁹, אבל בנוגע לחפש מסירת נפש, לא
 - 16 מצינו זאת⁵⁰ – הנה במה דברים אמורים, כאשר לא מרגישים שישנה שליחות מלמעלה. מה שאין כן כאשר
 - 17 הדבר הוא על דרך "שכינה"⁵¹ מדברת מתוך גרונו"⁵².
 - 18 טו. הרבי מבאר במאמר⁵³ החילוק שבין המסירת נפש של רבי עקיבא להמסירת נפש של אברהם אבינו:
 - 19 רבי עקיבא שאף וחיפש את הענין של מסירת נפש, כאמרו⁵⁴ "מתי יבוא לידי ואקימנה"⁵⁵. מה שאין כן
 - 20 אצל אברהם אבינו לא היה ענין המסירת נפש עבודה בפני עצמה. ענינו היה – "ויקרא שם בשם הוי' א-ל
 - 21 עולם"⁵⁶, "אל תקרי ויקרא אלא ויקרא"⁵⁷, היינו, שעשה שהזולת יכריז, שכולם יכריזו – לא "א-ל העולם",
 - 22 שאלקות ועולם קשורים זה בזה אבל הם בכל זאת שני דברים, אלא "א-ל עולם", שזהו דבר אחד⁵⁸ – "אין עוד
 - 23 מלבדו"⁵⁹.
-
- (46) משפטים כג, ב.
- (47) וגם אלו שיתחילו לעשות כן מכאן ולהבא (מהנחה בלתי מוגה).
- (48) שאז היתה נתינת מקום לכו"כ דרכים, טענות וביאורים, שעדיין אין שייכים לזה, ולא קיבל על עצמו וכו', ואעפ"כ כו' (מהנחה בלתי מוגה).
- (49) קדושים יט, יז.
- (50) ואם רוצים לחפש בחפש מחופש ("גריבלען זיך") מתוך נטי של הגוף ונפש בהמהית – יכולים למצוא שע"פ שו"ע אסור לעשות זאת (מהנחה בלתי מוגה).
- (51) נסמן בלקו"ש ח"ד ע' 1087.
- (52) וע"ד שמצינו בנביאים, ש"אם יאמר . . לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה . . לפי שעה . . מצוה לשמוע לו" (רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ט ה"ב).
- ובדרך זה וע"ד זה גם עתה – דאע"פ שמ"שחרב ביהמ"ק ניטלה נבואה כו" (ב"ב יב, א"ב), הרי, כל הענינים נתלכשו בתורה (כפי שמצינו אפילו בנוגע לאור שנברא ביום ראשון (נסמן בתורת מנחם – התועדויות ח"ב ע' 55)), אלא שצריכים לידע כיצד למצוא זאת.
- ובזה יובן מה ששאלו אצל רבותינו נשיאינו גם בנוגע לענינים גשמיים –
- דלכאורה, הרי רבינו הזקן שואל באגה"ק (סכ"ב) כיצד יתכן
-
- "לשאלו בעצה גשמית כדת מה לעשות כו", בה בשעה שענין זה שייך רק "לנביאים ממש אשר היו לפנים בישראל, כשמואל הוראה אשר הלך אליו שאול לדרוש את ה' ע"ד האתונות כו", ואילו מי שאינו "רואה" (נביא) יכולים לשאול ממנו עצה ותושי' רק בדברי תורה, ולא בעניני פרנסה ושאר ענינים גשמיים.
- ואעפ"כ רואים ששאלו אצל רבותינו נשיאינו אודות ענינים גשמיים, ולא היתה אצלם הקושיא שענינים אלו שייכים רק ל"רואה" (ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ב ס"ע 107. ח"ט ריש ע' 128. וש"נ) – כיון שגם אצלם ה' ע"ד ענין זה, והיינו, שכאשר יש צורך בדבר בשביל העבודה, אזי משתמשים גם בענין זה (מהנחה בלתי מוגה).
- (53) סה"מ ה'ש"ת ע' ו. ע' טו. ע' 30. ועוד.
- (54) ברכות סא, ב.
- (55) ועד"ז מצינו במגיד מישרים (נסמן בלקו"ש חכ"א ע' 176) אודות הבית-יוסף, שכאשר הובטח לו שיזכה למסור נפשו, "לאתוקדא על קדושת שמ' רבא" – ה' שמח; וכאשר המגיד אמר לו שמצד איזה ענין שעשה שלא כדבעי נטלו ממנו זכות זו – הצטער ונפל ברוחו כו' (מהנחה בלתי מוגה).
- (56) וירא כא, לג.
- (57) סוטה יו"ד, סע"א ואילך.
- (58) ראה תורת מנחם – התועדויות ח"ב ע' 202. וש"נ.
- (59) ואתחנן ד, לה.

זו היתה עבודתו של אברהם אבינו. הוא לא חיפש מסירת נפש, אלא, אם היתה נדרשת מסירת נפש בשביל עבודתו, היה מוכן לכך. כאשר השליכוהו לכבשן האש – לא היתה זה שום מניעה, ולו רק למלאות עבודתו ד"ויקרא שם בשם הוי' א-ל עולם".

ובאופן כזה היתה גם הנהגת בעל ההילולא. הוא לא היה להוט אחר מסירת נפש, לא זה היה ענינו. הוא היה להוט אחר "ויקרא שם בשם הוי' א-ל עולם", להפיץ תורה ומצוות ופנימיות התורה עם מנהגיה והדרכותיה. זה היה ענינו, ובשביל ענין זה לא נרתע משום דבר, ועבד עבודתו עד כדי מסירת נפש ועד בכלל.

ובמילא לא נכנס לחקירות ושקלא וטריא אם במקרה כזה צריך על פי דין למסור נפשו, אם לאו. כיון שאינו מתעסק בענין מסירת נפש; התעסקותו היא בהפצת והחזקת היהדות, ואודות דברים אחרים אינו חושב, שום דבר אינו עוצר אותו מעבודתו.

ולכן גם אינו מתפעל מהכתות השונות שישנם בבני ישראל. כל הטענות אינם נוגעים לו. הוא יודע אך ורק דבר אחד – שצריכים לילך ולהתקרב להר סיני. אלא מאי, יש באמצע ים – קופץ הוא לתוך הים. אלא מאי, מה יהיה לאחר מכן – הרי זה עסקו של הקב"ה, ואין זה נוגע אליו⁶⁰; הוא צריך לעשות את שלו – לילך ולהתקרב להר סיני.

טז. וזוהי ההוראה שבעל ההילולא מסר לנו, לכל אלו שצריכים להתכונן לגאולה העתידה⁶¹: העבודה שלנו היא לקיים: "אני נבראתי לשמש את קוני". העבודה שלנו היא – "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה".

זהו הענין שלנו, ומלבדו לא נוגע לנו שום דבר. וזה שישנם כתות שונות בעלי סברות שונות וגם משונות, זה צועק ניתנה ראש ונשובה מצרימה, זה צועק שצריך לערוך מלחמה, וזה צועק שצריכים לברוח למדבר – הרי כיון שאין זו הדרך להתקרב לקבלת התורה, אין זו הדרך שלנו.

ענינו הוא – לילך לקבלת התורה, שהרי הקב"ה הוא "נותן התורה", לשון הוה⁶². וזאת עשה ללא חשבונות. אם יש באמצע ים – מהיכי תיתי, נלך ביים. אם יש באמצע הר – נבקע את ההר. הולכים אנו לקבלת התורה, להתאחד עם הקב"ה.

וכאשר הולכים לקבל את התורה ללא חשבונות – אזי "ה'⁶³ ילחם לכם ואתם תחרישון"⁶⁴.

אלקין" באופן שיהי' נשמע מכל ד' רוחות (נסמן לעיל הערה 26). וכיון שכן, אין אצלו נפק"מ כלל אם דעת הרוב היא כמותו, וכמה כתות בלעדו יש בין בני ישראל; הוא צריך לעבוד את עבודתו (מהנחה בלתי מוגה).

62) ראה של"ה כה, א. לקו"ת תוריע כג, א. ובכ"מ.

63) פרשתנו (בשלה) יד, יד.

64) והיינו, שכאשר ישנו יהודי שמכריו "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון", וכדאיתא בזהר (ח"ב מז, ב) "לא תתעוררן מידי", כי אם להמשיך לילך בדרכו, מבלי הבט אם באמצע ישנו ים או נחשים ועקרבם וכיו"ב – הנה עי"ז נבקע הים, וכל בני ישראל ניצולים ומקבלים את התורה בשלימות, בה בשעה שבלעו"ז "לא נשאר בהם עד אחד" (שם, כח).

ולא זו בלבד שנעשית בקיעת ים סוף שבו צריכים בני ישראל לעבור עתה, אלא עוד זאת, שנבקעו כל המימות שבעולם (פרש"י שם, כג), שלכן אפילו "יושבי כנען" "תפול עליהם אימתה ופחד" (שם טו, טז), היינו, שאע"פ שארץ כנען היתה מדינה רחוקה מארץ מצרים, שביניהם הפסיק ה"מדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב" (שרומז על ג' קליפות הטמאות (ראה ל"ת וסה"ל להאריז"ל עה"פ עקב, ח, טו)), מ"מ, לא הפסיק הדבר על הפעולה דקריעת ים סוף, וגם יושבי כנען ראו שנבקעו כל המימות שבארץ כנען בגלל שנחשון בן עמינדב קפץ לים סוף מתוך מסירת נפש! (מהנחה בלתי מוגה).

60) כלומר: לא כמו הרן, שהמתין עד שראה שהשליכו את אברהם לכבשן האש ולא נשרף, ואז הלך גם הוא בבטחון שייעשה לו נס (פרש"י נח יא, כח) – שאז אין עושים לו נס (פרש"י אמור כב, לב), אלא כפי שהי' אצל נחשון, שקפץ לתוך הים מבלי לידע מה יהי' אח"כ,

– שהרי כאשר עומדים בשיעור דיום זה, עדיין לא יודעים אם הים יקרא אם לאו (ענין זה יתברר רק בשיעור דמחר) – שכן, מה שיהי' אח"כ אין זה הענין שלו, אלא הענין של הקב"ה, ובלשון חז"ל (ברכות יו"ד, סע"א): "כבשי דרחמנא" (מהנחה בלתי מוגה).

61) ובהקדמה – שלעתיד לבוא תהי' בקיעת הנהר "לשבעה נחלים" (ישעי' יא, טו), היינו, לשבעה דרכים, שדרכם ילכו כל שבעת הנרות ד"מנורת זהב כולה", שהם כל בני ישראל (ראה לעיל ס"א), – שזהו החילוק שבין הגאולה העתידה להגאולות שלפנ"ז (לבד יצי"מ שקודם מתן תורה), שהגאולות שלפנ"ז היו לאחריהם גלות, ובמילא לא נגאלו כל בני ישראל, משא"כ הגאולה העתידה תהי' גאולה שלימה שאין אחרי' גלות (ראה מכילתא פרשתנו (בשלה) טו, א. ועוד), ובמילא יצאו מהגלות כל בני ישראל (ראה לקו"ש ח"א בתחלתו. ויש"נ), כל שבעת הסוגים שבבני ישראל,

ולכן, יודע יהודי שעליו להדליק את נשמתו, ולהדליק את כל שבעת הנרות שכולם יתחילו להאיר – להתקרב להר סיני, ולקבל את "אנכי ה'

- 1 יז. וכשם שמצינו גבי נחשון, שזכה להיות ראשון הנשיאים להקריב ולחנך את המשכן⁶⁵, להיות "ושכנתי בתוכם"⁶⁶ – כמו כן צריך כל יהודי להחשיב את עצמו בתור נחשון.
- 2 ואז יקויים מה שכתוב בתיקוני זהר⁶⁷ שכאשר ימצא יהודי אחד כדבעי (שם נאמר הלשון "צדיק", והרי "ועמך כולם צדיקים"⁶⁸), יביא הוא את משיח, ויקבל את פנימיות התורה שיגלה משיח.
- 3 ועל ידי זה נבוא ל"אז ישיר"⁶⁹, "מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה"⁷⁰ – שיקויים היעוד⁷¹ "הקיצו ורננו שוכני עפר" והוא בתוכם, והרבי בעל ההילולא יוליכנו לקראת משיח בחסד וברחמים.
- 4 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון, אחר כך צוה לנגן ניגון מאדמו"ר הזקן – "אבינו מלכנו", ואחר כך ניגון מאדמו"ר האמצעי].

* * *

- 9 יח. כאשר⁷² בני ישראל הלכו ממצרים להר סיני לקבל את התורה, היו בדרכם שתי מלחמות: המלחמה עם פרעה, והמלחמה עם עמלק.
- 10 בפרשתנו מספרת התורה אודות ציווי הקב"ה בנוגע להנהגתם של ישראל בשתי המלחמות. במלחמת פרעה היה הציווי 'ה' ילחם לכם ואתם תחרישון', ובמלחמת עמלק – "צא הלחם בעמלק"⁷³, שהכוונה בזה היא גם למלחמה כפשוטה בגשמיות⁷⁴.
- 11 יט. החילוק בין שתי המלחמות הוא:
- 12 פרעה עמד מאחורי בני ישראל. הוא לא עמד בין בני ישראל להר סיני, אלא בין בני ישראל ל"הדגה אשר נאכל במצרים"⁷⁵, ו"אכלו את חלב הארץ"⁷⁶. פרעה צעק שלא יניח לבני ישראל את "טוב ארץ מצרים"⁷⁶ אלא אם כן יהיו עבדים שלו (של פרעה), אבל הוא לא עמד בין בני ישראל למתן-תורה. ולכן היה בזה הסדר – ה' ילחם לכם ואתם תחרישון".
- 13 לעומת זאת, עמלק, עמד בין בני ישראל להר סיני – וכאן לא דובר אודות "ארץ טובה ורחבה"⁷⁷, אלא אודות מדבר, כדברי רז"ל במדרש תנחומא⁷⁸ שהתורה ניתנה במדבר דוקא – ולא הניח אותם לקבל את התורה.
- 14 כאשר ישנו מונע ומעכב לקבלת התורה, הנה הגם ש"הקול קול יעקב והידים ידי עשו"⁷⁹, היינו, ש"ידים" שייכות לעשו, זהו החלק שלו, כמו שכתוב⁸⁰ "ועל חרבך תחיה", מכל מקום, כיון שישנה מניעה לקבלת התורה, לא מתחשבים בשום חשבונות, והולכים בכל הדרכים ובכל האופנים⁸¹, ובלבד לקבל את התורה ולהתאחד עם הקב"ה.
- 15 וזהו הטעם שנגד עמלק נערכה מלחמה כפשוטה בגשמיות. לא היה כאן ענין של "כחי ועוצם ידי"⁸², אלא היה זה ענין של "מלחמה לה"⁸³, כיון ש"אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק"⁸⁴.

ולא רק מלחמה ע"י "ידי של משה", כמאמר המשנה (ר"ה כט, א. הובא בפרש"י עה"ת שם, יא) "וכי ידיו של משה עושות מלחמה . . . אלא . . . כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים, היו מתגברים", אלא גם מלחמה כפשוטה – "לפי חרב" (שם, יג),

והרי לא היתה זו חרב של שם המפורש, כפי שמצינו במק"א (פרש"י שמות ב, יד), אלא (גם) חרב כפשוטה, היינו, מלחמה בגשמיות (מהנחה בלתי מוגה).

(75) בהעלותך יא, ה.

(76) ויגש מה, יח.

(77) שמות ג, ח. ועוד.

(78) חוקת כא.

(79) תולדות כז, כב.

(80) שם, מ.

(81) כולל גם – מלחמה ב"חרב" של עשו, נגד עמלק, בן בנו של עשו (מהנחה בלתי מוגה).

(82) עקב ח, יז.

(83) סוף פרשתנו (בשלח).

(84) פרש"י עה"פ.

(65) ראה במדבר"ר פי"ג, ז.

(66) תרומה כה, ח.

(67) כ"ה במאמרי אדה"ז הקצרים ע' תג. וראה זהר חדש ס"פ נח (כג, ד).

(68) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

(69) פרשתנו (בשלח) טו, א.

(70) מכילתא ופרש"י עה"פ. סנהדרין צא, ב.

(71) ישע"י כו, יט.

(72) שיחה זו (מלבד סכ"ג) – הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באדיית), ונדפסה בלקו"ש ח"א ס"ע 144 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה (ע"פ סרט-הקלטה).

(73) פרשתנו (בשלח) יז, ט.

(74) כלומר: במלחמת פרעה ה' הצדק עם נחשון בן עמינדב וכתתו, אשר, עוד לפני הציווי "דבר אל בני ישראל ויסעו", היו סבורים שצריכים לקפוץ לים, דלא כהכתה שטענה שצריכים לנהל מלחמה בדרך הטבע;

ואילו במלחמת עמלק – שגם זה ה' מונע ומעכב למתן-תורה – הוצרכה להיות מלחמה דוקא,

- כ. וכיון שהמלחמה עם עמלק היתה בשביל קבלת התורה, לכן היתה המלחמה עם כל הפרטים שבה קשורה עם משה רבינו⁸⁵ – ש"קבל תורה מסיני"⁸⁶.
- המלחמה נבעה ממה – שהרי משה אמר "בחר גו' וצא הלחם בעמלק". המלחמה התחילה עם תפלת משה; התנהלה על ידי אנשי משה, כמבואר בחסידות⁸⁷ על הפסוק "בחר לנו אנשים" – אנשי משה, והנצחון בא על ידי יהושע – משרת משה.
- כא. הנצחון של בני ישראל במלחמת עמלק היה למעלה מהטבע. על פי טבע היה עמלק צריך לנצח, כדאיתא בירושלמי⁸⁸ שעמלק כשפן היה, ובחר כאלה אנשים שעל פי סדר הטבע צריכים לחיות, ואותם שלח למלחמה. ואף על פי כן ניצחו אותו, כי, כאשר הולכים למלחמה בכח התורה – וכמוזכר אודות "אנשי משה", שכל אחד שהלך למלחמת עמלק ידע שאינו הולך בכחו ועוצם ידו, אלא בשליחותו ובכחו של משה, בשליחות ובכח התורה – אזי מנצחים למעלה מדרך הטבע.
- כב. מצות זכירת עמלק היא בכל יום. ובמילא הרי ההוראה האמורה היא גם בנוגע למלחמה עם עמלק הרוחני שבכל יום.
- אודות עמלק נאמר⁸⁹ "אשר קרך", הוא פעל קרירות אצל בני ישראל מהחיות וההתלהבות שלהם לקבלת התורה.
- כאשר בני ישראל עמדו בהתלהבות הכי גדולה, התלהבות כזו שפעלה אפילו על אומות העולם, כדאיתא במדרש תנחומא⁹⁰ המשל ל"אמבטי רותחת", כך שכולם ראו שזוהי לבת אש ("א פלאם פיער") – בא עמלק וקירר את בני ישראל מההתלהבות לילך לקבל את התורה.
- וכאשר ישנו דבר שמקרר מתורה – ישנה ההוראה האמורה: (א) יש להשתמש בכל הדרכים והאופנים להלחם נגד זה, ובלבד לקבל את התורה. (ב) צריך לידע שאין זה בכחו ועוצם ידו, אלא בכחו של משה, בכח התורה.
- כג. וזוהי גם ההוראה בנוגע לימינו אלו:
- כאשר יהודי טוען שכיון שנאמר 'ה' ילחם לכם ואתם תחרישון', אזי ייסגר בד' אמותיו, בבית־הכנסת או בשיבה, מבלי שיהי' איכפת לו מה נעשה בעולם ומה נעשה עם עוד יהודי; ש"ה' ילחם לכם", ואילו הוא ישב וישתוק, וילמוד ויתפלל לבדו ולעצמו – אזי אומרים לו, שסדר זה הוא כאשר מדובר במלחמה עם אלו שאין מניחים אותו ל"הדגה אשר נאכל במצרים חנם";
- אבל כאשר מדובר אודות מלחמה שרוצים לקרר יהודי מהתלהבות באלקות, או אפילו כאשר רוצים לפעול קרירות לאלקות בעולם, כהמשל ד"אמבטי רותחת" ש"הקרה אותה בפני אחרים" (אומות העולם שאינם מבני ישראל) – עליו לדעת שהוא מ"אנשי משה", שקיבל את התורה, שבה נאמר שצריכים לעשות דירה לו יתברך בתחתונים – לא רק בבית־המדרש ובבית־הכנסת, אלא "בכל דרכיך"⁹¹, בלכתו ברחוב ובלכתו למשרתו או למסחרו, בכל מקום שנמצא, צריך לעשותו כלי לאלקות.
- ועל דרך זה כאשר רוצים לקרר אותו מההליכה להר סיני לקבלת התורה, ואומרים לו: הרי התורה ניתנה במדבר, ואם כן, למה הנך מתעקש ("וואָס שפאַרסטו זיך") לילך למדבר – מוטב שתלך ל"ארץ נושבת"⁹², חזרה למצרים, ו"טוב ארץ מצרים תאכלו";
- מה מקום לתורה – טוענים אליו – ב"ארץ נושבת", ב"יוניטעד - סטייטס", שבה יש "טוב ארץ מצרים", ולשם מה עליך להכניס את עצמך בענינים שאינם מישובו של עולם, אי־אפשר להרויח מזה דולרים ("קין דאָלאַר קען מען דערפון ניט מאַכן"), ולא יהיה לך מזה אלא בזיון, כיון שיצביעו עליך באצבע ויאמרו: אדם זה אינו מן הישוב, אדם פראי ("אָ ווילדער מענטש") מן המדבר...

(88) ר"ה ספ"ג.

(89) תצא כה, יח.

(90) תצא ט.

(91) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(92) פרשתנו (בשלח) טז, לה.

(85) וע"ד שמצינו בדוד, שקודם יציאתו למלחמה נמלך בסנהדרין (ברכות ג, סע"ב. ושי"ג), לבחון האם מלחמה זו "כתובה בתורה", ורק לאחר"ז יצא למלחמה, ואז ניצח במלחמה (מהנחה בלתי מוגה).

(86) אבות רפ"א.

(87) תו"א תצוה פג, ב. סה"מ תש"ט ע' 41.

1 אזי צועק: אם אין מניחים אותי לילך למדבר ששם צריך אני לקבל את התורה מהקב"ה – אזי לא איכפת
2 לי כלל מה אומר ה"טבע", אם זה בר-קיום אם לאו; הנני הולך בשליחות של משה רבינו – ש"קבל תורה
3 מסיני ומסרה ליהושע וכו'", ובאופן ד"העמידו תלמידים הרבה", עד סוף כל הדורות – להלחם מלחמת ה'
4 בעמלק!

5 וכל זה – אף על פי שיודע שהנצחון במלחמה הוא רק באופן ד"ויחלוש גו' את עמלק ואת עמו לפי חרב"⁹³,
6 ולא באופן שלא נשאר ממנו שריד ופליט,

7 – ועד כדי כך, שאפילו ב"דרא דמשיחא", ואפילו לאחר זה, ב"דרא דעלמא דאתי", יהיה עדיין ענין של
8 "מלחמה לה' בעמלק" (כפירוש התרגום⁹⁴) –

9 ואף על פי כן, יצאו בני ישראל למלחמת עמלק מתוך מסירות נפש, והסירו את ההעלם וההסתר,
10 וכמו כן גם עתה – לא מתפעלים ממי שרוצה לקרר יהודי מהתלהבות לתורה וצועק שלא יצא מן הישוב
11 להתעסק עם התורה שניתנה במדבר, אלא הולכים לקבל את התורה בכח תפלתו של משה,

12 אף על פי ש"ידי משה כבדים"⁹⁵, היינו, שישנו קושי בתפילה ("ס'איז אַ שווערע תפלה"), כיון שצריכים
13 להתגבר על בני ישראל ("מ'דאַרף בייקומען אידן")! – את ההתנגדות של אומות העולם שברו כבר מזמן, ונותר
14 רק לשבור את ההתנגדות של אלו ש"מהרסיך ומחריבין ממך יצאו"⁹⁶, ובזה הוא כל הקושי, להתגבר על
15 בעל-בחירה, שזהו רק יהודי,

16 ואף על פי כן לא מתפעלים מזה, וממשיכים "עד בוא השמש"⁹⁵, שאז נעשה "ויחלוש וגו'",
17 וממשיכים את הגאולה על ידי משיח צדקנו, שאז מסיימים גם את ה"מלחמה לה' בעמלק מדור דור", כיון
18 ש"את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"⁹⁷,

19 ועד ש"מבני בניו של המן" – מיוצאי חלציו של עמלק⁹⁸ – "למדו תורה בריבים"⁹⁹,
20 וכמו שנתבאר לעיל (בהמאמר¹⁰⁰) שעל ידי העבודה דאתהפכא מהפכים השטות דלעומת זה ל"עצי שטים"
21 שמהם עושים קרשים למשכן – "קרשים" דייקא, שיש בהם האותיות ק' ר' ש' שיש להם שייכות ללעז", ואף
22 על פי כן עושים מהם מקדש שבו יהיה "ושכנתי בתוכם", עדי קיום היעוד¹⁰¹ "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר
23 יחדיו כי פי ה' דיבר".

24 כד. והנה, על הפסוק¹⁰² "וישמע יתרו", אמרו רז"ל¹⁰³ "מה שמועה שמע ובא – מלחמת עמלק". שמועה זו
25 הגיעה עד למדין, ודברי יתרו "עתה ידעתי גו'"¹⁰⁴, היו הכנה למתן-תורה, כדאיתא בזהר¹⁰⁵.
26 וכמו כן עתה, שכאשר נלך להלחם עם עמלק הרוחני ובכחו של משה – הרי זה יפעל בכל מקום אפילו
27 במדין¹⁰⁶, וזו תהיה הכנה לגילוי וקבלת פנימיות התורה, שיגלה משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.
28 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן לנגן אדמו"ר הצמח צדק, וניגון אדמו"ר מהר"ש].

* * *

29 כה. בהתוועדות יו"ד שבט דאשתקד¹⁰⁷ דובר אודות ענין התורה – שאין זה טפל לענין אחר, אפילו לא
30 שעל ידי זה יהיה "ונתתי גשמיכם בעתם", כדי שיהיה אפשר ללמוד תורה במנוחה¹⁰⁸.

(102) ר"פ יתרו.
(103) זבחים קטז, א. מכילתא ופרש"י עה"פ.
(104) שם יח, יא.
(105) ח"ב סז, ב ואילך. וראה לקו"ש ח"א ע' 74 ואילך. וש"נ.
(106) ראה דרושי החלצו (בלקו"ת פרשת מטות פה, ד ואילך.
ובכ"מ).
(107) סכ"ח ואילך (תורת מנחם – התוועדויות ח"א ע' 245
ואילך).
(108) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט, וסוף הל' מלכים.

(93) שם יז, יג.
(94) יב"ע – סוף פרשתנו (בשלח).
(95) שם, יב.
(96) ישעי' מט, יז.
(97) זכרי' יג, ב.
(98) תרגום אסתר ג, א.
(99) גיטין נז, ב. וש"נ.
(100) פ"ג (לעיל ע' 29).
(101) ישעי' מ, ה.

- ובהקדמה – שמצינו ש"נענש דוד מפני שקרא לדברי תורה זמירות, שנאמר¹⁰⁹ זמירות היו לי חוקיך"¹¹⁰,
 וטעם הדבר¹¹¹, "משום שבאמת מעלתה זו שכל העולמות בטלים לגבי דקדוק אחד ממנה היא מבחינת אחוריים
 כו", אבל אין זה עיקר ופנימיות התורה – שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה, "ואהיה אצלן אמן גו' שעשועים
 גו'"¹¹².
- ומזה מובן בנוגע ללימוד התורה – שכאשר לימוד התורה הוא על מנת שיתקרא רב, או אפילו מפני שהדבר
 מוצא חן בעיניו, היינו, ששכלו משיג היטב את הענינים השכליים שבתורה, ובמילא הרי הוא מודה גם בשאר
 הענינים שבתורה – הרי כיון שהגישה היא מצד שכל האדם הנברא, הרי זה רק בחינת אחוריים דתורה, ולא
 הפנימיות דתורה, ועל זה מגיע עונש, על דרך מה שכתוב בדוד, ובמכל שכן וקל וחומר.
- אלא לימוד התורה צריך להיות "לשמה", שהפירוש הפשוט בזה הוא – לשם התורה, דהיינו, לא באופן של
 "קרדום לחפור בו"¹¹³ בנוגע לענינים של פרנסה, ואפילו לא מצד השביעות-רצון והתענוג שלו בלימוד דבר
 שכלי, אשר, ככל שהשכל הוא עמוק יותר אזי מתענג יותר, ובאופן שאינו מערב בזה כלל ענינים של פניות
 ומציאות עצמו – שכל זה אינו ענין התורה עדיין;
- ענין התורה הוא "ואהי' אצלו גו' שעשועים", אלא, שרצה הקב"ה, מצד טובו, שיהיה הענין ד"נסעה וירדה
 כו'" (כמבואר בפרטיות בתניא¹¹⁴), "עד שנתלבשה . . בצירופי אותיות גשמיות בדיו על הספר", "בכדי שכל
 הנשמה או רוח ונפש שבגוף האדם תוכל להשיגן בדעתה כו'", ועל ידי זה יוכל להתאחד עם התורה ב"יחוד
 נפלא ועצום כו'"¹¹⁵, ועל ידי זה להיות חד עם קודשא בריך הוא.
- כו. ובענין זה – כמו בכל ענין – צריך להיות גם "בכך"¹¹⁶, במעשה בפועל בחיי היום-יומיים:
 כל יהודי צריך שיהיה לו בכל יום משך זמן שבו ילמד תורה ללא שום תכלית חיצונית. ואלו שיש ביכלתם
 – יקדישו משך זמן של כמה שבועות, חדשים ושנים, כדי ללמוד תורה ללא חשבונות צדיקים, שזהו לימוד
 התורה הרצוי – לשמה, בשביל התורה עצמה.
- ואכן, היו כמה וכמה שהתנדבו לעשות כן, אך עדיין ישנם כאלה אשר עם היות שמגדלים זקן שלם, מכל
 מקום, קשה להם לעמוד בנסיון ולהקדיש משך זמן ללימוד התורה לשמה.
- גם אם יכולים למצוא ביאור וסיבה לכך – הרי מ"סיבה" זו לא יבוא להיות לומד תורה לשמה... ועל כן
 צריך להיות, שמטרת הסיבה אינה אלא כדי שהדבר לא יהיה אצלו באופן של "נהמא דכיסופא"¹¹⁷, אלא יצטרך
 ללחום עם הטעם והסיבה ולהתגבר על זה, וללמוד תורה לשמה.
- ובפרט כאשר מדובר אודות כאלה שיש להם זקן שלם, שהוא ענין י"ג תיקוני דיקנא¹¹⁸, שכנגדם הם י"ג
 התיבות שבפסוק¹¹⁹ "והוא רחום יכפר עון וגו'", כפי שמבאר הצמח-צדק¹²⁰,
- בשו"ת הצמח צדק¹²¹ יש תשובה ארוכה על פי נגלה בטעם החיוב דזקן שלם, ואילו בחסידות ישנו ביאור
 קצר יותר מאשר הביאור בנגלה, והוא, שכאשר ה"תיקוני דיקנא" שלו הם בשלימות, אזי ממשיך י"ג מדות
 הרחמים, להיות "והוא רחום יכפר עון וגו'", שהוא ענין הסרת העון האף והמשחית כו',
 כך, שאפילו אם עדיין לא רחץ מטומאתו, הרי "דברי תורה אין מקבלים טומאה"¹²², ולכן צריך הוא מיד
 להתחיל ללמוד תורה.
- ובנוגע לפועל:

(109) תהלים קיט, נד.
 (110) סוטה לה, ס"א.
 (111) תניא ק"א קס, ב.
 (112) משלי ח, ל.
 (113) ראה רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"י. וראה גם תניא ספ"ח,
 ובהנסמן ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות" לשם (ע' עב).
 (114) פ"ד.
 (115) שם פ"ה.
 (116) ראה סה"מ ה'ש"ת ע' יא. ועוד. נסמן בלקו"ש חכ"ה ע' 426
 הערה 21.
 (117) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד.
 (118) ראה זח"ג קלא, א ואילך.
 (119) תהלים עח, לח.
 (120) יהל אור ע' תרכו ואילך.
 (121) יו"ד סצ"ג.
 (122) ברכות כב, א.

- 1 אם הדברים יפעלו עליהם מכאן ולהבא – אינני יודע, ואולי נשתנה הדבר עוד לפני הדיבורים שלי, אבל
2 בכל אופן, אני צריך לומר את שלי.
- 3 – מצינו לענין ברכת בדיקת חמץ, "שאף אם יבדוק הבדוק ולא ימצא שום חמץ בבדיקתו, אף על פי כן לא
4 בירך לבטלה, שכן היא המצוה לבדוק ולחפש אחריו שמא ימצא ממנו מאומה, ואם לא מצא אין בכך
5 כלום, וכבר קיים המצוה כתיקונה"¹²³.
- 6 ועל דרך זה גם במצות "הוכיח תוכיח את עמיתך", שאין נפקא מינה אם התוכחה פועלת פעולתה אם לאו.
7 – בודאי יש נפקא מינה... אבל לא בנוגע לקיום המצוה, והיינו, שגם אם לא פעל, מכל מקום, קיים המצוה.
8 וראי' לדבר – על פי נגלה:
- 9 איתא בגמרא במסכת ערכין¹²⁴ "עד היכן תוכחה . . . עד נזיפה . . . עד הכאה". והרי מובן בפשטות שבמצב
10 כזה (שהלה נזוף בו ועלול אפילו להכותו) לא פעלה התוכחה את פעולתה, ואף על פי כן אומרים לו, שכל זמן
11 שהלה אינו מכה אותו בפועל, צריך להמשיך ולהוכיח אותו, אף על פי שהלה כבר נזף בו.
- 12 וטעם הדבר – כיון שההוכחה והפעולה הם ענינים שונים; עליו מוטל הציור "הוכח תוכיח את עמיתך",
13 ולאחרי כן – הנה לפעמים, ברובא דרובא, מצליח לפעול עליו, אבל יש פעמים שמצד סיבות אינו פועל (והרי
14 זה כמו בבדיקת חמץ), ויפעל לאחר זמן.
- 15 ובנוגע לעניננו: באיזה אופן שיהיה – צריך הענין להיות מתוקן מכאן ולהבא.
- 16 כז. ועוד ענין בזה דובר אשתקד:
- 17 כיון שלא בכל זמני היום יכולים להתמסר ללימוד התורה באופן האמור – אפילו אלו שנמצאים באהלה של
18 תורה ותפלה, ועל אחת כמה וכמה בעלי-עסקים, או אלו שעליהם איתא בגמרא¹²⁵ שיוצאים ידי חובת מצות
19 תלמוד-תורה בלימוד פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, או אפילו בפסוק אחד,
- 20 הנה על זה ישנו הענין ד"תומכיה מאושר"¹²⁶, "תמכין לאורייתא"¹²⁷, – שיתנדבו מממונם להחזיקת אלו
21 שלומדים תורה באופן האמור, לספק להם כל צרכיהם, ועל ידי זה תהיה להם השתתפות¹²⁸ בלימוד התורה
22 לשמה כפשוטו, לשם התורה, ללא חשבונות צדדיים.
- 23 וכיון שלימוד התורה לשמה צריך להיות באופן שלא על מנת להתייחר, אפילו לא "להתייחר" דקדושה –
24 לכן דובר, שכל אלו שרוצים להשתתף בזה בממונם, תהיה גם ההשתתפות באופן האמור, היינו, שלא ידפיסו
25 אודותם בעיתונים, אפילו לא את שמותיהם בלבד, ועל אחת כמה וכמה ללא תמונותיהם (בלשון המדינה:
26 "פיקטשערס"), וגם לא יערכו להם "מי שברך" בעת קריאת-התורה, ולא ירשמו את שמותיהם על לוח-זכרון
27 מנחות או של עץ התלוי במקום פלוני – אף על פי שאיתא בתשובות הרשב"א¹²⁹ ש"מצוה לפרסם עושי
28 מצוה".
- 29 – אלו שיעמדו על כך שאינם רוצים ליתן באופן אחר, הנה בנוגע אליהם אין ברירה;
- 30 אבל האופן הרצוי בפעולה ד"תמכין לאורייתא" בנוגע ללימוד התורה לשמה (שנותנים לקופה ו"קרן"
31 מיוחדים שנקראים בשם "תורה") הוא – שצריך ליתן מתנת ידו כפי נדבת לבו וכפי שברכו ה' (שלכן, "עשיר
32 שהביא קרבן עני לא יצא"¹³⁰), אבל ללא פירסום.
- 33 אמנם, את הזכות שבדבר בודאי לא רוצים ליטול מהם, חס ושלום, ולכן, כל מי שרוצה, יכול לרשום שמו
34 ושם אמו, על פתקא בפני עצמה, ויזכירו אותו ב"היכל ה'" – על הציון של כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר,
35 לטוב לו ולכל בני ביתו בכל עניניו (אבל באופן ששני הענינים לא יהיו קשורים זה בזה).
- 36 כת. והנה, בשביל זה צריך לנהל מלחמה עם עצמו – ליתן מה שיותר, ושלא יהיה אצלו הרצון ("ס'זאָל זיך
37 גאַרניט וועלן") שמישהו יעמוד על השולחן ויכריז שפלוני בן פלוני נתן סכום כך וכך.

(127) זח"ג נג, ב.

(128) ראה רמ"א יו"ד סרמ"ו ס"א.

(129) ח"א סתקפ"א.

(130) נגעים פי"ד מי"ב.

(123) שו"ע אדה"ז או"ח סת"כ ס"א.

(124) טז, ב.

(125) מנחות צט, ב.

(126) משלי ג, יח.

- וכיון שהרבי אומר¹³¹ שנקל יותר לנצח במלחמה כאשר הולכים עם "מַאֲרֵשׁ" שמח – ינגנו עתה ניגון שמח.¹
 את ה"מַאֲרֵשׁ" יכולים לנגן הן אלו שמתנדבים והן אלו שלומדים, ואפילו אלו שהם בהסוג ש"לא יתן ולא יתנו אחרים" – שגם סוג זה נכלל במשנה¹³² בין ה"ארבע מדות" ש"בנותני צדקה" – גם הם יכולים לנגן ה"מַאֲרֵשׁ",⁴
 וסוף כל סוף ינצח היצר-טוב את היצר-הרע, אפילו בלא יודעין... במצב של שינה ("שלאֶפֶן־דיקערהייט")⁵
 – על דרך מה שכתוב בספרי¹³³ ש"מאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני ונתפרנס בה מעלה עליו הכתוב כאילו זכה", והיינו, שאפילו במצב כזה שכאשר בא לביתו ומגלה שאיבד סלע הרי הוא מצטער ובוכה על שאיבד כמה דולרים, מכל מקום, אומרת התורה שקיים מצות צדקה, כיון שבינתיים קיבל העני את צרכיו.⁸
 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) אלו שאינם רוצים ליתן, או שנותנים שלא כפי יכולתם – מסתמא יעזור השם יתברך שיתנו כפי יכולתם, ויעשו זאת ברצון הטוב ובחסד וברחמים, וגם אם לפי שעה יבכה היצר הרע, יהיה זה באופן ש"הזורעים בדמעה ברנה יקצורו"¹³⁴.¹¹
 (ואחר כך אמר:) כאמור, ינגנו עתה ניגון שמח, ויחלקו את הפתקאות כו'. – את הכסף יכולים למסור עתה או מחר, או להשליך דרך החלון... והעיקר, שיצינו שזהו עבור "קרן תורה", ואז לא ימסרו זאת עבור "ביקור חולים" חס ושלום...¹⁴
 וכמדובר פעם¹³⁵ שכל בני ישראל יהיו בריאים, והרופאים ישיגו פרנסתם מלימוד ה"שולחן-ערוך" של "הלכות דאָקטאָריע" – ולא יצטרכו להגיע להמעשה בפועל, וכך יהיו כולם מרוצים...¹⁶
 [לאחרי שניגנו ניגון "מַאֲרֵשׁ" – התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן עוד ניגון, ואחר כך צוה לנגן ניגון מכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו עדן, וניגון מכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ. ואחר כך צוה לנגן הניגון "צמאה לך נפשי"].¹⁸

* * *

- כט. דובר לעיל (בהמאמר¹³⁶) שספירת המלכות "לית לה מגרמה כלום", וכמו במלך, שהעם פועלים בו להיות מלך, ועל דרך הענין ד"אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם"¹³⁷.²⁰
 ובמקום אחר¹³⁸ מבואר, שכל ענינו של המלך ממצאיים לו השרים והעבדים וכל העם. ועל דרך מה שכתוב בגמרא¹³⁹ "גדלהו משל אחיו", היינו, שאלו שהיו תחילה "אחיו", נותנים לו הכל, עד שנעשית אצלו עשירות מופלגה.²³
 והנה, אף על פי שהמלכות לית לה מגרמה כלום, והיא רק מקבלת ממה שלמטה הימנה, מכל מקום, אין זה סתירה לענין ההתנשאות, ואדרבה, זוהי הדרך שתהיה התנשאות על עם, ובאופן שתתאחד עם ההתנשאות שמצד עצמה, התנשאות עצמית.²⁶
 ל. כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר, קודם שקיבל את הנשיאות, היה עשיר, כפשוטו בגשמיות. ועד כדי כך, שאמר פעם, שאביו (כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו עדן) ידע שמגירת-השולחן (של אדמו"ר מהוריי"צ) פתוחה לפניו, ובכל עת שזקוק לכסף, יכול לגשת וליטול משם כמה שצריך – מהכסף שהיה ברשותו של כ"ק מו"ח אדמו"ר קודם קבלת הנשיאות.³⁰
 ולכאורה, אין להשוות מעמד ומצב הנ"ל (שהיה קודם הנשיאות) להמעמד ומצב שהיה לאחר מכן – שהרי מלבד זאת שהיו זמנים שלא היתה הרחבות כל כך כמו באותה שעה שמגירת-השולחן היתה מלאה כסף, הנה אפילו כאשר לא היה חסר, היה זה באופן ש"לית לה מגרמה כלום", וזקוקים להעם והעבדים שלמטה הימנו.³³
 אמנם, על כך ישנו הסיפור שסיפר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר אודות זקנו, אדמו"ר מהר"ש:³⁴

(135) ראה שיחת יום שמחת תורה בסופה (לעיל חט"ו ע' 176).

(136) פ"ה (לעיל ע' 30 ואילך).

(137) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

(138) ראה תו"ח שמות קפה, ב.

(139) יומא יח, א. וש"נ.

(131) ראה סה"ש תש"ז ע' 122. וש"נ.

(132) אבות פ"ה מ"ג. וראה ביאורים לפרקי אבות (קה"ת, תש"ס)

ע' 281 ואילך.

(133) תצא כד, יט.

(134) תהלים קכו, ה.

1 אדמו"ר מהר"ש, גם בעת נשיאותו, הנה מצד סיבה היה עוסק בעצמו גם במסחר – בבורסה ("אויף דער
2 בירזשע") שבפטרבורג (עיר הבירה של רוסיה, שנקראת כיום "לענינגראד"). – הוא בעצמו יושב בליובאוויטש,
3 ומשם היה שולח "טלגרמות" לבאי-כחו בפטרבורג, להודיע להם אלו "ניירות" ("מניות") לקנות ואלו למכור
4 עבורו.

5 – באותם זמנים לא היה "רדיו" שממנו היו יכולים לדעת מצב הבורסה, ולהחליט איזה מניות לקנות או
6 למכור, לפי ידיעות שהתקבלו לפני כמחצית השעה. וגם כאשר היה מגיעים לליובאוויטש "עיתונים", היו כבר
7 עיתונים ישנים, מלפני כמה שנים... ומה גם שבימים ההם מסתמא גם בעיתונים לא היו ידיעות אודות מצב
8 ה"בורסה". ואף על פי כן, היה אדמו"ר מהר"ש שולח בכל יום ידיעות לפטרבורג כיצד לנהל את המסחר
9 בניירותיו. וכאשר אירע פעם שבא-כחו עשה פעולה כלשהי על דעת עצמו, הנה כאשר היה הפסד, הפסיד זאת
10 הלה מכיסו, וגם כאשר היה ריוח – הודיעו הרבי מהר"ש שכסף זה אינו שייך אליו, ולא יכניסוהו לקופה שלו,
11 כיון שאין זה מהמסחר שלו.

12 וכך היה אדמו"ר מהר"ש במשך כל ימי נשיאותו (וגם לפני כן, ונמשך אפילו לאחר הסתלקותו) עשיר גדול
13 – לפי המצב בימים ההם, בעל רכוש גדול, בממון, במניות ובכל הענינים¹⁴⁰.

14 ואף על פי כן אמר אדמו"ר מהר"ש, שאותם חמישים פרוטות ("קאפקעס") שנותן פלוני – מלמד בעיירה
15 שהיה ביכלתו ליתן "מעמד" רק חמישים פרוטות בשנה (או פעם בכמה שנים) – הרי זה אצלו יקר וחביב ביותר
16 ("ספעציעל טייער און ספעציעל געשמאק"), אף על פי שמצד החשבון בגשמיות לא היה לזה תפיסת-מקום
17 לגמרי!

18 לא. והביאור בזה יובן על פי המבואר בהמאמר:
19 ענין זה ש"לית לה מגרמה כלום", שלכן הענין ד"גדלהו" צריך להיות משל אחיו דוקא, שזהו שכל הצטרפותו
20 של המלך באה מהעם שלמטה הימנו, שנותנים לו בגלל רצונם שיהיה מלך עליהם – הרי זה מעורר אצלו את
21 ההתנשאות העצמית,

22 והרי התנשאות עצמית זו מגעת להתנשאות עצמית דלמעלה – שהרי אמרו חז"ל¹⁴¹ "מלכותא דארעא כעין
23 מלכותא דרקיעא", וכהכלל בקבלה (והובא בחסידות¹⁴²) שכל הכתרים משתלשלים זה מזה – ששרשה בעצמות
24 ומהות (למעלה מבחינת ז"א וכל הדרגות שלמעלה ממנו), על דרך התנשאות עצמית באדם התחתון שמושרת
25 בעצם הנפש.

26 ונמצא, שדוקא מצד הענין ד"לית לה מגרמה כלום", נעשה "כלי מחזיק" לכל הענינים שלמעלה.

27 לב. ועל פי זה מובן בנוגע לענינו:

28 מבלי הבט על כך שבגשמיות נעשה מצב באופן שיכול להתפרש אצל אחרים שצריך להיות "מקבל" – הרי,
29 לא זו בלבד שאין זה באופן "דאכיל מן חבריה בהית מסתכל ביי" (בוש הוא מהסתכל בפניו)¹⁴³, אלא אדרבה,
30 שענין זה פועל הרחבה והתנשאות עצמית,

31 והיינו, שדוקא ענין זה מעורר את עצם המשפיע, להיות מושל ושולט בעליונים ותחתונים לעשות כרצונו
32 בענינים רוחניים וגם בענינים גשמיים, בבני חיי ומזונא רויחא, וגם בענינים שהם למעלה מרוחניות וגשמיות
33 גם יחד.

34 וזהו הביאור באופן ההנהגה הנ"ל (ד"לית לה מגרמה כלום" אלא "גדלהו משל אחיו") שמצינו בצדיקים,
35 וביחוד נשיאי ישראל שבכל דור ודור,

36 – ועל דרך זה בקטנות יותר בנוגע לתלמידי חכמים בכלל, כדאיתא בזהר¹⁴⁴ ש"בזמנא דאילנא דטוב ורע
37 שלטא כו' (שזהו זמן הגלות) אינן חכמים דדמיין לשבתות . . לית לון אלא מה דיהבין להון אינן חולין כו'"
38 (עמי-הארץ) –

(140) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חט"ו ע' 323. וש"נ.

(141) ברכות נח, א.

(142) ראה לקו"ת ר"פ קרח. סה"מ תרס"ה ע' רס ואילך. המשך

סכ"ו.

תער"ב ח"א ע' קמט. סה"מ תש"ג ע' 112.

(143) ירושלמי שבהערה 117 (ובפני משה).

(144) ח"ג קד, סע"ב ואילך (ברע"מ). הובא ונת' בתניא אגה"ק

שאינן זה ענין של ירידה, אלא, ממון זה שניתן להם הוא ה"כלי" והאופן שבאמצעותו מגיעים ה"נותנים" ל"מאן מלכי רבנן"¹⁴⁵, שהנהגתם היא באופן ד"אמר מלכא עקר טורא"¹⁴⁶, שעוקרים ("מ'רייסט-אויס") את כל סדר ההשתלשלות, ומעמידים אותו להיות כפי שה"צדיק גזור"¹⁴⁷.

וזוהי הוראה בנוגע לאופן ההנהגה לאחר זה בכל דור ודור, עד לכבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר – שזהו הביאור על כך שראינו את כל הענינים של בעל ההילולא שבדרך הטבע לא היה להם מקום!

וזו תהיה גם הכנה והקדמה קרובה להזמן שבו יתעלה הטבע לגמרי – להיות "ונגלה כבוד הוי'" בטבע עצמו, היינו, שבכל מקום ובכל דבר, גם בדומם ממש (כלשון אדמו"ר הזקן בשער היחוד והאמונה¹⁴⁸), יראו את נפשו – כח הפועל בנפעל, דבר הוי' שמהווה אותו בכל עת ובכל רגע, ויראו זאת בעיני בשר, בדומם ממש שבעולם הזה הגשמי.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "והיא שעמדה"¹⁴⁹].

* * *

לג. ענינו של יום ההילולא – שבו היא העליה של בעל ההילולא לעולם יותר עליון, ובמילא, מעלה עמו את צאן מרעיתו, וכל הקרוב קרוב יותר – נוגע לו ענין העליה יותר, ולכן צריך הוא יותר להתכונן לכך. והנה, בנוגע ליום ההילולא בכל שנה – ישנו גם היום שלפני יום ההילולא שהוא הסיום של השנה שעברה. ובהקדמה – שתחלת השנה כוללת את כל השנה הבאה, שלכן נקראת תחלת השנה בשם "ראש השנה"¹⁵⁰, כפי שמצינו בנוגע לראש-השנה הכללי, באחד בתשרי או באחד בניסן¹⁵¹, ועל דרך זה בנוגע לראש-השנה בכל ענין, ובנדון דידן, ראש-השנה להסתלקות, שהוא העשירי בשבט. ומזה מובן שכשם שבערב ראש השנה הכללי עולים כל עניני השנה שעברה – כן הוא גם בנוגע לענינים הפרטיים שבשנה, שביום האחרון עולים כל הענינים של השנה שעברה.

ומובן, שכללות ענין עליית הנשמה כפי שהוא בנוגע לנשמת נשיא ישראל שקשור עם צאן מרעיתו, ולכן אפילו לאחר ההסתלקות קשורה נשמתו עם ענינים שבעולם הזה, על ידי החסידים והמקושרים והשייכים אליו, ועל ידם גם עם כלל ישראל – הרי אין ענין של עליה שאינו בשביל המשכה שלאחרי זה.

עליה ללא המשכה, שהוא ענין העבודה דרצוא ללא שוב – הרי זה סדר דעולם התהו; ואילו בנוגע לאופן העבודה של נשמות דתיקון, ובפרט נשיאי ישראל, ועל אחת כמה וכמה נשיאי חב"ד, שכל הענין דחב"ד מיוסד על כך שכל ענין יומשך בפנימיות ובאופן של "בכז" – הרי גם כשישנו יום שמוקדש לעליה, הנה בהעליה גופא ישנו כבר גם המשכה, וכאשר העליה היא למעלה מעלה עד אין קץ, אזי בדרך ממילא המשכה היא למטה מטה עד אין תכלית¹⁵².

לד. והנה, הפסוק האחרון בשיעור חומש היומי של ערב יום ההילולא – שהוא ה"גבול" שבין ערב יום ההילולא (סיום השנה שעברה) ובין התחלת השנה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה – הוא: "ובני ישראל יוצאים ביד רמה"¹⁵³, ובתרגום: "בריש גלי".

ואיתא בספרים¹⁵⁴ ש"בריש" ראשי תיבות רבי שמעון בן יוחאי. והיינו, שהענין ד"יד רמה" – שהוא ענין נעלה יותר הן מ"יד הגדולה" והן מ"יד החזקה"¹⁵⁵ – יתגלה על ידי זה שבזמן הגלות [שזהו ענינו של התרגום

פ"ב ה"ג) ש"רבי יוחנן . . . הוה מלקט פירורין" מסעודה שערכו ב"ד לאחר קידוש החודש.

(150) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. ובכ"מ.

(151) ר"ה בתחלתה.

(152) ראה תקו"ז סוף תנ"ז (וראה שם תי"ט – מ, ב). ז"ח יתרו לד, סע"ג.

(153) פרשתנו (בשלח) יד, ח.

(154) דגל מחנה אפרים במקומו. וראה שיחת יו"ד שבט תשי"ב בסופה (לקו"ש ח"ג ס"ע 872 ואילך).

(155) ראה לקו"ת נשא כא, ג. ובכ"מ.

(145) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ).

(146) ראה ב"ב ג, ב.

(147) ראה תענית כג, א. זח"ב טו, א. שבת נט, ב.

(148) פ"א.

(149) במהלך ההתועדות הורה כ"ק אדמו"ר שליט"א לכו"כ מהמסובים לומר "לחיים", ולכן א' אמר (בבת-שחוק) שמחר אינו צריך לישא כפיו, ובמילא יכול לומר "לחיים" על כוס גדולה. ולא' אמר שיהי' הכוס מלא, שהרי ע"פ דין "כלי שרת אין מקדשין אלא מלאין" (ובחים פח, א).

לא' אמר אודות הענין ד"שיריים" – שמצינו בירושלמי (מו"ק

- 1 בניגוד ללשון-הקודש, שמורה על העבודה בענינים של לעומת זה, חוץ-לארץ ואומות-העולם] עוסקים בלימוד
2 פנימיות התורה – שזהו ענינו של רשב"י: "פתח רבי שמעון", שהוא היה ה"צינור" לחבר נסתר עם גליא¹⁵⁶,
3 שגם הנסתר יומשך למטה בנגלה.
- 4 וזהו "בריש גלי" – שעל ידי רבי שמעון בן יוחאי ("בריש") נעשה "גלי", שזהו הפירוש והביאור (כפי שבא
5 אפילו בלשון תרגום) של "יד רמה", שזהו האופן שבו היתה הגאולה ממצרים, שאופן כזה לא היה בגאות
6 גלות בבל, ולא בגאות מדי ופרס ויון, כי אם "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹⁵⁷ – בגאולה העתידה.
- 7 ובפשטות – שעל ידי לימוד החלק בתורה שהתחלת התגלותו – "גלי" – היתה על ידי "בריש", ר' שמעון
8 בן יוחאי, ואחר כך נמשך בגלוי יותר על ידי תורת חסידות חב"ד עד כדי כך שיומשך בהבנה והשגה בשכל
9 דנפש האלקית, שכל אנושי ועד לשכל דנפש הבהמית – הנה על ידי לימוד זה, ובאופן ד"גדול תלמוד שמביא
10 לידי מעשה"¹⁵⁸, שהלימוד יומשך בענינים של מחשבה דיבור ומעשה בחיי היום-יומיים, יפעלו להיות "ובני
11 ישראל יוצאים ביד רמה" כפשוטו, והיינו, שעל ידי "יפוצו מעינותיך חוצה" קא אתי מר¹⁵⁹ – גאולה האמיתית
12 השלימה.
- 13 לה. והנה, ההכנה וההקדמה לזה צריכה להיות מעין זה – על דרך מה שכתוב¹⁶⁰ "טועמי' חיים זכו", שבערב
14 שבת קודש אחר חצות היום צריכים לטעום ממאכלי השבת¹⁶¹, שלכן, הנה לאחר חצות היום דאלף הששי
15 התחיל הגילוי של פנימיות התורה על ידי האריז"ל¹⁶².
- 16 וכיון שאז יהיה הטבע עצמו למעלה מן הטבע, ויהיה שידוד מערכות הטבע, ואז יהיה אצל כולם הענין של
17 בני חיי ומזונא רויחא, מבלי הבט על המצטרך להיות על פי טבע – הנה כמו כן גם ב"ערב שבת" לפנות ערב,
18 כאשר מאכלי השבת מוכנים בחלקם, אזי ישנו הענין ד"טועמי'", שמתחילים לטעום ולראות את הענינים של
19 שידוד המערכות בנוגע לבני, בנוגע לחיי, ובנוגע למזונא רויחא!...
- 20 וענין זה המשיכו נשיאי ישראל שענינם היה להמשיך את הענינים הנעלים ביותר בפנימיות דוקא, והגיעו גם
21 לפעולת ההמשכה למטה מעשרה טפחים.
- 22 לו. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):
- 23 יעזור השם יתברך שכל אלו הזקוקים לכך – יזכו לזרעא חייא וקיימא, בנים זכרים לומדי תורה ומקיימי
24 מצוות לומדי חסידות והולכים בדרכי החסידות, וכמו כן בענינים של חיי רויחא, וכמו כן בענינים של מזונא
25 רויחא.
- 26 וכל זה יהיה "ביד רמה" ו"בריש גלי" – מבלי להתפעל מפני מדידות והגבלות, ו"מה יאמרו הבריות"; אין
27 מה להתבייש שיראו זאת בעיני בשר, ויהיה זה בקרוב ממש, ואחר כך נזכה לביאת משיח צדקנו, בקרוב, במהרה
28 בימינו¹⁶³.
- 29 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "אני מאמין", ואחר כך צוה לנגן ניגון רבינו הזקן, ולפני זה ניגון נוסף –
30 הכנה לזה (וניגנו ניגון ר' מיכל מזלצטשוב, ואחר כך הניגון "א-לי אתה")].

* * *

- 31 לז. איתא בכתבי האריז"ל¹⁶⁴ שהדור דעכשיו, דהיינו, דרא דעקבתא דמשיחא, הוא גלגול של דור המדבר:
32 בדור המדבר היה חטא העגל, שבו נאמר¹⁶⁵ "ויתפרקו . . את נזמי הזהב אשר באזניהם" – האנשים דוקא,

(163) לאחר השיחה אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
שמעתי מעשה שסיומו הי' ששאלו "אזוי ווי ניקאלא?"... (ראה
סה"ש תרפ"ז ע' 160 ואילך, עיי"ש). אמנם, ענין זה הי' בזמנים ההם,
אבל עתה, הרי זה יכול להיות גם "לא כמו ניקאלא", אלא בחסד
וברחמים. והעיקר – שיתבצעו הענינים ("אבי די ענינים זאלן זיך
אויספירן").
(164) שער הגלגולים הקדמה כ'. ועוד.
(165) תשא לב, ג.

(156) ראה המשך חייב אדם לברך תרל"ח פכ"ה (נדפס בסה"מ
תרל"ח ע' קנב ואילך).
(157) מיכה ז, טו.
(158) קידושין מ, ב. וש"נ.
(159) אגה"ק דהבעש"ט – כתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ.
(160) נוסח תפלת מוסף דשבת.
(161) שער הכוונות ענין טבילת ע"ש. פע"ח שי"ח רפ"ג. הובא
במג"א אור"ח סר"נ סוסק"א, ושר"ע אדה"ז שם ס"ח.
(162) ראה לקו"ש ח"ל ע' 172. וש"נ.

- 1 ולא הנשים, שלא רצו ליתן עבור העגל¹⁶⁶; ולעומת זאת, בנדבת המשכן נאמר¹⁶⁷ "ויבואו האנשים על הנשים",
 2 "עם הנשים וסמוכין אליהם"¹⁶⁸, היינו, שהנשים קדמו¹⁶⁹.
- 3 ועל זה איתא בפרקי דרבי אליעזר¹⁶⁶ ש"נתן להן הקב"ה שכרן . . שהן משמרות ראשי חדשים יותר מן
 4 האנשים", שזהו מ"ש בירושלמי פסחים¹⁷⁰ "נשי דנהיגי דלא למיעבד עבדתא . . יומא דירחא, מנהג" (מנהג
 5 טוב הוא¹⁷¹), שצריכים לקיימו.
- 6 וזהו הטעם שבדרא דעקבתא דמשיחא תלמידי חכמים נשמעים לנשותיהם – שבזה מתבטאת העובדה
 7 שהנשים שבדור המדבר (שהגלגול שלו הוא בדרא דעקבתא דמשיחא) התנהגו כדבעי, מה שאין כן האנשים.
 8 לח. והרי כל עניני התורה הם (לא סיפור דברים, אלא) "תורה" – מלשון הוראה¹⁷²:
 9 ישנן נשים שסבורות שהענינים צריכים להתנהל על ידי הבעלים, והבעלים צריכים להשיג פרנסה, וכל שאר
 10 הענינים הם טפלים, ובלבד שהבעל יביא הביתה כך וכך דולרים שיוכלו לנהל את הוצאות הבית.
- 11 ועל זה היא ההוראה מהאמור לעיל¹⁷³ – שהנשים צריכות לדעת שדורנו זה הוא גלגול של דור המדבר,
 12 ולכן, ענינן הוא לבנות משכן, דהיינו, שהאשה (וכן הבת או האחיות) צריכה לעשות מהבית – משכן, ולא להניח
 13 שתהיה נתינת-מקום עבור "עגל הזהב".
- 14 כלומר: אפילו אם נרגשת איזו נטיה שבשביל כסף צריכים לוותר על ענין של יהדות – צריכה האשה לעמוד
 15 בתוקף ולצעוק: כיון שהבית צריך להיות משכן ומקדש להקב"ה, שיוכל לומר עליו "ושכנתי בתוכם", כלומר,
 16 בבית זה אתגלה עם הקדושה והאור שלי – אי אפשר לוותר על ענינים של יהדות!
- 17 אלא מאי, השאלה היא מה יהיה עם "עגל הזהב", כסף ופרנסה וכל הענינים – ובכן: התכלית של הכסף
 18 היא עבור הוצאות אכילה ושתיה ולבושים; ואילו כאשר נוספים דולרים בדרך שאינה רצויה – אזי משתמשים
 19 בהם עבור רופאים, רחמנא ליצולן, ועבור "מסים" ("טעקסס"), ועבור שאר ענינים של עגמת-נפש, אשר, מוטב
 20 היה שלא להרויח דולרים אלו, ובלבד שלא תהיה העגמת-נפש, אלא הקב"ה יתן את כל ההצטרפות באופן
 21 שיחיו חיים שקטים ובריאיים¹⁷⁴.
- 22 לט. וכשם שבימים ההם פעלו הנשים ("זיי האָבן אויסגעפירט") שעגל הזהב שרפוהו וטחנוהו ונעשה לאפר
 23 ועשן¹⁷⁵, ואילו המשכן נבנה (בעזרתן של הנשים שהן היו הראשונות לסייע בבניית המשכן והמקדש) באופן
 24 שקרשי המשכן (אף שנעשו מאותיות ק' ור' ש"אתחזיאו על סטרא בישא"¹⁷⁶) עומדים וקיימים לעולם, עד
 25 לעתיד לבוא (כדאיתא במדחז"ל¹⁷⁷),
 26 כמו כן בדרא דעקבתא דמשיחא שהוא הגלגול של הדור ההוא, בידן של הנשים למנוע את הענין ד"עגל
 27 הזהב", דהיינו ההשתחוויה לכסף תוך כדי ויתור על עניני יהדות, ואדרבה, לנצל את הכסף שמשיגים כדי
 28 לעשות מבתיהן משכן ומקדש להשראת השכינה,
- 29 ואז לא חסר מאומה בכל המצטרך, הבעל בריא, האשה בריאה והילדים בריאים, ומתוך בריאות ושמחה
 30 מגדלים את הילדים לתורה לחופה ולמעשים טובים, והם נעשים "צבאות השם" – כמו ביציאת מצרים שהנשים
 31 העמידו דור שהכירו את הקב"ה בקריעת ים סוף¹⁷⁸ ואמרו "זה א-לי ואנוהו"¹⁷⁹.
- 32 וכאמור, בידן של הנשים שכל אחת תעשה מביתה משכן ומקדש להקב"ה, שאז יהיה הבית בריא, חי ושמח,
 33 ויהי' בו אלקות בגלוי, ועל ידי זה יזכו – יחד עם בעליהן וילדיהן – לילך בקרוב לקראת משיח צדקנו, במהרה
 34 בימינו אמן.

(174) ראה גם שיחת מוצאי ש"פ בראשית תשי"ד (לאגודת נשי ובנות חב"ד) ס"ב (תורת מנחם – התוועדויות ח"י ע' 140). ח"י"ב שם. וש"נ.

(175) תשא לב, כ.

(176) זח"א ב, ב.

(177) יומא עב, סע"א. וש"נ.

(178) סוטה יא, ב.

(179) פרשתנו (בשלח) טו, ב.

(166) פרדר"א פמ"ה. הובא בטווא"ח סתי"ז. וראה אוה"ת ע' אתתקפה ואילך (ע"ד החסידות).

(167) ויקהל לה, כב.

(168) פרש"י עה"פ.

(169) רמב"ן עה"פ.

(170) רפ"ד – הובא בחידושי הרד"ל לפרדר"א ובטור שם.

(171) קרבן העדה שם.

(172) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. זח"ג נג, ב. ועוד.

(173) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"י"ב ע' 107 ואילך.

1 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' – פעם אחת)].

* * *

2 מ. ישנם כאלו ששאלו שאלות – עוד בזמנו של רבינו הזקן, בזמנו של אדמו"ר האמצעי, בזמנו של
3 הצמח-צדק, ועד לזמנו של כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר – למה אינם רואים נסים ואותות ומופתים?
4 והתירוק על זה – שהנהגה היא באופן ד"רוח אמשין רוח ואיתי רוח¹⁸⁰:

5 כאשר משהו מתעקש ("ער שפארט זיך איין") ורוצה להיות מונח דוקא בדרכי הטבע – לא מחוייבים לבטל
6 את בחירתו ולהראות לו שבטבע יש לו מופתים!

7 אבל אלו שמשתוקקים ("די וואָס גאַרן" – כך היה הלשון פעם) ורוצים ומאמינים שישנו הענין במציאות,
8 ורצונם לראות זאת בד' אמות שלהם – אכן ראו זאת בזמנו של רבינו הזקן והנשיאים שלאחריו, עד לזמנו של
9 הרבי נשמתו עדן, כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר¹⁸¹,

10 – "נ"ע" (נשמתו עדן)¹⁸² – תהיה הנשמה שם, מהיכי תיתי, אבל העיקר הוא שתהי' כאן, ותנהיג אותנו
11 ותסייע בהענינים המצטרפים לנו, עד ביאת משיח – ואז תצטרך בודאי להנהיג ("דעמולט וועט זי ערשט דאַרפן
12 פירן"), נשמה בגוף – בהענינים שבהם צריכים לילך בדרך העולה בית אל.

13 מא. אמנם, גם כאשר גם משהו מתעקש שלא להאמין בענינים אלו, ורצונו שיהיה דוקא בדרכי הטבע, שגם
14 ה"רואה-חשבון" ("בוק-קיפער", "בוך-האַלטער") יסכים שכן הוא, ובלא-הכי אינו מאמין שיש אפשרות אחרת
15 – אזי ישנם שני סדרים:

16 לפעמים מתחשבים בו, וכיון שאינו מסכים, אי אפשר לעשות מאומה, ובמילא ישאר מונח ב"צמצום", למטה
17 מעשרה טפחים, לפי החשבון המתקבל אצל ה"רואה-חשבון", ולא כפי שמתקבל אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר, אצל
18 נשיא הדור.

19 אבל לפעמים יש דרך שלא מתחשבים בו; כיון שרואים שרחמנות על יהודי, ורחמנות על הענינים שיכול
20 לפעול בהם – אזי לא מתחשבים עם הצמצום של ה"כלי", ולא זו בלבד שמשפיעים ב"כלים" שישנם, אלא
21 עוד זאת, שעושים עבורו גם "כלים" נוספים, ובהם נותנים המשכה והשפעה,

22 – כמו שכתוב¹⁸³ "השלך על ה' יהבך והוא יכלנך", שיתן לך גם את ה"כלים"¹⁸⁴, היינו, שלא זו בלבד
23 שממשיכים ב"כלים" שמכניס מלמטה, כלים מצומצמים, אלא שעושים עבורו כלים נוספים ("עקסטרא" –
24 כלשון המדינה),

25 כיון שהזמן קצר, כך, שחבל על הזמן שהוא מבוזבז מענינים שיש אפשרות שלא יהיה מבוזבז מהם ולא
26 יצטרך להתעסק עמהם, ואז יוכל לנצל את כוחותיו (לא בענינים של "סור מרע", אלא) בענינים של "עשה טוב".

27 מב. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

28 יעזור השם יתברך שיהיו הענינים בהרחבה עד כמה שאפשר ("וויפל ס'לאַזט זיך"), ואחר כך יהיה הענין
29 ש"הוא יכלכלך" – באיזה "כלים" שיהיו, בצבע לבן, צבע אדום או צבע ירוק (כמובא בספרי קבלה¹⁸⁵ המשל
30 על שינויי הכלים מגוונים אלו, הכוללים את כל הגוונים); העיקר שיהיה רוב טוב למטה מעשרה טפחים, בכל
31 הענינים הנצרכים, "די מחסורו אשר יחסר לו"¹⁸⁶, ואחר כך יהיה באופן ש"אתה מחוייב לעשרו"¹⁸⁷, שתהיה
32 עשירות בענינים רוחניים ובענינים גשמיים,

33 והרי עשירות לאמיתתה היא – גאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו.

34 [כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "ניע זשוריצי כלאַפּצי"].

קונטרסים ח"ב שלח, סע"ב.

(185) ראה פרדס שער ד פ"ד. סה"מ תש"י ע' 135 ובהערת כ"ק

אדמו"ר שליט"א שם. וש"נ.

(186) פ' ראה טו, ח.

(187) ראה כתובות סז, ב. ספרי ופרש"י עה"פ.

(180) זח"ב קסב, רע"ב.

(181) ראה תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ע' 74 ואילך. ועוד.

(182) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ה ע' 183. וש"נ.

(183) תהלים נה, כג.

(184) ראה סה"מ עזרת ע' קז. תפר"ח ע' כח. תרצ"ט ע' 21. סה"מ

בס"ד. שיחת* ש"פ בשלח, ט"ו בשבט, ה'תשט"ז.

בלתי מוגה

- א. על הפסוק¹ "אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת גו'" – שקורין ביום השבת קודש זה, שבת שירה – איתא בגמרא²: "שר לא נאמר אלא ישיר (משמע לעתיד), מכאן לתחיית המתים מן התורה", והיינו, שגם לעתיד לבוא ישיר משה רבינו – "גואל ראשון הוא גואל אחרון"³ – יחד עם בני ישראל את השירה הזאת. ב. בהתחלת השירה נאמר⁴ "אשירה לה" (ומפרש הכתוב טעם הדבר) כי גאה גאה", ומפרש התרגום "אתגאי על גיתניא", היינו, שהקב"ה מתגאה (גבוה) על גאים: גאים" ("גיתניא") – לא קאי על בעלי-גאווה [שהרי בעלי-גאווה הם הסוג היותר גרוע ושפל בין בני-אדם⁴, ואין זה גדלות להיות למעלה מהם], אלא כדאיתא במדרש⁵ ד' מיני גאים נבראו בעולם, גאה שבבריות אדם, גאה שבעופות נשר, גאה שבבהמות שור, גאה שבחיות ארי, וכולם נטלו מלכות, וניתנה להם גדולה, והם קבועים תחת המרכבה של הקב"ה, שנאמר⁶ ודמות פניהם פני אדם ופני אריה ופני שור ופני נשר . . . ועל זה נאמר . . . כי גאה גאה".
- כלומר: מדובר אודות מעלה אמיתית שניתנה על ידי הקב"ה להיות להם מלוכה וממשלה על אלה שנמצאים תחתם, ובפרט האדם שנתברך בשליטה וממשלה על כל הבריאה, כמו שכתוב⁷ "וירדו בדגת הים וגו'", והיינו, שאם רק לא נסתלק "צלם אלקים" מעל פניו⁸, אזי אפילו תינוק בן יומו⁹ – שבודאי לא שייך אצלו רגש של גאווה – יש לו שליטה וממשלה על כל העולם;
- ועל זה נאמר "כי גאה גאה" – שהקב"ה הוא גבוה גם ממעלות אלו.
- והגאות של הקב"ה על הגאות של ד' פני המרכבה ("גאה גאה") היא באופן שבאין-ערוך כלל:
- הגאות של ד' פני המרכבה – להיותה באופן של מלוכה, היא באופן של אין-ערוך, שזהו אופן ההנהגה של מלך, ולכן "מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול"¹⁰, ואמרו רז"ל¹⁰ "שתהא אימתו עליך", וכל עניני המלוכה באים בדרך גזירה דוקא.
- ועל זה נאמר "כי גאה גאה" – שהגאות של הקב"ה על הגאים, "גאה גאה", היא גם כן בדרך אין-ערוך.
- ג. ועל פי זה יובן ששירה זו יאמרו גם לעתיד לבוא:
- כיון שלעתיד לבוא יהיה אלקות בגילוי, והיינו, שהמעמד ומצב שישנו עתה בעלמא דאתכסייא יהיה לעתיד לבוא גם בעלמא דאתגלייא¹¹, שיהיה ניכר בכל הנבראים שהמציאות שלהם היא אלקות – אם כן, מהו ענין השירה לעתיד לבוא, בשעה שכל המציאות אינה אלא אלקות?
- והביאור בזה – על פי האמור לעיל ש"גאה גאה" הוא ענין שבדרך אין-ערוך:
- ידוע פירוש אדמו"ר הזקן¹² בדברי המשנה¹³ "כל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר", שכל עניני העליות הם על ידי שיר, והיינו לפי שענין השירה קשור עם שמחה, ושמחה פורצת כל הגדרים¹⁴.
- ולכן יצטרך להיות ענין השירה גם לעתיד לבוא – כיון שדוקא על ידי השמחה (ענין השירה) שפורצת כל הגדרים, יכולים "ליקח" גם הענינים שבאין-ערוך (שהיו לעתיד לבוא).
- וזהו מש"נ "אשירה לה" כי גאה גאה" – שהצורך בענין השירה הוא כדי ליקח את הענינים שבדרך אין-ערוך ("גאה גאה").

(* שיחה זו נדפסה בלה"ק בבטאון חב"ד (חוברת טז בתחלתה) עם כו"כ תיקונים מכ"ק אדמו"ר שליט"א, שנעתקו למהדורא זו.

(1) פרשתנו טו, א.

(2) סנהדרין צא, ב (ובפרש"י). מכילתא ופרש"י עה"פ.

(3) ראה שמו"ר פ"ב, ד"ו. זח"א רנג, א. שער הפסוקים ויחי מט, יו"ד. תו"א ר"פ משפטים.

(4) ראה סוטה ה, א. וראה רמב"ם הל' דעות פ"ב ה"ג. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ג.

(5) שמו"ר פרשתנו פכ"ג, יג.

(6) יחזקאל א, יו"ד.

(7) בראשית א, כו.

(8) ראה פרש"י עה"פ.

(9) ראה שבת קנא, ב. הובא בפרש"י עה"ת נח ט, ב.

(10) כתובות יז, א. וש"נ.

(11) ראה תו"א פרשתנו סב, א. ובכ"מ.

(12) ראה לקו"ת ברכה צח, א. סה"ש תש"ג ע' 111.

(13) שבת רפ"ה.

(14) ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

- ד. והנה, על פי הכלל¹⁵ שכל מה שלמעלה מעלה ביותר יורד למטה מטה ביותר, מובן, שכיון שזהו אור שבאין-ערוך, "גאה גאה", אזי לא מספיק בשביל זה ענין של מטה סתם, אלא מטה מטה דוקא.
- וכפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמאמר¹⁶ בענין ההשפעה מרב לתלמיד – שאמיתית הענין ד"רב ותלמיד" הוא בהיותם באין-ערוך זה לזה¹⁷ – ש"בכדי שיהיה כלי לקבלה הרי זה דוקא כאשר הוא בתכלית הביטול והשפלות", היינו, לא סתם ביטול וסתם שפלות, אלא תכלית הביטול ותכלית השפלות, וכפי שממשיך לבאר ש"אין זה מספיק עדיין מה שהתלמיד אינו בבחינת יש ומציאות, כי אם דוקא כאשר יהי' בבחינת ביטול והעדר המציאות", "ביטול במציאות לגמרי".
- ה. על פי זה יש לבאר מה שכתוב בזהר¹⁸ בענין ג' המדרגות שבתפלה, "תפלה למשה"¹⁹, "תפלה לדוד"²⁰ ו"תפלה לעני"²¹, וז"ל:
- "מאן חשיבא מכולהו . . תפלה דעני . . כיון דצלי צלותי פתח כל כוי רקיעין וכל שאר צלותין דקא סלקין לעילא דחי לון ההוא מסכנא . . דכתיב²² תפלה לעני כי יעטוף (לשון איחור, כמו "ובהעטף הצאן" . . העטופים ללבן"²²). . איהו עביד עטופא לכל צלותין דעלמא ולא עאלין עד דצלותא דילי' עאלת, וקב"ה אמר יתעטפון כל צלותין וצלותא דא תיעול לגבאי", היינו, שכל התפלות, תפלה למשה ותפלה לדוד, ממתינות ל"תפלה לעני", שמצד מעלתה בוקעת היא את כל השערים, ואז יכולות לעלות כל שאר התפלות.
- ולכאורה אינו מובן: נתבאר לעיל בהמאמר²³ שענינו של דוד הוא ספירת המלכות, דלית לה מגרמה כלום²⁴, שזהו מעמד ומצב של עניות. ואם כן, "תפלה לדוד" ו"תפלה לעני" היינו הך, ולמה מחלקם בזהר לב' דרגות? והביאור בזה – באותיות הקבלה – שענינו של דוד הוא ספירת המלכות כמו שהיא באצילות, ואילו "עני" קאי על ספירת המלכות כפי שיוורת לבריאה יצירה עשיה, "רגליה יורדות"²⁵ – שזוהי העניות האמיתית, כי, בעולם האצילות כל הענינים הם אלקות, מה שאין כן בבריאה יצירה עשיה, ששם לאו איהו וחייוי חד ולא איהו וגרמוהי חד²⁶, הרי זה ענין של עניות אמיתית.
- ומצד הביטול והשפלות בתכלית שיש בתפלה לעני (עניות אמיתית) לגבי תפלה לדוד – מגעת תפלה לעני למעלה יותר.
- כלומר: בודאי ש"תפלה למשה" ו"תפלה לדוד" מתקבלות למעלה גם מצד עצמן (לולי "תפלה לעני"), כיון שגם ב"תפלה לדוד" ישנו ענין הביטול דלית לה מגרמה כלום, וכמו כן ב"תפלה למשה", שהרי "האיש משה עניו מאד גו"²⁷;
- אלא, שתפלות אלו מגיעות רק עד מקום מסויים, ועדיין ישנם שערים שבהם אינן יכולות לעלות מצד עצמן, כי אם על ידי "תפלה לעני" דוקא, שאין לך שער ש"תפלה לעני" אינה בוקעת אותו – כי, מצד תכלית הביטול והשפלות שב"תפלה לעני" מגיעים גם לענינים שבאין-ערוך כלל.
- וכאמור, שכל מה שלמעלה מעלה ביותר יורד למטה מטה ביותר, היינו, שה"מטה מטה" הוא כלי לא רק ל"מעלה" סתם, אלא ל"מעלה מעלה", שלכן, אין לך שער ש"תפלה לעני" אינה בוקעת אותו.
- וזהו מה שנאמר²⁸ "תפלה לדוד הטה הוי' אונך עני כי עני ואביון אני" – דכיון שדוד הכיר במעלת "תפלה לעני" שמגעת למעלה יותר מ"תפלה לדוד", לכן הוסיף "כי עני ואביון אני", שעל ידי זה יגיע למעלה יותר מאשר על ידי "תפלה לדוד" מצד עצמו.
- ו. וההוראה מזה בעבודה:
- אלה הנמצאים באהלה של תורה ובאהלה של תפלה, עומדים אמנם בתנועה של ביטול, כיון ש"כל הקרוב

(21) שם קב, א.

(22) ויצא ל, מב ובפרש"י.

(23) ד"ה באתי לגני דיו"ד שבט פ"ט (לעיל ע' 37).

(24) ראה זהר ח"א לג, ב. רמט, ב. ח"ב רטו, א. ועוד.

(25) משלי ה, ה. וראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תקסד ואילך).

(26) ראה תקו"ז בהקדמה (ג, ב).

(27) בהעלותך יב, ג.

(15) ראה בארוכה שערי אורה שער הפורים ד"ה יביאו לבוש

מלכות פ"ב ואילך, פל"ב ואילך. ועוד.

(16) ד"ה באתי לגני ה'ש"ת פ"ו (סה"מ תש"י ע' 120).

(17) ראה סה"ש תורת שלום ע' 230.

(18) ח"ג קצה, א.

(19) תהלים צ, א.

(20) שם פו, א.

אל ה' . . צריך להיות יותר שפל רוח כו"כ²⁸, אבל אף על פי כן, אין זה מספיק עדיין, כיון שיש להם¹ שביעות-רצון מזה "ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות"²⁹, ומצד השביעות-רצון² הרי הם בבחינת מציאות.

הן אמת שאינו מציאות בפני עצמו, אלא מציאות של קדושה, שהרי מציאותו היא ש"שמת חלקי מיושבי בית המדרש", ובכלל עומד הוא בתנועה של ביטול מצד זה שכל הקרוב כו' הוא בטל יותר (כנ"ל), אבל אף על פי כן, הרי הוא בכל זאת "מציאות".

ועל זה באה ההוראה – שכדי לקבל הבחינה ד"גאה גאה", צריך להיות "בתכלית הביטול והשפלות", "בבחינת ביטול והעדר המציאות", היינו, לא רק שאינו מציאות בפני עצמו, אלא באופן של "ביטול במציאות לגמרי".

וכמו כן אלה שנתמנו להיות שלוחים של "מאן) מלכי רבנן"³⁰, וממלאים את השליחות של "מלכי רבנן", שזוהי השליחות של מלכות דאצילות בבי"ע – כיון שכל מברר צריך להתלבש בלבושי המתברר³¹, נמצאים הם בעומק תחת, ומצד זה צריכים להיות בהעדר המציאות לגמרי, ודוקא על ידי זה נעשים "כלי" להמשכה שבאין-ערוך.

ז. ועל פי זה יובן גם מה שאומרים לאחר שמונה-עשרה (בתפלת "אלקי נצור") "ונפשי כעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך"³²:

כיון שרק לאחר שמונה עשרה אומרים "ונפשי כעפר לכל תהיה", משמע, שעד עתה, באמצע שמונה עשרה, לא היה עדיין ביטול זה, ואף על פי כן, מתמלאים כל הבקשות שבח"י ברכות דשמונה עשרה; ורק בשביל הענין ד"פתח לבי בתורתך" צריך להיות הביטול ד"ונפשי כעפר לכל תהיה".

הענין בזה:

בודאי שבכל תפלת שמונה עשרה ישנו ענין הביטול – שהרי קודם תפלת שמונה עשרה אומרים הפסוק³³ "אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך", וכללות תפלת שמונה עשרה היא "כעבדא קמי מרי"³⁴. ואכן דוקא מצד הביטול נעשה מילוי הבקשות שבתפלת שמונה עשרה; ואף על פי כן, כדי לפעול את הענין ד"פתח לבי בתורתך", לא מספיק הביטול שישנו עד עתה, אלא צריך להיות הביטול ד"ונפשי כעפר לכל תהיה".

וטעם הדבר – כיון ש"פתח לבי בתורתך" הוא ענין נעלה ביותר, שזוהי ה"פתיחה" בתורה כפי שהיא ללא מיצרים, בבחינת "מרחב העצמי", והענין דמרחב העצמי בא בנקודה (דביטול) דוקא. ובשני אופנים: במרחב לגמרי, או בנקודה אמיתית שאין בה לא אורך ולא רוחב ולא עומק, העדר המציאות לגמרי. ובשביל זה צריך להיות הביטול ד"ונפשי כעפר".

וזוהי שמצינו שדוד היה מחבר תורה שלמעלה בהקב"ה³⁵ – כי, מצד הביטול דודו באופן ד"עני ואביון אני", פעל (לא רק בתורה שלמטה אלא גם) בתורה שלמעלה, לחבר אותה בהקב"ה, ששם הרי היא באופן של מרחב עצמי.

* * *

ח. האמור לעיל שייך גם להמדובר בארוכה בשנה שעברה³⁶ ובקצרה גם בשנה זו³⁷, אודות תלמידי הישיבות בכלל, ותלמידי תומכי תמימים בפרט, שבמשך כמה שנים צריכים ללמוד תורה ללא חשבונות, שלא לחשוב אודות ענינים של תכלית, לא רק תכלית בענינים חיצונים, אלא אפילו תכלית של קדושה, אלא להתמסר לגמרי ללימוד התורה בתכלית הביטול.

וראיה.

(28) תניא אגה"ק ס"ב.

(29) ראה ברכות כח, ב. נוסח "הדרן עלך" שאומרים לאחר סיום

מסכת.

(30) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנ"ג, ב (ברע"מ).

(31) ראה סה"מ תרנ"ח ע' קעב ואילך. ועוד.

(32) ברכות יז, א.

(33) תהלים נא, יז. וראה תורת מנחם – התועדויות ח"ה ע' 104

(34) ראה שבת יו"ד, א.

(35) ראה ס' הבהיר סנ"ח (קצו). זח"ג רכב, ב. הובא בלקו"ת

שמיני (יח, ב. יט, ד). שלח (מז, רע"ג. נא, סע"א). ובכ"מ.

(36) שיחת יו"ד שבט סכ"ח ואילך (תורת מנחם – התועדויות

ח"ג ע' 245 ואילך).

(37) שיחת יו"ד שבט סכ"ח ואילך (לעיל ע' יג ואילך).

1 והענין בזה:

2 בשביל לימוד התורה באופן שיהיה "פתח לבי בתורתך" – צריך להיות תכלית הביטול באופן ד"ונפשי כעפר
3 לכל תהיה", היינו, להתבטל לגמרי כעפר שהכל דשין עליו³⁸, ובמילא, לא לחשוב אפילו אודות תכלית של
4 קדושה, אלא להתמסר לגמרי ללימוד התורה.

5 ודוקא באופן כזה נעשית הצמיחה האמיתית – שמצליח בלימוד התורה, ואז יש לו בדרך ממילא גם את
6 שאר הענינים, הן הענינים הפנימיים והן הענינים החיצוניים.

7 ט. ובאותיות פשוטות ("אין זשארגאן ווערטער"):

8 במשך הזמן שמקדישים תלמידי הישיבות ללימוד התורה – מספר השבועות, החדשים או השנים – צריכים
9 להיות שקועים לגמרי ("פארטרונקען") בלימוד התורה, ולא לחשוב מה שיהיה לאחר זמן.

10 – יתכן מצב שכרגע יושב הוא ולומד, אבל יש כבר במחשבתו אודות העתיד. אמנם ברגע זה מוכרח הוא
11 ללמוד, אבל כבר עתה חושב הוא "מתי³⁹ יבוא לידי"... ובמילא, אין זה לימוד התורה כדבעי, כי, במקום שרצונו
12 ומחשבתו של אדם שם הוא נמצא⁴⁰, וכיון שרצונו ומחשבתו בה"תכלית", הרי כבר עתה נמצא הוא שם, ואין
13 זה אלא מחוסר זמן.

14 ובפשטות – להיות מונחים לגמרי בלימוד התורה, מבלי לחשוב אודות תכלית בענינים חיצוניים ואפילו לא
15 בענינים פנימיים; לא לחשוב מה יהי' בקשר לשידוך, מה יהיה בקשר לזון ולפרנס בני ביתו, "אל תצטרך לבריות
16 וכו'"⁴¹, שכן, אף שענינים הנ"ל הם ענינים של קדושה, מכל מקום, בשביל לימוד התורה דרוש ביטול והעדר
17 המציאות לגמרי ("אָנווערן זיך אינגאַנצן"), ולהיות שקועים לגמרי בלימוד התורה.

18 וכאמור, שלא זו בלבד שעל ידי זה נעשה "פתח לבי בתורתך", אלא עוד זאת, שיש לו גם הענינים
19 הצדדיים – הענינים הפנימיים, ואפילו הענינים החיצוניים.

20 י. וכיון שאין לאדם להקל על עצמו – צריך לידע שמדובר לא רק אודות תלמידי הישיבות, אלא גם אודות
21 בעלי עסקים:

22 גם בעלי עסקים צריכים לקבוע עתים לתורה. ולכן, תובעים גם מהם שבשעת הלימוד יהיו בביטול והעדר
23 המציאות לגמרי, "ונפשי כעפר לכל תהיה", ולהיות שקועים לגמרי בלימוד, ולא באופן שהלימוד הוא בשביל
24 סגולה לפרנסה, או באופן של "מה חובתי ואעשנה"⁴², שאז הלימוד נחשב לו כמשא, וממהר לחזור תיכף
25 לעסקיו.

26 יא. ויש להוסיף בכל זה:

27 מבואר בהמאמר¹⁶ אופן קבלת השפעת הרב על ידי התלמיד (דהיינו ברכ ותלמיד שהם באין-ערוך זה לזה,
28 כנ"ל סעיף ד), שלא די בכך שהתלמיד אינו מציאות בפני עצמו ("שאינו בבחינת יש ומציאות"), אלא צריך
29 להיות "בבחינת ביטול והעדר המציאות", היינו, אפילו לא מציאות של תלמיד שמשתדל להבין בשכלו את דברי
30 הרב, אלא צריך להיות "בבחינת ביטול במציאות לגמרי", "כלי ריקן", ודוקא אז – "מחזיק"⁴³.

31 – בודאי צריך התלמיד לקבל את ההשפעה בכח שכלו, אלא שזהו רק בגלל שמקום הקבלה צריך להיות
32 מעין וסוג האור הנשפע, ולכן, כיון שהרב משפיע שכל, צריך גם התלמיד ליקח את ההשפעה בכח השכל שלו
33 ולא בכח אחר, והיינו, שהשימוש בכח שכלו אינו אלא כדי שיומשך בו האור הנשפע, אבל קבלת ההשפעה
34 כשלעצמה אינה עם ה"מציאות" שלו, אלא באופן של העדר המציאות.

35 וכמסופר בגמרא⁴⁴ אודות רבא "דקא מעיין בשמעתא ויתבה אצבעתא ידיד' תותי כרעא וקא מייץ בהו וקא
36 מבוען אצבעתי' דמא" – דלכאורה אינו מובן: הרי יש בכך משום חובל בעצמו? – אך הענין הוא, שמצד היותו
37 שקוע לגמרי בלימוד התורה, לא הרגיש כלל את מציאותו.

(42) סוטה כב, ב.

(43) ברכות מ, א.

(44) שבת פה, סע"א.

(38) ראה עירובין נד, א.

(39) לשון חז"ל – ברכות סא, ב.

(40) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סמ"ח. וש"נ.

(41) שבת קיח, א. וש"נ.

יב. וכמו כן צריך להיות בעבודת התפלה:

צריכים להתייגע בעבודת התפלה, באופן שבשעת התפלה יהיו שקועים לגמרי ("אינגאנצן אריינגעטאָן") בתפלה, מתוך ביטול והעדר המציאות.

ועל דרך שמצינו בירושלמי⁴⁵ "אנא מחזק טיבו לראשי דכד הוה מטי למודים הוא כרע מגרמי", היינו שכורע מעצמו; מצד ביטול מציאותו לענין התפלה, הרי כיון שסדר התפלה הוא שצריך לכרוע ב"מודים", נעשה אצלו כפי שמתחייב מצד התפלה, כי ענין התפלה נעשה המציאות שלו.

כלומר: אין זה באופן שהוא כורע, שכן, להיותו במצב של ביטול והעדר המציאות, הרי אין כאן מי שיכרע; אלא "כרע מגרמי", כיון שכך מתחייב מצד ענין התפלה.

ולהעיר:

הענין ד"כרע מגרמי" יכול להיות באופן נמוך ביותר – שאינו יודע שהגיע לאמירת "מודים", לפי שבשעת מעשה חושב הוא אודות מי יודע מה... ואף על פי כן כורע מעצמו, מצד הרגילות לכרוע במודים;

אבל מובן שכאן מדובר אודות "כרע מגרמי" באופן היותר נעלה – שהרי ענין זה הובא בירושלמי בנוגע לגדולי ישראל שאצלם היו עילויים גדולים ביותר, וא"כ, הפירוש ד"כרע מגרמי" הוא מצד ביטול המציאות לגמרי.

אמנם, גם מי שלא הגיע לדרגת ביטול במציאות, ואפילו לא לביטול היש, ואפילו לא לביטול בכלל – הנה לגבי ענינים של פועל ממש צריך להתנהג באופן ההנהגה של ביטול במציאות לגמרי, עד לאופן ד"כרע מגרמי", ובדרך הוראת שעה יכול להתהפך הענין ד"כרע מגרמי" באופן היותר פחות הנ"ל – לאופן היותר נעלה.

יג. וזהו גם הביאור במה שכתוב באהרן, "ויעש כן אהרן גו'", "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה"⁴⁶: לכאורה אינו מובן: מהו שבחו של אהרן שלא שינה? אפילו יהודי פשוט, כשימנו אותו לכהן גדול, ילישוהו שמונה בגדים, וישלחוהו לבית המקדש להדליק את המנורה – בודאי ידליק את המנורה כפי ציווי הקב"ה, ולא ישנה מאומה?

והביאור בזה⁴⁷ – שאף על פי שאהרן ידע את כל הכוונות שבהדלקת המנורה, כל ההמשכות שנעשים על ידי זה למעלה ולמטה (כפי שנתבאר בחסידות ובקבלה), אף על פי כן, עבד עבודתו בהדלקת המנורה בפועל בדיוק הגמור, מבלי הבט על גודל הרצוא.

* * *

יד. על פי זה יש לבאר גם תורת הבעש"ט⁴⁸ על⁴⁹ הפסוק "תפלה לעני כי יעטוף ולפני הוי' ישפוך שיחו", שמפרש זה "על פי משל שהכריז המלך... כל מי שיבקש דבר מן המלך ימלאו לו בקשתו, ויש מי שביקש שורה וכבוד, ויש מי שביקש עושר, ונתנו לכל אחד מבוקשו. והיה שם חכם אחד שאמר ששאלתו ומבוקשו שידבר המלך בעצמו עמו ג' פעמים ביום. והוטב מאד בעיני המלך מאחר שדיכורו חביב עליו מן עושר וכבוד, לכן ימולא בקשתו שיתנו לו רשות ליכנס בהיכלו לדבר עמו, ושם יפתחו לו האוצרות שיקח מן עושר וכבוד גם כן. וזהו שכתוב תפלה לעני וגו' לפני ה' ישפוך שיחו, שזה מבוקשו". ולכאורה אינו מובן:

מהו הטעם שדוקא העני מבקש את הבקשה ש"לפני הוי' ישפוך שיחו". לכאורה, דוקא העשיר, צריך להיות המבוקש שלו לדבר עם המלך, מה שאין כן העני שחסר לו, הרי לכל לראש צריך להיות המבוקש שלו למלאות חסרונו?

ובפרט ברוחניות הענינים, ש"אין עשיר אלא בדעת ואין עני אלא בדעת"⁵⁰ – יוקשה יותר כיצד מגיעה לעני

וראה גם תורת מנחם – התוועדיות ח"ג ע' 50. וש"נ.
(49) סעיף זה נדפס גם בהוספות ללקו"ש ח"ט ע' 271 ואילך.
במהדורה זו ניתוספו ע"י המו"ל כמה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.
(50) כתובות סח, סע"א. נדרים מא, רע"א.

(45) ברכות פ"ב סה"ד.
(46) בהעלותך ח, ג ובספרי ופרש"י.
(47) ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 650. כח"ט ע' 212 בשוה"ג.
(48) ראה תולדות יעקב יוסף פ' ואתחנן. מאור עינים פ' תשא. כת"ר שם טוב סצ"ז.

- 1 סברא והמצאה כזו לבקש ש"לפני הוי' ישפוך שיחו". אדרבה, עשיר בדעת, שלא חסר לו מאומה, שהרי "דעת
2 קנית מה חסרת"51 – היה לו לבקש לדבר עם המלך?
- 3 אך הענין הוא:
- 4 עשיר – הוא מציאות, וכל מציאות – יש מה שלמעלה ממנו, וענין זה חסר לו עדיין. בקשת העשיר באה
5 מצד מציאותו, והיינו, שמבקש ענין הקשור עם מציאותו, אלא שענין זה חסר עדיין במציאותו. ואילו עני הוא
6 בהעדר המציאות, ובקשתו אינה מצד "מציאותו", אלא מצד המלך, ולכן בקשתו היא – לדבר עם המלך.
- 7 בקשת העני אינה מצד מציאותו, אלא מצד זה שהמלך הכריז שיבקשו ממנו, לכן באה בקשתו, "כעונה אחר
8 הקורא"52. כיון שהמלך אמר שיבקשו ממנו, מבקש הוא במילא, והמבוקש שלו הוא המלך.
- 9 וכך53 הוא גם בעבודה: בכל המדרגות שבסדר השתלשלות ישנו ענין של מבוקש. וכיון שישנו מבוקש –
10 אין זה עצמותו יתברך, יש כאן ענין שהוא רוצה. וכמו בעולם האצילות – שכשם שאין שם יש כלל, כמו"כ
11 אין שם העדר המציאות כלל; ישנה מציאות, ש"מציאותה" היא אלקות בגילוי, וישנו המבוקש שלה. ודוקא
12 בעולמות בריאה יצירה עשיה עד לעולם הזה הגשמי – כיון שהמציאות אינה אלקות בגילוי, הרי זה העדר
13 המציאות לגמרי, ומצד ה"מיצר" דגשמיות דוקא נעשית ה"תפלה לעני" ש"לפני הוי' ישפוך שיחו", "לפני הוי"
14 דייקא, למעלה משם הוי', כמבואר בכמה מקומות54 בפירוש הכתוב55 "לפני הוי' תטהרו".
- 15 ואז אומר הקב"ה שהוא נותן לו גם את כל הענינים הפרטיים שנמצאים בארמון המלך.
- 16 טו. אמנם, לכאורה יכול כל אחד לתפוס המצאה זו – שכדי לקבל את כל הענינים הנצרכים לו, יבקש
17 ש"לפני הוי' ישפוך שיחו", ובמילא יתנו לו את כל הענינים הפרטיים?
- 18 ובכן, למה הדבר דומה – לבחור שיושב ולומד תורה לשמה, אלא שבשעת מעשה מביט ב"לוח" מתי יסתיים
19 כבר הזמן שצריך ללמוד... (כמדובר לעיל (סעיף ט) בענין זה). ועל דרך זה ישנם כמה דוגמאות לדבר – שכאשר
20 חושבים עתה אודות ענינים שיהיו לאחר זמן, הרי זה מבלבל, וכל זה – אפילו כאשר מדובר אודות ענינים
21 אחרים סתם, ומכל שכן ענינים הפכיים.
- 22 אלא, ענין זה צריך להיות כפי שאמר דוד – שאצלו היה הביטול ד"עני ואביון אני" – "אחת שאלתי"56:
23 הוא לא צריך שום דבר, כי אם, להתקשר עם הקב"ה, ובדרך ממילא יש לו גם את כל הענינים שהולך ומונה
24 לאחר זה, אבל אין זה באופן שרוצה עוד משהו, אלא שבאמת הרי זה אצלו דבר אחד. וכמו שאמר דוד "ממך
25 למדתי כו"57.
- 26 טז. וכאשר ישנו הענין ד"תפלה לעני", שזהו ענין היציאה ממציאותו, "ונפשי כעפר לכל תהיה" – אזי נעשה
27 "פתח לבי בתורתך", שהוא ענין מרחב העצמי שבתורה, שיתגלה לעתיד לבוא על ידי משיח, כדאיתא58 בזהר59
28 ש"תפלה לעני" קאי על תפלתו של משיח, "עני ורוכב על חמור"60.
- 29 וכמו כן גם עתה, הרי הענין דתורת החסידות, פנימיות התורה, הוא, להתקשר עם התורה כפי שהיא מאוחדת
30 עם סתים דקודשא בריך הוא61, שזהו מעין מהמרחב העצמי שבתורה שיתגלה לעתיד. ולכן, גם עתה, על ידי
31 לימוד החסידות והנהגותיה והדרכותיה, יכולים לבוא ל"תפלה לעני", שמגלה את המשיח הפרטי שבכל אחד
32 ואחד מישראל, שזהו ענין ניצוץ פרטי מהשכינה שבפנימיות הלב (כמבואר באגרת הקדש בתניא62), ועד שבאים
33 למשיח הכללי, "עני ורוכב על חמור".

* * *

304 ואילך.

(57) מדרש תהלים ויל"ש (רמז תשו) עה"פ.

(58) מכאן עד סוף הסעיף – נדפס בלקו"ש הנ"ל.

(59) שבהערה 18. וראה אגדת בראשית פ"ו.

(60) זכרי' ט, ט.

(61) ראה לקו"ת ויקרא ה, ג. ובכ"מ.

(62) ס"ד.

(51) ויק"ר פ"א, ו. תנחומא ויקרא א.

(52) ראה סוכה לח, א"ב. הובא בלקו"ת שה"ש מד, ב. ובכ"מ.

(53) קטע זה – מהנחה בלתי מוגה.

(54) ראה לקו"ת ר"פ אחרי סד"ה כי ביום הזה יכפר הא' והב'.

ובכ"מ.

(55) אחרי טז, ל.

(56) תהלים כז, ד. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חי"ד ע'

יז. על פי זה יובן ענין מופלא בזהר:

על הפסוק⁶³ "ויירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם גו'", איתא בזהר⁶⁴ שיעקב ראה את קושי הגלות, "ופליג עמא קדישא בגלותא לג' סטרין, כד"א⁶⁵ וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה, ברישא בגלותא דאדום, ואת לאה וילדיה אחרונים ואת רחל ויוסף אחרונים . . ודוד בגין גלותא . . אמר תפלה לעני כי יעטוף". ומבואר במפרשי הזהר⁶⁶, ש"בני השפחות" קאי על בעלי עסקים, שאצלם קושי הגלות הוא ביותר; "לאה וילדי" קאי על בעלי תורה העוסקים בגליא דתורה, שהעסק בתורה שענינה "חירות"⁶⁸ מפחית אצלם את קושי הגלות, אבל עדיין יש אצלם קושי הגלות; ו"רחל ויוסף" קאי על אלה שעוסקים (גם) בפנימיות התורה, שאצלם אין קושי הגלות כלל. ולכאורה אינו מובן:

משמעות הפסוק הוא שהענין ד"ויצר לו" היה גם ביחס ל"רחל ויוסף", ועל פי האמור שקאי על העוסקים בפנימיות התורה שאצלם אין קושי הגלות כלל – אינו מובן מהו הענין ד"ויצר לו"? יובן על פי האמור לעיל במעלת ענין הביטול:

כללות ענין הגלות הוא ענין הביטול – "מבטשין לי"⁶⁷. ובענין הביטול גופא יש כמה מדריגות: (א) הביטול דבעלי עסקים, (ב) הביטול של העוסקים בגליא דתורה, (ג) והביטול של העוסקים בפנימיות התורה – שאצלם הוא הביטול בתכלית.

ועל פי זה מובן שעיקר הענין ד"ויצר לו" הוא ביחס ל"רחל ויוסף", דקאי על העוסקים בפנימיות התורה – כיון שאצלם הוא תכלית הביטול, שזהו אמיתית הענין ד"ויצר לו".

וזהו גם מה שמסיים בזהר "דוד בגין גלותא . . אמר תפלה לעני כי יעטוף" – שזהו מצד ענין הביטול שבזמן הגלות, שעל ידי זה באים למרחב האמיתי שיתגלה על ידי משיח, "עני ורוכב על חמור".

[כ"ק אדמור"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אני מאמין"].

יח. על פי האמור לעיל יש לבאר גם משנה במסכת תענית, שקשה להבינה על פי נגלה: בנוגע לסדר תעניות שהיו גוזרים בארץ ישראל בעת עצירת גשמים – איתא במשנה⁶⁸: "ואומר לפניהן עשרים וארבע ברכות, י"ח שבכל יום, ומוסיף עליהן עוד שש, ואלו הן . . ממעמקים קראתיך ה'⁶⁹, תפלה לעני כי יעטוף . . ואומר חותמיהן (מעין הפרשה), על הראשונה (היא גואל ישראל דשמונה עשרה, ואף על פי שאינה ממנין שש קורא אותה ראשונה, לפי שבה מתחיל להוסיף ולהאריך) הוא אומר מי⁷⁰ שענה כו' הוא יענה אתכם כו', על השניה (זו היא ברכה ראשונה של שש ברכות) הוא אומר כו', על הששית הוא אומר מי שענה את יונה במעי הדגה הוא יענה אתכם כו', על השביעית (ברכה הששית, תפלה לעני כי יעטוף) הוא אומר מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלים הוא יענה אתכם . . ברוך אתה ה' המרחם על הארץ". וצריך להבין:

(א) מהו הטעם שהברכה האחרונה היא "תפלה לעני כי יעטוף", ואילו הברכה שלפניה היא "ממעמקים קראתיך ה'" – דלכאורה, סדר התפלה צריך להיות באופן של הליכה מעומק לעומק כו', ואם כן, למה מקדימים "ממעמקים קראתיך ה'", שזהו ענין עומק דעומק⁷¹, ואחר כך אומרים "תפלה לעני כי יעטוף"?

(ב) הברכה האחרונה ("תפלה לעני כי יעטוף") נקראת "שביעית" – לפי ש"הראשונה" קאי על ברכת גואל ישראל שבה מוסיפים את שש הברכות, כך שהברכה הראשונה משש הברכות הנוספות נקראת "שניה", והברכה

(68) תענית טו, א (ובפרש"י ורע"ב).

(69) תהלים קל, א.

(70) ולהעיר, שזהו המקור להפיוט "מי שענה כו' הוא יעננו"

שאומרים בסליחות.

(71) ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' קטו. וש"נ.

(63) וישלח לב, ח.

(64) ח"א כג, ב.

(65) שם לג, ב.

(66) זוהר חי ודמשק אליעזר לזהר שם.

(67) ראה זח"ג קסח, א. הובא בתניא פכ"ט.

- 1 הששית נקראת "שביעית". ואינו מובן: הרי המשנה יכולה לומר "על גואל ישראל הוא אומר כו'", ואחר כך
2 להתחיל למנות את שש הברכות הנוספות – "על הראשונה הוא אומר וכו', על הששית הוא אומר כו'?"
- 3 ג) בנוגע לחתימת הברכות, "על הששית הוא אומר מי שענה את יונה כו', על השביעית הוא אומר מי שענה
4 את דוד ואת שלמה בנו" – איתא במפרשי המשנה⁷²: "ואף על גב דיונה בטר שלמה ודוד היה, מכל מקום
5 מקדים ליה ברישא, משום דבעי למחתם בסוף הברכות ברוך המרחם על הארץ, ודוד ושלמה בנו הם שהתפללו
6 על ארץ ישראל כו'".
- 7 אמנם, בעניני קדושה לא שייך לומר שכיון שצריכים לסיים בענין פלוני, ולאחרי זה אין מקום לענין נוסף
8 – יש להקדימו לפני כן. ועל כן צריך לומר, שכאשר מזכירים את יונה בברכה הששית, הרי זה (לא רק בגלל
9 ההכרח הנ"ל, אלא) בגלל שכך צריך להיות. וטעמא בעי.
- 10 יט. ויש לבאר זה על פי האמור לעיל:
11 ענינם של הברכות שמוסיפים בעת עצירת גשמים – לפעול המשכה שלמעלה מסדר השתלשלות, שהרי
12 מפתח של גשמים הוא מהמפתחות שהם בידו של הקב"ה שלא נמסרו לשליח⁷³, ובפרט בעת עצירת גשמים
13 שאז בודאי זקוקים להמשכה שלמעלה מסדר השתלשלות.
- 14 וסדר הברכות הוא באופן שהולכים ומוסיפים בעילוי אחר עילוי, עד לב' ברכות האחרונות, "ממעמקים
15 קראתיך ה', תפלה לעני כי יעטוף" – כי, אף על פי ש"ממעמקים קראתיך ה'" הוא ענין של עומק לעומק, מכל
16 מקום, הרי זה עדיין במדריגת עולם האצילות, ובמילא הרי זה בהגבלה עדיין; ולאחרי זה אומרים "תפלה לעני",
17 דקאי על מלכות דאצילות כפי שיוודת לבריאה יצירה עשיה, ודוקא היא מגעת למעלה יותר – "לפני הוי'",
18 וכן"ל (סעיף ה) מדברי הזהר שיש מקומות (שערים) שאליהם באים על ידי "תפלה לעני" דוקא (אף על פי
19 שבדרך כלל שערי תפלה לא ננעלו⁷⁴).
- 20 וזהו הטעם שברכה זו ("תפלה לעני כי יעטוף") נקראת "שביעית", "שביעאה בשביעאה"⁷⁵ – שזוהי המדרגה
21 היותר אחרונה, עניות ושפלות, שעל ידה דוקא באים לתכלית העילוי.
- 22 ועל פי זה יובן גם הטעם שמקדימים יונה לדוד ושלמה – כי:
23 יונה – היה בבחינת מציאות, כמודגש בכך שעשה חשבון בהנוגע לנבואתו, ומשום זה ברח לחוץ-לארץ לפי
24 שאין הנבואה שורה בחוץ לארץ⁷⁶. ואף שכוונתו בזה היתה כדי למנוע קטרוג על בני ישראל⁷⁵, ואם כן הרי זה
25 חשבון של קדושה – אבל זהו בכל זאת חשבון.
- 26 ובזה גדלה מעלת דוד (שנזכר בברכה השביעית) – שאמר "כי עני ואביון אני".
27 וזוהי גם השייכות לחתימת הברכה "ברוך המרחם על הארץ" – כי, "ארץ" מורה על ענין הביטול, שהכל
28 דשין עלי', ודוקא בזה תלוי טיב הצמיחה (כן"ל סעיף ח).

* * *

- 29 כ. על פי זה יש לבאר גם תורת הרב המגיד על מה שכתוב⁷⁷ "ועינינו מאירות כשמש וכירח", וזה לשונו⁷⁸:
30 "ועינינו מאירות כשמש וכירח. השמש אינו מקבל משום דבר, והירח היא מקבלת האור מן השמש",
31 – והיינו, שעל פי זה יוקשה מה שכתוב "ועינינו מאירות כשמש וכירח", שלאחרי שהזכיר כבר את השמש,
32 מה מקום להזכיר גם את הירח שמקבל האור מן השמש? –
33 "אך בזה יש לה יותר תענוג, כי השמש אין לה תענוג, כי תענוג תמידית אינו תענוג, אבל הירח יש לה
34 תענוג בהגיע לה אור, והתענוג היא מדריגה גדולה".

76 ראה מכילתא בתלפתה. יל"ש יונה רמז תקמט. פרש"י יונה א,
ג. וראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ג ע' 80. וש"נ.
77 נוסח תפלת שחרית דשבת.
78 אר"ת פד, ד (הובא באוה"ת ואתחנן ע' קט ואילך. דרושי ר"ה
ע' א"ת ואילך).

72 פ"י הרע"ב.
73 ראה תענית ב, סע"א. וש"נ.
74 ראה דבר"ר פ"ב, יב. איכ"ר פ"ג, ס.
75 זהר ח"א מה, סע"א. ח"ב רס, סע"ב. וראה לקו"ת בהעלותך
לא, ב. דרושי יוה"כ פ"א, ב. ובכ"מ.

— בענין זה יש גם פירוש של רבינו הזקן⁷⁹: "ועינינו יהיו מאירות פירוש שיהיה אור עצמי והוא הנקרא מאור . . . והיינו כשהיו שוין בקומתן והיה אור הלבנה כאור החמה ממש, וזהו כשמש וכירח, שלא יהיה הפרש ביניהם כלל". —

ומסיים בתורת הרב המגיד הנ"ל: "כמשל עני אחד שמשכר מאה זהובים יש לו יותר תענוג מהמלך".
וצריך להבין: למה מדייק בתורת המגיד "כמשל עני . . . יש לו יותר תענוג מהמלך" — דלכאורה מתאים יותר לומר שהעני יש לו יותר תענוג מהעשיר?
ועל פי המבואר לעיל יש לומר, שכוונת המגיד לרמז ש"תפלה לעני" מגעת בעומק יותר מאשר "תפלה לדוד", תפלתו של "דוד מלך ישראל"⁸⁰, וכן "תפלה למשה", שהרי גם "משה מלך, שנאמר⁸¹ ויהי בישרון מלך"⁸².

ועל פי זה יש לבאר גם הדיוק ד"מאה זהובים":
נתבאר לעיל (סעיף ה) ש"תפלה לעני" קאי על ספירת המלכות כפי שיורדת לבריאה יצירה עשיה. ובעולמות בריאה יצירה עשיה אין מספר גדול יותר ממספר מאה, שזהו כללות העולמות. וזהו מה שכתוב⁸³ "בן מאה כאילו מת ועבר ובטל מן העולם" — כיון שבעולם אין יותר ממספר מאה.
וזהו שמדייק במשל אודות העני שמשכר מאה זהובים — כיון שעני מורה על מלכות כמו שיורדת לבריאה יצירה עשיה, ששם הוא המספר דמאה (זהובים) בלבד.
ואף על פי כן יש בענין זה תענוג עמוק יותר מהמלך, שזוהי מעלת "תפלה לעני" על "תפלה לדוד" ו"תפלה למשה".

כא. חמשה⁸⁴ עשר בשבט הוא ראש השנה לאילנות⁸⁵. יש אמנם פלוגתא בדבר, ובית שמאי סוברים שראש השנה לאילנות הוא באחד בשבט, אבל אף על פי כן, בית שמאי ובית הלל — הלכה כבית הלל, ויתירה מזה, בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה⁸⁶.
כב. ויש לומר הביאור בזה:
מצינו בכמה מקומות בש"ס⁸⁷ שבית שמאי סוברים אזלינן בתר "כח" כפי שהוא עדיין בהעלם, ובית הלל סוברים אזלינן בתר פועל וגילוי.
למשל:

(א) חלות דבש⁸⁸ מאימתי מטמאות משום משקה, בית שמאי אומרים משיהרהר — כח והעלם, ובית הלל אומרים משירסק — פועל וגילוי.
(ב) נרות חנוכה, בית שמאי אומרים⁸⁹ יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך, ובית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך. טעמא דבית שמאי כנגד ימים הנכנסין (העתידיים לבוא) — כח והעלם, וטעמא דבית הלל כנגד ימים היוצאין (שיצאו כבר) — פועל וגילוי.
כלומר: בית שמאי הולכים תמיד אחר מצב הדבר כפי שיכול להיות, לפי הכחות הנעלמים. ובית הלל — לפי מצב הדבר כמו שהוא, באופן גלוי.

ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(85) ר"ה בתחלתה.

(86) ברכות לו, רע"ב. וש"נ.

(87) ראה בארוכה תורת מנחם — הדרנים על הרמב"ם וש"ס ס"ע

שפ ואילך. וש"נ.

(88) עוקצין פ"ג מי"א.

(89) שבת כא, ב.

(79) ביכל להבין ההפרש בין תורה ומצות ד"ה ועינינו מאירות (נדפס לאח"ז במאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' תס ואילך).

(80) נוסח קידוש לבנה (ר"ה כה, א).

(81) ברכה לג, ה.

(82) שמו"ר פמ"ח, ד.

(83) אבות ספ"ה.

(84) שיחה זו — הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפסה בלקר"ש ח"א ע' 146 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה

- 1 [ושורש הענין: בית שמאי שרשם מבחינת הגבורות, ועבודתם בדרך העלאה – בחינת העלם. ובית הלל
- 2 שרשם מבחינת החסדים, ועבודתם בדרך המשכה – בחינת גילוי. הלל מלשון "בהלו נרו"⁹⁰, גילוי⁹¹].
- 3 כג. ענינו של ראש השנה לאילנות הוא – שנפסקת חיות האילנות ממימי השנה שעברה, ומתחילה אצלם
- 4 יניקה חדשה⁹².
- 5 הזמן שמתחילה היניקה ממימי השנה החדשה הוא – ארבעה חדשים לאחר שהמים נידונין. בחג (סוכות)
- 6 – ט"ו תשרי – נידונין על המים⁹³, ולאחרי ארבעה חדשים – ט"ו שבט – מתחילים ליתן יניקה לאילנות.
- 7 הדין על המים בחג – הוא הדין בפועל ובגילוי. אבל בכח ובהעלם הרי זה באחד בתשרי, כיון שבראש
- 8 השנה – אחד בתשרי – נידון כל העולם⁹², שבזה נכללים גם המים. אלא שהדין על המים בפועל הוא בט"ו
- 9 בתשרי.
- 10 וכיון שהיניקה בגילוי מהמים החדשים באה ארבעה חדשים לאחר דין המים בגילוי, נמצא, שהיניקה
- 11 החדשה בהעלם היא ארבעה חדשים לאחר דין המים בהעלם.
- 12 ולכן, בית שמאי שאולי בתר הכח בהעלם, סוברים, שבאחד בשבט ראש השנה לאילנות, ובית הלל דאולי
- 13 בתר פועל, סוברים, שבט"ו בשבט ראש השנה לאילנות.
- 14 ועל פי זה נמצא שגם בית שמאי מודים שהפועל של ראש השנה לאילנות הוא בחמשה עשר בשבט.
- 15 כד. ענינו של ראש השנה לאילנות ישנו גם בהאדם, כמו שכתוב⁹⁴ "כי האדם עץ השדה".
- 16 ענינו של אילן הוא – שעושה פירות, שמהם יצמחו אחר כך עוד אילנות עושי פירות.
- 17 וכמו כן צריך כל יהודי לעשות פירות, להיות משפיע בסביבתו, בבית־הכנסת, בישיבה ובכלל – על כל אותם
- 18 יהודים שנפגש עמהם, צריך להשפיע עליהם שיתוספו עוד יהודים.
- 19 והברכה שניתנת לו היא – שהנטיעות שלו יהיו כמותו, כהפנימיות שלו. וזוהי הברכה הטובה ביותר עבור
- 20 אילן, כדברי חז"ל⁹⁵: "אילן אילן במה אברכך כו' נטיעות שנוטעין ממך יהיו כמותך".
- 21 וכאשר יהיו "נטיעותיך כמותך" – אזי כדברי הגמרא במסכת סנהדרין⁹⁶ (לאחרי שמונה כמה קיצים) שכאשר
- 22 "ענפיהם תתנו ופריהם תשארו"⁹⁷, "אין לך קץ מגולה מזה". זהו הסימן האמיתי שמשיח בא.
- 23 כאשר מתקשרים ("מען האֵלֶּט זיך אָן") באילנא דחיי, כ"ק רבותינו הקדושים ותורת החסידות, ומשפיעים
- 24 זאת על עוד יהודי, עד שנעשים נטיעותיו כמותו, שיכולים לומר ראו גידולים שגידלתי – הרי זה סימן וגילוי
- 25 קירוב הקץ של הגאולה העתידה על ידי משיח צדקנו.

(94) פ' שופטים כ, יט. וראה תענית ז, א.

(95) תענית ה, סע"ב ואילך. וראה במדב"ר פ"ב, יב.

(96) צח, רע"א.

(97) יחזקאל לו, ח.

(90) איוב כט, ג.

(91) ראה לקו"ת שה"ש מח, ג. ובכ"מ.

(92) ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב.

(93) ר"ה טז, רע"א (במשנה). וש"נ.

לקוטי שיחות פרשת בשלח כרך יא

ב. להלן ממשיך רש"י: "באברהם הוא אומר⁷ אל
המקום אשר עמד שם. ביצחק לשוח בשדה⁸. ביעקב
ויפגע במקום⁹. והיינו כי הלשונות "עמד", "לשוח",
ו"יפגע" מרמזות לענין התפלה.
ולכאורה אינו מובן: למה הביא רש"י כתובים אלו
שתפילותיהם של האבות נזכרות בהם בדרך רמז, ולא
הביא במקומם כתובים אחרים שבהם מפורש ענין זה:
באברהם נאמר (בפרשת לך¹⁰, שהוא גם קודם
לפסוק שמביא רש"י): "ויבן שם מזבח לה' ויקרא
בשם ה'" [ואו הכתוב שלפני זה "ויבן שם מזבח לה'
הנראה אליו"]. ויתירה מזו: הכתוב "אל המקום אשר
עמד שם" נאמר בפרשה (דסדום ועמורה) שבה
מפורש, ובאריכות גדולה, שאברהם הרבה בבקשות
ותפילות בעד סדום ועמורה – ואילו רש"י אינו מביא
תפלות אלו, אלא מה שנאמר בסיום הענין (לאחרי
הפיכת סדום ועמורה) ברמז "אשר עמד שם"?
ועוד זאת: במכילתא – שהיא, לפי ציון
המדפיסים¹¹, המקור לפירוש רש"י זה – הובא אמנם
הפסוק הנ"ל שנאמר (בפרשת לך) "ויבן שם מזבח
גו'", ולא הפסוק שמביא רש"י
[אולם אין להוכיח משינוי זה שרש"י מצא גירסא
כזו במכילתא (אף שגם אז יש מקום לשאול למה בחר
רש"י בנוסחא נדירה ולא בנוסחא הנפוצה כו') –
מאחר שרש"י לא הביא את פירושו בשם המכילתא,
אלא בתור פירוש, בפשוטו של מקרא, הרי יש לומר
ששינה את דרשת הכתוב מכמו שכתוב במכילתא
באופן שתתאים לפשוטו של מקרא (כדרכו של רש"י
בכמה מקומות)];
ועל דרך זה גבי יצחק, שאנו מוצאים מפורש בריש
פרשת תולדות¹²: "ויעתר יצחק", "שהרבה והפציר
בתפלה" עבור רבקה אשתו;
וכן ביעקב, שתפלתו מפורשת בפרשת וישלח¹³ –
"הצילני נא מיד אחי גו'";

א. בהמשך הסיפור דיציאת בני ישראל מארץ
מצרים ורדיפת המצרים אחריהם נאמר בפרשתנו¹:
"ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה
מצרים נוסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל
אל ה'". ומעתיק רש"י מן הכתוב תיבת "ויצעקו"
ומפרש: "תפשו אומנות אבותם"².
וצריך להבין:
(א) מה קשה בתוכן הכתוב שבגלל זה הוצרך רש"י
לפרש את פירושו הנ"ל? – הלא פירוש הכתוב מובן
בפשטות: כאשר ראו בני ישראל שהנם בצרה, כי
"מצרים נוסע אחריהם", צעקו והתפללו אל הקב"ה
שיציל אותם.
(ב) אין לפרש שרש"י בא לשלול הפירוש ויצעקו
לשון תרעומת³.
דלכאורה רק על פי זה מובן ההמשך: ויצעקו גו'
מה זאת עשית לנו גו'.
– דאם כן העיקר חסר והוה ליה למימר: ויצעקו,
ויתפללו תפשו כו'.
(ג) ולאידך, אם יש צורך לפרש ולבאר טעם צעקתם
ותפילתם להקב"ה, הרי היה לו לרש"י לפרשו בכתוב
שבו מסופר אודות צעקת ותפילת בני ישראל לה'
בפעם הראשונה – והיינו בפרשת שמות שבה נאמר⁴
ויצעקו (בני ישראל) ותעל שועתם אל האלקים? כי על
כרחך צריך לומר, בפשוטו של מקרא, שהוא ענין
צעקת ושועת התפלה להקב"ה⁵, ולא זעקה מגודל
היסורים וקושי השיעבוד⁶, שהרי כבר נאמר לפני זה
"ויאנחו בני ישראל מן העבודה".
(ד) איך מתאים בכלל לתאר את ענין התפלה בשם
"אומנות (אבותם)"? ומלבד זאת: הרי ה"אומנות"
(במובן של התעסקות קבועה באיזו עבודה או מלאכה)
של האבות היתה, בפשוטו של מקרא, רעיית צאן,
כמסופר בתורה.

(7) וירא יט, כז.

(8) חיי שרה כד, סג.

(9) ויצא כח, יא.

(10) יב, ח.

(11) ולפענ"ד הוא – מתנחומא: (א) קרוב יותר ללשונו. (ב) ועיקר
– בדי' הסמוך מציין רש"י עצמו לתנחומא – ולמה תומ"י יפליג
למק"א? ובתנחומא מביא ג"כ מפ' לך – אבל כתוב המאוזחר (יג,
ד)!

(12) כה, כא. ובפרש"י.

(13) לב, ייג.

(1) יד, י.

(2) תנחומא ט. מכילתא עה"פ (וציינו ברמב"ן כאן) – ובשניהם
כתוב אחד בנוגע לאברהם (כפנים ס"ב), משא"כ בנוגע ליצחק
ויעקב.

(3) רמב"ן בדעת התרגום.

(4) ב, כג.

(5) להעיר מפ' הב' באוה"ח שם. ובכלי יקר שם בתחילתו.

(6) כמ"ש בספורנו ופ' הא' שבאוה"ח שם.

1 - הרי שבכל כתובים אלו מפורש ענין תפלתם של
2 האבות, ולא רק בדרך רמז בככתובים שבפירוש רש"י.
3 ג. והביאור בזה: הקושי שבפסוק (בתיבת
4 "ויצעקו") שרש"י בא לתרץ, הוא:
5 מה מקום היה להתפלל ובצעה להקב"ה – הרי
6 כבר הבטיח להם הקב"ה שבני ישראל יבואו לארץ
7 ישראל¹⁴. ועד כדי כך שבני ישראל יוצאים ביד רמה¹⁵
8 (אף ש"וירדף אחרי בני ישראל"), ועל פי זה אינו
9 מובן, ממה נפשך: אם האמינו בהבטחת הקב"ה – אין
10 צורך להתפלל. ואם לא האמינו (כי על ידי זה שראו
11 ש"מצרים נוסע אחריהם" והים לפניהם כו' נפלו
12 ספיקות כו'), הנה מה מקום להתפלל להקב"ה?
13 ולכן מפרש רש"י: "תפשו אומנות אבותם", היינו
14 שזה שמצינו תפלות אצל האבות הוא לא רק
15 שהתפללו בעת צרה, או במצב כיוצא בזה המביא לידי
16 תפלה להקב"ה, כי אם זו היתה אומנות¹⁶ שלהם (על
17 דרך לשון רש"י בישראל ובלעם¹⁷), שכן התנהגו תמיד
18 בכל עת להתפלל להקב"ה (וכמו שמוכיח כן מן
19 הכתובים, כדלקמן).
20 ועל דרך זה היה אצל בני ישראל (בנים
21 ל"אבותם")¹⁸, שגם הם התפללו להקב"ה אף שכבר
22 היתה להם הבטחה מאת הקב"ה שיבואו לארץ.
23 [ומה שנאמר בפסוקים לאחר זה שבני ישראל אמרו
24 אל משה "המבלי גו' מה זאת עשית לנו גו' טוב לנו
25 עבוד את מצרים גו'" – הרי זהו לאחר ש"ויצעקו בני
26 ישראל אל ה'" ולא נענו - שאזי¹⁹ התחילו להתאונן²⁰.
27 גם יש לומר שדיבורים אלו לא באו מחמת העדר
28 האמונה בה' (וכוונתם בזה היתה להתלונן כו'), אלא
29 שדברו כן מחמת מצבם הדחוק, כטבע בני אדם
30 הנמצאים בעת צרה כו' שמדברים מפני הצער בלי
31 כוונה וכמאמר רז"ל אין אדם נתפס בשעת צער כי לא
32 ברשע ידבר אלא לא בדעת²¹. אבל האמונה בהבטחת

(14) שמות ג, יד. וארא ו, ח. בא יב, כה. ובפירש"י שם פסוק כז.

(15) פרשתנו יד, ח.

(16) ע"ד שלחני תגר (רש"י – מספרי שם – דברים א, יג).

(17) מטות לא, ח. עיי"ש בפרש"י.

(18) להעיר ממרז"ל (ברכות כא, א. וראה תניא פ"ג): הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו.

(19) ועפ"ז מתורץ בפשטות דיוק הרע"ב והגו"א ועוד (בפירש"י) שמן הכתוב המבלי גו' משמע שנתרעמו (וע"כ אין לפרש שזה שצעקו היתה תפלה בלב שלם) – כי הרי זה שנתרעמו ה' לאחרי ש"ויצעקו" ולא נענו כו'. או י"ל ע"ד שנכבד פירש"י (וישב לו, כ) שמי שאמר זה לא אמר זה (ע"ד פי' הרמב"ן כאן פסוק י').

(20) וע"ד מ"ש הרמב"ן כאן (פסוק יא) ועוד – בדברי המכילתא.

(21) ב"ב טז, ב. פרש"י שם.

33 הקב"ה היתה בתוקף אצלם, וכמפורש בפירוש רש"י
34 לאחר זה על הפסוק²² "דבר אל בני ישראל ויסעו –
35 כדאי זכות אבותיהם והם והאמונה שהאמינו²³ בי" – הרי
36 מפורש שבני ישראל האמינו בה' ובזכות זה "כדאי".
37 . לקרוע להם הים".

38 ד. על פי זה מובן גם כן מה שרש"י מדייק להביא
39 דוקא כתובים אלו כהוכחה לתפלתם של האבות –
40 שהיתה באופן של "אומנות":

41 תפילת אברהם אבינו בפרשת לך היתה משום טעם
42 מיוחד (כפירוש רש"י שם: נתנבא שעתידין כו' והתפלל
43 שם עליהם. ועל דרך זה בכתוב שלפני זה שהיתה כעין
44 תפילת הודיה, כפירוש רש"י שם: על בשורת הזרע ועל
45 בשורת ארץ ישראל). וכן תפלתו על אנשי סדום
46 ועמורה שהיתה למען הצילם מהפיכתן. ועל דרך זה
47 תפילת יצחק דריש פרשת תולדות היתה לצורך בקשה
48 מיוחדת – שתפקד רבקה אשתו. וכן ביעקב – תפלתו:
49 "הצילנו נא מיד אחי גו'".

50 ולכן מביא רש"י דוקא הכתובים "אשר עמד גו'",
51 "ויצא יצחק לשוח בשדה", "ויפגע במקום" – שבכל
52 אלו לא היו סיבות מיוחדות שבשבילן באו להתפלל;
53 ומוכח מזה שענין התפלה היה אצלם בדוגמא של
54 "אומנות", של התעסקות באופן תמידי, גם מבלי סיבה
55 מיוחדת שתעורר אותם להתפלל להקב"ה.

56 ועל פי זה מובן בפשטות שלא יתכן פירוש זה גבי
57 תפילתן של ישראל בפרשת שמות, מאחר שתפילתם
58 זו בצר להם היתה בתוכן של בקשה מיוחדת: התפללו
59 לה' להושיעם ממצוקתם [ועל דרך זה בפרשת בא²⁴
60 "ויקד העם", שטעם מיוחד להתפילה הלזו, כדפירש
61 רש"י שם – "על בשורת הגאולה כו'"].

62 ה. ההוראה מזה בעבודת האדם: ענין התפלה, ועל
63 דרך זה לימוד התורה וכו', צריך להיות בדוגמת ענין
64 של "אומנות". היינו שלימוד התורה שלו צריך להיות
65 לא רק בכדי לידע את המעשה אשר יעשו ואת המעשה
66 אשר לא תיעשה וכיוצא בזה, אלא לשם לימוד התורה
67 עצמו. ועל דרך זה בקיום המצוות ועבודת התפילה,
68 שהתעסקות בהן אינה צריכה להיות לשם איזו תכלית
69 ומטרה פרטית וכו', אלא באופן של אומנות, שזהו כל
70 ענינו וכל מציאותו לעבוד את הקב"ה בכל הנ"ל.

(22) יד, טז.

(23) ל' עבר. ולא פרש"י איזו אמונה. – כי מפורשת בקרא ובפרש"י לפני זה: שמות ד, לא. יב, כז. לט.

(24) יב, כז.

- 1 ועל דרך זה צריך להיות גם בה"עבודה עם
2 הזולת": לא להתחשב בזה שבחיצוניות אין נראה
3 שה"זולת" יש לו שייכות לתורה ולתפילה כו'; כי עליו
4 לדעת שבעצם ובפנימיות זוהי ה"אומנות" של כל אחד
- 5 ואחד מישראל, כי זוהי האומנות דאבות כל אחד
6 ואחד, אלא שהיא בהעלם אצלו, ועליו רק לגלותה
7 מההעלם אל הגילוי.
- (משיחת שבת פרשת בשלח תשל"ה)

אגרות קודש

ב"ה, י"ב שבט, תשט"ז
ברוקלין.
שלום וברכה!

מזמן לזמן שואל הנני מהרה"ג ווי"ח אי"א רב פעלים בעל מדות וכו' מו"ה יעקב בן ציון שליט"א יורקעוויטש מהנעשה אתו ופעולותיו, והודיעני גם כן מה שכותב אליו אודות מצב הרוח, יותר נכון אודות נפילת הרוח שלו ומה שכותב כבודו להרה"ג הנ"ל בהנוגע למצבו ברוחניות.

וכבר ידוע בכגון דא פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע נשיא ישראל, אשר האיסור דלשון הרע הוא לא רק בהנוגע לזולתו אלא גם בהנוגע לעצמו שהוא אסור ג"כ, וכבר ידוע בדברי הרמב"ם בהחילוק דלה"ר ומוציא שם רע שלה"ר הוא אפילו כשאומרים אמת ובפרט אם מגזימים, ועוד יותר מהגזמה.

ועוד והוא העיקר ע"פ המבואר בכמה מקומות בדא"ח, אשר בכדי שהגרעין הנזרע בארץ יצמיח תבואה ואילן עושה פרי צריך להיות רקבון מתחלה, היינו ביטול מציאותו הקודמת שאז מצמיח יותר וביותר, אבל במה דברים אמורים שרקבון זה ברכה בו, כשנעשה הוא בארץ בראוי לזריעה ולצמיחה ומכשיר את האדמה לזריעה ולצמיחה ומשקים אותה וכו' אבל כשמניח גרעין על השולחן ומרקיב אותו, הרי לא לבד שאין כל תועלת וצמיחה אלא אדרבה מפסיד גם את הגרעין. ועד"ז הוא החילוק בין עצבות למרירות וכמובן ממה שנתבאר בתניא. והבחינה בזה לבלי להטעות את עצמו ולדעת מהות הרקבון ונמיכת הרוח, הם התוצאות הבאות, שבאם הנמיכות רוח מביאה לתוספת בפעולה בענייני יהדות הנה זה רקבון מצמיח כ"פ בערך הגרעין ואם גורם חלישות ועאכו"כ ביטול פעולות הנ"ל, הרי זה מסוג השני. והנמשל מובן ומוכרח הוא לקבוע זמן בלימוד תורת החסידות, קביעות בזמן וקביעות בנפש ואז סוכ"ס יגיע לקיום הציווי עבדו את ד' בשמחה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור לעיל.

יום ראשון ט' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כז, פרק כב רק... עד עמ' 54, העליון ב"ה.

ליקוטי אמרים

פרק כב רק שהתורה דברה כלשון ב"א ונקרא בתורה דבורו של מקו' ב"ה בשם דבור ממש כדבורו של אדם לפי שבאמת כך הוא דרך ירידת והמשכת החיות לתחתונים בצמצומים רבים ועצומים מינים ממוינים שונים להבראות מהם ברואים רבים מינים ממוינים שונים וכ"כ גברו ועצמו הצמצומים והסתר פנים העליונים עד שיוכלו להתהוות ולהבראות גם דברים טמאים וקליפות וס"א ולקבל חיותם וקיומם מדבר ה' ורוח פיו ית' בהסתר פנים וירידת המדרגות ולכן נקרא אלהים אחרים מפני שניקתם וחיותם אינה מבחי' פנים אלא מבחי' אחוריים דקדושה ופי' אחוריים כאדם הנותן דבר לשונאו שלא ברצונו שמשליכו לו כלאחר כתפו כי מחזיר פניו ממנו משנאתו אותו כך למעלה בחי' פנים הוא פנימיות הרצון העליון וחפצו האמיתי אשר חפץ ה' להשפיע חיות לכל הקרוב אליו מסטרא דקדושה אבל הם"א והטומאה היא תועבת ה' אשר שנא ואינו משפיע לה

1 **פָּרָק כב.** בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן שאין דיבורו של הקב"ה דומה
2 לדיבורו של אדם: כשאדם מוציא דיבור מפיו, נראה הדיבור כדבר לעצמו,
3 נפרד משורשו, ה"שכל" שבמוח והתשוקה שבלב. אך, ביחס לדיבורו של
4 הקב"ה לא שייך לומר שהוא נפרד מהקב"ה. כי, הרי לא יתכן דבר שמחוץ
5 להקב"ה. ולכן, דיבורו של
6 הקב"ה מאוחד תמיד בשורשו
7 ובטל אליו. דיבורו של הקב"ה
8 נקרא גם הוא בשם "דיבור",
9 בגלל תכונה אחרת שישנה
10 בדיבור, והיא – לגלות את אשר
11 בהעלם המחשבה. ענין זה של
12 גילוי ההעלם – קיים גם בדיבור
13 שלמעלה. כמו עשרה
14 המאמרות, שבהם נברא העולם,
15 הרי הם התגלות ה"אור"
16 וה"חיות" האלקית לברוא בהם
17 עולמות ונבראים. כך גם שאר
18 הדיבורים האלקיים שבתורה,
19 נביאים וכתובים, הם ההתגלות
20 לנביאים במחזה נבואתם. ואילו
21 ענין הפירוד וה"מציאות"
22 שבדיבור שלמעלה – אינו שייך
23 בדיבור שלמעלה. בפרק הבא,
24 אותו אנו עומדים ללמוד, יסביר
25 רבנו הזקן – התורה הרי קוראת
26 לדיבורו של הקב"ה בשם
27 "דיבור", ומאחר שדיבורו של האדם מייצג את ענין הפירוד, לאור העובדה
28 שהוא נפרד משורשו – עלינו, לכן, לומר שגם בדיבור שלמעלה קיימת תכונה
29 זו. ברם, לא לגבי הקב"ה, כי אם לגבי הנבראים. כלומר: מהדיבור שלמעלה
30 נוצרים נבראים כאלה שבהרשגתם הם "מציאות" לעצמם ונפרדים מקדושתו
31 של הקב"ה, והם – ה"קליפות" וה"סטרא אחרא". רַק שְׁתַּתְּוִיָּה דְּבִרָה
32 בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם: וְנִקְרָא בְּתוֹרָה דְּבוּרֵי שֶׁל מְקוֹם בְּרוּךְ-הוּא
33 בְּשֵׁם "דְּבוּר" מִמֶּשׁ דְּבוּרֵי שֶׁל אָדָם, – שכאמור, יש בדיבור
34 של האדם, ענין הפירוד משורשו, לְפִי שֶׁבְּאִמְתָּ כֵּךְ הוּא – שגם
35 בדיבור שלמעלה ישנו ענין הפירוד, אלא שאין זה אמור ביחס שבין
36 הדיבור לגבי הקב"ה, אלא זה מתבטא כך רק לגבי הנבראים, כפי
37 שיוסבר להלן, שזה – דְּרָךְ יִרְדֵּת וְהִמְשִׁכַת הַחַיּוֹת – האלקית,
38 לְתַתְּוִינִים, – לנבראים התחתונים, הרי המשכה זו היא
39 בְּצִמְצוּמִים רַבִּים וְעִצְמוּמִים, – החיות האלקית מתמעטת יותר
40 ויותר ונהיית מוגבלת מאד, על-ידי הצמצומים הרבים, מִיָּנִים
41 מְמִינִים שׁוֹנִים, – סוגי צמצומים שונים, וזאת כדי לְהַבְרִאת מֵהֶם
42 בְּרוּאִים רַבִּים, מִיָּנִים מְמִינִים שׁוֹנִים, – השוני שבסוגי הברואים
43 הרבים, מקורו בצמצומים השונים שבאור וחיות האלקית. וְכָל כֵּךְ
44 נִבְרָו וְעִצְמוּ הַצִּמְצוּמִים וְהַסְתֵּר פָּנִים הָעֲלִיּוֹנִים, – פנימיות

- 1 - ל"סטרא אחרא, חיות מפנימית הרצון – העליון, וְחַפְצוֹ
2 הָאֱמֵתִי אֲשֶׁר – נאמר שהקב"ה חָפֵץ בָּהּ – ב"סטרא אחרא, חס
3 וְשָׁלוֹם, כִּי אִם כְּמֵאן דִּשְׁרִי
4 בְּתַר כְּתַפּוּי לְשׁוֹנָאוֹ שְׁלֵא
5 בְּרִצּוֹנוֹ, – כמי שמשליך
6 דבר לשונאו, מאחורי כתפו,
7 שלא מרצונו הטוב. כך גם
8 השפעת חיות הקדושה
9 לסטרא אחרא – אינה באה
10 מתוך רצון טוב, רק בְּרִי
11 לְהַעֲנִישׁ – באמצעות הקליפה, אֶת הָרָשָׁעִים, – הנמשכים אחרי
12 הקליפה וה"סטרא אחרא" ומקבלים השפעתם מהן, וְלִתֵּן שָׂכָר טוֹב
- 13 לְצַדִּיקִים דְּאִכְפִּיין לְסִטְרָא אַחְרָא; – הכופים וכובשים את
14 ה"סטרא אחרא" ומושלים עליה. לשם כך נזקקים ל"סטרא אחרא",
15 כדי שיהיה ענין הבחירה,
16 ובתוצאה מכך העונש
17 המתאים לרשעים והשכר
18 המתאים לצדיקים – משום
19 כך נותנים "חיות" ל"סטרא
20 אחרא". וְזֶה – צורה זו של
21 השפעה, נִקְרָא בְּחִינַת
22 "אַחֲרִים" דְּרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן
23 בְּרוּךְ־הוּא. – לכן הם נקראים אלקים אחרים, כי יניקת ה"חיות"
24 שלהן היא מבחינת "אחוריים".

ליקוטי אמרים

חיות מפנימית הרצון וחפצו האמיתי אשר חפץ בה ח"ו
כ"א כמאן דשרי בתר כתפוי לשונאו שלא ברצונו
רק כדי להעניש את הרשעים וליתן שכר טוב לצדיקי'
דאכפין לס"א וזה נקרא בחי' אחוריים רצון העליון
ב"ה.

יום שני י' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 54, והנה רצון העליון... עד עמ' כח, תמיד.

- 25 וְהִנֵּה, רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּבְחִינַת "פְּנִים", – פנימיות הרצון העליון, מה
26 שהקב"ה רוצה את הדבר עצמו, הוּא מְקוֹר הַחַיִּים הַמְּחִיָּה אֶת כָּל
27 הָעוֹלָמוֹת, וְלִפִּי שְׁאִינוֹ – רצון זה, שוֹרֵה כָּל־עַל הַסִּטְרָא אַחְרָא,
28 וְגַם בְּחִינַת "אַחֲרִים" שֶׁל רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן – המחיה אותן, כאמור,
29 אֵינוֹ מְלַבֵּשׁ – בפנימיות,
30 בְּתוֹכָהּ – ב"סטרא אחרא",
31 מִמֶּשׁ, אֶלָּא מִקִּיף עָלֶיהָ
32 מְלַמְעָלָה, – בלבד, כמו
33 שמקיפים דבר מלמעלה,
34 לְבָבָּהּ – לכן, היא – ה"סטרא
35 אחרא", מְקוֹם הַמִּיתָה
36 וְהַמְּמָאָה, ה' יִשְׁמְרֵנוּ, כִּי
37 מַעֲטָה מוֹעֵר – המעט מן
38 המעט, אִדּוּ וְחִיּוּת, שְׁיוֹנְקָת
39 וּמְקַבְּלַת לְתוֹכָהּ מִבְּחִינַת
40 "אַחֲרִים" דִּקְדוּשָׁה
41 שְׁלֹמְעָלָה, הוּא בְּבְחִינַת
42 גְּלוּת מִמֶּשׁ בְּתוֹכָהּ, כְּסוּד
43 גְּלוּת הַשְּׂכִינָה הַנּוֹבֵר
44 לְעִילָא. – ש"חיות" הקדושה
45 נמצאת כביכול בגלות בתוך הקליפות, וְלִכֵּן נִקְרָא בְּשֵׁם "אֱלֹהִים
46 אַחֲרִים", – לא רק מחמת הטעם האמור, שהם מקבלים את "חיותם"
47 מבחינת "אחוריים", כִּי אִם: שְׁהִיא עֲבוּדָה זָרָה מִמֶּשׁ וּבְפִיָּדָה
48 בְּאַחֲדוּתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מְלָכִים הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא, – הסברת
49 הדברים: בכל נברא נמצאים שני סוגי חיות – "חיות" המתלבשת א.
50 בפנימיותו של הנברא ומתאחדת אתו. חיות אלקית זו, מצומצמת
51 ומותאמת לפי מדתו של הנברא, עד כמה שהוא יכול לקלוט. ב.
52 "חיות" המחיה ומשפיעה בנברא בצורה "מקיפה". חיות אלקית זו,
53 איננה מצומצמת לפי מימדי הנברא ואינה מתלבשת בו, אלא
- בצורתה היא, כפי שהיא למעלה מהתלבשות בנברא – היא
משפיעה ומחיה את הנברא. ל"קליפות" ול"סטרא אחרא" גם כן שני
סוגי חיות אלה. סוג ה"חיות" השני, בקליפות ו"סטרא אחרא", מאחר
שהוא בא אליהן בבחינת "מקיף", אין הוא מפריע ל"מציאותן", הן
יכולות להחזיק את עצמן
ל"יש", ואינן צריכות
להכחיש "חיות" זו, למרות
שהן יודעות שהן נבראו
מ"חיות" זו (כפי שנאמר
להלן, שהן קוראות להקב"ה
אלקא דאלקיא: הן
חושבות את עצמן
ל"מציאות", ל"אלקיא",
למרות שהן עצמן מכירות
שיש להן "אלקא" שברא
אותן). מחמת חיות אלקית
זו, הן נקראות "אלקים
אחרים", מפני שהן מקבלות
את חיותן מבחינת אחוריים.
ואילו סוג ה"חיות" המתלבש
בפנימיות, שאם היו ה"קליפות" וה"סטרא אחרא" מודות ב"חיות" זו,
היתה בכך משום סתירה ל"מציאות" שלהן, כי "חיות" זו היא הרי
"עצמותו" של הנברא עצמו – "חיות" זו, הן מכחישות לחלוטין, והיא
נמצאת בהן בבחינת גלות. בגלל "חיות" זו – הן נקראות "אלקים
אחרים", לא רק מפני שהן מקבלות מ"אחוריים", אלא מפני שהן
מחזיקות את עצמן ל"עבודה זרה" וכופרות באחדותו של הקב"ה –
כפי שיוסבר להלן: כִּי מֵאַחַר שְׁאִדּוּ וְחִיּוּת דִּקְדוּשָׁה – ה"חיות"
הפנימית, הוּא בְּבְחִינַת גְּלוּת בְּתוֹכָהּ – אֵינוֹ בְּטוֹלָה כָּל־לִנְבִי
קְדֻשָּׁת הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא; וְאִדְרָבָה, מִגְּבִיָּה עֲצֻמָּה בְּנֶשֶׁר,

26 שְׂבַט לֹא יִתְבָּרַךְ בְּנוֹכַח לְעֵיל, וְלִבְנֵי נִקְרָאִים – הקליפות ו"סטרא
27 אחרא", "מוֹרֵי דְפִרְוֹדָא" – הרי הפירוד, בְּזֶהֱרָה הַקְדוּשָׁה, – אלה
28 שמחזיקים את עצמם ל"מציאות" ומגבירים את עצמם כהרים
29 ומרגישים את עצמם נפרדים מהקב"ה. וְהָרִי ז' – יש בכך משום
30 כְּפִירָה בְּאַחֲדוּתוֹ
31 הָאֱמֵתִית, – של הקב"ה,
32 שהיא – דְּבִלָא קַמִּיהָ כְּלָא
33 חֲשִׁיב, – לגבי הקב"ה הכל
34 נחשב לכלום, וְכַטְל בְּאַמֶּת
35 לֹא יִתְבָּרַךְ וְלִרְצוֹנוֹ, הַמְחִיָּה
36 אֶת כָּלֶם וּמְחִיָּה אוֹתָם
37 מֵאִין לִישׁ תְּמִיד: – מאחר
38 שאחדותו האמיתית של
39 הקב"ה היא שהכל בטל אֵלָיו,
40 הרי שההיחשבות ל"יש"
41 ול"מציאות" – יש בה משום
42 כפירה באחדותו של הקב"ה.
43 ולכן גסות הרוח שוה
44 ל"עבודה זרה". הרי, שאחרי

45 צמצומים רבים ושונים, נבראו בדיבורו של הקב"ה, נבראים כאלה,
46 כמו "קליפות" ו"סטרא אחרא", המרגישים את עצמם כדבר נפרד
47 מהקב"ה. לכן, נקרא הדיבור שלמעלה בתורה, בשם "דיבור", כי ענין
48 הפירוד (המציין את הדיבור שלמעלה) קיים גם בדיבור שלמעלה, אלא
49 שהוא רק בשייכות לנבראים ולהרגש שלהם כלפי שורשם. ואילו לגבי
50 הקב"ה – אין שום דבר שנפרד ממנו.

1 לומר: "אני ואפסי עוד"⁵, וכמאמר: – שאמר פרעה: "ואר לי
2 ואני עשיתיני". – ה"יאור" – הנילוס – הוא שלי, ואני עשיתי את
3 עצמי, וְלִבְנֵי אִמְרוּ רַ"ל, שְׁנִסּוֹת הָרוּחַ שְׂקוּלָה כְּעִבּוּדָה זָרָה
4 מִמֶּשׁ, בִּי עֵקֶר וְשֶׁרֶשׁ שֶׁל עִבּוּדָה זָרָה, הוּא מֶה שֶׁנֶּחֱשֵׁב – הוא
5 מחשיב את עצמו, לְדַבֵּר
6 בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, נִפְרָד מִקְדָּשָׁתוֹ
7 שֶׁל מְקוֹם, – של הקב"ה,
8 וְלֹא כְּפִירָה בְּה' לְגִמְרִי, –
9 כלומר, גם כשלא כופרים
10 לגמרי בהקב"ה, אלא רק
11 מחשיבים את עצמם לדבר
12 בפני עצמו, כמו ה"קליפות"
13 וה"סטרא אחרא" הנקראות
14 "עבודה זרה", שכפי שלמדנו,
15 הן אינן כופרות בהקב"ה
16 לגמרי, אלא כְּרִיאָתָא – כמו
17 שאנו מוצאים, בְּגִמְרָא
18 דְּקָרוּ לִיהּ, "אֱלֹהָהּ"
19 דְּאֱלֹהֵיָא, – ה"קליפות"

20 וה"סטרא אחרא" קוראות להקב"ה "אלקא דאלקיא" – הרי שהן
21 מודות בהקב"ה, שהוא אלקא דאלקיא, ובכל זאת זה נקרא "עבודה
22 זרה" ו"אלקים אחרים". אֱלֹא שְׁנֵם הֵם מְחַשְׁבִּים עֲצָמָם לִישׁ וְדַבֵּר
23 בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, וְכֵן – במה שהן מחשיבות את עצמן ל"יש", הן
24 מְפִרְדִּים אֶת עֲצָמָם מִקְדָּשָׁתוֹ שֶׁל מְקוֹם בְּרוּךְ הוּא, מֵאַחַר שֶׁאֵין
25 – הן, בְּטָלִים לֹא יִתְבָּרַךְ, בִּי אֵין קְדֻשָּׁה עֲלִיוֹנָה שׁוֹרָה אֱלֹא עַל מֶה

יום שלישי י"א שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כח, פרק כג ועם כל... עד עמ' 56, ימיהם.

68 וְעַם כָּל הַנוֹכַח לְעֵיל, יוֹכֵן וַיִּבְאֵר הֵיטֵב בְּתוֹסַפַּת בְּאוּר מֶה
69 שֶׁאִמְרוּ בְּזֶהֱרָה דְּ"אוֹרֵיָא וְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּלָא חַד", – תורה
70 והקב"ה הם דבר אחד, וְכַתְּקוּנִים² פִּרְשׁוּ דְּ"רַמְ"ח פְּקוּדִין –
71 שמאתים ארבעים ושמונה מצוות־העשה, אֵינֻן – הן, רַמְ"ח אֲבָרִין
72 דְּמִלְכָּא. – מאתים
73 ארבעים ושמונה אברי
74 המלך, הקב"ה מלך העולם.
75 משמעות כינוי המצוות בשם
76 "אברין דמלכא" (אברי
77 המלך). היא: כשם שכל אבר
78 הוא כלי לכוח מיוחד בנפש,
79 המתלבש באותו אבר,

80 למשל – העין היא אבר וכלי מיוחד לכוח הראיה, האוזן הוא כלי
81 מיוחד לכוח השמיעה, וכך כל מצוה, היא כלי מיוחד
82 ל"המשכה" מיוחדת מרצון הקב"ה. המצוות בכללותן הן רצונו של
83 הקב"ה – הקב"ה רוצה שבני ישראל יקימו מצוות – וכל מצוה
84 כשלעצמה, היא כלי מיוחד להמשכה מיוחדת של רצון הקב"ה,

51 פֶּרֶק כג. למדנו בפרק הקודם, שלגבי הקב"ה אין דבר נפרד ממנו, כי דיבורו
52 של הקב"ה, שבאמצעותו נוצרו הנבראים, אינו דומה לדיבורו של האדם:
53 דיבורו של האדם נפרד משורשו; ואילו לגבי הקב"ה, הדיבור מאוחד תמיד
54 אתו. אלא, מאחר שירידת ה"אור" וה"חיות" האלקי, המחיה את הנבראים,
55 היא על-ידי צמצומים רבים
56 והסתרת פנים, כך שפנימיות
57 רצונו של הקב"ה מוסתרת
58 מהנבראים – יכולים הם,
59 בהרגשתם, להחשיב את עצמם
60 ל"מציאות". ועם התרבות
61 והתגברות הצמצומים – עלולות
62 להיווצר גם "קליפות" ו"סטרא
63 אחרא", המרגישות את עצמן כנפרדות לגמרי מהקדושה ומהקב"ה. הרי,
64 שהרגשת הנבראים את עצמם ל"מציאות" נובעת מהעובדה שפנימיות רצונו
65 של הקב"ה מכוסה ומוסתרת מהם. מהאמור מובן שדבר שמאיר בו פנימיות
66 רצונו של הקב"ה בהתגלות – קשור ומאוחד כולו עם הקב"ה, שכן, אין כאן
67 הסתרת פנים, הגורמת שהנברא יוכל להרגיש את עצמו ל"מציאות".

ליקוטי אמרים

פרק כג ועם כל הנ"ל יובן ויבאר היטב בתוספ' ביאור מה שאמרו בזהר דאוריית' וקב"ה כולא חד ובתיקוני' פירשו דרמ"ח פיקודין אינן רמ"ח אברין דמלכא לפי שהמצוות הן פנימיות רצון

1 הנמשכת ומגיעה למטה על-ידי שיהודי מקיים אותה מצוה שציוה
2 הקב"ה לעשותה. לכן, נקראות המצוות "אברין דמלכא" (אברי
3 המלך). כאן מתבקש, איפוא, הסבר – שהרי מן הנאמר בתיקונים
4 יוצא, שהמצוות (כל ענינה של התורה הוא פירוש והסברת המצוות)
5 הן "אברין דמלכא" בלבד,
6 היינו, אף שהאבר, אמנם,
7 מאוחד עם הכוח המלוכש
8 בו, אך אין הוא דבר אחד
9 ממש עם אותו כוח: האבר
10 והכוח הם שני דברים
11 נפרדים, ועל אף
12 התאחדותם אין הם דבר
13 אחד ממש. ואילו ביחס
14 לתורה, נאמר ב"זוהר",
15 שהתורה והקב"ה הם דבר
16 אחד ממש – כלומר, יותר
17 מאשר התאחדות האברים
18 עם הכוחות. כך מסביר רבנו
19 הזקן את ההבדל בין לימוד
20 תורה לקיום מצוות – לְפִי
21 שְׁהַמְצוּת הֵן פְּנִימִיּוֹת רְצוֹן
22 הָעֲלִיּוֹן וְחִפְצוֹ הָאֱמִתִּי, הַמְּלַבֵּשׁ בְּכָל הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים
23 וְתַחְתּוֹנִים לְהַחְיוֹתָם, – כלומר: רצונו של הקב"ה בעולמות, שהוא
24 רוצה בקיומם ומחיה אותם באותו רצון – הגנה המצוות הן הפנימיות
25 שבאותו רצון שיש להקב"ה בעולמות. שכן, מדוע רוצה הקב"ה בכל
26 העולמות? – מפני שהוא רוצה במצוות, שבני ישראל יקיימו מצוות;
27 הקב"ה מתענג, כביכול, ממה שבני ישראל מקיימים מצוות. ומחמת
28 הרצון והתענוג שיש לו מקיום המצוות – הוא מחיה את כל
29 העולמות (הרי זה למשל, כמי שנוסע בדרך רחוקה כדי להרוויח
30 כסף, ברור שבעצם הנסיעה מתבטא רק חיצוניות הרצון – בשעה
31 שהרצון הפנימי, הוא – להרוויח כסף; וגם הריחוק אינו עדיין הרצון
32 הפנימי האמיתי, שכן הוא מעוניין בריוח רק כדי לקנות בו את
33 הדרוש לו לחיי נפשו – הרי, שרצונו הפנימי האמיתי הוא בדברים
34 שהוא יקנה באותו כסף, ויתענג מהם. מרצון זה, נובע רצונו להרוויח
35 כסף, וממילא גם רצונו לערוך את הנסיעה. כך נבין גם ביחס
36 לעולמות ולמצוות, הקב"ה רוצה בקיום העולמות, מפני שהוא רוצה
37 במצוות. הרי שהמצוות הן הן רצונו ותענוגו הפנימי של הקב"ה,

ליקוטי אמרים

העליון וחפצו האמיתי המלוכש בכל העולמו' העליוני'
ותחתוני' להחיותם כי כל חיותם ושפעם תלוי במעשה
המצוות של התחתוני' כנודע. ונמצא שמעשה המצוות
וקיומן הוא לבוש הפנימי לפנימית רצון העליון
שממעשה זה נמשך אור וחיות רצון העליון להתלבש
בעולמות ולכן נקרא' אברי דמלכא ד"מ כמו שאברי
גוף האדם הם לבוש לנפשו ובטלים לגמרי אליה מכל
וכל כי מיד שעולה ברצונו של אדם לפשוט ידו או
רגלו הן נשמעות לרצונו תכף ומיד בלי שום צווי
ואמירה להן ובלי שום שהייה כלל אלא כרגע ממש
כשעלה ברצונו. כך ד"מ החיות של מעשה המצוות
וקיומן הוא בטל לגמרי לגבי רצון העליון המלוכש בו

ובגלל רצונו זה במצוות – הוא רוצה גם בעולמות ומחיה אותם). כִּי
כָּל חַיּוֹתָם וְשִׁפְעָם – של כל העולמות, תְּלוּי בְּמַעֲשֵׂה הַמְצֻוֹת
שֶׁל תַּחְתּוֹנִים, כְּנוֹדֵעַ, – שעל-ידי שיהודי מקיים מצוה – הוא
ממשיך" חיות ושפע בכל העולמות. וְנִמְצָא – הרי, שְׁמַעֲשֵׂה
הַמְצֻוֹת וְקִיּוֹמן הוּא לְבוֹשׁ
הַפְּנִימִי לְפָנִימִית רְצוֹן
הָעֲלִיּוֹן, – של הקב"ה,
שְׁמַעֲשֵׂה זֶה – של
המצוות, נִמְשָׁךְ אֹר וְחַיּוֹת
רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן לְהַתְּלַבֵּשׁ
בְּעוֹלָמוֹת. – הקב"ה רוצה
בעולמות, מפני שיש בהם
מעשה המצוות, כפי
שאמרנו במשל: הדברים
אותם יקנה בכסף שירוויח –
הם הלוש הפנימי לרצונו
החיצוני. וְלִכֵּן נִקְרָאִים –
המצוות, "אֲבָרֵי דְּמֶלְכָא",
– אברי המלך, דֶּרֶךְ מִשְׁלֵ,
כְּמוֹ שְׂאֲבָרֵי גּוֹף הָאָדָם
הֵם לְבוֹשׁ לְנַפְשׁוֹ וּבְטָלִים
לְגִמְרֵי אֱלֹהִים מְבַל וְכֵל, – כמו שאנו רואים כִּי מִיד שְׁעוֹלָה
בְּרָצוֹנוֹ שֶׁל אָדָם לְפָשֹׁט יָדוֹ אוֹ רִגְלוֹ, הֵן נִשְׁמָעוֹת לְרָצוֹנוֹ
תְּכַף וּמִיד בְּלִי שׁוּם צוּוֹי וְאִמְרָה לָהֶן, – לידו או לרגלו,
וּבְלִי שׁוּם שְׁהִיָּה כָּלֵל, אֲלָא כְּרָגַע מִמַּשׁ כְּשֶׁעָלָה בְּרָצוֹנוֹ
– באותו רגע ידו ורגלו מבצעות את רצונו, האדם אינו זקוק
לשום טיפול ומאמץ של רצונו כדי להפעיל את היד או הרגל
ולהשפיע עליהן לבצע את רצונו – זו משמעות המלים "בלי שום
ציווי ואמירה", שכן, טיפולו של ה"כוח" להפעלת השפעתו הוא
כאילו בדרך של ציווי ומתן פקודה למושפע על ידו שיעשה
משהו. כפי שאנו רואים באברים, הרי הם בטלים לחלוטין לנפש
ומאוחדים איתה. כִּךְ דֶּרֶךְ מִשְׁלֵ הַחַיּוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂה הַמְצֻוֹת
וְקִיּוֹמן, – לכאורה משמע, שהכוונה כאן ל"חיות" המחיה את
העשייה ואת ביצוע המצוה, כלומר: רוח-החיים שבקיום המצוה;
לא ה"חיות" שב"מצואות" האתרוג, למשל, אלא ה"חיות" של
מצוה האתרוג, כפי שה"חיות" שרויה בקיום ובמעשה המצוות,
הוא – חיות זו, כְּבָטֵל לְגִמְרֵי לְגַבִּי רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן הַמְּלַבֵּשׁ בּוֹ,

3. כפילות הלשון "מעשה המצוות וקיומן", אפשר היה לכאורה להסביר כך: "החיות של מעשה המצוות" - החיות של המצוה הנעשית, החיות של האתרוג למשל: "וקיומן" - קיומו הפיזי של האתרוג (בטלים לרצון העליון). מעיר כאן כ"ק אדמו"ר שליט"א, ש"ממה שכתוב שבאדם המקיים ועושה המצוות לא משמע כן" ממה שלהלן מובאים שני הביטויים "מעשה" ו"קיום" ביחס לאדם, שהוא עושה ומקיים - לא משמע ש"קיום" הוא קיומו הפיזי של הדבר בו נעשית המצוה. מהערה זו מובן, ש"מעשה" ו"קיום" המצוות, הם שני אופנים בביצוע המצוה: מעשה - פעולת עשיית המצוה, המביאה לביצוע המעשי של המצוה, למשל: ההתעטפות בטלית, הנחת ה"של ראש" על הראש, וכדומה; קיום - כשהמצוה כבר נעשית ומתקיימת בפועל; כשהוא כבר לבוש בטלית ובתפילין, כשהוא יושב כבר בסוכה, וכדומה. או אפשר שהכוונה ב"קיום" היא, שישנן מצוות שקיומן אינה קשורה ל"מעשה", בעשייה ממשית (כמו שהדבר בהרבה מצוות, במיוחד במצוות-לא-תעשה, שהן גם "כאילו עשה"), ואלה הם שני הביטויים: "מעשה" ו"קיום" המצוה. אך עדיין יש להבין את המלה "הוא" (בטל לגמרי...), כמו גם את המלה (המלוכש) "בו" - אם הכוונה למלה "חיות", היה לכאורה צריך להשתמש כאן בלשון נקבה? ומדוע משנה רבנו הזקן את הסדר להלן: "המקיים" ולאחר מכן "עושה"?

1 - ב"חיות" מעשה המצוות, וְנַעֲשֶׂה - אותה "חיות" לו - לרצון
 2 העליון, מִמָּשׁ כְּגוֹף לְנִשְׁמָה. וְכֵן תִּלְבֹּשׁ הַחִיצוֹן שֶׁל נֶפֶשׁ
 3 הָאֱלֹהִית שֶׁבְּאֲדָם הַמְּקִיִּים וְעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה, שֶׁהוּא כֹחַ וּבְחִינַת
 4 הַמַּעֲשֵׂה שֶׁלָּהּ, - "כוח המעשה" של הנפש האלקית, המשפיע
 5 ומפעיל את הפעולות
 6 המעשיות של כל מה
 7 שציווה הקב"ה לעשות -
 8 נקרא "לבוש החיצוני של
 9 הנפש האלקית", בהשוואה
 10 לכוחות הדיבור והמחשבה,
 11 שהם לבושים פנימיים יותר
 12 מאשר "כוח המעשה"
 13 הפועל בדבר זר. הרי, כוח
 14 מעשה זה הוא מְלַבֵּשׁ
 15 בְּחִינַת שֶׁל מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה,
 16 וְנַעֲשֶׂה גַם כֵּן כְּגוֹף
 17 לְנִשְׁמָה לְרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן -
 18 כוח המעשה מתאחד עם
 19 הרצון העליון באותה מדה
 20 שהגוף מתאחד עם הנשמה,
 21 וְכַמֵּל אֵלָיו - לרצון
 22 העליון, לְגַמְרֵי. וְעַל כֵּן, גַּם אֲבְרֵי גּוֹף הָאָדָם הַמְּקִיִּים הַמִּצְוָה,
 23 שֶׁבִּנְחַ וּבְחִינַת הַמַּעֲשֵׂה שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית מְלַבֵּשׁ בָּהֶם -
 24 באברים, בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה וְקִיּוֹם הַמִּצְוָה, - עלידי האברים, הֵם -
 25 האברים, נַעֲשׂוּ מְרַכְבֵּה מִמָּשׁ לְרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן, כְּגוֹן: הַיָּד
 26 הַמְּחַלֶּקֶת צִדְקָה לְעַנְיִים, או עוֹשֶׂה מִצְוָה אַחֶרֶת, - בשעה
 27 שהיד עוסקת בקיום מצוה, היא הופכת לבחינת "מרכבה" לרצון
 28 העליון, כלומר: היא מתבטלת לגמרי לרצון העליון. ברם, אין היד
 29 הגשמית בטלה ומאוחדת, באותו מעמד, לרצון העליון, באותה
 30 מדה כפי שזה בכוח המעשה של הנפש האלקית, שכאמור,
 31 התאחדותו עם הרצון העליון היא כהתאחדות הגוף עם הנשמה -
 32 הרבה יותר מאשר התאחדות ה"מרכבה" עם ה"רוכב". שכן, גוף
 33 ונפש, למרות שהם שני "עצמים" שונים ורחוקים אחד מהשני -
 34 גשמיות ורוחניות - הם בכל זאת מתאחדים באחדות מלאה, הגוף
 35 כל כך בטל ונשלט על-ידי הנפש, שאין שום חלק בגוף, אף הקטן
 36 ביותר, שלא יהיה חדרור ב"חיות" הנפש, וכל קורט "חיות" של הנפש

ליקוטי אמרים

ונעשה לו ממש כגוף לנשמה. וכן תלבוש החיצון של נפש האלהית שבאדם המקיים ועושה המצוה שהוא כח ובחי' המעשה שלה הוא מתלבש בחיות של מעשה המצוה ונעשה ג"כ כגוף לנשמה לרצון העליון ובטל אליו לגמרי ועל כן גם אברי גוף האדם המקיימים המצוה שבה ובחי' המעשה של נפש האלהית מלובש בהם בשעת מעשה וקיום המצוה הם נעשו מרכבה ממש לרצון העליון כגון היד המחלקת צדקה לעניים או עושה מצוה אחרת. ורגלים המהלכות לדבר מצוה וכן הפה ולשון שמדברי' דברי תורה והמוח שמהרהר בד"ת וי"ש ובגדולת ה' ב"ה. וזהו שארז"ל האבות הן הן המרכבה שכל אבריהם כולם היו קדושים ומוברלים מענייני עוה"ז ולא נעשו מרכבה רק לרצון העליון לכדו כל ימיהם:

עולם הזה, ולא נעשו מְרַכְבֵּה - לשום דבר, רק לְרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן לְבָדוּ כָּל יְמֵיהֶם: - מה שחכמינו ז"ל מצינים את האבות כ"מרכבה" אל הקב"ה, הרי זה מחמת שכל חלקי גופם, היו תמיד בטלים ומסורים לחלוטין להקב"ה - לכן הם מייצגים את הבחינה התמידית והמלאה של "מרכבה". ואילו ביחס לבני ישראל, שאינם במדרגת האבות, אפשרי הדבר שאותו אבר, שבשעה אחת הוא "מרכבה" לרצון העליון - יהיה בשעה אחרת "מרכבה" לדבר שאינו כפי הרצון העליון. ואם כן הרי זה רק באופן חלקי ולעתים מסוימות בלבד: בשעה שהוא מקיים מצוה, בטל, האבר שעושה את המצוה, לרצון הקב"ה בבחינת "מרכבה". עד כאן דובר אודות שני אופני הביטול לרצון העליון: (א) ביטול כמו "מרכבה" ל"רוכב" (= האברים הגשמיים המקיימים מצוות). (ב) ביטול ויחוד כמו גוף ונשמה (= כוח המעשה בשעת קיום המצוות). להלן יוסבר, שקיימת התאחדות עליונה יותר עם הרצון העליון, והיא - יחודם של הלבושים הפנימיים עם התורה.

יום רביעי י"ב שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 56, אך המחשבה... עד עמ' כט, בעליונים].

ליקוטי אמרים

אך המחשבה

וההרהור בד"ת שבמוח וכח הדיבור בד"ת שבפה שהם לבושי' הפנימיים של נפש האלהית וכ"ש נפש האלהית עצמה המלוכשת בהם כולם מיוחדים ממש

73 אֵךְ הַמְּחַשְׁבָה וְהַהֲרָהוּר
 74 בְּדַבְרֵי תוֹרָה שֶׁבִּמְחָה, וְכֵן
 75 הַדִּבּוּר בְּדַבְרֵי תוֹרָה
 76 שֶׁבִּפְהָ, שֶׁהֵם - כוחות
 77 המחשבה והדיבור, לְבוּשִׁים
 78 הַפְּנִימִים שֶׁל נֶפֶשׁ
 79 הָאֱלֹהִית, - ומיוחדים יותר

1 מִיָּחֳדִים מִפֶּשַׁשׁ בְּיָחֹד גָּמֹר בְּרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן, - יָחֹד גָּמֹר, מִשְׁמַעוּ,
2 שֶׁהֵם נִעְשִׂים אוֹתוֹ דָּבָר מִמֶּשׁ - לֹא כִּהְתַּאֲחָדוּת הַגּוֹף עִם הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהֵם,
3 כֹּאמֹר לְעֵיל, דְּבָרִים נִפְרָדִים הַמֵּתִאֲחָדִים אֶךְ בְּכָל זֹאת אֵינֶם דָּבָר אֶחָד
4 לְחֻלּוּטִין וְכָל אֶחָד נִשְׁאָר בְּמַהוּתוֹ הַעֲצָמִי. "יָחֹד גָּמֹר" פִּירוּשׁוֹ: כִּמוֹ
5 הַתַּאֲחָדוֹת הַנֶּפֶשׁ עִם
6 כּוֹחוֹתֶיהָ, שֶׁהֵם גַּם חֵלֶק
7 מִהַנֶּפֶשׁ, הֵרִי יָחֹדִים עִם הַנֶּפֶשׁ
8 הוּא מֵלֵא. כֵּךְ גַּם הַנֶּפֶשׁ
9 הָאֱלֵקִית וְכוּחוֹת הַמַּחֲשָׁבָה
10 וְהַדִּיבּוֹר שֶׁלָּה - מֵאוֹחָדִים
11 בְּיָחֹד גָּמֹר עִם הָרָצוֹן
12 הָעֲלִיּוֹן, בִּשְׁעָה שִׁיְהוּדִי
13 מִהֲרָה אוֹ מְדַבֵּר דְּבָרֵי
14 תּוֹרָה, וְלֹא מְרַבֵּה לְבָדֵי, -
15 לְהֵלֵךְ מוֹסְבֵר מְדוּעַ וְאִיךְ
16 מֵתִאֲחָדִים הַלְבוּשִׁים
17 הַפְּנִימִיִּים, בִּאֲמֻצְעוֹת
18 הַתּוֹרָה, עִם הָרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן
19 בְּיָחֹד גָּמֹר. כִּי רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן
20 הוּא הוּא הַדָּבָר הַלֵּכָה
21 עֲצָמָה שֶׁמִּהֲרָה וּמְדַבֵּר
22 בָּהּ, שֶׁכָּל הַהֲלָכוֹת הֵן
23 פְּרָטִי מְשֻׁכָּחוֹת פְּנִימִיּוֹת
24 רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן עֲצָמוֹ, - כָּל

25 הַלֵּכָה מִיִּצְגַת פֶּרֶט מִסּוּיִים מֵרָצוֹנוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה הַנִּמְשָׁךְ בְּאוֹתָהּ הַלֵּכָה,
26 שֶׁכֵּךְ עָלָה בְּרָצוֹנוֹ יִתְפָּרֵד, - כֵּךְ רֹצֵה הַקֶּבֶ"ה, שֶׁדָּבָר זֶה מֵתָר אוֹ
27 כֵּשֶׁר אוֹ פְטוֹר אוֹ זָכָאי אוֹ לְהַפְךָ; - שְׁדָּבָר זֶה אֶסוּר אוֹ פְסוּל, או
28 חַיִּיב וְכוּ'. וּמֵאַחֵר שֶׁכָּל הַלֵּכָה הִיא פֶּרֶט בְּרָצוֹנוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה. הֵרִי בִשְׁעָה
29 שֶׁהָאִדָּם מִהֲרָה אוֹ מְדַבֵּר בְּאוֹתָהּ הַלֵּכָה, הוּא מִיָּחֹד עִם הָרָצוֹן
30 הָעֲלִיּוֹן, בְּמַדָּה הַגְּבוּהָה בִּיּוֹתָר שֶׁל הַתַּאֲחָדוֹת, לְמַעַלָּה גַּם מֵהַתַּאֲחָדוֹת
31 הַגּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ. וְכֵן כָּל צְרוּפֵי אוֹתִיּוֹת תִּנְיָן הֵן הַמְשָׁכָה רָצוֹנוֹ
32 וְחֻכְמָתוֹ - שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, הַמִּיָּחָדוֹת בְּאִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּתִכְלִית
33 הַיָּחֹד, שֶׁהוּא - הַקֶּבֶ"ה עֲצָמוֹ, הוּא הַיּוֹדֵעַ וְהוּא הַמְּדַע כּו'. - וְהוּא
34 הַיָּדוּעַ. הֵרִי, שֶׁחֻכְמָתוֹ וְרָצוֹנוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, וְהַקֶּבֶ"ה עֲצָמוֹ, הֵם דָּבָר אֶחָד
35 מִמֶּשׁ, וּבְרָצוֹן זֶה וְחֻכְמָה זֹאת מֵתִאֲחָדִים כּוֹחוֹת הַמַּחֲשָׁבָה וְהַדִּיבּוֹר,
36 בִּשְׁעָה שִׁיְהוּדִי מְדַבֵּר אוֹ מִהֲרָה בְּתוֹרָה. הַהֲבָדֵל שֶׁבֵּין מִצְוֹת לְתוֹרָה,
37 יוֹסֵבֵר בֵּיתֵר הַרְחָבָה, בִּאֲמֻצְעוֹת מִשְׁלֵ: מֶלֶךְ צִיּוֹהַ עַל עֲבָדָיו לְבִנוֹת לוֹ
38 אֶרְמוֹן יָפֵה, וְהַכֵּן לְמַטְרָה זֶה סֵפֶר מִיָּחֹד, בּוֹ נִרְשָׁם בְּמַפּוּרֵט כִּיצַד וְאִיךְ
39 רֹצֵה וּמִבְּיָן הַמֶּלֶךְ שְׁאוֹתוֹ אֶרְמוֹן יִיבְנֶה. הֵרִי, כִּשְׁהָעֲבָדִים עוֹסְקִים
40 בְּהַקְמַת הָאֶרְמוֹן, הֵם קְשׁוּרִים וּמֵאוֹחָדִים עִם רָצוֹנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ שִׁבְחָס

לִיקוּטֵי אִמְרִים

בִּיָּחֹד גָּמֹר בְּרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן וְלֹא מִרְכָּבָה לְבָד כִּי רָצוֹן
הָעֲלִיּוֹן הוּא הוּא הַדָּבָר הַלֵּכָה עֲצָמָה שֶׁמִּהֲרָה וּמְדַבֵּר
כֵּךְ שֶׁכָּל הַהֲלָכוֹת הֵן פְּרָטִי הַמְשָׁכָה פְּנִימִיּוֹת רָצוֹן
הָעֲלִיּוֹן עֲצָמוֹ שֶׁכֵּךְ עָלָה בְּרָצוֹנוֹ יֵת' שְׁדָּבָר זֶה מוֹתָר
אוֹ כֵּשֶׁר אוֹ פְטוֹר אוֹ זָכָאי אוֹ לְהַפְךָ וְכֵן כָּל צְרוּפֵי
אוֹתִיּוֹת תִּנְיָן הֵן הַמְשָׁכָה רָצוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ הַמִּיָּחָדוֹת בְּאִי־סוֹף
בְּ"ה בְּתִכְלִית הַיָּחֹד שֶׁהוּא הַיּוֹדֵעַ וְהוּא הַמְּדַע כּו' וְזִ"ש
דְּאוֹרִיִּיתָא וְקב"ה כּוּלָּא חָד וְלֹא אֶבְרִין דְּמִלְכָּא לְחָד
כְּפִיקוּרִין. וּמֵאַחֵר שֶׁרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן הַמִּיָּחָד בְּאִי־סוֹף בְּ"ה
בְּתִכְלִית הַיָּחֹד הוּא בְּגִילּוֹי לְגִמְרִי וְלֹא בְּהַסְתֵּר פְּנִים
כָּלִל וְכָלִל בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֵהִית וְלְבוּשִׁיהָ הַפְּנִימִיִּים שֶׁהֵם
מִחֻשְׁבָּתָהּ וְדִבּוּרָה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שֶׁהָאִדָּם עוֹסֵק בְּדָבָרֵי
תּוֹרָה הֵרִי גַּם הַנֶּפֶשׁ וְלְבוּשִׁיהָ אֵלּוֹ מִיּוֹחָדִים מִמֶּשׁ בְּאִי־סוֹף
בְּ"ה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה בְּתִכְלִית הַיָּחֹד כִּיָּחֹד דְּבוּרוֹ
וּמִחֻשְׁבָּתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ כְּנ"ל כִּי אֵין
שׁוּם דָּבָר נִפְרָד כִּי אִם בְּהַסְתֵּר פְּנִים כְּנ"ל וְלֹא עוֹד אֵלָּא

לְאוֹתוֹ אֶרְמוֹן וּבִנְיָנוֹ. וְאֵילּוֹ כּוֹתֵלִי הָאֶרְמוֹן כְּשֶׁלְעֲצָמָם, אוֹ פִּרְטִיּוֹ
הָאֲחֵרִים שֶׁל הָאֶרְמוֹן אֵינֶם רָצוֹנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ עֲצָמוֹ. לְעוֹמָתָם -
הַחֲכָמִים שְׁלוֹמֵדִים אֶת סֵפֶר הַתְּכֵנִיּוֹת, שְׁבוּ רֶשֶׁם הַמֶּלֶךְ כִּיצַד יִיבְנֶה
הָאֶרְמוֹן - הֵרִי הֵם עוֹסְקִים מִמֶּשׁ בְּחֻכְמָתוֹ וּבְרָצוֹנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ: הֵרִישׁוּם
בְּאוֹתוֹ סֵפֶר מִיִּצְגַת הֵרִי אֶת
חֻכְמָתוֹ וְרָצוֹנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ. כֵּךְ
גַּם בְּעִנְיָנָהּ: בְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת,
מֵתִלְבֵּשׁ רָצוֹנוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה,
וְאֵילּוֹ הַפְּרִטִּים בָּהֶם
מְקִיִּימִים אֶת הַמִּצְוֹת אֵינֶם
הָרָצוֹן עֲצָמוֹ. שׁוֹנֵה הַדָּבָר
בִּיָּחֹס לְתוֹרָה - "שְׁכָל"
הַתּוֹרָה הוּא אֶכֶן חֻכְמָתוֹ שֶׁל
הַקֶּבֶ"ה, וְ"פֶסֶק הַהֲלָכָה" הוּא
אֶכֶן רָצוֹנוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה,
וְכִשְׁיְהוּדִי עוֹסֵק בְּתוֹרָה,
בְּמַחֲשָׁבָה אוֹ בְּדִיבּוּר. הוּא
מֵתִאֲחָד, בְּדִרְגָּה הָעֲלִיּוֹנָה
בִּיּוֹתָר, בְּרָצוֹנוֹ וּבְחֻכְמָתוֹ שֶׁל
הַקֶּבֶ"ה. וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב -
בְּ"זוֹהַר", דְּ"אוֹרִיִּיתָא וְקב"ה
בְּרִיךְ הוּא - כָּלָא חָד", -
שֶׁהַתּוֹרָה וְהַקֶּבֶ"ה הֵם דָּבָר
אֶחָד מִמֶּשׁ, וְלֹא "אֶבְרִין
דְּמִלְכָּא" לְחָדוֹ בְּפִיקוּרִין. - וְלֹא "אֶבְרִין" בְּלִבְדָּה שֶׁל הַמֶּלֶךְ, כִּמוֹ
הַמִּצְוֹת. שְׁכֵן, כֹּאמֹר, מֵאוֹחָדוֹת הַמִּצְוֹת עִם הָרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן, כִּמוֹ הַגּוֹף
עִם הַנֶּשְׁמָה - הַתַּאֲחָדוֹת שֶׁל שְׁנֵי דְּבָרִים נִפְרָדִים. וְאֵילּוֹ תּוֹרָה וְהַקֶּבֶ"ה
הֵם דָּבָר אֶחָד מִמֶּשׁ. וּמֵאַחֵר שֶׁרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן הַמִּיָּחָד בְּאִי־סוֹף
בְּרוּךְ־הוּא בְּתִכְלִית הַיָּחֹד, הוּא בְּגִילּוֹי לְגִמְרִי, וְלֹא בְּהַסְתֵּר
פְּנִים כָּלִל וְכָלִל, בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֵהִית וְלְבוּשִׁיהָ הַפְּנִימִיִּים, שֶׁהֵם
מִחֻשְׁבָּתָהּ וְדִבּוּרָה, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שֶׁהָאִדָּם עוֹסֵק בְּדָבָרֵי תּוֹרָה
- בִּשְׁעָה שִׁיְהוּדִי מִהֲרָה וּמְדַבֵּר דְּבָרֵי תּוֹרָה, בֹּא הֵרִי הָרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן
שְׁבִתּוֹרָה לִידֵי גִילּוֹי מֵלֵא בְּנֶפֶשׁוֹ וּבְמַחֲשָׁבָתוֹ וּדִיבּוּרוֹ. הֵרִי גַּם הַנֶּפֶשׁ
וְלְבוּשִׁיהָ - מִחֻשְׁבָּהּ וּדִיבּוּרָה, אֵלּוֹ מִיָּחָדִים מִפֶּשַׁשׁ בְּיָחֹד גָּמֹר
בְּרוּךְ־הוּא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה בְּתִכְלִית הַיָּחֹד, בְּיָחֹד דְּבוּרוֹ
וּמִחֻשְׁבָּתוֹ שֶׁל תְּקוּדָת־בְּרוּךְ־הוּא בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ בְּגִילּוֹי
לְעֵיל, כִּי אֵין שׁוּם דָּבָר נִפְרָד - מִהַקֶּבֶ"ה, כִּי אִם בְּהַסְתֵּר פְּנִים
בְּגִילּוֹי לְעֵיל. - רַק עַל יְדֵי כֵךְ שְׁפִנְיָמִיּוֹת הָרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן מוֹסְתֵרָת,
אֲפֻשֶׁר לְנִבְרָאִים לְהַרְגִּישׁ אֶת עֲצָמָם לְ"מִצְיָאוֹת", וּמֵאַחֵר שֶׁבִּשְׁעָה
שִׁיְהוּדִי לְיֹמֵד תּוֹרָה, מוֹסְרֵת הַסְתֵּרָה זֹאת, וּפְנִימִיּוֹת הָרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן הִיא

5. בְּ"הַעֲרָה" מֵעִיר כ"ק אֶדְמוּרִי שְׁלִיט"א עַל הַקּוּשִׁי שֶׁבִּבְיֹטִי "וְלֹא מִרְכָּבָה לְבָד", מִמֶּנּוּ אֲפֻשֶׁר לְהַבִּין, שִׁיְחֻדוֹם שֶׁל הַלְבוּשִׁים הַפְּנִימִיִּים עִם
הָרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן, הוּא לְמַעַלָּה מִבִּיטוּל הַ"מִּרְכָּבָה" בְּלִבְדָּה - בִּשְׁעָה שֶׁבִּאֲמַת הוּא לְמַעַלָּה גַּם מֵאִיָּחֹד הַגּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ. מֵעִיר כ"ק אֶדְמוּרִי שְׁלִיט"א:
..."וְאֵילּוֹ הַזִּכִּירוֹ כֵּאֵן "מִרְכָּבָה" - מִפְּנֵי שֶׁהַמּוֹחַ וְהַפֶּה, בִּם הַמּוֹחַ וְהַדִּבּוּר בְּתוֹרָה דְּעֶסְקָה בּוּה - הֵם מִרְכָּבָה (כְּנ"ל)". מִשְׁמַעוֹתָהּ שֶׁל הָעֲרָה עֲמוּקָה
זֹאת, הִיא: בְּמִלִּים "וְלֹא מִרְכָּבָה לְבָד" אֵין הַכוּוּנָה לְעֶרְוֹן הַשּׁוּוּאָה כְּלָלִית שֶׁל יָחֹד זֶה (שֶׁל הַלְבוּשִׁים הַפְּנִימִיִּים עִם הָרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן) לְגַבִּי שְׁנֵי אֲוִפִּי
הַבִּיטוּל וְהַיָּחֹד הַמּוּכָרִים לְעֵיל. הַזִּכְרָת הַמּוּשָׁג "מִרְכָּבָה" כֵּאֵן, הִיא רַק בִּיָּחֹס לְחִידוּשׁ שִׁבְחָהּ וְהַדִּבּוּר בְּתוֹרָה לְעוֹמָתָהּ בִּיטוּל הַמּוֹחַ וְהַפֶּה,
בָּהֶם חוֹשְׁבִים וּמְדַבְּרִים. רַק עֵתָּה אֶמְרֵנוּ שֶׁהַמּוֹחַ וְהַפֶּה, הַחוֹשְׁבִים וּמְדַבְּרִים דְּבָרֵי תּוֹרָה, הֵם "מִרְכָּבָה" - בָּאִים כֵּאֵן לְחֹדֶשׁ, שְׁעָם הַמַּחֲשָׁבָה עֲצָמָה
וְהַכּוֹחַ לְדָבָר, מִיּוֹחָדִים "בִּיָּחֹד גָּמֹר", וְלֹא מִרְכָּבָה בְּלִבְדָּה - כִּמוֹ שֶׁהֲדָבָר בְּמוֹחַ וּבִפֶּה עֲצָמָם. 6. פֶּרֶק כָּא.

1 בהתגלות מלאה - ממילא ה"יחוד" הוא מלא. ולא עוד אלא -
 2 יתירה מזו, ש"יחודם" - של הנפש וכוחותיה עם הקב"ה בשעה
 3 שיהודי לומד תורה, הוא ביתר שאת ויתר עז מיחוד אור-אין
 4 סוף פרק-הוא בעולמות עליונים, - עם העולמות הרוחניים
 5 העליונים. מאחר שרצון
 6 העליון הוא בגלוי ממש
 7 בנפש ולבושיה העוסקים
 8 בתורה, שהרי הוא
 9 התורה עצמה, - בה הם
 10 עוסקים; ולעומתם - וכל
 11 העולמות העליונים
 12 מקבלים חיותם - רק,
 13 מאור וחיות הנמשך -
 14 ממה שנובע, מהתורה,
 15 שהיא רצונו והקמתו
 16 יתברך, - כאמור ש"שכל"
 17 התורה הוא חכמתו של
 18 הקב"ה, ו"פסק ההלכה" -
 19 רצונו של הקב"ה.
 20 בדרבתי: "כלם בחכמה
 21 עשית", - הרי, ש"חכמה" היא המקור לבריאת וקיום כל העולמות.
 22 ואם בן החכמה - שהיא התורה - היא, למעלה מכלם, - מאחר
 23 שהיא ה"מקור" לכל העולמות. והיא היא - התורה, רצונו יתברך
 24 הנקרא "סוכב כל עלמין", - המשפיע בכל העולמות בצורה
 25 "מקיפה". כלומר: הוא למעלה מכל העולמות, ולכן אין הוא יכול
 26 להתלבש בתוך העולמות, בפנימיות, אלא הוא משפיע עליהם

ליקוטי אמרים

שיחודם הוא ביתר שאת ויתר עז מיחוד אור א"ס ב"ה בעולמות עליונים מאחר שרצון העליון הוא בגלוי ממש בנפש ולבושיה העוסקים בתורה שהרי הוא התורה עצמה וכל העולמות העליונים מקבלים חיותם מאור וחיות הנמשך מהתורה שהיא רצונו וחכמתו ית' כדרכיב כולם בחכמה עשית וא"כ החכמה שהיא התורה למעלה מכולם והיא היא רצונו ית' הנק' סוכב כל עלמין שהיא בחי' מה שאינו יכול להתלבש בתוך עלמין רק מחיה ומאיר למעלה בבחי' מקיף והיא היא המתלבשת בנפש ולבושיה בבחי' גילוי ממש כשעוסקים בד"ת ואע"ג דאיהו לא חזי כו' [ומשו' הכי יכול לסבול משום דלא חזי משא"כ בעליונים].

בבחינת "מקיף" - כפי שיוסבר להלן: שהיא בחינת מה שאינו יכול להתלבש בתוך עלמין - בפנימיות העולמות, רק מחיה ומאיר למעלה בבחינת מקיף, - מעליהם, בהיותו למעלה מהתלבשות בתוך העולמות, והיא היא - בחינה זו שהיא למעלה מכל העולמות, המתלבשת בנפש ולבושיה בבחינת גלוי ממש כשעוסקים בדרבתי תורה, "ואף-על-גב דאיהו לא חזי כו" - ואף על פי שאין הוא רואה זאת. יהודי, בשעה שהוא לומד תורה, אינו מרגיש בהתאחדות נפשו עם הקב"ה, ואילו נשמתו - חשה בכך, [ומשום הכי - ולכן, יכול לסבול, - את ההתאחדות הנעלה עם הקב"ה, משום - מפני, דלא חזי, - שאינו מרגיש. מה שאין בן בעליונים]. - שונה הדבר בנבירים של העולמות העליונים, בהם אין ההסתרה שבעולם-הזה, והם "רואים" ומרגישים כל ענין אלקי, ולכן אין ביכולתם "לקבל" יחוד נעלה כזה עם הקב"ה. ואילו נשמה בגוף, יען שהגוף והעולם-הזה, מסתירים מלהרגיש באור האלקי שביחוד זה - זוהי הסיבה ליכולת הנשמה להתאחד ביחוד חזק כזה עם הקב"ה, בשעת לימוד התורה.

יום חמישי י"ג שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כט, ובוה יובן למה... עד עמ' 58, לקמן.

להלן: [והא - וזה, דמי שאין תורתו אמתו צריך להפסיק, - לתפלה, אין בכך הוכחה שהתפלה היא למעלה מתורה, אלא טעמו של דבר הוא: תינו מאחר דמפסיק ומבטל בלא הכין]. - מאחר שהוא מפסיק ומבטל מלימוד תורה, בגלל דברים אחרים, לכן עליו להפסיק גם לתפלה. ומה?
 - ממה שהסברנו המעלה שבתורה, יוכל המושכל - המבין הגדול, להמשיך עליו יראה גדולה בעסקו בתורה, כשיתבונן איך שנפשו ולבושיה שבמחוץ - המחשבה, וכפיו - והדיבור שבפיו, הם מיתדים ממש בתכלית

ליקוטי אמרים

ובוה יובן למה גדלה מאד מעלת העסק בתורה יותר מכל המצוות ואפי' מתפלה שהיא יחוד עולמות עליונים [והא דמי שאין תורתו אומנתו צריך להפסיק חיינו מאחר דמפסיק ומבטל בלא הכין]. ומה יוכל המושכל להמשיך עליו יראה גדולה בעסקו בתורה כשיתבונן איך שנפשו ולבושיה שבמחוץ ובפיו הם מיוחדים ממש

53 וכו' - במה שהוסבר, שיחוד נפשו של יהודי עם הקב"ה, בשעת
 54 לימוד התורה, היא במדה המלאה ולמעלה מאשר בשעת קיום
 55 המצוות, יובן למה גדלה מאד מעלת העסק בתורה יותר מכל
 56 המצוות, ואפלו מתפלה שהיא יחוד עולמות עליונים - ובכל
 57 זאת גדלה מעלת לימוד
 58 התורה גם מתפלה - אלא
 59 שלכאורה אפשר לשאול:
 60 הרי יודעים אנו שמי שאין
 61 "תורתו אומנתו", שאין
 62 התורה עיסוקו התמידי,
 63 עליו להפסיק מלימוד
 64 התורה לשם תפילה - הרי
 65 שהתפילה היא למעלה
 66 מתורה? - מסביר רבנו הזקן

7. תהלים קד, כד. 8. ראה מגילה ג, א. 9. כ"ק אדמו"ר שליט"א מעיר כאן, וזה לשונו הקדוש: "אולי שייכות כל הענין כאן (וחידושו) ותוכנו - שממעלת התורה על המצוות באופן היחוד - מסובבת עוד מעלה (שכאים ליראה גדולה) והיא מעלה גדולה מהקדמות - כי תכלית החוקים (היחוד) הרי זה ליראה כו', ויראה גדולה יותר - מקרבת יותר בפין ובלבבך לעשותו".

1 הַיְחוד בְּרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן, וְאוֹר־אֵין־סוֹף בְּרוֹךְ־הוּא מְמַשׁ הַמַּתְנַלָּה
2 בָּהֶם, – בִּנְפֶשׁ וּבִלְבוּשִׁיהָ, מַחֲשָׁבָה וְדִיבּוּר, בִּשְׁעַת לִימוּד הַתּוֹרָה;
3 מִה שֶׁבָּל הָעוֹלָמוֹת עָלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בְּלֹא חֲשִׁיבֵי קָמִיָּה –
4 כָּל הָעוֹלָמוֹת, הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים, אֵינֶם נִחְשָׁבִים כָּלֵל לַגִּבִּי הָרִצּוֹן
5 הָעֲלִיּוֹן וְאוֹר אֵין סוֹף בְּרוּךְ
6 הוּא, וּבְאֵין וְאָפֶס מְמַשׁ, –
7 הֵם כֵּאִילוּ אֵינֶם קִיּוּמִים
8 כָּלֵל, עַד שֶׁאֵינֶם מְתַלַּבֶּשׁ
9 בְּתוֹכָם מְמַשׁ, – אֵין הָרִצּוֹן
10 הָעֲלִיּוֹן מִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם
11 בִּפְנִימִיּוֹת, כֵּאֱמֹר, שֶׁאֵין
12 בִּיכּוֹלֵת הָעוֹלָמוֹת לִקְבֹּל אֶת
13 הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בִּפְנִימִיּוֹת,
14 אֱלֹא – הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן
15 מִשְׁפִּיעַ בָּהֶם בְּבַחֲנִית סוֹבֵב
16 בְּלֵךְ עֲלִיּוֹן בְּבַחֲנִית מְקִיף
17 – כִּדִּי, לְהַחְיֹתָם עֲקָר
18 חַיּוֹתָם, – אֶת עֵיקַר חַיּוֹתָם
19 מִקְבִּלִים הָעוֹלָמוֹת מִהָאוֹר
20 הָאֱלֹקִי ה"סוֹבֵב" אֶת כָּל
21 הָעוֹלָמוֹת. רַק אֵיזוֹ הָאֶרֶץ
22 – בִּלְבַד, מְתַלַּבֶּשֶׁת בְּתוֹכָם, – בִּפְנִימִיּוֹת, מִה שִׁיכּוּלִים לְסִבָּל,
23 שֶׁלֹּא יִתְבַּטְּלוּ בְּמִצִּיאוֹת לְגַמְרִי. – מִהַתְּבֻנָּה זֹה, שֶׁגַּם הָעוֹלָמוֹת
24 הָעֲלִיּוֹנִים אֵינֶם יִכּוּלִים "לְסִבּוֹל" אֶת הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן, רַק הָאֶרֶץ מִמֶּנּוּ
25 בִּלְבַד, וְזֹאת כִּדִּי שֶׁלֹּא יֵאָבְדוּ אֶת מִצִּיאוֹתָם לְגַמְרִי, וְאֵילוּ בִּנְפֶשׁוֹ,
26 בִּשְׁעָה שֶׁהוּא לּוֹמֵד תּוֹרָה, מֵאִיר רִצּוֹן עֲלִיּוֹן זֶה בַּהֲתַגְלוֹת – הִרִי
27 בַּהֲתַבּוֹנָנוּ בִּכְךָ, יִגִּיעַ לִירָאָה גְּדוּלָּה מִהַקְב"ה בִּשְׁעַת עֵיסוֹקוֹ בַּתּוֹרָה.
28 וְזֶהוּ שֶׁבְּתוֹכָם¹⁰: "וַיִּצְנֶנּוּ ה' אֶת כָּל הַחֲקִים הָאֵלֶּה לִירָאָה אֶת
29 ה' וְגו'" – הִרִי שְׁעִלִּידֵי ה"חֻקִּים" מִגִּיעִים לִירָאָה מִהַקְב"ה. רִבְנֵוּ
30 הֻזְקַן מִתְּכוּוֹן בִּכְךָ, לִפִּי הָעֲרֵתוֹ שֶׁל כ"ק אֲדַמּוּר־שְׁלִיטָא וּבִלְשׁוֹנוֹ:
31 "לִכְאוּרָה הוּא לְהִפָּךְ דְּמַפְנֵי הִירָאָה (סִיבָה – בֵּא הַמְּסוּבָב)
32 מִקִּיּוּמִים אֶת הַחֻקִּים". כְּלוּמֹר: מִפְּסוֹק זֶה מִשְׁמַע, שְׁעִלִּידֵי הַחֻקִּים,
33 הוּא מִגִּיעַ, לְאַחֵר מִכֵּן, לִירָאָה ה' – בִּשְׁעָה שֶׁלִּכְאוּרָה הִדְבֵּר הַפּוֹךְ:
34 ה"ירָאָה" מִבִּיָּאָה אוֹתוֹ לִקְיוֹם הַחֻקִּים; ה"ירָאָה" הִיא הִרִי ה"סִיבָה"

ליקוטי אמרים

בַּתְּכִלִּית הַיְחוד בְּרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן וְאוֹר א"ס ב"ה מְמַשׁ
הַמַּתְנַלָּה בָּהֶם מִה שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת עָלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים
כְּלֹא חֲשִׁיבֵי קָמִיָּה וּבְאֵין וְאָפֶס מְמַשׁ עַד שֶׁאֵינֶם מִתְלַבֵּשׁ
בְּתוֹכָם מְמַשׁ אֱלֹא סוֹבֵב כָּל עֲלִיּוֹן בְּבַחֲנֵי מְקִיף
לְהַחְיֹת עֵיקַר חַיּוֹתָם רַק אֵיזוֹ הָאֶרֶץ מִתְלַבֶּשֶׁת בְּתוֹכָם
מִה שִׁיכּוּלִים לְסִבּוֹל שֶׁלֹּא יִתְבַטְּלוּ בְּמִצִּיאוֹת לְגַמְרִי.
וְז"ש וַיִּצְנֶנּוּ ה' אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לִירָאָה אֶת ה'
וְגו' [וְעַל יִרְאָה גְּדוּלָּה זֹה אִמְרוּ אִם אֵין חֲכָמָה אֵין יִרְאָה
וְהַתּוֹרָה נִקְרָאת אֲצִלָּה תִּרְעָא לְדִרְתָּא כְּמ"ש בְּמ"א]
אֱלֹא דִלָּא כָּל מוֹחָא סִבִּיל דָּא יִרְאָה כּוּוֹ. אֲךָ גַּם מֵאֵן
דִּלָּא סִבִּיל מוֹחֵו כָּלֵל יִרְאָה זֹה לֹא מִינָה וְלֹא מִקְצָתָהּ
מִפְּנֵי פַחֲתוֹת עֶרֶךְ נִפְשׁוֹ בִּשְׂרֵשָׁה וּמִקּוּרָה בְּמִדְרָגוֹת
תַּחְתּוֹנִים דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּעֵשֶׂה אֵין יִרְאָה זֹה מִעַכְבָּת
בּו לְמַעֲשָׂה כְּמ"ש לְקַמֵּן:

הַגּוֹרֵמֶת לִקְיוֹם הַחֻקִּים, וְלֹא שֶׁהַחֻקִּים הֵם בְּשִׁבּוֹל הִירָאָה. אֲךָ, לִפִּי
הַסְּבָרָתוֹ שֶׁל רִבְנֵוּ הֻזְקַן, הַדְּבָרִים מוֹבְנִים, שֶׁכֵּן, קִיּוּמֵי מִדְרִיגָה כּוּוֹ
בִּירָאָה – יִרְאָה גְּדוּלָּה – הַבֵּאָה רַק אַחֲרֵי ה"חֻקִּים", וְהִיא כ"תְּכִלִּית"
הַחֻקִּים הַבָּאִים בְּשִׁבּוֹל הִירָאָה. הִירָאָה שֶׁהִיא "סִיבָה" לִקְיוֹם
הַחֻקִּים, הִיא יִרְאָה בְּדִרְגָּה
נִמְוָכָה יוֹתֵר, שְׁעִלִּיהָ לְהַבִּיא
לִקְיוֹם הַמִּצְוֹת. כֵּשֶׁם שׁוּה
לַגִּבִּי חֻקִּים, כֵּךְ מִסְבִּיר רִבְנֵוּ
הֻזְקַן, לְהֵלֵךְ, לַגִּבִּי חֲכָמָה –
תּוֹרָה. [וְעַל יִרְאָה גְּדוּלָּה זֹה
אֲמָרִינוּ: – חֲכָמֵינוּ ז"ל: "אִם
אֵין חֲכָמָה, אֵין יִרְאָה", –
חֲכָמָה – תּוֹרָה – הִיא מְבֹאָה
לִירָאָה, הֵינֵנו לְאוֹתָהּ "יִרְאָה"
גְּדוּלָּה", הַמְּדִרִיגָה הָעֲלִיּוֹנָה
יוֹתֵר שְׁבִירָאָה. וְזֹאת לְעוֹמֵת
מִה שֶׁחֲכָמֵינוּ ז"ל אוֹמְרִים
בְּצוּרָה הַפּוֹכָה: "אִם אֵין
יִרְאָה אֵין חֲכָמָה" –
שֶׁהִירָאָה הִיא תְּנַאי מוֹקֵדֵם
לְחֲכָמָה – תּוֹרָה – שֶׁכֵּאֵן
הַכּוּוֹנָה הִיא לַגִּבִּי הַמְּדִרִיגָה הַתַּחְתּוֹנָה יוֹתֵר שֶׁל הִירָאָה, הַנִּדְרָשֶׁת
לְלִימוּד תּוֹרָה; וְהַתּוֹרָה נִקְרָאת אֲצִלָּה – לַגִּבִּי הַמְּדִרִיגָה הָעֲלִיּוֹנָה
יוֹתֵר שֶׁל הִירָאָה, "תִּרְעָא לְדִרְתָּא", – שְׁעַר לְבֵית, שֶׁרַק דֶּרֶךְ הַשְּׁעַר
אֲפֻשֶׁר לְהִכְנֵס לְבֵית. הִרִי, שֶׁהִירָאָה מִתּוֹאֲרֵת כ"בֵּית", שֶׁהוּא הָעֵיקַר
לַגִּבִּי ה"שְׁעַר" הַרּוּמוֹ עַל תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקְוִים אַחֲרֵי,
אֱלֹא דִלָּא כָּל מוֹחָא סִבִּיל דָּא יִרְאָה כּוּוֹ. – לֹא כָּל מוֹחַ יִכּוּל
לְסִבּוֹל" מְדִרִיגָה עֲלִיּוֹנָה כּוּוֹ שֶׁל יִרְאָה ה'. אֲךָ גַּם מֵאֵן דִּלָּא סִבִּיל
מוֹחֵו כָּלֵל יִרְאָה זֹה, – גַּם מִי שֶׁאֵין מוֹחֵו יִכּוּל לְסִבּוֹל" יִרְאָה זֹה
כָּלֵל, לֹא מִנָּה וְלֹא מִקְצָתָהּ, – גַּם לֹא מִשְׁהוֹ מִירָאָה זֹה, מִפְּנֵי
פַּחֲתוֹת עֶרֶךְ נִפְשׁוֹ בִּשְׂרֵשָׁה וּמִקּוּרָה בְּמִדְרָגוֹת תַּחְתּוֹנִים
דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּעֵשֶׂה – שֶׁל עוֹלָם הָעֵשֶׂה – אֵין יִרְאָה זֹה –
הַחֲסָרָה לוֹ, מְעַכְבָּת בּו לְמַעֲשָׂה, – לִקְיוֹם תּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּפּוֹעֵל
מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְקַמֵּן:

יום שישי י"ד שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 58, פרק כד וזה... עד עמ' ל, בו וכו'.

אֱלֹא גַם כִּשְׂאֵדֶם מַחֲשִׁיב אֶת עֲצֻמוֹ ל"מִצִּיאוֹת" וּנְפִירָד מִקְדוּשְׁתּוֹ שֶׁל הַקְב"ה –
הִרִי גַם זֶה "עֲבוּדָה זֹרָה". לְאַחֵר מִכֵּן הַסְּבִיר רִבְנֵוּ הֻזְקַן, שֶׁפְּנִימִיּוֹת הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן
מֵאִירָה בַּהֲתַגְלוֹת בְּמִצְוֹת, וְיִהוּדִי בִּשְׁעָה שֶׁמִּקִּים מִצְוֹת, גַּם הוּא מִתְאַחֵד עִם
הַקְב"ה. יִיחּוּדוֹ שֶׁל יִהוּדִי עִם הַקְב"ה בִּשְׁעָה שֶׁהוּא לּוֹמֵד תּוֹרָה, הוּא לְמַעֲלָה
מֵאִשֶּׁר יִיחּוּדוֹ אֶתוֹ בִּשְׁעָה שֶׁהוּא מִקִּים מִצְוֹת. בְּפֶרֶק כ"ד, אוֹתוֹ אֵנוּ מִתְחַלִּים
לְלַמּוֹד, יוֹסְבֵר, שֶׁכִּשְׂיִהוּדִי עוֹבֵר עֲבִירָה, דְּבֵר שֶׁהוּא הִיפָּךְ מִמִּצְוָה, הִיפָּךְ
מִרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְב"ה, נִפְרָדוֹת אֵז נִפְשׁוֹ וְכוּחוֹתֶיהָ מִהַקְב"ה, יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר הִפְרָדוֹת
שֶׁל ה"קִלְיָפָה" וְה"סְטָרָא אַחֲרָא" הַנִּקְרָאוֹת "עֲבוּדָה זֹרָה" וְ"אֱלָקִים אַחֲרִים".

69 פֶּרֶק כד. בְּפֶרֶקִים הַקּוּדְמִים, הַסְּבִיר רִבְנֵוּ הֻזְקַן, אֵיךְ "קְרוֹב מֵאֵד" לִקְיוֹם תּוֹרָה
וּמִצְוֹת "בִּלְבָבְךָ", מִתּוֹךְ אַהֲבַת ה' וִירָאָה ה', בְּאִמְצָעוֹת הָאֵהָבָה הַמְּסוּתֶרֶת
שֶׁבִּתּוֹךְ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְהַקְב"ה. אֲךָ, כִּדִּי לְהִבָּן, כִּיצַד אֲפֻשֶׁר עֲלִידֵי הָאֵהָבָה
הַמְּסוּתֶרֶת לִקְיוֹם כָּל הַמִּצְוֹת, וְלִהְיֵמֶנּוּ מִעֲבִירֹת – הַסְּבִיר רִבְנֵוּ הֻזְקַן שִׁיכּוֹת
שֶׁל כָּל מִצְוֹת־הָעֵשֶׂה ל"אֲנָכִי ה' אֱלֹקֶיךָ", וְשֶׁל כָּל מִצְוֹת־הַלֹּא־תַעֲשֶׂה ל"לֹא
יִהְיֶה לְךָ"; מִשְׁמַעוֹת שֶׁל "אֲחֻדוֹת ה'" הֵיא לֹא רַק שֶׁהַקְב"ה הוּא אֱלֹקָה אֶחָד,
אֱלֹא שֶׁהוּא יִחִיד וּבִלְעֵדוֹ הַכָּל אֵין וְאָפֶס, שֶׁכֵּן, הַכָּל בָּטֵל בַּתְּכִלִּית אֶל הַקְב"ה.
76 רִבְנֵוּ הֻזְקַן הַסְּבִיר שֶׁ"עֲבוּדָה זֹרָה" אֵין פִּירוּשָׁה דּוֹקָא לְכַפּוֹר חֲלִילָה בְּהַקְב"ה,

1 וזה לעומת זה, — כשם שלכל ענין של קדושה, יש לעומתו דבר
2 הפכי בקליפה — כך יש גם דבר הפכי כנגד לימוד התורה וקיום
3 המצוות, שעל-ידן מתאחדים עם הקב"ה. ה"לעומת זה" של תורה
4 ומצוות, היא: הן שם"ה מצות לא תעשה דאורייתא — שלש מאות
5 ששים וחמש מצוות ה"לא
6 תעשה", שהתורה אסרה
7 לעשותן, וכל אסורי
8 דרבנן, — כל האיסורים
9 שאסרו החכמים, מאחר
10 שהן נגד רצונו וחקמתו
11 יתברך והפכם ממש —
12 ההיפך מרצונו וחקמתו של
13 הקב"ה, לפיהם אסור
14 לעשות דברים אלה, הם —
15 כל הדברים האסורים הללו,
16 נפירים מיוחדו ואחדותו
17 יתברך בתכלית הפירוד
18 ממש, כמו הסטרא אחרא
19 והקליפה הנקראת "עבודה
20 זרה" ו"אלהים אחרים",
21 מחמת הסתר פנים של
22 רצון העליון, כנוצר
23 לעילוי. — שהן מקבלות
24 השפעה מבחינת אחוריים —
25 ולכן הן נקראות אלקים
26 אחרים. וכן — כמו שזה
27 בעבירות עצמן, כך גם ג'
28 לבושי הנפש — הבהמית,
29 שמקלפת נה שבישראל,
30 שהם מחשבה דבור
31 ומעשה, המלבשים
32 בשם"ה לא תעשה
33 דאורייתא ורבנן, —

34 לחשוב, לדבר ולעשות את הדברים שהתורה והחכמים אסרו אותם;
35 וכן מהות הנפש עצמה המלבשת בלבושיה — שהנפש הבהמית
36 היא זו שעושה את העבירות באמצעות לבושיה: מחשבה, דיבור או
37 מעשה, כלם מיוחדים ממש בסטרא אחרא וקליפה זו, הנקראת
38 "עבודה זרה". — ממנה הם מקבלים "חיות" בשעת עשיית העבירות.
39 ולא עוד, — שהנפש ולבושיה מאוחדים עם ה"סטרא אחרא" וממילא
40 הם בדרגה אחת אתה, אלא — יתירה מזו: שבטלים וטפלים אליה,
41 וגורעים ופחותים ממנה מאד, כי היא — ה"סטרא אחרא"
42 ודו"קליפה", אינה מלבשת בגוף חמרי, ויודעת את רבונה ואינה
43 מורדת בו, לפעל פעלתה במשלחת מלאכי רעים שלה שלא
44 בשליחותו של מקום ברוך-הוא חס ושלום, — אלא, כל שהיא
45 עושה, הוא בשליחותו של הקב"ה. הרי, שהקליפות שאינן מלוכשות
46 בגוף, אינן יכולות להמרות את רצונו של הקב"ה; נפש האדם בלבד,

ליקוטי אמרים

פרק כד וזה לעומת זה הן שם"ה מצות לא תעשה
דאורייתא וכל איסורי דרבנן מאחר

שהן נגד רצונו וחקמתו ית' והפכם ממש הם נפרדים
מיוחדו ואחדותו ית' בתכלית הפירוד ממש כמו הם"א
והקליפה הנק' ע"ז ואלהים אחרים מחמת הסתר פנים
של רצון העליון כנ"ל. וכן ג' לבושי הנפש שמקליפת
נוגה שבישראל שהם מחשבה דבור ומעשה המלוכשי'
בשם"ה ל"ת דאורייתא ורבנן וכן מהות הנפש עצמה
המלוכשת בלבושיה כולם מיוחדים ממש בס"א וקליפ'
זו הנק' ע"ז ולא עוד אלא שבטלים וטפלים אליה וגורעים
ופחותים ממנה מאד כי היא אינה מלוכשת בגוף חומרי
ויודעת את רבונה ואינה מורדת בו לפעול פעולתה
במשלחת מלאכי רעים שלה שלא בשליחותו של
מקום ב"ה ח"ו וכמאמר בלעם לא אוכל לעבור את פי
ה' וגו' ואף שנקרא ע"ז הא קרו ליה אלהא דאלהיא
ואינם יכולי' לעבור כלל על רצונו ית' כי יודעי' ומשיגים
שהוא חיותם וקיומם שיונקים מבחי' אחוריים דאחוריי'
של רצון העליון ב"ה המקיף עליהם אלא שניקתם
וחיותם שבתוכם היא בבחי' גלות בתוכם להחשיב
עצמן אלהות והרי זו כפירה באחדותו אבל מ"מ אינן
כופרים וכחשו בה' לגמרי ולומר לא הוא אלא דקרו ליה
אלהא דאלהיא דהיינו חיותם וקיומם הנמשך ויורד
עליהם מרצונו ית' ולכן אינן עוברין רצונו ית' לעולם.
וא"כ האדם העובר על רצונו ית' הוא גרוע ופחות הרבה
מאד מהם"א וקליפה הנקראת ע"ז ואלהים אחרים והוא

להחשיב עצמן — ל"מצאיות" של אלהות, והרי זו כפירה
באחדותו. — של הקב"ה. ההחשבה העצמית ל"מצאיות", יש בה
משום כפירה באחדותו של הקב"ה, אבל מקל מקום, — הקליפות
והסטרא אחרא, אינן כופרים וכחשו בה' לגמרי ולומר לא הוא,
אלא דקרו ליה — להקב"ה, "אלהא דאלהיא", דהיינו חיותם
וקיומם הנמשך ויורד עליהם מרצונו יתברך, — הקליפות
והסטרא אחרא מכירות, שחיותן וקיומן, בא להן מרצונו של הקב"ה.
ולכן — מחמת ידיעתן, ש"חיותן" בא להן מרצון הקב"ה, אינן עוברין
רצונו יתברך לעולם. ואם כן, — שאין הקליפות עוברות אף פעם
על רצונו של הקב"ה, הרי האדם העובר על רצונו יתברך, הוא
גרוע ופחות הרבה מאד מהסטרא אחרא וקליפה, הנקראת
"עבודה זרה" ו"אלהים אחרים", — בכך שהוא עובר על רצונו של
הקב"ה, ואילו הקליפה והסטרא אחרא אינן עוברות על רצונו של

בהיותה מלוכשת בגוף — יכולה לעשות דבר שהוא נגד רצונו של
הקב"ה, ובכך היא למטה מהקליפות, וכמאמר בלעם: — כמו שאמר
בלעם: "לא אוכל לעבר את פי ה' וגו'". — אף שבלעם היה קליפה
מלוכשת בגוף — אלא שהוא אמר זאת, מצד הקליפה הרוחנית
שהתלבשה בו במיוחד
בשעה שהיה צריך לקבל את
הנבואה שלו ואת הכוח
שהקללות שלו יפעלו
פעולתן, מבחינת קליפה
רוחנית זו — לא היה יכול
להמרות ציוויו של הקב"ה.
ואף שנקרא — הקליפות
האמורות, "עבודה זרה" —
כך שהן מייצגות את
הכפירה בהקב"ה, הא קרו
ליה — אך הן הרי קוראות
להקב"ה:
דאלהיא, — אלוהא
האלוקים, כלומר, שאין הן
כופרות לגמרי בהקב"ה,
ואינם יכולים לעבר כלל
על רצונו יתברך, — לעשות
דבר שכנגד רצונו של
הקב"ה — וכל כך למה? כי
יודעים ומשיגים שהוא —
רצונו של הקב"ה, חיותם
וקיומם, שיונקים מבחינת
"אחוריים דאחוריים" של
רצון העליון ברוך-הוא
המקיף עליהם, אלא
שניקתם וחיותם
שבתוכם היא בבחינת
גלות בתוכם — שיוכלו

להחשיב עצמן — ל"מצאיות" של אלהות, והרי זו כפירה
באחדותו. — של הקב"ה. ההחשבה העצמית ל"מצאיות", יש בה
משום כפירה באחדותו של הקב"ה, אבל מקל מקום, — הקליפות
והסטרא אחרא, אינן כופרים וכחשו בה' לגמרי ולומר לא הוא,
אלא דקרו ליה — להקב"ה, "אלהא דאלהיא", דהיינו חיותם
וקיומם הנמשך ויורד עליהם מרצונו יתברך, — הקליפות
והסטרא אחרא מכירות, שחיותן וקיומן, בא להן מרצונו של הקב"ה.
ולכן — מחמת ידיעתן, ש"חיותן" בא להן מרצון הקב"ה, אינן עוברין
רצונו יתברך לעולם. ואם כן, — שאין הקליפות עוברות אף פעם
על רצונו של הקב"ה, הרי האדם העובר על רצונו יתברך, הוא
גרוע ופחות הרבה מאד מהסטרא אחרא וקליפה, הנקראת
"עבודה זרה" ו"אלהים אחרים", — בכך שהוא עובר על רצונו של
הקב"ה, ואילו הקליפה והסטרא אחרא אינן עוברות על רצונו של

הזה הוא הגס ביותר בקליפות עצמן, והוא תכלית הפירוד וכו',
 - אחרי בירור והעלאת ניצוצות הטוב הנמצאים בקליפות - שורד
 הגס והגרוע ביותר
 מהקליפות - והוא ה"רע"
 של עולמנו החומרי. ולכן
 כל מעשה עולם הזה
 קשים ורעים, והרשעים
 גוברים בו וכו' - שכן
 בעולם הזה באות לידי
 ביטוי הקליפות הגדולות
 והגרועות ביותר.

הקב"ה, והוא - בעל העבירה, בתכלית הפירוד ויחודו ואחדותו
 של הקדוש ברוך הוא יותר ממנה, - מהקליפה, ובאלו כופר
 באחדותו יותר ממנה הם
 ושלום. וכמו שכתוב בעין
 חיים שער מב סוף פרק
 ד, שהרע שבעולם הזה
 החמרי הוא שמרי
 הקליפות הנפשות בו, -
 "שמרים" - הם החומר הגס
 ביותר המופרש מהיין -
 ובענינו: ה"רע" שבעולם

ליקוטי אמרים

בתכלי הפירוד ויחודו ואחדותו של הקב"ה יותר ממנה
 ובאלו כופר באחדותו יותר ממנה ח"ו. וכמו שבע"ה
 שער מ"ב סוף פ"ד שהרע שבעו"ה החומרי הוא שמרי
 הקליפות הגסות בו והוא תכלית הבירור וכו' ולכן כל
 מעשה עו"הו קשים ורעים והרשעים גוברים בו וכו':

יום שבת קודש ט"ו שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ל, ולכן אמרו רז"ל... עד עמ' 60, וקליפת ע"ז.

מהקב"ה, ומשום כך היא נכשלת בעבירה זו. אך אפשרי להי לומר,
 שקיים אצלה הבדל בחומרת העון ובמדת ההינתקות מהקב"ה, בין
 האיסור של זנות לבין האיסור של עבודה זרה - ובגלל אותו הבדל,
 הרי ב"עבודה זרה" היא מוסרת את נפשה למרות שאין היא נמנעת
 מלעבור על איסור זנות -
 מסביר רבנו הזקן, שגם
 הבדל זה שקיים אצלה,
 מקורו ב"רוח שטות". לולא
 רוח השטות, היתה יודעת
 ומרגישה שגם על-ידי זנות
 היא נפרדת מהקב"ה. ידיעה
 זו היתה נוסכת בה כוח
 להימנע מלחטוא חטא של
 זנות - וכך אומר ה"תניא"
 להלן: והתפרש שאצלה
 בין אסור נאוף לאסור
 השתחווא לעבודה זרה,
 הוא גם בן רוח שטות
 דקלפה המלבשת לנפש
 האלהית - אלא, רוח
 השטות מלבישה את הנפש
 האלקית רק עד בחינת חכמה שפה, - כפי שהוסבר בפרקים
 הקודמים, שכוח החכמה שבנשמה, הוא "כוח האמונה", ולא עד
 בכלל, - על כוח החכמה שבנשמה, אין "רוח שטות" מכסה
 ומסתירה, מפני אור ה' המלבש בחכמה, כנזכר לעיל. - ובגלל
 כך, בשעה שהיו כופים עליה לעבוד עבודה זרה, הפוגעת מפורשות
 באמונת ה', שעליה אין רוח השטות יכולה לכסות, היתה מוסרת את
 נפשה. אך, כשמדובר באיסור זנות, שלגביו יכולה רוח השטות
 לכסות, אין היא מונעת את עצמה מלזנות. על כל פנים הרי גם
 ההבדל שהיא מבדילה בין איסור נאוף לאיסור עבודה זרה, מקורו
 ב"רוח שטות". אבל באמת לאמתו, אפילו עברה קלה, הרי

ולכן אמרו רז"ל על פסוק: "כי תשטה אשתו" - "תשטה"
 מלשון "שטות", כי: "אין אדם עובר עברה וכו'", - אלא אם כן
 נכנס בו רוח שטות. דאפילו אשה המנאפת שדעתה קלה - בכל
 זאת, היתה מושלת ברוח תאוותה, לולי רוח שטות שבה
 המכסה ומסתיר ומעלים
 את האהבה מסתרת
 שנפשה האלהית, -
 שהיא, האהבה המסותרת,
 שואפת לדבקה באמונת ה'
 ויחודו ואחדותו, ולא
 לפרד חס ושלום
 מאחדותו, אפילו נומלים
 את נפשה ממנה לעבד
 עבודה זרה חס ושלום, -
 מחמת אהבתה להקב"ה,
 היתה מוסרת את נפשה ולא
 היתה מסכימה בשום אופן
 לעבוד עבודה זרה, כי על-
 ידי כך תתנתק מהקב"ה;
 ובכלפי איזה נסיון היתה
 מוסרת את נפשה? ואפילו
 בהשתחווא לבדה - לעבודה זרה, בלי שום אמונה בלב כלל,
 - כלומר: גם אם הכפיה לעבוד עבודה זרה, היתה מתבטאת בתנועה
 חיצונית בלבד - להשתחוות לעבודה זרה, גם מבלי שתאמין בלבה
 בכך כלל - היתה אשה קלת דעת זו, מוסרת את נפשה, מחמת
 האהבה המסותרת שבלבה להקב"ה, ולא היתה משתחוה לעבודה
 זרה, כדי לא להיות מנותקת מהקב"ה; וכל שכן לבבש היצר
 ותאוות הנאוף, שהם יסורים קלים ממותה, ה' ישמרנו. - הרי
 בודאי שהיתה יכולה לשלוט ביצר הנאוף, בגלל אהבתה המסותרת
 להקב"ה, אלא, "רוח שטות" בלבד, היא המפתה אותה ומסיטה
 אותה מן הדרך, לחשוב, שעל-ידי חטא הזנות, אין היא מתנתקת

1 העֹבֵרָה – העובר עליה, עֹבֵר על רצון העליון בְּרוּךְ־הוא, וְהוּא
 2 בְּתַכְלִית הַפִּירוּד מִיְחודוֹ וְאַחֲדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, יוֹתֵר מִסְמָרָא אֲחֵרָא
 3 וְקִלְפָּה תִּנְקְרָאֵת "אַלְהִים אֲחֵרִים" וְ"עֲבוּדָה זָרָה" מִמֶּשׁ, – כִּפִּי
 4 שְׁחוֹסֵב לְעִיל, שֶׁקְלִיפָה עֲצֻמָּה אֵינָה עוֹבֵרֶת עַל רְצוֹנוֹ שֶׁל
 5 הַקֹּבֵה, וְאִילוּ הוּא – עוֹבֵר
 6 עַל רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקֹּבֵה, וְיִוָּתֵר
 7 מִכָּל הַדְּבָרִים הַנִּשְׁפָּעִים
 8 מִמֶּנָּה בְּעוֹלָם הָהָא, –
 9 וּמִקְבָּלִים חַיִּיתָם מִזְּקִלְפָּה,
 10 שֶׁהֵם בְּהִמּוּת טִמְאוֹת –
 11 שֶׁאִסּוּר לֹאכּוֹל אוֹתָן, וְחַיִּיתָם
 12 וְעוֹפּוֹת טִמְאִים וְשִׁקְצִים
 13 וְרִמָּשִׁים, – כֹּל הַבְּרוּאִים
 14 הַלּוֹ, מִקְבָּלִים חַיִּיתָם
 15 מִשֵּׁלֶשׁ קְלִיפּוֹת הַטִּמְאוֹת
 16 לִגְמָרִי – וְאִילוּ הָאֲדָם,
 17 הַעוֹבֵר עַל רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקֹּבֵה
 18 עַל־יְדֵי עֲשִׂיַּת עֲבִירָה, נַעֲשֶׂה
 19 עַל־יְדֵי, גְרוּעַ יוֹתֵר וּלְמַטָּה
 20 מִקְלִיפּוֹת טִמְאוֹת אֵלּוּ
 21 וּמֵאֵלָה שֶׁמִּקְבָּלִים חַיִּיתָם
 22 מִהֶן; וְכִמְאֵרִי: "יְתוֹשׁ"
 23 קְדָמָךְ, – בִּשְׁעָה שֶׁאֲדָם
 24 חוּטָא, אוֹמְרִים לוֹ: "יְתוֹשׁ"
 25 קְדָמָךְ. מוֹבֵנָה הַפְּשׁוּט שֶׁל
 26 מֵאֲמָר חֲכָמֵינוּ ז"ל זֶה, הוּא:
 27 גַּם הַ"יְתוֹשׁ" נִבְרָא לִפְנֵי
 28 בְּרִיאַת הָאָדָם; וְאִילוּ בְּמוֹבָן
 29 רוּחָנוּ הַמוֹשְׁגִים שֶׁל "מוֹקֵדִם" וְ"מֵאוּחָר" הֵם לֹא רַק בִּיחּוּס לְזֻמָּן, אֲלָא
 30 בִּיחּוּס לְמַדְרִיגָה – "מוֹקֵדִם" פִּירוּשׁוֹ: נַעֲלָה יוֹתֵר בְּמַדְרִיגָתוֹ, וְ"מֵאוּחָר"
 31 פִּירוּשׁוֹ: לְמַטָּה בְּמַדְרִיגָה, וּבִמְאֵמָר "יְתוֹשׁ קְדָמָךְ" הַכוּוּנָה: שֶׁגַּם
 32 הַ"יְתוֹשׁ" נַעֲלָה בְּמַדְרִיגָתוֹ מֵאֲשֶׁר הָאָדָם הַחוּטָא. פִּירוּשׁ, דְּאֵפֶּי יְתוֹשׁ
 33 שְׁמִכְנִים וְאִינוּ מוֹצִיא, – שֶׁהִגְמָרָא אוֹמֶרֶת עָלָיו שְׁהוּא "מִכְנִיס
 34 וְאִינוּ מוֹצִיא", כְּלוּמָר, הוּא מִסּוּג הַקְלִיפּוֹת שֶׁאֵינָן שִׁיכּוֹת לְהַשְׁפָּעָה,
 35 שֶׁהֵיא קְלִפָּה הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹנָה, וְרַחֲזָקָה מִבְּחִינַת הַקְדָּשָׁה
 36 הַמִּשְׁפָּעֶת, בְּתַכְלִית הַרְחוּק – הַהִיפֵךְ הַגְמוּר מִיְתוֹשׁ שֶׁאֵינוּ מִשְׁפִּיעַ
 37 כָּלֵל. שֶׁכֵּן, "קְדוּשָׁה" הִיא "בִּיטוּל", מִמֶּנָּה נּוֹבְעִים מַעֲשֵׂי הַחֹסֵד
 38 וְהַהִשְׁפָּעָה עַל הוֹזוֹת; וְאִילוּ "קְלִיפָה" הִיא עֲנִין שֶׁל "יְשׁוּת", שֶׁכֵּל דָּבָר
 39 הִיא רוּצָה רַק לְעַצְמָה בְּלִבָּד – הָרִי, גַּם קְלִיפָה זֶה, קְדָמָתָה – לְמַעֲלָה
 40 בְּמַדְרִיגָה, לְאִישׁ הַחוּטָא, בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת וְיִרְדַּת הַחַיִּיתָם מִרְצוֹן
 41 הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוא, – לְהַחֲיוֹת אֶת הַנִּבְרָאִים. הַקְלִיפָה הַמְתוּאֶרֶת
 42 כִּי־יְתוֹשׁ, מִקְבָּלָה אֶת חַיִּיתָהּ מִהֶרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן, מִמַּדְרִיגָה עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר

ליקוטי אמרים

עַל רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן ב"ה וְהוּא בְּתַכְלִית הַפִּירוּד מִיְחודוֹ
 וְאַחֲדוּתוֹ ית' יוֹתֵר מִס' א' וְקְלִיפָה הַנִּקְרָא' אֱלֹהִים אֲחֵרִי'
 וְע"ז מִמֶּשׁ וְיוֹתֵר מִכָּל הַדְּבָרִים הַנִּשְׁפָּעִים מִמֶּנָּה בְּע"ה
 שֶׁהֵם בְּהִמּוּת טִמְאוֹת וְחַיִּיתָם וְעוֹפּוֹת טִמְאִים וְשִׁקְצִים
 וְרִמָּשִׁים וְכִמְאֵמָר יְתוֹשׁ קְדָמָךְ פ' דָּאֵף יְתוֹשׁ שְׁמִכְנִים
 וְאִינוּ מוֹצִיא שֶׁהֵיא קְלִיפ' הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹנָה וְרַחֲזָקָה מִבְּחִי'
 הַקְדוּשָׁה הַמִּשְׁפָּעֶת בְּתַכְלִית הַרְחוּק קוֹדֶמֶת לְאִישׁ
 הַחוּטָא בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת וְיִרְדַּת הַחַיִּיתָם מִרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן ב"ה
 וְכ"ש שֶׁאֵר בְּעִלֵּי חַיִּים הַטִּמְאִים וְאִפ' חַיִּיתָם רְעוּת
 שְׁכוֹלֵם אֵינֶם מִשְׁנִים תַּפְקִידִם וּפְקוּדוֹתוֹ ית' שְׁמֵרָה רוּחָם
 וְאֵע"ג דָּאִיְהוּ לֹא חֲזִי כו'. וְכִמ'שׁ וּמוֹרָאכֶם וְחַתְכֶּם יְהִיָּה
 עַל כָּל חַיִּיתָם הָאֲרִץ וְכִפ' רז"ל שֶׁאֵין חַיָּה רְעָה מוֹשֵׁלָת
 בָּאָדָם אֲא"כ נִדְמָה לָּהּ כְּבִהְמָה. וְהַצְדִּיקִים שֶׁאֵין צֶלֶם
 אֱלֹהִים מִסְתַּלֵּק מֵעַל פְּנֵיהֶם כָּל חַיִּיתָם רְעוּת אֲתַכְפִּין
 קְמִייתוֹ כִּמ'שׁ בּוֹהֵר גְּבִי דְנִיָּאל בְּגוֹב אֲרִיּוֹת. וְא"כ
 הַחוּטָא וְעוֹבֵר רְצוֹנוֹ ית' אִפ' בְּעִבְרָה קָלָה בִּשְׁעַת
 מַעֲשֵׂה הוּא בְּתַכְלִית הַרְחוּק מִקְדוּשָׁה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁהֵיא
 יְחודוֹ וְאַחֲדוּתוֹ ית' יוֹתֵר מִכָּל בְּעִלֵּי חַיִּים הַטִּמְאִים וְשִׁקְצִי'
 וְרִמָּשִׁים הַמוֹשְׁפָּעִים מִס' א' וְקְלִיפָתָה ע"ז

בסדר ההשתלשלות, מאשר קבלתו של האדם החוטא, שהוא מקבל
 חיותו רק אחרי שהחיות יורדת למדריגה נמוכה יותר. וְכָל שֶׁכֵּן –
 נְעִלִים מִמֶּנּוּ בְּמַדְרִיגָה, שֶׁאֵר בְּעִלֵּי חַיִּים הַטִּמְאִים, וְאִפְלוּ חַיִּיתָם
 רְעוּת, – וְכָל כֵּךְ לְמַדָּה? – שְׁכֹלֵם אֵינֶם מִשְׁנִים תַּפְקִידִם, – שְׁנוּעַד
 לָהֶם מִלְמַעֲלָה, וּפְקִידָתוֹ
 יִתְבָּרַךְ שְׁמֵרָה רוּחָם, וְאִפ' –
 עַל־גֵּב דָּאִיְהוּ לֹא חֲזִי כו',
 – וְהֵגֶם שֶׁהוּא עֲצֻמּוֹ "אֵינוּ
 רואה", כְּלוּמָר: הַחַיִּיתָם
 הָרְעוּת עֲצֻמָּן אֵינָן יוֹדְעוֹת
 מִכָּךְ, אֲבָל הַ"מִּזְל" שֶׁלָּהֶן
 רואה וְיודֵעַ מִכָּךְ. מִחֲמַת
 הַ"חַיִּיתָם" הַמַּחֲיָה אוֹתָן,
 וְהַחֲשָׁה בְּרְצוֹן הַקֹּבֵה, אֵין
 הַחֲיָה עוֹשֶׂה דָּבָר בְּנִיגוּד
 לְצִוּוֵּיוֹ שֶׁל הַקֹּבֵה, וְכִמ'וֹ
 שְׁכָתוֹב⁸: "וּמוֹרָאכֶם
 וְחַתְכֶּם יְהִיָּה עַל כָּל חַיִּיתָם
 הָאֲרִץ", וְכִפְּרֹשׁ רז"ל:
 שֶׁ"אֵין חַיָּה רְעָה מוֹשֵׁלָת
 בָּאָדָם – לְהַרְעָ לוֹ, אֲלָא אִם
 בֶּן נְדָמָה לָּהּ בְּכִהְמָה",
 וְהַצְדִּיקִים שֶׁאֵין צֶלֶם
 אֱלֹהִים מִסְתַּלֵּק מֵעַל
 פְּנֵיהֶם – כָּל חַיִּיתָם רְעוּת
 אֲתַכְפִּין קְמִייתוֹ, – כֹּל
 הַחַיִּיתָם הָרְעוּת כְּפוֹפּוֹת לָהֶם,
 כִּמ'וֹ שְׁכָתוֹב בְּזִהָר גְּבִי
 דְּנִיָּאל בְּגוֹב אֲרִיּוֹת. – בְּקֶשֶׁר לְדְנִיָּאל בְּגוֹב הָאֲרִיּוֹת, שֶׁלֹּא רַק
 שִׁפְחוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא הוֹזִיקוּ לוֹ אֲלָא שֶׁגַּם הַכְּנִיעוּ אֶת עֲצֻמָּן לִפְנֵי. סִיבַת
 כְּנִיעֵתָן הִיָּתָה הַ"צֶלֶם אֱלֹקִים" שֶׁהִיא נִסּוּךְ עַל פְּנֵי שֶׁל דְנִיָּאל. הָרִי,
 שְׁבַחֲחַיִּיתָם הָרְעוּת, קִיִּים הַעֲנִין שֶׁל "מִזְלֵיהֶם חֲזִי" (הַמִּזְל שֶׁלָּהֶן רואה) –
 לְהַכִּיר ב"צֶלֶם אֱלֹקִים" שֶׁעַל פְּנֵי שֶׁל הַצְדִּיק⁹. עַל כָּל פְּנִים, הָרִי שֶׁגַּם
 הַחַיִּיתָם הָרְעוּת, אֵינָן עוֹשׂוֹת דָּבָר בְּנִיגוּד לְרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקֹּבֵה. וְאִם כֵּן,
 – הָרִי, הַחוּטָא וְעוֹבֵר – עַל רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ אִפְלוּ בְּעִבְרָה קָלָה –
 בְּלִבָּד, בְּשְׁעַת מַעֲשֵׂה הוּא בְּתַכְלִית הַרְחוּק מִקְדוּשָׁה הָעֲלִיּוֹנָה,
 שֶׁהֵיא יְחודוֹ וְאַחֲדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, יוֹתֵר מִכָּל בְּעִלֵּי חַיִּים הַטִּמְאִים
 וְשִׁקְצִים וְרִמָּשִׁים הַמִּשְׁפָּעִים מִסְמָרָא אֲחֵרָא וְקְלִיפָתָה עֲבוּדָה זָרָה.
 – בְּכָל הָאֲמוּר יֵשׁ מִשּׁוּם הַסְבָּרָה, שֶׁמִּצַּד הָאֵהָבָה הַמְסוּתֶרֶת, שֶׁבְּכָל
 אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, לְהַקְבֵּה, בִּיכְלָתוֹ לְהִימָנֵעַ מִכָּל עֲבִירָה, גַּם מִעֲבִירָה
 קָלָה, מֵאֲחֵר שְׁעַל־יְדֵי כֵךְ הוּא נִפְרָד מִהַקְבֵּה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בְּעִלֵּי
 הַחַיִּים הַטִּמְאִים.

6. סנהדרין לח, א. 7. ראה מגילה ג, א. 8. בראשית ט, ב. 9. סנהדרין לח, ב. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראי' שאין משנים תפקידים
 - שנבראו באופן לטורף רק בהמה ולא תינוק אפי' - עיין שם שבת קנא, ב - ועוד יותר מזה אשר הצדיקים כו' - (וי"ל שזמה מוכיח אשר יש
 ענין חזי - עד שמבחינים גם בצלם כו')."

יום ראשון

תהלים:
מפרק מט
עד פרק נד

יום ששי

ט שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בא, ששי עם פירש"י.
תהלים: מט-נד.
תניא: הנה החכמה . . . ומובן.

כְּשֶׁסִּים אֲדָנִי אָבִי מוֹרֵי וְרָבִי [הַרְש"ב] הַש"ס בַּפֶּעַם הַשְּׁלִישִׁית, אָמַר מֵאֲמַר דַּא"ח, וְתִכְנֹו – מָהוּ "הַדְרָן".
בְּשֶׁנֶּת הָאֲבִלוֹת אַחֲרֵי אֲמֹו סִים אֲדָנִי אָבִי מוֹרֵי וְרָבִי [הַרְש"ב] ש"ס מְשֻׁנָּה לְסוּף י"א חֲדָשׁ, וְלִיּוֹם הַיָּאֲרֻצִּיט [=יום השנה] – כָּל הַש"ס.

יום שני

תהלים:
מפרק נה
עד פרק נט

שבת

י שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בא, שביעי עם פירש"י.
תהלים: נה-נט.
תניא: פרק יט. ולתוספות . . . בלב כלל.

תו"א ד"ה למען תהי' סוף סעיף המתחיל אמנם, "לא ישובות יומם מלראות" צ"ל "לא ישובות יומם ולילה מלרצות".

אמי זקנתי (הרבנית מרת רבקה נ"ע) בהיותה כבת שמונה עשרה שנה – בשנת תרי"א – חלתה, וציוה הרופא אשר תאכל תיכף בקומה משנתה, אמנם היא לא חפצה לטעום קודם התפלה, והיתה מתפללת בהשכמה, ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנודע הדבר לחותנה אדמו"ר הצ"צ, אמר לה: א איד דארף זיין געזונד און א בעל כח. אויף מצות שטייט וחי בהם, איז דער טייטש וחי בהם, מען דארף אריינבריינגען א חיות אין מצות. בכדי אז מען זאל קענען אריינבריינגען א חיות אין מצות, מוז מען זיין א בעל כח און זיין בשמחה. וסיים: דו דארפסט ניט זיין קיין נישטערע. בעסער עסען צוליב דאווענען ווי דאווענען צוליב עסען. ובירכה באריכות ימים, – (נולדה בשנת תקצ"ג ונפטרה י' שבט תרע"ד). –

מאמר זה אמר אאמו"ר לאחד על יחידות, והוסיף: און מען דארף עס טאן בשמחה.

"תורה אור" דבור המתחיל "למען תהיה" סוף סעיף המתחיל "אמנם": "לא ישובות יומם מלראות", צריך להיות "לא ישובות יומם ולילה מלרצות".

אמי זקנתי (הרבנית מרת רבקה נשמתה ע"ן), בהיותה כבת שמונה עשרה שנה – בשנת תרי"א – חלתה, וציוה הרופא אשר תאכל תיכף בקומה משנתה, אמנם היא לא חפצה לטעום קודם התפלה, והיתה מתפללת בהשכמה, ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנודע הדבר לחותנה, אדמו"ר ה"צמח צדק", אמר לה: יהודי צריך להיות בריא ובעל כח. על מצות נאמר "וחי בהם", הפרוש וחי בהם; יש להחדיר חיות במצות. בכדי שיוכלו להכניס חיות במצות, חייבים להיות בעל כח ולהיות בשמחה. וסיים: אינך צריכה להיות 'על בטן ריקה'. עדיף לאכול כדי להתפלל, מלהתפלל כדי לאכול. ובירכה באריכות ימים, – (נולדה בשנת תקצ"ג, ונפטרה י' שבט תרע"ד). –

מאמר זה אמר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] לאחד על יחידות, והוסיף: ויש לעשות זאת בשמחה.

יום שלישי	יום ראשון	יא שבט	ה'תש"ג
תהלים: מפרק ס עד פרק סה	שיעורים. חומש: בשלח, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: ס"סה. תניא: פרק כ. והנה . . . כו וכאפס ממש.		

דער סדר פון טאג הויבט זיך אָן מיט מודה אני, און דאָס זאָגט מען פאר נעגעל וואסער אפילו בידיים טמאות, וואָרום כל הטומאות שבעולם זיינען ניט מטמא דעם מודה אני פון א אידען. ער קען זיין א חסר בזה או בזה, אָבער דער מודה אני בלייבט גאנץ.

סדר היום מתחיל ב"מודה אני", ואומרים זאת לפני נטילת ידים אפלו בידיים טמאות, שכן כל הטמאות שבעולם אינן מטמאות את ה"מודה אני" של יהודי. הוא יכול להיות חסר בזה או בזה, אך ה"מודה אני" נותר שלם.

יום רביעי	יום שני	יב שבט	ה'תש"ג
תהלים: מפרק סו עד פרק סח	שיעורים. חומש: בשלח, שני עם פירש"י. תהלים: סו"סח. תניא: כי התהוות . . . כו ודקות יותר.		

השכל וההתפעלות שני עולמות הם: עולם קר ומישב, ועולם רותח ומבהל. וזאת היא עבודת האדם, לחברם להיות לאחדים. ואז הבקלה נהפכת לשאיפה, והשכל – למורה דרך בחיים של עבודה ופעל.

יום חמישי	יום שלישי	יג שבט	ה'תש"ג
תהלים: מפרק סט עד פרק עא	שיעורים. חומש: בשלח, שלישי עם פירש"י. תהלים: סט"עא. תניא: אבל עשר . . . עניני העולם.		

יארצייט [=יום השנה] – ביום המיתה אפלו בשנה ראשונה, ואפלו בשנים הקבועה רחוק מיום המיתה. מענה ה"צמח צדק" לאדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] בהיותו כבן שבע: החסד ויתרון המעלה אשר האלקים עשה את האדם ישר להיות הולך בקומה זקופה הוא, דהגם שהולך על הארץ, מפל מקום הוא רואה את השמים, לא כן בהולך על ארבע, דאינו רואה אלא את הארץ.

יום שישי	יום רביעי	יד שבט	ה'תש"ג
תהלים: מפרק עב עד פרק עז	שיעורים. חומש: בשלח, רביעי עם פירש"י. תהלים: עב"עו. תניא: פרק כא. והנה . . . 52 נבואתם.		

בא כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים, איז, לבד דער ענין פון התעוררות רחמים אויף די מקושרים, געווען א עבודה פון דערמאנען בינו לבין עצמו די מקושרים, און אריינסטראכטען בענין אהבתם והתקשרותם כמים הפנים, וואָס דאָס איז מעורר די כחות

פנימים פון דעם וואָס מ'טראַכט וועגען עס, ווי מיר זעהען במוחש, אז מ'קוקט שטאַרק אויף איינעם מוז ער אקוק טאָן, ווייל די הבטה פנימית איז מעורר דעם עצם הנפש, און אזוי איז אויך אין דעם כח המחשבה.

אצ'ל כבוד קדשת אבותינו רבותינו הקדושים, הרי שמלבד הענין של התעוררות רחמים על המקושרים, היתה עבודה של הזכרת המקושרים בינו לבין עצמו, ולהתעמק במחשבה בענין אהבתם והתקשרותם כמים הפנים, שזה מעורר את הכחות הפנימיים של זה שחושבים עליו, כפי שאנו רואים במוחש שכאשר מביטים בחזקה על אדם, הוא חייב להחזיר מבט, כי ההבטה הפנימית מעוררת את עצם הנפש, וכן הוא גם בכח המחשבה.

שבת קודש

תהלים:
מפרק עז
עד פרק עה

יום חמישי

טו שבט

ה'תש"ג

אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: בשלח, חמישי עם פירש"י.

תהלים: עז-עח.

תניא: והרי . . . כו במציאות.

כשנגשו להדפיס חלק שני של ה"תורה אור" – כבר נודע להחסידיים, אשר ישנם הגהות ובאורים מה"צמח צדק" על המאמרים. ויפצירו בה"צמח צדק" אשר ידפיסם עם המאמרים, וימאן ה"צמח צדק". ויחלם חלום, אשר זקנו אדמו"ר הזקן בא לבקרו ומבקשו להדפיסם. מכל מקום העלים הדבר, עד אשר גם שלשה מבניו חלמו החלום הזה ויספרו לאביהם, ואז הסכים להדפיס גם הגהותיו ובאוריו לחלק השני, ויקראו לו בשם "לקוטי תורה".

אגרות קודש

בי"ה, י"ב שבט, תשט"ז

ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ

מו"ה יעקב בן ציון שי

שלום וברכה!

...ובמ"ש אודות בנו ברוך בועז שליט"א. יעויין ריש הלכות תלמוד תורה לרבנו הזקן והוא ע"פ הגהות הרמ"א יו"ד סי' רמ"ה ומיוסד על המדרש תנחומא שתיכף בעבור שלש שנים יש ללמד את התינוק גם בענינים שבכתב נוסף על מה שמלמדו בעל פה משיתחיל לדבר וכמרו"ל הידוע.

ובזה סרה בפשיטות הקושיא בביאורי הגר"א שם ס"ק י"ט, איני מבין שיחתו וכו'.

במ"ש אודות הווי"ח כו'... איזה ספרים להורות לו ללמד, הרי כיון שהכירו פנים אל פנים בודאי יכול לשער בהתאם לזה ולהורות לו, וכפי הנראה ממכתב הנ"ל, יקבל הוראותיו בחפץ לב. ויה"ר שיצליח גם בזה אף שהנ"ל נמצא בריחוק מקום נוסף על השתדלותו ויגיעתו בהנמצאים בקירוב אליו ומדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה אלא שכ"פ ככה להרבות הסייעתא דשמיא בהנוגע לעצמו במילי דשמיא ובמילי דארעא.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

מהותה של "מצוות מידות"

יום ראשון, ט' שבט ה'תש"ע

בגניבה רגילה, הגנב רוצה רק לקחת ממון מחבירו; ואילו כאשר מודד במידה חסרה, מלבד הגניבה, יש כאן תכונה של ערמוניות – מצד אחד המדידה מבטאת עשיית צדק עם חבירו, ויחד עם זאת, הפעולה היא פעולת גניבה!

זו היא הסיבה שבהחזקת מידה אסורה או משקל חסר ברשותו, הרי הוא עובר בלא תעשה, אף אם בסופו של דבר לא ישתמש בהם לרעה – כי מהותה ומטרתה של מצות מידות היא לבטל את תכונת הערמוניות של האדם כשלעצמה.

(לקוטי שיחות חלק כ"ו עמ' 180)

הלכות גניבה פרק ז', הל' ג': **כָּל מִי שֶׁמָּשָׁחָה בְּבֵיתוֹ אוֹ בְּחֲנוּתוֹ מִדָּה חֲסֵרָה, אוֹ מִשְׁקָל חֲסֵר - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה.**
משמעות הדברים היא, שהאיסור של מידות ומשקלות חסרות אינו מתחיל בעת שמודד לחבירו מידה חסרה ועל ידי כך מפסיד מממונו – כי אם כבר בהשהייתם בביתו, עובר הוא ב'לא תעשה'. וזאת, מכיון שמהות האיסור אינה רק התוצאה – הפסד ממון חבירו – אלא עצם הימצאותה של מידה חסירה ברשותו מהווה איסור חמור.
ביאור הדברים נעוץ בשוני שבין גניבה רגילה למדידה חסירה:

מהות הגניבה והגזילה

יום שני י' שבט ה'תש"ע

בגניבת נכס ששווי מרובה, הגנב עבר על איסור א.ת.ד. וממילא, כל מכלול הגניבה בערך של שווה פרוטה ומעלה נחשב לגניבה אחת. בגזילה, לעומת זאת, על כל שווה פרוטה חל איסור כאילו עומדת בפני עצמה. כלומר, הגונב עשר פרוטות עובר על לאו אחד ואילו הגוזל ארנק ובו עשר פרוטות, עובר 'לא תגזול' עשר פעמים. וטעם ההבדל:

מהות העוולה של גזילה היא ממונית, כיוון שהגזול מחזיק בידיו ממון חברו שלא כדין. משום כך, הגזול עשר פרוטות ומחזיק בידו עשר יחידות שווה פרוטה שלא כדין, חייב על כל פרוטה ופרוטה בפני עצמה.

מהותה של גניבה, לעומת זאת, היא המעשה האסור שביצע הגנב בשעה שגנב, והעונש - החיוב לשלם כפל או ארבעה וחמישה - הוא על המעשה עצמו, לא על תוצאותיו הממוניות. לכן, הגונב עשר פרוטות מבצע מעשה גניבה אחד בלבד.

(חינוכי הגר"י מברסק)

הלכות גזילה ואבדה פרק א', הל' א': **כָּל הַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ שְׁוֵה פְּרוּטָה - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאֲמַר: "לֹא תִגְזֹל".**
בגמרא (ב"ק ע"ט, ב): **"שאלו תלמידיו את רבן יוחנן בן זכאי: מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מגזול? ואם טבח או מכר חייב בתשלומי ארבעה וחמישה? אמר להם: זה השווה כבוד עבד לכבוד קונו וזה לא השווה כבוד עבד לכבוד קונו. כביכול עשה עין של מטה [לשון נקיה כלפי מעלה] כאילו אינה רואה ואוזן של מטה כאילו אינה שומעת".**
ויש לומר שבעניין זה יש הבדל בין הגדרת הגניבה והגזילה ברברי הרמב"ם.

בפתיחתו להלכות גניבה, כתב הרמב"ם: **"כל הגונב ממון משוה פרוטה ומעלה, עובר על לא תעשה שנאמר לא תגנבו".** לעומת זאת, בפתיחה להלכות גזילה כתב: **"כל הגוזל את חברו שווה פרוטה, עובר בלא תעשה, שנאמר לא תגזול."** וזה פשר השינוי:

סמכות העדים מול הוכחת נאמנות

יום שלישי י"א שבט ה'תש"ע

תעזור לו. בסגנון הגמרא: **"מיגו במקום עדים לא אמרינן".** מדוע, אם כן, פסק הרמב"ם לטובת הנתבע?
ההסבר לכך: למרות שהעדים צודקים, הנתבע אינו רמאי. זאת, משום שכנראה הוא לא ייחס חשיבות לעובדת כניסתו לבית, והדבר לא נחרט בזכרונו (לאור הגמ' ב"ב לט, ב). ההצהרה 'לא נכנסתי', נבעה משכחה גרידא.
וכיון שבתוך האמירה 'לא נכנסתי' טמונה בעצם גם הטענה 'לא נטלתי', וכנגדה אין עדים – אין כל מניעה לקבל את טענתו שלא נטל מאומה.

(ב"י חו"מ סי' צ ד"ה כתב הרמב"ם, ובהנחות רעק"א)

הלכות גזילה ואבדה פרק ד', הלכה ד': **רְאוּהוּ עֲדִים שֶׁנִּכְנְסוּ לְמִשְׁבֵּן אֶת חֲבֵרוֹ . . . אִפְּלוּ אֲמַר: 'מַעֲוָלָם לֹא נִכְנְסְתִּי', שֶׁהָרִי מִכְחֵשׁ אֶת הָעֲדִים - הָרִי זֶה פְּטוּר.**

במקרה המדובר, לכל צד יש הוכחה לטובתו:
לצד התובע עומדים עדים כשרים, האומרים שראו את הנתבע נכנס לבית; ואילו לצד הנתבע, הטוען כי מעולם לא נכנס לבית, עומדת הוכחת נאמנות ('מיגו') – אילו רצה לשקר, יכל להודות לעדים שאכן נכנס, אך לומר שלא לקח דבר.
והאמת כדברי העדים, שנאמר: **"על פי שניים עדים יקום דבר"**. אי לכך, הנתבע מוגדר כשקרן, ושום הוכחת נאמנות לא

חומש בזמן הזה

יום רביעי י"ב שבט ה'תש"ע

בגמרא (ב"ק קד, ב) אמרו שחומש הוא חיוב ממוני ואין הוא בא בתורת כפרה, ולכן היורשים חייבים לשלם את החומש שאביהם היה חייב, אך אינם חייבים בחובת האשם כי אין כפרה למתים. מכאן, שאין זיקה בין חובת תשלום הקרן והחומש

הלכות גזילה ואבדה פרק ז', הל' ה': **הָאֵב וְנִשְׁבַּע וְהוֹדָה, וְאַחֵר כָּךְ מֵת - הָרִי תִּירוֹשׁ מִשְׁלָם קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ.**
ה'מנחת חנוך' דן האם חיוב תשלומי חומש חל גם בימינו, או שהוא תקף רק בזמן שבית המקדש קיים, כמו האשם?

עם זאת, לדעת הרא"ש (ב"ק פ"ט ס"י כד) אין חובת חומש בימינו. וכן ה'בית יוסף' (ח"מ ס"י שסז) אינו מביא כלל דיני חומש, והסמ"ע שם (סקי"א) כתב, שההשמטה היא מפני שאינם נוהגים בימינו.

(מנחת חינוך, ח"ב, מצוה קכט [מהדורת מ"י עמי מד])

לחובת קרבן האשם. ואם כן, גם אם החייב אשם אינו מביאו, חובתו הממונית בעינה עומדת. ומסכם ה'מנחת חינוך': "אם כן, נהי דאשם אינו יכול להביא, אבל ודאי כמו דמשלם קרן - משלם החומש לבעלים, ואין אני יודע שום צד לפטור מחומש בזמן הזה".

יום חמישי י"ג שבט ה'תש"ע

מהו כבוד התורה?

הרא"ש חכם אינו רשאי לזלזל בכבוד תורתו, ו"לא אמרו הרב שמחל על כבודו – כבודו מחול אלא בתוספת כבוד בקימה והידור, אבל אינו רשאי לזלזל את עצמו בפני הבריות, וזהו בזיון התורה" (שו"ע אדה"ז שם), ואם בכל זאת רוצה לעשות לפנים משורת הדין ישלם מכיסו לבעל האבידה (כר' ישמעאל ב"ר יוסי, שנמנע מלטעון עצים לאדם אחד היות והיה "זקן ואינו לפי כבודו" – אך לפנים משורת הדין שילם לו דמי העצים). אך לדעת הרמב"ם, השבת אבידה אינה בזיון התורה "כיון שמתכוין לכבוד שמים שהרי אינו עושה כן בשלו אלא בשל חבריו".

הלכה כתב אדה"ז (שם): "בעל נפש יחוש לעצמו להחמיר בשל תורה", היינו שלא ישיב את האבידה (אם הוא "זקן ואינו לפי כבודו") כי לזלזל בכבוד התורה אסור מן התורה, אלא "שאם יודע של מי האבידה ישלם לבעליו את שווי האבידה כדי לצאת גם לשיטת הרמב"ם. ואם אינו יודע מי בעל האבידה לא יוכל להחמיר על עצמו (כי אינו יודע למי לשלם), וגם לא יוכל לטפל בהשבתה, כי לדעת הרא"ש, בזיון התורה אסור מן התורה.

הלכות גזלה ואבדה פרק י"א, הל' י"ג: חכם או זקן מְכַבֵּד שְׂאֵין דְּרָבּוֹ לַטַּל בָּלִים אֱלּוּ בְּדוֹ, אֵינוֹ חַיֵּב לְהַטְפִּיל בְּהֵן... הֵיךְ דְּרָבּוֹ לְהַחְזִיר בָּלִים הָאֵלּוּ בְּשִׁדָּה, וְאֵין דְּרָבּוֹ לְהַחְזִיר בְּעִיר... מְצָאן בְּעִיר - אֵינוֹ חַיֵּב לְהַחְזִיר; מְצָאן בְּשִׁדָּה - חַיֵּב לְהַחְזִיר עַד שְׁנִיעֵיו לְרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים, וְאִף עַל פִּי שְׁחָרִי נִכְנָם בְּהֵן לְעִיר.

ספק הוא בגמרא (ב"מ ל, ב:) זקן ואינו לפי כבודו שמצא אבידה בשדה, ובעל האבידה גר בעיר, אם אין דרכו להחזיר בעיר כי רבים יראו אותו ואין זה לפי כבודו, אך בשדה דרכו להחזיר, כי אין רבים שיראו אותו – האם כיון שאין לפי כבודו להחזיר בעיר, פטור לגמרי מהשבת האבידה, ואף בשדה אינו צריך לטפל בה (שהרי כשיגיע לעיר לא יוכל להמשיך ולהתעסק בה) או מכיוון שבשדה יש עליו חיוב השבת אבידה, חייב להשלים את המצוה ולהשיב גם בעיר.

ופוסק הרמב"ם שגם "חכם או זקן מכובד חייב להחזיר עד שיגיעו לרשות הבעלים", כי "ההולך בדרך הטוב והישר יעשה לפנים משורת הדין ומחזיר האבדה בכל מקום ואע"פ שאינה לפי כבודו" (שו"ע אדה"ז ח"מ מצוה ופקדון ס"ה).

וכתב ה'כסף משנה' שהדבר תלוי במחלוקת ראשונים: לדעת

יום שישי י"ד שבט ה'תש"ע

דרגות הסימנים

כשנתינים סימנים כאלו יש להחזיר את האבידה מדברי תורה, לדברי הכל וסימנים אלה הם כעדים. סימנים חשובים ('מובהקים-קצת', או 'אמצעיים'): דוגמת מידת אורך או רוחב או משקל – ועל פיהם מחזירים את האבידה, אך נחלקו בגמרא (שם) אם מדברי תורה או מדרכנו. סימנים גרועים: דוגמת צבע העור או "ארוך" או "גוף". לא משיבים את האבידה על פיהם, כיון שנתן סימן באומדן כללי.

הלכות גזלה ואבדה פרק יג, הל' ג: כֹּא מְעַל הַאֲבִידָה, וְנָתַן סִמְנֵין שְׂאֵין מְבַהֲקֵין - אֵין מְחֻזְרִין לוֹ; עַד שְׂאִמָּר סִמְנֵים מְבַהֲקֵין. בגמרא (ב"מ כז, ב:) "איבעיא להו סימנים דאורייתא או דרבנן?" ובהקשר זה, יש להבחין בין סימנים שונים על פי מידת שכיחותם, כדברי ה'מגיד משנה' על הרמב"ם כאן שקיימים שלושה סוגים של סימנים: מובהקים ביותר: דוגמת נקב בצד אות פלונית וכדומה.

שבת קודש, ט"ו שבט ה'תש"ע

בין 'חצר' ל'יד'

(וכן בחצר המשתמרת, אף ללא עמידת בעל החצר בתוכה), קנה את האבידה מדין חצר אף אם האבידה נפלה לחנות (או לחצר) לפני יאוש, כי בחצר לא שייך לומר "באיסורא אתא לידה". וטעם הדבר:

באבידה שבאה לידו נתחייב האדם בהשבתה, ונעשה שומר עליה עבור בעל האבידה, ומאחר שידו כיד הבעלים אינה נקנית ביאוש כי עדיין היא ברשות הבעלים. מה שאין כן באבידה שנפלה לחצר ללא ידיעתו, לא נתחייב בהשבתה (וגם הציווי "לא תוכל להתעלם" אינו חל עליו), וברגע שהבעלים התייאשו קנתה לו חצירו.

הלכות גזלה ואבדה פרק ט"ז, הל' ד: הַמוֹצֵא מְעוֹת בְּחִנּוּת... אֵם מְצָאן עַל תְּתִכָּה... חָרִי הֵן שֶׁל מוֹצֵאן. וְלָמָּה לֹא תִקְנָה הַחֲנוּת לְבַעַל הַחֲנוּת? לִפִּי שְׂאִינָה חָצֵר הַמְּשִׁתְּמָרֶת; וְאִף עַל פִּי שְׂפַעֲלֵל הַחֲנוּת בְּתוֹכָהּ, צָרִיף לוֹמַר: 'תִּקְנָה לִי חֲנוּתִי'.

הראב"ד הביא דעת יש מי שאומר ש"אפילו אמר (בעל החנות) תקנה לי רשותי – לא קנה לו, לפי שבאה שם המציאה קודם יאוש וחצירו כידו". ואכן, כך כתב ה'נמוקי יוסף' (ב"מ כג, ב) שכשם שאם באה לאדם אבידה קודם שנתיאשו הבעלים אינו קונה אף לאחר שהבעלים נתיאשו, הואיל ובאיסור באה לידו – כך גם חצירו אינה קונה אבידה שבאה לתוכה קודם יאוש. אבל הרמב"ם סובר שאם אמר בעל החנות תקנה לי רשותי

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ט"ו שבט ה'תש"ע

יום ראשון ט' שבט ה'תש"ע

הלכות גנבה פרק ז

א. השוקל לחברו במשקלות חסרות מן המשקל שהסכימו עליו בנתיב המדינה, או המודד במדה חסרה מן המדה שהסכימו עליה - חרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תעשו עול במשפט, במדה במשקל ובמאזן".

ב. אף על פי שהמודד או השוקל חסר גונב - אינו משלם תשלומי כפל, אלא משלם לו המדה או המשקל. ואין לוקין על לאו זה, מפני שהוא חייב בתשלומין.

ג. כל מי שמשהה בביתו או בחנותו מדה חסרה, או משקל חסר - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא יהיה לך בכיסך וגו'". ואפילו לעשות המדה עכ"ט [כלי] של מימי רגלים, אסור; שאף על פי שאין זה לוקח ומוכר בה, שמא יבוא מי שאינו יודע שהיא חסרה, וימדד בה. ואין לוקין על לאו זה, שהרי אין בו מעשה.

ד. היו המדות והמשקלות של בני העיר חתומות בחותם ידוע, וזו המדה או המשקל החסרים בלא חותם - חרי זה מתר לשהותן לשאר תשמישי הבית. פיוצא בזה, סלע שנפגמה מן הצד - לא יעשה אותה משקל בין משקלותיו, ולא יורקנה בין גרוטותיו, ולא יקנה [יחזור] ויתלנה בצנאר בנו, שמא יבוא אחר ויעשנה משקל; אלא או ישחק, או יחתך, או יקץ, או ישליך לים המלח.

ה. חסרה ועמדה על מחצה, יקם. עמדה על פחות ממחצה, יקץ; על יתר ממחצה, יקץ עד שיעמידנה על מחצה. ואם לא חסרה אלא פחות משתות - יקם לשאת ולתת בה, אבל לא למשקל; שכל פחות משתות, רב בני אדם מוחליין בו במשא ובמתן.

ו. סלע שנפגמה באמצע - אסור למכר אותה להרג [רוצח] או לחתם [גזלן], מפני שמרמין בה את אחרים; אבל נוקבה, ותולה אותה בצנאר הקטן.

ז. עושה אדם מדותיו סאה, וחצי סאה, ורביע סאה, וקב, וחצי קב, ורביע הקב, וחצי הרבע, ושמין הרבע; אבל לא יעשה קבים, שלא תתחלף ברבע הסאה שהוא קב ומחצה. וכן במדות הלח עושה הין, וחצי הין, ורביעית ההין, ולג, וחצי לג, ורביעית, ושמנית, ואחד משמונה בשמינית. ולא אסרו לעשות שלישית הין ורביעית הין, אף על פי שמתחלפין זה בזה, הואיל והיו במקדש מימות משה רבנו. ח. אחד הנושא ונותן עם ישראל, או עם הגוי עובד עבודה זרה - אם מדד או שקל בחסר, עובר על לא תעשה, ויחייב להחזיר. וכן אסור להטעות את הגוי בחשבון, אלא ידקדק עמו, שנאמר: "וחשב עם קנהו" - אף על פי שהוא כבוש תחת ידך, קל וחמור לגוי שאינו כבוש תחת ידך; והרי הוא אומר: "כי תועבת ה' אלהיך כל עשה אלה, כל עשה עול", מפל מקום.

ט. וכן במדת הקרקע, אם הטעה את חברו במשיחת [מדידת] הקרקע - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תעשו עול במשפט, במדה" - "במדה", זו מדת הקרקע. וכך הוא ענין פסוק זה: לא תעשו עול במשפט מדת הקרקע, ולא במשפט המשקל, ולא במשפט המדה, אפילו מדה קטנה במשורה [מדת קטנה].

י. בני חבורה המקפידין זה על זה שהחליפו חלק בחלק, או לזה ממנו מאכל והחזיר לו - עוברין משום מדה, ומשום משקל, ומשום מנין, ומשום לוין ופורעין ביום טוב.

יא. המסיג גבול רעהו, והכניס מתחום חברו בתוך תחום שלו, אפילו מלא אצבע - אם בחזקה עשה, חרי זה גזלן; ואם הסיג בסתר, חרי זה גנב. ואם בארץ ישראל הסיג הגבול, חרי זה עובר בשני לאוין: בלאו של גנבה או של גזל, ובלאו של "לא תסיג גבול רעהו". ואין חייבין בלאו זה אלא בארץ ישראל, שנאמר: "בנחלתך אשר תנחל בארץ".

יב. קשה ענין של מדות, יתר מענין של עריות; שזה בינו לבין המקום, וזה בינו לבין חברו. וכל הכופר במצוות מדות - ככופר ביציאת מצרים, שהיא תחלת הציווי [תחילת עשרת הדברות]; וכל המקבל עלי מציאות מדות - חרי זה מודה ביציאת מצרים, שהיא גרמה לכל הציוויין.

הלכות גנבה פרק ח

א. מצות עשה לצדק המאוננים והמשקלות והמדות יפה יפה, וידקדק בחשבונן בשעת עשייתן, שנאמר: "מאנני צדק, אבני צדק. . . והין צדק יהיה לכם". וכן במדת הקרקע, צריך לידקדק בחשבון משיחת [מדידת] הקרקע על פי העקרים המתבארים בכתבי הגימטריות [ההנדסה], שאפילו מלא אצבע מן הקרקע, רואין אותה כאלו היא מלאה ברכם [פרח יקר].

ב. ארבע אמות הסמוכין לחריץ - מזולזלין [לא מדייקים] במשיחתן; והסמוכין לשפת הנגר - אין מושחין אותן כלל, מפני שהן של בני רשות הרבים.

ג. והמודד את הקרקע - לא ימד לאחד [משני שותפים] בימות החמה ולאחד בימות הגשמים, מפני שהחבל [שבו מודדין] מתקצר בימות החמה [מהחום]; לפיכך, אם מדד בקנה או בשלשלת של ברזל וכיוצא בה, אין בכך כלום. ד. אין עושין משקלות, לא של בדיל, ולא של עופרת, ולא של שאר מיני מתכות כאלו, מפני שהן מצלין תלדה ומתחפרין; אבל עושין של צחים סלע [אבו קשה], ושל זכוכית, ושל אבן שהם, וכיוצא בהן.

ה. אין עושין את המתק [בו מיישרים מדה גדושה] לא של דלעת, מפני שהוא מקל, ולא של מתכת, מפני שהוא מכביד; אבל עושהו של זית, ושל אגוזים, ושל שקמה, ושל אשכנז [מין אילן], וכיוצא בהן.

יט. המבקש לשקל שלשה רביעי ליטרה - נותן ליטרה בכף מאזנים, והבשר ורביעי ליטרה בכף שניה; שאם אפה אומר 'נותן חצי ליטרה ורביעי ליטרה בכף אחת' - שמוא פל רביעי הליטרה, ואין הלוקח רואהו.

כ. חביב בית דין להעמיד שוטרים בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך, שיהיו מחזרין על החניות, ומצדקין את המאזנים ואת המדות, ופוסקין את השערים. וכל מי שנמצא עמו משקל חסר, או מדה חסרה, או מאזנים מקלקלין - יש להם רשות להפכותו כפי כחו, ולקנסו כפי שיראה בית דין לחזק הדבר. וכל מי שמפקע את השער ומוכר ביקר - מכין אותו, וכופין אותו ומוכר בשער השוק.

הלכות גנבה פרק ט

א. כל הגונב נפש מישראל, עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תגנב" - פסוק זה האמור בפעשרת הדברים, הוא אזהרה לגונב נפשות. וכן המוכרו עובר בלא תעשה, שנה בכלל "לא ימכרו ממכרת עבד". ואין לוקין על שני לאוין אלו, מפני שהוא לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין, שנאמר: "כי ימצא איש גנב נפש מאחיו וגו'"; ומיתתו בחנק.

ב. אין הגנב חייב מיתת חנק, עד שיגנב את הישראל, ויכניסנו לרשותו, וישתמש בו, וימכרנו לאחרים - שנאמר: "והתעמר בו, ומכרו". ואפלו לא נשתמש בו אלא בפחות משנה פרוטה, כגון שנשען עליו או נסמך בו, אף על פי שהגנב ישן - הרי זה נשתמש בו.

ג. גנב ונשתמש בו ומכרו, ועדין הגנב ברשות עצמו, ולא הכניסו הגנב לרשותו - פטור. גנב והוציא לרשותו, ונשתמש בו ולא מכרו, או מכרו קדם שישתמש בו, או נשתמש בו ומכרו לאחד מקרוביו של גנב, כגון שמכרו לאביו או לאחיו - הרי זה פטור, שנאמר: "גנב נפש מאחיו", עד שיכדילנו מאחיו ומקרוביו במכירה. וכן אם גנבו והוא ישן, ונשתמש בו כשהוא ישן, ומכרו ועדין הוא ישן - הרי זה פטור.

ד. וכן אם גנב אשה, ומכרה לעברה בלבד, כגון שהתנה על הלוקח: 'שיו השפחה לי, ואין לה אלא הולדות' - הרי זה פטור.

ה. הגונב את בנו או את אחיו הקטן, וכן האפיטרופין שגנבו את היתומים שהם סמוכין אצלו, ובעל הבית שגנב אחד מבני ביתו הסמוכין על שלחנו, ומלמד תינוקות שגנב אחד מן הקטנים הלומדים אצלו - אף על פי שנשתמש בו ומכרו, פטור, שנאמר: "ונמצא בידו", פרט לאלו שהם מצויין בידו.

ו. אחד הגונב את הגדול, או הגונב את הקטן בן יומו שכלו לו חדשיו [תמו ימי הריונו], בין זכר בין נקבה, בין שהיה הגנב איש או אשה - הרי אלו נהרגין, שנאמר: "גנב נפש", מפל מקום. ואחד הגונב את הישראלי, או שגנב גר או עבד משחרר - שנאמר: "נפש מאחיו", ואלו בכלל אחינו בתורה ובמצוות הן. אבל הגונב את העבד, או מי שחציו עבד וחציו בן חורין - פטור.

ז. אין עושין את המחק, צדו אחד קצר וצדו אחד עבה. ולא ימחק מעט מעט, מפני שמפחיתו למוכר; ולא ימחק בבת אחת, מפני שמפחיתו ללוקח.

ז. אין טומנין את המשקלות במלח כדי שיפחתו, ולא ירתיח [יקציף ע"י מדינה מגובה] במדת הלח בעת שמורד, ואפלו היתה המדה קטנה ביותר; שהרי התורה הקפידה על המדות בכל שהוא - שנאמר: "ובמשורה", והיא מדה קטנה אחד משלשה ושלשים בלג.

ח. מוכרי עצשיות [חתיכות] של ברזל וכיוצא בהן - צריך להיות חוט המאזנים שאוחז השוקל בידו תלוי באויר שלשה טפחים, וגבוהין מן הארץ שלשה טפחים, וארץ קנה המאזנים וארץ החוטים שנים עשר טפח.

ט. מאזנים של מוכרי צמר ושל מוכרי זכוכית - יהיה ארץ החוט שהן תלויין בו שני טפחים, וגבוהין מן הארץ שני טפחים, והקנה והחוטין ארץ תשעה טפחים.

י. מאזנים של חנוני ושל בעל הבית - יהיה ארץ החוט שהן תלויין בו טפח, וגבוהין מן הארץ טפח, וארץ הקנה ארץ החוטין ששה טפחים.

יא. החוט שתולין בו הפלס [בו תלויין המאזניים], וכן חוט מאזנים של זהב ושל מוכרי ארגמן טוב - ארכו שלש אצבעות, וגבוהין מן הארץ שלש אצבעות, וארץ הפלס ארץ השלשלאות שלו כפי מה שהוא רוצה.

יב. מנין שחייב המוכר להכריע [להוסיף] ללוקח בעת ששוקל לו? שנאמר: "אבן שלמה וצדק יהיה לה", אמרה תורה: צדק משלך ותן לו.

יג. וכמה? בלח, אחד למאה; ובגבש, אחד לארבע מאות. כיצד? מכר לו עשר ליטרין לח, נותן לו גרומין [תוספות] אחד מעשרה בליטרה; ואם מכר לו עשרים ליטרין בגבש, נותן לו גרומין אחד מעשרים בליטרה. וכן לפי חשבון זה, בין רב בין מועט.

יד. כמה דברים אמורים? במקום שנהגו למכר עין בעין; אבל במקום שנהגו להכריע, חייב להכריע לו טפח.

טו. היה שוקל לו עשר ליטרין - לא יאמר לו: 'שקל אחת אחת והכרע'; אלא שוקל לו עשרה בבת אחת, והכרע אחד לכלן.

טז. מקום שנהגו למד בדקה [מדה קטנה], לא ימד בגסה; בגסה, לא ימד בדקה; למחק [ליישר המדה], לא יגדש ויוסיף בדמים; וכן אם נהגו לגדש, לא ימחק ויפחות מן הדמים, אלא מורד במנהג המדינה.

יז. בני מדינה שרצו להוסיף על המדות או על המשקלות, לא יוסיפו יתר על שתות; שאם היה הקב מכיל חמשה, ועצאיהו מכיל ששה - הרשות בידם; יתר על ששה, לא יעשו.

יח. הסיטון [סיטונאי] מקנה [מנקה] את מדותיו אחת לשלשים יום. ובעל הבית - אחת לשנים עשר חדש. והחנוני מקנה מדותיו פעמים בשבת [בשבוע], וממחה [רוחץ] משקלותיו פעם אחת בשבת, ומקנה מאזנים על כל משקל ומשקל, כדי שלא יחלידו.

ז. אינו לוקה, שהרי הוא חיב לשלם דמיה, וכל לאו שנתן לתשלומין, אין לוקין עליו.

ב. ואסור לגזול כל שהוא, דין תורה. אפלו גוי עובד עבודה זרה, אסור לגזול או לעשוק; ואם גזול או עשוק, יחזיר.

ג. איזה הוא גזול? זה הלוקח את ממונו האדם בחזקה, כגון שחטף מטלטלין מידו, או שנכנס לרשותו שלא ברצון הבצלים ונטל פלים משם, או שתקף בעבדיו ובבהמתו ונשתמש בהן, או שיגרד לתוף שדהו ואכל פרותיה, וכל פיוצא כזה – הוא הגזול, כענין שנאמר: "וגזול את החנית מיד המצרי".

ד. איזה הוא עושק? זה שבא ממון חברו לתוף ידו ברצון הבצלים, וכיון שתבעוהו – כשבש [נעבב] הממון אצלו בחזקה ולא החזירו; כגון שהיה לו ביד חברו הלואה או פקדון או שכירות, והוא תובעו ואינו יכול להוציא ממנו מפני שהוא אלם וקשה; על זה נאמר: "לא תעשוק את רעך".

ה. כל הגזול – חיב להחזיר את הגזלה עצמה, שנאמר: "והשיב את הגזלה אשר גזל"; ואם אבדה או נשתנת – משלם דמיה. בין שהודה מפי עצמו, בין שבאו עליו עדים שגזל – הרי זה חיב לשלם הקרן בלבד. אפלו גזל קורה ובנה אותה בבירה [בנין] – הואיל ולא נשתנת, דין תורה הוא שיהרס את הבנין והחזיר קורה לבצליה; אבל תקנו חכמים מפני תקנת השבים [שלא ימנעו מלשוב בתשובה], שיהיה נותן את דמיה ולא לפסיד הבנין. וכן כל פיוצא כזה. אפלו גזל קורה, ועשה אותה בספת החג, ובא בעל הקורה לתבע בתוף ימי החג – נותן לו את דמיה. אבל אחר החג, הואיל ולא נשתנת ולא בנאה בטיט, מחזיר את הקורה עצמה.

ו. הגזול פחות משנה פרוטה – אף על פי שבער, אינו בתורת השב גזלה. גזל שלש אגודות שוות שלש פרוטות, והולו והרי שלשתן שוות שתי פרוטות, והחזיר לו שתים – חיב להחזיר השלישית, הואיל ובתחלה היתה שנה פרוטה. גזל שתים שוות פרוטה, והחזיר אחת – גזלה יש כאן, מצות השב גזלה אין כאן.

ז. הגזול את חברו ביישוב, והחזיר לו גזלתו במדבר – הרשות ביד הגזול: אם רצה, נוטל; ואם לאו – אומר לו: 'איני נוטל אלא ביישוב, שמא תאגס ממני כאן'; והרי היא ברשות הגזולן ובאחריותו, עד שיתחזרה לו ביישוב. וכן בדמי הגזלה.

ח. הגזול את חברו, והבליע לו [דמי הגזילה] בחשבון [של דבר שקנה ממנו] – יצא. ואם החזיר לכיסו שיש בו מעות – יצא, שאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה, והרי מנה המעות שהחזיר לו בכלל מעותיו, ומנען שלא מדעת פוטר. ואם החזיר לכיס שאין בו כלום – לא יצא, וחיב באחריות הגזלה עד שיתדיעו שהחזיר לכיס פלוני.

ט. כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חברו, או דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו, והפקיד עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו – אף על פי שנתן לו דמים רבים – הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תחמד". ואין לוקין על לאו זה, שאין בו מעשה. ואינו עובר על לאו זה, עד

ז. הבא במחתרת, בין ביום בין בלילה – אין לו דמים; אלא אם הרגו בעל הבית או שאר האדם, פטורין. ורשות יש לכל להרגו בין בחל בין בשבת, בכל מיתה שיוכלין להמיתו – שנאמר: "אין לו דמים".

ח. ואחד הבא במחתרת, או גנב שנמצא בתוף גגו של אדם, או בתוף חצרו, או בתוף קרפפו [מגרשו] – בין ביום בין בלילה. ולמה נאמר "במחתרת"? לפי שדרך רב הגנבים לבוא במחתרת בלילה.

ט. ומפני מה התייר תורה דמו של גנב, אף על פי שבא על עסקי ממון? לפי שחזקתו, שאם עמד בעל הבית בפניו ומנעו – יתרגנו; ונמצא זה הנכנס לבית חברו לגנב, כרודף אחר חברו להרגו, ולפיכך יתרג – בין שהיה גדול, בין שהיה קטן, בין זכר בין נקבה.

י. היה הדבר ברור לבעל הבית שזה הגנב הבא עליו אינו הורגו, ואינו בא אלא על עסקי ממון – אסור להרגו; ואם הרגו, הרי זה הורג נפש, שנאמר: "אם זרחה השמש עליו" – אם ברור לה הדבר שמשמש שיש לו שלום עמך, אל תהרגו. לפיכך, אב הבא במחתרת על בנו – אינו נהרג, שודאי שאינו הורגו; אבל הבן הבא על אביו, נהרג.

יא. וכן הגנב שגנב ויצא, או שלא גנב ומצאו יוצא מן המחתרת – הואיל ופנה ערף ואינו רודף, יש לו דמים. וכן אם הקיפוהו עדים או בני אדם – אף על פי שעדין הוא ברשות זה שבא עליו, אינו נהרג. ואין צריך לומר אם בא לבית דין, שאינו נהרג.

יב. וכן הבא במחתרת לתוף גנתו, או לתוף שדהו, או לתוף הידר והסטה [מקום מגורו] – יש לו דמים; שחזקתו שבא על הממון בלבד, לפי שאין רב הבצלים מצויין במקומות אלו.

יג. כל גנב שיש לו דמים [שאסור להורגו] – אם נפל עליו גל בשבת, מפקחין עליו. ואם שבר פלים בכיאתו, חיב בתשלומין; אבל מי שאין לו דמים ששבר פלים בכיאתו – פטור, כמו שבארנו.

ברוך רחמנא דסייען

יום שני י' שבט ה'תש"ע

הלכות גזלה ואבדה

יש בכללן שבע מצוות – שתי מצוות עשה, וחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לגזול; (ב) שלא לעשוק; (ג) שלא לחמד; (ד) שלא להתאווה; (ה) להשיב את הגזלה; (ו) שלא יתעלם מן האבדה; (ז) להשיב האבדה. ובאור מצוות אלו – בפרקים אלו.

הלכות גזלה ואבדה פרק א

א. כל הגזול את חברו שנה פרוטה – עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תגזול". ואין לוקין על לאו זה, שהרי הכתוב נתקן לעשה, שאם גזל – חיב להחזיר, שנאמר: "והשיב את הגזלה אשר גזל", זו מצות עשה. ואפלו שרף את הגזלה

והגזלן ישראל וזה שהיא בידו ישראל, קנה השבח; ואם תפש הנגזל, אין מוציאין מידו.

ו. כבר בארנו, שהגזלה שהשביחה אחר יאוש או אחר שנשתנת - השבח של גזלן מפני תקנת השבים, אף על פי שהשביחה מאליה. כיצד? גזל פרה ונתעברה אצלו, בין שילדה קדם שתבעו בדין בין שעדיין לא ילדה, גזל רחל [כבשה] ונטענה אצלו [בצמר], בין שגזזה קדם שתבעו בדין בין שעדיין לא גזזה - הואיל ונתנאשו הבעלים, משלם כשעת הגזלה. ואם ילדה וגזזה, הגזות והולדות של גזלן; ואם עדין לא ילדה ולא גזזה - שמין לו, ונוטל השבח מן הנגזל, ומחזיר הבקמה עצמה.

ז. גזל פרה מעברה, ונתנאשו הבעלים ואחר כך ילדה, רחל טעונה, ונתנאשו הבעלים ואחר כך גזזה - משלם דמי פרה העומדת לילד, ודמי רחל העומדת לגזו. ואם לפני יאוש או קדם שנשתנת ילדה או גזזה - הרי הגזות והולדות של בעלים; ואף על פי שנתעברה או נטענה ביד הגזלן, הואיל ולא נתנאשו הבעלים ולא נשתנת הגזלה, ברשות בעליה היא עדין, אף על פי שהגזלן חיב באנסיה.

ח. גנב או גזל, והקדיש נטבח אחר שנתנאשו הבעלים - הרי היא ברשות הגזלן משעה שהקדישה בלבד, כדי שלא יתא חוטא נשכר; וכל ולדותיה וגזותיה משעת גנבה עד שעת הקדש, לבעלים.

ט. במה דברים אמורים? בשבח הבא מאליו, כגון גזות והולדות. אבל אם היתה כחוששה ופטמה - אפלו לפני יאוש, נוטל מן הנגזל שבח הפטום. וכן כל פיוצא בזה משבח שיש בו הוצאה.

י. שנוי החזיר לבריתו [לקדמותו], אינו שנוי. כיצד? הגזלן עצים ודבק אותם במסמרים, ועשה מהן תבה - אינו שנוי; שהרי אפשר לפרק אותן, וחוזרים לוחות כשהיו.

יא. גזל עפר ועשהו לבנה - לא קנה; שאם ידק [יכתוש] הלבנה, תחזר עפר כשהיתה. גזל לשון של מתכת ועשהו מטבע - לא קנה; שאם יתיר המטבע, יחזר לשון כשהיה. וכן כל פיוצא בזה.

יב. אבל הגזל עצים ושפן [שייפן] וקצצן, או חפר בקן ועשין פלים, או שגזל צמר וצבעו, או נפצו ולבנו, או שגזל טוי [חוטי צמר] ועשהו בגדים, או שגזל לבנה ועשאה עפר, או אבנים וסתתן, או מעות והתיכן - הרי זה שנוי בידו; שאם יעשה אותו מעות אחרות, פנים חדשות הן. וכן כל פיוצא בקן.

יג. הגזל מעות ישנות, ושפן וחזשן - לא קנה; שהרי מתישנין, וחוזרין כשהיו. גזל מעות חדשות וישנן - קנה; שאם יחדש אותן, פנים חדשות הן. גזל דקל מחבר וקצצו - לא קנה; כרתו חליות חליות [טבעות טבעות] ועשהו קורות - קנה.

יד. גזל קורות גדולות ועשין קטנות - לא קנה; קצצן לוחות [קרחים] עד שנשתנה שמם - קנה. גזל לולב והפריד עליו - קנה העלים. גזל עלים ועשין הופכה [מטאטא] - קנה. גזל טלה ונעשה איל, עגל ונעשה שור - הרי זה שנוי בידו,

שיקח החפץ שחמד, כענין שנאמר: "לא תחמד כסף וזהב עליהם, ולקחת לך", חמוד שיש בו מעשה.

י. כל המתאנה ביתו או אשתו וכליו של חברו, וכן כל פיוצא בקן משאר דברים שאפשר לו לקנותן ממנו - בין שחשב בלבו היאף קנה דבר זה, ונפתח לבו בדבר - עבר בלא מעשה, שנאמר: "לא תתאנה"; ואין תאנה אלא בלב בלבד. יא. התאנה מביאה לידי חמוד, והחמוד מביא לידי גזל; שאם לא רצו הבעלים למכר, אף על פי שהרבה להם בדים והפציר ברעים - יבוא לידי גזל, שנאמר: "וחמדו בתים וגזלו". ואם עמדו הבעלים בפניו להציל ממונם או מנעוהו לגזל, יבוא לידי שפיכות דמים. צא ולמד ממעשה אחאב ונבוכד.

יב. הא למדת, שהמתאנה - עובר בלאו אחד; והקונה דבר שהתאנה בהפציר שהפציר בבעלים או בבקשה מהם - עובר בשני לאוין; לכה נאמר "לא תחמד" ו"לא תתאנה". ואם גזל, עבר בשלשה לאוין.

יג. כל הגזל את חברו שנה פרוטה - כאלו נוטל נשמתו ממנו, שנאמר: "כן ארחות כל בצע בצע, את נפש וגו'". ואף על פי כן, אם לא היתה הגזלה קנמת, ורצה הגזלן לעשות תשובה, ויבא מאליו והחזיר דמי הגזלה - תקנת חכמים היא שאין מקבלין ממנו, אלא עוזרין אותו ומוחלין לו כדי לקרב הדרך הישרה על השבים. וכל המקבל ממנו דמי הגזלה, אין רוח חכמים נוחה ממנו.

הלכות גזלה ואבדה פרק ב

א. הגזלה שלא נשתנת, אלא הרי היא כמות שהיתה - אף על פי שנתנאשו הבעלים ממנה, ואף על פי שמת הגזלן והרי היא ביד בניו - הרי זו חזירת לבעליה בעצמה; ואם נשתנת ביד הגזלן - אף על פי שעדין לא נתנאשו הבעלים ממנה - קנה אותה בשנוי, ומשלם דמיה כשעת הגזלה.

ב. ודין זה דין תורה הוא, שנאמר: "והשיב את הגזלה אשר גזל". מפי השמועה למדו - אם היא כשגזלה, משלם אותה; ואם נשתנת בידו, משלם דמיה. נתנאשו הבעלים ממנה, ולא נשתנת - קנה הגזלן כל השבח שהשביחה אחר יאוש, ואינו משלם אלא כשעת הגזלה; ודבר זה מדבריהם, מפני תקנת השבים [שלא ימנעו מלשוב בתשובה]. וכשמחזיר את הגזלה - שמין לו השבח, ונוטל מן הנגזל.

ג. מכרה הגזלן או נתנה במתנה - אף על פי שלא נשתנת הגזלה, אינה חוזרת בעצמה מיד הלוקח. הואיל ונתנאשו הבעלים, בין לפני מכירה ונתנה בין לאחר מכירה ונתנה - קנה אותה הלוקח ביאוש ושנוי רשות.

ד. הגזל והשבים, ומכר או הוריש לפני יאוש - מה שהשבים הוריש ומה שהשבים מכר, וקנה לוקח או יורש את השבח, ונוטל דמי השבח מנגזל ומחזיר הגזלה, וחוזר הנגזל ונוטל דמי השבח מן הגזלן, שהרי לא נתנאש. וכן אם השבים הלוקח או היורש, נוטל השבח מן הנגזל.

ה. מכר הגזלן לגוי - אף על פי שהשבים הגוי, חוזרת לבעליה. מכרה הגוי לישראל אחר שהשביחה - הואיל

הכחישוה. ואם החזק אדם זה לגזול או לעשות מעשים אלו פעם אחר פעם - קונסין אותו, ואפלו בחוצה לארץ, ושמן השכר או השבח שהשביח בבהמה, ומשלם לנגזל.

ז. התוקף עבדו של חברו, ועשה בו מלאכה, ולא בשלו ממלאכה אחרת - פטור, שנוח לו לאדם שלא יפטל עבדו; ואם בשלו ממלאכה אחרת, משלם לו כפועל.

ח. התוקף ספינתו של חברו, ועשה בה מלאכה - אם אינה עשויה לשכר (להשכרה) - שמין לו כמה פחתה, וישלם. ואם עשויה היא לשכר - אם ירד לה בתורת שכירות, הואיל וירד שלא ברשות - אם רצה הפעל לטל שוכרה, נוטל; רצה לטל פחתה, נוטל. ואם ירד לה בתורת גזל, נותן הפחת. וכן כל פיוצא בזה.

ט. הדר בחצר חברו שלא מדעתו - אם אותה חצר אינה עשויה לשכר - אינו צריך להעלות לו שכר, אף על פי שדרך זה הדר לשכר מקום לעצמו; שזה נהנה, וזה לא חסר. ואם החצר עשויה לשכר - אף על פי שאין דרך זה לשכר, צריך להעלות לו שכר, שהרי חסרו ממון.

י. מי שהיה לו צמר וסמנין (צבעים) שרויין, ובא אחד וצבע הצמר בסמנין שלא מדעת חברו - משלם לו דמי מה שהפסיד בצמר, ואינו מחשב לו שבח סמנין שעל גבי הצמר. ואם תפס הנזק דמי מה שחסרו מן הסמנין, אין מוציאין מידו.

יא. השולח יד (להשתמש) בפקדון - בין ששלח יד בעצמו, או על יד בנו ועבדו ושלוחו - הרי זה גזול, ונתחייב באונסיו, ונעשית הגזלה ברשותו, כדן כל הגזלנין. חשב לשלח יד בפקדון - אינו חייב באחריותו, עד שישלח יד. ומשילח יד, נתחייב בו; אף על פי שלא חסר ממנו כלום, אלא נוטל הפקדון ממקום למקום ברשותו כדי לשלח בו יד - הרי זה חייב; ששליחות יד אינה צריכה חסרון.

יב. הגביה את החבית לטל ממנה רביעית - נתחייב באונסיה, אף על פי שלא נוטל. אבל אם הגביה את הכיס לטל ממנו דינר, וכיוצא בכיס מדברים שאינן גוף (גוש) אחד - הרי זה ספק אם נתחייב בכל הכיס, או לא נתחייב אלא בדינר בלבד. יג. היו פרות מפקדין אצלו, ונטל מקצתן - אינו חייב אלא באחריות הפרות שנטל; ושאר הפקדון המנח במקומו, הרי הוא ברשות בעליו. ואם נפסד השאר מחמת זה שנטל, חייב בכל. כיצד? הטה את החבית במקומה, ונטל ממנה רביעית או יתר - אם נשברה אחר שנטל, והיא במקומה - אינו חייב אלא במה שנטל, שהרי לא הגביה את החבית; ואם התמיצה, משלם את דמי כלל פשעת הגזלה. וכן כל פיוצא בזה.

יד. הכופר בפקדון בבית דין - אם היה ברשותו בפשעת שכופר - נעשה עליו גזול, ונתחייב באונסיו.

טו. השואל שלא מדעת הבעלים, הרי זה גזול. הנה כלי ביד בנו של בעל הבית, או ביד עבדו, ולקחו אחד מהן ונשתמש בו - הרי זה שואל שלא מדעת, ונעשה ברשותו, ונתחייב באונסיו, עד שיחזירנו לבעלים; לפיכך, אם החזירו לקטן שהיה בידו, או לעבד, ואבד מהן או נשבר - חייב לשלם. וכן כל פיוצא בזה.

וקנהו; ומשלם בפשעת הגזלה, ואף על פי שלא נתקצשו הבעלים.

טז. גזל כלי ושכרו - אין שמין (מעריכים) לו הפחת (נערכו של הנזק בלבד), אלא משלם דמיו; והכלי השכור של גזול. ואם רצו הבעלים לטל את הכלי השכור - נוטלין, ומשלם הפחת; שזו תקנה היא לבעלים; ואם לא רצו בה, הרשות בידיהן. וכן כל פיוצא בזה.

טז. גזלה שלא נשתנת, והוקרה - אף על פי שנתקצשו ממנה הבעלים - הרי זו חוזרת לבעליה, ואין לגזלן בה כלום; שלא תקנו לגזלן את השבח אחר גאוש, אלא כגון גזות וולדות; אבל שבח היקר - אם היתה הגזלה קנימת, חוזרת בעיניה ואינו זוכה בו.

הלכות גזלה ואבדה פרק ג

א. הגזול חבית של זין מחברו, והרי היא שוה דינר בפשעת הגזלה, והוקרה אצלו ועמדה בארבעה - אם שבר את החבית או שתה אותה או מכרה או נתנה במתנה אחר שהוקרה - משלם ארבעה, בפשעת הוצאה מן העולם; שאלו הניחה, היתה חוזרת בעצמה. נשברה מאליה או אבדה - משלם דינר, בפשעת הגזלה.

ב. היתה שוה בפשעת הגזלה ארבעה, ובפשעת הוצאה מן העולם דינר - משלם ארבעה, בפשעת הגזלה, בין ששבר אותה או ששתיה, בין שנשברה או אבדה מאליה. וכן כל פיוצא בזה.

ג. הגזול חותל (סוג כלי) שיש בו חמשים תמרים, וכשימכר החותל פלו פאחת ימכר בתשעה, וכשימכר אחת אחת ימכר בעשרה - אינו משלם אלא תשעה, ואין הנגזל יכול לומר לו: 'אני אחת אחת הייתי מוכר'. וכן הדין במזיק, וכן כל פיוצא בזה בנכסי הדיוט; אבל בהקדש אינו כן, אלא משלם עשרה.

ד. גזל בהמה והזקיקה, או כחשה כחש שאינו יכול לחזר, גזל עבדים והזקיננו, או כחשו כחש שאינו יכול לחזר, כגון חלאים שאין להם רפואת תעלה, או שגזל מטבע ונסדק או פסלו המלך, או שגזל פרות והקריבו בלן, או שגזל זין והחמיץ - הרי זה כמי שגזל כלי ושכרו, ומשלם בפשעת הגזלה. אבל אם גזל בהמה ועבדים, וכחשו כחש שאפסד לחזר, או שגזל מטבע ונפסל במדינה זו, והרי הוא יוצא במדינה אחרת, או שגזל פרות והקריבו מקצתן, או תרומה ונטמאת, או שגזל חמץ ועבר עליו הפסח, או בהמה ונעברה בה עברה, או שנפסקה מלקרב, או שהיתה יוצאה להסקל - אומר לו: 'הרי שלך לפניך', ומחזיר אותה בעצמה.

ה. כמה דברים אמורים? בשהחזיר את הגזלה. אבל אם נשרפה הגזלה, או אבדה אחר שנאסרה בהניה - חייב להחזיר לו דמיה בפשעת הגזלה. לפיכך, אם פפר בו אחר שנאסרה בהניה, ונשבע - חייב לשלם קרן וחמש ואשם.

ו. הגזול בהמה ונשא עליה משא, או רכב עליה, או חרש בה או דש בה וכיוצא בזה, והחזירה לבעליה - אף על פי שעבר בלא תעשה, אינו חייב לשלם כלום; שהרי לא הפסידה, ולא

ש'אין שם עדים שגזל - הרי כל אחד מהן נשבע שזה גזלו, ומשלם גזלה לכל אחד ואחד. אף דבר זה, קנס הוא שקנסו אותו חכמים מפני שבער עברה וגזל; אבל דין תורה, אינו חיב לשלם מספק.

י. אמר לשנים: 'גזלתי את אחד מכם', או 'אביו של אחד מכם, ואיני יודע איזה הוא' - אם בא לצאת ידי שמים, חיב לשלם גזלה לכל אחד ואחד. אבל בדין, אינו נותן אלא גזלה אחת, והן חולקין אותה ביניהן; שהרי אין אחד מהן יודע שנגזל, אלא זה בא והודיע; ולא קנסו חכמים בדבר זה, מפני שאין לו תובע.

יא. הטוען את חברו, ואמר לו: 'גזלתי מאה' - אם אמר 'לא גזלתי', נשבע שבוועת הסת בדין כל נתבע. ואם הודה שגזלו חמשים - משלם חמשים, ונשבע שבוועת התורה על השאר בדין כל מודה במקצת, שהרי לא החזיק גזלן בעדים. וכן הטוען את חברו שנקנס לביתו וגזלו פלים, והוא אומר: 'דרך משכון לקחתים בחוב שיש לי אצלך', ובעל הבית אומר: 'אין לך בנדי כלום' - אף על פי שהודה שמשכנו שלא ברשות, הואיל ואין שם עדים שמעידין שגזל, הרי זה נשבע וגובה חובו מן המשכון, שהפה שאסר [ואמר לקחת] - הוא הפה שהתיר [שכדן נטל]; והואיל והוא נשבע ונטל, הרי זה נשבע בנקיטת חפץ [קדוש], כמו שיתבאר בהלכות טוען ונטען.

יב. ראוהו עדים שנקנס לתוך בית של חברו שלא בפני בעל הבית, ונטל משם פלים - אף על פי שהוציאן מגליו, ואף על פי שבעל הבית הזה עשוי למכר את פליו - אם טען ואמר: 'דרך גזל לקחתי', והלה אומר: 'ברשותך באתי, ואתה מכרתם לי', או 'נתתם לי', או 'בחוב שיש לי אצלך תפשתים' - אינו נאמן; שכל הנקנס לבית חברו שלא בפניו, ונטל פלים משם והוציאן בפני עדים - הרי זה בחזקת גזלן. לפיכך, מחזיר הפלים לבעל הבית; ואין כאן שבוועה, שהרי העדים ראו מה גזל. ואחר שיחזיר, חוזר ותובע את בעל הבית בכל מה שישטען, והדין ביניהן.

יג. וכן אם היה שם עד אחד בלבד, ובעל הבית טוען שגזול הוא פלי זה בנדי, והלה אומר: 'לקוח הוא בנדי', או 'בחובי גביתיו', או 'שלי היה ופקדון הוא אצלך' - הרי זה חיב להחזיר הכלי לבעליו, בלא שבוועה; שאילו היו שם שני עדים, היה חיב לשלם, ועכשיו שאין שם אלא עד אחד, חיב שבוועה, ואינו יכול לשבע, שהרי אינו מכחיש את העד; וכל המחזיר שבוועה ואינו יכול להשבע, משלם. לפיכך, אם כפר ואמר: 'לא נקנסתי לביתו ולא נטלתי כלום' - הואיל ואין שם אלא עד אחד, והוא מכחישו - הרי זה נשבע שבוועת התורה שלא לקח מביתו כלום, ונפטר.

יד. מעשה באחד שחטף לשון של כסף מיד חברו בפני עד אחד, ובא החוטף ואמר: 'חטפתי, ושלי חטפתי'; וחיבו אותו חכמים להחזיר - מפני שהוא מחזיר שבוועה בעד זה ואינו יכול להשבע, שהרי הודה כמו שאמר העד. ואילו לא היה שם עד כלל, היה נשבע שבוועת הסת ששלו חטף; ואילו הכחיש את העד ואמר 'מעולם לא חטפתי', היה

טז. החוטף משכון מיד הלוח שלא ברשות בית דין - הרי זה גזלן, אף על פי שהוא חיב לו. ואין צריך לומר אם נקנס לתוך בית חברו ומשכנו - שהוא גזלן, שנאמר: "בחוץ תעמד".

יום שלישי י"א שבט ה'תש"ע

הלכות גזלה ואבדה פרק ד

א. קנס קנסו חכמים לגזלני, שיהיה הנגזל נשבע על כל מה שישטען, ונטל מן הגזלן; והוא, שיהיה זה מחזק שגזלו בשני עדים.

ב. כיצד? הרי שנקנס לתוך בית חברו למשכנו בפני עדים, ולא היה תחת כנפיו פלים, ויצא וכלים משלים לו תחת כנפיו [כנפי בגדו], ולא ידעו העדים מה הן, בעל הבית אומר: 'כך וכך גזלתי' - בין שאמר הגזלן 'מעולם לא נקנסתי ולא נטלתי כלום', בין שאמר 'נקנסתי למשכנ כמו שאמרתי העדים, אבל לא נטלתי ולא היה תחת כנפי אלא פלים שלי', בין שאמר 'נטלתי פלי זה' ובעל הבית טוען שנטל זה וכלי אחר - הרי בעל הבית נשבע בנקיטת חפץ, ונטל כל מה שישטען.

ג. במה דברים אמורים? בשטען דברים שהוא אמור להן [משוער שיש לו], או שהוא אמור שמפקדין אצלו אותן הדברים שטען, וטען בדברים שאפשר שינטלו תחת הכנפים כמו שהעידו העדים.

ד. ראוהו עדים שנקנס למשכון את חברו, ולא ראוהו בעת שיצא, או שיצא ואין נראה תחת כנפיו פלים, ובעל הבית טוען ואומר: 'כך וכך נטל' - אפלו אמר: 'מעולם לא נקנסתי', שהרי מכחיש את העדים - הרי זה פטור; שאם אמר 'נקנסתי ולא נטלתי', נשבע שבוועת הסת [ומדברנו ללא נקיטת חפץ] שלא נטל כלום והולך - שאפשר שינקנס לגזל ולא גזל.

ה. היה עד אחד מעידו שנקנס ונטל פלים תחת כנפיו, ואינו יודע מה הן, והוא אומר: 'לא גזלתי כלום', או שאמר: 'בחובי נטלתי' - הואיל ואין העד יודע מה היה תחת כנפיו, הרי זה נשבע בנקיטת חפץ שלא גזל; שאינו מחזק בגזלנות, אלא בשני עדים.

ו. כשם שבעל הבית נשבע ונטל מן הגזלן - כך שומר של בעל הבית, אפלו אשתו של שומר, נשבעת שזה נטל כך וכך, ומשלם הגזלן.

ז. היה שם שכירו או לקיטו [פועל המלקט] של בעל הבית, אינו נשבעין ונטליו. ואין הנגזל יכול לשבע, שהרי לא היה בביתו בשעה שנגזל; ואין העדים יודעין מה נטל תחת כנפיו, כדי לחיב הגזלן להחזיר. ואין משביעין את הגזלן, מפני שהוא חשוד על השבוועה.

ח. וכיצד עושין בדין זה? מחזירין [מטיל חרם] בעל הבית חרם סתם על מי שנטל מביתו כלום, ואינו מודה בבית דין. ואפלו הודה הגזלן שגזל מקצת - מחזיר המקצת שהודה בו בלבד, שהרי אין בעל הבית טוען טענת ודאי.

ט. הגזל אחד מחמשה, ואינו יודע מי הוא הנגזל, וכל אחד ואחד מהן תובעו ואומר לו: 'לי גזלת' - אף על פי

הקונה ממונו, ונותן הנגזל ללוקח דמים שנתן, וללוקח גזלתו, וחוזר ותובע הגזלן בדמי הגזלה. ואם כבר נתיאשו הבועלים - קנה לוקח עצמה של גזלה, ואינו מחזירה.

ח. אסור להנות מן הגזלן; ואם היה מועט שלו - אף על פי שרוב ממנו גזול הוא, מתר להנות ממנו, עד שיגדע בודאי שדבר זה גזול בידו.

ט. בני אדם שחזקתן גזלנית, וחזקת כל ממונן מן הגזל מפני שמלאכתן גזלנות, כגון המוכסין [נוטלי מס] והלסטים - אסור להנות מהן, שחזקת מאכל זה שהוא גזול; ואין מצרפין [=פריטת מטבעות] דינרים מן התבה [קופת המכס] שלהן, שהכל בחזקת גזלה.

י. נטלו מוכסין פסותו והחזירו לו בסות אחרת, נטלו חמורו והחזירו לו חמור אחר - הרי אלו שלו; מפני שזו כמכירה היא, וחזקתן שנתאשו הבועלים מהן, ואינו יודע בודאי שזו גזלה. ואם היה נתיק ומחמיר על עצמו, מחזירן לבועלים הראשונים.

יא. במה דברים אמורים שהמוכס פליסטיס? בזמן שהמוכס גוי, או מוכס העומד מאליו, או מוכס העומד מחמת המלך ואין לו קצבה אלא לוקח מה שירצה ומניח מה שירצה. אבל מכס שפסקו המלך, ואמר שילקח שלישי או רביעי או דבר קצוב, והעמיד מוכס ישראל לגבות חלק זה למלך, ונודע שאדם זה נאמן ואינו מוסיף לעצמו כלום על מה שגזר המלך - אינו בחזקת גזלן, לפי שדין המלך דין הוא. ולא עוד, אלא שהוא עובר [עבירת גזל] המכריח ממכס זה, מפני שהוא גזול מנת המלך, בין שהיה המלך גוי, בין שהיה מלך ישראל.

יב. וכן מלך שהשים מס על בני העיר, או על כל איש ואיש, דבר קצוב משנה לשנה, או על שדה ושדה דבר קצוב, או שגזר שכל מי שיעבר על דבר זה ילקחו כל נכסיו לבית המלך, או כל מי שימצא בשדה בשעת הגרן הוא יתן המס שיעליה, בין שהיה הוא בעל השדה בין שאינו בעל השדה, וכל פיוצא בדברים אלו - אינו גזול, וישראל שגבה אותן למלך אינו בחזקת גזלן, והרי הוא כשר; והוא, שלא יוסיף ולא ישנה כלום, ולא יקח לעצמו כלום.

יג. וכן מלך שפגע על אחד מעבדיו ושמשיו מבני המדינה, ולקח שדהו או חצרו - אינה גזול, ומתר להנות בה. והלוקח אותה מן המלך - הרי היא שלו, ואין הבועלים מוציאין אותה מידו; שזה דין המלכים בלן, לקח כל ממונן שמשיהן כשכופצין עליהן, והרי המלך הפקיע שעבודן; ונעשת חצר זו או שדה זו כהפקר, וכל הקונה אותה מן המלך זכה בה. אבל מלך שלקח חצר או שדה של אחד מבני המדינה דרך חס, שלא בדינין שחקק - הרי זה גזול, והלוקח ממנו מוציאין הבועלים מידו.

יד. כללו של דבר: כל דין שחקק אותו המלך לכל, ולא יהיה לאדם אחד בפני עצמו - אינו גזול; וכל שיקח מאיש זה בלבד, שלא בדת [וחוקה] הדיעה לכל, אלא חסם את זה - הרי זה גזול. לפיכך, גבאי המלך ושוטריו שמוכרים השדות במס [תמורת מס] הקצוב על השדות, ממכרן

נשבע שבועת התורה שלא חטף. וכדין זה דנין בכל פיוצא בזה בכל מקום.

טו. חטף ממנו זהובים בפני עד אחד, והוא אומר: 'שלי חטפתי, ועשרים היו' - אף על פי שאין העד יודע כמה חטף, הרי זה משלם העשרים; שהרי ידע בודאי שזהובים חטף. ואלו היו שנים, היה חייב לשלם; ונמצא בעד אחד מחיב שבועה ואינו יכול להשבע, כמו שבארנו.

טז. אמר החוטף: 'עשרים חטפתי, שלי הם', והנגזל אומר: 'מאה חטף' - הואיל ואין העד יודע מנינם, הרי משלם העשרים שהודה בהן שחטפן; ונשבע שבועת התורה על השאר, שהרי נתחייב במקצת. ודעתי נוטה בזה שישבע הסת [מדברנו], שהרי לא הודה בכלום אלא אמר 'שלי חטפתי'.

יז. נכנס לביתו של חברו שלא בפניו, ונטל משם כלים בפני עד אחד, ואין העד יודע כמה נטל - הרי בעל הבית אומר: 'עשרים כלים היה בביתי', והגזול אומר: 'לא נטלתי אלא עשרה והן שלי' - חייב להחזיר העשרה, מפני שהוא מחיב שבועה ואינו יכול להשבע; ואינו נשבע על השאר אפילו שבועת הסת, מפני שאינו יכול לטען על הגזלן טענת ודאי.

הלכות גזלה ואבדה פרק ה

א. אסור לקנות דבר הגזול מן הגזלן, ואסור לסעדו [לעזור] על שניו כדי שיקנהו; שכל העושה דברים אלו וכיוצא בהן - מחזק ידי עוברי עברה, ועובר על 'ולפני עור לא תתן מכשול'.

ב. אסור להנות בדבר הגזול, אפילו לאחר יאוש; והוא שידע בודאי שדבר זה הוא הגזלה עצמה. כיצד? ידע בודאי שהבהמה זו גזולה, אסור לרכב עליה או לחרש בה. ג. גזל בית או שדה - אסור לעבר בתוכה, או להכנס לה בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים; ואם דר בתוכה - חייב להעלות שכר לבועלים, כדין הדר בחצר חברו שלא מדעתו. גזל דקלים ועשה מהן גשר - אסור לעבר עליו. וכן כל פיוצא בזה.

ד. מי שעבר, ואכל הגזלה אחר יאוש - פטור מלשלם. ואם אכל קדם יאוש, ורצו הבועלים לגבות מן האוכל - גובין, שעדין ברשותן היא; ואם רצו, גובין מן הגזלן. ה. הגזול ומת, בין שהאכיל את הגזלה לבנים אחר יאוש, בין שלא האכילן אלא מכרה או אבדה - אם הניח קרקע, חייבין לשלם; אבל מן המטלטלין - אינן חייבין לשלם; שדמי הגזלה חוב הן על הגזלן, ואין המטלטלין משתעבדין לבעל חוב.

ו. כבר תקנו הגאונים לגבות בעל חוב מן המטלטלין, ואפילו במלגה על פה; לפיכך, חייבין לשלם בין אכלו בין לא אכלו, בין נתיאשו הבועלים בין לא נתיאשו הבועלים, בין מן הקרקע בין מן המטלטלין שהניח.

ז. דין הלוקח מטלטלין מן הגזלן, כלוקח מן הגנב: אם גזלן מפרסם הוא, לא עשו בו תקנת השוק [והנגזל נוטל ממנו ללא תשלום]. ואם אינו מפרסם, עשו בו תקנת השוק [שלא יפסיד

הרבים, אין בהן משום גזל; אבל המוציא את הגלל לרשות הרבים, בין בשעת הוצאת זבלים בין שלא בשעת הוצאת זבלים - חייבין עליהן משום גזל.

ו. מי שנתחלפו לו כליו [בגדיו] בכלים אחרים בבית האכל או בבית המשתה - הרי זה לא ישתמש בהן, עד שיבוא הלה ויחזיר ויטל את שלו. נתחלפו לו בבית האמון - אם אשתו ובניו של אמון נתנו לו, או שנתן לו האמון ואמר לו 'טל בליד' - הרי זה לא ישתמש בהן, עד שיבוא הלה ויחזיר ויטל את שלו. אמר לו האמון: 'טל כלי זה' - הרי זה ישתמש בו, עד שיבוא הלה ויחזיר ויטל את שלו; שמא כליו של אמון הוא, או בעל הכלי צוה את האמון למכרו לו. וכן כל פיוצא בזה.

ז. דברים הרבה אסרו חכמים משום גזל, והעובר עליהם - הרי זה גזלן מדבריהם; כגון מפריחי יונים והמשחקים בקביה. מפריחי יונים פיצד? לא יפריח אדם יונים בתוך הישוב, שהרי לוקח ממון אחרים שלא כדין, מפני שמשלח זכר ויביא נקבה משוכך אחר, או נקבה ותביא זכר. ולא יונים בלבד, אלא כל העושה בזה בשאר עופות או חיה ובהמה - הרי זה גזלן מדבריהם.

ח. וכן אסרו חכמים לצוד יונים בתוך הישוב, מפני שהן של אחרים. ואין פורשין נשכין [מלכודות] ליונים, אלא אם כן התייך מן הישוב ארבעה מילין; ואם היה לשוב כרמים, אפלו מאה מיל לא יפרש, שהיונים של בעלי כרמים הן. וכן לא יפרש בתוך השוככין, אף על פי שהן שלו או של גוי או של הפקר, ואף על פי שהתייך מן הישוב מאה מיל, מפני שהיונים באות לישוב השוככין.

ט. מרחיקין את השוכך מן העיר חמשים אמה. ולא יעשה אדם שוכך בתוך שדהו, אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח, כדי שלא ימשכו הגוזלות, ויפסידו בשדות ויאכלו משל אחרים. ואם לקחו מאחר - אפלו היה בינו ובין תחלת שדה חברו בית רבע בלבד, הרי הוא בחזקתו, ואין מחיבין אותו להרחיק.

י. המשחקין בקביה פיצד? אלו שמשחקין בצצים או בצרורות או בצעצמות וכיוצא בהן, ועושין תנאי ביניהם שכל הנוצח את חברו באותו השחק, יקח ממנו כף וכך - הרי זה גזל מדבריהם. אף על פי שברצון הבעלים לקח, הואיל ולקח ממון חברו בחנם דרך שחק ונתן, הרי זה גזל. וכן המשחקין בבקמה או בחיה או בעופות ועושים תנאי ביניהם, שכל שתנצח בהמתו או תרוץ יותר, יקח מחברו כף וכך, וכל פיוצא בדברים אלו - הפל אסור, וגזל מדבריהם. יא. והמשחק בקביה עם הגוי - אין בו אסור גזל, אבל יש בו אסור עוסק בדברים בטלים; שאין ראוי לאדם שיעסק כל ימיו אלא בדברי תורה וביושבו של עולם.

יב. מצודות חיה ועופות ודגים, שנפלו מיני חיה לתוך המצודה, ובא אחר ונטלן - הרי זה גזל מדבריהם, מפני שעדין לא הגיעו ליד הזוכה בהן.

יג. נהר המושף [זורם] ומעגנות הנובעים, הרי הם של כל אדם. עני המנקף [חובט] בראש הזית זיתים של שכנה, ובא

ממפר. אבל מס שעל כל איש ואיש [מס גולגולת], אינו גובה אלא מן האדם עצמו; ואם מכרו השדות במס שעל אותו האיש - הרי זה אינו ממפר, אלא אם כן היה דין המלך כן.

טו. מלך שהיו דיניו, שכל מי שיתן המס שעל השדה, תהיה השדה לנותן המס, וברח בעל השדה מפני המס, ובא זה ונתן מס שעליה למלך ואכל פרותיה - אין זה גזל, אלא אוכל פרות ונותן המס עד שיחזרו הבעלים; שדין המלך דין הוא, כמו שאמרנו.

טז. וכן מלך שגזר שכל מי שיתן מס הקצוב על האיש, ישתעבד בזה שלא נתן, ובא ישראל ונתן המס שעל ישראל זה העני - הרי זה עובד בו יותר מדי [מרגילותו], שדין המלך דין; אבל אינו עובד בו כעבד.

יז. מלך שפרת אילנות של בעלי בתים, ועשה מהן גשר - מתר לעבר עליו; וכן אם הרס בתים, ועשה אותן דרך או חומה - מתר להנות בה. וכן כל פיוצא בזה; שדין המלך דין.

יח. כמה דברים אמורים? במלך שמטבעו יוצא [נסחר] באותן הארצות, שחרי הסבימו עליו בגי אותה הארץ, וסמכה דעתן שהוא אדונייהם והם לו עבדים. אבל אם אין מטבעו יוצא, הרי הוא כגזלן בעל זרוע, וכמו חבורת לסטים המזניזין, שאין דיניהן דין; וכן מלך זה וכל עבדיו, כגזלנין לכל דבר.

הלכות גזלה ואבדה פרק ו

א. קורות ואבנים ועצים וכיוצא בהן ששטפן הנגר - אם נתנאשו הבעלים מהן - הרי אלו מתרין, והן של מצילן. ואם אינו יודע אם נתנאשו, או לא נתנאשו - חייב להחזיר; ואין צריך לומר, אם היו הבעלים מרדפין אחריהן.

ב. לפיכך, המציל [ממון] מיד הנגר, ומזוטו [התפשטותו] של ים, ומשולליתו של נהר [שעלה על גדותיו], ומן הגיס [צבא], ומן הדלקה, ומן הארץ, ומן הדב, ומן הנמר, ומן הפרדלס - אם ידע בודאי שנתנאשו הבעלים, הרי אלו שלו; ואם לא ידע, יחזיר.

ג. המציל מיד ליסטים ישראל - הרי אלו שלו, מפני שסתם הדבר שנתנאשו הבעלים; ואם ידע שלא נתנאשו הבעלים, חייב להחזיר. אבל המציל מיד ליסטים גוי או מוכס גוי - חייב להחזיר, שסתם הדבר שלא נתנאשו הבעלים; ואם ידע בודאי שנתנאשו, הרי אלו שלו. ומפני מה סתם ליסטים ישראל נתנאשו הבעלים, וסתם גוי לא נתנאשו? מפני שהבעלים יודעים שהגויים מוציאין מיד הגזלן אף על פי שאין שם עדים שגזל, אלא בראיות רעועות ובאמדם דעתן. ד. שחלים [מיו ירק] שצומחין בתוך הפשתן - המלקט אותן כשהן לחין, אין בהן משום גזל, מפני שהן מפסידין הפשתן על בעל השדה; ואם יבשו - אסורין משום גזל, שפיר הפסידו מה שהפסידו. ואם היו על הגבול - אסורין, אפלו כשהן לחין.

ה. כפר בארנו כנזקי ממון, שהמוציא תבנו וקשו לרשות

שנה ארבעה ונשבע, משלם חמשה; ואם היתה הגזלה קנימת – מחזיר אותה, ונותן דמי רביע שלה.

ח. אין הנשבע על כפירתו ממון משלם חמש, עד שיודה מעצמו; אבל אם באו עדים, והוא עומד בכפירתו – משלם הקרן בלבד על פי עדים, ואינו משלם את החמש; שהחמש עם הקרן לכפרה הם באים, ואינו מביא אותן אלא על פי עצמו.

ט. הגזל את חברו – אף על פי שקפר בו, הואיל ולא נשבע, אם חזר והודה, אינו חייב לרדף אחר הבעלים עד שיחזיר להן ממון שבירו; אלא יהי ביד הגזלן, עד שיבואו הבעלים ויטלו שלהן. אבל אם נשבע על שנה פרוטה ומעלה – חייב לרדף אחר הבעלים עד שיחזיר להן, אפלו הן באי חסם; מפני שקפר נחנאשו אחר שנשבע, ואינו באין עוד לתבעו.

י. אפלו החזיר הגזלה בלא חוץ משנה פרוטה, חייב להוליכה אחר הבעלים; ולא יתן לא לבנו של גזלן, ולא לשלוחו, אלא אם כן עשה הגזלן השלית בעדים. ואם הביא את הגזלה ואת החמש לבית דין שבעירו – הרי זה מביא אשם, ומתכפר לו; ובית דין מטפלין בה, עד שתגיע לבעלה. וכן נותן הוא לשלית בית דין. וכל הנותן הגזל וכיוצא בו לבית דין, יצא.

יא. נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החמש, או שמחל לו על הקרן ולא מחל לו על החמש, או שמחל לו על זה ועל זה חוץ מפחות משנה פרוטה בקרן – אינו צריך להוליך אחריו, אלא יבוא הגזלן ויטל את השאר. ואף על פי שהגזלה עצמה קנימת, אין חוששין שמא תגזר ונמצא הנשאר שנה פרוטה. אבל אם נתן לו את החמש ולא נתן לו את הקרן, או שמחל לו על החמש ולא מחל לו על הקרן, או שמחל לו על זה ועל זה, חוץ משנה פרוטה בקרן – חייב להוליכו אחריו, או יתן לבית דין שבעירו כמו שבארנו.

יב. המחזיר את הקרן לבעלים, וכפר פעם שניה בחמש ונשבע עליו – נעשה החמש בקרן לכל דבר, ומשלם עליו חמש אחר, שנאמר: "והמשתיו יוסף עליו" – מלמד שהוא מוסיף חמש על חמש, עד שיתמעט החמש שיקפר בו ונשבע עליו משנה פרוטה.

יג. מי שהיה אצלו פקדון, וטען שאבד ונשבע, וחזר והודה שהוא אצלו, וחזר וטען שאבד ונשבע, וחזר והודה שהוא אצלו – משלם חמש לכל שבועה ושבועה עם הקרן האחד, שנאמר: "והמשתיו יוסף עליו", מלמד שהוא משלם כמה חמשין על קרן אחד.

הלכות גזלה ואבדה פרק ח

א. הגזל את חברו, ומת הגזלן – יחזיר הגזלה ליורשין; ואם אבדה או נשתנת, נותן להן דמיה. ואם נשבע לו, ואחר כך מת – נותן הקרן והחמש ליורשין.

ב. הגזל את אביו ונשבע לו, ומת האב – אם אין הגזלה קנימת או נשתנת, עושה חשבון עם אחיו על הקרן ועל החמש; ואם הגזלה קנימת, חייב להוציא הגזלה עצמה

עני אחר ונטלן מעל הארץ – הרי זה גזל מדבריהם, מפני שעדין לא הגיעו ליד הדיקה בה; ואם היה העני מקבץ בידו בראש חיות, ומשליף לארץ – הרי זה גזל גמור, שהרי הגיעו ליד הדיקה בהם.

יד. הדבורים אינן ברשותו של אדם כמו תרנגולים ואנזים, ואף על פי כן יש בהן קנין מדבריהם; והגזלן נחיל [קבוצת] דבורים, או שמנעו מבעליו אם בא לרשותו – הרי זה גזל מדבריהם. לפיכך, מי שיצא נחיל של דבורים מרשותו, ושכן ברשות חברו – יש לבעל הנחיל להלך בתוף שדה חברו עד שיטל את נחילו, ואם הזיק – משלם מה שהזיק; אבל לא יקץ את השוכה [הענף] על מנת לתן דמים.

טו. נאמנת אשה או קטן לומר: 'מכאן יצא נחיל זה'; והוא, שהיה משיחין לפי תמן, והיה הבעלים מרדפין אחר הנחיל, ושואלין 'היכן חנה'; אף על פי שאין אשה או קטן בני עדות, הואיל וקנין דבורים מדבריהם, האמינו אותם בו.

טז. כל מי שיש בידו גזל של דבריהם, אינו יוצא מידו בדינין. וכן אם כפר בו ונשבע, אינו מוסיף חמש כמו שמוסיף על הגזל הגמור.

יום רביעי י"ב שבט ה'תש"ע

הלכות גזלה ואבדה פרק ז

א. כל מי שנתחייב ממון לחברו הישראלי, וכפר בו ונשבע על שקר – הרי זה חייב להחזיר לו הקרן שקפר בו, והוספת חמש; וחייב בקרן, והוא הנקרא 'אשם גזלות'.

ב. אחד הגזל, או העושק, או הגונב, או שהלוהו, או שהפקיד אצלו, או מצא אבדה וכחש בה, או שהיתה ביניהן שתפות ונשאר לו אצלו ממון, או שעשה לו מלאכה ולא נתן לו שכרו. כללו של דבר: כל שאלו הודה היה חייב לשלם בדין, וכפר ונשבע – משלם קרן וחמש, שנאמר: "וכחש בעמיתו בפקדון וכו'".

ג. במה דברים אמורים? בשהיה חייב לשלם מחמת עצמו; אבל אם היה חייב לשלם מחמת אביו, אינו משלם חמש. כיצד? כגון שגזל אביו או גנב או שהיה חייב לאחרים, והבין יודע, וכפר הבין ונשבע, ואחר כך הודה – משלם הקרן בלבד, שנאמר: "אשר גזל" – על גזלו הוא מוסיף חמש, ואינו מוסיף חמש על גזל אביו.

ד. במה דברים אמורים? בשאין הגזלה קנימת; אבל אם גזל אביו ומת, והרי הגזלה קנימת, וכפר היורש ונשבע, ואחר כך הודה – משלם קרן וחמש.

ה. גזל האב ונשבע והודה, ואחר כך מת – הרי היורש משלם קרן וחמש;

ו. גזל ונשבע ומת, והודה היורש – משלם הקרן בלבד. וביין כך וביין כך, היורש פטור מן האשם.

ז. הנשבע לגוי – משלם את הקרן, ואינו חייב בחמש, שנאמר: "וכחש בעמיתו". וכן הגזל פחות משנה פרוטה, וכפר ונשבע – אינו חייב בחמש, שאין פחות משנה פרוטה ממון. במה הוא החמש? אחד מארבעה בקרן; שאם גזל

יג. אין מקריבין את האשם עד שיחזיר הגזלן הקרן לבעלים, או לפתנים אם היה גזל גר שאין לו יורשין. נתן את הקרן והקריב אשמו - נתכפר לו, ואין החמש מעכב הכפרה; וחיב לתן את החמש אחר כפרה.

יד. העבדים והשטרות והקרנעות, אין בהם תוספת חמש, שנאמר: "וכחש בעמיתו בפקדון וכו'" - כל האמור בענין, מטלטלין הוא וגופו ממון; יצאו הקרנעות, ויצאו עבדים שהקשו לקרנעות, ויצאו שטרות שאין גופן ממון. וכן אם היה גזל גר שאין לו יורשים, אינן חוזרין לפתנים. וכן הקרע אינה נקנית לגזלן לעולם, אלא ברשות בעליה קנימת; ואפלו נמכרה לאלף, זה אחר זה, ונתקצו הבעלים - הרי זו חוזרת לגזלן בלא דמים. וכל מי שיצאה מתחת ידו - חוזר על זה שמכרה לו, וחוזר המוכר השני על המוכר הראשון, עד שיחזיר הלוקח מן הגזלן על הגזלן ויטל ממנו, כמו שיתבאר.

הלכות גזלה ואבדה פרק ט

א. הגזל קרקע מחברו והפסידה [גרם לה נזק], כגון שחפר בה בורות שיחין ומערות, או שקצץ את האילנות, ושחת המעינות, והרס הבנין - חיב להעמיד לו שדה או בית כשהיו בשעת הגזלה, או ישלם דמי מה שהפסיד. אבל אם נשחתה מאליה, כגון ששטפה נהר או נשרפה באש שירדה מן השמים - אומר לו: 'הרי שלך לפניך'; שהקרקע בחזקת בעליה קנימת; ואין אחריית הפסדה עליו, אלא אם כן הפסיד בידו - מה שאין הדין כן במטלטלין או בעבדים, כמו שבארנו.

ב. גזל שדה, ונגזלה ממנו, ונטילה מציקין [אנטיס] בכלל המלך - אם מכת מדינה היא, כגון שלקח המלך שדות או בתים של כל אנשי המדינה - אומר לו: 'הרי שלך לפניך'; ואם מחמת הגזלן נלקחה - חיב להעמיד לו שדה אחרת. ג. אגס המלך את הגזלן, ואמר לו: 'הראה לנו כל מה שיש לך', והראה לו שדה זו שגזל בכלל שדותיו, ונטלה המלך - חיב להעמיד לו שדה אחרת כמותה, או נותן דמיה.

ד. גזל שדה והפסידה בידו - כשבצעל השדה גובה את דמי מה שהפסיד הגזלן, גובה אותן מנכסים בני חורין [שנמצאים בידו], מפני שהוא כמלוה על פה; ואם עמד הגזלן בדין ונתחייב לשלם, ואחר כך מכר - גובה מנכסים [של הגזלן] משעבדין [שנמכרו אחר העמדה בדין].

ה. גזל שדה ואכל פרותיה - משלם כל הפרות שאכל מנכסים בני חורין. גזל והשביח - שמין לו, וידו על התחתונה: אם השביח יתר על ההוצאה, נוטל ההוצאה בלבד מן הנגזל; ואם ההוצאה יתרה על השביח, אין לו מן ההוצאה אלא שעור השביח.

ו. גזל שדה ומכרה, והשביחה הלוקח - אם השביח יתר על ההוצאה - נוטל ההוצאה מן בעל השדה, ונוטל הקרן עם שאר השביח מן הגזלן;

(ז) הקרן - מנכסים משעבדין, ושאר השביח - מבני חורין. ואם הפיר בה שהיא גזולה בשלקחה - אינו נוטל מן הגזלן

מתחת ידו. לפיכך, נותן את הגזלה ואת החמש לאחיו, ועושה עמהן חשבון.

ג. אם אין לו אחיו, שנמצא זה הגזלן לבדו הוא היורש - מוציא הגזלה מתחת ידו לבניו; ואם אין לו בנים לזה הבן הגזלן - נותנה לבעל חובו, או בהלואתו, או לצדקה. הואיל ויצאה הגזלה עצמה מתחת ידו - נפטר, אף על פי שנתנה מתנה או פרעה בחובו; והוא, שיודיעם ויאמר: 'זה גזל אבא'. ד. וכן הגזל את הגר ונשבע לו, וחזר והודה לו, וזקף עליו הכל מלנה, ואחר כך מת הגר - אף על פי שזכה בגזלה, חיב להוציאה מתחת ידו.

ה. כמה דברים אמורים? בשדה בפתנים. אבל אם גזל את הגר שאין לו יורשים, ונשבע לו, ומת הגר - הרי זה חיב לשלם הקרן והחמש לפתנים של אותו משמר [שיקריב האשם], ומביא אשמו; ואחר כך יתכפר בו.

ו. מפי השמועה למדו, שזה שנאמר בתורה: "ואם אין לאיש גאל" - בגר שמת ואין לו יורשים הכתוב מדבר. ואשם זה האמור כאן, הוא הגזלה או דמי הגזלה. לפיכך, המחזיר גזל הגר בלילה, לא יצא, שהרי אשם קראו הכתוב, ואין מקריבין בלילה. ואין הפתנים חולקין גזל הגר כנגד גזל הגר [נעם לאלו ונעם לאלו], כדרך שאין חולקין בשר אשם זה כנגד בשר אשם אחר.

ז. כל גזל הגר שאין בו שדה פרוטה לכל כהן וכהן מאנשי משמר, לא יצא המחזירו ידי השבחה - שנאמר: "המושב לה", לפתן, עד שתהיה השבחה לכל כהן. ולמה נאמר בגזל הגר "איש"? שהאיש אתה צריך לחקר ולחזר עליו, אם יש לו יורשין או אם אין לו; אבל אם היה הגר קטן - אי אתה צריך לחזר עליו, אלא חזקתו שאין לו יורשין.

ח. הפתנים בגזל הגר, כמקבלי מתנות הן. לפיכך, הגזלן חמץ מן הגר שאין לו יורשין, ועבר עליו הפסח - חיב לתן לפתנים את דמיו כשעת הגזלה; שאם יתננו להם עכשו, אינה מתנה - שהרי הוא אסור בהנחה. ואלו היה הגר קטן, היה אומר לו: 'הרי שלך לפניך', כמו שבארנו.

ט. כהן שגזל גר שאין לו יורשים, ונשבע לו, ומת הגר - לא זכה זה בגזלה שפתח ידו, אלא יוציא מתחת ידו לכל אחיו הפתנים בני המשמרה.

י. הגזל את הגר ונשבע לו, ומת הגר, והפריש אשמו ונגזלתו להעלותן לפתנים, ומת הגזלן קדם כפרה - הרי בני הגזלן יורשין את כסף הגזלה או הגזלה עצמה; והאשם ירעה עד שיפל בו מום, כמו שבארנו במקומו.

יא. נתן הגזלן את הכסף לאנשי משמר, ומת קדם כפרה [הקרבן] - אין יורשי הגזלן יכולין להוציא מיד הפתנים, שנאמר: "איש אשר יתן לכהן, לו יהיה"; ואפלו היה הגזלן קטן, שאין מתנתו מתנה - אין יורשיו מוציאין מיד הפתנים.

יב. נתן את הכסף לאחת מן המשמרות, ואת האשם למשמרה זו [של השבוע] שהיא שבטה - יחזר הכסף אצל האשם, לאנשי המשמרה הקבועה; שהמשמרה שלקחה כסף בלא שבטה לא זכתה, ומוציאין מידה.

האונס אינו רוצה לגזל, ולא גזלו עדין כלום; לפיכך, אם לא מסר המוכר האנוס מודעה - ממכרו קיים.

יום חמישי י"ג שבט ה'תש"ע

הלכות גזלה ואבדה פרק י

א. גוי בעל זרוע שאנס [בכח] נכסי ישראל, וירד לתוף שדהו מחמת שהיה לו חוב על בעל השדה, או מחמת שיש לו נזקין ביד זה הישראלי, או מחמת שהפסיד ממונו, ואחר שתקף על השדה מכרה לישראל אחר - אין הבצלים יכולין להוציא מיד הלוקח.

ב. כמה דברים אמורים? בשדהו הבצלים שאמת טען הגוי המוכר, או יעידו עדי ישראל שאמת טען הגוי. וכן אם היה שם מלך או שר באותו המקום שיכל לכף את הגוי שמכר לדיו, ולא תבעו הבצלים את הגוי - אינן יכולין להוציא מיד הלוקח מן הגוי, אף על פי שאינן מודין לגוי, ואף על פי שאין שם עדים שאמת טען הגוי; שהרי הלוקח אומר לבצלים: 'אם גזלן הוא הגוי, למה לא תבעתם אותו בדיניהם'?

ג. הגויים המציקין לישראל ומבקשין להרג אותן עד שיפדה עצמו מיד הגוי בשדהו או בביתו, ויתנה למציק ואחר כך יניחו - כשירצה המציק למכור אותה הקרקע - אם יש ביד הבצלים לקח מן המציק, הן קודמין לכל אדם. ואם אין ביד הבצלים לקח, או ששהת הקרקע ביד המציק שנים עשר חדש - כל הקודם לקח מן המציק, וכלבד שיתן לבצלים הראשונים רביע הקרקע, או שליש המעות, מפני שזה המציק מוכר בזול; הואיל וקרקע שאינה שלו הוא מוכר - הרי זה מוכר בפחות רביע או קרוב לו, וזה הרביע של בצלים, שהרי מחמת שהיא שלקח מוכר בזול. לפיכך, הלוקח מן המציק בשלשים - נותן לבצלים עשרה, או נותן להם רביע הקרקע, ואחר כך יקנה הכל. ואם לא נתן, הרי רביע הקרקע בגזל בידו.

ד. היורד לתוף שדה חברו שלא ברשות, ונטעה - אם היתה שדה העשויה לטע, אומדין כמה אדם רוצה לתן בשדה זו לטעה, ונוטל מבעל השדה; ואם אינה עשויה לטע - שמין לו, וידו על התחתונה.

ה. אמר לו בעל השדה: 'עקר אילנך ורך' - שומעין לו. אמר הנוטע: 'הריני עוקר אילני' - אין שומעין לו, מפני שמכחיש את הקרקע.

ו. החצרות - הרי הן ראויין לבנין, ולהוסיף בהן בתים ועליות; לפיכך הורו הגאונים, שהבונה בחצר חברו שלא מדעתו - הרי זה כנוטע שדה העשויה לטע, ושמין לו כמה אדם רוצה לתן בבנין זה לבנותו; והוא, שיכנה בנין המועיל [מביא תועלת] הראוי לאותה חצר כמנהג אותו מקום.

ז. היורד לשדה חברו ברשות - אפלו נטע שדה שאינה עשויה לטע - שמין לו, וידו על העליונה; שאם היתה ההוצאה יתרה על השבח, נוטל ההוצאה; ואם השבח יתרה על ההוצאה, נוטל השבח. ובעל בנכסי אשתו, והשתף בשדה שיש לו חלק בה - פיורד ברשות הן, ושמין לקח וידם על העליונה.

אלא הקרן בלבד, ומפסיד שאר השבח היתר על ההוצאה. היתה ההוצאה יתרה על השבח - בין שהפיר בה שהיא גזולה, בין שלא הפיר בה - אין לו מן ההוצאה אלא שעור השבח; נוטלו מן בעל השדה, ונוטל הקרן מן הגזלן מנכסים משעבדין.

ח. הגזל שדה ומכרה, ואכל הלוקח פרותיה - מחשבין עליו כל הפרות שאכל, ומשלם לבעל השדה; וחוזר וגובה אותן מן הגזלן מנכסים בני חורין. ואם הפיר בה שהיא גזולה - אין לו פרות, ואינו גובה מן הגזלן אלא הקרן בלבד. ט. המוכר שדה שאינה שלו - אין ממכרו ממכר, ולא קנה לוקח כלום, כמו שבארנו. חזר הגזלן אחר שמכרה, ולקחה מבצליה - נתקיימה ביד הלוקח מן הגזלן. ואפלו נתנה לו הגזלן מתנה כשהיתה גזולה בידו - כיון שחזר ולקחה, נתקיימה ביד זה שקבל המתנה; שמפני זה טרח הגזלן עד שקנינה, כדי לעמוד בנאמנותו.

י. לפיכך, אם תבע הלוקח את הגזלן מפני שמכר לו שדה שאינה שלו, ונתחייב לשלם, והתחילו בית דין להקריז על [מכירת] נכסי הגזלן כדי להגבות מהן ללוקח, ואחר שהתחילו ההקרוזות לקחה הגזלן מן הבצלים - לא נתקיימה ביד הלוקח; שמאחר שהקריזו על נכסיו, נגלה שאינו נאמן, ולא לקחה מן הבצלים כדי להעמידה ביד הלוקח.

יא. לקחה הגזלן מן הבצלים אחר שמכרה כשהיא גזולה, וחזר ומכרה לאחר, או נתנה במתנה, או הורשה - הרי גלה דעתו שאינו רוצה להעמידה ביד זה שלקחה ממנו כשהיתה גזולה. וכן אם נלה לגזלן בירשה, לא נתקיימה ביד הלוקח.

יב. גבה אותה הגזלן בחובו - אם יש לגזלן קרקע אחרת, ואמר לו הגזלן: 'זו אני גובה בחובי' - הרי זה נתפס להעמידה ביד הלוקח; ואם אין לגזלן קרקע אלא זו, לגבות את חובו הוא שנתפס.

יג. נתנה הבצלים לגזלן מתנה, קנה אותה הלוקח; שאילו לא טרח לבצלים, לא היו נוהגין לו מתנה, ומפני זה טרח, כדי שיזכה בה בדין, ויעמד בנאמנותו ותתקיים ביד הלוקח. יד. הגזל שדה, ואחר שגזלה והחזיק גזלן עליה חזר ולקחה מבצלים הראשונים, וטען הנגזל ואמר: 'אנוס הייתי בשעה שמכרתי לו, ושלא לדעתי מכרתי מחמת גזלנותו' - לא זכה הגזלן, אף על פי שיש לו עדים שלקחה בפניהם; ותחזר השדה לבצליה, ומחזירין לגזלן הדמים שנתן.

טו. כמה דברים אמורים? כשהעידו העדים שמנה בפניהם את המעות. אבל אם העידו שבעל הקרקע מכר לגזלן, והודה לו בפניהם שנתן לו דמים כך וכך, והנגזל טוען שלא נתן לו כלום, ומחמת יראה הודה לו - אין לגזלן כלום, אלא מוציאין ממנו השדה בלא דמים, מפני שלא הודה לו אלא מפני הפחד כשטען, הואיל והחזיק גזלן עליה.

טז. אין בעל השדה צריך לעשות מודעה [הודעה לעדים] על מִכָּר זה [שהוא באונס]; הואיל והחזיק זה גזלן על שדה זו ואין ראיתו בה ראיה, אינו צריך למסר מודעה. ואין דין הגזלן בדין האנוס חברו ותלה אותו עד שימכר לו; שזה

ד. טעות הגוי (בחשבון 1000) - באבדתו, ומתרת; והוא שטעה מעצמו, אבל להטעותו - אסור.

ה. כיצד? כגון שפעה הגוי חשבון, וטעה מאליו. וצריך שיאמר לו ישראל: 'ראה, שעל חשבונך אני סומך, ואני יודע, אלא מה שאתה אומר אני נותן לך', כגון זה מתר. אבל אם לא אמר לו כן - אסור, שמא יתבונן הנכרי לכדקו, ונמצא שם שמים מתחלל.

ו. עיר ישראל וגו' דין בה, ומחצה גוים ומחצה ישראל, ומצא בה אבדה - נוטל ומכריז; ואם בא ישראל ונתן סימניה, חייב להחזיר.

ז. היה רב העיר גוים - אם מצא במקום מן העיר שרב המצויים שם ישראל, חייב להכריז. אבל אם מצא בסתר (דרך גדולה) ופלט (רחבה) גדולים כבתי כנסיות וכבתי מדרשות שהגוים מצויין שם תמיד (כשומרים), ובכל מקום שהרבים מצויין שם - הרי המציאה שלו, ואפילו בא ישראל ונתן סימניה; שהרי נתאש ממנה כשנפלה, מפני שהוא אומר: 'גוי מצאה'. אף על פי שהיא שלו - הרוצה לילך בדרך הטוב והישר, ועושה לפניו משורת הדין - מחזיר את האבדה לישראל כשיתן את סימניה.

ח. מצא בעיר זו שרבה גוים חבית של יין - יינה אסור בהנחה, ונקננה מתר משום אבדה; ואם בא ישראל ונתן סימניה, מתרת בשתייה לזה שמצאה.

ט. עוף שחטף בשר והשליכו בחצר אחרת - אף על פי שרב העיר ישראל - הרי זה מתר משום אבדה, שהרי נתאשו הבצלים ממנו.

י. המוצא אבדה בזוטו (התפשוטות) של ים, ובשלוליתו של נהר שאינו פוסק (שעלה על גדותיו) - אף על פי שיש בה סימן, הרי זו של מוצאה, שנאמר: "אשר תאבד ממנו, ומצאתה", מי שאבדה ממנו ומצאה אצל כל אדם; יצאת זו שאבדה ממנו ומכל אדם, שזה ודאי נתאש ממנה.

יא. המאבד ממנו לדעת (במודעות), אין נזקקין לו. כיצד? הניח פרתו ברפת שאין לה דלת ולא קשור והלך לו, השליך פיסו (ארנקו) ברשות הרבים והלך לו, וכל פיוצא בזה - הרי זה אבד ממנו לדעתו. ואף על פי שאסור לרואה דבר זה לטל לעצמו, אינו זקוק להחזיר - שנאמר: "אשר תאבד ממנו ומצאתה", פרט למאבד לדעתו.

יב. אבדה שאין בה שוה פרוטה - אינו חייב להטפל בה, ולא להחזירה.

יג. מצא שק או קפה (סל גדול) - אם היה חכם או זקן מכבד שאין דרכו לטל פלים אלו בידו, אינו חייב להטפל בהן; ואומר את דעתו: אלו היו שלו - אם היה מחזירן לעצמו, כך היה חייב להחזיר של חברו; ואם לא היה מוחל על כבודו אפילו היו שלו - כך בשל חברו אינו חייב להחזיר. היה דרכו להחזיר פלים האלו בשדה, ואין דרכו להחזירן בעיר, מצאן בעיר - אינו חייב להחזיר; מצאן בשדה - חייב להחזירן עד שיגיעו לרשות הבצלים, ואף על פי שהרי נכנס בהן לעיר ואין דרכו בכך.

ח. היורד לשדה חברו שלא ברשות, ונטע או בנה, ואחר כך בא בעל השדה והשלים הבנין או ששמר הנטיעות, וכיוצא באלו הדברים שמראין שדעתו נוטה (מסכימה) למה שעשה זה וכרצונו בא הדבר - שמין לו, וידו על העליונה. ט. היורד לתוך חרבתו של חברו, ובנאה שלא ברשות - שמין לו, וידו על התחתונה. ואם אמר בעל הבנין: 'עצי ואבני אני נוטל' - בבית, שומעין לו; בשדה, אין שומעין לו, מפני שמכחיש את הקרקע. אמר לו בעל הקרקע: 'טל מה שבניתי' - שומעין לו.

י. כל מי ששמין לו - בין שהיתה ידו על העליונה, בין שהיתה ידו על התחתונה - אינו נוטל פלוס, עד שישבע בנקיטת חפץ כמה הוציא. ואם אמר: 'יבואו הדינים, ויעשו שומת ההוצאה, והרי היא גלויה לעיניהם, וישערו העצים והאבנים והסיד ושכר האמנים בפחות שבשערים' - שומעין לו, ונוטל בלא שבועה. וכן זה שנוטל השבח בלבד, והיתה ידו על העליונה - אינו צריך שבועה.

יא. כל ששמין לו ונוטל, שטען בעל השדה ואמר 'נתתי', והיורד לשדה ואמר 'לא נטלתי' - היורד נאמן, ונשבע שלא נתן לו פלוס ונוטל; שהרי אומרים לבעל השדה: 'עדין לא שמו לך ולא ידעת כמה אתה חייב לתן, היאך נתת?' אבל אם שמו לו ואמרו לבעל השדה 'תן לו', ואמר 'נתתי' - אף על פי שעדין לא נשבע היורד, הרי בעל השדה נאמן, וישבע שבועת הסת שנתן, ויפטר; שהקרקע בחזקת בעליה. יב. בעל שהוריד אריסין (עובדים תמורת חלק ביבול) בנכסי אשתו, ואחר כך גרשה - אם היה הבעל עצמו אריס (במקצועו) - נסתלק בעל, נסתלקו אריסין; שלא ירדו לה אלא על דעת הבעל; ושמין להם, וידם על התחתונה. ואם אין הבעל אריס - על דעת הקרקע ירדו, ושמין להם כאריס.

הלכות גזלה ואבדה פרק יא

א. השב אבדה לישראל - מצות עשה, שנאמר: "השב תשיבם לאחיד". והרואה אבדת ישראל, ונתעלם ממנה והניחה - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תראה את שור אחיד"; ובטל מצות עשה. ואם השיבה, קנים מצות עשה. ב. לקח את האבדה ולא השיבה - בטל מצות עשה, ועבר על שני לאוין: על "לא תוכל להתעלם", ועל "לא תגזל". אפילו היה בעל האבדה רשע ואוכל נבלה לתאבון (לתאוותו) וכיוצא בו - מצוה להשיב אבדתו. אבל אוכל נבלה להקעים [את הקבה], הרי הוא מין; והמנינים מישראל, והאפיקורסין, ועובדי עבודה זרה, ומחללי שבת בפרהסייה - אסור להחזיר להם אבדה, כגוי.

ג. אבדת הגוי - מתרת, שנאמר: "אבדת אחיד". והמחזירה - הרי זה עובר עברה, מפני שהוא מחזיק ידי רשעי עולם. ואם החזירה לקדש את השם, כדי שיפארו את ישראל ויגדעו שהם בעלי אמונה - הרי זה משבח. ובמקום שיש חלול השם - אבדתו אסורה, וחייב להחזירה. ובכל מקום מכניסין פליהם (לתוך הבית) מפני הנגבים בכלי ישראל, מפני דרכי שלום.

ד. ירד להציל ולא הציל – אין לו אלא שְׁכָרוּ הָרָאוּ לוֹ. וכן אם היה עוסק במלאכה, ובטל ממלאכתו שְׁשֹׁנָה דִּינָר, והחזיר אבדה שְׁשֹׁנָה מֵאָה דִּינָרִין – לא יאמר לו: 'תן לי דינר שהפסדתי', אלא נותן לו שְׁכָרוּ כפועל בטל שִׁיבְטַל מאותה מלאכה שהיה עוסק בה. ואם התנה עם הבועלים או בפני בית דין שִׁיטַל מה שהפסיד, והרשוהו – הרי זה נוטל. ואם אין שם בעלים ולא בית דין, שְׁלוּ קוֹדֵם.

ה. וכן שנים שהיו באים בדרך, זה בחבית של זין וזה בכד של דבש, ונסדקה הפד של דבש, וקדם שִׁישְׁפֹּף הדבש לֶאֱרָץ, שָׁפַף זה את יינו והציל את הדבש לתוך החבית – אין לו אלא שְׁכָרוּ הָרָאוּ לוֹ [על טרחתו]; ואם אָמַר: 'אציל את שלך, ואתה נותן לי דמי שלי', או שהתנה בפני בית דין – הרי זה חֵיב לתן לו. ואם נשָׁפַף הדבש לֶאֱרָץ – הרי זה הפקר; וכל המציל, לעצמו מציל.

ו. הנה זה בא בכד של דבש וזה בא בקנקנים וריקנים, ונסדקה פד הדבש, ואמר לו בעל הקנקנים: 'אני מציל לך דבש זה בקנקני עד שתתן לי חצי או שלישו או פה וכה דִּינָרִין', וקבל עליו בעל הדבש ואמר לו 'הן' – הרי זה צחק בו [הערים עליו], ואינו נותן לו אלא שְׁכָרוּ הָרָאוּ לוֹ; שְׁהָרִי לא הפסידו כלום.

ז. וכן מי שפרח מבית האסורים, והיתה מעברת [רפסודה] לפניו, ואמר לו: 'העבירני, ואני נותן לך דינר', והעבירו – אין לו אלא שְׁכָרוּ הָרָאוּ לוֹ. ואם היה ציד, ואמר לו: 'בטל מצודתך והעבירני' – נותן לו מה שהתנה עמו. וכן כל פיוצא בזה.

ח. שירה שהיתה מהלכת במדבר, ועבר עליה גיס [צבא] וטרפה [טדת] – אם אינם יכולים להציל מידם, ועמד אחד מהם והציל – הציל לעצמו; ואם יכולין הם להציל מידם, וקדם אחד מהם והציל – אף על פי שאמר 'לעצמי אני מציל', הציל לאִמְצָע [לכל אחד את שלו].

ט. היו יכולין להציל על ידי הדחק – כל המציל, מציל לאִמְצָע; אלא אם כן אָמַר 'לעצמי אני מציל', הרי זה מציל לעצמו; שִׁפְיָן שִׁשְׁמְעוּהוּ אָמַר 'לעצמי אני מציל', הנה להם לדחק עצמם ולהציל, וכוון שִׁישְׁבוּ וְלֹא הִצִּילוּ – הרי נתאשזו מן הכל.

י. היו שני שתפין, והציל אחד מהם – הציל לאִמְצָע [לשניהם]; ואם אָמַר: 'לעצמי אני מציל' – הרי זה חלק מחבירו, והציל לעצמו. וכן השוֹכֵר את הפועל להציל – כל שִׁצִּיל, הרי הוא למשכיר; ואם אָמַר: 'לעצמי אני מציל' – הרי חזר בו מן השכירות, וכל שִׁצִּיל אחר שאמר כן, הרי הוא שְׁלוּ.

יא. שירה שחנת במדבר, ועמד עליה גיס לטרפה, ופסקו עם הגיס ממון, ונתנו לו – מחשבין לפי ממונם, ואין מחשבין לפי נפשות. ואם שְׁכָרוּ תֵּיזַר לַפְּגִיָּהם להודיעם הדרך, מחשבין שְׁכָרוּ לפי ממונו ולפי נפשות. ואל ישנו ממנה החמרים.

יב. רשאין החמרים להתנות בניהן: 'כל מי שתאבד ממנו חמור מבני השירה, מצמידין לו חמור אחרת'; ואם פשע בה הוא ואבדה, אינן חֵיבִין להצמיד לו.

יד. וכן אם מצא בהמה והכישוה – נתחייב להטפל בה ולהחזירה, אף על פי שאינה לפי כבודו; שְׁהָרִי התחיל במצוה. החזירה וברחה, אָפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים – חֵיב להחזיר, שְׁנָאָמַר: "הֵשֵׁב תְּשִׁיבֶם" – "הֵשֵׁב", אָפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים מִשְׁמְעוּ. לעולם הוא חֵיב להטפל בה, עד שִׁיחְזִירָנָה לְרִשּׁוֹת בְּעֻלָּהּ לְמָקוֹם הַמְּשֻׁתָּמֵר; אָבַל אם החזירה לְמָקוֹם שֶׁאֵין מְשֻׁתָּמֵר, כְּגוֹן גֶּזֶה וְחִרְבָּה, וְאָבְדָה מִשֶּׁם – חֵיב בְּאַחֲרֵיהֶּהָ. טו. החזיר את האבדה בשחרית לְמָקוֹם שֶׁהִבְעֵלִים נִכְנָסִין וְיוֹצֵאִין שֶׁם בְּשַׁחֲרִית – אינו חֵיב להטפל בה, שְׁהָרִי הִבְעֵלִים רואין אותה, אף על פי שהוא מְקוֹם שֶׁאֵינוֹ מְשֻׁתָּמֵר. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּדָבָר שֶׁאֵין בוֹ רוּחַ חַיִּים; אָבַל בְּבַעֲלֵי חַיִּים – לעולם חֵיב להטפל בה עד שִׁיכְנִיסֶהָ לְרִשּׁוֹת הִבְעֵלִים הַמְּשֻׁתָּמֵרִת; וְאֵינוֹ צָרִיךְ דַּעַת בְּעֻלִּים.

טז. ראה בהמה שברחה מן הדיר, והחזירה לְמָקוֹמָהּ – הרי קָםִים הַמְּצוּהָ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ דַּעַת הִבְעֵלִים.

יז. ההולך בדרך הטוב והישר, ועושה לפנים משורת הדין – מחזיר את האבדה בְּכָל מָקוֹם, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִינָה לְפִי כְבוֹדוֹ.

יח. כהן שראה האבדה בבית הקברות – אינו מטמא להחזירה; שִׁבְעַת שְׁמָקִים מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל הַשֵּׁב אָבְדָה, מְבַטֵּל עֲשֵׂה שֶׁל "קֹדְשִׁים יְהוִי", וְעוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁל "לֹא יִטְמָא בַּעַל בְּעַמּוֹ", וְאֵין עֲשֵׂה דוּחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה.

יט. ראה את האבדה, ואמר לו אביו: 'אל תחזירה' – יחזיר, ואל יקבל ממנו; שֶׁאֵם יִקְבַּל מֵאָבִיו, נִמְצָא בְּעַת שְׁמָקִים מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל "כְּבֹד אֶת אָבִיךָ", בְּטַל מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל "הֵשֵׁב תְּשִׁיבֶם", וְעוֹבֵר עַל "לֹא תוֹכֵל לְהַתְעַלֵּם".

כ. הרוצה מים שוטפין ובאין להשחית בגזן חבירו, או להשחית שדהו – חֵיב לְגִידֵר בְּפִגְיָהוּ וּלְמַנְעָם, שְׁנָאָמַר: "לָכֵל אֲבֹת אֲחִיךָ", לְרִבּוֹת אֲבֹת קִרְקָעוֹ.

הלכות גזלה ואבדה פרק יב

א. מי שאבדה לו אבדה, ופגע באבדתו ואבדת חבירו – אם יכול להחזיר את שתיקהו, חֵיב להחזיר שתיקהו. ואם אינו יכול להחזיר אלא אחת מהן – אבדתו קודמת, ואָפְלוּ לְאֲבֹת אָבִיו או רבו; שְׁלוּ קוֹדֵם לְכָל אֶדָם.

ב. פגע באבדת רבו עם אבדת אביו – אם היה אביו שקול [בתורתו] כנגד רבו, שֶׁל אָבִיו קוֹדֶמֶת; ואם לאו, שֶׁל רבו קודמת; והוא שִׁיְהִיָּה רבו מִבְּהֵמָה, שֶׁרֵב חֲקָמָתוֹ שֶׁל תוֹרָה מִמֶּנּוּ.

ג. הניח אבדתו, והחזיר אבדת חבירו – אין לו אלא שְׁכָרוּ הָרָאוּ לוֹ [על טרחתו]. ביצד? שִׁטָּף נָהָר חֲמוּרוֹ וְחֲמוּר חֲבֵרוֹ, שְׁלוּ יָפָה מִנָּה וְשֶׁל חֲבֵרוֹ מֵאֵתִים – הֵנִיחַ אֶת שְׁלוֹ, והציל את של חבירו – אין לו אלא שְׁכָרוּ הָרָאוּ לוֹ. ואם אָמַר לוֹ: 'אציל את שלך, ואתה נותן לי דמי שלי', או שהתנה בפני בית דין – חֵיב לתן לו דמי שְׁלוֹ. ואף על פי שְׁעֵלָה חֲמוּר שְׁלוֹ מֵאֲלִיו – הוֹאִיל וְלֹא נִתְעַסַּק בוֹ, זָכָה בְּמָה שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ.

וְרַחֲבָה, וְזֶה נִתֵּן מִדַּת הָאֲמִירוֹת [קצות הבגד] שָׁבָה - יִתֵּן לְמִי שֶׁנָּתַן מִדַּת אֶרְכָּה וְרַחֲבָה.

ח. בְּרָאוּנוּהָ, כֹּל מִי שֶׁמָּצָא אֲבָדָה הִיָּה מִכְרִיו עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה רִגְלִים: רִגְלֵי רֹאשׁוֹן אוֹמֵר 'רֹאשׁוֹן', שְׁנִי אוֹמֵר 'שְׁנִי', שְׁלִישִׁי מִכְרִיו סֵתֵם - כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּף לוֹ שְׁנֵי בִשְׁלִישִׁי. וְאַחֵר רִגְלֵי הָאֲחֵרוֹן בְּשִׁבְעַת יָמִים מִכְרִיו פַּעַם רְבִיעִית, כְּדֵי שֶׁיִּלָּךְ הַשְׂמִיעַ לְבֵיתוֹ בְּשִׁלְשָׁה יָמִים וַיִּמָּשֶׁשׁ [יבדוק] אֶת כָּלִיו, וַיַּחְזֹר בְּשִׁלְשָׁה הַיָּמִים, וַיִּמָּצָא זֶה הַמִּכְרִיו מִכְרִיו בְּשִׁבְעִי. ט. מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הִתְקִינוּ שִׁיְהוּ מִכְרִיזִין בְּבִתֵּי כְּנָסִיּוֹת וּבְבִתֵּי מִדְּרָשׁוֹת; מִשְׁרָבוֹ הָאֲנָסִין [גנבים] וְאָמְרוּ 'הַמְצִיאָה שֶׁל מֶלֶךְ הִיא', הִתְקִינוּ שִׁיְהֵא מוֹדִיעַ לִשְׁכָּנָיו וְלַמִּדְעִי, וְדִי.

י. הִכְרִיו אוֹ הוֹדִיעַ, וְלֹא בָּאוּ הַבְּעָלִים - תִּהְיֶה הַמְצִיאָה מִנְחַת אֲצִלוֹ, עַד שֶׁיָּבֹאוּ אֲלֵיהֶוּ. וְכָל זְמַן שֶׁהָאֲבָדָה אֲצִלוֹ - אִם נִגְנָבָה אוֹ אֲבָדָה, חֵיב בְּאַחֲרִיּוּתָהּ; וְאִם נִגְנָבָה, פְּטוּר; שְׁשׂוּמֵר אֲבָדָה כְּשׂוּמֵר שָׂכָר הוּא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמַצָּוָה, וְנִפְטָר מִכְּמָה מַצּוֹת עֲשֵׂה כֹל זְמַן שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּשִׁמְרָתָהּ. יא. וְצָרִיף לְבָקֵר אֶת הָאֲבָדָה וּלְבָרְקָהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִפְשֹׁד וְתֵאבֵד מֵאֲלִיָּה - שִׁנְאָמֵר: "וְהִשְׁבַּתוּ לוֹ", רָאָה הַיָּאֵף תִּשְׁכַּחֲנוּ לוֹ. בִּיצֵד? מָצָא כְּסוֹת שֶׁל צֶמֶר, מִנְעֵרָה אַחַת לְשָׁלֹשִׁים יוֹם; וְלֹא יִנְעֵרָה בְּמִקְלָהּ, וְלֹא בְּשֵׁנֵי בְּנֵי אָדָם. וְשׁוֹטְחָה עַל גִּבִּי מִטָּה לְצָרְפָה בְּלִבָּהּ, אָבָל לֹא לְצָרְפָה וּלְצָרְפָה [לתשמיש]. נִדְרָמָנוּ לוֹ אוֹרְחִים - לֹא יִשְׁטַחְנָה בְּפָנֶיהָ וְאִפְלוּ לְצָרְפָה, שִׁמָּא תִגָּנֵב.

יב. מָצָא כָּלִי עֵץ - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְקָבוּ. כָּלִי נִחְשֶׁת - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּחִמְצִין, אָבָל לֹא עַל יְדֵי הָאוֹר, מִפְּנֵי שֶׁמִּשְׁחִיקֵם. כָּלִי כֶסֶף - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּצוֹנָן, אָבָל לֹא בְּחִמְצִין, מִפְּנֵי שֶׁמִּשְׁחִיקֵם. מָצָא מְגִרְפוֹת וְקִרְדָּמוֹת - יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּרֹךְ, אָבָל לֹא בְּקִשָּׁה, מִפְּנֵי שֶׁמִּפְחִיתֵם [פוגעם]. מָצָא כָּלִי זָהָב וְכָלִי זָכוּכִית וְכְסוֹת שֶׁל פֶּשֶׁתָּן - הָרִי זֶה לֹא יִגַּע בָּהֶם עַד שֶׁיָּבֹאוּ אֲלֵיהֶוּ. וְכִדְרָף שֶׁאָמְרוּ בְּאֲבָדָה, כֶּף אָמְרוּ בְּפִקְדוֹן שֶׁהִלְכוּ בְּעָלָיו לְמִדְרֵגַת הַיָּם.

יג. מָצָא סִפְרִים, קוֹרֵא בָּהֶם אַחַת לְשָׁלֹשִׁים יוֹם; וְאִם אֵינוּ יוֹדֵעַ לְקִרְאוֹת, גּוֹלְלֵם כֹּל שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְלַעוֹלָם לֹא יִלְמַד בָּהֶן לְכַתְחִלָּה [לימוד ראשון], וְלֹא יִקְרָא פֶרֶשֶׁה וְיִשְׁנָה, וְלֹא יִקְרָא פֶרֶשֶׁה וְיִתְרַגֵּם, וְלֹא יִפְתַּח בּוֹ יֵתֵר עַל שְׁלֹשָׁה דְּפִין. וְלֹא יִהְיֶה שְׁנֵים קוֹרְאִין בְּשֵׁנֵי עֲנִינּוֹת, שִׁמָּא יִמְשֹׁף זֶה וְיִמְשֹׁף זֶה וְיִבְלֶה הַסֶּפֶר; אָבָל קוֹרְאִין הֵן בְּעִנְיָן אֶחָד. וְלֹא יִקְרָאוּ שְׁלֹשָׁה בְּכָרֶף אֶחָד, וְאִפְלוּ בְּעִנְיָן אֶחָד.

יד. מָצָא תְּפִלִּין - שֵׁם [מסירה] דְּמִיָּה וּמִנִּיחֵם עָלָיו; שֶׁדָּבָר מַצּוֹי הוּא בְּיַד הַכֹּל, וְאִין עֲשׂוּיִין אֵלָּא לְמַצָּוָה בְּלִבָּהּ.

טו. מָצָא דָּבָר שֵׁשִׁשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים, שֶׁהָרִיף צָרִיף לְהַאֲכִילוֹ - אִם הָיָה דָּבָר שְׁעוֹשֶׂה וְאוֹכֵל, כְּגוֹן פֶּרֶה וְחִמּוֹר - מִשְׁפַּל בָּהֶם שְׁגִים עֲשֵׂר חֹדֶשׁ מִיּוֹם הַמְצִיאָה, וְשׁוֹכֵרֵן וְלִקְחָהּ שְׁכָרֵן וּמֵאֲכִילָן; וְאִם הָיָה שְׁכָרֵן יֵתֵר עַל אֲכִילָתָם, הָרִי הַיֵּתֵר לְבָעָלִים. וְכֵן הַתְּרַנְגּוּלִין - מוֹכֵר בִּיצִיָּהֶן, וּמֵאֲכִילָן כֹּל שְׁגִים עֲשֵׂר חֹדֶשׁ; מִכָּאֵן וְאֵלֶּיךָ - שֵׁם דְּמִיָּה עָלָיו, וְהָרִי הֵן שְׁלוֹ וְשֵׁל בְּעָלִים בְּשִׁתְּפוֹת, כְּדִין כֹּל הַשֵּׁם בְּהֵמָה מִחִבְרוֹ.

יז. אֲבָדָה חִמּוֹר, וְאָמַר: 'תָּנוּ לִי דְמִיָּה, וְאֵינִי רוֹצֶה לְקַח חִמּוֹר, וְהָרִינִי שׂוֹמֵר עִמָּכֶם' - אֵין שׂוֹמְעִין לוֹ, אֲלֹא מִצְמִידִין לוֹ חִמּוֹר אַחֲרֵת כְּדֵי שֶׁיִּזְרֹז עֲצָמוֹ וְיִשְׁמֹר בְּהִמָּתוֹ. וְאִפְלוּ הִתֵּה לוֹ בְּהֵמָה אַחֲרֵת בְּשִׁנְיָה, אֵינוּ דוֹמָה שׂוֹמֵר אַחַת לְשׂוֹמֵר שְׁתֵּים. יח. סְפִינָה שֶׁהִתֵּה מִהִלְכַּת בָּיִם, וְעַמֵּד עָלֶיהָ נִחְשׂוֹל [גל] לְטַבְעָה, וְהִקְלוּ מִמֶּשְׁאָה - מִחֲשָׁבִין לְפִי מִשְׁאוֹ, וְאֵין מִחֲשָׁבִין לְפִי מִמּוֹן. וְאֵל יִשְׁנוּ מִמֶּהֱגַת הַסְּפִנִים. טו. וְשִׁאִין הַסְּפִנִים לְהַתְנוּת בִּינִיָּהם: 'כֹּל מִי שֶׁתֵּאבֵד לוֹ סְפִינָה, מִצְמִידִים לוֹ סְפִינָה אַחֲרָת'; פֶּשַׁע בָּהּ וְאֲבָדָה, אוֹ שְׁפָרֵשׁ לְמָקוֹם שֶׁאֵין הַסְּפִינּוֹת הוֹלְכוֹת בּוֹ בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן - אֵינֶן חֲבִיבִין לְהַצְמִיד לוֹ.

יום שישי י"ד שבט ה'תש"ע

הִלְכוֹת גְּזֻלָּה וְאֲבָדָה פֶּרֶק יג

א. הַמוֹצָא אֲבָדָה שֶׁהוּא חֵיב לְהַחֲזִירָה - חֵיב לְהַכְרִיו עָלֶיהָ וּלְהוֹדִיעָה וְלֹאמֵר: 'מִי שֶׁאֲבָד לוֹ מִין פְּלוֹנִי, יָבֹאוּ וְיִתֵּן סִימָנִין, וְיִטְל'. אִפְלוּ הִתֵּה שָׁוֶה פְּרוּטָה בַּעַת הַמְצִיאָה, וְהוֹזִלָה - חֵיב לְהַכְרִיו עָלֶיהָ. וְאָבָן גְּבוּהָה הִתֵּה חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁעָלֶיהָ הָיוּ מִכְרִיזִין.

ב. בִּיצֵד מִכְרִיו? אִם מָצָא מְעוֹת, מִכְרִיו: 'מִי שֶׁאֲבָד לוֹ מִטְּבַע; וְכֵן מִכְרִיו: 'מִי שֶׁאֲבָד לוֹ כְּסוֹת', אוֹ 'בְּהִמָּה', אוֹ 'שְׁטִירוֹת' - 'יָבֹאוּ וְיִתֵּן סִימָנִים, וְיִטְל'. וְאֵינוּ חוֹשֵׁשׁ מִפְּנֵי שֶׁהוֹדִיעַ מִן הָאֲבָדָה, לְפִי שֶׁאֵינוּ מַחֲזִירָה עַד שִׁיתֵּן סִימָנִין מִבְּהִקֵּין.

ג. בָּא בַּעַל הָאֲבָדָה, וְנָתַן סִימָנִין שֶׁאֵין מִבְּהִקֵּין - אֵין מַחֲזִירִין לוֹ; עַד שֶׁיֵּאֱמַר סִימָנִים מִבְּהִקֵּין. וְהִרְמָא, אִף עַל פִּי שֶׁאֱמַר סִימָנִין מִבְּהִקֵּין - אֵין מַחֲזִירִין לוֹ, עַד שֶׁיָּבִיא עֲדִים שֶׁהִיא שְׁלוֹ. אָמְרוּ חֲכָמִים: "וְהָיָה עִמָּךְ עַד דִּרְשׁ אַחִיד" - עַד שֶׁתַּחֲקֹר אַחֵר אַחִיד, אִם רִמָּא הוּא אִם לֹא.

ד. בְּרָאוּנוּהָ, כֹּל מִי שֶׁאֲבָדָה לוֹ אֲבָדָה, וְיָבֹא וְנָתַן אֶת סִימָנִיָּה - מַחֲזִירִין אוֹתָהּ לוֹ, אֲלֹא אִם כֵּן מַחֲזִיק רִמָּא. מִשְׁרָבוֹ הִרְמָאִין, הִתְקִינוּ בֵּית דִּין שִׁיְהוּ אוֹמְרִין לוֹ: 'הִבָּא עֲדִים שֶׁאֵין אִתָּה רִמָּא, וְיִטל'.

ה. הַסִּימָנִין מִבְּהִקֵּין - סוֹמְכִין עָלֵיהֶם וְנִתֵּן עַל פִּיָּהֶם בְּכָל מָקוֹם, דִּין תּוֹרָה. וְהַמְדָּה אוֹ הַמְשָׁקֵל אוֹ הַמִּנְיָן אוֹ מָקוֹם הָאֲבָדָה, סִימָנִין מִבְּהִקֵּין הֵן.

ו. בָּאוּ שְׁנַיִם, זֶה נָתַן סִימָנִי הָאֲבָדָה, וְזֶה נָתַן סִימָנִיָּה כְּמוֹ שֶׁנָּתַן הָאֲחֵר - לֹא יִתֵּן לֹא לְזֶה וְלֹא לְזֶה; אֲלֹא תִהְיֶה מִנְחַת עַד שִׁיּוּדָה הָאֶחָד לְחִבְרוֹ, אוֹ יַעֲשֶׂה פֶּשֶׁה בִּינִיָּהֶן. נָתַן הָאֶחָד אֶת הַסִּימָנִים, וְהַשְׁנִי הִבִּיא עֲדִים - יִתֵּן לְבַעַל הָעֲדִים; זֶה נָתַן סִימָנִים, וְזֶה נָתַן סִימָנִים וְעַד אֶחָד - הָרִי הַעֵד הָאֶחָד כְּמוֹ שֶׁאֵינוּ, וְיִנִּית.

ז. מָצָא שְׁמֵלָה וְכִיּוּצָא בָּהּ, וְזֶה הִבִּיא עֲדִי אֲרִיגָה שֶׁאֲרָגוּ אוֹתָהּ לוֹ, וְזֶה הִבִּיא עֲדִים שֶׁנִּפְלָה מִמֶּנּוּ - יִתֵּן לְעַדִּי נִפְלָה. זֶה נָתַן מִדַּת אֶרְכָּה, וְזֶה נָתַן מִדַּת רַחֲבָה - יִתֵּן לְמִי שֶׁנָּתַן מִדַּת אֶרְכָּה; שֶׁאֲפָשֶׁר שִׁישְׁעֵר הִרְמָאִי מִדַּת רַחֲבָה כְּשֶׁהָיָה בְּעָלָה מִתְּפָסָה בָּהּ. זֶה נָתַן מִדַּת אֶרְכָּה וְרַחֲבָה, וְזֶה כּוֹן מִשְׁקִלוֹתֶיהָ - יִתֵּן לְמִי שֶׁכָּתַן מִשְׁקָלָהּ. זֶה נָתַן מִדַּת אֶרְכָּה

ה. יאוש שלא מדעת [כשאינו מודע לאבדה], אפלו בדבר שאין בו סימן - אינו יאוש. כיצד? נפל ממנו דינר, ולא ידע בו שנפל - אף על פי שכשידע בו שנפל, יתנאש - הרי זה אינו יאוש עתה, עד שידעו הבעלים שנפל. אכל אם עדין אומרים הבעלים: 'שמא נתתיו לפלוני', או 'שמא במגדל [בארון] הוא מנח', או 'שמא טעיתי בחשבון', וכיוצא בדברים אלו - אין זה יאוש.

ו. הרוצה חבירו שנפל ממנו דינר על הארץ, ולא ידע בו, ונטל הדינר קדם יאוש - עובר על עשה [השבת תשיבם] ועל שני לאוין [לא תוכל להתעלם ו"לא תגזול"], כמו שבארנו. ואפלו החזיר לו דינר לאחר שנתיאש - זו מתנה היא, וכבר עבר על האסורין.

ז. נטל הדינר לפני יאוש על מנת להחזירו, ולאחר יאוש נתפנו לגזל אותו - עובר משום "השבת תשיבם". המתין לו, ולא הודיע לבעלים, ולא נטל הדינר עד שידעו שנפל, שהרי נתנאשו כמו שבארנו, ואחר כך נטל הדינר מעל הארץ - אינו עובר אלא משום "לא תוכל להתעלם". וכן כל כיוצא בזה.

ח. ראה סלע או מטבע שנפל אפלו משלשה בני אדם, ואף על פי שאין בו שנה פרוטה לכל אחד ואחד - חייב להחזיר; שמא שתפין הם, ומחל אחד מהם חלקו לחברו, ונמצאת אבדתו של זה שנה פרוטה.

ט. ראה חבירו שנפל ממנו דינר בתוך החול או בתוך העפר, ונתעלם ממנו - הרי זה כנופל לים או לנהר, והרי הוא של מוצאו, שהרי נתנאש ממנו, מפני שאין בו סימן. ואפלו ראה אותו הביא בכרה [נפה] לחפש אחריו - בדעת רעועה [לא בטוחה] הוא מחפש, בדרך שמחפשים בעפר שאר הבלשין שלא נפל מהם כלום, שמא ימצאו מה שנפל לאחרים; כך הוא זה מחפש, לא מפני שלא נתנאש.

י. המוצא סלע בשוק, מציא חבירו ואמר לו: 'שלי היא, וחדשה היא, ושל מדינה פלונית היא, ושל מלך פלוני היא', אפלו אמר 'שמי כתוב עליה' - לא אמר כלום, ואינו חייב להחזיר; שאין סימני המטבע סימן, מפני שחזקתו להוצאה [לשימוש]; אומרים אנו: 'שלו היתה, והוציאה מזו, ונפלה מיד אחר'; והואיל ואינו סימן שסומכין עליו - משעת נפילה נתנאש, והרי הוא של מוצאו.

יא. המוצא דבר שאין בו סימן, בצד דבר שיש בו סימן - חייב להחזירו. בא בעל הסימן, ונטל את שלו, ואמר שזה בלכד נפל ממנו - זכה המוצא בדבר שאין בו סימן.

יב. המוצא כלי חרש וכיוצא בהם מכלים שצורת פלן שנה - אם כלים חדשים הם, הרי אלו שלו; שהרי הן כמו דינר משאר דינרים, שאין לו סימן ואין הבעלים מפירים אותו, שהרי אינו יודע אם פה זה או צלוחית זו שלו או של אחר.

ואם היו כלים ישנים ששכעו העין [שהעין הורגלה בהם], חייב להחזיר; שאם יבוא תלמיד חכמים ויאמר: אף על פי שאינו יכול לתן בכלי כזה סימן, יש לו בו טביעות עין [מכירו במראהו] - חייב להחזירו לו; אם הכירו ואמר: 'שלי הוא', מחזירין לו.

טז. מצא עגלים וסיחין של רעי [מרעה], מטפל בהם שלשה חדשים; ושל בריאה [מפוטמים] - שצריך להאכילם, שלשים יום. אנונים ותרנגולין גדולים, מטפל בהם שלשים יום. מצא קטנים וכל דבר שטפולו מרבה משכרו, מטפל בהם שלשה ימים; מכאן ואילף, מוכרן בבית דין. וכן פרות שהתחילו להרקיב וכיוצא בהן, מוכרן בבית דין. יז. מה יעשו בדמים? יתנו למוצא, ויש לו רשות להשתמש בהן; לפיכך, אם נאנסו - כגון שטרפם גיס או טבעו בים - חייב לשלם, ואף על פי שלא נשתמש בהם; שפנין שיש לו רשות להשתמש בהם, הרי הם אצלו כשאלה.

יח. כמה דברים אמורים? בדמי האבדה הואיל ונטפל בה; אבל מעות אבדה, לא ישתמש בהן. לפיכך אם אבדו באנס פטור, שהרי הוא שומר שכן, כמו שבארנו.

יט. כל אותם הדמים שמטפל באבדה להם שימכרנה בבית דין - אם האכילם משלו, נוטל מן הבעלים; וינאף לי שהוא נוטל בלא שבועה, מפני תקון העולם.

כ. המוצא מציאה - לא ישבע, מפני תקון העולם; שאם אמה אומר ישבע, מניח המציאה והולך ברי שלא ישבע. אפלו מצא כיס, וטען בעל המציאה ששני כיסים קשורים היי, ואי אפשר שימצא האחד אלא אם נמצא האחר הקשור עמו - הרי זה לא ישבע.

הלכות גזלה ואבדה פרק יד

א. השמלה - בכלל "כל אבדת אחיד" היתה, וכן השור והשה והחמור. ולמה פרט הכתוב חמור? להחזירו בסמיני מרדעת; אף על פי שהסימן בדבר הטפל לו, יחזיר. ולמה פרט שור ושה? להחזיר אפלו גזות השה, או גז זנב השור, אף על פי שהוא דבר מועט. ולמה פרט השמלה? ללמד ממנה: מה השמלה מיוחדת שיש לה סימנין, וחזקתה שיש לה תובעין [הבעלים], וחייב להחזיר - אף כל דבר שיש לו סימנין, הרי הוא בחזקת שיש לו תובעין, וחייב להחזיר. אבל דבר שאין לו תובעין, אלא נתנאשו הבעלים ממנו - הרי הוא של מוצאו, אף על פי שיש בו סימן.

ב. זה הפלל באבדה: כל דבר שאין בו סימן - כיון שאבד וידעו בו הבעלים שאבד, הרי זה בחזקת שנתיאשו ממנו בעליו, כגון מסמר אחד או מחט אחת או מטבע אחד, שהרי אינן יכולין לתן סימן להחזירו להן; ולפיכך הרי הוא לזה שמצאו.

ג. וכל דבר שיש בו סימן, כגון שמלה ובהמה - הרי זה בחזקת שלא נתנאשו ממנו בעליו; שהרי דעתן תלויה לתן סימנין שיש בו, ויחזרו להן. לפיכך, המוצא אותו חייב להחזיר, אלא אם כן ידע שנתיאשו הבעלים, כגון ששמע אותם אומרים: 'וי [אוי] לחסרון הכיס', וכיוצא בדברים אלו שמראין שנתיאשו - הרי אותה האבדה של מוצאה.

ד. וכן אם מצא דבר שיש בו סימן בים או בנהר וכיוצא בהן, או במקום שרבו גוים - הרי זה בחזקת שנתיאשו ממנו בעליו משעה שנפל; ולפיכך הרי הוא של מוצאו, ואף על פי שלא שמעו הבעלים שנתיאשו ממנו.

שלו; ואם היו קשורין קשר שהוא סימן, חייב להכריז. וכן אם מצאן קבועים במקומן - חייב להכריז, שהמקום סימן. ז. מצא באשפה כלי מכסה, הרי זה לא יגע בו, כמו שבארנו. ואם אשפה שאין עשויה להתפנות היא, ונמלך עליה לפנותה - אף על פי שמצאו מכסה, נוטל ומכריז. וכן אם היו כלים קטנים, כגון סבין ושפוד וכיוצא בהם - אפלו היו מכסין באשפה הקבועה, נוטל ומכריז.

ח. מצא פרות מפזרין - דרך הנחה, לא יגע בהן; דרך נפילה - הרי הם שלו. וכן אם מצא פריכות קטנות של שבילים ברשות הרבים, שהרי אין בהן סימן, או שמצא עגולי דבלה [תאנים], וכפרות של נחתום, ומחרוזות של דגים, ותתיכות של בשר, וגזי צמר הבאות ממדינתם [ללא צורה מיוחדת], ואניצי [חבילות] פשתן, ולשונות של ארגמן - הרי אלו שלו, מפני שאין בהן סימן. ואם יש בהן סימן - נוטל ומכריז; שסימן העשוי לדרס [להעלם], הרי הוא סימן.

ט. אבל אם מצא פירות [ביתיות] של בעל הבית, וגזי צמר הלקוחות מבית האמן, כדי לזכור שיש סימן - חייב להכריז; שכל אלו יש להם סימנים מבהקין. ואם נפתחו האוצרות של לזין ושל שמן - הרי אלו שלו, ואף על פי שהן רשומין [חתומין בסיט]; שכל הפדין כך היו רשומות, ונמצאו אלו הפדין כפירות של נחתום, שיש צורה אחת לכלן ומשקל אחד לכלן.

י. מצא פריכות ברשות היחיד - אם דרך נפילה, הרי אלו שלו; ואם דרך הנחה, חייב להכריז; שאף על פי שאין להם סימן - המקום סימן, אף על פי שאינו סימן מבהק. מצא אלמות [כריכות גדולות], בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים - נוטל ומכריז.

יא. מצא עגול [של תאנים] ובתוכו [חתית] חרש, כפר ובתוכו מעות, חתיכה של בשר שהיא משנה בחתיכתה, דג נשוף, וכל פיוצא באלו - הואיל ויש בהם שנוי - חייב להכריז; שלא עשאוהו בעליהן אלא לסימן.

יב. מצא פרות מפזרין במקום הגרנות - אם היו כמו קב בתוף ארבע אמות או בתור על ארבע אמות - הרי אלו שלו, מפני שאין הבעלים מטפלים [טורחים] באספתן. היו מפזרין בפחות מארבע אמות - לא יגע בהן, שמא הבעלים הניחום שם. היו כמו חצי קב בשתי אמות, או קבים בשמונה אמות, או שהיה הקב משנים שלשה מינין, כמו שמשמיין תמרים ורמונים - כל אלו ספק; לפיכך לא יטל, ואם נטל - אינו חייב להכריז.

יג. המוצא צבורי פרות, או פרות בכלי, או כלי כמות שהוא - חייב להכריז. מצא כלי ולפניו פרות - הרי אלו שלו הפרות, והכלי נוטל ומכריז; שאני אומר: הפרות של אחד, והכלי של אחד; והרי אין בו סימן. ואם מראין הדברים שהן של אחד, חייב להכריז.

יד. ביצד? היו אחורי [תחתית] הכלי לפני הפרות, הרי אלו שלו; היו פני הכלי לפני הפרות, חוששין שמא מן הכלי נשפכו. ואם היו לכלי אגנים [שפה כפופה פנימה] - אף על פי שפניו כלפי הפרות, הרי אלו שלו, שאילו נשפכו מן

יג. במה דברים אמורים? בתלמיד ותיק שאינו משנה בדבורו כלל - אלא בדברי שלום, או במסכתא, או במטה, או בבית שהוא מתארח בו. ביצד? היה עוסק במסכת נדה ואמר 'במקוה אני שונה', כדי שלא ישאלו אותו שאלות בענין נדה, או שישן במטה זו ואמר: 'בזו אני ישן', שמא ימצא שם קרי, או שנתארח אצל שמעון ואמר: 'אצל ראובן אני מתארח', כדי שלא יטריחו על זה שנתארח אצלו, או שהביא שלום בין אדם לחבירו והוסיף וגרע כדי לחבבן זה לזה - הרי זה מתר; אבל אם באו עדים ששנה בדבורו חוץ מדברים אלו, אין מחזירין לו בטביעות עין.

הלכות גזלה ואבדה פרק טו

א. כל המוצא אבדה - בין שיש בה סימן, בין שאין בה סימן - אם מצאה דרך הנחה, אסור לגע בה; שמא בעליה הניחיה שם עד שיחזירו לה, ואם יבוא לטל אותה, והיה דבר שאין בו סימן - הרי אבד ממון חבירו, שהרי אין לו בה סימן להחזירה בו. ואם היה דבר שיש לו בו סימן - הרי זה הטריחין לרדף אחריה, ולתן סימניה. ולפיכך אסור לו שיגע בה, עד שימצא אותה דרך נפילה. אפלו נסתפק לו הדבר, ולא ידע אם דבר זה אבד או מנח - הרי זה לא יגע בו; ואם עבר ונטלו, אסור לו להחזירו לשם; היה דבר שאין בו סימן - זכה בו, ואינו חייב להחזירו.

ב. וכל דבר שיש בו סימן - בין דרך הנחה בין דרך נפילה, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים - חייב להכריז. ביצד דרך הנחה? כגון שמצא חמור או פרה רועים בדרך ביום, או שמצא כלי מכסה באשפה - הרי זה לא יגע בהן, שגאמר: "נדחים". אבל אם מצא חמור וכליו הפוכין, ופרה רצה בין הפרמים, או כלי מגלה באשפה - הרי זה אבדה, ונוטל ומכריז.

ג. ראה חמור או פרה רועים בדרך בלילה, הרי זה אבדה. בפנות היום ובנשף [קודם עלות השחר] - אם ראה אותן שלשה ימים זה אחר זה - הרי זה אבדה, ונוטל ומכריז. ראה פרה רצה בדרך - אם פניה כלפי העיר, אין זה אבדה; היו פניה לשדה, הרי זה אבדה.

ד. מצאה רועה בין הפרמים - חייב להחזיר, משום אבדת הקרקע. לפיכך, אם היו הפרמים של גוי - אינה אבדה, ואינו חייב להחזיר; ואם חשש שמא יהרג אותה הגוי כשימצאנה, מפני שהפסידה הפרם - הרי זה אבדה, ונוטל ומכריז.

ה. מצא פרה ברשות הרבים - אם עומדת חוץ לתחום [העיר, אלפיים אמה], חייב להחזיר. היתה רועה בעשבים, או שהיתה ברפת שאינה משמרת ואינה מאבדת - לא יגע בה, שאין זה אבדה. מצא קרדם או טלית בצד הגדר, הרי זה לא יגע בהן; בסרטיה [דרך גדולה] - הרי זה אבדה, ונוטל ומכריז. וכן כל פיוצא בזה.

ו. מצא גוזלות מקשרין בבנפיקה, ומדין אחר הגדר, או אחר הגפה [קיר מקנים], או בשבילין שבשדות - הרי לא יגע בהן, שמא בעליהן הניחום שם. ואם נטלן, הרי אלו

ה. מִצַּא מְעוֹת בַּחֲנוּת הַשְּׁלֶחָנִי [חלפן כספים] – בֵּין כֶּסֶף לַשְּׁלֶחָנִי, הָרִי אֵלָיו שֶׁל שְׁלֶחָנִי. מִצַּאן עַל הַכֶּסֶף לִפְנֵי הַשְּׁלֶחָנִי – אִפְלוּ הָיָה צְרוּרִין וּמִנְחִין עַל הַשְּׁלֶחָן, הָרִי אֵלָיו שֶׁל מוֹצָאן; וְהוּא שִׁיחֵי רַב גּוֹיִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. אָכֵל אִם הָיָה רַב יִשְׂרָאֵל, חֵיב לְהַכְרִיז; מִפְּנֵי שֶׁהָיָה צְרוּרִין, יֵשׁ לָהֶן סִימָן.

ו. הַלּוֹקֵחַ פְּרוֹת מִחֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁלַח לוֹ חֲבֵרוֹ פְּרוֹת, וּמִצַּא בְּתוֹכָן מְעוֹת צְרוּרוֹת – נוֹטֵל וּמַכְרִיז. מִצַּאן מִפְּנֵי, הָרִי אֵלָיו שְׁלוֹ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה הַפְּרוֹת מִן הַתֵּגֶר, אוֹ מִבְּעַל הַבַּיִת שֶׁלֶקְחָן מִן הַתֵּגֶר; אָכֵל אִם בְּעַל הַבַּיִת דָּשׁ הַפְּרוֹת בְּעֶצְמוֹ, אוֹ עַל יְדֵי עֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו הַכְּנַעֲנִיִּים – הָרִי זֶה חֵיב לְהַכְרִיז.

ז. הַמוֹצֵא מִטְמוֹן בְּגֵל [של אבנים], אוֹ בִּכְתֹּל יֶשֶׁן – הָרִי אֵלָיו שְׁלוֹ; שֶׁאֵין אוֹמֵר: 'שֶׁל גּוֹיִים הַקְּדָמוֹנִיִּים הֵן'; וְהוּא, שִׁימְצֵא אוֹתָן מִשָּׁה מִשָּׁה בְּדֶרֶךְ כָּל הַמִּטְמוֹנִיּוֹת הַנִּשְׁנוֹת; אָכֵל אִם מֵרֵאִין הַדְּבָרִים שֶׁהָיָה מִטְמוֹן חֲדָשׁ, אִפְלוּ נִסְתַּפֵּק לוֹ הַדָּבָר – הָרִי זֶה לֹא יֵצֵעַ בְּהֵן, שֶׁמָּא מִנְחִין הֵם שָׁם.

ח. הוֹאִיל וַחֲצֵרוֹ שֶׁל אָדָם קוֹנֶה לוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר, לָמָּה לֹא יִקְנֶה בְּעַל הַחֲצֵר זֶה הַמִּטְמוֹן שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּתֹל הַיֶּשֶׁן, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא שֶׁל אֲמוּרִים, וְתִהְיֶה מִצִּיָּאָה זֶה לְבַעַל הַחֲצֵר? מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ יְדוּעָה לוֹ וְלֹא לְאַחֲרִים, וְהָרִי זֶה הַמִּטְמוֹן אֲבוּד מִמֶּנּוּ וּמִכָּל אָדָם; וְלִפִּיקָךְ הוּא שֶׁל מוֹצָאָו. וְמָה אֲבָדָה שֶׁל אָדָם אֲמָרָה תוֹרָה "אֲשֶׁר תֹּאבֵד מִמֶּנּוּ, וּמִצִּיָּאָתָהּ", מִי שֶׁאֲבָדָה מִמֶּנּוּ וּמִצִּיָּאָה אֲכָל כָּל אָדָם, יֵצֵאת זֶה שֶׁנִּפְלָה לָּם, שֶׁאֲבָדָה מִמֶּנּוּ וּמִכָּל אָדָם – קָל וַחֲמֹר לַמִּטְמוֹן קְדָמוֹנִי שֶׁלֹּא הָיָה שְׁלוֹ מַעוֹלָם, וְהוּא אֲבוּד מִמֶּנּוּ וּמִכָּל אָדָם; לִפִּיקָךְ הוּא שֶׁל מוֹצָאָו.

ט. מִצַּא מִטְמוֹן בִּכְתֹּל חֲדָשׁ – אִם הַמִּטְמוֹן מוֹכִיחַ שֶׁהוּא לְבַעַל הַבַּיִת, הָרִי הוּא שְׁלוֹ; וְאִם מוֹכִיחַ שֶׁהוּא שֶׁל אֲחֵד מִן הַשּׁוֹק, הָרִי הוּא שֶׁל מוֹצָאָו. כִּיצַד? הַסִּפֵּין, הָרִי הַנֶּצֶב [הַקֶּת] שְׁלוֹ מוֹכִיחַ; וְהַפִּיס, פִּיּוּ מוֹכִיחַ. וְאִם נִמְצָא תוֹךְ הַכְּתֹל מִלֵּא מֶהֱן, חוֹלְקִין.

י. הָיָה בְּתוֹךְ הַכְּתֹל מְעוֹת אוֹ לְשׁוֹנוֹת שֶׁל זֶהָ, שֶׁאֵין שָׁם מוֹכִיחַ – מִחֲצִיּוֹ וְלַחוּץ, שֶׁל מוֹצָא; מִחֲצִיּוֹ וְלַפְּנִים, שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת.

יא. וַיִּרְאֶה לִי, שֶׁאֵין הַדְּבָרִים אֲמוּרִים, אֲלֹא בְּשִׁטְעֵן בְּעַל הַבַּיִת שֶׁהַמִּטְמוֹן שְׁלוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה יוֹרֵשׁ, שֶׁאֵינוֹ טוֹעֵנִין לוֹ שֶׁמָּא שֶׁל אֲבִיו הֵן; אָכֵל אִם הוּדָה שֶׁהָיָה מִצִּיָּאָה, הָרִי הֵן שֶׁל מוֹצָאָן. לִפִּיקָךְ, אִם הָיָה מִשְׁפִּיר הַבַּיִת לְאַחֲרִים – הָרִי הֵם שֶׁל שׁוֹכֵר הָאֶחָד; וְאִם הַשְּׁפִירוֹ לְשִׁלְשָׁה גּוֹיִים כְּאַחַת – הָרִי עֲשָׂאָהוּ פִּנְדָק [אֲכַסְיָה], וְכָל הַנִּמְצָא בּוֹ אִפְלוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, הָרִי הוּא שֶׁל מוֹצָאָו; מִפְּנֵי שֶׁאֵין אֲחֵד יָכוֹל לְטַעַן שֶׁהֵם שְׁלוֹ אוֹ שֶׁהוּא טְמוֹן, שֶׁהָרִי עֲשָׂאָהוּ פִּנְדָק.

הַלְכוֹת גִּזְלָה וְאֲבָדָה פָּרָק יז

א. כָּל מִצִּיָּאָה שֶׁאֲמָרְנוּ בָּהּ שֶׁהִיא שֶׁל מוֹצָאָה – אֵינוֹ זֹכֶה בָּהּ עַד שֶׁתִּגִּיעַ לְיָדוֹ אוֹ לְרִשְׁתּוֹ; אָכֵל אִם רָאָה אֶת הַמִּצִּיָּאָה, אִפְלוּ נָפַל עָלֶיהָ, וּבָא אַחֵר וְהִחֲזִיק בָּהּ – זֶה שֶׁהִחֲזִיק בָּהּ זָכָה בָּהּ.

הַכְּלִי, הָיָה נִשְׁאָר מֵהֶם בְּתוֹכּוֹ מִפְּנֵי הָאֲגָנִים. הָיָה מִקְצַת הַפְּרוֹת בְּכָלִי וּמִקְצַתָּן בְּאֶרֶץ – חֵיב לְהַכְרִיז.

טו. הַמוֹצֵא קְצִיצוֹת [תִּיאֲנִים מִיּוֹבֵשִׁים] בְּדֶרֶךְ, וְאִפְלוּ בְּצַד שְׂדֵה קְצִיצוֹת – הָרִי אֵלָיו שְׁלוֹ. וְכֵן תִּיאֲנֶה שֶׁהִיא נוֹטָה לְדֶרֶךְ, וְנִמְצְאוּ תִיאֲנִים תַּחְתֶּיהָ – מִתְּרוֹת מִשּׁוּם גִּזְלָה, שֶׁהִתְאֲנָה וּכְיוּצָא בָּהּ עִם נְפִילָתָהּ נִמְאָסָה; וּפְטוּרוֹת מִשּׁוּם מַצְשֶׁר. אָכֵל זִיתִּים וְחֲרוֹבִין וְכִיּוּצָא בְּהֵן, אֲסוּרִין.

טז. תִּמְרִים שֶׁמִּשִּׁיר אוֹתָן הָרוּחַ – מִתְּרוֹת, שֶׁהַבְּעָלִים מִחְלוּ אוֹתָם לְכָל אָדָם; וְזוֹ הִיא חֲזוֹקָתָן. וְאִם הָיָה שֶׁל יְתוּמִים, שֶׁאֵינָם בְּגִי מַחִילָה – אֲסוּרִין; וְכֵן אִם הַקָּפִיד בְּעַל הַשְּׂדֵה, וְהִקְיָף מְקוֹם הָאֵילָנוֹת, אוֹ תִּקֵּן הַמְּקוֹם שֶׁיִּפְלוּ בּוֹ הַנוֹבְלֹת [הַנוֹפְלוֹת] עַד שֶׁיִּלָּקֵט אוֹתָן – הָרִי אֵלָיו אֲסוּרוֹת, שֶׁהָרִי גִלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁלֹּא מִחַל.

יז. תְּתוּל רַע שֶׁהוֹרֵג אֶת הַקְּטָנִים, אֲסוּר לְקַיְמוֹ; וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם גִּזְלָה, וְלֹא מִשּׁוּם הִשָּׁב אֲבָדָה, אִף עַל פִּי שֶׁעוּרוֹ מוֹעִיל; אֲלֹא כָּל הַמוֹצָא – זֹכָה בּוֹ, וְהוֹרֵגוֹ וְהַעוֹר שְׁלוֹ.

יח. גִּזְלָה הַנִּמְצָא קְרוֹב לְשׁוֹכֵף – בְּתוֹךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה, הָרִי הוּא שֶׁל בְּעַל הַשּׁוֹכֵף; חוּץ לְחֲמִשִּׁים אַמָּה, הָרִי הוּא שֶׁל מוֹצָאָו, שֶׁאֵין הַגִּזְלָה מִדַּעְתּוֹ יָתֵר עַל חֲמִשִּׁים אַמָּה. נִמְצָא בֵּין שְׁנֵי שׁוֹכְכוֹת, הָרִי הוּא שֶׁל קְרוֹב; מִחֲצָה לְמִחֲצָה, יִחְלָקוּ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה יוֹנֵי שְׁנֵי הַשּׁוֹכְכוֹת שְׁוִים בְּמִנְיָן; אָכֵל אִם הָיָה יוֹנֵי הָאֲחֵד רַבִּים – הִלָּךְ אַחֵר הָרַב, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא רַחוּם.

יום שבת קודש ט"ו שבט ה'תש"ע

הַלְכוֹת גִּזְלָה וְאֲבָדָה פָּרָק טז

א. הַמוֹצֵא מִחֲטִין וְצִנּוּרוֹת וּמִסְמָרִין וְכִיּוּצָא בְּהֵן – אִם מִצַּאן אַחַת אַחַת, הָרִי אֵלָיו שְׁלוֹ; מִצַּא שְׁנַיִם שְׁנַיִם אוֹ יָתֵר – חֵיב לְהַכְרִיז; שֶׁהַמִּנְיָן סִימָן.

ב. וְכֵן הַמוֹצֵא מְעוֹת מִפְּנֵי, הָרִי אֵלָיו שְׁלוֹ; אִפְלוּ הָיָה מִקְצַת מִטְבֵּעַ זֶה עַל גִּבִּי זֶה, הָרִי הֵם כְּמִפְּנֵי. אָכֵל אִם מִצַּא צְבוּר מְעוֹת, חֵיב לְהַכְרִיז. מִצַּא שְׁלִשָּׁה מִטְבְּעוֹת זֶה עַל גִּבִּי מִטְבֵּעַ זֶה, וְהֵן עֲשׂוּיִין כְּמִגְדָּל, אוֹ שֶׁהָיָה אֲחֵד מִכָּאן וְאֲחֵד מִכָּאן וְאֲחֵד עַל גִּבִּיהֶן, אוֹ שֶׁהָיָה מִקְצַת זֶה עַל מִקְצַת זֶה, כְּדִי שֶׁאֵם יִכְנִיס קִיסָם בִּיגִיָּה וְיִנְטְלוּ בְּכַת אַחַת – חֵיב לְהַכְרִיז. הָיָה עֲשׂוּיִין כְּשִׁיר [עִיגוּל], אוֹ כְּשׁוֹרָה [זֶה בְּצַד זֶה], אוֹ כְּחִצְבָּה [כְּסִגוּל], אוֹ כְּסִלָּם [זֶה עַל זֶה בְּאַלְכִסוּן] – הָרִי זֶה סָפֵק, וְלֹא יֵטֵל.

ג. הַמוֹצֵא מְעוֹת בְּכִיס, אוֹ כִּיס מְעוֹת שֶׁהוּא – חֵיב לְהַכְרִיז. מִצַּא כִּיס, וְלִפְנֵי מְעוֹת מִפְּנֵי – הָרִי אֵלָיו שְׁלוֹ; וְאִם מֵרֵאִין הַדְּבָרִים שֶׁהִכִּיס וְהַמְעוֹת שֶׁל אָדָם אֲחֵד, וּמִן הַכִּיס נָפְלוּ – חֵיב לְהַכְרִיז.

ד. הַמוֹצֵא מְעוֹת בַּחֲנוּת – אִם הָיָה בֵּין תְּכָה לַחֲנוּנִי, הָרִי הֵן שֶׁל בְּעַל הַחֲנוּת; וְאִם מִצַּאן עַל הַתְּכָה, וְאֵין צְרִיף לוֹמַר מִתְּכָה וְלַחוּץ – הָרִי הֵן שֶׁל מוֹצָאָן. וְלָמָּה לֹא תִקְנֶה הַחֲנוּת לְבַעַל הַחֲנוּת? לִפִּי שֶׁאֵינָהּ חֲצֵר הַמִּשְׁתַּמְרָה; וְאִף עַל פִּי שֶׁבְּעַל הַחֲנוּת בְּתוֹכָהּ, צְרִיף לוֹמַר: 'תִּקְנֶה לִי חֲנוּתִי', כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר.

יא. מי שראה אחרים רצין אחר המציאה, והרי הוא צבי שבור [פצו] או גזלות שלא פרחו – אם היה עומד בצד שדהו שהן בתוכה, ואלו רץ היה מגיעו, ואמר: זכת לי שדי' – זכת לו שדהו. ואם אינו יכול להגיעו – הרי אלו כצבי שהוא רץ בדרך ויגזולות המפריחין, ולא אמר כלום; אלא כל הקודם בהן, זכה. ואם במתנה נתנו לו – הואיל ואחר הקנה אותן לו, והרי הן מתגלגלין [עוברין] בתוך שדהו, קנת לו שדהו; ואם היה צבי רץ בדרך ויגזולות מפריחין, לא קנת לו שדהו.

יב. מציאת חרש שוטה וקטן – יש בה גזל, מפני דרכי שלום. לפיכך, אם בא אחר וגזלה מידן, אינה יוצאה בדינין; ואם פפר בה ונשבע, אינו חייב בחמש.

יג. מציאת בנו ובתו הסמוכין על שלחנו, אף על פי שהם גדולים, ומציאת בתו הנערה, אף על פי שאינה סומכת על שלחנו, ואפלו היתה מכורה אמה [כשפוחה], ומציאת אשתו, ומציאת עבדו ושפחתו הפגועים – הרי אלו שלו. אבל מציאת בנו שאינו סומך על שלחנו, אף על פי שהוא קטן, ומציאת עבדו ושפחתו העבירים, ומציאת אשתו שהיא מגרשת ואינה מגרשת [ספק מגורשת] – כל אלו המציאות אינן שלו.

הלכות גזלה ואבדה פרק יח

א. המוצא שטר חוב – אף על פי שלא פרש בו אתריות נכסים [שגיבה מנסיון אף אם ימכרו], ואף על פי שהחייב מודה, ואף על פי שהוא מקים [מאומת בבי"ד] – הרי זה לא יחזיר; שמה פרו, וקנניה הן עושין, כדי לטרף בו מן הלוקחות שלא בדין, לפיכך הודה לו – שהרי יש לו לטרף בשטר שלא פרש בו אתריות, שהאתריות שלא נתפרשה טעות [שכחת] סופר היא, בין בשטרי הלואה, בין בשטרי מקח וממכר. לפיכך, אם פרש בשטר זה שהוא שלא באתריות – אם היה החייב מודה, יחזיר; ואם לאו – לא יחזיר, שמה פרו.

ב. וכן אם מצא שטר שזמנו בו ביום, והיה מקים והחייב מודה – יחזיר; ואם אינו מקים – לא יחזיר, שמה פרו. ללוות ועדין לא לנה.

ג. מצא שטר בחמת [נוד עור] או בכלי עץ וכיוצא בהן, הרי זה יחזיר למי שנתן סימן. מצא שלשה שטרות ברוכין בכרך אחד, או מנחין זה על זה, או אגודין אגד אחד – יחזיר למי שנתן סימן.

ד. היה הלואה אחד, והמלווין שלשה – אם מקימין הן, יחזיר ללוה; ואם אינן מקימין, יחזיר למי שנתן סימן; שמה המלווין נתנו שטריהן לסופר לקימן, ונפלו מיד הדין. היה המלוה אחד, והלווין שלשה – יחזיר למלוה; ואם היו שלשתן בכתב ידי סופר אחד, יחזיר למי שנתן סימן; שמה שלשתן הוליו שטריהן לסופר לכתב, ונפלו מיד הסופר. ה. מצא שטרות קרועין, ושטר חוב ביניהם – לא יחזיר. ואם יש עמהם שובר, אפלו בלא עדים – יתן שטר החוב ללוה; שאילו לא היה פרו, לא השליכו בין שטרות קרועים; והרי יש עמו כתב שהוא פרו.

ב. היה רוכב על גבי בהמה, וראה את המציאה, ואמר לחברו: זכה לי בה' – פיון שהגביהה לו – קנה הרוכב, ואף על פי שלא הגיעה לידו. ואם אמר לו: מתנה לי, ונטלה ואמר: אני זכיתי בה' – זכה בה הנוטל; ואם משנתנה לרוכב אמר: אני זכיתי בה תחלה, לא אמר כלום.

ג. המגביה מציאה לחברו – קנה חברו, ואף על פי שלא אמר לו [=חברו לא ביקש] כלום. הגביהו את המציאה שנים, קנאוה שניהם.

ד. הגביהה לו חרש או שוטה או קטן – לא קנה הפקח, לפי שאין להן דעת. הגביהה חרש ופקח כאחד – מתוך שלא קנה פקח, לא קנה חרש. היו שניהן חרשין, קנו שניהם; תקנו להן חכמים שיקנו, כדי שלא יבואו להנצות [לריב עם הלוקחים מהם].

ה. שנים שראו גמל או חמור של מציאה, וקדמו שניהם והנהיגוהו, או משכוהו, או שהיה אחד מנהיג ואחד מושף – {קנו שניהם}. במה דברים אמורים? בחמור. אבל בגמל – אם היה אחד מנהיג ואחד מושף – המושף קנה, אבל לא המנהיג.

ו. בהמת מציאה שקדם אחד ואחר במוסרה [חבל] – לא קנה, עד שישמשו או ינהיג; וכן בנכסי הגר. אבל קנה המוסרה לבדה.

ז. היה אחד רוכב, ואחד אוחז במוסרה – הרוכב קנה הבהמה, והמוסרה ששל לחיי הבהמה בלבד; וזה שאמרו המוסרה, קנה ממנה מה שאמרו בידו. ושאר המוסרה, לא קנהו אחד מהן.

ח. חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו; ואם נפלה בה מציאה, הרי היא של בעל החצר. במה דברים אמורים? בחצר המשפמרת. אבל בשדה וגנה וכיוצא בהן – אם היה עומד בצד שדהו ואמר זכת לי שדי', זכה בה; ואם אינו עומד שם, או שהיה עומד ולא אמר זכת לי שדי' – כל הקודם זכה. וכן ארבע אמות של אדם שהוא עומד בצדן, הרי אלו קונין לו; ואם הגיעה המציאה לתוך ארבע אמות שלו, זכה בה.

ט. חכמים תקנו דבר זה [קנין ארבע אמות], כדי שלא ינצו המוצאין זה עם זה. במה דברים אמורים? בסמטא [פינה ברשות הרבים] או בצדי רשות הרבים, שאין הרבים דוחקין בהם, או בשדה שאין לה בעלים. אבל העומד ברשות הרבים, או בתוך שדה חברו – אין ארבע אמות קונות לו, ואינו קונה שם עד שתגיע מציאה לידו.

י. קטנה – יש לה חצר, ויש לה ארבע אמות; וקטן – אין לו חצר, ואין לו ארבע אמות. מפני שחצר של קטנה, מידה למדנה – שפדרף שהיא מתגרשת בגט המגיע לידה, כף מתגרשת בגט המגיע לחצרה; וכשם שיש לה חצר לענין הגט, כף יש לה לענין מציאה. וארבע אמות של אדם, כחצרו לענין מציאה. אבל האיש, למדנו שחצרו קונה לו משלוcho – כדרך שקונה לו שלוחו, כף תקנה לו חצרו. והקטן – הואיל ואינו עושה שליח, כף אין חצרו ולא ארבע אמות שלו קונין לו, עד שתגיע מציאה לידו.

יא. מצא שובר [שטר פרעון] – בזמן שבעל השטר מודה ששבר שטרו ופרעו או מחלו, יתן לבעל השובר; אין שניהם מודים, לא יחזיר לא לזה ולא לזה.

יב. מצא כתבה – אף על פי ששניהם מודים, לא יחזיר לאשה; שמא נפרעה כתבה זו או נמחלה, ואחר כך מכר הבעל נכסיו, ודרי הוא רוצה לעשות קנוניה על הלקוחות.

יג. מצא אגרות [שטרות] שום [בהם מעריכים ב"ד נכסי לווה למלווה], ואגרות מזון [בהם מחייבים בעל במזונות אשתו], שטרי חליצה ומאנוני, ושטרי הטענות שכותבין הדינין טענותיו של בעל דין זה ושל חברו, או שמצא שטרי ברוורים – והם השטרות שברו בהם בצלי דינין את הדינין שדינין להם, וקבלו עליהם שידונו להם פלוני ופלוגי – או שמצא כל מעשה [החלטה ממונית של] בית דין – דרי זה יחזיר. כללו של דבר: כל שטר שחוששין בו לפרעון – לא יחזיר, שמא נפרע החוב; ואם היה החוב מודה, ואפשר שהודה כדי לעשות קנוניה עד שיפסיד את הלוקח או מקבל מתנה שלקחו אחר זמן השטר, כדי שיטרפו מזדמם שלא בדין – דרי זה לא יחזיר, אף על פי ששניהם מודים. וכל שטר שאין בו צד לחשש, לא לפרעון ולא לקנוניה – יחזיר לבצלו.

יד. כל השטרות הנמצאות שדינים שלא יחזיר – אם החזיר, דרי אלו כשרים וגובין בהם, ואין מוציאין אותם מתחת יד בעליהן; ודרי הם בחזקתם, ואין חוששין להם.

ברייף רחמנא דסייען

ו. מצא גטי נשים – בזמן שהבעל מודה, יחזיר לאשה. אין הבעל מודה – אם נתנה האשה סימן מכהק, ינתן לה; ואם לאו, לא יחזיר לא לזה ולא לזה. אמר הבעל: 'מדי נפלי', ונתן סימניו, והאשה אומרת: 'מדי נפלי', ונתנה סימניו – ינתן לה; והוא שתתן סימן מכהק, כגון שאמרה: 'נגב יש בו בצד אות פלוגית' – שאלו לא הגיע לידה, לא היתה ידעת. **ז.** הוא אומר סימני החוט שקשר בו הגט, והיא אומרת סימני החוט – ינתן לה; והוא שתאמר סימן מכהק, כגון מדת ארץ החוט; אבל אם אמרה: 'אדם' או 'שחר הוא', אין זה סימן מכהק. הוא אומר: 'בחמת היה מנח', והיא אומרת: 'בחמת [נוד עור] היה מנח' – ינתן לו, שאין זה סימן מכהק.

ח. מצא גט שחרור [עבד כנעני] – בזמן שהרב מודה, יחזיר לעבד; אין הרב מודה, לא יחזיר לא לזה ולא לזה.

ט. מצא שטר מתנה – אם מתנת בריא היא – אף על פי ששניהם מודים, לא יחזיר לא לזה ולא לזה; שמא כתב לתן ולא נתן, ואחר שכתב שטר זה מכר שדה זו או נתנה במתנה לאחר וחר בו; וזה שמודה לזה, כדי לעשות קנוניה על האחרון שנתן לו או שמכר לו. ואם מתנת שכיב מרע [הנוטה למות] היא – אם הודה, יתן; ואם לאו, לא יתן; ששכיב מרע שנתן לשנים זה אחר זה – האחרון קנה, כמו שיחבאר.

י. מת שכיב מרע שנתנה במתנה – אף על פי שהיורש מודה שמורישו נתנה, דרי זה לא יחזיר לא לזה ולא לזה; שמא כתב לתן ולא נתן, ומכרה היורש או נתנה וחר בו, ודרי הוא רוצה לעשות קנוניה עם זה כדי להפקיע נכסי זה האחרון.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ט"ו שבט ה'תש"ע

ד. נתן מאמר ליבמתו, וחרו ונתן גט למאמרו – מה שעשה [המאמר], דרי בשלו, והתרה. ודראה לי, שלא התרה אלא לאחיו; אבל זה שנתן הגט, נאסרה עליו.

ה. נתן גט לזקתו ולא למאמרו – פסלה עליו ועל שאר האחין, כמו שבארנו; וצריכה גט למאמרו [להפקיע קידושיו], וחליצה להתירה לזר.

ו. המאמר שנתן ליבמה תחלה, ולא קדמו דבר אחר, ולא נעשה אחריו דבר אחר, אלא אם בעל אותה זה שנתן לה המאמר – הוא הנקרא 'מאמר פשר'. ואם קדמו גט או חליצה, בין מזהם זה בין מזהם אחר, בין בה בין בצרתה, וכן אם קדמתו בעילה בצרתה, בין ממנו בין מאחיו, או שנעשה אחריו גט או חליצה, בין בה בין בצרתה, בין ממנו בין מאחיו, או שבעל או נתן מאמר אחר לצרתה, בין הוא בין אחיו, או שנתן לה אחיו מאמר אחר או בעלה – דרי זה נקרא 'מאמר פסול'; בין המאמר שקדמיהו המעשים האלו, בין המאמר שנתאחרו אחריו.

יום ראשון ט' שבט ה'תש"ע

הלכות יבום וחליצה פרק ה

א. היבמה שנתן לה היבם גט כריתות – פסלה [מלהתייבם לו] ופסל את צרותיה, עליו ועל שאר האחין; שהרי נעשה כמי שחלץ לה. ואין הגט מועיל ביבמה אלא מדבריהן, הואיל והגט מגרש אשת איש. וכל גט שפוסל אשתו מן הכהנה, פוסל את יבמתו; ואינה נותרת לזר עד שיחלץ לה. **ב.** המאמר [קידושי היבם בכסף ובאמירת "הרי את וכו'"] – על פי מאמר חכמים – אף על פי שאינו קונה ביבמה קנן גמור [מהתורה], ואינה נעשית בו אשת איש גמורה [אלא בבדיא, אעפ"כ] – צריכה ממנו גט, ואינה נותרת לזר אלא בחליצה. **ג.** כיצד? העושה מאמר ביבמתו ולא רצה לבעל [אלא להוציאה] – צריך לכתב לה גט, שהרי נתקדשה לו, וצריך לחלץ לה, כדי להתירה לאחרים; שאין היבמה נותרת לזר אלא אחר בעילת היבם או אחר חליצה; אבל הגט פוסלה ליבום ואינו מתירה לזר, והמאמר אינו קונה בה קנן גמור כבעילה.

ושגיהן אסורין בקרובותיה; ואחד מהן חולץ. וכן אם נתן גט ליבמתו, ונתן אחיו גט לצרתה - כל אחד אסור בקרובות זו שנתן לה הגט; וכן אם נתנו מאמר אחר מאמר, כמו שבארנו. אבל היבם שחלץ ליבמתו, וחזר וחלץ לצרתה בין הוא בין אחיו, וכן שני יבמין שחלצו זה אחר זה ליבמה אחת - אין חליצה אחרונה כלום, ואין החולץ אותה אסור בקרובותיה, שנה בחולץ לשאר הנשים שאין לו עליה זקה.

טז. וכן הבוזע ליבמתו, וחזר בין הוא בין אחיו וחלץ לה או לצרתה - אין חליצה זו כלום; וכן אם חזר אחיו ונתן גט לה או לצרתה, אינו כלום. חזר אחיו ונתן לה מאמר, או בעל - לא עשה כלום; מאמר שבעל אחיו תחלה, קנה קנן גמור, ואין הקדושין תופסין באשת איש. אבל אם נתן מאמר לצרתה, או בעל צרתה - צריכה גט, כמו שבארנו.

יז. שני יבמין שיבמו שתי יבמות הבאות מבית אחד [נשי אח אחד], ולא נודע מי יבם תחלה - שניהן יוציאו בגט ויתרו לזרים, ואסורות ליבמין. לפיכך, ראובן שהיה בירושלים, ולו שתי נשים, אחת בעכו ואחת בצור, ושמעון אחיו בעכו ולוי אחיו בצור, ושמעון שמעון ראובן - הדין נותן שלא יבם אחד מהן עד שיודע מה עשה אחיו, שמא קדם ויבם. קדם אחד מהן ויבם - אין מוציאין מידו, עד שיודע שאחיו יבם תחלה. רצה האחד לחלץ קדם שיודע מה עשה אחיו - אין מונעין אותו.

יח. יבם קטן בן תשע שנים ויום אחד - ביאתו במאמר מן הגדול, שאינו קנן גמור. ומאמר בן תשע שנים ויום אחד - אם נתנו תחלה מועיל, והרי הוא פוסל בו על הגדול [מלייבמה]; אבל אם נתנו בסוף, אינו כלום. וגטו וחליצתו אינם כלום, בין בתחלה בין בסוף.

יט. ביצד? בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, או שנתן לה מאמר תחלה - פסלה על שאר האחים. אבל אם עשה הגדול מאמר ביבמתו, וחזר בן תשע שנים ויום אחד ונתן לה או לצרתה מאמר - לא עשה כלום, ולא פסלה על אחיו הגדול; חזר בן תשע ויבא עליה או על צרתה אחר מאמר אחיו הגדול - פסלה על הגדול, כשני גדולים שעשו מאמר אחר מאמר, כמו שבארנו.

כ. בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, וחזר אחיו הגדול ויבא עליה, או חלץ, או נתן גט לה או לצרתה - הרי זה פסלה על הקטן; וכן אם חזר הקטן ויבא על צרתה, או בא אחיו האחר שהוא בן תשע שנים ויום אחד עליה או על צרתה - נפסלה עליו, כדין מאמר ומאמר.

כא. בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, והגדיל ולא בא עליה משהגדיל - צריכה גט, וחליצה; גט - מפני ביאתו שהיא במאמר; וחליצה - להתייר לזר, שהרי לא נבעלה בעילה שקונה קנן גמור. ואם בא עליה משהגדיל, הרי זה צריכה גט בלבד.

כב. ואחד בן תשע שנים ויום אחד, ואחד בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות [שדינו כחט] ולא נולדו בו סימני סרים [מיו עקור], כמו שבארנו בתחלת הספר.

ז. ביצד? נתן גט או חלץ ליבמתו, וחזר ונתן מאמר לה או לצרתה, בין הוא בין אחיו, או שבא על יבמתו או נתן לה מאמר, וחזר ונתן מאמר אחר לצרתה, בין הוא בין אחיו, או שנתן מאמר ליבמתו, וחזר אחיו ונתן לה מאמר אחר או בעלה - הרי זה מאמר פסול, בין המאמר הראשון בין המאמר האחרון.

ח. נמצאת למד, שהמאמר - בין שקדמו מאמר אחר, או גט, או חליצה, או בעילה, בין שקדם המאמר לאחד מאלו - הרי זה מאמר פסול; חוץ מן הנותן מאמר ובעל לבעלת המאמר - שזו היא ההלכה.

ט. הבעילה שבוזע היבם את יבמתו תחלה, או אחר מאמרו בה, ולא קדמה דבר אחר - נקראת 'בעילה בשרה'. ואם קדמה מאמר מאחיו, או גט בין ממנו בין מאחיו, בין בה בין בצרתה, או אם קדמה מאמר בצרתה, בין ממנו בין מאחיו - הרי זה נקראת 'בעילה פסולה'.

י. החליצה שחולץ היבם ליבמתו תחלה, אם לא קדמה דבר אחר - נקראת 'חליצה מעלה'. ואם קדמה גט או מאמר, בין מיבם זה בין מאחיו, בין בה בין בצרתה - הרי זה נקראת 'חליצה פחותה'.

יא. יבמות רבות הבאות מבית אחד [נשהניח המת נשים רבות], כיון שנובעלה אחת מהן בעילה בשרה, או נחלצה חליצה מעלה - הותרו הכל, ונסתלקה זקת היבום [קשר היבום] מעליהן. ואם נבעלה אחת מהן בעילה פסולה, או נתן לה מאמר פסול - נאסרו כלן ליבום; וצריכה גט זו שנובעלה או שנתן לה המאמר, וצריכה אחת מהן חליצה להתייר לזר, שאין זקת היבום מסתלקת בבעילה פסולה. יב. נחלצה אחת מהן חליצה פחותה - הותרה להנשא לזר, זו שנובעלה. אבל צרתה אסורה עד שתחלץ גם היא, או עד שיחלצו כל האחין לראשונה שנובעלה החליצה הפחותה, שאין חליצה פחותה מסלקת זקת היבום מבית זה עד שתחזר על כל האחין, או עד שתחלץ כל אחת מהן.

יג. כל יבמה שנובעלה ליבמה, בין בעילה בשרה בין בעילה פסולה, ואפלו בעלה אחר שחלץ לה, בין הוא בין אחיו, בין לשם אישות בין לשם יבמות, ואפלו בעל צרתה אחר שבעל בעילה בשרה, בין הוא בין אחיו - הרי זה צריכה גט, שהרי נעשית אשת איש בבעילה. וכן כל יבמה שנתן לה מאמר, בין מאמר פשר בין מאמר פסול - הרי זה צריכה גט מפני המאמר, כמו שבארנו; ואחר כך יסור אסור המאמר. יד. כפר בארנו, שהגט אינו דוחה היבמה דחיה גמורה [להתייר לזר], וכן המאמר אינו קונה בה קנן גמור; אבל הבעילה קונה קנן גמור, והחליצה דוחה אותה דחיה גמורה. לפיכך גט אחר גט ביבמה, או מאמר אחר מאמר [כדלהגן] - מועיל; אבל בעילה אחר בעילה, וחליצה אחר חליצה - אין האחרונה מועלת כלום. וכן גט או חליצה אחר הבעילה אינם כלום.

טו. ביצד? יבם שנתן גט ליבמתו, וחזר ונתן גט לצרתה - הרי זה אסור בקרובות שתייהן. וכן שני יבמין שנתנו שני גטין ליבמה אחת זה אחר זה - הרי זה כגרושה לשניהן,

ב. ואלו שאין להן זקה כלל: סרים [מיו עקר] חמה [מלידה] ואנדרוגינוס [יש בו סימני זכרות ונקבות] – מפני שאין ראויין לולד [להוליד], ולא היתה להן שעת הכשר.

ג. ואלו מיבמין ולא חולצין: החרש והשוטה והקטן, מפני שאין בהן דעת לחלץ. וכשיבם החרש, אינו מוציא לעולם, מפני שבעילתו עושה אותה אשת איש גמורה, ואין גרושיו גרושין גמורין; וכן תשע שנים ויום אחד שיבם, אינו יכול לגרש עד שיגדיל, כמו שבארנו.

ד. ואלו חולצין ולא מיבמין: הספקות – כגון שהיתה ספק ערוה – ופצוע דבא [נפצעו ביציו] וזרות שפכה [נכרת גידו] וכיוצא בהן ממיני הסרים, והזקן ביותר שתשש פחו וכשל; ואם בעל סרים [שנסתורס בידו] – אדם – קנה, שהרי היתה להן שעת הכשר, ומוציא בגט, מפני שהוא אסור לבוא בקהל. והטמטום [שארין בו לא סימני זכרות ולא נקבות] חולץ ולא מיבם, מפני שהוא ספק; ואם נקרע [ננתח] ונמצא זכר – רצה חולץ, רצה מיבם. ושאר האחים – או חולצין או מיבמין.

ה. יש יבמות שהן ראויות לחליצה או ליבום; ויש יבמות שהן ראויות לחליצה, לא ליבום; ויש יבמות שאינן ראויות לא לחליצה ולא ליבום, ואין עליהן זקה כלל, ומתרות להנשא לזר.

ו. ואלו שמתיבמות ולא חולצות: החרשת והשוטה והקטנה, לפי שאין בהן דעת לקרות ולהבין; ואם רצה היבם לגרש את החרשת בגט אחר שיבעל אותה, הרי זה מגרש.

ז. ואלו חולצות ולא מתיבמות – אסורי לאוין, והשניות, ואסורי עשה, כמו שיתבאר. וכל אשה שהיא ספק מגרשת, חולצת ולא מתיבמת – שמה יפגע [יכשל] בערוה, שאשת אחיו שגורשה אסורה עליו משום ערוה. אבל מי שהיא מקדשת לאחיו בספק קדושין – הרי היא כשאר כל היבמות, וחולצת או מתיבמת; שאין כאן דבר לחוש לו. וכן אשת החרש וזקנה ועקרה, הרי הן כשאר כל היבמות – רצה חולץ, רצה מיבם; שזקנה ועקרה היתה להן שעת הכשר.

ח. ואלו הן שהן פטורות מן החליצה ומן היבום: אשת סרים חמה ואנדרוגינוס, ואשת ערוה [קרובה], שגאמר: "ולא ימחה שמו מישראל" – פרט לסרים חמה ואנדרוגינוס, ששקם מחוי, הואיל ואינן ראויין לולד מתחלת ברייתן, הרי הן כמיין בפני עצמן. "והנה הבכור אשר תלד" – פרט לאילנות, שאינה ראויה לולד מתחלת ברייתה. "לא תהיה אשת המת" – פרט לאשת שוטה קטן, מפני שאין להן אישות כלל. "ולקחה לו לאשה" – פרט לערוה, שאין לו בה לקוחין.

ט. כיצד? יבמה שהיא ערוה על יבמה [יבם שלה], כגון שהיתה אחות אשתו, או אמה, או בתה – הרי זו פטורה מן החליצה ומן היבום, ואין לו עליה זקה כלל, שגאמר: "ולקחה לו לאשה ויבמה" – מי שראויה ללקוחין וקדושין תופסין בה, היא שהיא זקוקה ליבם.

כג. קטנה ניתומה שהישיאיה [שראויה למאן] נדיה במיאון בבעלה כדי לבטל נישואיה, והחרשת – אף על פי שקדושי שתיקה מדברי סופרים כמו שבארנו – שני מיני קדושין הן: קטנה – יש לה קדושין כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר, וקדושיה תלויין [בספק] עד שתגדיל. וחרשת – תקנו לה נשואין כדי שלא תשאר פנויה לעולם [וקידושיה מדרבנו בלבד], לפיכך אם היו כל היבמות הבאות מבית אהר קטנות או חרשות – ביאתה של אחת מהן פוטרת את כלן. **כד.** היתה אחת חרשת ואחת קטנה – אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה. וכיצד תקנתן? מלמדין את הקטנה שתמאן, וכוונס את החרשת; ואם רצה לגרשה – כותב לה גט אחר שיבוא עליה, ותתר לזר.

כה. היתה אחת פקחת ואחת חרשת – ביאת הפקחת או חליצתה, פוטרת את החרשת; ואין ביאת החרשת פוטרת את הפקחת, שאין קדושיה אלא מדבריהן. וכן גדולה וקטנה – ביאת הגדולה או חליצתה פוטרת את הקטנה, ואין ביאת הקטנה פוטרת את הגדולה.

כו. היו שתיקה קטנות הראויות למאן, ובא היבם על אחת מהן, וחרש ובא הוא או אחיו על השניה – לא פסל את הראשונה; אבל מלמדין את השניה שתמאן, ויבם זה את יבמתו הקטנה שנבעלה תחלה.

כז. וכן הדין בקטנה וחרשת, שבא היבם תחלה על הקטנה, וחרש ובא הוא או אחיו על החרשת – לא פסל את הקטנה, והחרשת צריכה גט; שביאת הקטנה מעלה מביאת החרשת, שהקטנה ראויה לאחר זמן [כשתגדל תהיה מקודשת מדאורייתא]; לפיכך יבם הקטנה שנבעלה תחלה. **כח.** בא היבם תחלה על החרשת, וחרש ובא הוא או אחיו על הקטנה – פסל את החרשת; ומלמדין את הקטנה שתמאן, והחרשת יוצאה בגט.

כט. היו אחת פקחת ואחת חרשת, בא היבם על הפקחת, וחרש ובא הוא או אחיו על החרשת – לא פסל את הפקחת, והחרשת צריכה גט. בא היבם על החרשת, וחרש הוא או אחיו ובא על הפקחת – פסל את החרשת, והחרשת יוצאה בגט, והפקחת בגט וחליצה.

ל. היו גדולה וקטנה, בא על הגדולה, וחרש הוא או אחיו ובא על הקטנה – לא פסל את הגדולה; ומלמדין את הקטנה שתמאן. בא על הקטנה, וחרש ובא הוא או אחיו על הגדולה – מלמדין את הקטנה שתמאן; ויבם הגדולה, שבעילתה קונה קנן גמור.

יום שני י' שבט ה'תש"ע

הלכות יבום וחליצה פ"ק ו

א. יש אחים שהן ראויין ליבום או לחליצה; ויש אחים שאינן ראויין, לא ליבום ולא לחליצה, ואין להן זקה [קשר ליבמה] כלל, אלא יבמתו מתרת לזר. ויש אחים שהן ראויין לחליצה, ואינן ראויין ליבום; ויש אחים שהן ראויין ליבום, ואינן ראויין לחליצה.

והשנייה, מפני שהיא צרתה. וכן הדין בצרת צרתה עד סוף העולם – שכל אשה שאין לו עליה זקה, באסור אשת אח עומדת לעולם.

טז. וכן אשת אחי שלא היה בעולמו [שנולד אחר שמת], הואיל ואין לו עליה זקה – שנאמר: "פי ישובו אחים יחדיו", עד שישובו שניהן בעולם. ואם לא היה ביניהן ישיבה בעולם – הרי זו ערוה עליו לעולם משום אשת אח, ופוטרת צרתה. **יז.** כיצד? ראובן שמת והניח אשה, ונפלה לפני שמעון, ואחר שמת ראובן נולד לוי, בין שנולד קדם שיבם שמעון אשת ראובן בין שנולד אחר שיבמה – הרי אשת ראובן ערוה על לוי לעולם; לפיכך אם מת שמעון ונפלה זו וצרתה לפני לוי – שתייהן פטורות מן החליצה ומן היבום. **יח.** עשה שמעון מאמר [קידושי כסף כתקנת חכמים קודם יבום] ביבמתו אשת ראובן, ומת קדם שיבס אותה – הרי לוי חולץ לצרתה, ולא מיבם; שאין המאמר קונה ביבמה קנן גמור, כמו שבארנו.

יט. אשה שזנת תחת בעלה ברצון ובעדים, ומת קדם שיגרשנה, ונפלה לפני יבם – הרי היא פטורה מן החליצה ומן היבום וכן צרתה, כאלו היה היתה ערוה על היבם; מפני שטמאה כתיבה בה בעריות, שנאמר: "והיא נטמאה". אבל שוטה [שקניא לה בעלה שלא תיטור עם פלוני ונסתרה עימו] שמת בעלה קדם שישקנה מי המרים [הבודקים אם זינתה], או שאינה בת שתייה [כגון ארוסה] אלא בת גרושין – הרי זו חולצת ולא מתיבמת; ואם היתה לה צרה – הרי צרתה מתרת, וחולצת או מתיבמת.

כ. וכן שתי יבמות הבאות מבית אחד, שהיתה האחת מהן שניה על היבם, או מחיבי לאוין, או מחיבי עשה, או אילונית [עקרה] – הרי צרתה מתרת, וחולצת או מתיבמת. אבל החולץ ליבמתו, והלכה אחות חלוצתו, או אמה, וכיוצא בהן ונשאת לאחיו, ולו אשה אחת, ומת ונפלו שתייהן לפניו – כשם שקרובת חלוצתו אסורה עליו, כך צרתה אסורה; והרי שתייהן כשניות לו, וחולצות ולא מתיבמות. ומפני מה אסרו צרת קרובת חלוצתו? מפני שמתחלפת בצרת חלוצתו [ויאמרו צרת חלוצתו נשא].

כא. שתי יבמות הבאות מבית אחד, שהאחת מהן ערוה על היבם, והרי הערוה אילונית – צרתה מתרת, וחולצת או מתיבמת: הואיל והאילונית אינה בת יבום – הרי זו כמו שאינה, ונפלה זקתו על צרתה בלבד. וכן אם גרש אחי את הערוה או מאנה בו [נשיתנה קטנה, שדי לה במיאון לבטל נישואיה] קדם שימות, או שמתה בחיי בעלה, ואחר כך מת אחי – הרי צרתה מתרת, וחולצת או מתיבמת; ואין אומרים: 'הואיל ונעשית צרה לערוה שעה אחת, תאסר לעולם', שאין הצרה אסורה, עד שתהיה צרת ערוה בשעת נפילה ליבום.

כב. היתה זו שהיא ערוה על היבם מקדשת לאחיו שמת בספק, או מגרשת ממנו בספק, או שהיתה קטנה הראויה למאן ולא מאנה באחיו בחייו, אף על פי שמאנה ביבם – צרתה חולצת ולא מתיבמת.

י. היתה היבמה אסורה על יבמה אסור לאו, או אסור עשה, או שהיתה שניה – הרי זו חולצת ולא מתיבמת. ומפני מה צריכה חליצה? מפני שיש בה לקוחין; הואיל וקדושין תופסין בהן, הרי הן זקוקות ליבם. ומן הדין היה שיתבכמו, שהיבום מצות עשה, וכל מקום שאמה מוצא עשה ולא תעשה, יבוא עשה וידחה את לא תעשה; אבל חכמים גזרו, שלא יתיבמו חיבי לאוין ולא שניות – גזרה שמא יבוא עליה ביאה שניה, והרי ביאתה אסורה ואין שם מצוה, שאין מצות עשה אלא ביאה ראשונה בלבד. לפיכך, אם עבר ובעל יבמתו האסורה משום לאו או משום עשה, ואין צריך לומר שניה [היינו ערוה מדרבנן] – הרי זה קנה קנן גמור, ומוציאה בגט; והיא וכל צרותיה מתרות לזר, שהרי נפטרו. **יא.** ויבמה שהיא אלמנה מן הנשואין, ובא עליה כהן גדול – לא נפטרה צרתה, שאין עשה [מצות יבום] דוחה את לא תעשה ועשה [איסור אלמנה לכהן ג], והואיל ולא קנה מן התורה קנן גמור, לא התרה צרתה לזר עד שתחליץ.

יב. היתה היבמה ערוה על בעלה, כגון שעבר או טעה ולקח אחותו מאביו, ונפלה לפני אחיו – אין זו [נחשבת] אשתו [של המת], שאין קדושין תופסין בה, ואינה לא בת יבום ולא בת חליצה; ואם היתה לה צרה, חולצת או מתיבמת. ואם היתה זו שהיא ערוה על הבעל מתרת ליבם, ורצה היבם לשא אותה וליבם צרתה – הרשות בידו.

יג. היתה היבמה אסורה על בעלה משום לאו, או משום עשה, או שהיתה שניה לבעל, ולא היתה אסורה על היבם מצד מאלו הצדדים – הרי זו מתרת ליבם; חוץ ממחזיר גרושתו משנשאת ומת – שהיא חולצת ולא מתיבמת. וכן יבמה שהיא ספק ערוה על היבם, או ספק ערוה על בעלה – הרי זו חולצת ולא מתיבמת. לפיכך, מי שקדש אשה בספק קדושין, ואחר כך מת אחי שהיה נושא אחותה, ונפלה לו ליבום שהיא ספק אחות אשתו – הרי זו חולצת ולא מתיבמת; ומוציא את אשתו בגט מספק. ושתייהן אסורות עליו: יבמתו, מפני שהיא ספק ערוה; וארוסתו, מפני שהיא ספק קרובת חלוצתו, שהיא כשניה, כמו שבארנו.

יד. מי שמת אחיו והניח שתי נשים, האחת אסורה עליו משום ערוה, והשנייה אינה ערוה – כשם שהערוה פטורה מן החליצה ומן היבום, כך צרתה פטורה; ולא נפלה לו זקה על בית זה כלל, שנאמר: "אשר לא יבנה את בית אחיו" – בית שיש לו לקוחין באיזו מהן שירצה, הוא שיש לו עליו זקה; ובית שמקצתו אינו יכול לבנותו, שהרי אין לו בו לקוחין – אינו בונה אפילו מקצתו שהוא מתר. ונמצאת צרת הערוה ערוה עליו משום אשת אחיו – שהרי אין לו עליה זקה.

טו. לפיכך ראובן שמת והניח שתי נשים, האחת ערוה על שמעון ושתייהן ראיות ללוי – אין לשמעון זקה על בית זה, והרי שתייהן תחת זקת לוי; יבם לוי האחת מהן שהיא צרת ערוה של שמעון, והיתה לו אשה אחת, ומת לוי ונפלו שתייהן לפני שמעון – שתייהן פטורות מן החליצה ומן היבום משמעון: האחת, מפני שהיתה צרת ערוה;

נודע איזה מקן מת ראשון - הואיל ואי אפשר ליבם שתיקן, ויהי זקה [רשות וקשר היבם] נפלה על שתיקן - שתיקן חולצות ולא מתקבמות; ואפלו היתה אחת מקן אסורה על היבם משום שניה [ערוה מדבנן], או מחיבי עשה, או מחיבי לאוין - הרי אלו חולצות ולא מתקבמות. אבל אם היתה אחת מקן ערוה עלי, כגון שהיתה אם אשתו, או בתה - הרי אחותה מתרת לו, ורצה חולץ רצה מיבם; שהרי לא נפלה זקתו על שתיקן, שאין זקה על הערוה.

ב. היתה אחת מקן אסורה על יבם זה משום ערוה, והאחרת אסורה על היבם השני משום ערוה - האסורה לזה מתרת לאחיו, והאסורה לזה מתרת לאחיו, שהרי נפלה זקת כל אח מהן על המתרת לו בלבד; ורצה חולץ לזו המתרת לו, רצה מיבם.

ג. מת אחד מן האחין, ונפלה אשתו ליבום, ואחר כך מת שני, ונפלה אשתו שהיא אחות הראשונה ליבום, ויהי שתיקן קבמות - שתיקן חולצות ולא מתקבמות, כמו שבארנו.

ד. מתה האחרונה - חזרה הראשונה להתרה, וחולצת או מתקבמת. מתה הראשונה - הרי האחרונה באסורה עומדת, וחולצת ולא מתקבמת: שהרי לא היתה ראויה ליבום בשעת נפילתה. וכן אם קדם אחד מן האחים וחולץ לאחרונה - התרה הראשונה לשאר האחים; שהרי הזקה שאסרה אותה, הסיירה אחיו בחליצתו.

ה. וכן אם היתה הראשונה ערוה על אחד מהן, וקדם ויבם את האחרונה שהיא מתרת לו - התרה הראשונה לשאר האחים; שהרי האחרונה שאסרה אותה עליהם, נתיבמה למתרה לה. אבל אם היתה האחרונה היא שאסרה על אחד מהן בלבד משום ערוה, הרי הוא מיבם לראשונה. ושאר האחים אסורין בשתיקן, וחולצין ולא מיבמין כמו שבארנו; ואם קדמו ויבסו כל אחד אחת מן האחיות, מוציאין מידן. ו. שלשה אחים, שנים מהן נשואין לשתי אחיות, מת אחד מבצלי אחיות, ועשה השלישי ביבמתו מאמר [קידשה בבסו] כתקנת חכמים לפני היבום, ואחר כך מת בעל האחות השני, ונפלה האחות השנייה לפני האח השלישי - הרי זה נותן גט לבצלת המאמר וחולץ לה, וחולץ לאחותה האחרונה, כדי להתירן לזר.

ז. מת זה שעשה המאמר, והיתה לו אשה אחרת, ונפלו שתיקן לפני בעל האחות - בצלת המאמר פטורה מן החליצה ומן היבום, שהרי היא אחות אשתו; והאשה האחרת, חולצת ולא מתקבמת, שאין המאמר קונה קנן גמור עד שיפטור את הצרה.

ח. אחד מן היבמין שקדש אחות ביבמתו - אומרין לו: 'המתן ואל תגרשנה ואל תשאנה עד שייבם אחיד, או יחלץ, ליבמה זו הזקוקה לכלכם'. חלץ לה אחיו, או יבמה, או שמתה היבמה - הרי זה יבסו ארוסתו; מתו אחיו כלם - מוציא את ארוסתו בגט, ויבמתו בחליצה. ואם מתה ארוסתו, בין שמתה קדם מיתת האחים בין שמתה לאחר מיתתן - חזרה היבמה להתרה, ורצה מיבם רצה חולץ.

כג. הלכה צרת הערוה ונשאת לאחר, ואחר כך נמצאת הערוה אילנית - תצא הצרה מבצלה ומיבמה; וצריכה גט מבצלה וחליצה מיבמה כדי להתירה לשוק [לכל העולם].

כד. יבם שיבם הצרה מפני שדמו שהערוה אילנית, ונמצאת הערוה שאינה אילנית - תצא מיבמה בגט, והולד ממזר.

כה. שלשה אחים, שנים מהן נשואין לשתי אחיות, ואחד נשוי נכרית - מת הנשוי נכרית, ואחר כך מת אחד מבצלי אחיות - הרי הנכרית חולצת ולא מתקבמת, מפני שהיא צרת אחות אשתו, בזקת אחיו שמת אחריו. ולא עוד, אלא אפלו גרש האחד מבצלי אחיות את אשתו אחר שמת הנשוי נכרית, ומת המגרש - הרי הנכרית חולצת ולא מתקבמת, הואיל ונעשית צרת אחות אשתו בזקה שעשה אחת; שאם תתיבם, שמא יבואו ליבם אותה ואפלו לא גרש זה שמת אחרון את אשתו.

כו. ומפני מה לא גזרו דבר זה בנשואין, שהרי צרת ערוה בנשואין, אם גרש את הערוה ומת - צרתה מתרת ליבם, כמו שבארנו? מפני שאסור צרת הערוה בנשואין ידוע לכל, ואין באין להתיר הצרה אם לא גרש הערוה; ואסור צרת ערוה בזקה אינו ידוע לכל, ובאין להתיר הצרה ואפלו לא נתגרשה הערוה.

כז. שלשה אחים נשואין שלש נשים נכריות, ומת אחד מהן, ועשה השני מאמר [קידושי 99] ביבמתו, ומת קדם שיבסו, ונפלו שתיקן לפני היבם - הרי אלו חולצות ולא מתקבמות; מפני שבצלת המאמר עליה זקת שני יבמין, ונמצאת כאלו היא אשת שני מתים; ודרשו חכמים ואמרו: "אשת המת", לא אשת שני מתים. לפיכך, כל אשה שעליה זקת שני יבמין, חולצת ולא מתקבמת, וכן צרתה; ואסורין מדברי סופרים.

כח. ומפני מה לא יחלץ לבצלת המאמר שעליה זקת שני יבמין, ויבם צרתה? גזרה, שלא יאמרו: 'שתי יבמות הבאות מבית אחד, אחת חולצת ואחת מתקבמת'; וליפיקך אסרו אף צרתה.

כט. עשה מאמר ביבמתו, ונתן גט למאמרו, ומת - חזרה להתרה, שהמאמר שאסרה הרי בטלו [ע"י הגט]; ורצה חולץ לה, רצה מיבם.

ל. בן תשע שנים יום אחד שבא על יבמתו, ומת כשהוא קטן, ונפלה פעם שנייה לפני אחיו הגדול - הרי זו חולצת ולא מתקבמת; שביאת בן תשע כמאמר מן הגדול, כמו שבארנו, ונמצא עליה זקת שני יבמין.

לא. מי שחציה שפחה וחציה בת חורין, שנתקדשה לראובן ונתפתרה, וחזרה ונתקדשה לשמעון, ומתו שניהם - מתקבמת ללוי, ואינה אשת שני מתים; אם קדושי ראובן קדושין, אין קדושי שמעון כלום; ואם קדושי שמעון קדושין, אין קדושי ראובן כלום.

יום שלישי י"א שבט ה'תש"ע

הלכות יבום וחליצה פרק ז

א. שנים מן האחים נשואין לשתי אחיות, ומתו שניהן, ולא

יז. שני אחים אחד פקח ואחד חרש, נשואין לשתי אחיות פקחות, או אחת חרשת ואחת פקחת, ובראי הפקחת היא אשת הפקח - מת החרש - תצא אשתו, משום אחות אשה. מת הפקח - הואיל ונשואי הפקח שמת נשואין גמורין וזקת זה החרש גמורה [מן התורה], ונשואי החרש אינם נשואין גמורין - הרי זה מוציא את אשתו בגט, מפני שאחותה זקוקה לו; ואשת אחי הפקח אסורה לעולם, שאינו יכול לזכור מפני אחותה, ולא יחליץ, מפני שהוא חרש.

יח. ולמה גזרו חכמים שיוציא זה החרש אשתו החרשת, והם אינן בני חייב, אלא הרי הן קטנות אוכל נבלות, שאין בית דין מצוין להפרישו? אמרו חכמים: אם תשב אשתו עמו, נמצאת אחותה נשאת לזר, ויאמרו: נפטר משה אחות אשה; לפיכך מוציא החרש אשתו בגט, כדי שתהיה אחותה אסורה לעולם.

יט. וכן שני אחים פקחין נשואין לשתי אחיות, אחת פקחת ואחת חרשת - מת בעל החרשת, תצא משום אחות אשה. מת בעל הפקחת, מוציא את אשתו החרשת בגט, ואת אשת אחי בחליצה, מפני שהוא פקח ויכול לחליץ.

כ. שני אחים, אחד פקח ואחד חרש, והחרש נשוי שתי נשים פקחות, אחת מהן ערוה על הפקח, ומת החרש - שתייהן פטורות על כל פנים: אם נשואי הערוה נשואין, הרי השניה צרחה ופטורה; ואם אין נשואי הערוה נשואין, כך לא יהיו נשואי צרחה נשואין.

כא. היתה בתו וכיוצא בה חרשת, ונשואה לאחיו הפקח - צרחה חולצת ולא מתבטלת; שאין נשואי החרשת גמורין. כב. כל מקום שאמרנו בהלכות אלו 'שתי אחיות' - אחד שתי אחיות, או אשה ובתה, או אשה ובת בנה, וכיוצא בה; ענין הדברים - שהן שתי נשים שהאחת מהן ערוה עם האחרת, ואי אפשר לשא שתייהן משום ערוה. וכן כל מקום שנאמר 'אחות אשתו', או 'אחות יבמתו' - אחד אחותה, או אמה, או בתה; ענין הדברים - אחת מקרובותיה שהן ערוה עמה.

יום רביעי י"ב שבט ה'תש"ע

הלכות יבום וחליצה פרק ח

א. מי שקדש אחת משתי אחיות, ואין ידוע איזו מהן קדש, ומת, ולו אח אחד - חולץ לשתייהן, כדי להתיירן לאחרים. הרי לו שני אחין - אחד חולץ לאחת מהן בתחלה, והשני מיבם לשניה על כל פנים: אם זו היא שקדש אחיו, הרי יבם אותה; ואם אינה אשת אחיו, הרי נשא אשה משאר הנשים, ואחותה שהיתה אשת אחיו, כבר נחלצה. אבל לא יבם האחת תחלה - שמא האחרת היא אשת אחיו, ונמצא שנשא קרובת זקוקתו; קדמו שני האחים וכןסו שתי היבמות - אין מוציאין מיבם.

ב. שנים שקדשו שתי אחיות, זה אינו יודע איזו קדש, וזה אינו יודע איזו קדש, ומתו שניהן - לזה אח ולזה אח - זה חולץ לשתייהן, וזה חולץ לשתייהן. לזה אח אחד ולזה שנים - התייר, חולץ לשתייהן בתחלה; והשנים, אחד חולץ ראשון,

ט. שלשה אחים, שנים מהן נשואין לשתי אחיות, ויש לכל אחת משתייהן צרה, ומתו הנשואין את האחיות, ונפלו האחיות וצרותיהן ליבום - אם חלץ לצרות, נפטר אחיות; אבל אם חלץ לאחיות, לא נפטר צרותיהן עד שייחלצו הצרות; מפני שחליצת אחיות חליצה שאינה מעלה (כי אינו ראוי להתייר), וחליצה שאינה מעלה אינה פוטרת את הצרה, כמו שבארנו.

י. ונראה לי, שפך הדין בשתי יבמות הבאות מבית אחד, והאחת מהן אסורה על יבמה משום שניה וכיוצא בה, או מחיבי לארין, או מחיבי עשה - שאם חלץ לאסורה נשחליצתה פחותה, לא התרה צרחה; חלץ לצרה, התרה האסורה.

יא. שלשה אחים, שנים מהן נשואין שתי אחיות, והשלישי נשוי נכרית, מת אחד מבצלי אחיות, ויבם הנשוי נכרית את אשתו, ואחר כך מתה אשתו של שני, ואחר כך מת השלישי, ונפלו שתי נשוי לפני השני שאין לו אשה - הרי אלו פטורות מן החליצה ומן היבום: האחת, מפני שהיתה אחות אשתו בשעה שמת אחיו הראשון, נאסרה עליו לעולם משום אשת אח, כדין אשת אחיו שלא היה בעולמו; והנכרית, משום צרחה.

יב. וכן שני אחים נשואין לשתי אחיות, ומת אחד מהן, ואחר כך מתה אשתו של שני - הרי זו אסורה עולמית, הואיל ונאסרה עליו שעת נפילה. אבל המגרש את אשתו והחזירה ומת - הרי זו מתרת ליבם; ואף על פי שהרי נאסרה עליו בחיי אחיו בשעה שגרשה, הרי חזרה להתרה, וכשמת אחיו - בהתרה היתה עומדת.

יג. קטנה שהשיאה אביה, וגרשה בעלה, והחזירה ומת, ועדין היא קטנה - הרי זו אסורה ליבם; מפני שגרשיה גרושין גמורין, שהרי אביה השיאה; ואין חזרתה (שנישאת בשנית) חזרה גמורה, שאין קדושי קטנה גמורין, כמו שבארנו.

יד. והוא הדין למגרש פקחת, ונתחרשה, והחזירה ומת, והניחה חרשת - שהיא אסורה ליבם, ואינה חולצת ולא מתבטלת. וצרת קטנה זו, או חרשת זו - חולצת או מתבטלת. ואם החזירה כשהיא קטנה וגדלה או חרשת ונתפקחה אצלו, ואחר כך מת - הרי זו מתרת ליבמה.

טו. שני אחים נשואין לשתי אחיות, היו שתייהן קטנות הראויות למאן [שדי במיאונן לבטל נישואיהן] או חרשות, ומת אחד מהן - תצא משום אחות אשה, ופטורה מן החליצה ומן היבום. היו אחת גדולה ואחת קטנה, ומת בעל הקטנה - תצא משום אחות אשה; מת בעל הגדולה - מלמדין את הקטנה שתמאן בבעלה, ותהיה גדולה זו מתרת ליבמה.

טז. שני אחים חרשין נשואין לשתי אחיות פקחות, או חרשות, או אחת פקחת ואחת חרשת, וכן שתי אחיות חרשות נשואות לשני אחים פקחין, או חרשין, או אחד פקח ואחד חרש, ומת אחד מהן - אשתו פטורה מן החליצה ומן היבום, משום אחות אשה; שהרי אין נשואי אחד משניהן נשואין גמורין.

י. חמש נשים שהיה לכל אחת מהן בן ידוע, ונתעברו חמשותף וילדו כאחת במחבואה, ונתעברו הולדות והגדילו התעברות, ונשאו נשים ומתו החמשה האנשים, ונפלו חמש הנשים לפני החמשה הבנים הנדאין, שאין אחד מהן יודע איזו היא אשת אחיו - כיצד תפנקת? ארבעה מהן חולצין לאחת תחלה, והחמישי ישא זו שנחלצה ארבע חליצות על כל פנים.

יא. כיצד? אם אשת אחיו היא, הרי יבם אותה; ואם אינה אשת אחיו - הרי היא אשת אח אחד מהארבעה, והרי חלצו לה ארבעתן תחלה. וכן השנייה - חולצין לה ארבעה, והאחד מן הארבעה זה שנשא הראשונה, והחמישי ישאנה. עד שנמצאו הבנים החמשה נשאו החמש נשים, אחר שנחלצה כל אחת מהן ארבע חליצות.

יב. ולעולם הזה בכל הספקות בעקרים אלו; שכל מי שנסתפק לך שמא בת חליצה היא לאיש זה או אינה צריכה לחליצה ממנו - אינה נותרת להנשא לזר, עד שיהלץ לה אותו האיש; וכל מי שנסתפק לך שמא ביאתה אסורה על איש זה, בין מדברי תורה בין מדברי סופרים - אינה מתגיבמת לו. וכל שנחלצה חליצה מעלה או נבעלה בעילה כשרה - התרה צרתה לזר.

יג. ועל דרך זו תבין ותורה בכל הספקות שיארכו לענין יבום וחליצה, שהרי באנו כל העקרין שצליהן תסמוך. ונדע מי הוא שחולץ, ומי הוא שמיבם, ומי היא הפטורה מן החליצה ומן היבום, ומי היא הראויה ליבום.

ברוך רחמנא דסייען

יום חמישי י"ג שבט ה'תש"ע

הלכות נערה בתולה

יש בכללן חמש מצוות - שלש מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לקנס המפתה; (ב) שישא האונס אנוסתו; (ג) שלא יגרש האונס; (ד) שתשב אשת מוציא שם רע תחת בעלה לעולם; (ה) שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות נערה בתולה פרק א

א. מי שפתה בתולה, קונסין אותו משקל חמשים סלעים של כסף מזקק [טהור]; וזה הוא הנקרא 'קנס'. וכן אם אנס אותה. וקנס זה - מצות עשה של תורה, שנאמר: "ונתן האיש השכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף".

ב. ואיזה הוא מפתה ואיזה הוא אונס? מפתה - לרצונה; ואונס - שכא עליה בעל כרחה. כל הנבעלת בשדה - הרי זו בחזקת אנוסה, ונדנין בו דין אונס, עד שיעידו העדים שברצונה נבעלה. וכל הנבעלת בעיר - הרי זו בחזקת מפתה, מפני שלא יצקה, עד שיעידו עדים שהיא אנוסה, כגון ששלף חרב ואמר לה: 'אם תזעקי, אהרג אותך'.

ג. המפתה שלא רצת להנשא למפתה, או שלא רצה אביה לתנה לו, או שלא רצה הוא לכנס - הרי זה נותן קנסה,

והשני מיבם. ואם קדמו וכןסו - אין מוציאין מידם, ואפלו היו כהנים; שהחליצה שחלץ היחיד, מספק חלץ; והחלוצה אסורה לכהן מדברי סופרים, ובספק חלוצה לא גזרו.

ג. הרי לזה שני אחים ולזה שני אחים - אחיו של זה חולץ לאחת, ואחיו של זה חולץ לאחת; ואחר כך האח השני של זה מיבם חלוצתו של זה, והאח השני של זה מיבם חלוצתו של זה. קדמו שני אחים וחלצו לשתייהן - לא ייבמו שני האחים האחרים; אלא אחד חולץ בתחלה, ואחיו מיבם לשניה. ואם קדמו וכןסו, אין מוציאין מידן. ד. האשה שהיו לה בנים, והיו לכלתה בנים, ונתעברה האשה ונתעברה בלתי, וילדו שתייהן במחבואה אחת, ונתעברו שני הילדים, והגדילו התעורבות ונשאו נשים ומתו - כיצד הן נותרות? בני הפלה חולצין לשתייהן תחלה, ולא מיבמין - שכל אחת משתייהן ספק שהיא אשת אחיו ותהיה מתרת לו, ספק שהיא אשת אחי אביו והיא ערוה עליו. אבל בני הזקנה, או חולצין או מיבמין: שאם היא זו אשת אחיו, הרי יבמה; ואם היא אשת בן אחיו, מתרת היא לו - שפכר נחלצה.

ה. מתו הבנים הידועים [הוודאיים] של זקנה ושל פלטה, והרי בני התעורבות קמין - בני התעורבות לנשי בני הזקנה, חולצין ולא מיבמין; שהיא ספק אשת אחי אביו, שהיא ערוה עליו. ולנשי בני הפלה - אחד חולץ בתחלה, ואחד מיבם על כל פנים: אם בן הפלה הוא זה שחלץ תחלה, הרי חלץ אשת אחיו, והשני מן התעורבות הוא בן הזקנה, ומתו לו לשא אשת בן אחיו אחר שנחלצה מיבמה; ואם זה שחלץ תחלה הוא בן הזקנה, הרי חלץ לאשת בן אחיו ולא עשה כלום, והשני מן התעורבות הוא בן הפלה, והרי יבם אשת אחיו.

ו. מי שלא שקה אחר בעלה שלשה חדשים, ונשאת וילדה, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון, והיו לה בנים מן הראשון ומן השני - אם מת זה הבן הספק - בני הראשון ובני האחרון חולצין לאשתו, ולא מיבמין; שכל אחד מהן שיכזב ליבם, שמא אינו אחיו מאביו; והרי הוא אחיו מאמו בודאי, ואשת אחיו מאמו אסורה על האדם לעולם משום ערוה. וכן זה הבן הספק - חולץ לנשותיהן [של הוודאיים] ולא מיבם.

ז. היה בן לראשון ובן לשני, שלא מאשה זו שנשאת בתוך זמן [ג' חודשים], ומת אחד מהן - הרי זה הבן הספק חולץ לאשת זה שמת או מיבם; שאם אחיו מאביו הוא, הרי יבם את אשתו; ואם אינו אחיו מאביו - הרי אין ביניהן אחרה [קשר אחים] כלל, לפיכך מתו לו לשא את אשתו.

ח. מת הבן הספק - אחד משני הבנים הנדאין חולץ לאשתו תחלה, והשני מיבם על כל פנים: אם אחיו הוא, הרי יבם את אשתו; ואם אינו אחיו וכן האב האחר הוא, הרי נחלצה מאחי בעלה.

ט. מי שהלך בעלה למדינה ושמעה שמת ונשאת, ואחר כך בא הבעל הראשון, ומתו שניהן, לזה אחים ולזה אחים - אחיו של זה ואחיו של זה, חולצין ולא מיבמין.

יב. היתה מחיבי עשה או שניה וכיוצא בה שאסורה מדברי סופרים - בין התרו בו בין לא התרו בו, חיב בקנס; שאין כאן מלקות.

יג. היתה מחיבי מיתת בית דין, כגון בתו ואשת בנו וכיוצא בהן - בין התרו בו, בין לא התרו בו - פטור מן הקנס, שנאמר [גבי נוגף אשה הרה ומת עוברת]: "ולא יהיה אסון - ענוש יענש", הא אם היה שם אסון [שמתה האשה], אין שם ענש [אינו משלם דמי הולד]; ואף על פי שהריגת האשה בשנגה, שהרי לא נתפנונו לה, שנאמר: "כי יצאו אנשים, ונגפו אשה הרה" - הא למדת שלא חלק באסון בין שוגג למזיד לפטור מן התשלומין. והרי הוא אומר: "מכה נפש בהמה ישלמנה, ומכה אדם יומת" - מה מכה נפש בהמה, לא חלק בו בין שוגג למזיד לחיבו בתשלומין, אף מכה נפש אדם, לא חלק בו בין שוגג למזיד לפטור מן התשלומין. יד. והוא הדין לכל עברה שיש בה מיתת בית דין, שאין בה תשלומין.

טו. בא עליה ומתה - הרי זה פטור מן הקנס, שנאמר: "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה", לא לאבי המתה; והוא שתמות קדם שתעמד בדין.

יום שישי י"ד שבט ה'תש"ע

הלכות נערה בתולה פרק ב

א. חמשים כסף של קנס, הם דמי הנאת שכיבה בלבד. וחיב המפתה לתן בשת ופגם, יתר על הקנס הקצוב בתורה; יתר עליו האונס, שהוא נותן את הצער; שהנבעלת ברצונה אין לה צער, ואונסה יש לה צער; וכן הוא אומר באונסה: "תחת אשר ענה".

ב. נמצא המפתה משלם שלשה דברים: קנס, ובשת, ופגם; והאונס, ארבעה: קנס, ובשת, ופגם, וצער.

ג. קנס, שוה בכל; אחד הבא על בת כהן גדול, ואחד הבא על בת גר או ממזרת - קנסה חמשים כסף. אבל הבשת והפגם והצער - אינן שוין בכל, וצריכין שומא [הערכה].

ד. כיצד שמין הבשת? הכל לפי המביש והמתביש - שאינו דומה המביש נערה חשוכה וממשיפה מיהסה, למביש קטנה עניה בזויה; ואינו דומה המתביש מאדם חשוב וגדול, למי שבישו אחד מן הנבלים וקל מן הקלים.

ה. ולפי זה, רואין הדינין מעלתה ומעלתו; ושמן פמה קמון ראוי לאביה ולמשפחתה לתן [כמה היו מוכנים לתת כדי ש-] ולא יארע להן דבר זה מאדם זה, וכמוהו [כסכום הזה] חיב לשלם.

ו. פגם, לפי יפיה - רואין אותה כאלו היא שפחה נמכרת בשוק, פמה היא שוה בעולה וכמה היתה שוה בתולה, כשאדם רוצה לקנות שפחה בתולה לתנה לעבדו שהוא רוצה בהנחתו וטובתו; ורואין פמה פתחה, וישלם. צער - לפי קטנותה ובגין גופה ולפי שניו וגופו; ואומדין פמה האב רוצה לתן ולא תצטער זו מזיה, ויתן.

ז. המפתה - נותן בשת ופגם מיד, ואינו נותן את הקנס אלא אם כן לא נשאה, שנאמר: "ואם מאן ימאן אביה

והולך; ואין כופין אותו לכנס. ואם רצו ויכנסו - אינו משלם קנס, אלא כותב לה כתובה כשאר הבתולות. אבל האנוסה שלא רצתה היא או אביה להנשא לאונס - הרשות בידם, ונותן קנס. רצתה היא ואביה ולא רצה הוא - כופין אותו וכוונס ונותן קנס, שנאמר: "ולו תהיה לאשה", הרי זו מצות עשה - אפלו היא חגרת או סומה או מצרעת, כופין אותו לכנס. ואינו מוציא לרצונו לעולם, שנאמר: "לא יוכל שלחה כל ימיו" - הרי זו מצות לא תעשה.

ד. ואין לה כתובה - שלא תקנו חכמים כתובה לאשה אלא כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה, וזה אינו יכול להוציאה. ה. היתה אנוסה זו אסורה עליו - אפלו מחיבי עשה, ואפלו שניה [אסורה עליו מדברין] - הרי זה לא ישאנה; וכן אם נמצא בה דבר זמה [שזנתה] אחר שכנסה, הרי זה יגרשנה - שנאמר: "ולו תהיה לאשה", אשה הראויה לו.

ו. כהן גדול שאנס בתולה או שפחה אותה - הרי זה לא יכנס, מפני שהוא מצוה לשא את הבתולה, ובשעה שישא זו, אינה בתולה; ואם כנס, יוציא בגט.

ז. אף על פי שנאמר באונס: "לא יוכל שלחה" - בין שקדמו [מצות -] עשה, שנאמר: "ולו תהיה", הרי נתקו לעשה [ננתה התורה אפשרות לתקן הלאו]; ונמצאת זו מצות לא תעשה שנתקה לעשה, שאין לוקין עליה אלא אם לא קיים עשה שבה, כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין. לפיכך אונס שעבר וגרש - כופין אותו להחזיר, ואינו לוקה; מתה גרושתו קדם שיתזוניה, או שנתקדשה לאחר, או שהיה כהן שאסור בגרושה - הרי זה לוקה; שהרי עבר על לא תעשה, ואינו יכול לקיים עשה שבה.

ח. אין האונס או המפתה חיב בקנס, עד שיבוא עליה בדרך, ובעדים; ואינו צריך התראה. ומאימתי יהיה לבת קנס? מאחר שלש שנים גמורות, עד שתבגר. נבעלה בתוך שלש שנים, אין ביאתה ביאה; בא עליה משבגרה, אין לה קנס - שנאמר: "נערה בתולה", לא הבוגרת.

ט. ואחת שיש לה אב, או שאין לה אב - יש לה קנס. ואלו שאין להן קנס: הבוגרת, והממאנת [קטנה יתומה שמיאנה בנישואין שהיא יאה], והאילונית [עקרה], והשוטה, והתגרשת, ומי שיעצא עליה שם רע בילדותה ובאו שנים והעידו שתבעה אותן לזנות עמה, והמתגרשת מן הנשואין ועדין היא נערה בתולה. אבל המתגרשת מן הארוסין - אם נאנסה, יש לה קנס; ואם נתפתה, אין לה קנס.

י. הגיורת, והשבויה, והמשחררת [שפחה כנענית שנשתחררה] - אם נתגירה ונפדית ונשתחררה והיא בת שלש שנים או פחות - יש לה קנס. ואם היתה בת שלש שנים ויום אחד כשנתגירה או כשנפדית או כשנשתחררה, אין לה קנס; הואיל וביאתה ביאה, הרי הן כבעולות.

יא. היתה בתולה זו אסורה על האונס או המפתה - אם היתה מחיבי ברתות, כגון אחותו ודודתו והנדה וכיוצא בהן, או שהיתה מחיבי לאוין - אם התרו בו, הרי זה לוקה ואינו משלם קנס; שאין אדם לוקה ומשלם. ואם לא היתה שם התראה - הואיל ואינו חיב מלקות, הרי זה משלם קנס.

לבוא עליה בחנם, שיש לאדם למחל ולתן ממונו לכל מי שירצה; לכה נאמר: "אל תחלל את בתך להזנותה". שנה שחיבה תורה לאונס ולמפתה ממונו, לא מלקות - בשארע הדבר מקרה, שלא מדעת אביה, ולא הכינה [זימנה] עצמה לכה, שדבר זה אינו הונה תמיד, ואינו מצוי; אבל אם הניח זה בתו הבתולה מוכנת [מזומנת ומיועדת] לכל מי שיבוא עליה, גורם שתמלא הארץ זמה, ונמצא האב נושא בתו והאח נושא אחותו, שאם תתעבר ותלד לא יודע בן מי הוא. והמכין בתו לכה, הרי היא קדשה, ולוקה הבועל והנבעלת משום "לא תהיה קדשה"; ואין קונסין אותו, שלא חיבה תורה קנס אלא לאונס ומפתה, אבל זו שהכינה עצמה לכה, בין מדעתה בין מדעת אביה - הרי זו קדשה; ואסור קדשה אחד הוא, בין בבתולה בין בבעולה. ולפיכך אמרו חכמים, שהיוצא עליה שם רע בילדותה, אין לה קנס, כמו שבארנו - שהרי זו בחזקת שהפקירה עצמה לדבר זה ברצונה.

יום שבת קודש ט"ו שבט ה'תש"ע

הלכות נערה בתולה פרק ג

א. המוציא שם רע על בת ישראל, ונמצא הדבר שקר - לוקה, שנאמר: "ויסרו אותו"; ואזהרה שלו מ"לא תלף רכיל בעמך"; ונותן לאביה משקל מאה סלעים כסף מזקק [טהור]; ואם היתה תומה, הרי הן של עצמה.

ב. והמוציא שם רע על הקטנה או על הבוגרת - פטור מן הקנס ומן המלקות; ואינו חייב עד שיוציא על הנערה, שנאמר: "והוציאו את בתולי הנערה", "נערה" מלא דבר הכתוב.

ג. אין דנין דין זה אלא בפני הבית [בית המקדש], ובבית דין של עשרים ושלשה - מפני שיש בדין מוציא שם רע דיני נפשות, שאם נמצא הדבר כמו שאמר, הרי זו נהרגת. אבל האונס והמפתה, דנין בהן בכל זמן בשלשה, כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין.

ד. ומצות עשה של תורה, שתשב אשת מוציא שם רע תחתיו [נשואה לו] לעולם, שנאמר: "ולו תהיה לאשה", אפלו עורת או מבת [חולת] שחין. ואם גרשה - עבר על 'לא תעשה', שנאמר: "לא יוכל לשלחה כל ימיו". וכופין אותו ומחזיר, ואינו לוקה, כמו שבארנו באונס; ואם קדם אחד וקדשה, או שמתה, או שהיה כהן שאסור בגרושה - לוקה על גרושה.

ה. נמצא בה דבר זמה [שזינתה תחתיו], או שנמצאת אסורה עליו מחיבי לאוין, או מחיבי עשה, ואפלו שניה [אסורה לו מדברנו] - הרי זה יגרשנה בגט: שנאמר: "ולו תהיה לאשה", אשה הראויה לו. ולמה לא יבוא עשה וידחה לא תעשה, בין במוציא שם רע בין באונס, וישא זה האסורה לו? שהרי אפשר שלא תרצה היא לישב, ונמצא עשה ולא תעשה קיימין.

ו. ביצד הוצאת שם רע? הוא שיבוא לבית דין ויאמר: 'נערה זו בעלתי אותה ולא מצאתי לה בתולים, וכשבבשתי [חקרתי] על הדבר, נודע לי שזנתה תחתי אחר שארסתי,'

לתתה לו, כסף ישקל כמהר הבתולות". אבל האונס - נותן ארבעה דברים מיד, וכונס; לפיכך פשתרצה להתגרש, או אם מת - אין לה כלום [דמי כתובה].

ח. באו עליה שנים, אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה: זה שבא עליה שלא כדרכה - אם הוא ראשון, חייב בבשת ופגם; ואם הוא אחרון, חייב בבשת בלבד, שבכר נפגמה. וזה שבא עליה כדרכה - בין ראשון בין אחרון, חייב בקנס ובשאר הדברים; אבל אין בשת ופגם של בת שלא נבעלה כלל, כבשת ופגם זו שנבעלה שלא כדרכה.

ט. כבר הודענו הפנות שאין להן קנס, ונעשר הן: הבוגרת, והמקננת [קטנה יתומה שמיאנה בנישואין שהשיאוה], והמתגרשת, והאילונית [עקרה], והשוטה, והחרשת, והגוירת, והשבויה, והמשחררת [שפחה כנענית שנשתחררה], והיוצא עליה שם רע [שם זנות]; ושאר הפנות, יש להן קנס. י. כל בת שיש לה קנס - יש לה בשת ופגם; ואם היתה אנוסה - צער. וכל בת שאין לה קנס - כף אין לה לא בשת ולא פגם, אם נתפתתה, וכן אם נאנסה, חוץ מבוגרת ומקננת ושוטה וחרשת.

יא. ביצד? האונס את הבוגרת ואת המקננת - אף על פי שאין להן קנס, יש להן בשת ופגם וצער; והאונס שוטה או חרשת, משלם צער בלבד. אבל המפתה את כלן, פטור מכלום.

יב. אין אדם משלם קנס בכל מקום בהודאת פיו, אלא על פי עדים. לפיכך, האומר: 'אנסתי' או 'פתיתי בתו של פלוני' - אינו משלם קנס; אבל משלם בשת ופגם בהודאת פיו. וכן בת שתבעה איש בדין ואמרה לו: 'אנסתה' או 'פתיתת אותי', והוא אומר: 'לא היו דברים מעולם' - הרי זה נשבע שבועת הסת [שבועה מדברנו]; שאילו הודה, היתה משלם לה בשת ופגם וצער על פי עצמו.

יג. אמרה לו: 'אנסת אותי', והוא אומר: 'לא כי אלא פתיתי' - הרי זה נשבע שבועת התורה על דמי הצער, ומשלם בשת ופגם; שהרי הודה במקצת הטענה, כמו שיתבאר במקומו.

יד. שלשה דברים של מפתה וארבעה של אונס - הרי הן של אב, שכל שבח נעורים לאב; ואם אין לה אב, הרי הן של עצמה.

טו. מפתה או אנוסה שלא תבעה [המגיע לה] עד שבגרה, או עד שנשאת, או עד שמת האב - הארבעה דברים [לאנוסה] או השלשה [למפותה], שלה. עמדה בדין ותבעה אותו [כשהיא נערה], ואחר כך בגרה או נשאת - הרי הן של אב; ואם מת האב אחר עמידתה בדין - הרי הן של אחים, שהן יורשי האב; מעת שעמדה בדין, ובה בהן האב. טז. הבת שנתארסה ונתגרשה, קנסה לבדו לעצמה; נאנסה או נתפתתה ואחר כך נתקדשה לאחר, קנסה ושאר הדברים לאביה - שאין הארוסין מוציאין מרשות האב.

יז. אני אומר, שנה שנאמר בתורה: "אל תחלל את בתך להזנותה" - שלא יאמר האב: 'הואיל ולא חיבה תורה מפתה ואונס אלא שיתן ממונו לאב, הריני שוכר בתי הבתולה לזה לבוא עליה בכל ממון שארצה, או אני זה

ט. קדש נצרה וגרשה, וחזר וקדשה והוציא עליה שם רע, והביא עדים שזנתה תחתיו בקדושים הראשונים, ונמצאו זוממין - הרי זה פטור. וכן אם היתה יבמתו שפנסה, והוציא עליה שם רע, והביא עדים שזנתה תחת קדושי אחריו, ונמצאו זוממין - הרי זה פטור מן המלקות ומן התשלומין. וכל הפטור - אם רצה לגרש, יגרש.

י. אינו חייב עד שיבעל אותה כדרכה, ויוציא שם רע [ושנבעלה לזר -] כדרכה. בעלה שלא כדרכה, ואמר: 'לא מצאתיה בתולה' - פטור; ומפני אותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן].

יא. וכן אם אמר: 'לא מצאתיה בתולה', ולא אמר שזנתה תחתיו, או שאמר 'זנתה תחתיו', ולא הביא עדים אלא באו מאליהן - הרי זה פטור, אף על פי שהעדים נהרגים אם הוצמו. יב. זה שנאמר בתורה: "ויפרשו השמלה" - לשון כבוד, [כשהכוונה היא] שנושאים ונותנים בסתרי הדבר; וכן זה שיאמר האב: "ואלה בתולי בתי", הם זוממי עדי הבעל. וזה שנאמר: "ואם אמת היתה הדיבר" תהרג, בשזנת אחר הארוסין בעדים, שנאמר: "לזנות בית אביה"; אבל קדם הארוסין, כבר דנה תורה בה שהיא פטורה מכלום, ובוועלה חייב בתשלומי ממון בלבד, בין פתה בין אנס.

ברוך רחמנא דסייען

ואלו הן עדי שזנתה בפניהן; ובית דין שומעין דברי העדים, וחוקרין עדותן: אם נמצא הדבר אמת, נסקלת; ואם הביא האב עדים והוצמו העדים שהביא הבעל, ונמצא שהעידו שקר - יסקלו, וילקה הוא, ויתן מאה סלע. ועל זה נאמר: "ואלה בתולי בתי", אלו העדים שזמו עדי הבעל. חזר הבעל והביא עדים אחרים, והוצמו עדי האב - הרי הנצרה ועדי אביה נסקלין; על זה נאמר: "ואם אמת היתה הדיבר הנה", מפי השמועה [מסורת ממש רבינו ע"ה] למדו שפרשה זו, יש בה עדים זוממין וזוממי זוממין.

ז. הוציא עליה שם רע והיא בוגרת - אף על פי שהביא עדים שזנתה תחתיו כשהיתה נצרה, הרי זה פטור מן המלקות ומן הקנס; ואם נמצא הדבר אמת - הרי זה תסקל, אף על פי שהיא בוגרת, הואיל ובעת שזנתה נצרה היתה. ח. כל נצרה שאין לה קנס אם נאנסה או נתפתתה [כמפורט לעיל] - קף המוציא עליה שם רע פטור מן המלקות ומן התשלומין. וכן הנכרית שנתגירה [השפחה] [הכנענית] שנשפתתה, פחותה מבת שלש שנים - אפילו היתה הורתה [הריון אמה ממנה] שלא בקדשה [בהיותה גויה או שפחה] ולדתה בקדשה - המוציא עליה שם רע פטור מן הקנס ומן המלקות, שנאמר: "כי הוציא שם רע על בתולת ישראל", עד שתהיה הורתה ולדתה בקדשה.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ט"ו שבט ה'תש"ע

יום ראשון ט' שבט ה'תש"ע

מצות לא תעשה רמז. רמג.

תגנב" (שמות כ, טו). ולשון המכלתא (פרשת יתרו שם): "הרי אזהרה לגונב נפש". ובגמרא סנהדרין (פו): "אזהרה לגונב נפשות מנין? רבי יאשיה אומר: מ"לא-תגנב", רבי יוחנן אומר: מ"לא ימכרו ממכרת עבד" (ויקרא כה, מב) ולא פליגי (הם אינם חולקים): מר קא חשב (אחד מתייחס ל) לאו דגנבה ומר קא חשב לאו דמכירה", לפי שאין עונשים אותו על כך עד שיגנוב וימכור, וכשיעבור על שני לאוין אלו — חייב חנק. אומר יתעלה: "וגנב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת" (שמות כא, טז). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק י"א מסנהדרין (פה).

יום שני י' שבט ה'תש"ע

מצות לא תעשה רמז.

המצוה הרמ"ה — האזהרה שהזהרנו מלגזול, והיא לקיחת דבר שאין לנו זכות בו, באנס ובחזקה בגלוי, והוא אמרו יתעלה: "לא תגזול" (ויקרא יט,

המצוה הרמ"ו — האזהרה שהזהרנו מלגנוב גבולות הקרקעות, והוא שלא נשנה את-הגבול שבינינו לבין זולתנו עד שיהא אפשר לטוען לטעון (לעצמו) את-קרקע זולתו. והוא אמרו יתעלה: "לא תסיג גבול רעך" (דברים יט, יד). ובספרי (פרשת שופטים שם) אפרו: "לא תסיג גבול רעך", והלא כבר נאמר: "לא תגזול", ומה תלמוד לומר "לא תסיג" מלמד שכל-העוקר תחומו של חברו — עובר בשני לאוין. יכול אף בחוצה לארץ? תלמוד לומר: "בגבולתך אשר תנחל בארץ" (שם), בארץ ישראל עובר בשני לאוין; בחוצה לארץ אינו עובר אלא משום לאו אחד — כלומר: לא תגזול. הנה נתבאר שלאו זה אינו אלא בארץ ישראל.

המצוה הרמ"ג — האזהרה שהזהרנו מלגנוב אדם מִיִּשְׂרָאֵל, והוא אמרו בעשרת הדברות: "לא

כדרך שֶאָמַר בו: "ולא־תבוא עליו השֶמֶשׁ (בלי שתשלם המגיע לו) פי עני הוא" (שם, טו). ולשון ספרי (פרשת כי־תצא): "לא־תעשק שכיר עני ואביון, והלא כָּבֵד נָאֵמַר: "לא תגזל"? מלמד שפֶל־הפּוֹכֵשׁ שֶכֶר שֶכִיר — עוֹבֵר מִשּׁוּם: בל תעשק, ובל־תגזל, ובל־תלין פְּעֻלַת שֶכִיר, ומשום בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְכָרוֹ". וְשֵׁם אָמְרוּ בִּפְרוּשׁ עֲנִין אָמְרוּ "עני ואביון" אָמְרוּ: "ממהר אָנִי לְהַפְרֵעַ עַל־יְדֵי (כשמדובר ב) עֲנִי ואביון". והעוֹבֵר עַל הַעֲשֵׂק דִּינוֹ בְּעֵנֶשׁ וְדִין הַגְזֵל שֶׁהוּא. אָמַר יְתַעֲלֶה: "וכחש בַּעֲמִיתוֹ בִּפְקֻדוֹן או־בְּתִשּׁוּמַת יָד אוֹ בַּגְזֵל אוֹ עֲשָׂק אֶת־עַמִּיתוֹ" (ויקרא ה, כא).

יום רביעי י"ב שבט ה'תש"ע

מצות לא תעשה רסה.

הַמִּצְוָה הָרִסָּה — הָאֲזַהְרָה שֶהֲזַהְרֵנוּ מִלְּהַעֲסִיק מַחֲשַׁבּוֹתֵינוּ בְּתַחבּוּלוֹת אֵיךְ לְכַוֵּשׁ קִנְיָן שֶׁל זולתנו מֵאַחֲנֵנוּ, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "לא תחמד בית רֵעֶךָ" (שמות כ, יז). ולשון הַמִּכְלָתָא (פרשת יתרו שם): "לא תחמד — או (אם־כך אולי) אָפְלוּ חֲמוּד בְּדַבּוּר? תִּלְמִיד לֹאֵמַר: "לא־תחמד פֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלִקְחָתָ לָךְ" (דברים ז, כה), מִה לְהֵלֵךְ עַד שִׁיעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה, אֵף כָּאֵן נָמִי עַד שֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה", הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ שֶׁלֹּא זֶה מְזַהֵר מִלַּעֲשׂוֹת תַּחבּוּלוֹת כְּדֵי שֶׁנִּשְׁיֵג לַעֲצֻמּוֹ דְּכָר שֶׁחֲמִידָנוּ מְכֻוֵּשׁ אַחֲנֵנוּ, וְאָפְלוּ בִקְנִיָּה וּמִתֵּן דָּמִים מְרִבִּים — שֶׁכָּל־זֶה עֲבָרָה עַל "לא תחמד".

יום חמישי י"ג שבט ה'תש"ע

מצות לא תעשה רסו.

הַמִּצְוָה הָרִסָּו — הָאֲזַהְרָה שֶהֲזַהְרֵנוּ מִלְּתַלוֹת (לקשור) מַחֲשַׁבּוֹתֵינוּ בְּחֲמוּד רְכוּשׁ זולתנו וְלִהְתַּאֲוֹת לוֹ, לִפִּי שֶׁזֶה יָבִיא לִיָּדֵי עֲשִׂית תַּחבּוּלָה לְרִכִּישָׁתוֹ, וְזֶהוּ לְשׁוֹן הֵלֹא שָׂבָא בְּעֲנִין זֶה, אָמַר: "ולא תתאנה בית רֵעֶךָ" (דברים ה, יח). וְאֵין שְׁנֵי הַלְאוֹיִן עֲנִין אַחֵד, אֲלֵא הֵלֹא הָרִאשׁוֹן וְהוּא "לא תחמד", מְזַהֵר מִלְּכַוֵּשׁ קִנְיָן זולתנו (על ידי תַּחבּוּלוֹת), וְהֵלֹא הַשֵּׁנִי מְזַהֵר אָפְלוּ עַל הַתַּאֲנָה וְהַחֲמוּד בְּלָכָד. וְלִשׁוֹן הַמִּכְלָתָא (פרשת יתרו): "לא תחמד בית רֵעֶךָ" וְלִהְלֵךְ הוּא אוֹמַר: "לא תתאנה בית רֵעֶךָ" — לְחַיֵּב עַל הַתַּאֲנָה (במחשבה ולב) בִּפְנֵי עֲצָמָה וְעַל הַחֲמוּד

(יג). וְכֵךְ פָּרְשׁוּ בַּעֲלֵי הַקְּבִלָּה (בבא קמא עט:): "לא תגזל" — בְּעֲנִין שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיִגְזַל אֶת־הַחֲנִית מִיַּד הַמִּצְרִי" (שמואל־ב כג, כא). וְלֹא זֶה נִתַּק לַעֲשֶׂה וְהוּא אָמְרוּ: "וְהַשִּׁיב אֶת־הַגְּזוּלָה אֲשֶׁר גָּזַל" (ויקרא ה, כג), אֲלֵא שֶׁאָפְלוּ בְטַל (עשה פעולה המונעת קיום ה) עֲשֶׂה שָׂבָה — אֵינוֹ לוֹקָה (שלא כבכל לאו הניתק לעשה), [שְׁאִין אָדָם לוֹקָה וּמִשְׁלָם] לִפִּי שֶׁהוּא לֹא שֶׁנִּתֵּן [שְׁנִיתָן] לְתַשְׁלוּמִין: שֶׁאִם שָׂרַף אֶת־הַגְּזוּלָה אוֹ זָרְקָה לַיָּם — מִשְׁלָם מִה־שִׁהִיטָה שֶׁהוּא; וְאִם כָּפַר בָּהּ וְנִשְׁפַּע — מוֹסִיף חֲמֵשׁ וּמִקְרִיב אֶשֶׁם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ (מצות עשה עז), וְכֵן נִתְבָּאֵר בְּסוֹף מִפּוֹת (טז). וְכָכָר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בִּפְרָק ט' וּפְרָק י' מִבְּבֹא קָמָא.

יום שלישי י"א שבט ה'תש"ע

מצות לא תעשה רמז.

הַמִּצְוָה הָרַמְז' — הָאֲזַהְרָה שֶהֲזַהְרֵנוּ מִלְּכַבּוֹשׁ (לעכב) אֶת הַחוּבוֹת הַקְּבוּעִים (המוטלים) עֲלֵינוּ לְכָל נַחֲזִיק בָּהֶם וְלֹא נִשְׁלָמָם, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "לא־תעשק אֶת־רֵעֶךָ וְלֹא תגזל" (ויקרא יט, יג). וְהוּא שֶׁהִגְבִּיהָ הִיא לְקִיחַת דְּבָר שֶׁל הַזּוּלַת בְּתַחבּוּלָה וּבִהְסֵתָר, וְהִזְהַרְנוּ מִמַּעֲשֶׂה זֶה בְּאָמְרוֹ: "לא תגנבו", כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ (לא תעשה רמד); וְהַגְזֵל הוּא לְקִיחַת דְּבָר שֶׁל הַזּוּלַת בְּאִנּוֹס וְחֻזְקָה בְּגִלּוּי כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂים שׁוֹדְדֵי הַדְּרָכִים, וְהִזְהַרְנוּ גַם עַל מַעֲשֶׂה זֶה בְּאָמְרוֹ: "לא תגזל"; וְהַעֲשֵׂק הוּא שִׁיחָה לְזולתך אֲצִלְךָ חוֹב מְסִים, כְּלוֹמַר: שֶׁנִּקְבַּע לוֹ אֲצִלְךָ וּבִאֲחִרְיוֹתָיִךְ מָמוֹן וְאַתָּה מַחֲזִיק בוֹ וְאֵינְךָ מוֹסְרֵה לוֹ בֵּין דֶּרֶךְ אִנּוֹס בֵּין שְׁלֵא דֶּרֶךְ אִנּוֹס, אֲלֵא (רוחחו בַּטַּעֲנוֹת) בְּלָךְ וְשׁוֹב אוֹ בְּרִמְיָה. הִזְהַרְנוּ גַם עַל מַעֲשֶׂה זֶה בְּאָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "לא תעשק אֶת־רֵעֶךָ". וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ בְּסִפְרָא (פרשת קדושים): "לא־תעשק — עֲשֵׂק שֶׁהוּא שֶׁל מָמוֹן, וְאֵיזָה? זֶה הַכּוֹבֵשׁ שֶׁכֶר שֶׁכִיר" (מעכב שְׁכֵר הַפּוּעֵל) וְכֵן כָּל־הַדּוּמָה לוֹ. וְהַמִּשְׁלִיל בְּשֶׁכֶר שֶׁכִיר, לִפִּי שֶׁהוּא חוֹב הַקְּבוּעַ עֲלֵיךְ אֶף־עַל־פִּי שֶׁלֹא מִסֵּר לָךְ מָמוֹן מִשְׁלוֹ וְלֹא בָּא לְיָדְךָ אַתָּה מִמֶּנּוּ שׁוּם מָמוֹן, וְאֶף־עַל־פִּי כֵן בֵּינוֹ שֶׁנִּקְבַּע לוֹ אֲצִלְךָ חוֹב הַזְהָרָה מִלְּהַחֲזִיק בוֹ. וְכָכָר נִכְפַּל הֵלֹא בְּעֲנִין זֶה וְהִבִּיא לְדַגְמָא דְּבָר זֶה בְּעֲצָמוֹ וְאָמַר: "לא־תעשק שֶׁכִיר" (דברים כד, יד), עֲנִינוּ: לֹא־תַעֲשׂוֹק אֶת־הַשֶּׁכֶר לִפִּי שֶׁהוּא עֲנִי וְאֲבִיוֹן,

ואמרו: "רחמנא אמר: לא תגזל (שם יט, ג), והשיב את-הגזלה וגו'". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרקים האחרונים (מבבא קמא).

יום שבת קודש ט"ו שבט ה'תש"ע

מצות לא תעשה רסט.

מצות עשה דר.

המצוה הרסט — האזהרה שהזהרנו מלהתעלם מן-האבדה, אלא נקחנה ונחזירנה לבעליה, והוא אמרו: תעלה: "לא תוכל להתעלם" (דברים כב, ג). וכבר בארנו (מצות עשה דר) אמרם במכללתא בענין האבדה: "נמצאנו למדין שהוא עובר על עשה ועל לא-תעשה". ולשון הגמרא (בבא מציעא ל.): "השב אבדה עשה ולא-תעשה הוא". ובמשנה תורה כפל את-הלאו בענין זה ונאמר בו לאו מיוחד והוא אמרו: תעלה: "לא-תראה את-שור אחיך או את-שיו נדחים וגו'" (שם, א). ובספרי (פרשת תצא שם): "לא-תראה את-שור אחיך" — מצות לא-תעשה ולהלן הוא אמר: "כי תפגע" (שמות כג, ד) — מצות עשה" וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפ"ב מבבא מציעא.

המצוה הד"ר — הצווי שנוצטוינו להשיב (להחזיר) את-האבדה לבעליה, והוא אמרו: "השב תשיבנו לו" (שמות כג, ד); "השב תשיבם לאחיך" (דברים כב, א). ובפרוש אמרו (בבא מציעא לב.): "השבת אבדה — עשה הוא". ואמרו (ספרי פרשת כי-תצא) עוד על האבדה: "נמצאנו למדים שהוא עובר על עשה ועל לא-תעשה", ועוד נבאר לא-תעשה של אבדה במקומו (לא תעשה רסט). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ב' (מבבא) מציעא.

(במעשה) בפני עצמו". ושם אמרו: "מנין שאם התאנה אדם סופו לחמוד (בנקיטת פעולות מעשיות)? תלמוד לומר: "לא תתאנה ולא תחמד". מנין שאם חמד אדם סופו לגזול? תלמוד לומר: "וחמדו שדות וגזלו" (מיכה ב, ב). פרוש דבר זה: שאם ראה דבר יפה אצל אחיו אם השליט מחשבתו עליו ונתאנה לו — הרי עבר על אמרו: תעלה: "לא תתאנה". ותתחזק בו אהבת אותו הדבר עד שיעשה תחבולה להשיגו, ולא יחדל מלפיוסו ולהכביד עליו למכרו או להחליפו שהוא יותר טוב ממנו ויותר יקר. אם עלה בידו דבר זה — הרי עבר גם על "לא תחמד" כשירכש אותו הדבר שהיה של חברו שלא היה לו ענין במכירתו, אלא שהכביד עליו ועשה תחבולה עד שהשיגו. ונמצא שעבר על שני לאוין, כמו שבארנו (שכל זה גורם). ואם נמנע זה מלמכור ולקבל חליפין מחמת חפצתו לאותו הדבר, הרי אז לוקחו בחזקה ובאנס מחמת התחזקות אהבת אותו הדבר בנפשו, והרי אז עבר גם על "לא תגזל". והתבונן בענין זה במעשה אחאב ונבות (מלכים-א, כא). הנה נתבאר לך ההבדל בין אמרו "לא תתאנה" ובין "לא תחמד".

יום שישי י"ד שבט ה'תש"ע

מצות עשה קצד.

המצוה הקצ"ד — הצווי שנוצטוינו להשיב את-הגזלה עצמה אם היא קיימת בעינה, עם תוספת חמש (אם כפר על גזלתה בשבועה) או לתן דמיה אם נשתנתה, והוא אמרו: תעלה: "והשיב את-הגזלה אשר גזל וגו'" (ויקרא ה, כג). וכבר בארנו במסכת מכות (טז.), שלא דגל הוא לאו שנתק לעשה

שמואל-א ו א-ז

ו אֵיִהי אַרְוֹן־יְהוָה בַּשָּׂדֶה פְּלִשְׁתִּים שְׁבַעַה חֲדָשִׁים: בַּיָּקְרָאוּ פְּלִשְׁתִּים לַכְּהֹנִים וְלַקְּסָמִים לֵאמֹר מַה־נַּעֲשֶׂה לְאַרְוֹן יְהוָה הַזֶּה עָלֵנוּ בְּמָה נִשְׁלַחְנוּ לְמִקְוָמוֹ: גַּיָּאֲמְרוּ אִם־מִשְׁלָחִים אֶת־אַרְוֹן אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־תִּשְׁלַחוּ אֹתוֹ רִיקָם כִּי־הֵשֵׁב תִּשְׁיָבוּ לוֹ אֲשֶׁם אִזְ תִּרְפְּאוּ וְנוֹדַע לָכֶם לָמָּה לֹא־תִסּוּר יְדוֹ מִכֶּם: דַּיָּאֲמְרוּ מַה הָאֲשֶׁם אֲשֶׁר נָשִׁיב לוֹ וַיָּאֲמְרוּ מִסְפֵּר סֶרְנֵי פְּלִשְׁתִּים חֲמִשָּׁה עֶפְלִי (סִחְרֵי קרי) זָהָב וְחֲמִשָּׁה עֶכְבְּרֵי זָהָב כִּי־מִגִּפָּה אַחַת לְכָלֶם וְלִסְרֵנִיכֶם: הַנַּעֲשִׂיתֶם צִלְמֵי עֶפְלִיכֶם (סִחְרֵיכֶם קרי) וְצִלְמֵי עֶכְבְּרֵיכֶם הַמִּשְׁחִיתֶם אֶת־הָאָרֶץ וְנָתַתֶּם לְאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כָּבוֹד אוֹלִי יִקַּל אֶת־יְדוֹ מֵעַלֵיכֶם וּמַעַל אֱלֹהֵיכֶם וּמַעַל אֲרָצְכֶם: וְלָמָּה תִכְבְּדוּ אֶת־לִבְכֶּם כַּאֲשֶׁר כִּבְּדוּ מִצְרַיִם וּפָרַעַה אֶת־לִבָּם הֲלוֹא כַּאֲשֶׁר הִתְעַלְל בָּהֶם וַיִּשְׁלַחוּם וַיִּלְכוּ: זַעֲתָה קָחוּ וַעֲשׂוּ עֲגֻלָּה חֲדָשָׁה אַחַת וְשְׁתֵּי פָרוֹת עֲלֹת אֲשֶׁר לֹא־עֲלָה עֲלֵיהֶם עַל וַאֲסֶרְתֶּם אֶת־הַפָּרוֹת בַּעֲגֻלָּה וְהִשְׁיִבְתֶּם בְּנֵיהֶם מֵאַחֲרֵיהֶם הַבֵּיתָה:

רש"י

(ב) במה נשלחנו. באיזה ענין נשלחנו שלא יחרה אפו, וישוב חרונו ממנו: (ג) אשם. היכר דבר שאתם מודים שמעלתם בו: אז תרפאו ונודע לכם. שהוא עשה, כי למה לא תסור ידו אז מכם: (ד) סרני פלשתים. חמשה הם, כמה שנאמר (ביהושע יג ג): העזתי והאשדודי האשקלוני הגתית והעקרוני: (ז) עלות. מניקות: אשר לא עלה עליהם עול. כל זה לנסיכון, שאין אלו ראויות למשוך, ועוד שגועות אחר בניהם, ואם יהא כח בארון שיוליכו אותו מאליהם, נדע שהוא עשה לנו:

מצודת ציון

(א) בשדה פלשתים. כמו בארץ פלשתים: (ב) ולקוסמים. ולמכשפים: (ד) עכברי. שם מין שרץ: מגפה. ענין מכה: (ה) את הארץ. את אנשי הארץ: (ו) התעלל. ענין שחוק והתול, כמו (שמות י ב): אשר התעללתי במצרים: (ז) עלות. מניקות, כמו (בראשית לג ג): והצאן והבקר עלות עלי: עול. היא מה שהפרה מושכת בה: ואסרתם. ענין קשירה: הביתה. לכלאם בבית:

מצודת דוד

(ב) מה נעשה. אם לשלחו למקומו: הודיענו. רצה לומר: ואם יהיה מההכרח לשלחו, הודיענו במה נשלחנו, אם להניחו בעגלה ולמשכו בבהמות, אם לשאתו בכסף: (ג) אם משלחים. רצה לומר: אם יצא הדבר לשלחו למקומו, אל תשלחנו ריקם מבלי מנחה ותשורה: תשיבו לו אשם. תשיבו לה' קרבן אשם, כדין המועל בהקדש: אז תרפאו. רצה לומר: כשתרפאו, אז יהיה נודע לכם בבירור, למה לא תסור ידו קודם ההשבה, רצה לומר: אז תדעו שיד ה' עשתה זאת: (ד) מספר. כפי מספר סרני פלשתים שהם חמשה, ככה תשיבו חמשה עפולים עשויים מזהב: וחמשה עכברי. כי העפולים היו דומים בצד מה לדמות עכברים, ולזה אמר להשיב גם חמשה עכברי זהב, לכפר על העם חמשת האומות שבארץ פלשתים: לכולם. לכל העם ולהסרנים, וכולכם צריכים כפרה: (ה) צלמי וכו'. המשחיתים וכו'. רצה לומר: עשו צלמי דמות העפולים והעכברים, אשר הם משחיתים וכו': ונתתם וכו'. כבוד. רצה לומר: לא שהוא צריך לזה, אלא תנו לכבודו: אולי יקל. בעבור הכבוד אשר תעשו לו: מעליכם. על הסרנים יאמר: ומעל ארצכם. מעל יושבי ארצכם, מותר העם: (ו) ולמה תכבדו. על ששאלו מה נעשה לארון, כאלו היו מסופקים אם לשלחו אם להחזיקו, לזה אמרו ולמה תכבדו וכו': הלא כאשר התעלל בהם. רצה לומר: הלא סוף הדבר יהיה כאשר היה במצרים, שהיה משחק ומהתל בהם, ואחרי זה בעל כרחם שלחו את בני ישראל והלכו להם, וכמו כן יהיה סופכם: (ז) ועתה קחו. רצה לומר: קחו עצים ועשו עגלה חדשה לכבוד הארון: ושתי פרות עלות. רצה לומר: בחנו הדבר לדעת שהאמת אתנו, וזאת עשו: קחו פרות מניקות אשר לא משכו מעולם בעול, ואסרו אתהן בעגלה, וקחו את בניהן מהן, והנה מדרך הנהוג לא יווצו ממקומן ללכת מבניהן, ומכל שכן שגם לא הורגלו במשיכת העול:

דברי הימים ב כד טו-כג

טו וַיִּזְקַן יְהוֹיָדָע וַיִּשְׁבַּע יָמִים וַיָּמָת בֶּן־מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּמוֹתוֹ;
 טז וַיִּקְבְּרוּהוּ בְּעִיר־דָּוִיד עִם־הַמְּלָכִים כִּי־עָשָׂה טוֹבָה בְּיִשְׂרָאֵל וְעַם הָאֱלֹהִים
 וּבֵיתוֹ: יז וְאַחֲרֵי מוֹת יְהוֹיָדָע בָּאוּ שְׂרֵי יְהוּדָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַמֶּלֶךְ אֲזִי שָׁמַע הַמֶּלֶךְ
 אֲלֵיהֶם: יח וַיַּעֲזְבוּ אֶת־בֵּית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם וַיַּעֲבְדוּ אֶת־הָאֲשֵׁרִים
 וְאֶת־הָעַצְבִּים וַיְהִי־קֶצֶף עַל־יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּאִשְׁמַתָּם זֹאת: יט וַיִּשְׁלַח בָּהֶם
 נְבָאִים לְהַשִּׁיבָם אֶל־יְהוָה וַיַּעֲבִדוּ בָם וְלֹא הֶאֱזִינוּ: כ וְרוּחַ אֱלֹהִים לָבָשָׁה
 אֶת־זִכְרִיָּה בֶן־יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן וַיַּעֲמֵד מַעַל לָעָם וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר הָאֱלֹהִים
 לָמָּה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־מִצְוֹת יְהוָה וְלֹא תִצְלִיחוּ כִּי־עֲזַבְתֶּם אֶת־יְהוָה וַיַּעֲזֹב
 אֶתְכֶם: כא וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו וַיִּרְגְּמוּהוּ אַבְנֵי בְּמִצְוֹת הַמֶּלֶךְ בַּחֲצַר בֵּית יְהוָה:
 כב וְלֹא־זָכַר יוֹאָשׁ הַמֶּלֶךְ הַחֹסֵד אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוֹיָדָע אָבִיו עִמּוֹ וַיַּהַרְג אֶת־בָּנָיו
 וּבְמוֹתוֹ אָמַר יֵרָא יְהוָה וַיִּדְרֹשׁ: כג וַיְהִי לְתַקּוּפַת הַשָּׁנָה עָלָה עָלָיו חֵיל
 אֲרָם וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם וַיִּשְׁחִיתוּ אֶת־כָּל־שְׂרֵי הָעָם מֵעַם וְכָל־שְׁלָלָם
 שָׁלְחוּ לַמֶּלֶךְ דִּרְמָשֶׁק:

רש"י

(כ) מעל לעם. גבוה מכל העם כדי להשמיד קולו, ובאיכה רבתי דורש סמך על עצמו שהיה שר גבוה מכל העם נביא וכהן וביום הכפורים וחתן המלך ולא נתיירא מלומר נבואה ועל זה נאמר (איכה ב') אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא ובמותו אמר ירא ה' וידרוש כי לא הרגוני אלא שאמרתי שליחותו של מקום ומאחר שנהרגתי עליו מן הדין והגון וכדי הוא שידרוש דמי וכן היה כי מיד נדרש דמו כי לתקופת השנה וגו':

מצודת דוד

(טז) בישראל. במה שהעמיד להם מלך מזרע דוד: ועם האלהים. במה שקרב את ישראל לעבודת המקום: וביתו. במה שהעמיד בה הממונים: (יז) וישתחוו למלך. ארז"ל שעשאוהו אלוה באמרם אליו הנה נאמר והזר הקרב יומת (במדבר י"ח) ואתה היית בבה"מ ששה שנים ועודך חי ומהראוי לעבוד אותך עבודת אלהות: אז שמע המלך. קבל דבריהם: (יח) ויעזבו וכו'. ונמשך מזה שעזבו את בית ה' ועבדו האשרים: באשמתם זאת. בעבור אשמתם זאת: (יט) ויעידו בם. התרו בם ע"ש שדרך המתרה להתרות בעדים למען לא יכחש בדבר: ולא האזינו. לא הטו אוזן לשמוע: (כ) מעל לעם. במקום גבוה מכל העם למען ישמעו כולם: (כא) במצות המלך. הוא צוה לרגמו באבן: (כב) החסד אשר עשה. אשר הצילו מן המיתה והמליכו על ישראל: ירא ה'. שעל חנם הורגים אותי וידרוש מהם את דמי לקחת נקמתי: (כג) לתקופת השנה. ר"ל כאשר הקיפה החמה לבא אל הנקודה ההיא בעצמה שעמדה בעת שנהרג: מעם. ר"ל מן העם כי עזבו את העם והשחיתו את השרים לבד להראותם שבא בעונש על אשר השתחוו למלך:

וּלְמַעֲמֵיהֶּ, שְׁתִּלּוּי בְּרוּחַ אוֹ הַפֶּסֶד, אִם זָבִין שְׁוִי חֲמִשָּׁא בְּשִׁיתָא –
 מִכָּר קִרְקַע שְׁשׁוּה חֲמִשׁ בִּשְׁשׁ, שִׁישׁ לוֹ בִּזְה רוּחַ גְּדוּל, חֲבִי נָמִי
 דְּבִינִיָּה זָבִינִי – וְכִי יִהְיֶה מִמְכְּרוֹ מִמְכָּר, הָרִי וְדָאִי שְׁלֵא, כִּי לֹא חִילְקוּ
 חֲכָמִים בְּתַקְנָתָם. אֱלָא טַעַם הַתְּקָנָה מִשּׁוּם דְּקִים לְהוּ לְרַבָּנָן – יָדוּעַ
 לַחֲכָמִים דִּינִיקָא מִקְרָא דְעֵתִיָּה זָבִי זִוְי – שְׁדַעַת הַנֶּעֱר נֹטָה אַחֲרֵי
 הַמַּעוֹת, וְאִי אִמְרַת זָבִינִיָּה זָבִינִי, וְזָבִינִי דְמִקְרָקְשִׁי לִיה זִוְי – פַּעֲמִים
 יִקְשַׁקֵּשׁ הַלּוֹקֵחַ לִפְנֵיו עִם צָרוֹר מִטְבַּעוֹת, וְאִזְלִי מִזָּבִין לְבֹלְהוּ נִכְסֵי
 דְאִבְיָה – וְהוֹלֵךְ הַנֶּעֱר וּמוֹכֵר בּוֹזֵל כָּל הַקִּרְקָעוֹת שִׁירֵשׁ מֵאֲבִיו, וְכִיּוֹן
 שַׁעַל פִּי רֹב מוֹכֵר הַנֶּעֱר לַמְּכֹר בּוֹזֵל, לֹא חִילְקוּ חֲכָמִים, וְתִיקְנוּ
 שֶׁאֲפִילוֹ אִם יִמְכּוֹר בִּיּוֹקֵר, אֵין מִכִּירוֹ מִכִּירוֹ. אֲכָל זָבִי מִתְּנָה לֹא
 הוֹצֵרְכוּ לַתְּקֵן כֵּן, דָּאִי לֹא דְהִיָּה לִיה הִנָּא מִינִיָּה – כִּי אִם לֹא
 שְׁדִינָה לְנַעַר הִנָּא גְּדוּלָּה מֵאֲדָם הוּזָה, לֹא הָוָה יְהִיב לִיה מִתְּנָה –
 לֹא הִיָּה נוֹתֵן לוֹ מִתְּנָה, וְלִכֵּן אִמְרוּ רַבָּנָן תִּיהִי מִתְּנָתוֹ מִתְּנָה, בְּשִׁבִּיל
 דְּלִיעֲבִירוֹ לְהוּ מִילִי – שִׁמְצָא מִי שִׁגְמוּל לוֹ חֲסֵד וְיִטִּיב לוֹ בְּכָל
 עֲנִינִיו.

הַגְמָרָא מִבִּיאָה כַּמָּה הַלְכוֹת לִגְבִי זְמַן גְּדוּלוֹת: אִמְרַ רַב נַחֲמָן אִמְרַ
 שְׁמֹאֵל, בּוֹדֵקִין לְקִדּוּשֵׁין, כְּלוּמָר, נַעַר שְׁבָא לְקֹדֶשׁ אִשְׁהָ, אֵין
 אוֹמְרִים שְׁכִיּוֹן שְׁבָא לְכָלֵל שְׁנוּתוֹ מִסְתַּמָּא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת וְהָרִי
 הוּא גְדוֹל וְקִדּוּשֵׁיו קְדוּשֵׁין, אֲלָא בּוֹדֵקִים אִם הִבִּיא שְׁעֵרוֹת, וְכֵן
 בּוֹדֵקִים לְגִירוּשֵׁין, וְכֵן לְחִלְצָה, וְלִמְיֹאֲנִין – בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה
 שְׁרוּצָה לִמָּאן, בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ, וְאִם עֲדִין אֵין לָהּ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת יִכְוֹלָה
 לִמָּאן. הַלְכָה נּוֹסֶפֶת: וְלִמְכּוֹר בְּנִכְסֵי אָבִיו – בְּקִרְקָעוֹת שִׁירֵשׁ מֵאֲבִיו,
 אֵינוֹ יִכּוֹל אֲפִילוֹ אִם הִבִּיא שְׁעֵרוֹת, עַד שֶׁיִּהְיֶה בֶּן עֶשְׂרִים.
 מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְכִיּוֹן דְּבִדְקָנָא – שְׁכַבְרַת בְּדִקְנוֹ לְקִדּוּשֵׁין, וּמִצָּאֵנוּ לוֹ
 סִימָנִים וְכִי אִם לֹא, לֹא הִיָּה יִכּוֹל לְקֹדֶשְׁהָ, אִם כֵּן לְבִדּוֹק אוֹתוֹ שְׁנִית
 לְגִירוּשֵׁין לְמָה לִי, הֲלֹא כִּבְר מְבוֹרֵר שִׁישׁ לוֹ סִימָנִים. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא:
 לֹא נִצְרָקָא הַלְכָה זֶה, שֶׁל בְּדִיקָה לְגִירוּשֵׁין, אֱלָא לִיבּוֹם – לְאוֹפֵן שְׁלֵא
 נַעֲשֵׂתָה אִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי קְדוּשֵׁין אֲלָא עַל יְדֵי יָבוֹם, שְׁבוּהָ יִתְכֵּן שְׁנַעֲשֵׂתָהּ
 אִשְׁתּוֹ בְּחִיּוֹתוֹ קֶטֶן, וְכִשְׁבָּא לְגִרֵּשׁ צָרִיךְ שִׁיחִיָּה גְדוּל, דְּתֵנָּן בְּמִשְׁנָה
 (נִדָּה מִה). בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיּוֹם אֶחָד שְׁכָא עַל יְבִמְתּוֹ קִנְיָנָה וְהָרִי הִיא
 כֹּאשְׁתּוֹ, וְאֵין נוֹתֵן גִּט עַד שֶׁיִּגְדֹּל.

מִבְּאֵרֵת הַגְמָרָא: מַה שֶּׁאִמְרַ שְׁמֹאֵל שְׁבוּדֵקִים סִימָנִי גְדוּלוֹת לְעֵנִין
 חֲלִיצָה, לֹא בֹא לְחֹדֶשׁ בֶּכֶךְ שְׁצָרִיךְ לְבִדּוֹק אֶת הָאִישׁ, שׁוּה נִיתֵן
 לְלַמּוֹד מִמָּה שֶׁאִמְרַ שְׁצָרִיךְ לְבִדּוֹק אוֹתוֹ לְעֵנִין גִּירוּשֵׁין, אֲלָא כּוּוֹנֵת
 לְאִפּוֹקִי – לְהוֹצִיאָן מִדְּרָבִי יוֹסִי, דְאִמְרַ קֶטֶן אֵינוֹ חוֹלֵץ מִשּׁוּם שְׁאִישׁ
 בְּתוֹב בְּפִרְשָׁה שֶׁל חֲלִיצָה, שְׁנֵאמַר (דִּבְרִים כה ז) 'וְאִם לֹא יִחַפֵּץ הָאִישׁ
 לְקַחַת אֶת יְבִמְתּוֹ' וְגו', וְקֶטֶן אֵינוֹ נִקְרָא 'אִישׁ', אֲכָל אִשָּׁה, שֶׁלִּגְבִיָּה
 אֵין גִּילּוּי בְּתוֹרָה, יִכְוֹלָה לְחַלּוֹץ בֵּין שְׁהִיא גְּדוּלָּה וְכִיּוֹן שְׁהִיא קְטָנָה.
 קָא מְשַׁמְעֵ לָן מִדְּבַרֵי שְׁמֹאֵל דְּמִקְשֵׁין אִשָּׁה לְאִישׁ – שְׁמִקְשִׁים
 וּמִשּׁוּם אֶת דִּינֵי הָאִשָּׁה לְדִינֵי הָאִישׁ, וְגַם אִשָּׁה צָרִיכָה לְהִיטֵי גְדוּלוֹהָ,

וְהֵינּוּ כְדַעַת חֲכָמִים (מִשְׁנָה נִדָּה נב), וְדָלָא בְּרַבִּי יוֹסִי.
 וְמַה שֶּׁאִמְרַ שְׁמֹאֵל שְׁבוּדֵקִים לְמִיֹּאֲנִין, אִמְרַ כֵּן לְאִפּוֹקִי מִדְּרָבִי
 יְהוֹדָה, דְאִמְרַ בְּמִשְׁנָה (נִדָּה נב), שִׁיכּוּלָה אִשָּׁה לִמָּאן אֲפִילוֹ לְאַחֵר
 שֶׁהִבִּיאָה שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת עַד שֶׁצִּירְפָּה שְׁחֹר – עַד שִׁיגְדֹלוּ שְׁתֵּי הַשְּׁעֵרוֹת
 וְהִזִּיו אֲרוּכוֹת וְשׁוֹכְבוֹת וְנִרְאוֹת כְּמוֹ שְׂרִיבָה הַשְּׁחֹר, כְּלוּמָר שְׁנִדְמָה
 כֹּאִילוֹ יֵשׁ שֵׁם שְׁעֵרוֹת הַרְבֵּה. קָא מְשַׁמְעֵ לָן מִדְּבַרֵי שְׁמֹאֵל, שְׁצָרִיךְ
 לְבִדּוֹק אֲפִילוֹ שְׁעֵרוֹת קֶטְנוֹת, וְהֵינּוּ כְדַעַת חֲכָמִים (מִשְׁנָה שם) וְדָלָא
 בְּרַבִּי יְהוֹדָה.

וְמַה שֶּׁאִמְרַ שְׁמֹאֵל שֶׁאֵינוֹ יִכּוֹל לְמַכּוֹר בְּנִכְסֵי אָבִיו עַד שֶׁיִּהְיֶה בֶּן
 עֶשְׂרִים, אִמְרַ כֵּן לְאִפּוֹקִי מִמָּאן דְאִמְרַ (לַעֲלֵל קְדָה). שֶׁאֵינוֹ יִכּוֹל לְמַכּוֹר
 עַד שֶׁיִּהְיֶה בֶּן שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה.

הַגְמָרָא פּוֹסֶקֶת הַלְכוֹת לִגְבִי כָּל הַנִּידְוִנִים שֶׁהוֹכְרוּ לַעֲלֵל (קְדָה – קְנוֹ).
 וְהַלְבָּתָא לִגְבִי מַה שְׁנַחֲלָקוּ הָאִמּוּרָאִים לַעֲלֵל (קְדָה), אִם נַעַר יִכּוֹל
 לְמַכּוֹר בְּנִכְסֵי אָבִיו רֶק כֹּאשֶׁר יִמְלָאוּ לוֹ עֶשְׂרִים שָׁנָה אוֹ מִיּוֹם
 שֶׁהִתְחִיל אֶת שְׁנַת הָעֶשְׂרִים, שְׁתוּף זָמַן – בְּתוֹךְ שְׁנַת הָעֶשְׂרִים הָרִי
 הוּא בְּלִפְנֵי זָמַן כְּמִי שֶׁאֵינוֹ אֲלָא בֶּן תִּשְׁעֵי עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וְהֵינּוּ שֶׁאֵינוֹ
 יִכּוֹל לְמַכּוֹר בְּנִכְסֵי אָבִיו עַד שֶׁיִּמְלָאוּ לוֹ עֶשְׂרִים שָׁנָה.
 וְהַלְבָּתָא בְּגִידֵל בֶּר מְנַשָּׁה (לַעֲלֵל קְדָה), שֶׁאִם הַנֶּעֱר פִּיקֵחַ וְיודַע בְּטִיב
 מִשָּׂא וּמִתֵּן, יִכּוֹל לְמַכּוֹר קִרְקָעוֹת שִׁירֵשׁ מֵאֲבִיו מִשְׁהוּא בֶּן שְׁלוֹשׁ
 עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת, וְאֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין עַד שִׁיחִיָּה בֶּן
 עֶשְׂרִים.

וְהַלְבָּתָא בְּמִר זוּמְרָא (שם) שְׁנַעַר פְּחוֹת מִבֵּן עֶשְׂרִים וְאֵינוֹ יודַע בְּטִיב
 מִשָּׂא וּמִתֵּן, אֵינוֹ יִכּוֹל לְהַעֲדִיר לִגְבִי קִרְקָעוֹת וְיִכּוֹל לְהַעֲדִיר לִגְבִי
 מִטְּלָטְלִין.

וְהַלְבָּתָא בְּאִמְיָמִר (שם) שְׁנַעַר פְּחוֹת מִבֵּן עֶשְׂרִים וְאֵינוֹ יודַע בְּטִיב
 מִשָּׂא וּמִתֵּן, אַע"פ שֶׁאֵין מִכִּירוֹתוֹ בְּקִרְקָעוֹת שִׁירֵשׁ מֵאֲבִיו מִכִּירוֹהָ, אֲבָל
 יִכּוֹל הוּא לְתַתֵּן בְּמִתְנָה.
 וְהַלְבָּתָא בְּרַב נַחֲמָן אִמְרַ שְׁמֹאֵל בְּבֹלְהוּ – בְּכָל דְּבַרֵי שֶׁהוֹבֵאוּ
 לַעֲלֵל.

משנה

בְּמִשְׁנָה זוֹ מְבֹאֵרֵת מַחֲלוקֵת הַתְּנָאִים, אִם דְּבַרֵי שְׁכִיב מֵרַע קִיִּימִים אָף
 בְּלֹא קִנְיָן.
 הַמַּחֲלָק נִכְסֵיו לְאַחֲרִים עַל פִּיו – בְּאִמְרִית פִּיו בְּלִבָּד, רַבִּי אֶלְעָזָר
 אוֹמְרַ, אֶחָד בְּרִיא וְאֶחָד מְסוּבָן – בֵּין שְׁנוֹת הַמִּתְנָה הִיָּה בְּרִיא וְכֵן
 שְׁהִיָּה חוּלָה מִסּוּכָן וְנוֹטָה לְמוֹת, אֵין מִתְנָתוֹ נִקְנִית בְּאִמְרִיהָ בְּלִבָּד,
 אֲלָא כְּדִין אָדָם בְּרִיא, שְׁנִכְסִים שִׁישׁ לָהֶן אַחֲרִיּוֹת – קִרְקָעוֹת, נִקְנִין
 בְּכֶסֶף וּבְשִׁטָּר וּבְחֻזְקָה, שְׁאֵלוֹ הֵם הַקְנִיָּנִים שֶׁקִּרְקַע נִקְנִית בָּהֶן, וְאִם
 הִיָּה מַחֲלָק נִכְסִים שְׁאֵין לָהֶן אַחֲרִיּוֹת – מִטְּלָטְלִין, אֵין נִקְנִין אֱלָא
 בְּמִשְׁכִּיָּה וּבִיּוֹצָא בַּהּ מִהַקְנִיָּנִים הַשִּׁיכִים בְּמִטְּלָטְלִין.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג שבט, תשט"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום"ד שבט, הוא יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

נשיא ישראל.

...כיון שכותב שעבר רוב ימיו בשדה החינוך העברי השלם, בטח למותר להדגיש אשר החינוך זמנו

כל ימי חי האדם, כי בשני הקצוות גם יחד, אפילו הנמצא ר"ל בעומק תחת ים בידו וביכולתו להשתנות מן
 הקצה על הקצה, ולפעמים כביטוי הזהר בשעתא חדא וברגעא חדא, וכן בקצה השני אפילו זה שעלה עומק
 רום יש בידו ללמוד יותר ועוד יותר, כיון שהטוב הוא אין סופי, ועל המחנך אחרים וכן הוא מחנך גם את
 עצמו לעמוד תמיד על המשמר לנצל על אפשריות והזדמנויות בכיוון האמור או גם ליצור הזדמנויות אלו,

בבא בתרא. פרק תשיעי – מי שמת דף קנו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
קכה רשב"ם

1 **אמר ליה ולמעמיך** – דתלית טעמא במדי דאית ליה רווחא והפסדא. ובין שוח
2 **אריבע בחמש** – דאית ליה רווחא טובא. הכי נמי דוביניה זביני – בתמיה. והא לא
3 פלוג רבנן במכירת פחות מבין עשרים שאינו יודע בטיב משא ומתן מיד, אלא כולחו
4 תקון דלא ליהוי זביני **אלא** – היינו טעמא דמכירה – קים להו לרבנן כו' זימנן
5 דמקדשי ב'. הלכך, בכלהו מכירות תקון
6 דלא ליהוי זביני. **אי לא דאית ליה הנאה** –
7 גדולה מיניה, לא הוה חייב ליה כו'. **דליעבין**
8 **מילי** – לגמול לו חסד ולהטיב לו בכל
9 עניניו. **בודקין לקדושין** – אף על פי שהוא בן
10 שלש עשרה שנים ויום אחד, והאשה בת
11 שתים עשרה שנים ויום אחד – לא סמכין
12 אשנים לאחזוקיהו כגדולים ובני שיער
13 להחשב קדושין דאי, אף להקל, כגון לבטל
14 קדושין שני שקידש אחריה בלא גט. **אלא**
15 **בודקין אחריה**, אם הביא שערות – אז יחשבו
16 קדושין דאי, ולגירושין – לקמיה מפרש.
17 **ולחליצה** – כדמפרש לקמיה, דמשום אשה
18 נקט לה, שלא תחלוץ עד שתגדיל ותביא
19 סימני שיער. **ולמיואונין** – אם הביא שערות
20 לא תמאן. **עד שיהא בן עשרים** – אף על גב
21 דאית שערות משלש עשרה. **וכי מאחר**
22 **דברקנא ליה** – להאי גברא בשעת קדושין,
23 ונמצא גדול, למה צריך בדיקה בשעת
24 גירושין? **אלא ליבום** – דמבן תשע קנאה
25 בביאה, ואין יכול לגרש עד שיביא שתי
26 שערות. **לאפוקי מדרבי יוסי** – דמשום
27 חליצה "איש" לא איצטרך, דמגירושין
28 שמעינן לה. **הכי גרסינן: עד שירבה החשור**
29 **קא משמע לן דלא כרבי יהודה** – ובמסכת
30 נדה מפרש: עד שירבו השערות ויהיו
31 שוכבות, ונראה כמו שהרבה החשור. ולא
32 גרס "על הלבן". ולרבי יהודה אין בודקין,
33 דהא לאחר הבאת שערות ממאנת עד
34 שירבה ויהיו שוכבות. והלכתא כגידל בר
35 **מנשה** – דבן שלש עשרה היודע במשא
36 ומתן מוכר בנכסי אביו אפילו מקרקעי. דאילו מטלטלי –
37 **מוכרין. כבר וזוטא** – דלעדות מטלטלי מעיד בן שלש עשרה שאינו יודע בטיב
38 משא ומתן, אבל בעדות קרקע לא. **והלכתא כאמימר** – דמתנת בן שלש עשרה
39 שאינו יודע בטיב משא ומתן היא מתנתו מתנה, ואף על גב דמכירת נכסיו לא היא
40 מכירה. **והלכתא כרב נחמן אמר שמואל** כבולחו – קדושין וגירושין חליצה
41 ומיואונין, דלא סמכין אשנים עד שנבדוק סימניו. ולמכור בנכסי אביו – עד שיהא
42 בן עשרים ויביא סימנים מי שאינו יודע בטיב משא ומתן, דטפי מעשרים לא אמטו
43 רבנן להמתין לחכמתו. ואם לא הביא שיער בעשרים נחוקין כקטן עד רוב שנתיו
44 אם לא נמצאו בו סימני פריס. ואיכא למימר דוקא בנכסי אביו, אבל בנכסים שנתן
45 לו במתנה, או שקנה, (מטלטלי) שאינם ירושת אבותיו – הנהו מוכר פחות מבן
46 עשרים, כדן מטלטלין. **משנה רבי אלעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן כו'** –
47 רבי אלעזר סבירא ליה לענין שכיו מרע אינם כבתובין וכמסורין כלל, אלא כבריא
48 בעלמא, וצריך קנן כשאר מתנת בריא. ואף על גב דמית – לא קנה מקבל מתנה
49 בלא קנן. ואפילו מצוה מחמת מיתה נמי לרבי אלעזר בעי קנן, שהרי מעשה של
50 אמן של רובל אוקימנן לעיל (קנא, ב) במצוה מחמת מיתה, ואפילו הכי פליג רבי
51 אלעזר ואמר להו לחכמינו: בני רובל תקברם אמם, ושלל כדן קיימו דבריה, כי אם
52 לקונסן. **ואחד מסוכן** – ואף על גב דלא שייך מיד – לא מיקני באמירה כלל. ונראה
53 בעיני דכיון דלא מפליג רבי אלעזר בין שכיו מרע לבריא לענין היכא דמית – הוא
54 הדין היכא דעמד אינו חזר, אם קנו מידו, לרבי אלעזר.

בני

לוי קונן משכב מרע ואפילו בשבת, ולא לחוש לדברי רבי אלעזר כו'. ואי גרס "רבי אלעזר" –

1 **ולמעמיך** זבין שוי חמשא בשיחא – ואם תאמר: גם בגדולים נמי, אין ממכרו מכר
2 בבכאי גונא, דהוי ליה ביטול מקח ומתור אונאה ויש לומר: דלא דוקא נקט
3 חמשא בשיחא. אי נמי דוקא, ואתי שפיר למה שפמרש רבינו תם דאין אונאה לקרקעות.
4 אי נמי, כגון שאמר בפירושו: יודע אני שאינו שוה כל כך. אי נמי, לא יתבטל לגמרי כיון
5 דליכא יותר משתות.

6 **בודקין לקדושין ולגירושין** – דף בדיקה אחר
7 שהגיע לכלל שנים, אבל מקמי שנים
8 – הוה שערות שומא בעלמא, כדאמרינן בנדה
9 פרק "בא סימן" (נב, נמו, א). וגם מהניא דף
10 בדיקה לענין שאם פשטה ידה וקבלה קדושין
11 מאחר, אי משכחין בתר הכי סימנים – בתראי
12 לא הוה קדושין, ואי לא משכחי סימנים – הוי
13 ספיאק, דחיישנן שמא נשרו, בספיאק דאורייתא
14 כי הכא. כדאמר בפרק "בא סימן". וליכא למימר
15 דאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר חיישנן
16 לקדושין [ושניהם], וכדשמואל דאמר בפרק
17 "עשרה יוחסין" (קדושין עט, ב): קדשה אביה
18 בדרך וקדשה היא עצמה בעיר – חוששין
19 לקדושין [ושניהם]. דהתם לא קאמר הכי אלא
20 ביומא דמשלם שית, שבאותו יום בגדה, אבל
21 הכא, שהגיע כבר לגדלות זמנן גדול – לא.
22 **ולגירושין** – שאם לא ימצאו שערות – לא
23 יהיו גירושין, דלא סמכין אחזקה
24 להקל. וכן לחליצה ולמיואון. ואף על גב דגבי
25 מיואון אמרינן בפרק "בא סימן" (מה, ב): קטנה
26 שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה, אבל
27 דחזקה הביאה סימנים – היינו היכא דלא בדקנא,
28 אבל היכא דבדקנא ולא אשכחין – יכולה
29 למאן, ולא חיישנן שמא נשרו, כיון שלא בעל,
30 כדאמרינן בפרק "בא סימן" (נב, א). מיהו, בזמן
31 הזה לא בקיאין בהכרת גומות.
32 **וכי מאחר דברקנא לקדושין לגירושין למה לי**
33 **כו'** – ואם תאמר: ומאי קשיא? וכי חובה
34 הוא לבדוק לקדושין? אבל לגירושין צריך הוא
35 לבדוק אם הוא גדול לגרש, ועוד: יהודה ליה
36 למימר האי לישנא: למאי הלכתא בדקין לגירושין? דממה נפשך היא מגורשת, שאם היה
37 קטן בשעת קדושין – אפילו גירושין לא בעי, ואם היה גדול עכשיו – הוא גדול בשעת
38 גירושין, ואם היה ספיאק – הא ספיאק דאורייתא לחומרא, דחיישנן שמא נשרו, כדאמרינן
39 בפרק "בא סימן" (שם) ודחוק לומר דבודקין לקדושין, דהיינו אם לא מצאו שערות לא תהא
40 מקודשת, דלא חיישנן שמא נשרו. דהויא או מילתא דשמואל בהכי דלא כהלכתא.
41 **לחליצה** לאפוקי מדרבי יוסי – ואם תאמר: ואימא דלענין איש מיירי, דהתם אפילו רבי
42 יוסי מודה ויש לומר: דמשמע ליה דמיירי בין באיש בין באשה, דומיא דלגטין
43 ולקדושין דמיירי בין באיש בין באשה.
44 **לאפוקי** מדרבי יהודה כו' – ואם תאמר: מנא ליה לאפוקי מדרבי יהודה? דלמא
45 בבדיקה דרבי יהודה איירי? ויש לומר: דומיא דבדיקות דלעיל, דהוי שתי
46 שערות. מיהו, צריך עיון אי קאמר רבי יהודה למילתיה גבי מיואון דוקא, או לא. **עד**
47 **שירבה חשור על הלבן** – פירש רבינו שמואל דלא גרסינן "על הלבן". ורבינו יצחק אומר
48 דגרסינן שפיר, דעל הלבן – היינו על הבשר שהוא לבן, ואידי שחוביך שחור בשיער
49 **הוכיז בשר בלשון לבן, רבי** אלעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן כו' – הכי גרס
50 רבינו תם: רבי אלעזר, ולא "רבי אלעזר". והוא רבי אלעזר בן שמוע. רבי גרס "רבי
51 אלעזר" היה קשה מדרתי בתר דף בבא פלוגתא דרבי אלעזר ורבי יהושע גבי קנן
52 דשכיב מרע בבבא אחרית, ואי גרס "רבי אלעזר" בתרייהו – אם כן ליעריביהו
53 ולתניניהו: המחלק נכסיו על פיו רבי אלעזר אומר אחד בריא כו', במה דברים אמורים
54 – בחול, אבל בשבת – דבריו קיימין, רבי יהושע אומר כו'. אלא מדפלגינהו לתרי בבי
55 – שמע מינה הראשון הוא רבי אלעזר בן שמוע. ועוד ראיא, דקאמר בגמרא: אמר רבי
56 **אמר** – הא אית ליה בסמוך דבשבת דבריו קיימין בלא קנן. ועוד: מאי האי דקאמר
אמר

1 אמרו לו מעשה דבני רובל כו' לימא להו דשבת הוה. עד כאן דברי רבינו תם. ועוד הקשה
2 רבינו יצחק: מדאמרין בגיטין בסוף פרק קמא (יד, ב) גבי "הולך מנה לפלוגי" כו' ומוקי לה
3 ההם בשכיב מרע. וקאמר רבי יהודה הנשיא משום רבי יעקב שאמר משום רבי מאיר כרבי
4 אליעזר, דבחול צריך קנין. ואי גרסין הכא "רבי אליעזר" — הא אית ליה לרבי מאיר
5 בגמרא דרבי אליעזר אומר בחול דבריו קיימין.

6 ולא הצריך קנין. והתם בחול מידי, מדקאמר
7 "הולך מנה לפלוגי" — דמשמע בחול. אלא שמע
8 מינה דגריס "רבי אליעזר", ואית ליה בין בשבת בין
9 בחול צריך קנין, ופלגי אדרבי אליעזר ורבי
10 יהושע דבסמון. וגרסין: ולא לחוש לרבי רבי
11 אליעזר. וכן בפרק קמא דקדושין (כו, ב) גבי בעיא
12 דצבורין. ולקמן בגמרא גבי המקיים קוצים בכרם
13 גריס "רבי אליעזר", וכן בשבת פרק "חבית" (קמז,
14 ב) דמייחית לה הווא דהמקיים קוצים בכרם. ודבר
15 רבינו יצחק בר מאיר הקשה מן התוספתא (פרק
16 עשירי). דקתני התם: המוסכן שחלק נכסיו על
17 פיו, בין בחול בין בשבת — דברי המה יעשו. אבל
18 בריא — עד שיקנו בכסף ובשטר ובחזקה. רבי
19 אליעזר אומר: נכסים נכסים שיש להם אחריות נגדים
20 בכסף ובשטר ובחזקה, ושאינן להם אחריות אין
21 נגדים אלא במשיכה. אמר רבי אליעזר: מעשה
22 במרוני אחד שהיה בירושלים והיו לו מטלטלין
23 הרבה בו. מנה דברים אמורים — בחול, אבל
24 בשבת לא יעשה, ואם עשה — עשוי. רבי יהושע
25 אומר: בחול אמרו, קל וחומר בשבת, דברי רבי
26 מאיר. ורבי יהודה אומר: רבי אליעזר אומר: במה
27 דברים אמורים — בשבת, אבל בחול לא יעשה,
28 ואם עשה — עשוי. רבי יהושע אומר: בשבת
29 אמרו, קל וחומר בחול. אלאמא משמע דבכול רבי
30 אליעזר קתני לה ואומר רבינו יצחק: דלא קשיא
31 מידי, דבמה דברים אמורים? דתוספתא —
32 אמתניתין דהכא קאי, ולא אמילתא דרישא דרבי
33 אליעזר דתוספתא, אלא אמילתא דרבנן קאמר,
34 דאמרי דלא בעי קנין. והכי פירושא: דאם עשה
35 עשוי, ולא אמרינן דאין קנין לאחר מיתה. דכיון
36 שאין יכול לעשות אלא בקנין — מודו כולי
37 עלמא שזיעיל זה הקנין לאחר מיתה. והוי כאילו
38 פירש: מהוים אם לא יחזור בו לאחר מיתה. והכי
39 קאמר: לא יעשה בלא קנין, ואם עשה בקנין —
40 מה שעשה עשוי, ולכתחילה נמי יכול לעשותה
41 בקנין. **כבינתי** לבתי — פירש רבינו שמואל: נושק"א בלעז, שחוגרת בה צוורה. ואין
42 נראה לרבינו יצחק, מדאמר שבת פרק "במה אשה יוצאה" (סב, א). ולא תצא בכוליא.
43 וקאמרין בגמרא: מאי בכוליא — אמר רב: מכבנתא, היינו כבינתי דהכא. ופירש רש"י: ההם
44 נושק"א. ולמה אסור לצאת בו בשבת? והלא אינו עשוי אלא דרך מלבוש, ושלא ומחזי נמי
45 לא שייך ביה כיון שתלה שררה ועוד אמרינן ביזמא פרק "אמר להם הממונה" (כה, א) גבי
46 כהנים, תנא: היו עומדים בכוליא, פירוש עומדין בעיגול. על כן נראה לרבינו יצחק בפירוש
47 הערוך, שפירש: בכוליא הוא כעין עטרה, ומכל מקום יש בה שום דבר חד, כדאמרין
48 בשילתי דשבת (קנו, ב) דשקלה למכבנא ויהבא בעיני דחייא. וכבינתי דהכא אין לפרש
49 נושק"א, אפילו תחלק בין מכבנתא דשבת לכבינתי דהכא, דהא כתיב בישעיה (ג) "ובתי
50 הנפש והלחשים", ופירש רש"י שם: "בתי הנפש" — נושק"א, שהיא כנגד שהנפש נתוש שם.
51 וכתוב נמי "והרדידים" ומתרגמינן: כבינתי. ועוד תנן במסכת כלים (פרק כי"ט משנה א.)
52 והסוגס והרדיד בו, ופירש בערוך דהיינו רידידים, וקרי בלשון ישמעאל ריד"א, והוא צעף
53 דק שהאשה מתכסה בה ראשה. "והכס בצעף ותתעלה" מתרגם בתרגום ירושלמי: רידיא
54 (בראשית לח). **קונין** משכיב מרע ואפילו בשבת — במצוה מחמת מיתה, או בכתוב כל נכסיו אתי שפיר, דשייך התם טירוף דעת. כי אף על פי שהקנין אינו מעלה ומוחיד — מכל מקום
55 מצטער על הדבר. והוא הדין נמי בכתוב מקצת, אף על פי שסבור הוא עדיין לחיות, שהרי אינו יכול לחזור בו, ומשייר נלפשו — מכל מקום שייך ביה טירוף דעת, כדפירש רבינו שמואל.
56 ואפילו בשבת נמי מותר להקנות, כדאמר ב"הורוק" (גיטין עז, ב) שהוא שכיב מרע דכתב לה גיטא לרבייתה, למחר תקוף ליה בעלמא טובא. אמר רבא: מי איכא דוחא דלינשא גיטא
57 ותול איזי ותיחוד ותפתח בו, והכי קא קניא ליה? הא אקניה רשותא בשבת אסור אלא שמע מינה בשכיב מרע הקילו, ואם כן מותר להקנות גם הכא. ודע דבשכיב מרע הקילו, גיטא
58 תקשה: הדיכ הוה מצי לגרש בשבת? והתניא בתוספתא דביצה: אין מגרשין בשבת אלא בשכיב מרע הקילו. **ובין** לגדול ואין זכין לקטן — ואם תאמר: למה אין זכין לקטן? הלא זכין לאדם
59 שלא בפניו ויש לומר: כיון דזכיה מטעם שליחות, מאן דמצי משוי שליח — יש לו זכיה, ומאן דלא מצי משוי שליח — אין לו זכיה. ומאן דאית ליה זכין לקטן ואין זכין לגדול, סבירא ליה:
60 כיון דגדול יכול לקנות — לא תקן ליה רבנן זכיה כמו בקטן.

1 בני רובל — שם אביהן. שהיתה חולה ואמרה תינתן כבינתי לבתי — אם מתנת
2 שכיב מרע בלא שיוור היתה, איכא למימר דמודה רבי אליעזר במצוה מחמת מיתה
3 דלא בעי קנין, והוא דמית, דהא לא מביעי לאוקומי מעשה דבני רובל במצוה מחמת
4 מיתה. ואם מתנת שכיב מרע במקצת היתה, ומביעי לן לאוקומי במצוה מחמת מיתה,
5 כדאוקומן לעיל, דהא מתנת שכיב מרע
6 במקצת כולי עלמא מודים דלא מיקניא
7 באמירה, ואם כן על כרחך פליג רבי אליעזר
8 אפילו במצוה מחמת מיתה. **אמר להן אין**
9 **מביאין ראה מבני רובל** — דרשעים היו,
10 והלואי שתקברם אמם. כדמפרש טעמא
11 בגמרא. וקנסא הוא דקנסום רבנן לקיים
12 מתנת אמם לבתה בלא קנין. **גמרא במרוני**
13 — על שם מקומו. וביקש ליתנם — שהיה
14 שכיב מרע לדברי רבי אליעזר, ומקבלי מתנה
15 לא הוו גביה, כדמפרש בקדושין. והתם פריך
16 עלה טובא. **אמרו ליה אין להם תקנה** —
17 לזכות בהן המקבלי מתנה לפום מאי דלא
18 סמכא דעתן עד שיקנה כו'. הכי מפרש בפרק
19 קמא דקדושין. והתם מפרש שפיר. ולקח בית
20 סלע — שאינו ראוי לזויעה, וקנאו בחול לשם
21 כן, על מנת להקנות לו. **מרוני בריא היה** —
22 בשעת מתנה, ואחר כך מת. **מקיימי קוצים** =
23 *קדונו"ש, בכרם — דכתיא גוונא אשכון
24 במסכת כלאים דאבאל בהמה הוי כלאים
25 בכרם, משום "לא תורע כרמך כלאים",
26 ואפילו מקיים לקוח, דדרשנא ממועד קטן (ב,
27 ב) "כלאים שדך לא". **שכן בערביא בו** —
28 ורבנן בתר רובא דעלמא אזלי, שאינן מקיימין
29 שדות לגמליהן. קונין משכיב מרע **אפילו**
30 **בשבת** — לא שניא היכא שצריך קנין, כגון
31 ששיר, לא שניא במחלק כל נכסיו. דכיון
32 דתלי טעמא משום שמא תטרופ דעתו עליו,
33 דלא סמכא דעתיה שתתקיים צוואתו
34 באמירה, הלכך כדי להפסי דעתו קונין אפילו
35 בשבת בכל מתנתה, בין ששיר וצריך קנין,
36 בין בלא ששיר, ובאמירה סגי. ואף על גב
37 דקנין דמי למקח וממכר, שהרי קונין בכליו
38 של קונה, שמוקנה טורדו כדי לקנות בו
39 המתנה. ולא לחוש לדברי רבי אליעזר —
40 מה שזקנין — לאו דצריך קנין כרבי אליעזר,
41 דהא קיימא לן כרבנן דדברי שכיב מרע בכתובין וכמסורין. אלא להפסי דעתו, כדי
42 שלא תטרופ דעתו — קונין, דהשתא סמכא דעתיה. **משנה רבי אליעזר אומר** —
43 אם בשבת חילק נכסיו — אז תקנו חכמים שיהו דבריו קיימין בלא קנין ובכתיבה, שלא
44 בתרופ דעתו, שמן הדין אין יכול לקנות ולכתוב בשבת. **אבל לא בחול** — שיש תקנה
45 בקנין ובכתיבה, ולמה תטרופ דעתו? **בשבת אמרו** — שדבריו קיימין, אף על גב דליכא
46 למימר מגו דיכול לקנות ולכתוב כי לא עביד נמי קני. וקל וחומר בחול, דכל הראוי
47 לביילה אין בילה מעכבת בו. **וזכין לקטן** — והואיל ואין לו די לזכות לעצמו ממון
48 שנותנין לו — תקנו חכמים שיהא אחר זוכה ומקבל לצרכו. **ואין זכין לגדול** — שהרי
49 יכול לזכות בעצמו. **רבי יהושע אומר לקטן אמרו** — משום דזכין לו שלא בפניו,
50 וכל שכן לגדול שיש לו די לקבל ולזכות. ושליח נמי מצי משוי, והלכך לא שכן דזכין
51 לאדם שלא בפניו. **גמרא** [שייך לרף קנו, א] קל וחומר לשבת — דכיון דאין יכול
52 לכתוב עשו לו תקנה לקנות דבריו באמירה בעלמא, כדי שלא תטרופ.

קוצים בכרם, שֶׁבֶן בְּעֶרְכָּא מְקַיִמִין קוֹצִים בְּעֶדְוֹת לְמַלְיָהּ, והרי
זה בגדר דבר שמקיימים אותו.
הלכה נוספת בדין שכיב מרע: אָמַר רַבִּי לִוִּי, מותר שיחיו קוֹנֵין נכסים
בְּקִנְיָן מְשֻׁכְּבִים מֵרַע אֲפִילוּ בְּשִׁבְתָּהּ, בין אם מקנה חלק מנכסיו וצריך
קנין, ובין אם מקנה את הכל ואין צריך קנין אלא שרוצה לעשות קנין
משום שאין דעתו סומכת שתתקיים המתנה באמירה בלבד. ואף על
פי שאסור לעשות קנין סודר בשבת, כאן התירו. וְלֹא שעושים כן
בשביל לחוש לְדַבְּרֵי רַבִּי (אליעזר) [אלעזר], הסובר שאין מתנת
שכיב מרע נקנית באמירה, אֲלָא מאחר שאין דעתו של החולה
סומכת שדבריו יתקיימו באמירה בלבד והוא דואג, יש לחוש שְׁמָא
תְּמַרְוֹף דַּעְתּוֹ עָלָיו, ולפיכך הקילו חכמים בעניינו.

משנה

במשנה זו מבוארת מחלוקת התנאים, אם בדין מתנת שכיב מרע יש
חילוק בין שבת לחול: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר שכיב מרע המחלק את כל
נכסיו על פיו, בְּשִׁבְתָּהּ דְּבָרָיו קְיָיִמִין שתיקנו חכמים כן מִפְּנֵי שָׁמַן הדין
אֵין וְכֹל להקנות ולכתוב בשבת ויש לחשוש שלא תטרף דעתו, אֲבָל
לֹא בְּחֹל, שהרי יש לו תקנה בקנין וכתובה.
רַבִּי יְהוֹשֻעַ אָמַר, אם בְּשִׁבְתָּהּ, שאין באפשרותו להקנות ולכתוב,
אָמְרוּ חכמים ששכיב מרע מקנה באמירה, קָל וְחֹמֶר שְׂבָחֹל רַאוי
לתקן שיקנה באמירה, שכיון שיכול להקנות בקנין גמור, אין להקפיד
כל כך שתתקיים המתנה אף ללא קנין.
פְּיוּצָא בִּזְנִיחָא עוד בענין נוסף, בדלהלן, זְכִין לְקַמֵּן – כיון שקטן
אינו יכול לקנות, תיקנו חכמים שאדם אחר יוכל לקנות מיד נותן
המתנה עבור הקטן וואפילו שלא בפניו ולא מדעתו, וְאֵין זְכִין
לְגָדֹל, שהרי יכול לזכות בעצמו. דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ
אָמַר, אם לגבי קָמֵן שאינו יכול לזכות בעצמו אָמְרוּ שזוכים לו על
ידי אחר, קָל וְחֹמֶר לְגַבִּי גָדֹל רַאוי לומר כן, שהרי יכול הוא לזכות
בעצמו.

גמרא

הגמרא מביאה שנחלקו התנאים אם שונים את המחלוקת של רבי
אליעזר ורבי יהושע כפי שהיא לפנינו, או בסברות הפוכות. שואלת
הגמרא: מִתְּנִיתִין מְנֵי – מי הוא התנא ששנה את משנתו. משנתנו
כְּרַבִּי יְהוֹדָה הִיא, דְּתִנְיָא בְּבֵרִיתָא. רַבִּי מֵאִיר אָמַר יש לשנות את
מחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יהושע באופן הבא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
אָמַר שכיב מרע המחלק את כל נכסיו על פיו, בְּחֹל דְּבָרָיו קְיָיִמִין,
מִפְּנֵי שְׂבָחֹל להקנות ולכתוב, וכיון שיכול להקנות בקנין גמור, אין
להקפיד כל כך שיקנה אף ללא קנין, ולכן תיקנו חכמים שתתקיים
מתנתו באמירה, אֲבָל לֹא בְּשִׁבְתָּהּ, שהרי אינו רַאוי לעשות קנין
גמור, וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ

אָמְרוּ לוֹ חכמים, והלא ידוע הַמַּעֲשֶׂה בְּאֵמֶן שֶׁל בְּנֵי אוֹתוֹ אדם
ששמו רֹכֵל, שֶׁהָיְתָה חוֹלָה, וציוותה מחמת מיתה וְאָמְרָה תִּנּוּ
בְּבִנְיָתִי – מִן קֶרֶס של מתכת העשוי לחבר שולי הבגד בזמן
הלבישה לְבִתִּי, וְהִיא יקרה מאוד ונערכת בְּשָׁנִים עֶשֶׂר מִנָּה, וְהָיְתָה
אותה האשה וְקִיָּיִמוֹ חכמים אֵת דְּבָרֶיהָ ונתנו את כבינתה לבתה.
ומוכח שמתנת שכיב מרע נקנית באמירה.
אָמַר לָהֶן רַבִּי אלעזר, אֵין להביא ראיה משם, כִּי בְּנֵי רֹכֵל הִלְאִי
שֶׁתְּקַבְּרָם אֵמֶן – רַאויִים הִיוּ שימותו בחיי אדם, שרשעים הִיוּ, וקִנְסוּ
אותם חכמים שלא ירשו את הכבינה.

גמרא

רבי אלעזר מביא ראיה לדבריו: תִּנְיָא בְּבֵרִיתָא, אָמַר לָהֶן רַבִּי
(אליעזר) [אלעזר] לְחַכְמִים, מַעֲשֶׂה בְּמַרְוֵנִי אֶחָד – אדם שגר
במרון, שֶׁהָיָה בִּירוּשָׁלַיִם, וְהָיוּ לוֹ מַטְלָלִין תְּרַבָּה, וּבִינָשׁ לִיתָנָם
בְּמִתְנָה. אָמְרוּ לוֹ חכמים, אֵין לָהֶם – למטלטלין תִּתְּנָה שְׂיֹכֵל
להקנותם לאחר, עַד שֶׁתִּקְנֶה אותם עַל גַּב – אַגְבִּי קֶרֶקֶע, כמו ששנינו
(קדושין כו.) שֶׁמַּטְלָלִין נִקְנִים אֵגֶב קֶרֶקֶע. הִלָּךְ אוֹתוֹ מַרְוֵנִי וְלָקַח בֵּית
סָלַע אֶחָד – קֶרֶקֶע קֶשֶׁה כְּמוֹ סַלַע סְמוּךְ לִירוּשָׁלַיִם, ולפי שלא היתה
ראויה לזריעה קנאה בול, וְאָמַר, צִפּוֹנוֹ של הבית סַלַע יִהְיֶה קְנוֹי
לְפָלוּנִי, וְעָמֹ – אֵגֶב קֶרֶקֶע זו, יִקְנֶה מֵאִה צִאֵן וּמֵאִה חֲבִיזִית, וְדִרְוֹמוֹ
יִהְיֶה קְנוֹי לְפָלוּנִי וְעָמֹ יִקְנֶה מֵאִה צִאֵן וּמֵאִה חֲבִיזִית, ולאחר מכן
מת אותו המרונני וְקִיָּיִמוֹ חֲכָמִים אֵת דְּבָרָיו. הרי מוכח שאין שכיב
מרע יכול להקנות בדבור בלבד, אֲלָא צָרִיךְ קִנְיָן כְּמוֹ בְּרִיא, שהרי
מרונני זה היה שכיב מרע והוצרך לקנין.
חכמים דוחים את הראיה: אָמְרוּ לוֹ חכמים לרבי אלעזר, וְכִי יֵשׁ מַשֶּׁם
רֵאָיָה, והלא יש לומר שְׁמַרְוֵנִי בְּרִיא הִיָּה, ולפיכך לא היה יכול
להקנות באמירה.
שנינו במשנה: אָמַר לָהֶן בְּנֵי רֹכֵל שֶׁתְּקַבְּרָם אֵמֶן וְכו'.
מבשרת הגמרא: מֵאִי מַעֲמָא קָא לֵיָּם לָהֶו – מדוע רבי אלעזר קילל
את בני רֹכֵל. אָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר שְׁמַאֲלִי, לפי שֶׁמְקַיִמִי קוֹצִים
בְּכָרֶם הִיוּ, שֶׁבְּכָרֶם שלהם גדלו קוצים, והוא מִן עֵשֶׂב שְׂרָאִי
למאכל גמלים, וכמו שאסור לזרוע ירק או תבואה בכרם, כן אסור
לקיימם שם אלא חייב לעוקרם. וְרַבִּי (אליעזר) [אלעזר] לְמַעֲמִיָּה,
דְּתִנְנִי בְּמִשְׁנָה (כלאים פ"ה מ"ח), תְּהִמְקִיִּים קוֹצִים בְּכָרֶם, רַבִּי (אליעזר)
[אלעזר] אָמַר יש בכך איסור כלאים, ולכן אם לאחר שנודע לו שיש
קוצים בכרם הניחם שם, וגדלו הענבים והוסיפו במשקלם אחד חלקי
מאתים ממה שהיו, קִדָּשׁ – הרי הענבים נאסרו בהנאה. וְחֲכָמִים
אָמְרִים, לֹא קִדָּשׁ אֲלָא אם הגידולים הללו הם דְּבָרִי שְׂבָמֻהוּ
מְקַיִמִין – דרך אנשי המקום לקיימם, אבל קוצים, דרך רוב העולם
לעוקרם מן הכרם. (בְּשִׁלְמָא בְּרַבּוֹם הָיוּ אֲלָא קוֹצִים לְמַאי הָיוּ).
רבי חנינא מבאר את טעמו של רבי אלעזר בדין כלאים: אָמַר רַבִּי
תִּנְיָא, מֵאִי מַעֲמָא דְּרַבִּי (אליעזר) [אלעזר] הסובר שאסור לקיים

אגרות קודש

המשך מעמוד קכד

וע"פ הנראה במושח צדק מאמר הידוע, הרבה למדתי מרבתי ומתלמידי יותר מכולם, הרי ההשתדלות [ב]
חינוכם של אחרים להראותם ולנחותם הדרך העולה בית אל-ל, מלמדת ומוסיפה בתוצאות הטובות בחינוכו
של המחנך והשתלמותו.

מובן שאין כוונתי להטפת מוסר ח"ו כי אם לעורר, אשר.. אין זה פוטרו כלל וכלל מלנצל כשרונותיו
ככל האפשרי לקרב לבם של בני ובנות ישראל לאבינו שבשמים על ידי לימוד תורתנו תורת חיים וקיום
מצותי שגם זה בודאי יוסיף בברכות השם יתברך להמצטרך לבריאותו בגשמיות וכן בהמצטרך לב"ב.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

נ.ב. אתענין לדעת אם הרצאות שלו אודותן כותב יצאו בדפוס ואפשר להשיגן, כיון שאינן בהספרי

שלי.

1 **אומר**, הרי אפילו **בְּחֹל** **אִמְרוּ** שמקנה באמירה אף על פי שיכול
2 להקנות בקנין גמור, וְקָל וְחֹמֶר לְגַבִּי שֶׁבֶת ראוּ לתקן כן, שהרי אינו
3 יכול לכתוב, ושמן תטרף דעתו.
4 וּבִיּוֹצֵא בּוֹ נחלקו בענין נוסף, וְכֵן לְגִדּוֹל, משום שיכול אדם
5 להיעשות שליח עבורו אפילו שלא מדעתו על מנת לזכות לו, ואִין
6 וְכֵן לְקָמֶן שהרי אין שליחות לקטן, דְּכָרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי יְהוֹשֻעַ
7 **אומר**, בְּגִדּוֹל **אִמְרוּ** שזוכים לו שלא בפניו אף על פי שיכול לזכות
8 בעצמו, וְקָל וְחֹמֶר לְגַבִּי קָמֶן יש לומר כן, שהרי אינו יכול לזכות
9 לעצמו.
10 רַבִּי יְהוּדָה **אומר** לא כך נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע, אלא רַבִּי
11 אֱלִיעֶזֶר **אומר**, בְּשֶׁפֶת דְּבָרֵינוּ של שכיב מרע קִיּוּמִין מִפְּנֵי שְׂאִינוּ
12 יָכוֹל להקנות ולכתוב, אֲבָל לֹא בְּחֹל שהרי יכול לקיים את מתנתו
13 בקנין גמור. רַבִּי יְהוֹשֻעַ **אומר**, בְּשֶׁפֶת **אִמְרוּ** שמקנה באמירה אף
14 על פי שאינו ראוי לעשות קנין גמור, קָל וְחֹמֶר שֶׁבְּחֹל דְּבָרֵינוּ קִיּוּמִין
15 שהרי ראוי הוא לעשות קנין גמור. וּבִיּוֹצֵא בּוֹ נחלקו בענין נוסף, וְכֵן
16 לְקָמֶן שהרי אינו יכול לזכות לעצמו, ואִין וְכֵן לְגִדּוֹל משום שיכול
17 לזכות לעצמו, דְּכָרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. ורַבִּי יְהוֹשֻעַ **אומר**, לְקָמֶן **אִמְרוּ**
18 שזוכים לו אף על פי שאינו יכול לזכות לעצמו, קָל וְחֹמֶר שזוכים
19 לְגִדּוֹל, שהרי יכול הוא לזכות בעצמו. נמצא שרבי יהודה שונה את
20 מחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יהושע כפי שהיא שנויה במשנה
21 שלפנינו, ומבואר ממשנתינו נשנתה כרבי יהודה.

משנה

22 משנה זו והבאות אחריה ועד סוף הפרק, עוסקות בדין ספק הנוֹלֵד
23 מתוך מיתת שני אנשים שאחד מהם ראוי לרשת את השני, ואין ידוע
24 מי מזה מת ראשון.
25 נָפַל הַבֵּית עָלָיו – על ראובן וְעַל אַבְיוֹ יַעֲקֹב, ומתו שניהם ואין ידוע
26 מי מת קודם, אִם שֶׁנָּפַל הַבֵּית עָלָיו – על ראובן וְעַל מֹדִישֵׁיו – על מי
27 שראובן ראוי ליורשם במותם, כגון אחיו. וְהִיתָה עָלָיו בְּתוּבַת אִשָּׁה
28 – שהיה נשוי אשה, וכשנתאלמנה באה לגבות כתובה מנכסיו, וְכָעַל
29 חֹב – או שהיה עליו בעל חוב. ולא היה לראובן נכסים לפרוע בהם
30 את מה שהוא חייב.
31 יוֹרְשֵׁי הָאֵב, כגון שמעון ולוי בני יעקב, **אומרים** שמה **הֵבֶן** – ראובן
32 מֵת רֵאשֹׁן וְאַחֵר כֶּךָ מֵת הָאֵב ולא הוריש יעקב לראובן כלום, וכל
33 נכסי יעקב נופלים לפנינו. וְכָעַל הַחֹב **אומרים** שמה **הָאֵב מֵת**
34 רֵאשֹׁן והוריש את נכסיו לראובן, ומיד כשזכה בהם נשתעבדו
35 הנכסים לחוב שהוא חייב לנו, וְאַחֵר כֶּךָ מֵת הֵבֶן, ואף שגם באופן
36 זה אתם, שמעון ולוי, זוכים בנכסים, אך כיון שהנכסים נשתעבדו לנו
37 בחיי ראובן, נגבה מהם את החוב אף לאחר מיתתו.
38 בֵּית שְׂמַאי **אומרים**, יורשי האב ובעלי החובות יִחְלְקוּ, בדין ממון
39 המוטל בספק ואין אחד מהם מוחזק יותר מהשני. וְכֵן הֵלֵל **אומרים**,
40 יורשי האב זוכים בכל משום שֶׁנִּכְסֵיהֶם עומדים בְּחֻקָתָהּ, שהרי הם
41 יורשים ודאי, אלא שיש ספק אם הנכסים שבחזקתם משועבדים
42 לבעלי חוב ויש להם זכות לגבותם, ועל זה נאמר הכלל 'אין ספק
43 מוציא מידי ודאי'.

גמרא

44 מקדימה הגמרא: תִּנְן הָתָם (לקמן קעה), הַמְלִיחָה אֶת חֲבִירוֹ בְּשִׁטָּה,
45 שבאופן זה נשתעבדו נכסי לזה למלוה, ולאחר ההלואה מכר הלזה
46 את כל נכסיו ואין ממנה לגבות, גִּזְבָּה המלוה מִנְּכָסֵיהֶם מְשֻׁעָבְדִים
47 ו–קרקעות המכורות, מכיון שנשתעבדו לחובו. והמלוה עַל יְדֵי עֲרִים
48 בלבד ולא כתב שטר, גִּזְבָּה רק מִנְּכָסֵיהֶם בְּנֵי חוּרִין ו–נכסים שברשות
49 הלוח, אבל לא ממנה שמכר.
50 פָּעִי ו–הסתפקן שְׂמוּאֵל, לזה הכותב בשטר, משעבד אני לך כל
51 הנכסים הקנויים לי וכן נכסים דְּאִיקָנִי – שאני עתיד לקנות, ולאחר
52 ההלואה קָנָה נכסים, מֵהוּ, האם אכן חל השעבוד על הנכסים שקנה,

53 ואם מכרם הלוח, יוכל לגבותם מהלקוחות, או כיון שבשעת כתיבת
54 השטר הנכסים אינם ברשותו, אינו יכול לשעבדם, כי אין אדם מקנה
55 דבר שלא בא לעולם.
56 ומפרשת הגמרא לפי איזו שיטה הסתפק שמואל: אֲלִיבָא דְרַבִּי
57 מֵאִיר, דְּאִמְרַי (קדושין 30) אֲדָם מִקְנָה דְּכָר שְׂלֵא בָא לְעוֹלָם, לֹא תִיבְעִי
58 לָךְ – אין מקום להסתפק, וְדִידָא קָנָה – שודאי יכול לשעבד נכסים
59 שעדיין לא קנאם, כי אם יכול להקנות פירות דקל שאינם בעולם
60 כלל, כל שכן קרקעות, שהן בעולם, אלא שלא באו לרשותו. אֲלִיבָא
61 בִּי תִיבְעִי לָךְ אֲלִיבָא דְרַבִּינָן, דְּאִמְרַי (שם 30) אֲדָם מִקְנָה דְּכָר
62 שְׂלֵא בָא לְעוֹלָם, ויש להסתפק, האם כמו כן אינו יכול לשעבד
63 קרקעות שאינן בידו, או כיון שהקרקעות הן בעולם ורק שאינן
64 ברשותו, יכול לשעבדן.
65 ראייה שמועיל לכתוב 'דאיקני': אִמְר רַב יוֹסֵף, תָּא שְׂמַע, שנינו
66 בכתובות (ק), מלוה שהוציא שטר, והלוח השיבו שכבר פרע לו,
67 וכראיה לכך מוציא שטר מכירה שכתוב בו שהמלוה מכר שדה
68 ללוח, והלא אם המלוה היה זקוק למעות היה לו לגבות את חובו
69 במקום למכור את שדהו. אדמון אומר שהלוח זוכה בטענתו,
70 וְהַכְּסִים **אומרים** אין ראייתו של הלוח ראייה, ואדרבה, זֶה – המלוה
71 הִיָּה פִּיקֵיךְ שְׂמִיכָר לֹא אֶת הַפְּרָקָע ולא תבעו בחובו, מִפְּנֵי שלא היה
72 יכול לגבות את חובו, כי לא היה ללוח קרקעות, ומעות ומטלטלין
73 היה מצניע ואומר שאין לו כלום, ועכשיו שֶׁהוּא מכר ללוח קרקע
74 יָכוֹל לְמַשְׁכְּנֵנו עָלָיו – יכול לגבות ממנו קרקע זו בחובו. והרי קרקע
75 זו לא היתה ברשות הלוח בשעת ההלואה, ומוכח שגם הקרקעות
76 שקונה לאחר ההלואה חל עליהן השעבוד, והיינו שמועיל 'דאיקני'.
77 דחיית הראיה: אִמְר לִיָּה רַבָּא, מֵינִיה קְאָמְרַת – וכי דעתך להביא
78 ראייה ממה שמצאנו שגובה ממנו, והיינו מהלוח עצמו, מֵינִיה,
79 כלומר מנכסים שברשות הלוח, ודאי שיכול לגבות אֲפִילוּ מִנְּכָסֵיהֶם
80 דְּעַל בְּתִיפִיה – מבגד שהלוח לבוש בו, בִּי קָא מִיבְעִינָא לָן – אין הספק
81 אלא בשכתב 'דאיקני', ולאחר מכן קָנָה קרקעות וְכָכָר אותן, וכן
82 בשכתב 'דאיקני', וקָנָה קרקעות ומת וְהוֹרִישׁ אותן לבניו, מֵאִי, האם
83 חל השעבוד על הקרקעות שקנה ויכול המלוה לגבות מיד הלקוחות
84 או הורשים, או לא.
85 ראייה ממשנתנו שמועיל 'דאיקני': אִמְר רַב הֵנָּה, תָּא שְׂמַע, נָפַל
86 הַבֵּית עָלָיו וְעַל אַבְיוֹ עָלָיו וְעַל מֹדִישֵׁיו, וְהִיתָה עָלָיו בְּתוּבַת אִשָּׁה
87 וְכָעַל חֹב. יוֹרְשֵׁי הָאֵב, **אומרים** הֵבֶן מֵת רֵאשֹׁן וְאַחֵר כֶּךָ מֵת
88 הָאֵב, וכל נכסי האב נופלים לפנינו. וְכָעַל חֹבֹת **אומרים** הָאֵב מֵת
89 רֵאשֹׁן בּוֹ והוריש את נכסיו לבנו, ומיד כשזכה בהם נשתעבדו
90 הנכסים לחוב שהוא חייב לנו. וְאִי סְלִיכָא דְעָתָה – ואם עלה בדעתך
91 שהכותב 'דאיקני', וקָנָה קרקעות וְכָכָר אותן, וכן הכותב 'דאיקני'
92 וקָנָה קרקעות, ומת וְהוֹרִישׁ אותן לבניו, לֹא מְשַׁתְּעָבֵד – אין השעבוד
93 חל על הנכסים בשעה שקנאם, ואין הבעל חוב יכול לגבות
94 מהלקוחות ומהיורשים, אם כן נִהֵי נִמֵּי – לוֹ יְהִיה דָּאֵב מֵיַת בְּרִישָׁא
95 – שהאב מת תחילה והוריש את נכסיו לבנו, שהוא הלוח, הלא אופן
96 זה 'דאיקני' הוּא, כי רק לאחר ההלואה באו הקרקעות לרשות הלוח,
97 ואם 'דאיקני' אינו מועיל אין בטענת בעלי החוב כלום.
98 נסיון לדחות את הראיה: אִמְר לְהוֹ רַב נַחֲמָן, וְעִירָא חֲבֵרִין ו–חברינו
99 הִתְגַּבְּהוּ – פירש משנה זו, אין הטעם משום שמועיל 'דאיקני' וחל
100 השעבוד, אלא שהיורשים מתחייבים לפרוע לבעלי החוב של אביהם
101 אף בלי שהיה שעבוד על נכסיו בחייו, משום שְׂמִיכָה עַל הִתְוֹמִים
102 לְפָרוֹעַ חֹבֵת אֲבִיהֶן.
103 קושיא על הדחייה: מִתְקַיֵּין לָהּ רַב אִשִּׁי אם כן, שלא חל שום שעבוד
104 על הקרקעות, נמצא שלגביהן לא הועיל השטר כלום, והרי חוב זה
105 כְּמִלּוֹה עַל פֶּה הוּא, וְכֵן וְשְׂמוּאֵל דְּאִמְרֵי תְרוּבָהּ – אמרו שניהם,
106 מִלּוֹה עַל פֶּה אֵינוֹ גִּזְבָּה לֹא מִן הַיּוֹרְשִׁין וְלֹא מִן הַלְקוּחֹת, ולפי
107 שיטתם אי אפשר לפרש כדברך [שאין שעבוד וגובה משום מצוה],
108 אלא ודאי ביאור המשנה לפי שמואל שמועיל 'דאיקני', וקשה מדוע
109 הסתפק בזה.

בבא בתרא. פרק תשיעי – מי שמת דף קנו עמוד א – מותר מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קכט רשב"ם

1 **משנה** נפל הבית עליו ועל אביו — על ראובן ועל יעקב אביו, ואין ידוע מי מת
2 קודם. עליו ועל מורישיו — על ראובן ועל מורישיו, כגון אחי ראובן או אחי יעקב
3 אביו שאין להם קרוב יותר מראובן, וראובן ראוי לירשן. והיתה עליו — על ראובן,
4 כתובת אשה או בעל חוב, ואין לו ממה לפרוע. יורשי האב אומרים הכן מת ראשון
5 — בנפל הבית עליו ועל אביו קאי, שירשי
6 יעקב, כגון בני יעקב שמעון ולוי אחי ראובן,
7 או אפילו חנוך ופלוא בני ראובן שגם הם
8 יורשי יעקב, אומרים: הכן מת ראשון, דהיינו
9 ראובן מת ראשון, ומכא אבדו דאב קאטינא,
10 כדאמרין בגמרא. ולא זכה ראובן בהני נכסי
11 כלל, ויורש אנו כל נכסי יעקב. ולענין נפל
12 הבית עליו ועל מורישיו שייך למיתני: יורשי
13 מורישיו אומרים: הכן מת ראשון. בית שמואל
14 אומרים: יחלוקו — כדמפרש טעמא ביבמות
15 ב"החולץ", דאף על גב דירשי האב ודאי
16 יורשין בהאי ממון, ובעל חוב ספק, וקאמי
17 ספק ומוציא מידי דאי — קסברי בית שמואל:
18 שטר העומד לגבות כגבוי דמי, ותרווייהו דאי
19 חשיבי. ובית הלל סברי נכסים בחזקתן —
20 בחזקת יורשי האב. שהרי הם יורשים דאי,
21 או מיעקב או מראובן, וכמחזיקין דמו, שהרי
22 יעקב מחזיק בנכסיו היה ואלו באים מכחו.
23 ובעל חוב ספק, ואין ספק מוציא מידי דאי.
24 **גמרא** תנן היתם — לקמן ביגט פשוט.
25 המלוה את חבירו בשטר — אפילו לא נכתב
26 בו אחריות — גובה מנכסים משועבדים. אם
27 אין ללוה נכסים בני חורין — גובה מלוה מן
28 הלוקחות, דאמר ב"שנים אוחזין" (בבא
29 מציעא יד, א): לרבנן, אחריות שלא נכתב
30 בשטר טעות סופר הוא. וכמי שנכתב בו דמי.
31 דלא שדי איניש זוזי בכדי, ולכן נתבין
32 המלוה שיכתוב בשטר אחריות, אלא ששכן
33 הסופר טעה. וסתם שטר קלא אית ליה,
34 ולקוחות הוא דאפסידו אנפשיהו, שלקחו
35 קרקע מן הלוה ולא הניחו לו בני חורין כדי
36 לגבות מזה מלוה את חובו. בעי שמואל —
37 הכותב לחבירו: משעבד אני לך בחובך כל
38 נכסים שאדאי, מהו? והיינו שכותבין
39 בשטרות "דקנא דעתיד אנא למיקני". מהו?
40 — מי טריף מלקוחות נכסים שקנה הלוה
41 אחר כתיבת השטר ומכרן לאלו? **אליבא**
42 **דרבי מאיר** — גבי האומר לאשה: הרי את
43 מקודשת לכשימות אישך, לכשתמות
44 אחותך, לאחר שתתגרירי כו' — לא תיבעי
45 לך, דאחרי קנה. רבין דפירית דקל דעדיין לא
46 באו לעולם קנה — כל שכן דמשתעבד ליה
47 קרקעות, דאיתו לעלמא אלא שעדיין לא
48 קנאן לזה בשעה ששעבד. **אלא בי תיבעי לך**
49 **אליבא דרבנן** — מי שאני שעבד
50 מקנין? וטעמא כדפרישית, אי נמי, אלמנהו רבנן לשעבד יותר מקנין, דלא תנעול דלת בפני לוי, או לא? **אמר רב יוסף תא שמע** — דתנן בפרק "שני דיני גזירות" בכתובות
51 (ק, א): המוציא שטר חוב על חבירו, והלה הוציא שטר שכתוב בו שמכר לו את השרה מלוה ללוה, אחר שנכתב השטר חוב שהוא מוציא עליו. אדמון אמר: יכול הלוה
52 לטעון: אילו חייב הייתי לך היה לך לפרוע את שלך ממני, ולא היה לך למכור לי קרקע בשביל צורך מעות. והבטלים אומרים זה — המלוה היה פיקח, שמכר לו ללוה את
53 הקרקע, שהוא יכול עתה למשכנו בעד חובו, ולא יכול לדחותו ולומר: אין לי לפרוע כלום. והנה זה הקרקע "דאיני" הוה, שלאחר שנכתב השטר חוב קנאו הלוה זמן מרובה,
54 והנה זה המלוה חזר וגובה בחובו. אלמא: "דאיני" וקני — משתעבד למלוה. **אמר ליה רבא מיני** — בתמיה, מקרקע שקנה הלוה עצמו ואינה משועבדת לשום אדם, היאך
55 אתה מביא ראיה? מיניה פשיטא שגיבה המלוה, ואפילו מגלימא דעל כתפיה, דהא לא קמבעיא לך. אלא היכא דכתב "דאיני" וקנה ואחרי כן שעבדו לאחר, או במכירה או
56 שחרישו לאחר, מיבעיא לן אי אלים תנאיה שכתב לו "דאיני" לטרוף מלקוחות או מירושין שאחר כתיבת שטרו שקדם לזה, או לא. **נתי נמי דאב מיתא ברישא** — וירש
57 הכן, כדקאמר בעל חוב — "דאיני" הוא. שקנאו הכן אחר כתיבת השטר והורישו לירשיו, ואפילו הכי גובה אותו בעל חוב. אלמא: "דאיני" וקנה והוריש — משתעבד מצוה
58 על היתומין כו' — ולא משום שכתב לו "דאיני" הוא. וגבי קנה ומכר לא משתעבד, אלא גבי יורשים משום מצוה. ואפילו לא כתב לו "דאיני" — משתעבד יורש למלוה,
59 משום מצוה על היתומים. **אם כן מלוה על פה הוא** — ואמאי טריף ממקרקעי דיתמי? והא **רב ושמואל דאמרי תרווייהו**: מלוה על פה אינו גובה מן
60 היורשין, ובי אמרין מצוה על היתומין — הני מילי מלוה בשטר. ושמואל גופיה הוא דקמבעיא ליה הא בעיא, ואם כן קשיא דיריה אירידה. ומיהו, לקמן פסקין הלכתא:
61 מלוה על פה גובה מן היורשין, שלא תנעול דלת בפני לוי.

1 **נפל** הבית עליו ועל אביו כו' בית שמאי אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן
2 — דסבירא להו לבית הלל: כיון דמחוסר גבוינא, אפילו מת האב תחלה — הוה
3 בחזקת היורשין. ובית שמאי לטעמיהו, דאית להו: כל העומד לגבות כגבוי דמי, ולכן הוה
4 כאילו הוא מחזיק בכך. **אמר** רב יוסף תא שמע זה היה פיקח כו' — לא הוה מצי להביא
5 ראיה מרב נחמן דאמר (בבא בתרא קכב, א):
6 יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם — בעל חוב
7 גובה אותה מהם, דהיינו טעמא — מדריבי נתן,
8 ועוד, אפילו היה יכול להביא ראיה — מתניתין
9 עדיפא ליה.
10 **דאיני** קנה ומכר מהו — אליבא דרבי מאיר,
11 דקאמר: אדם מקנה דבר שלא בא
12 לעולם — לא קמבעיא ליה, כדמפרש בסמוך.
13 ואם תאמר: אימור דאמר רבי מאיר כגון פירות
14 דקל דעבידי דאתו, דני לא עבידי דאתו שיקנה
15 נכסים וימכור ויש לומר: דמודי רבי מאיר בהא
16 שהשעבוד חל ממילא, אף על פי שלגבי קנין לא
17 היה לו להועיל דאין. דהא גבי "דאיני" נמי
18 אמרין לעיל דמוהני אפילו לרבנן דרבי מאיר, אף
19 על פי שסבורים דאין אדם מקנה דבר שלא בא
20 לעולם, משום דאלימ כח השעבוד. הכי נמי
21 אלים לרבי מאיר, לענין דמוהני אף על גב דלא
22 עבידי דאתו. **[דאיני** קנה ומכר] כו' —
23 הקשה רבנו שמואל: תיפשוט ליה מדידה,
24 מדאמר שמואל בפרק קמא דבבא מציעא (יד, ב):
25 בעל חוב גובה את החשב, פירוש: שהשביח
26 ולקוחות, ואין לומר כנו שפירש דאליבא דרבי
27 מאיר איירי, דהא שמואל לית ליה דרבי מאיר,
28 דהא פסיק בפרק "אף על פי" (כתובות נט, א)
29 כרבי יוחנן הסנדלר, דאמר: אין אדם מקדיש דבר
30 שלא בא לעולם ויש לומר: דשמואל דסבירא
31 ליה כרבי מאיר הכא, דאלימ כח השעבוד
32 שיעריל אף על פי שלא בא לעולם, אף על גב
33 דבקנין לא סבר ליה כותיה טעם דפירש לעיל,
34 דהכא מיבעיא ליה לרבנן.
35 **מצוה** על היתומים לפרוע חובת אביהן —
36 וכופין כאן. ומיהו, אין כופין במקום
37 שלא הניח להם אחריות נכסים. אבל הניח להם
38 — כופין, דהא נזקקין ליתומים, ובמלוה בשטר,
39 והכי נמי משמע בסמוך כדפרישית, מדרקאמו:
40 מלוה על פה אינו גובה מן היורשים — משמע
41 דאי למאן דאמר גובה מן היורשין חייב לפרוע,
42 ומצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן, ודך
43 דהכא אינו כי הדין (כתובות צא, ב) דגבי קטינא
44 דארעא, דהתם מצוה בעלמא כלא בפניה,
45 דמיייר ברלא שבק להון אחריות נכסים. והא
46 בדין בעי למימר, דאף על גב דלא משתעי בשטר,
47 כיון דמנכסי דידיה מפרע — כופין היתומים
48 למאן דאמר מלוה על פה גובה מן היורשים.
49 מיהו

מיהו למאן דאמר אין גובה, אף על גב דמצוה לפרוע מדידיהו – אין כופין, כדמוכח ב"הכובת" (כתובות פו, א). אבל כי שבק להון אחריות נכסים, אף על פי דפריעת בעל חוב מצוה – כופין, כדמוכח בכל מקום דנוקקין ליתומים גדולים. והיכא דאמרי "לא נחא לן למעבד מצוה" אמרינן בכתובות (שם) דמכין אותו עד שתצא נפשו, כמו במצות עשה, כגון עשה סוכה ועשה לולב.

המוקדמים פסולים – אומר רבינו יצחק: פסולים הוו לגמרי, דאפילו מבני חרי לא גבי, אף על פי שלוח מודה. וראה – מדיקאמר ריש לקיש ב"איהו נשך" (בבא מציעא עב, א) דרך משנה מתוקמא כרבי מאיר, דאמר: שטר שיש בו בית קנסין, ואין גובה בו לא את הקרן ולא את הרבית. היינו אפילו לוח מודה. ואפילו מבני חרי לא גבי התם, דהא תניא בתוספתא (פרק חמישי דבבא מציעא): המוציא שטר חוב שיש בו רבית – יקרענו, בא לבית דין – יקרעוהו, וחדר תני הך משנה דהכא – משמע פסולים לגמרי, אך יש לומר דשאני התם, דמשעת כתיבה הוא דעבד ליה שומא, אבל הכא לא עבד ליה שומא. וכי האי גונא דחי בפרק "המניח את הכד" (בבא קמא ל, ב). מיהו, לישנא דפסולין משמע פסולין לגמרי, שלא לגבות מבני חרי.

גובה את הקרן מנכסים משועבדים ושבח מבני חורין – ואם תאמר: כיון שיש לו נכסים ללוח שיגבה ממנו הלוקח – אם כן לא יקח הבעל חוב ממנו, לימא ליה ללוקח: מקום הנחתו לך לגבות ממנו ויש לומר: דאיידי כגון שאין לו למוכר נכסים אחרים אלא משועבדים, ולכן טורף הימנו המשועבדים, ולכשיחזור ויקנה נכסים בני חורין – יחזור זה לוקח ויטרוף מבני חרי. ואפילו "דאיקני" קנה ומכר משתעבד, משתעבד כבר לוקח לבעל חוב כל שעבודו. אי נמי יש לומר: כגון שעשאו לוח למלוה קרקע זה אפותיקי, והשתא לא מצי למימר ליה: הנחתי לך מקום לגבות ממנו. **אם** תמצי לומר משתעבד לוח ולוח כו' – והכי נמי היה מצי למיבעי היכא דאמר "איקני" ולא מכר והוריש, לוח ולוח, ואפילו תמצא לומר "דאיקני" קנה ומכר לא משתעבד. אלא מרסליק מיניה נקט בעיא. **מאי** גובה דקתני נמי חצי שבח – בתר הכי גרסין בכל הספרים ישנים: שלחו מתם בן שלוח כו' עד סוף הסיניא: לאו יורשי האב אחי הבן כו', ואחר כך משנה דנפל הבית עליו ועל אמו וגמרא דיליה, ואחר כך בעי מיניה מרב ששת בן מהו שירש את אמו בקבר. וכן הגירסא בפרוש רש"י, וכן גרס רבינו תם, וכן הגירסא ישרה דגמרא, ד"שלחו מתם" שייכא על המשנה דנפל הבית עליו ועל אביו, ומייתיה עלה הדיא משנה לבסוף. וגמרא דבעי מיניה מרב ששת – היא שייכא על משנה דנפל הבית עליו ועל אמו דמייתיה לה עלה. אבל בספרים שלנו גרסין הדיא דשלחו מתם על משנת נפל הבית עליו ועל אמו, כמו שפירש רבינו שמואל. והוא פירוש גרסת רבינו חננאל נראה לו יותר, וכן גרס רבינו תם.

נפל הלוקח מן המוכר. **בעל חוב שבח מנא ליה** – והלא זה השבח, הלוקח שלקח שטח זה או אחר, ולואית המלוה השביח, "דאיקני" קרינא ביה בשעת הלואה ואם תמצא לומר כו' – בעיא באפי נפשה היא. **הא לא קנה** – וליכא למיבעי אי בתרא קני אי קמא קני, כדלכא, שהרי לא קנה לא זה ולא זה. **ואם תמצא לומר דאיקני קנה ומכר משתעבד** – לוח וכתב למלוה "שעבדתי לך כל נכסי דקנאי דאיקני", וחזר ולוח מאחר, וכתב לו כמו שכתב לו לראשון, ואחר כך קנה נכסים ומכר, או שמו והורישם ליורשים, ובאו שני הנושים לטרוף אותן הנכסים, הדין עם מי? לקמא משתעבד – שהרי כתב בשטר מוקדם, או לבתרא משתעבד – דלא אלים "דאיקני" לתפוס עד שיבואו הנכסים בעולם, וכי קנה הני נכסים אחרי כן – הא הדר ביה מקמא. וקנה בתרא. ויחלוק – כל אחד לפי מעותיו, דבבת אחת נשתעבדו להם. שהרי אחר שתי ההלואות קנאו, ובאותה העת שקנאו – מיד נשתעבדו לשניהן, שאין קדימה לאחד מהן. **מהדורא בתרא** – כשחזר תלמודו פעם שניה. נמצא בתשובת רב האי ובפירוש רבינו חננאל: רב אשי היה ששים שנה, ובכל שנה מחזר תלמודו בשני חדשי חסלה ניסן ותשרי, ולכשהגיעו שלשים שנה סיים כל תלמודו. וכן עשה בשלשים שנים אחרונים, ומנהורא קמא היינו שלשים שנים ראשונים. ומנהורא בתרא הן שלשים שנים אחרונים. **ואם איתא חצי שבח מיבעי ליה** – שכיין שוכר חלה שדהו וכתב לו אחריות, עליו, ואחרי כן השביחין הלוקח – נמצא המלוה והלוקח שניהן נושין בלוח, ונמצא השבח קנוי ללוח אחר שעבד שניהן, למלוה בחובו, וללוקח בכסף מקנתו. לפיכך חולקין השבח כדן לוח ולוח חזר וקנה. הלכך אין למלוה בכל מקום אלא חצי השבח. ומשני: **מאי גובה נמי חצי שבח** – ושיניא דסמכא הוא. מהא שמעינן דהא דאמר שמואל "בשנים אחוזין" (בבא מציעא יד, ב), בעל חוב גובה את השבח – לא סבירא לן כותיה, אלא גובה חצי שבח, וכן הלכה. ואי קשיא: דהכא בעי שמואל "דאיקני" מהו? והתם קאמר: בעל חוב גובה את השבח, דהיינו "דאיקני" איכא למימר דאליבא דרבי מאיר קאמר. אי נמי, מיבעי לן לרבנן מאי, ואידו פשטי מנפשיה "דאיקני" קנה, וסברא דנפשיה קאמר.

אָלָא הָא מַנִּי? רַבִּי מֵאִיר הָיָא, דְּאָמַר: אֲדָם מִקְנָה דְּבָר שְׂלָא בָּא לְעוֹלָם. אָמַר רַב יַעֲקֹב מִנְהָר פְּקוֹד מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּינָא, תָּא שְׁמַע: שְׁמַרְי חוֹב הַמוֹקְדָּמִין פְּסוּלִין, וְהַמְּאוֹחְרִין בְּשָׁרִין; וְאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ "דְּאִיקְנִי" קִנְה וּמְכַר, "דְּאִיקְנִי" קִנְה וְהוֹרִישׁ – לֹא מִשְׁתַּעֲבֵד, מְאוֹחְרִין אֲמַאי בְּשָׁרִין? "דְּאִיקְנִי" הוּא – הָא מַנִּי? רַבִּי מֵאִיר הָיָא, דְּאָמַר: אֲדָם מִקְנָה דְּבָר שְׂלָא בָּא לְעוֹלָם. אָמַר רַב מִשְׁרָשָׁא מִשְׁמִיָּה דְּרַבָּא, תָּא שְׁמַע: לְשִׁבְח קִרְקַעוֹת בִּיצֵד? הָרִי שְׁמֵכָר שָׂדֶה לְחִבְרֹו וְהַשְׁבִּיחָהּ, וְכָא בַּעַל חוֹב וּמְרַפָּה, כְּשֶׁהוּא גוֹבָה – גוֹבָה אֶת הַקֶּרֶן מִנְכָּסִין מִשְׁוַעֲבָדִין, וְאֶת הַשְׁבַּח מִנְכָּסִין בְּנֵי חוֹרִין; וְאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ "דְּאִיקְנִי" קִנְה וּמְכַר, "דְּאִיקְנִי" קִנְה וְהוֹרִישׁ – לֹא מִשְׁתַּעֲבֵד, בַּעַל חוֹב אֲמַאי גוֹבָה שְׂבָחָא? – הָא מַנִּי? רַבִּי מֵאִיר הָיָא, דְּאָמַר: אֲדָם מִקְנָה דְּבָר שְׂלָא בָּא לְעוֹלָם. אִם תִּמְצָא לֹאמֹר: "דְּאִיקְנִי" קִנְה וּמְכַר, "דְּאִיקְנִי" קִנְה וְהוֹרִישׁ, לֹא מִשְׁתַּעֲבֵד – הָא לֹא מִשְׁתַּעֲבֵד. אִם תִּמְצָא לֹאמֹר: מִשְׁתַּעֲבֵד, לֹא וְלֹא וְחֹזֵר וְקִנְה, מַהוּ? לְקַמָּא מִשְׁתַּעֲבֵד אוֹ לְבִתְרָא מִשְׁתַּעֲבֵד? אָמַר רַב נַחֲמִי: הָא מֵילְתָא אִיבְעִיא לָן, וְשִׁלְחוּ מִתָּם: רְאִישׁוֹן קִנְה. רַב הוּנָא אָמַר: יְחִלּוּקוּ. וְכֵן תִּנִּי רַבָּה פִּר אַבּוּה: יְחִלּוּקוּ. אָמַר רַבִּינָא, מְהֵדוּרָא קְמָא דְּרַב אֲשִׁי אָמַר לָן: רְאִישׁוֹן קִנְה, מְהֵדוּרָא בִּתְרָא דְּרַב אֲשִׁי אָמַר לָן: יְחִלּוּקוּ. וְהִלְכְתָּא: יְחִלּוּקוּ. מִיתִיבִי: לְשִׁבְח קִרְקַעוֹת בִּיצֵד? הָרִי שְׁמֵכָר שָׂדֶה לְחִבְרֹו וְהַשְׁבִּיחָהּ, וְכָא בַּעַל חוֹב וּמְרַפָּה, כְּשֶׁהוּא גוֹבָה – גוֹבָה אֶת הַקֶּרֶן מִנְכָּסִין מִשְׁוַעֲבָדִין, וְאֶת הַשְׁבַּח מִנְכָּסִין בְּנֵי חוֹרִין; וְאִם אֵיתָא, חֲצִי שְׂבָח מִכְּעִי לִיה – מֵאִי גוֹבָה נָמִי דְקִתְּנִי – חֲצִי שְׂבָח. מִשְׁנֵה

אלא הא מני רבי מאיר כו' – וכי מיבעי לן – לרבנן הוא דמיבעיא לן, כדאמרן לעיל. המוקדמים – שנכתבו ביום חמשה עשר בניסן, וכתב בתוך השטר באחד בניסן. פסולין – דאית למיטרף לקוחות של חמשה עשר ימים ראשונים דניסן שלא כדן, שהרי ההלואה היתה בחמשה עשר בניסן, והוא יטרוף לקוחות דחמשה עשר קדם. ומיהו, אם ההלואה היתה באחד בניסן בפני עדים, וקנו מידו להשתעבד נכסי לוח למלוה, ולא כתבו את השטר עד חמשה עשר בניסן, וכתבו בו באחד בניסן – כי האי מוקדם כשר, כדאמר לוח רבה בר שילא להנך דכתבי אקנייתא: אי ידעיתו ההוא יומא דאקנייתו בו – לחיי, ואי לא – כתיבו יומא דקיימיתו ביה. לקמן ב"גט פשוט" (קעב, א). המוקדמים פסולין – כדפרשית, שהקדים זמן הכתוב בשטר ליום כתיבתו. אי נמי, שנכתב השטר באחד בניסן וכן כתוב בו "באחד בניסן לוח פלוני מפלוני", והוא לא לוח ממנו כלום עד חמשה עשר בניסן – גם זה מוקדם, ופסול. שאין לו לטרוף אלא מזמן ההלואה ואילך, ודלא כאביי דאמר: עדיו בחתומיו וכן לו, ב"שנים אחוזין" (בבא מציעא ג, א). והמאחרים בשרין – לוח בניסן ולא נכתב עד תשרי. אי נמי, כתבוהו ביום שלוח, אך איחר הזמן בתוך השטר וכתב בו בתשרי – כשרי, שמחל לו השעבוד עד תשרי, ולא יטרוף לקוחות אלא מתשרי ואילך. **מאוחרין אמאי בשרין – כשלוה בניסן ונכתב בתשרי? והלא שמוא קנה זה אלו נכסים בין ניסן לתשרי ולא אשתעבדו למלוה, דהא "דאיקני" הוא בשעת הלואה, והטורף יבא לטרוף מתשרי ואילך שלא כדן מן הלוקחות שקנו מן הלוח נכסים הקניין לו מניסן ועד תשרי אלא שמע מינה "דאיקני" משתעבד, והלכך מאוחרים כשרים, דליכא למיחש להכי. **הא מני רבי מאיר היא** – והלכך מאוחרים כשרין, שאם כתב בתוך השטר שום אחריות – כתב "דקנאי דעתיד אנא למיכני", שאין כותבין אחריות לחצאין, וליכא למיחש למידי. וגם אם לא נכתב בו אחריות – ליכא למיחש כלל, דהא לרבי מאיר לא טריף ממשעבדי, ב"שנים אחוזין". ומיהו, אם כתב בהו "דקנאי" ולא כתיב בהו "דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** –**

דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** – דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** – דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** – דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** – דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** – דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** – דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** – דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** – דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** – דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** – דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** – דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** – דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** – דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** – דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** – דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** – דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** – דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** – דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** – דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** – דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד. ר"בשנים אחוזין" (יד, ב) מיתניא: הרי שגול שדה מחבירו כו', ומשני: לא תרוצי קא מתרצת ליה? תריץ נמי בבעל חוב. וכדמתרצא התם מיתניא דהא. **ובא בעל חוב ומרפה** – כשהיא משוּבחת ביבול חרישה חריעה. **כשהוא גובה** – דאקני" – בהא דאי מודה רבי מאיר דמאחרין פסולין, כקושין דלעיל, דלמא אתי למטרף קרקעות שקנה בין זמן הלואה לזמן כתיבת השטר שלא כדן. מיהו, לא שכיחא מילתא לכתוב אחריות לחצאין, והלכך לא חש לקושיו טפי. **לשבח קרקעות כיצד** – במסכת גיטין (מו, ב) תנן: אין מוציאין לאבילת פירו ו לשבח קרקעות ולמוון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם. והשתא מפרש לשבח קרקעות כיצד

דחית הראיה: **הא מני**, **רבי מאיר** היא, **דאמר אדם מקנה דבר** 51
שלא בא לעולם, וכמו כן יכול לשעבד את השבח שלא בא לעולם, 52
אבל הספק שלנו לפי שיטת חכמים. 53
הגמרא עוברת לדון בשאלה חדשה: **אם תמצא לומר** שמי שכתב 54
בשטר '**דאיקני**' – שמשעבד גם את הנכסים שיקנה לאחר ההלוואה, 55
וקנה קרקעות ומכר אותן, וכן אם כתב '**דאיקני**' **וקנה קרקעות ומת** 56
והוריש אותן לבניו, **לא משתעבד** – לא חל שיעבוד על הנכסים 57
שקנה לאחר ההלוואה, **הא לא משתעבד**, ואין המלוה יכול לגבות 58
מהלקוחות ואין מקום לספק דלהלן. 59
אבל **אם תמצא לומר** שמועיל לכתוב 'דאיקני', ועל ידי כך **משתעבד** 60
למלוה כל מה שקונה הלוח לאחר ההלוואה, יש להסתפק איך הדין 61
באופן שלוח מאחד וכתב 'דאיקני', ולאחר מכן שוב לוח מאדם נוסף 62
וכתב לו כמו שכתב לראשון, ואחר כך **חזר וקנה קרקעות ושוב מכרן** 63
או מת והורישן, **מהו** – למי משתעבדים הנכסים שקנה ומי זכאי 64
לגבותם מהלוקח או מהיורשים, האם **לקנא** – למלוה הראשון 65
משתעבד, שהרי שטר מוקדם, **או לבתרא** – למלוה האחרון 66
משתעבד, כי במה שכתב 'דאיקני' לשני חזר ממה שכתב לראשון. 67
דברי האמוראים הפושטים את הספק: **אמר רב נחמן**, **הא מילתא** 68
איכא לן – דבר זה הסתפק לנו, ושלחנו שאלה זו לארץ ישראל, 69
ושלחו מתיבס – והשיבו מארץ ישראל, **ראשון קנה**, כלומר, הנכסים 70
משועבדים למלוה הראשון. 71
רב הונא אמר, אין עדיפות לאחד מהם על פני השני, שבאותה העת 72
שקנה הנכסים, נשתעבדו לשניהם יחדיו, ולפיכך **יחלוקו** ויטלו כל 73
אחד לפי מעותיו שהלוה חייב לו. **ובן תני** – שנה **רבה פר אבותה**, 74
יחלוקו. 75
אמר רבינא, **מהדורא קמא דרב אשי** – כשרב אשי שנה את 76
תלמודו בפעם הראשונה **אמר לן** – [לנו] **ראשון קנה** – הנכסים 77
משועבדים למלוה הראשון, **מהדורא בתרא דרב אשי** – אבל 78
כשחזר על תלמודו פעם שניה **אמר לן יחלוקו**, שהנכסים משועבדים 79
לשניהם, ויטלו כל אחד לפי מעותיו. ומסיק רבינא, **והלכתא יחלוקו**. 80
הגמרא מקשה על הסוברים שחלוקה מיתמי, שנינו בברייתא (ב"מ 81
דף ה) **לשבח קרקעות ביצד** – מהו הביאור לדברי המשנה בגיטין (מח) 82
שאין גובים שבח קרקעות אלא מנכסים בני חורין, **הרי שבח שדה** 83
לחבירו, **והשביחה הלוקח**, **ובא בעל חוב של המוכר ומרפה** – וגבה 84
את השדה מיד הלוקח בהיותה מושבחת, **בשהוא גובה** – כאשר חוזר 85
הלוקח וגובה מהמוכר את דמי השדה והשבח שהשביח בה, דינו 86
שגובה **את הקרן** – דמי השדה כפי שהיתה לפני שהשביחה אפילו 87
מנכסין משועבדין – קרקעות שמכר המוכר ללוקח נוסף לאחר 88
המכירה ללוקח הראשון, **ואת השבח** אינו גובה אלא **מנכסין בני** 89
חורין – נכסים שברשות המוכר. ומבואר על כל פנים שהבעל חוב 90
גובה את כל השבח, **ואם איתא**, **חצי שבח מבעי ליה** – ואם הדין 91
הוא שמי שלוח משנים וכתב 'דאיקני' ואחר כך קנה נכסים, הרי הם 92
משועבדים לשניהם וחולקים, גם כאן לא היה לבעל חוב ליטול את 93
כל השבח אלא מחציתו בלבד, כי מאחר שהמוכר נתחייב באחריות 94
ללוקח, נמצא שהמלוה והלוקח שניהם נושים בלוח, וכיון שהשבח 95
נקנה ללוח רק לאחר שנתחייב לשניהם, דינם שחלוקו בשבח. 96
משיבה הגמרא: **מאי גובה נמי דקתני** – מה הכוונה במה ששנינו 97
שהלוקח חוזר וגובה מהמוכר את השבח, הכוונה היא שגובה **חצי** 98
שבח. 99

ומפרש רב אשי: **אלא הא מני** – מי שנה משנה זו שמוכח בה 1
ש'דאיקני' מועיל, יתכן לומר שדברי **רבי מאיר** היא, **דאמר אדם** 2
מקנה דבר שלא בא לעולם, וכמו כן ודאי שיכול לשעבד דבר שלא 3
בא לרשותו, אבל הספק של שמואל הוא לפי דעת חכמים. 4
הגמרא מנסה להביא ראיה ש'דאיקני' מועיל: **אמר רב יעקב מנהר** 5
פקוד משמיה דרבנא, תא שמע, שנינו במשנה (שביעית פ"י מ"ה), 6
שמרי חוב המוקדמין, והיינו, שזמן ההלוואה הכתוב בהם מוקדם 7
ממה שהיה באמת, כגון שלוח בט"ו בניסן וכתב אז השטר ורשם בו 8
שההלוואה היתה באחד בניסן, **פסולין**, שכיין שכתוב בשטר 'אחד 9
בניסן' יבוא המלוה לגבות מהלקוחות שקנו מאחד בניסן ואילך, ואינו 10
בדין, שהרי לא נשתעבדו הקרקעות אלא משעת ההלוואה שהיא 11
בט"ו בניסן. והשטרות **תמאחרין**, שזמן הכתוב בהם מאוחר ממה 12
שהיה באמת, כגון שלוח בניסן וכתבו אז את השטר ורשמו בו 13
שההלוואה היתה בתשרי, שטרות אלו **בשרין**, כי זכותו של המלוה 14
למחול על השיעבוד שבין ניסן לתשרי, ואין בכך שום חשש. 15
ואי סלקא דעתך – ואם עלה בדעתך שהכותב '**דאיקני**', ושוב קנה 16
קרקעות ומכר אותן, וכן אם כתב '**דאיקני**' **וקנה קרקעות ומת והוריש** 17
אותן, **לא משתעבד** – אין השיעבוד חל על קרקעות שקנה לאחר 18
ההלוואה ואין המלוה גובה אותן מהלקוחות ומהיורשים, אם כן 19
שטרות **תמאחרין** – שלוח בניסן ומיד כתב השטר אך רשם בו 20
שההלוואה היתה בתשרי, **אמאי בשרין**, הלא ענין זה '**דאיקני**' הוא, 21
שכיין שזמן הכתוב הוא 'תשרי', יבוא המלוה לגבות מהלקוחות שקנו 22
מתשרי ואילך, ואפילו מאותן הקרקעות שרכש הלוח מניסן עד 23
תשרי, והלא כיון שההלוואה היתה בניסן ונרכשו לאחר ההלוואה 24
תלוי שיעבודן בדין 'דאיקני', ומוכח שמועיל לכתוב בשטר 'דאיקני', 25
שאם לא כן היה ראוי לפסול שטרות המאחרין. 26
דחית הראיה: **הא מני רבי מאיר** היא, **דאמר אדם מקנה דבר שלא** 27
בא לעולם, וכן ודאי שיכול לשעבד קרקעות שלא באו לרשותו, 28
ולפיכך שטרות המאחרין כשרים, אבל הספק שלנו הוא לפי שיטת 29
חכמים. 30
הגמרא מנסה להביא ראיה ש'דאיקני' מועיל: **אמר רב משירא** 31
משמיה דרבא, תא שמע, שנינו בברייתא, **לשבח קרקעות ביצד** – 32
מהו הביאור לדברי המשנה בגיטין (מח) שאין גובים שבח קרקעות 33
אלא מנכסים בני חורין. **הרי שבח שדה לחבירו**, **והשביחה הלוקח** 34
על ידי חרישה וזריעה, **ובא בעל חוב של המוכר לגבות ממנו את** 35
חובו ולא מצא נכסים תחת ידו ומרפה – גבה מהלוקח את השדה 36
כשהיא מושבחת, ולאחר מכן חוזר הלוקח וגובה מהמוכר את מה 37
שהפסיד, **ובשהוא גובה**, **גובה את הקרן** – דמי השדה כפי שהיתה 38
לפני ההשבחה, אפילו **מנכסין משועבדין** – מהקרקעות שמכרן 39
המוכר ללוקח השני, **ואת השבח** – אבל דמי השבח שהשביח הלוקח 40
בשדה זו, אינו גובה אלא **מנכסין בני חורין** – נכסים שברשות 41
המוכר. ומבואר שבעל חוב של המוכר היה זכאי לגבות מהלוקח לא 42
רק את עיקר השדה ששיעבד לו המוכר (והלוח) בשעת ההלוואה, 43
אלא גם את השבח שהשביח הלוקח לאחר מכן, **ואי סלקא דעתך** 44
שאם כתב בשטר '**דאיקני**', ואחר כך קנה קרקעות ומכר אותן, וכן 45
אם כתב '**דאיקני**', **וקנה קרקעות**, ומת והוריש אותן לבניו, **לא** 46
משתעבד – לא חל השיעבוד על הקרקעות שקנה לאחר ההלוואה, 47
קשה, **בעל חוב אמאי גובה שבחא** – מדוע גובה שבח, והרי לא היה 48
קיים בשעת ההלוואה, ושיעבודו תלוי בדין 'דאיקני'. אלא על כרחך 49
שמועיל לכתוב 'דאיקני'. 50

משנה

1 נָפַל הַבֵּית עָלָיו וְעַל אִשְׁתּוֹ וּמָתוּ שְׁנֵיהֶם וְאִינוּ יָדוּעַ מִי מֵת קֹדֶם.
 2 יוֹרְשֵׁי הַפֶּעַל, כְּגוֹן אָבִיו אוֹ אִמּוֹ, אֲמָרִים, שְׁמָא אִשָּׁה מָתָה (רֵאשׁוֹן)
 3 [רֵאשׁוֹנָה] וְאִין לְיֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה כְּלוּם בְּכַל נִכְסֶיהָ, שֶׁהָיָה הַבֵּעַל יֹרֶשָׁה
 4 בְּמוֹתָהּ, וְאַחֵר כֶּף מֵת הַפֶּעַל וְהוֹרִישׁ לָנוּ אֶת מָה שִׁירֵשׁ מֵאִשְׁתּוֹ.
 5 וְיֹרְשֵׁי אִשָּׁה – קְרוּבִיָּה מִמִּשְׁפַּחַת אֲבִיהָ, וְכְגוֹן אֲחִידָה, אֲמָרִים, שְׁמָא
 6 פֶּעַל מֵת רֵאשׁוֹן וְאַחֵר כֶּף מָתָה אִשָּׁה, וּבְמוֹתָהּ הוֹרִישָׁה לָנוּ אֶת כָּל
 7 נִכְסֶיהָ, שֵׁישׁ בְּהֶם שְׁלֹשָׁה סוּגִים: א. נִכְסֵי 'צָאן בְּרֹזֶל', וְהִיא הַנְדוּנִיָּה
 8 שֶׁהִנְכִּיסָה לְבַעֲלָהּ מִבֵּית אֲבִיהָ, וְשִׁמּוֹ אוֹתָהּ וְכִתְבוּ בְּכַתּוּבָהּ, ב.
 9 כְּתוּבָהּ, וְהֵינּוּ מִנָּה אוֹ מֵאֲתִים וְתוֹסַפְתָּ, ג. 'נִכְסֵי מְלוּג', וְהֵם הַנִּכְסִים

10 שֶׁהָיוּ שֶׁלָּהּ כְּשֶׁנִּשְׁאָת וְלֹא שְׁמָה אוֹתָם בְּכַתּוּבָתָהּ.
 11 בֵּית שְׁמָאִי אֲמָרִים, הָרִי הַמִּמּוֹן מוּטֵל בְּסַפֵּק וּלְפִיכָךְ יִחְלָקוּ יֹרְשֵׁי
 12 הַבֵּעַל עִם יֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה בְּנִכְסֵי צָאן בְּרֹזֶל וּבְנִכְסֵי מְלוּג, וּבֵית הֶלֶל
 13 אֲמָרִים, נִכְסִים – נִכְסֵי צָאן בְּרֹזֶל יַעֲמִדוּ פְּחֻקָתָן, פְּתוּפָה – מִנָּה אוֹ
 14 מֵאֲתִים וְכֵן תוֹסַפְתָּ כְּתוּבָהּ, הָרִי הִיא פְּחֻקָתָ יוֹרְשֵׁי הַפֶּעַל, מִשּׁוּם
 15 שֶׁהוּא חוֹב שְׁדִינוּ לְהִיגְבוֹת מִנִּכְסֵי הַבֵּעַל וְשִׁזְכוּ בָּהֶם יֹרְשֵׁיו, וְכִיּוֹן
 16 שֶׁהִיוּרְשִׁים מוֹחֲזָקִים בְּנִכְסִים, אֵין מוֹצִיאִים מִמּוֹן מִסַּפֵּק, נִכְסִים
 17 הַנִּכְנָסִין וְהַיּוֹצֵאִין עֲמָה – נִכְסֵי מְלוּג, הָרִי הֵם פְּחֻקָתָ יוֹרְשֵׁי הָאָב
 18 שֶׁל הָאִשָּׁה, שֶׁהֵם הֵם יֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה עֲצֻמָּה.

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שיחיו בכל מרחבי תבל לקראת יום ההילולא יו"ד שבט ה'תש"נ.

הצלחה רבה בכל עניני הילולא דנשיא דורנו, ובתר רישא גופא אזיל, האנשים והנשים והטף,

- והרי השנה שנת הארבעים – עלי' נאמר: נתן הוי' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע, ואמחז"ל קאי אינש אדעת' דרבי' בארבעין שנין.

כולל ובפרט – התועדויות פעילות ומתוך אהבת ישראל,

ביום ההילולא, ולאח"ז ובמיוחד בשבת קודש להוי', שבת שירה וט"ו בשבט, ובמוצאי השבת,

והמשך שלהן ופירותיהן בכל הימים שלאחריהם,

ויקויים בכל אחד ואחת היעוד בספר דוד מלכא משיחא;

תבוא לפניך תפלתי הטח אזנך לרנתי

במהרה בימינו ממש, ובני ישראל יוצאים ביד רמה, בגאולה האמיתית והשלימה.

בברכה

/מקום החתימה/

ובתר . . אזלינן: עירובין סא, א.

האנשים והנשים והטף: וילך לא, יב.

נתן הוי' . . לראות: תבוא כט, ג.

קאי . . שנין: ע"ז ה, ב. פרש"י תבוא כט, ו.

והמשך: הפעולה עצמה נמשכת ו(נוסף ע"ז) פירותיהן – ומעלה בכאו"א, וכמובן גם מרד"ה באתי לגני (דיום ההילולא).

היעוד: תהלים פח, ג.

ובני . . רמה: שיעור חומש דערב יום ההילולא (בשלח יד, ח).

קלג בבא בתרא. פרק תשיעי – מי שמת דף קנח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) רשב"ם
תוספות

1 **משנה** נָפַל הַבֵּית עָלָיו וְעַל אִשְׁתּוֹ — וְאָן לֹה בְּנִים מִמֶּנּוּ. יוֹרְשֵׁי הַבֵּעַל — אֲבִיו וְ
2 אִדּוֹ, אוּ בְנֵי מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת. אִשָּׁה מֵתָה רֵאשׁוֹנָה — וְאָן לְיֹרְשֵׁי אִשָּׁה כְּלוֹם כְּכֹל
3 נִכְסֶיהָ, שֶׁהֵי הַבֵּעַל מָתָּה אַחֲרָיו וְיֵרֶשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ קֹדֶם מוֹתוֹ. יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה — קְרֹבֶיהָ
4 מִמִּשְׁפַּחַת אֲבִיהָ (וְאַחֲרָיו כָּן מֵתָה הִיא. וְיֵרֶשׁוּ בְכָל נִכְסֶיהָ). נִכְסֵי צֶאֱן בְּרוֹל — וְהִיא
5 מְדֻנֵּית אֲדֻנָּהּ עֲלֵת לִיה וְנִכְתָּבָה בְּכַתּוּבָהּ. וּמֵנָה
6 וּמֵאֲתָם וְתוֹסֵפֶת, וְנִכְסֵי מִלּוֹג שְׁלֵהָ. 1 ת
7 **שְׁמַאי אוֹמְרִים** יִחְלֹקוּן — שְׁהָרִי מִמּוֹן מוֹטֵל
8 בְּסֶפֶק הוּא. וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים בִּיבְמוֹת בִּ"הַחֹלֶץ"
9 (לֹה, ב) דֹּאנְתוּבָה לֹא פְלִיגִי בֵּית שְׁמַאי, אֲלֵא
10 אֶשְׂאֵרֵא. וּבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים נִכְסֵים בְּחֻזְקָתָן
11 — בְּגִמְרָא מִפְּרָשׁ בְּחֻזְקַת מִי. הֵלֶךְ, לֹאוּ
12 לְקִמְעָה קָאִי, אֲלֵא הִכִּי גְרִיסִי; וְכַתּוּבָה בְּחֻזְקַת
13 יוֹרְשֵׁי הַבֵּעַל. וְהִנֵּי נִכְסֵים דְּקִאֲמְרִי בֵּית הֶלֶל
14 — הֵן נִכְסֵי צֶאֱן בְּרוֹל שֶׁנִּכְנְסִיהָ מִבֵּית אֲבִיהָ
15 וְשִׁמְאָן בְּכַתּוּבָתָהּ, וְאַחֲרֵיהֶם עָלֵיו, אִם פִּיחְתּוּ — פִּיחְתּוּ לוֹ, וְאִם הוֹתִיר — הוֹתִיר
16 לוֹ. וְכַתּוּבָה בְּחֻזְקַת יוֹרְשֵׁי הַבֵּעַל — מֵנָה וּמֵאֲתָם וְתוֹסֵפֶת. שִׁמְמוֹן הַבֵּעַל רָאִי לִינָתָן
17 לוֹ, הֵלֶךְ מִסֶּפֶק לֹא תוֹצִיאֵנוּ מִחֻזְקַת הַבֵּעַל וּמִחֻזְקַת יוֹרְשֵׁים. נִכְסֵים הִנְכַּנְסִים
18 וְיוֹצִיאִם עִמָּה — הֵן נִכְסֵי מִלּוֹג שְׁפָנָלוּ מִבֵּית אֲבִיהָ, וְאִין אַחֲרֵיהֶן עָלֵיו. בְּחֻזְקַת יוֹרְשֵׁי
19 **הַבֵּי** — שִׁמְבַּאֲבִי בֹא לֹה.

זמרא

נפל הבית עליו ועל אשתו כו' בית הלל אומרים נכסים בחזקתו — תימה: למאן דאמר
בגמרא בחזקת יורשי האשה, אמאי לא חשיב ליה ביהדי נכסים הנכנסים והיוצאן
עמה? ולמאן דאמר בחזקת יורשי הבית אמאי לא חגי לה ביהדי כתובה? ואיכא למימר דלא
שוו טעמיהו, כדפרשית בסמוך. **ובית הלל** אומרים נכסים בחזקתן — קשיא לרבינו
יצחק, מאי שנא דאמר אמור נכסים בחזקתן, ומפרש בגמרא: בחזקת יורשי האשה, ואילו
בסיפא תנן, נפל הבית עליו ועל אמו אלו ואלו
מודים שיחלוקו. ואמאי? הדה ליה למימר כמו
התם: נכסים בחזקתן — דהיינו בחזקת יורשי
האם, כדפי' בגמרא ותיקף. דלכא נמי אבא
ליה ירושת הבעל ורובן, והלן לא הוי אלא
בחזקת יורשי האשה. ואפילו בכירא ליה נמי
דאורייתא, יש לחלק ולומר: רמי דירושת הבעל
אית עמוס מירב — רמי בחזקת האשה, אלא

גבי נפל הבית עליו ועל אמו — הוּו נמי בחזקת בבת, משום קרובה. מיהו קשה לרבי אלתר:
דהא רבי עקיבא איירי בסמוך בהדיא דנפל הבית עליו ועל אמו, ואילו רבי עקיבא אלתר
ירדשת הבעל דאורייתא, לעיל פרק "יש נוחלין" (קא, ב), וגם בפרק "שור שנגח ארבעה
וחמישה" (בבא קטא מג, ב) מיהו, מצי למימר ברישא דנפל הבית עליו ועל אמו — לאו רבי
עקיבא קאמר לה. והא קאמר "מורדה אני" — היינו אפילו סבירא ליה בבית שמאי, אי
בית מקום לא קתני לה ברישא. ועוד קשה לו: לשעם דמחנות קרובה — למח איתר
קמ תירי: דגבי הבעל יש לחשוב יתיר בחזקת האשה, לפי שבמנו שררר האשה מהת קודם
כולי האי. אבל גבי בן ואם, דאם מת לפני האם הוי פורענות, להכי תקינו הכא גבי נפל
הנתיב הבעל לירש את אשתו. ו**בית** הלל אומרים נכסים בחזקתן — קשיא לרבינו יצחק:
היות בחזקת יורשי האשה, לפי שהיא צריכה שבעה על כבודתה, ואין אדם מוריש שבעה
לבתו, משום שאני דאמר יתחוקו, שחצי בחזקת יורשי האשה — אין הקשות כלום אדם אדם
במנות, ואז אדם מוריש שבעה לבניו, כדאמרין בפרק "ל" השבעין" (א, ג) וגם לרבי
ד' (שם געזר א) דאדם מוריש שבעה לבניו, ופליגי ארב ושמואל. אבל רבי יוחנן דהבא —
הכי. אבל יש לומר דהיא הנותנת, משום שהנכסים בחזקת הבעל ואינם בחזקת יורשי האשה
השה — אז הוה אמרינן שיש לה הכל, דהא כיון שהיו מוחזקין במנום — שבעה בזה יכולה
והיא מוחזקת במנומן מטעם דכל העומד לגבות וכו' — לא אמרינן: אדם מוריש שבעה
לרביש "אף על פי" (כתובות נה, א) בחזקת נכס, לפי שמשום שחזקתו אדם "ל" השבעין"
בירשעא מפרגא. ואף"כ בעם דרב רבינו שמעון מנחותו בבוד שבעתה, דלא שייך הבא
יש לה דר, והיינו כגון שהלך למדינת הים דאז מתפסי לה צרי, אבל נפל עליו ב' שהוא
החמייס, כדאמרין ב"אלמנה נוזנית" (כתובות צו, א) אלמנה שתפסה מטלטלין למונותיה
תפסה חמייס, דאמרין בפרק "הכתוב" (שם פה, א): תפסה לאחר מיתה לאו כלום היא.
לארמלתא, דהייש לצריש **נכסים** בחזקתן — ביבמות פרק "החולץ" (לח, א) ובכתובות
אומרים: יתחוקו יורשי הבעל עם יורשי האשה, ובית הלל אומרים: נכסים בחזקתן, ופירש
למר בריתא. לך, ואין נראה לרבינו, ע, דלא דמיא כלל מחזקתו דהתם לך דהא, אבל
הבעל עם יורשי האב, אם כן יורשי האב ודאי היינו נכסים מולוג, אבל בכחבה ב' בית
ולא קתני "עם יורש האב" ב' חתם. והיינו טעמא, דלא דמיא כלל דהבא לדחתם, דבהא
דאימור מזה ראשונה, ולכן יתחוקו, אבל התם כשמת הבעל — קם היבם תחתיו, וקוקה
הבעל, ומודו כולי עמלא שהנכסים שלו בחזקת יורשי הבעל, דלא פליגי אלא בנכסי מלוג,
יתחוקו מטעם דדחתו העומד לגבות בנבי דמי, ולכן אין חילוק בין נכסי צאן ברזל לכתובה.
יתחוקו יורשי האשה — אם כן התם נמי דמי נכסי צאן ברזל יתיר בחזקת יורשי האשה לבית
נכסי מלוג. ואדרבה, יתיר הם בחזקת הבעל מנכסי מלוג, כדתנן ביבמות ריש פרק "אלמנה
א, מוחזקין יתר נכסי צאן ברזל בחזקת הבעל מנכסי מלוג, אם כן היכי מצי למימר בדשל
שווי, למאי דפרישית) דהתם הוה נכסים בחזקת יורשי הבעל — אמאי לא עריב ותני לה:
עריב ותני נכסים וכתובה ואיני בחזקת יורשי הבעל? דאביא למקור דלא שוויתו בטעמיהו,
דכל כתובה נמי וזאתם היא נותן, ואפילו כשאניק וקוקה ליבם — התבונה בחזקת
לילוג, דלא שוו לגמרי בטעמיהו, דאלו בחזקת הבעל יתר ואלו בחזקת האשה, כדפרישית
שאלו לרבינו שמואל: למח יתחוקו הוה לן למימר שיורשי האם הם ודאי בחלקו האחד,
ק מוציא מידי דאי, כדאמר ביבמות פרק "החולץ" (לח, א): ספק ויבם שבאו להחלוק בנכסי
לא מידי. הוי יבם דאי, וספק ספק, ואין ספק מוציא מידי דאי. ופירש רש"י שם: דלחכי קר
אמאי לא אמרינן הכי? ויתרין רבינו שמואל: דהא מיידי שאין לה אלא בנים אחריים, אלא
אין נראה לרבינו יצחק ולרבינו יוחנן — ולרבינו יצחק בר אשי, דהא אפילו יש לה בנים — אין
ובת אשה ובעל וזה ב' מאי לאו יורשי האב ב' וכו'. ופירש רבינו שמואל: בני מורשיש' — אחי
לן ולחושבן ודאי בכל הנכסים לפי שהוא דאי בחלק אחד ועוד קשה לרבי: מרתנן בפרק
יבם שאין לו פתוח ומרביע וטלנו, וזה ישיבם שאין לו פתוח משלשה רביעים) וטלנו, אמאי
ק ב' וועד קשה לרבינו יצחק: מדאמר לעיל בפרק "בית כור" (קו, א) שני שאין
שחלוק

1 שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהם כו' כי אמר רב אסי נוטל רביע בקרקע
2 ורביע במעות, ומסיק דמספקא ליה אי הוה בללקוחות שלא באחריות. פירוש: דאי ביורשים
3 הוה – אז יחזור על האחק, אי בללקוחות ושללא באחריות הוה – אז ולא יחזור על האחק,
4 ולכן נוטלין רביע. ואמאי נוטלוז הוה אז להם אחיהם ודאי בפלגא, והם ספק בחלקם, ואין
5 ספק מוציא מיד ודאי ועוד קשה: דהלכתא בלא

6 טעמא דהא, שבשביל שהוא ודאי בחלק זה היא
7 ודאי בחלק אחר: על כן נראה לרבינו יצחק כמו
8 שתירץ רבינו יצחק בר אשר, דהבא מיירי שפיר
9 שיש לה בנים אחרים לאם. והא דקרי ליבם ודאי
10 – לפי שהוא יורש הסבא ודאי, אבל הספק אינו
11 יורש ודאי הסבא. אבל הכא, הוה אלו ספק כמו
12 אלו בחלק המנויע לבן, ולא שייך באן כלל ספק
13 ודאי. **אמר רבי** עקיבא מודה אני בזה
14 שהנכסים בחזקתן – אין לפרש כמו שפירש
15 רש"י בבבא מציעא פרק "המפקד" (לו, ב) דרבי
16 עקיבא שמותי הוה, מתלמידי בית שמאי, דהא
17 הלכה כמותו מחבירו. וגם בפרק קמא דיבמות
18 (טז, א) פליג רבי עקיבא בצרת הבת על בית
19 שמאי. ועוד: מאי "באת לנו לחלק את השוין"?
20 הלא כיון דבית שמאי מודו בהא דנכסים
21 בחזקתם – כל שכן בית הלל על כן נראה לפרש
22 "מודה אני בזה": למאן דמפרש בגמרא בחזקת
23 יורשי האם הוה, מודה אני בזה, אף על גב
24 דסבירא ליה בבית הלל דכתובה הוי בחזקת
25 יורשי הבעל – אלו הוי בחזקת האם. ולמאן
26 דאמר בחזקת יורשי הבן הוה – מודה אני בזה,
27 אף על גב דנכסי מלוג הוה בחזקת יורשי האשה
28 – הכא מודינא דהוה בחזקת יורשי הבן.
29 **הואיל** והחזקה נחלה באותו שבט – ואם
30 תאמר: בנפל הבית עליו ועל אשתו,

31 אמאי לא אמר בחזקת יורשי האשה מהאי טעמא: ויש לומר: כיון דהבניסותם לו, אם פיתחו
32 פיתחו לו, ואם הותירו הותירו לו – הוי כמחוק. ולמאן דאמר בחזקת יורשי האשה, סובא:
33 כיון דהטעם כשתצא, וגם הבניסותם לו – הוה בחזקתן. מפי רבי.

34 **לזה** מאי מפיק – הלא לא לקחו מאביו כלום, ואינם בחזקתן ולמירר

אומר: לא כי, אלא יוסף מת תחלה ואחר כך מתה אמי, וירשתי כל נכסיה. על זאת נשאלתי מרבתי שבלתי יר, ותשובתי להם בסוף הפרק צרופות ובחונות. ואומר
אני שאין לראובן כאן כלום, משום דהוי בנימין יורש ודאי במקצת, וראובן ספק, ואין ספק מוציא מיד ודאי. שכל מקום ששנים באים מכא יורשה ויודיעין לטעון
מכא מן הן באין לירש, וכל אחד תובע כל הנכסים – יחלוק, דהוי ספק וחולקין. כגון במתניתין שנפל הבית עליו ועל אמו, ואין לרכל עוד כן אחר אלא זה
המת בלבד. וכל דובא שהאחד תובע את הכל והאחר תובע החצי – הנה זה שתובע הכל קרי ודאי, והואיל והוי ודאי במקצת, ואידך ספק – ואין ספק מוציא
מידי ודאי. והנני מביא ראיה מן השמעות הפסוקות בפרק "החולץ" (יבמות לה, ב). דתנן: ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון – יוציא והולד כשר,
והייבין עליו אשם תלוי. ואמרין בגמרא (שם לה, א): ספק יבם שבאו לחלוק בנכסי סבא שהוא אביו של יבם, ספק אמר: אנו בר מיתנא אנו, ופלגא דיד, יבם
אמר ליה: את ברא ידידי את. ולית לך ולא מידי – הוי יבם ודאי, וספק הוי ספק, ואין ספק מוציא מידי ודאי. מינה שמעין דכל מקום שהאחד יורש במקצת והשני
ספק אם יש לו חלק בנכסים או לא – דודאי יורש את הכל. הלכך, מתניתין דנפל הבית עליו ועל אמו דאמרין יחלוק – לא מתוקמא אלא כגון שאין לאם בן
אחר אלא זה המת, שעבשיו טענותיהן שוות, שירשי האם תובעין כל הנכסים ויורשי הבן תובעין כל הנכסים, הוה לזו ספק וספק, וחולקין. דומיא דסבא ויבם בנכסי
ספק, או סבא וספק בנכסי יבם שחולקין, כדאמרין ב"החולץ". אבל אם יש לה בן שני קיים – יזכה בכל הנכסים, דהוי איהו ודאי במקצת, ויורשי אמו ספק, ואין
ספק מוציא מידי ודאי. **אמר רבי עקיבא מודה אני בזה** – משום דנקט תנא קמא לישנא דמוריס, אמר איהו נמי "מודה אני", כלומר: ואני מודה וחולק עליך, דלדברי
בית הלל נמי אמרין הכא נכסים בחזקתם. ובגמרא מפרש בחזקת מי, וטעמא נמי מפרש. אמר ליה בן עזאי על חלוקין וכו' – דבית שמאי וכויתו, הלל דלעיל, אנו מצטערין
על שלא הושוו לדעת אחת, ואתה באתה לחלוק ולומר חולקין היו בית שמאי ובית הלל במה שהבירך אומרים שהן שוין? **גמרא בחזקת מי** – אדרבי עקיבא קאי. בחזקת
יורשי האם – כדמפרש לקמיה, והואיל והחזקה נחלה לאותו השבט. שכל ימי חי האשה לאחר שמת בעלה היה כל ממנה בחזקתה, והרי היא משבט אביה, ואפילו כתובתה
ותוספתה שגבה ממנה, שבשאר ידיה הרי הן בחזקת שבט אביה, שהיא מבייחסת אחר שבט אביה. בחזקת יורשי הבן – דמשמת בעלה היה בן ראי לירשה, קודם לכל
קרוביה מצד האב. **קם רבה בשמיה דרבי יואל** – לא גרסין ליה. ובפירוש רבינו חננאל נמי לא גרס ליה. **אמר רבי יורש** **שמע מינה אוריא דארין ישראל מחבים** –
שמעלית לארץ ישראל נתתי את לבי לצאת משיטתי הראשונה, ולעמוד על אמיתת דברים. **מאי טעמא** – הדר ביה רבי יואל. **באותו השבט** – של אם. יש גורסין כאן:
בעו מיניה מרב ששת בן מהו שירש כו'. ולקמיה מפרשין ליה. **עדא אמרה** = זאת אומרת, עדיא – כמו: הדיא. תלמיד חבר – פשיטא לן דמתחלה היה תלמידו, והדיא אמרה
לרבסוף היה חבירו, דקאמר ליה "שבאת", ולא קאמר "שבא רבינו". **שלחו מתם בן שלוח ב'** – משבשתא היא. ולקמן מתרץ לה. ומשום דבמסקנא דייק לה ממנהיגין דנפל
הבית עליו ועל אביו נקט ליה הכא. ונראית גירסת רבינו חננאל דגרס לה מקמי נפל הבית עליו ועל אשתו, דהא על משנת נפל עליו ועל אביו הוקבעה בגמרא, דמינה מייתי
לה ראיה לרף מילתא. **ופתמה נמרא: לזה מאי מפיק** – וכי בשביל שלוח ממון בחי אביו יוציא מיד הלוקחות מה שמכר להן אביו או הוא? **אלא אי איתמר הכא איתמר**
בן שמכר בנכסי אביו ב' – כגון ראובן שמכר חלקו הראוי לירש עיבא אביו, ומת ראובן בחי יעקב אביו ואחר כך מת יעקב, בא הנוך בן ראובן ומוציא נכסים שמכר
ראובן אביו מנכסי יעקב מיד הלוקחות, מפני שהן ראוי ולא באו ליד ראובן מעולם שיזכו בהן לקוחות מכו. וכשם שהראוי אינו משתעבד – כך אינו נמכר, כדתנן בבכורות
בפרק "יש כבור לתחלה" (נב, ב): ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במוזנותם ולא היבם – כולם אין נוטלין בשבח ולא בראוי כבמוחזק, וכן הלכה. ולא חיישין להאי, דרדו
במסקנא ומוקי למתניתין ביורשי אחוזה, דהדיא קשיא והדיא פירוקא אינו אלא להקשות על מה שאמר "הוה היא שקשה בדיני ממונות", והתלמוד מפרק דלא תסייעה
ממתניתין, ולעולם קשה בדיני ממונות. ומכל מקום, אף על פי שקשה בדיני ממונות – כן הלכה, כדשלחו מתם קשה היא וכן הלכה כמותה, אפס דין קשה הוא בלא טעם
כדמפרש ואזיל.

גמרא

1 הגמרא מבררת את כוונת דברי בית הלל, במה שאמרו שנכסים
2 ודהיינו, נכסי צאן ברזל, עומדים 'בחזקתן'. שואלת הגמרא: **בְּחֻזְקַת**
3 **מִי** עומדים אותם הנכסים. ומבארת: **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, בְּחֻזְקַת יוֹרְשֵׁי**
4 **הַבַּעַל**, שהרי אחריותם עליו, שאם פחתו או הותירו, ההפסד והריוח
5 שלו, ונמצא שהם נכנסים שלו, ולפיכך עומדים בחזקת יורשיו. ו**רַבִּי**
6 **אֱלֵעָזָר אָמַר, בְּחֻזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה**, משום שהיא הכניסתם לו. ו**רַבִּי**
7 **שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ מְשֻׁם** [-בשם] **בַּר קַפְרָא אָמַר**, מה שאמרו בית
8 הלל 'נכסים בחזקתן' הכוונה שהם בחזקת שניהם, והדין שיתלוקן.
9 **וְכֵן תָּנִי בַר קַפְרָא** במשנתו, הוֹאִיל וְחֵלְלוּ – יורשי הבעל **כְּאִין לִירֵשׁ**
10 הכל, וכמו כן **חֵלְלוּ** – יורשי האשה **כְּאִין לִירֵשׁ** הכל, ויחלוקו, שהרי
11 לשניהם יש טענה שהנכסים בחזקתם, ליורשי האשה משום שהיא
12 הכניסה לו אותם הנכסים מבית אביה, וליורשי הבעל משום שקיבל
13 אחריות עליהם וקנאם והרי הם כממונו.

משנה

14 **נָפַל הַבֵּית עָלָיו** – על יוסף בן יעקב ועל אִמּוֹ רחל, שנתאלמנה עוד
15 מלפני כן מיעקב בעלה ויש לה נכסים בחזקתה, ומתו יוסף ורחל,
16 ואינו ידוע מי מת קודם. יורשי האם, כגון אחיה, אומרים, שמא יוסף
17 מת ראשון, ואנחנו יורשים את רחל. ויורשי הבן, כגון ראובן בן יעקב
18 מלאה, אומר, שמא רחל מתה תחילה והורישת לי יוסף, וכשמת יוסף
19 ירשתי מידו, אֵלּוּ וְאֵלּוּ – בית שמאי ובית הלל מוֹדִין שיתלוקו יורשי
20 האם עם יורשי הבן, שהרי שניהם באים בשווה מכח טענת ירושה.
21 **אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא מוֹדֶה אֲנִי** שלדברי בית הלל, הסוברים לעיל (ע"א)
22 שנכסים בחזקתן, גם כֹּזֵב דעתם שֶׁהַנִּכְסִים בְּחֻזְקַתָּן, ואין חולקים
23 בהם. **אָמַר לוֹ בֶּן עֲזַאי** לרבי עקיבא **עַל חֻלּוּקִין** – על מחלוקות בית
24 שמאי ובית הלל שנחלקו לעיל (ע"ב) **אֲנִי מַצְמִיעֵרִין** שלא הושוו לדעה
25 אחת, **אֲלָא שְׁבָתָה** להוסיף מחלוקת ולחלק **עָלֵינוּ אֶת הַשּׁוּין** – דעות
26 בית שמאי ובית הלל שהן שוות במקום זה לפי דברי חביריך.

גמרא

27 הגמרא מבררת את כוונת דברי רבי עקיבא, האומר שנכסי האם
28 עומדים 'בחזקתן'. שואלת הגמרא: **בְּחֻזְקַת מִי** עומדים אותם הנכסים.
29 ומבארת: **רַבִּי אֵילָא אָמַר, בְּחֻזְקַת יוֹרְשֵׁי הָאִם**, והטעם כמו

30 שמפרשת הגמרא בסמוך, שהחזקה נחלה לשבט האם, שכל ימי חי
31 האשה לאחר שמת בעלה היו נכסיה בחזקתה, וכיון שהיא עצמה
32 משבט אביה, נמצא שהנכסים הם בחזקת השבט, ומשפחתה זוכה
33 בהם ולא בנה שהוא משבט אביו. **רַבִּי יוֹרְאָה אָמַר, בְּחֻזְקַת יוֹרְשֵׁי**
34 **הַבֶּן**, משום שמזמן שמת בעלה הבן היה ראוי ליורשה קודם לכל
35 קרוביה מצד האב.
36 **כִּי סָלִיק רַבִּי יוֹרְאָה** – כשעלה רבי יורא מבבל לארץ ישראל, קָם
37 **בְּשִׁיטָתִיה דְּרַבִּי אֵילָא** – שינה את דעתו והסכים לשיטת רבי אילא
38 שנכסים בחזקת יורשי האם (קָם רַבָּה בְּשִׁיטָתִיה דְּרַבִּי יוֹרְאָה). **אָמַר**
39 **רַבִּי יוֹרְאָה, שְׁמַע מִיָּנָה** – מכך שנתתי את לבי לצאת משיטתי
40 הראשונה ולעמוד על אמינות הדברים, יש ללמוד דְּאִוִּירָא דְּאֶרֶץ
41 **יִשְׂרָאֵל מְחַבִּים**. מבררת הגמרא: **וְיַעֲקֹב מָאִי** – מאיזה טעם חזר בו
42 רבי יורא. **אָמַר אֲבִי, מְשֻׁם שְׂרָאִי** יותר לומר שנכסים בחזקת יורשי
43 האם, הוֹאִיל וְהוֹחֲזָקָה נִחְלָה בְּאִתּוֹ שְׁכֵנֵי של האם בחייה, ולכן גם
44 כשמתה ונולד הספק אם יצאו הנכסים מחזקת השבט, יש להעמידם
45 בחזקתם, והיינו שאחיה זכו בהם ולא בנה שהוא משבט אביו.
46 שנינו במשנה: **אָמַר לוֹ בֶּן עֲזַאי** על החלוקין **אֲנִי מַצְמִיעֵרִין** וכו' אלא
47 שבאת לחלק עלינו את השוין: רבי שמלאי מדייק ממשנתנו שאחרי
48 שכן עזאי היה תלמידו של רבי עקיבא נעשה חבירו: **אָמַר רַבִּי**
49 **שְׁמַלְאִי, עָדָא אָמַרָה** – ממשנתנו יש ללמוד שֶׁבֶן עֲזַאי תִּלְמִיד חֶבֶר
50 דְּרַבִּי עֲקִיבָא הָיָה – שאף שבתחילה היה בן עזאי תלמידו של רבי
51 עקיבא לבסוף היה חבירו, דְּקָאָמַר לִיה **שְׁבָתָה** – שפנה אליו בלשון
52 נוכח כדרך חבר, ולא אמר 'שבא רבינו', כפי שראוי לתלמיד לפנות
53 לרבו בלשון כבוד.
54 הגמרא עוברת לדון בענין אחר: **שְׁלַחוּ מִתָּם** – שלחו תשובה בדבר
55 הלכה מארץ ישראל לבבל, בֶּן שְׁלֹוֹה בְּנִכְסֵי אָבִיו בְּחַיֵּי אָבִיו – בן
56 שלוה ושעבד לחוב זה את הנכסים שעתידי לרשת מאביו לכשימות,
57 ומת אביו, הדין הוא שֶׁבֶן, והיינו הלוח, מוֹצִיא מִיֵּד הַלְקוּחוֹת את
58 הקרקעות שמכר אביו או הוא עצמו. וזו הִיא שְׁקִישָׁה בְּרִנֵּי מְמוֹנוֹת
59 – הלכה זו קשה, שאין בה טעם.
60 הגמרא תמדה על שמועה זו ומוכיחה שהיא משובשת: **לָוֶה מָאִי**
61 **מִפִּיק** – וכי על ידי שלוה תהיה לו זכות להוציא מיד הלקוחות מה
62 שמכר להם אביו או הוא, וְעוֹד קשה לְקוּחוֹת מָאִי עֲבִידָתִיה – מה
63 עניינם לכאן. **אֲלָא** ודאי לא נאמרו דברים אלו מעולם, וְאִי אִיתָמַר
64 – ואם נאמרה שמועה זו לא נאמרה כן, אלא הָיָה

אגרות קודש

ב"ה, י"א שבט, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

... בהנוגע לשאלתנו אודות נסיעה לכאן למשך איזה שבועות, הרי אף שאינני רואה הכרחיות בזה, אלא כיון שכפי שכותב הוא דרובא של ההוצאות יש לו מקור לכסותם, הרי מהיכי תיתי, אבל שהנסיעה תהי' לפני הפסח ולחוג כאן חג הפסח, לא נראה לי כיון שמנהג גוברין יהודאין אם רק אפשר לחוג ביחד עם ביתם, וכיון שלא הי' מוכרח בזה עד עתה בטח אין נוגע אם תתאחר הנסיעה בשבועות מספר.

ולקנייתם את הדירה ולהכנסם אלי' בעתיד הקרוב (ובטח יכניסו להדירה לכל לראש, סידור חומש תהלים ותנ"א), יהי' מהשי"ת שיהי' בשעה טובה ומוצלחת ויהי' משנה מקום משנה מזל לטובה ולברכה, וישמח לבכם בזח"ק בקרוב.

הפי"נ נתקבל.

ברכה

בירושא לראובן. ועבשיו ראובן יורש את נכסיו ובתוכם שטר החוב
 שראובן עצמו חתום עליו. הרי הדין שאם ראובן בא לגבות והוצרך
 לקיים את השטר, הוא אינו יכול לקיים כתב ידו משום שאדם פסול
 להעיד לעצמו, אבל עדים אחרים יכולין להעיד שמכירים את
 החתימה של ראובן ובכך לקיים כתב ידו. וזו היא ההלכה הקשה
 בדיני ממונות, כי איזו תועלת יש בעדות אחרים, והלא שמא היום
 ראובן חתם בו שקר.

דוחה הגמרא: ומאי קושיא, דלמא הכא נמי בגזן שהוחזק כתב ידו
 בבית דין, וכמו שתירצנו לעיל, שמדובר שבית דין ראו שטר זה עוד
 לפני שראובן ירש את ישמעאל, ואין לחשוש שחתם בו לאחר שנפסל
 לעדות זו.

הגמרא ממשיכה לחפש את ההלכה המוקשית: אלא אי קשיא הא
 קשיא, היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו – ראובן היה
 חתום כעד על שטר הלואה של שמעון, וזמן הכתוב בשטר הוא לפני
 שנשא ראובן את בתו של שמעון ונעשה בכך חתנו, ואחר כך נעשה
 חתנו ועבשיו הוא פסול להעיד לו. הרי הדין, שאם בא שמעון לגבות
 בשטר זה, והוצרך לקיימו, הוא – ראובן אינו מעיד על כתב ידו
 משום שחתן פסול להעיד לחמיו, אבל עדים אחרים מעידין
 שהחתימה היא כתב ידו של ראובן, ובכך מתקיים השטר. וזו ההלכה
 שקשה בדיני ממונות, שיש לתמוה בה, הוא – ראובן לא מהימן
 להעיד על כתב ידו כי חוששים שמשקר לטובת חמיו, ואין יהיו עדים
 אחרים מהימני, והלא יש לחשוש שלאנשה חתנו יזייפו שטר
 זה וחתם בו ראובן שקר.

הגמרא מבארת שאין לדחות כמו שדחו לעיל: וכי תימא הכא נמי,
 בגזן שהוחזק כתב ידו בבית דין, וכמו שדחינו לעיל. והאמר רב
 יוסף בר מניומי אמר רב נחמן בפירוש הלכה זו, שאחרים מעידים
 אף על פי שלא הוחזק בכתב ידו בבית דין.

הגמרא דוחה שגם הלכה זו אינה קשה: ומאי קושיא, דלמא טעמה
 של הלכה זו משום שגזירת מלך היא – גזירת הכתוב היא דאיהו –
 החתן לא מהימן להעיד לחמיו, ואחרים מהימני – ואחרים נאמנים
 להעיד לו, כי אינם קרוביו, ולאו משום דמשקר – ואין טעם הפסול
 של חתן וכל שאר הקרובים מפני שהם חשודים לשקר לטובת
 קרוביהם, שבאמת אינם חשודים לשקר, אלא גזירת הכתוב היא
 שפסולים להעיד. ולכן אף על פי שחתן פסול להעיד לחמיו, אבל
 עדים אחרים יכולים להעיד שמכירים את כתב ידו, שהרי העדות
 שסומכים עליה היא מיום הכתוב בשטר ואז היה ראובן כשר להעיד
 לשמעון, ואין חוששים שזיזין את השטר לאחר שנעשה חתנו, שהרי
 אינו חשוד לשקר.

הגמרא מוכיחה שקרובים פסולים להעיד לא משום חשש משקר,
 אלא מגזירת הכתוב: דאי לא תימא הכי יקשה עליו, שהרי ודאי
 משה ואהרן פסולים להעיד לחותנם, משה ליתרו ואהרן לעמיהם,
 וכי יעלה על הדעת שהטעם משום דלא מהימני הוא, הלא ברור
 הדבר שדבריהם אמת, אלא על כרחך גזירת מלך הוא שלא יעידו
 להם ולא משום חשש משקר. ואם כן הכא נמי – בהלכה זו יש לפרש
 מטעם שגזירת מלך הוא שלא יעיד על כתב ידו לחותנו, וכמו
 שתירצנו לעיל.

הגמרא מוצאת את ההלכה המוקשית: אלא לעולם כדאמרין
 מעיקרא – לעולם ההלכה המוקשית ששלחו מתם היא ההלכה
 הראשונה שדנו בה לעיל, והיינו בן שמכר נכסים שעתיד לרשת
 מאביו, ומת, בנו מוציא מיד הלכותיו, ודקא קשיא לך – ומה
 שהוקשה לעיל, מדוע אמרו שהלכה זו קשה, והלא אין כל קושי
 מאחר שירושת הסב באה לנכד שלא באמצעות האב שנאמר (תהלים
 מה י) 'תחת אבתיך יהיו בנך', אין ללמוד מכך לדין ירושה, משום
 שהיה להם בנים ובני בנים ליורשם.

מקשה הגמרא: ומי מצית אמרת בכרחה בתיב – וכי יתכן לומר
 שהפסוק 'תחת אבותיך יהיו בנך' לא נאמר אלא לברכה,

איתמר, שלחו מתם, בן שמכר נכסיו אביו בתיב אביו – ראובן
 שמכר בחי יעקב אביו את חלקו שראוי לירש בנכסיו, שתחול
 המכירה לכשימות אביו, ומת ראובן, ואחר כך מת יעקב, והחזיקו
 הלקחות בנכסים המכורים להם, הרי הדין שחנן, בגז של ראובן,
 מוציא אותם הנכסים מיד הלקחות ואינו נותן להם אפילו דמים.
 וכששלחו שמועה זו, הוסיפו ואמרו וזו היא שקשה בדיני ממונות,
 כי אין טעמה מבואר ויש לתמוה בה דלימרו ליה לקוחות לחנן,
 אבדן מוצין ואת משיק – אביך מכר את חלקו ואיך אתה מוציא.
 שכאשר מכר ראובן קיבל עליו אחריות ושיעבד לאחריות זו את כל
 נכסיו שהיו לו ושיבואו לרשותו, וכיון שחנן אינו יורש אלא מראובן,
 נמצא שנחלתו משועבדת ללקוחות וחיבב לשלם להם דמים.
 מקשה הגמרא: ומאי קושיא – מדוע אמרו שזו היא שקשה בדיני
 ממונות, דלמא מצי אמר מכה אביו דאבא קאתינא – שמא יכול
 חנן לומר שאין עליו שום התחייבות שנתחייב ראובן, משום שאינו
 יורש מכחו, אלא יורש את יעקב באופן ישר, כי בני בנים הרי הם
 כבנים. תדע – הרי לך ראיה לכך, דבתיב (תהלים מה י) 'תחת אבתיך
 יהיו בנך תשיטמו לשירים בכל הארץ', ומה שלא נאמר תחתך
 יהיו בנך, יש ללמוד שנכדים קמים תחת סבם, ויורשים אותו שלא
 באמצעות אביהם.

הגמרא ממשיכה לחפש את ההלכה המוקשית: אלא אי קשיא הא
 קשיא – אלא זו היא ההלכה המוקשית ששלחו מתם, בן בבור כגון
 ראובן שמכר חלק בכורה בתיב יעקב אביו, שעתיד לירש פי שנים
 משאר אחיו, ואת החלק הנוסף מכר, שתחול המכירה לכשימות
 אביו, ומת ראובן בתיב יעקב אביו, ולאחר מכן מת יעקב, והחזיקו
 הלקחות בחלק הבכורה המכור להם, הרי הדין שחנן בגז של ראובן
 מוציא את הנכסים מיד הלקחות ואפילו דמים אינו נותן להם. וזו
 היא שקשה בדיני ממונות, שיש ללקוחות לטעון, אבדן מוצין איהו
 משיק, והרי חנן אינו יורש אלא מכר ראובן, וחיבב באחריות
 שנתחייב בה אביו. וכי תימא, הכא נמי אמר מכה אביו דאבא
 קאתינא, וכמו שאמרנו לעיל, יש לדחות, דאי מכה אביו דאבא
 קא אתינא, ואינו יורש באמצעות ראובן, בחלק בכורה מאי
 עבדתיה – מה ענינו לחלק הבכורה, והלא הוא עצמו אינו בכור של
 יעקב.

דוחה הגמרא: ומאי קושיא – וכי זו היא שקשה בדיני ממונות, והלא
 דלמא מצי אמר חנן ללקוחות, מכה אביו דאבא קאתינא ואינו
 יורש באמצעות ראובן, והטעם בטענה זו, שבמקום אב קאתינא –
 במקום ראובן אביו אני עומד, וכאילו אני ראובן, הבכור של יעקב,
 ודיני ליטול פי שנים בנכסיו.

הגמרא מציעה לומר שהלכה דלהלן היא שקשה: אלא אי קשיא הא
 קשיא, היה יודע לו עדות בשטר עד שלא נעשה גזלן – ראובן היה
 חתום כעד על שטר הלואה של שמעון, ונעשה ראובן גזלן ונפסל
 לעדות, ובא שמעון לגבות בשטר זה והוצרך לקיימו, הרי הדין שהוא
 – ראובן אינו מעיד על כתב ידו כי חושדים שמא היום חתם בו שקר,
 אבל עדים אחרים מעידין שהחתימה היא כתב ידו של ראובן, ובכך
 מתקיים השטר. וקשה להבין טעמה של הלכה זו, דהשתא איהו לא
 מהימן אחריו מהימני – ראובן חשוד לשקר, ואיך אחרים יהיו
 נאמנים, הלא יתכן שאכן זו היא חתימתו, אך לא היתה הלואה
 מעולם, והיום, שהוא גזלן, חתם בשקר, וזו היא שקשה בדיני
 ממונות.

דוחה הגמרא: מאי קושיא, דלמא בגזן שהוחזק כתב ידו בבית דין,
 והיינו שקיימנו שלושה דינים לפני שראובן נפסל, וחתמו בו שהוא
 מקיים, ועתה די שיכירו את חתימתם, והוה מה שנאמר 'אבל אחרים
 מעידים'.

הגמרא מנסה שוב למצוא את ההלכה המוקשית: אלא אי קשיא הא
 קשיא, היה יודע לו עדות בשטר – ראובן היה חתום כעד על שטר
 הלואה של ישמעאל קרובו, אך לא היה פסול לעדות מחמת קרבה
 זו, וכגון שראובן היה נכדו של יצחק אחי ישמעאל, וזמן הכתוב
 בשטר היה עד שלא תפול לו בירושה – לפני שנפלו נכסיו ישמעאל

1 ולימרו ליה – לקוחות: אבון זבין ואת מפקת, שאתה יורש ממנו? והלא אין אדם
2 יורש מה שמכר אביו דלמא – דאמר להו חנוך בן ראובן: מכח יעקב דהוא אבוח
3 דאבא קא אתינא, דבני בנים הרי חן בננים, וכי היכי דראובן אבי היה יכול לירש את
4 יעקב אביו אילו (וזהו) חי אחרי מות אביו – כך אני יורש את יעקב מגזירת הכתוב,
5 ולא מכח ראובן אבי אני יורש. ואין בנכסים
6 הללו שום זכות לראובן, ומכירתו לאו כלום
7 היא. תדע – דחנוך בן ראובן יורש את יעקב
8 זקנו שלא מכח ראובן, דכתיב "תחת אבותיך
9 יהיו בניך", לראובן קאמר: תחת אבותיך –
10 דהיינו יעקב, יהיו בניך – דהיינו חנוך, מדלא
11 כתיב "תחתיו יהיו בניך". אלא אי קשיא הא
12 קשיא – אי איכא למימר דשלוהו מתם "זו
13 היא שקשה בדיני ממונות" – לאו כי האי
14 גונאט שלחו דברלעיל, דהא לאו קשה הוא.
15 אלא הכי שלחו מתם: בכור שמכר חלק
16 בכורתו בחיי אביו, ומת הבכור. כגון ראובן
17 שמכר חלק בכורתו הראוי להגיעו בנכסי
18 אביו, ומת ראובן, ואחר כך מת יעקב – בא
19 חנוך ומוציא מיד הלוקחות חלק בכורת
20 ראובן אביו, ונשטלה לעצמו, כאילו לא מכרה
21 ראובן. שחנוך יורש חלק בכורת אביו בנכסי
22 זקנו אביו, ואף על פי שמת הבכור בחיי אביו.
23 כדתנן לעיל (קטו, ב): בנות צלפחד נטלו
24 שלשה חלקים, חלק שהיה ראוי לאביהן
25 שהיה מירצאי מצרים, ושהיה בכור ונטול שני
26 חלקים. חלק בכורה מאי עבידתיה – והלא
27 אינך בכור ומאי קשיא – בדיני ממונות.
28 דלמא מצי אמר – חנוך: מכח יעקב אבי
29 אבא קאתינא, דכתיב "תחת אבותיך יהיו
30 בניך", ויעקב אני יורש כאילו אני ראובן,
31 בדמקום ראובן אבי אני עומד כאילו אני
32 בכור, מגזירת הכתוב, וכדתנן: בנות צלפחד
33 כר. אלא אי קשיא בדיני ממונות הא קשיא
34 – והכי שלחו ליה מתם. היה יודע לו בעדות
35 – ראובן לשמעון, עד שלא נעשה ראובן
36 גזלן, והיה שמו חתום בשטר ההואותו של
37 שמעון. ואחר כך נעשה גזלן – ונפסל
38 לעדות, דכתיב (שמות כג) "אל תשת ידך
39 עם רשע להיות עד חסם". ואף על פי
40 שנאמן אדם לומר "זה כתב ידי", כדתנן
41 בכתובות (כ, ב), מעתה אינו מעיד על כתב
42 ידו, שהרי כל דבריו אנו מחזיקין שר
43 משנעשה גזלן, ושמן עד אחד פסול וזיפה,
44 אז עצמו תבין דחתם בו היום שר. אבל
45 אחרים מעידין – כדמפרש במסכתא.
46 והשתא לפום מאי דקא סלקא דעתך, הכי
47 קשה בדיני ממונות: דאידיה לא מדיקין
48 אחרני מהמיני? בתמיה. והלא שמא הוא
49 עצמו חתם בו היום שר, שהרי גזלן הוא
50 וכשמכירין חתימתו מה אנו מחזיקין בשר? והלא שמא פסול הוא בגון שהוחזק –
51 בהנפק בבית דין בטרם יהיו גזלן, דהשתא ליכא למימר הכי. אלא אלו מעידין
52 שחתמו בהנפק זה וקיימו השטר מקמי דהוי האי גברא גזלן, וההיא שעתא היה
53 הוא עצמו נאמן לומר "זה כתב ידי". והשתא ליכא למיפרך "אידיה לא מדיקין
54 אחרני מהמיני", דהא הני אחרני אכתב דין חן מעידן, ולא אכתב ידו, ושטרא
55 מקיימא וקאי ממילא. אף על פי שלא הוחזק בו – דגזירת הכתוב היא דחתנו
56 אינו נאמן, ולא משום דמוחקין ליה כמזיף וכותב. הלכך, אחרני מהמיני, דליכא
57 למימר נכבדות חתנו זיף וכתב. לעולם כדאמרן מעיקרא – בן שמכר בנכסי
58 אביו כו'. בברכה הוא דכתיב – שהצדיקים יש להם בנים ובני בנים ליורשם,
59 דכתיב בספייה "תשיטמו לשרים בכל הארץ".

אבל

חתם. ההוא

איתמר: בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו, ומת – בנן
מוציא מיד הלוקחות. וזו היא ששקשה בדיני ממונות,
ולימרו ליה: אבון מובין ואת מפיץ? – ומאי קשיא?
דלמא מצי אמר: מכח אבוח דאבא קאתינא; תדע,
דכתיב: "תחת אבותיך יהיו בניך תשיטמו לשרים בכל
הארץ" אלא אי קשיא הא קשיא: בן בכור שמכר חלק
בכורה בחיי אביו, ומת בחיי אביו – בנן מוציא מיד
הלוקחות, וזו היא ששקשה בדיני ממונות: אבוח מובין
איהו מפיץ? וכי תימא, הכא נמי אמר: מכח אבוח דאבא
קאתינא; אי מכח אבוח דאבא קא אתינא, בחלק בכורה
מאי עבידתיה? – ומאי קשיא? דלמא מצי אמר: מכח
אבוח דאבא קאתינא ובמקום אב קאיימא אלא אי קשיא
הא קשיא: היה יודע לו עדות בשטר עד שלא נעשה
גזלן, ונעשה גזלן – הוא אינו מעיד על כתב ידו, אבל
אחרים מעידין, השתא איהו לא מהימן, אחרני מהמיני?
וזו היא ששקשה בדיני ממונות. – ומאי קשיא? דלמא כגון
שהוחזק כתב ידו בבית דין אלא אי קשיא הא קשיא: היה
יודע לו עדות בשטר עד שלא תפול לו בירושה – הוא
אינו יכול לקיים כתב ידו, אבל אחרים יכולין לקיים כתב
ידו. – ומאי קשיא? דלמא הכא נמי, כגון שהוחזק כתב
ידו בבית דין אלא אי קשיא הא קשיא: היה יודע לו
בעדות עד שלא נעשה חתנו, ונעשה חתנו – הוא אינו
מעיד על כתב ידו, אבל אחרים מעידין, הוא לא מהימן,
אחרני מהמיני? וכי תימא, הכי נמי כגון שהוחזק כתב
ידו בבית דין, והא אמר רב יוסף בר מניימי אמר רב
נחמן: אף על פי שלא הוחזק כתב ידו בבית דין – ומאי
קשיא? דלמא גזירת מלך היא דאיהו לא מהימן ואחרני
מהימי, ולאו משום דמשקר דאי לא תימא הכי, משה
ואהרן לחותנם משום דלא מהימי הוא? אלא גזירת מלך
הוא שלא יעידו להם, הכא נמי גזירת מלך הוא שלא
יעיד על כתב ידו לחותנו אלא, לעולם דאמרין
מעיקרא, וקא קשיא לך: "תחת אבותיך יהיו בניך" –
ההוא בכורה פתיב. – ומי מצינא אמרת בכורה פתיב,
אבל

ולימרו ליה אבון זבין ואת אמאי מפקת – ותמיה: למה לא יוכל להוציא מיד הלוקחות?
אפילו למאן דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם – היינו גזלן שלא מת הבן
בחייו האב, אלא שנתנו לו דמים קודם שמת האב. אבל כשנפלו לו כשהוא גוסס – אמרו
לעיל (קב, ב) דאפילו לרבי מאיר, דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם – לא מהני
מידי לקנות בנכסים כשהוא גוסס ופירש הרב
רבינו יצחק ברבי מאיר: דודאי המכר אינו מכר,
אלא לענין חזרת מעות איירי הכא. שבנו מוציא
השעבוד שהיה להם ללקחות מן הדין מהם, כי
אין להם אפילו שעבוד בקרקע בשביל מעותיהם.
ולפי זה צריך לומר דסבירא לן אדם משעבד דבר
שלא בא לעולם. דאי לא משעבד – מאי מקשי?
לימרו ליה אבון זבין ואת מאי מפקת? והלא אין
אדם משעבד דבר שלא בא לעולם ואף על גב
דאמרן לעיל "דאיקני" קנה דחורש לא משתעבד
– היינו משום דשמואל לטעמיה, דאית ליה
מלוה על פה אינו גובה מן הירשין. אבל לדין
דאית לן גובה מן הירשין – הריא כמז (מצוה)
ומשתעבד, אף על פי שלא בא לעולם. ואם
תאמר: אכתי מאי פריך? ולימרו ליה אבון זבין
ואת אמאי מפקת? דלמא דמינו טעמא – משום
דאין בעל חוב נוטל בראוי, כמו כתובת אשה,
דתנן בבכורות פרק "ש בכור" (נב, א) דאיה
נוטלת בראוי ושמן יש לומר: דוקא כתובת
אשה, אבל בעל חוב נוטל בראוי. מיהו, קשה:
דאם כן כי קא חשיב בכתובות ריש פרק "אף על
פי" (נב, ב) דתנא כתובת בכורה דמי לענין
כמה דברים – אמאי לא חשיב נמי לענין ראוי
דאיה בכתובה ויתא בעל חוב? אבל אי ליתא
בבעל חוב – אתי שפיר. אבל אין להביא ראיה
מדאמר בסמוך: מאי לאו, יורש האב – בנים,
מודרישין – אחין. פירוש: בני הבן, וקאמר אין
בעל חוב נוטל. לאו היינו משום דאיתנו נוטל
בראוי, אלא טעמא משום דאמר מוכח דאבי
אבא קאתי. אבל אין להביא ראיה מדאמר רב
נחמן: יתומים שגבו בחזות אביהן – בעל חוב
חוזר וגובה אותם מהם, אלמא נוטל בראוי. שהרי
אין זה ראוי, אלא משעבדי ליה מדברין נתן, מיהו,
קשה: דדוחה ליה למימר "בן שלוח", ולא "בן
שמכר". ולא לימא "בן מוציא מיד הלוקחות"
ועוד קשה: למה יש לו להיות ללקחות שעבוד
על אביו מי עדיף ממלוה על פה, דאין לך מלוה
על פה גדול מזה על כן נראה לרבינו יצחק: דאלו
נכסים כתב האב לבנו מהדיום ולאחר מיתה,
דהיינו גופא מהדיום ופירות לאחר מיתה. כמו
ששנינו לעיל בפרק "ש נחלין" (קטל, א) מכר
האב או הבן בחיי האב, וסבירא להו ל"שלחו
מתם" דהכא כרבי יוחנן, דאמר לעיל בפרק "יש
נחלין" דלא קנה לוקח. מכל מקום זו היא שקשה
בדיני ממונות, דלימרו ליה: אבון זבין כו'.

אלא אי קשיא הא קשיא בן שמכר כו' – ולא גרסינן "אי איתמר הכי איתמר", שהיה כל
הדברים הללו שלחו מתם. ומה ששלחו "זו היא שקשה בדיני ממונות" ולא ידעו על איה
דבר שלחו כו'. כגון שהוחזק כתב ידו בבית דין – פירש רבינו שמואל: שכתוב בו הנפק,
ואין נראה לרבינו יצחק, דאינך דיינים גופייהו מי לא מצי למיטעי בהווא גברא אי גזלן
הוא אי לאו שהרי אין חותמין אלא על חתימת העדים, ואפילו מה שבשטר אין צריכין
הדיינים לקרות אלא הכי פירושה: הוחזק כתב ידו בבית דין – שראו בית דין כתב ידו קודם
שנעשה גזלן, דליכא למימר שלאחר כך חתם. כמו הוחזק שטר כתובה בשוק בדפכר שני
דקדושין (ג, ב), ובגון הואיל דאיתחזק בבית דין לא אמרינן בפרק "זה בורר" (שבת קלז, א)
(א) דהיינו שראו בית דין את השטר כבר, וכדפרישית בסוף פרק קמא דבבא מצינא (יה, ב).
ואף על פי שלא הוחזק כתב ידו בבית דין – מכאן יש ללמוד שאם היה שנים מעידים
ואחר כך נעשו קרובים, שאחר מעיד על כתב ידן שמכירין אותו, ולא חיישין שמא היום

1 **אמר** ליה רב אטא בר מנימי תא שמע נפל הבית עליו ועל אמו כו' – תימה: רב ששת
2 אמאי לא מייית לה למתניתין? והלא פשוט הוא ועוד, אידו גופיה אמר לעיל בפרק
3 "יש נוחליך" (קיד, ב): האשה את בנה, הא קא משמע לן אשה את בנה דומיא דאשה את
4 בעלה, מה אשה את בעלה כו' אף אשה את בנה אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל
5 לאחין מן האב ואומר רבי: דמשום דרך ברייתא
6 משבשאת היא, הביאה וזיה רוצה לתרצה. מפי
7 רבי.
8 **אשה** את בעלה אין הבעל יורש את אשתו
9 כשהיא בקבר – לעיל בפרק "יש
10 נוחליך" (קיד, ב) פירשתי להך מילתא, מנין דבעל
11 אינו יורש את אשתו כשהיא בקבר.
12 **ההוא** דאמר ליה לחבריה נכסי דבר סיסין כו'
13 – משום דארייז הכא בנכסים בחזקת מי
14 הם, איתיה ההיא עובדא דמיירי בה נמי לאוקומה
15 נכסי בחזקת לוקח ובחזקת מוכר, מיהו, תימה
16 היא שמביאו התלמוד שני פעמים במסכת אחת,
17 כאן ר'בוחקת הבתים" (לעיל ל, א).

הדרן עלך מי שמת

1 **אבל לענין דינא לא** – בתמיה, מי לא אשכחן במתניתין דין דין? ואמאי אמרינן "ויו
2 היא שקשה", דמשמע שאין מוצאין ראייה לדבריהם, ומתוך כך מקשינן על סברת
3 שמועתם הכי גרסינן: **מאי לאו יורשי האב בני מורישיו אחי** [ובו?] **לא יורשי האב**
4 **אחי מורישיו אחי דאבוא** – ופירושו: מאי לאו "יורשי האב" היינו בני דההוא בן
5 שנפל הבית עליו ועל אביו. כגון שנפל הבית
6 על ראובן ועל יעקב אביו, והיתה עליו כתובת
7 אשה ובעל חוב, יורשי האב כגון חנוך בן
8 ראובן, אומר: ראובן מת ראשון, ואחר כך מת
9 האב דהיינו יעקב, ומכא יעקב אני בא לירש,
10 ולא מכחו של ראובן. אלמא לענין דינא
11 אמרינן מכא אבוא דאב. **ושנני: לא יורשי**
12 **האב אחיו** – של ראובן, שאומר: ראובן מת
13 ראשון ואחרייו מת יעקב אביו, וירשנו כל
14 נכסיו של אביו, ואין לראובן אחינו חלק בהן,
15 שהרי הוא מת תחלה ובן אין לו. דהכא ודאי
16 לאו מכא ראובן באין לירש, שהרי גם הם
17 ראיין לירש את יעקב כמזה. ומורישיו –
18 אחי דאבוא, אחי יעקב – עשו, דוד ראובן.
19 וכשנפל הבית עליו ועל מורישיו – דהיינו
20 עשו אחי יעקב אביו, יורשי מורישיו – כגון
21 אחי עשו, ואומרים: ראובן מת תחלה, ועשו
22 מת אחרון, ואנו יורשין כל נכסיו, כי לא יירש
23 ראובן בן יעקב בנכסי עשו דודו תחת יעקב
24 (אבינו) [וצריך להיות: אביו] שמת כבר, שהרי
25 ראובן מת תחלה, ואחר כך מת עשו. ובעל
26 חוב אומר: עשו מת תחלה, וראובן מת
27 אחרון. והרי יירש ראובן נכסי יעקב אביו
28 שמת בנכסי עשו עמכם ונטל חלקו. דהשתא
29 ליכא הכא "תחת אבותיך יהיו בניך", דלענין
30 דינא לא אשכחן במתניתין שום ראייה
31 למילתא דשלחו מתם, והלכך קשה הוא
32 בדיני ממונות. ומיהו, הכי הלכתא כדשלחו
33 מתם, דהכי סבירא להו, אלא דלא אשכחן
34 ראייה מפורשת. וכן כל הני דאמרן לעיל –
35 הכי הלכתא. בעו מיניה מרב ששת – יוסף
36 בן רחל שמת בחי אמו, ואחר כך מתה רחל
37 אמו, מהו שירש את אמו כשהוא בקבר
38 כאלו הוא חי, להנחיל לאחיו שלו מן אביו.
39 כגון לראובן בן יעקב מלאה, שהוא אחיו
40 מאביו. במדינה – בארץ מולדתו. חי ניהו
41 יורשי האב כו' – והלא אם אין לו בנים לא
42 לאב ולא לבן – קרובי האב יורשין את
43 שניהם. או אם יש בנים לאותו בן – הרי הן
44 יורשין את האב ואת הבן, ומת בן בתו
45 במדינה – ויורשי הבן הם קרובי אביו, שהוא
46 בעל אמו. ואם איתא – דבן יורש את אמו
47 בקבר. נהי נמי דבן מייית ברישא – אמאי
48 יחלוקו יורשי האב ויורשי הבן? ליתר יורשי
49 הבן את הכל, שהרי יירש את אבי אמו תחת
50 אמו אף על פי שהוא בקבר, וליתרנהו לאחיו
51 מן האב שהן יורשי הבן, ואמאי יחלוקו עמון יורשי האב? ליתרית לאמיה בקבר – דכמי שמת אחרון דמי. **אמר אבי נאמר סיבה בבעל כו'** – המקראות מפורשין ב"יש
52 נוחליך" (בבא בתרא קיד, ב). **אין הבעל יורש את אשתו** – כשהיא מתה בקבר. **אין הבן יורש את אמו כשהוא בקבר כו'** – האי "בקבר" לא דמי לההוא קבר דבעל. **ההוא**
53 **דאמר ליה לחבריה כו'** – הכל פירשנו ב"חזקת הבתים" בראשו, ואגב גררא דמיירי מתניתין בנכסים בחזקתן, נקט ליה הכא.

הדרן עלך מי שמת

הדרן עלך מי שמת

1 אָבֵל לֵעֵינִי דִּינָא לֹא מִצָּאנוּ רֵאיהּ לֹא מִמְקָרָא וְלֹא מִמְשִׁנָּה שֶׁנֶּכֶד
2 יוֹרֵשׁ אֶת זָקֵנוּ שְׁלֹא בִּאמְצַעוֹת אֲבִיו, וְלִכֵּן הִלְכָה זֹו קֶשֶׁה בְּדִינֵי מִמוֹנוֹת,
3 (וְהִתְנִיאוּ) [וְהִתְנָן] בִּמְשִׁנָּה לְעֵיל (קטו), נִפְל הַבֵּית עָלָיו – עַל רֵאוּבֵן
4 וְעַל אֲבִיו יַעֲקֹב, אוֹ שֶׁנִּפְל הַבֵּית עָלָיו וְעַל מוֹרִישָׁיו – עַל מִי שֶׁרֵאוּבֵן
5 רֵאוי לְיֹורֶשׁ, וְהִיתָה עָלָיו – עַל רֵאוּבֵן בְּתוֹכָהּ אִשָּׁה, שְׁהִיא נִשּׁוּי
6 אִשָּׁה, וְכִשְׁנִתְאֻלְמְנָה בָּאָה לִגְבוֹת כְּתוּבָה מִנְכָּסֶי, וְכַעֲל חוּב – אוֹ
7 שְׁהִיא עָלִיו בַּעַל חוּב, וְלֹא הִיא לְרֵאוּבֵן נִכְסִים לִגְבוֹת מֵהֶם. יוֹרִישִׁי הָאֵב
8 אוֹמְרִים הֵבֵן מֵת רֵאשׁוֹן וְאַחֵר כֶּף מֵת הָאֵב, וְנִמְצָא שְׁלֹא הוֹרִישׁ
9 יַעֲקֹב לְרֵאוּבֵן כְּלוּם, וְכֵל נִכְסֵי יַעֲקֹב נּוֹפְלִים לִפְנֵינוּ. וְכַעֲל חוּב אוֹמְרִ
10 הָאֵב מֵת רֵאשׁוֹן וְהוֹרִישׁ אֶת נִכְסָיו לְרֵאוּבֵן, וְכִשְׁזָכָה בְּהֵם נִשְׁתַּעֲבְדוּ
11 לִי, וְרָק אַחֵר כֶּף מֵת הֵבֵן, וְדִינֵי לִגְבוֹת מִזְהַנְכָסִים שְׁהוּא הוֹרִישׁ כִּיּוֹן
12 שְׁהֵם מְשׁוּעֲבָדִים לִי. וְעַל כָּל פְּנִים מְבֹאֵר בִּמְשִׁנָּה, שְׁאֵם רֵאוּבֵן מֵת
13 רֵאשׁוֹן וְלֹא יֹרֵשׁ אֶת הַנְכָסִים בְּחִיּוֹ, אֵין לְבַעַל חוּב כְּלוּם. הִגְמָרָא
14 מִמְשִׁיכָה בְּהַבָּתָה הִרְאִיהּ: מָאִי לֹא – וְכִי אֵין פִּירוּשׁ הַמְשִׁנָּה שִׁיּוֹרִישִׁי
15 הָאֵב, הֵם בְּנֵי – בְּנִים שֶׁל רֵאוּבֵן, כְּגוֹן חֲנוּךְ וּפְלוּאֵ, שְׁלֹא אַחֵר שִׁמְתָה רֵאוּבֵן
16 הֵם יוֹרְשִׁים אֶת יַעֲקֹב, וְמוֹרִישָׁיו שֶׁל רֵאוּבֵן הֵם אֲחֵי – אֲחִים שֶׁל
17 רֵאוּבֵן. וְאִי סִלְקָא דְעֵתָךְ – וְאֵם עֵלָה בְּדַעֲתָךְ שֶׁנֶּכֶד לֹא מְצִי אִמֶּר
18 מִכָּה אֲבוֹהָ דְאֵבָא קְאָתִינָא וְהִרְגִי יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל בִּאמְצַעוֹת
19 אֲבִי, דְּכִי בְּתִיב 'תַּחַת אֲבִיתָךְ יִהְיֶה בְּנִיךְ' בְּכִרְכָּה בְּלַבַּד בְּתִיב, אֵם כֵּן
20 יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, כִּי מֵת הֵבֵן וְאַחֵר כֶּף מֵת הָאֵב מָאִי הוּא, וּמִדּוּעַ נִדְּחָה
21 הַבַּעַל חוּב בְּאוֹפֵן זֶה, נִימָא לָהּ פֶּעַל חוּב – וְהִלָּא יֵשׁ לוֹ לְבַעַל חוּב
22 לְטַעוֹן, יוֹרֵשֶׁת אֲבוֹהָיו קָא שְׁכִילָנָא – יוֹרֵשֶׁת אֲבִיכֶם אֵין נוֹטֵל, שְׁהִי
23 אֵינֶכֶם יוֹרְשִׁים אֲלֵא מִכָּה רֵאוּבֵן, וְכֵל נִכְסֵי רֵאוּבֵן מְשׁוּעֲבָדִים לִי. אֲלֵא
24 עַל כִּרְחָק מוֹכַח מִהַמְשִׁנָּה שִׁיּוֹרְשִׁים אֶת יַעֲקֹב יִשְׂרָאֵל, וְלֹא בִּאמְצַעוֹת
25 רֵאוּבֵן. וּמִדּוּעַ הִלְכָה זֹו קֶשֶׁה, וְהִרִי יֵשׁ לָהּ מִקּוֹר מִמְשִׁנָּה.
26 דּוּחָה הִגְמָרָא: לֹא, אֵין הַפִּירוּשׁ כֵּן, וְלֹא מְדוּבָר בְּבִנֵי בְנִים כְּלָל, אֲלֵא
27 שִׁיּוֹרִישִׁי הָאֵב, הַמְזוֹכָרִים בִּמְשִׁנָּה הֵם אֲחֵיו שֶׁל רֵאוּבֵן, שׁוּדָאֵי יוֹרְשִׁים
28 אֶת נִכְסֵי יַעֲקֹב לֹא בִּאמְצַעוֹת רֵאוּבֵן, וְמוֹרִישָׁיו, הֵם אֲחֵי דְאֲבוֹהָ –
29 עֶשׂוֹ, אֲחִי אֲבִיו שֶׁל רֵאוּבֵן, וְאֲחִי עֶשׂוֹ טוֹעֵנִים שֶׁרֵאוּבֵן מֵת לִפְנֵי עֶשׂוֹ,
30 וְהֵם לְבַד יוֹרְשִׁים אֶת עֶשׂוֹ, וְכַעֲל חוּב טוֹעֵן עֶשׂוֹ מֵת תַּחֲלִילָה וְרֵאוּבֵן
31 יֹרֵשׁ חֶלֶק נִכְסָיו, וְחַל עָלֵי שֶׁעֲבָדוּ. וְלִפִּי זֶה אֵין רֵאיהּ שֶׁנֶּכֶד יוֹרֵשׁ
32 אֶת זָקֵנוּ שְׁלֹא בִּאמְצַעוֹת אֲבִיו, כִּי לֹא מְדוּבָר בְּכָךְ. וְאֵם כֵּן הִלְכָה זֹו
33 [בֵּן שֶׁמֶכֶר בִּנְכָסֵי אֲבִיו וְכו'], קֶשֶׁה הִיא בְּדִינֵי מִמוֹנוֹת, כִּי לֹא נִמְצָא לָהּ
34 מִקּוֹר.

35 לְמַדְנוּ לְעֵיל (קטו. ואילך) שֶׁהַמּוֹרִישׁ הִרְאִישׁוֹן מִנְחִיל לְיֹורֶשׁוֹ שֶׁבְּקֶבֶר עַל
36 מִנֵּת שְׁהוּא יִנְחִיל לְיֹורֶשׁוֹ [וּמִשְׁמוּשׁ נִחְלָהוּ]. הִגְמָרָא דִּנָּה אֵם יֹורֶשֶׁת הֵבֵן
37 בִּנְכָסֵי אֲמוֹ נִכְלָלֶת בְּדִין זֶה: בְּעוֹ מִינִיָּה מִרְבִּי שִׁשָּׁת, בֵּן – יוֹסֵף, שִׁמְתָה
38 בְּחִי אֲמוֹ רַחֵל, מָהוּ שִׁיּוֹרֵשׁ אֶת אֲמוֹ כִּשְׁהוּא בְּכֶבֶד כֵּאִילוֹ הוּא חִי,
39 עַל מִנֵּת לְהִנְחִיל לְאַחֵין שְׁלוֹ מִן הָאֵב, כְּגוֹן רֵאוּבֵן בֵּן יַעֲקֹב מְלֵאָה.
40 רַב שֶׁשֶׁת פּוֹשֵׁת אֶת הַסֶּפֶק: אִמֶּר לָהּ רַב שִׁשָּׁת, תִּנְיֹוֹתָ – שְׁנֵינוּ דִּין
41 זֶה בְּבִרְיָתָא, הָאֵב שֶׁנִּשְׁכַּח וּמֵת בְּאֶרֶץ שְׁבִי, וּמֵת בְּגוֹ בְּמִדְיָנָה – וּבְנוֹ
42 מֵת כֵּאֵן, וְאֵין יָדוּעַ מִי מֵת קוֹדֵם, וְכֵן בֵּן שֶׁנִּשְׁכַּח וּמֵת בְּשִׁבּוֹ, וּמֵת
43 אֲבִיו בְּמִדְיָנָה. וְיֵשׁ סֶפֶק בִּירוּשָׁה, שְׁאֵם הָאֵב מֵת רֵאשׁוֹן, הֵבֵן יוֹרֵשׁוֹ,
44 וְיֹורְשִׁיו אַחֲרָיו, וְאֵם הֵבֵן מֵת רֵאשׁוֹן, יוֹרְשִׁי הָאֵב זֹוכִים בִּירוּשָׁה. הִרִי
45 הַדִּין, שִׁיּוֹרִישִׁי הָאֵב יוֹרְשִׁי הֵבֵן וְיַחְלוּקוֹ.
46 רַב שֶׁשֶׁת מִקְשָׁה עַל דְּבִרֵי הַבְּרִייתָא: הִכִּי דְמִי, אֵילִימָא בְּדִקְתָּנִי –
47 אֵם כְּגִירֶת הַבְּרִייתָא שֶׁלִּפְנֵינוּ, קֶשֶׁה, הִי נִינְהוּ (וּמִי הֵם) יוֹרְשִׁי הָאֵב,
48 וְהִי נִינְהוּ יוֹרְשִׁי הֵבֵן, וְהִלָּא יוֹרְשִׁי הָאֵב הֵם הֵם יוֹרְשִׁי הֵבֵן. וְעַל כִּרְחָק
49 בְּרִייתָא זֹו מְשׁוּבָשֶׁת.
50 רַב שֶׁשֶׁת מְעַמִּיד אֶת הַבְּרִייתָא בְּאוֹפֵן רֵאוּבֵן: אֵלָּא לֹא הִכִּי קְאָמֵר
51 – כִּי כִשְׁנִתָּה הַבְּרִייתָא, אֵב שֶׁנִּשְׁכַּח וּמֵת בְּשִׁבּוֹ, וּמֵת בֵּן בְּתוֹ
52 בְּמִדְיָנָה, וְכֵן בֵּן (בְּתוֹ) שֶׁנִּשְׁכַּח וּמֵת בְּשִׁבּוֹ, וּמֵת אֲבִי אֲמוֹ בְּמִדְיָנָה,
53 וְלֹא יִדְעִינוּ הִי מִינִיָּהּ מִיָּת בְּרִישָׁא הֵבֵן אוֹ הִזְקוֹ, וְעַתָּה יֵשׁ סֶפֶק מִי
54 יֹרֵשׁ אֶת נִכְסֵי הִזְקוֹ, שְׁאֵם בֵּן בְּתוֹ מֵת תַּחֲלִילָה אֲחִיו שֶׁל הִזְקוֹ זֹוכִים
55 בְּהֵם, וְאֵם הִזְקוֹ מֵת רֵאשׁוֹן, בֵּן בְּתוֹ יוֹרְשׁוֹ [וְתַחַת אֲמוֹ שְׁהִיא בְּקֶבֶר],
56 וְכִשְׁמֵת הֵבֵן מוֹרִישׁ לְאֲחִיו מִן הָאֵב. הִרִי הַדִּין בִּזְהָ, שִׁיּוֹרִישִׁי הָאֵב –
57 אֲחִי הִזְקוֹ יוֹרְשִׁי הֵבֵן – אֲחִיו שֶׁל בֵּן בְּתוֹ וְיַחְלוּקוֹ, כִּי אֵין לֵאלוֹ עֲדִיפוֹת
58 עַל פְּנֵי אֲלוֹ.
59 מִכָּאֵן פּוֹשֵׁת רַב שֶׁשֶׁת אֶת הַסֶּפֶק: וְאֵם אִיתָא – אֵם בֵּן יוֹרֵשׁ אֶת אֲמוֹ

כִּשְׁהוּא בְּקֶבֶר וּמִנְחִיל לְאֲחִיו מִן הָאֵב, דְּבִרֵי הַבְּרִייתָא קְשִׁים, נְהִי נְמִי
דְּכֵן מֵת בְּרִישָׁא, מִכָּל מְקוֹם יִזְכּוּ אֲחִי הֵבֵן בְּכָל הִירוּשָׁה, מִשּׁוּם
דְּלִירְתִּיהּ לְאֲבוֹהָ דְאֵבָהּ בְּכֶבֶרִיהּ – יִירֵשׁ הֵבֵן אֶת אֲבִי אֲמוֹ כִּשְׁהוּא
בְּקֶבֶר, וְלִירְתִּיהּ לְאֲבוֹהָ מִן אֲבוֹהָ – וְיֹורֵשׁ לְאֲחִיו מִן הָאֵב. אֲלֵא
לֹא שְׁמַע מִינָּהּ מוֹכַח מִהַבְּרִייתָא שְׁאֵין הֵבֵן יוֹרֵשׁ אֶת אֲמוֹ בְּכֶבֶר
לְהִנְחִיל לְאַחֵין מֵאֵב.
הִגְמָרָא מוֹכִיחָה כֵּן מִמְשִׁנָּתוֹ: אִמֶּר לִיהּ רַב אֲחָא בַר מִנְיֹוֹמִי לְאַבְי, אֵפֶּי
אֵפֶּי אֵפֶּי נְמִי תִּנְיֹוֹתָ בִּמְשִׁנָּה שְׁאֵין בֵּן יוֹרֵשׁ אֶת אֲמוֹ בְּקֶבֶר לְהוֹרִישׁ
לְאֲחִיו מִן הָאֵב, נִפְל הַבֵּית עָלָיו וְעַל אֲמוֹ, וְיֵשׁ סֶפֶק, שְׁאֵם הֵבֵן מֵת
תַּחֲלִילָה, כִּשְׁמֵתָה הָאֵם הוֹרִישָׁה אֶת נִכְסֵיהָ לְאֲחִיהָ, וְאֵם הָאֵם מֵתָה
תַּחֲלִילָה, בְּנָה יוֹרֵשׁ אוֹתָהּ, וְכִשְׁמֵת הוֹרִישׁ לְאֲחִיו. אֲלֵא וְיֹורֵשׁ – בֵּית
שְׁמָאִי וּבֵית הֵלֶל מוֹדִים שֶׁיַּחְלוּקוּ יוֹרְשִׁי הָאֵם עִם יוֹרְשֵׁי הֵבֵן. וְאֵם
אִיתָא שְׁבֵן יוֹרֵשׁ אֶת אֲמוֹ כִּשְׁהוּא בְּקֶבֶר וּמִנְחִיל לְאֲחִיו מִן הָאֵב, קֶשֶׁה,
נְהִי נְמִי דְכֵן מֵת בְּרִישָׁא וְאֲמוֹ אַחֲרָיו, מִכָּל מְקוֹם יִזְכּוּ אֲחִי הֵבֵן, מִשּׁוּם
דְּלִירְתִּיהּ לְאֲבוֹהָ בְּכֶבֶרִיהּ – יִירֵשׁ הֵבֵן אֶת אֲמוֹ כִּשְׁהוּא בְּקֶבֶר,
וְלִירְתִּיהּ לְאֲבוֹהָ מֵאֵבָהּ – וְיִירֵשׁוּ אֲחִיו מִן הָאֵב מִמֵּנִי. אֲלֵא לֹא
שְׁמַע מִינָּהּ מוֹכַח מִמְשִׁנָּתוֹ שְׁאֵין הֵבֵן יוֹרֵשׁ אֶת אֲמוֹ בְּכֶבֶר לְהִנְחִיל
לְאַחֵין מִן הָאֵב. מִסִּיקָה הִגְמָרָא: שְׁמַע מִינָּה – אֲכַן מוֹכַח כֵּן.
הִגְמָרָא מְבַרֶּרֶת אֶת מִקּוֹר הַדִּין: וְסִימָא מָאִי, שְׁאֵין הֵבֵן יוֹרֵשׁ אֶת אֲמוֹ
בְּקֶבֶר. אִמֶּר אֲבִי, נִמְצָא 'סִיבָה' בֵּבֵן (בְּמִדְרָשׁ לו' ז) 'לֹא תִסֵּב נִחְלָה
לְבִנִי יִשְׂרָאֵל מִמְּשִׁנָּה אֶל מְשִׁנָּה' וְגו', [וְנִמְצָא 'סִיבָה' בְּכַעֲל (שֶׁס לט) 'לֹא
תִסֵּב נִחְלָה מִמְּשִׁנָּה לְמִשְׁנָה אַחֵר, וְיֵשׁ לְלַמֵּד, מִתְ' 'סִיבָה' הָאֲמוּנָה
בְּכַעֲל – מִהּ בְּדִין יֹורֶשֶׁת הַבַּעַל וְשִׁנְאִמְרָה בּו 'סִיבָה' אֵין בְּכַעֲל יוֹרֵשׁ
אֶת אִשְׁתּוֹ כִּשְׁהִיא בְּכֶבֶר, אֵפֶּי 'סִיבָה' הָאֲמוּנָה בֵּבֵן – אֵפֶּי בְּדִין יֹורֶשֶׁת
הֵבֵן אֶת אֲמוֹ אֵין הֵבֵן יוֹרֵשׁ אֶת אֲמוֹ כִּשְׁהוּא בְּכֶבֶר עַל מִנֵּת לְהִנְחִיל
לְאַחֵין מִן הָאֵב.
הִגְמָרָא מְבִיאָה סוּגְיָא מִחֻזְקַת הַבְּתִים (כט-ל) שְׁגֵם הִיא דִּנָּה בְּחֻזְקַת מִי
מְעַמִּידִים נִכְסִים בְּמִקּוֹם סֶפֶק: הִתְהוּא דְאֵמֶר לִיהּ לְחֶבְרִיהּ, נִכְסֵי דְבֶר
סִיסִין מְזֻבְנִינָא לָךְ – קֶרְקַעוֹת שִׁקְנִיתִי מִבֶּר סִיסִין, מוֹכֵר אֲנִי לָךְ. בֵּין
נִכְסֵי הַמוֹכֵר הוּאִי תְּרָא אִרְעָא, דְּהִנֵּה מִיִּקְרָא – שְׁהִיתָה קְרוּיָה דְּבִי
בֶּר סִיסִין. אִמֶּר לִיהּ הַמוֹכֵר כִּי לֹא דְבִי בֶּר סִיסִין הִיא – לֹא קִנְיָתָהּ
מִבֶּר סִיסִין, וְאִיִּקְרָא הוּא דְּמִיִּקְרָא דְּבִי בֶּר סִיסִין – כִּי שְׁמָה מְעוֹלָם
וְלִכֵּן לֹא נִכְלָלָה בְּמִקְטָה. אֲתָא לְקַמְיָה דְּרַב נַחֲמָן, אֲזִיקָמָה – וְהַעֲמִידָה
בִּידָא דְּלֹקָמָה. אִמֶּר לִיהּ רַבָּא לְרַב נַחֲמָן, וְכִי דִינָא הִכִּי, וְהִלָּא הִכְלָל
שֶׁהַמּוֹצִיא מִחֶבְרִיו עָלָיו הִרְאִיהּ, וְכֵאֵן הִלּוּקָהּ בָּא לְהוֹצִיא.
הִגְמָרָא מְבִיאָה סְתִירָה: וְרִמִּי – קֶשֶׁה מִדְּרָבָא כֵּאֵן אֲדִרְבָּא בְּמִקּוֹם
אֲחֵר, וְדִרְבִּי נַחֲמָן כֵּאֵן אֲדִרְבִּי נַחֲמָן בְּמִקּוֹם אֲחֵר. דְּהִתְהוּא דְאֵמֶר לִיהּ
לְחֶבְרִיהּ, מָאִי פְעִיתָ בְּהָאִי בִּיתָא – מִהּ אֲתָה עוֹשֶׂה בְּבִיתִי, אִמֶּר לִיהּ,
מִינָּהּ וְכִינְיָתָהּ וְאֲכִילִיתָ שְׁנֵי חֻזְקָה – מִמֶּךָ קִנְיָתִי וְיִשְׁבַּתִּי בּו שְׁלוֹשׁ שְׁנֵי
חֻזְקָה. אִמֶּר לִיהּ אֵין זֹו חֻזְקָה כִּי אֲנָא בְּחִיזוֹנִי, גְּזָאִי הוּאִי – הִיתִּית דֵּר
בְּחִדְרִים פְּנִימִיִים, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ עִמָּךְ בְּחִיזוֹנִי, וְאֲתָה דִרְתָּ בְּרִישׁוֹתִי,
אֲתָא לְקַמְיָה דְּרַב נַחֲמָן, אִמֶּר לִיהּ לְמַחְזִיק, זִיל בְּרֹר אֲכִילָתָךְ –
הוֹכֵחַ שְׁדִרְתָּ לְבִדְךָ. אִמֶּר לִיהּ רַבָּא לְרַב נַחֲמָן, וְכִי דִינָא הִכִּי, הִלָּא
הִכְלָל שֶׁהַמּוֹצִיא מִחֶבְרִיו עָלָיו הִרְאִיהּ, וְכֵאֵן הִלּוּקָהּ מוֹחֻזָּק כְּעַתָּה
בְּבִית. סִיּוֹם הַקּוּשִׁיא: קִשְׁיָא דְּרַבָּא אֲדִרְבָּא וְדִרְבִּי נַחֲמָן אֲדִרְבִּי נַחֲמָן,
כִּי יֵשׁ סְתִירָה בְּדִבְרֵיהֶם אֵם לִזְכוֹת לְמוֹכֵר אוֹ לְלוֹקָהּ.
מִתְרַצָּת הִגְמָרָא: דְּרַבָּא אֲדִרְבָּא לֹא קִשְׁיָא, הָבָא. בַּעֲנִין בֶּר סִיסִין,
מוֹכֵר קָאִי (וּמוֹחֻזָּק) בְּנִכְסִיתָ, וְעַל הִלּוּקָהּ לְהִבְיָא רֵאיהּ, אֲבַל הָתֵם,
בַּעֲנִין חֲדָרִים פְּנִימִיִים, לֹקָחַ קָאִי בְּנִכְסִיתָ שְׁהִרִי יֵשׁ בּו שְׁלוֹשׁ שְׁנִים,
וְהַמוֹכֵר רֹצֵה לְהַטִּיל סֶפֶק בְּחֻזְקוֹתוֹ וְעֵלָיו הִרְאִיהּ. דְּרַב נַחֲמָן אֲדִרְבִּי
נַחֲמָן לֹא קִשְׁיָא, הָבָא. בַּעֲנִין בֶּר סִיסִין, בֵּין דְאֵמֶר לִיהּ מִה שִׁקְנִיתִי
מִיִּדִּי בֶּר סִיסִין, אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, וְקֶרְקַעוֹ זֹו מִיִּקְרָא דְּבִי בֶּר סִיסִין נִרְאִים
הַחֲבֵרִים שִׁקְנָא מִבֶּר סִיסִין, וְעֵלָּהּ דִּידִיהּ רְמִיא לְגִלְזֵי דְּלֹא דְבִי
בֶּר סִיסִין הִיא – עַל הַמוֹכֵר לְהוֹכִיחַ שְׁלֹא קִנָּא מִבֶּר סִיסִין, אֲבַל
הָבָא, בַּעֲנִין חֲדָרִים פְּנִימִיִים, לֹא יִהְיֶה אֲלֵא דְּקִנְיָתָ שְׁמָרָא – הִרִי אֵם
הִיא בִידִי הִלּוּקָהּ שֶׁטֶר מִמֶּךָ וְהַמוֹכֵר הִיא טוֹעֵן שְׁהוּא מוֹזִיִּיתָ, מִי (וְכִי) –
לֹא אֲמַרְיִנִי לִיהּ קִנְיָתָ שְׁמָרָא וְאֵין קוֹם (וּתְחִיזוֹק) בְּנִכְסִי, אֵפֶּי כֵּאֵן נִאֲמַר
לּוֹ הוֹכֵחַ אֶת חֻזְקָתָךְ [שְׁהִיא בְּמִקּוֹם שֶׁטֶר] שְׁהִיתָה זֹו חֻזְקָה רֵאויָה, וְאֵין
תּוֹכָה בְּדִין. הַדִּין עֲלָךְ מִי שִׁמְתָה

פרק עשירי – גט פשוט

1 הפרק שלפנינו עוסק בהלכות כתיבת שטרות, הן בדיני כתיבת השטר
2 עצמו והן בחתימות העדים, ויבואר בפרק זה כיצד תיקנו חכמים
3 לכתוב שטרות באופן שלא יהיה בהם חשש זיוף או תקלה אחרת.
4 הטעם ששנו פרק זה כאן ולא במסכת גיטין, מאחר שבפרק הקודם
5 הובאו דיני הכותב שטר מתנה על כל נכסיו כשהוא בריא או כשהוא
6 שכיב מרע, לכן שנו כאן את דיני כתיבת השטרות. משנתינו עוסקת
7 בין בגיטי נשים ובין בשטרות ממון, שאף הם מכוונים לפעמים בלשון
8 חכמים 'גט'.

9 משנתינו דנה באופן כתיבת שני סוגי גיטין ושטרות שהיו נהוגים
10 בזמנם, 'גט פשוט' וכלומר גט פתוח וישר, שאינו כפול, כנהוג
11 בזמנינו, שכל כתיבת השטר נעשית על צידו האחד, והותמים בו
12 העדים בסוף השטר, וצידו השני של השטר חלק לגמרי. הגט השני
13 הוא 'גט מקושר' שתיקנוהו חכמים מהטעם שיבואר בגמרא להלן
14 (ע"ב), ואת אופן עשייתו פירשו רוב הראשונים כך, בגט זה כתיבת
15 ה'תורף' שלו, כלומר כתיבת שמות האנשים, הזמן, וסכום המעות,
16 שונה משטר פשוט בכך שאחרי כל שורה שכותבים בתורף משאירים
17 שורה חלקה, וכופלים את השורה הכתובה על גבי השורה הריקה,
18 ותופרים את הכפל, והעדים חותמים על גבי הכפל שהוא הצד השני
19 של השטר, ואינם חותמים בצד שעל גביו נכתב נוסח השטר, ואין
20 פוחתים משלשה קשרים שבהם העדים חותמים, וכך עושים עד
21 שמגיעים ל'טופס', שזהו נוסח הגט או השטר שכותבים בכל הגיטין
22 והשטרות, ומשאירים אותה חלק ופשוט ככל שטר, והוא מכונה
23 בגמרא (ע"ב) 'פשוט שבמקושר'. ולפי פירוש זה לכאורה הלשון
24 'מקושר' היא לשון מושאלת לכפילות והתפירות שבגט.

משנה

25 **גַּט פְּשׁוּט** – שטר ממון או גט אשה שאינו כפול וקשור אלא כולו
26 פרוש ופתוח, **עֲדָיו חֹתָמִים מְתוּכָּו** – בצד שנכתב בו טופס השטר. גט

27 **מְקוּשָׁר** – שאחרי כל שורה כתובה מניחים שורה חלקה, וכופלים את
28 השורה הכתובה על החלקה, ותופרים כל שורה בפני עצמה, **עֲדָיו**
29 **חֹתָמִים מְתוּכָּו** – מאחורי הצד שכתבו בו נוסח השטר, ואף אחרי
30 הקשירה והתפירה נראות החתימות מבחוץ, כיון שהוא נתפר רק
31 מצד אחד, ובגמרא יבואר היכן בדיוק הוא מקום חתימתם.
32 המשנה מביאה מחלוקת בגיטין שלא חתמו בהם העדים כהוגן: גט
33 **פְּשׁוּט**, **שְׁכָתְבוּ** – חתמו בו **עֲדָיו מְתוּכָּו**, או גט **מְקוּשָׁר**, **שְׁכָתְבוּ**
34 **בו עֲדָיו מְתוּכָּו**, **שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין**, כיון שלא נעשו כתיקון חכמים, ואם
35 היה זה גט אשה אינה מגורשת, ואם היה זה שטר חוב אין המלוה
36 גובה בו מהלקוחות. **רַבִּי הֲנִינָא בֶן גַּמְלִיאֵל חֹלֵק וְאוֹמֵר**, שטר
37 **מְקוּשָׁר שְׁכָתְבוּ עֲדָיו מְתוּכָּו**, **מִפְּנֵי שֵׁיכּוֹל לַפְתּוֹחַ אֶת תְּפִירָו**
38 **וּכְפָלָיו וּלְעֵשׂוֹתוֹ שֹׁטֵר פְּשׁוּט**, שעדיין חתומים בתוכו. ובגמרא (קסד)
39 יבואר במה נחלק על תנא קמא.
40 **רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר**, **הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה**. הגמרא להלן
41 (קסה). תבאר מה הוא בא להשמיענו, ובמה הוא חולק על תנא קמא.
42 המשנה מביאה חילוק נוסף בין גט פשוט למקושר: **גַּט פְּשׁוּט**, **עֲדָיו**
43 **לְכָל הַפְּחוּת בְּשָׁנִים**, וְאֵילּוּ בְּגֵט מְקוּשָׁר תִּיקְנוּ חֲכָמִים שִׁיעֲשׂוּהוּ לְכָל
44 הַפְּחוּת בְּחִתּוּמֹת שְׁלֹשָׁה עֵדִים. ולכן גט **פְּשׁוּט שְׁכָתְבוּ בּוֹ** רק **עַד**
45 **אַחֵר**, וְכֵן גֵּט מְקוּשָׁר **שְׁכָתְבוּ בּוֹ** רק **שְׁנֵי עֲדִים**, **שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין**.

גמרא

46 הגמרא מבארת מניין למדו חכמים שיש שני סוגי שטרות, פשוט
47 ומקושר, שאופן עשייתם ודיניהם שונים זה מזה. מבררת הגמרא:
48 **מִנְהַגֵּי מִילֵי** – מנין לנו דינים אלו שנאמרו במשנה, שיש חילוק בין גט
49 פשוט לגט מקושר באופן עשייתו ובמספר העדים שחותמים בו.
50 מבארת הגמרא: **אָמַר רַבִּי הֲנִינָא, דְּאָמַר קָרָא** (ירמיה לב מד) **'שְׁדוֹת**
51 **בְּכֶסֶף יִקְנוּ וְכֹתוּב בְּכֶסֶף וְחֹתָמִים וְהָעֵד עֲדִים'**, ויש לדרוש מהפסוק
52 את שני סוגי השטרות, וכך היא הדרשה, **'שְׁדוֹת בְּכֶסֶף יִקְנוּ וְכֹתוּב**
53 **בְּכֶסֶף'**,

אגרות קודש

ב"ה, י"ד שבט, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו מבשר טוב, אשר החתונה היתה בשעה טובה ומוצלחת וכדבעי בכל הפרטים, ויהי"ר מהשי"ת אשר יקוימו בהם כל הברכות אשר ברכו אותם במילואם, ועי"פ מרז"ל אשר כל שמטיבים לו הוא לאורך ימים, הרי בודאי גם בשאר הענינים תאיר ההצלחה מני" אליהם ובכלל זה גם הפרטים שמזכיר במכתבו, ובודאי למותר לעוררו על המבואר באגה"ק לרבנו הזקן ד"ה קטנתי, אשר בכל חסד וחסד שהקב"ה עושה לאדם צריך להיות שפל רוח במאד כי היא קרבת אלקים ביתר שאת מלפנים, שזה מביא בהתבוננות קלה להוספה בתורה ומצות עי"פ המבואר בתניא פרק ל"ב כיון שהעיקר אצלו הרוחניות וכו' ועי"פ המבואר שם שזהו פועל בהענין דאהבת ישראל הרי **בודאי** יוסיף בפעולתו והשפעתו על חבריו לקרבתם לקיום מצות מעשיות וליהדות בכלל והשי"ת יצליחו.

ברכה.

נ.ב. בנוגע לשאלתו אודות מקום התיישבות. הנה מובן שצ"ל במקום שם דרים מקיימי תורה ומצות שהרי גם האויר משפיע.

בבא בתרא. פרק עשירי – גט פשוט דף קס עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קמא רשב"ם תוספות

משנה גט פשוט – שטר פשוט כעין שלנו, שאינו תפור ומקושר, כדלקמן. וכל שטרות קרוין גט, כדאמרין בעלמא (בבא קמא צה, א): וגט חוב שאין בו אחריות. ובין בגיטין ובין בשאר שטרות מיירי, כדאמרין בגמרא, כדי שלא תחלוק בין גיטין לשטרות. **עדי מותבו** – בסוף השטר, כמו שאנו נוהגין לחתום בתוכו. **מקושר עדי מאחוריו** – כותב שיטה, ומניח חלק כשיער שיהיה הכתובה, וכופלה על החלק, ותופר. ואחר כך כותב שיטה, ומניח שיטה חלק, וכופלה על החלק, ותופר. וכן הדבה, כדי מקום תורף השטר. והעדים חתומין מבחוץ, כענין שפירשו אמוראי בגמרא. ובלבד שלא יהיו קשריו מרובין מעדי, דרתנן במסכת גיטין (פא, ב) דהוה ליה קרד. וטופס של שטר כתוב כולו כעין פשוט, וזהו הנקרא לפנינו "פשוט שבמקושר". ואילו הכפילות – כל כפל וכפל בפני עצמו, ונראה מבחוץ בין כפל לכפל כעין קסת הסופר כוזה*. וכן מוכח בגמרא שהעדים החתומין על כל קשר וקשר נקראין ונראין מבחוץ. **שניהן פסולין** – שלא נעשו כתיקון חכמים. ואם שטר חוב הוא – אינו גובה בו מן הלקוחות, ואם גט אשה – ולעשותו פשוט, שיקרע התפירות ויפתח השטר ויהיה פשוט. **הכל כמנהג המדינה** – בגמרא מפרש. וטעמא דמקושר מפרש בגמרא. **גט פשוט עדי שנים** – מי שרוצה לעשות שטר פשוט אינו צריך להחתים בו אלא שני עדים: והרוצה לעשות מקושר צריך להחתים בו שלשה, שכך תקנו חכמים. **פשוט שכתוב בו עד אחד ב'** – בגמרא פריך. פשיטא. **גמרא מנהגי מילי** – שיש שני מיני שטרות חלוקין זה מזה בעדים ובקושר.

וה

– הני מילי היבא שהשטר והעדים לצד אחד, ואיכא טיטא בין העדים לשטר. אבל הכא דסחיה חתימי מבחוץ ואיכא טיטא בפניהם – לא אמרין אטיטא חתימי. ואם תאמר: ליחוש דכתב מאי דבעי גליון שבין העדים עד סוף השטר, למאן דאמר מלמטה למעלה, ויהא השטר הבא הוא ועדיי בשיטה אחת. דהא לא מצי גיזי ליה, שמעניו בשביל האשרתא ויש לומר: דמטייל ליה. אבל בלא טיטא מצי זיף, כדפרישית. ואפילו חתימי סחדי זה תחת זה, דהשתא ליכא באותה שיטה של שטר שזידיף כי אם עד אחד – מכל מקום יכול לכתוב על אותו עד אחד שחיבי לו מאה מנה, והוה ליה כתב ידו. ולכן צריך לפרש דמטייל ליה. והכי נמי לרב הונא, דאמר בין קשר לקשר, איכא למיחש דלמא ימחוק כל השטר מבפנים ויכתוב למעלה מן העדים בגליון, או מן הצד כנגד העדים, ויהיה כתב ידו בשיטה אחת עם השטר, אי לא גיזי או יטייל כל מה שלמעלה מזה ושמן הצד. הכי נמי איכא למיחש, בין למאן דאמר מלמטה למעלה בין למאן דאמר בין קשר לקשר, בכל השטרות פשוטים דחתימי שלשה עדים, ליחוש שיחתוך כל השטר לבד העדים, ויעשה שטר מקושר כנגד אותן העדים, וכתב מאי דבעי, כיון דכשר משני צדין ויש לומר: דמטייל ליה מבחוץ כנגד העדים. ודוחק גדול הוא, דמשמע שכשר בלא טיטא, מדלא מישתמיט גמרא לפרש הכי. ורבי פירש: דיש לדחות ההיא דכתובות (שם) דבלא הכי מצי לפרש למימר ארישא דמגילתא, כדלקמן (קסו, א), אלא להכי נקט חספא – דבקלף הוה טעי לכתוב במקום טוב. וגם צריך עיון אם מקושר חתום בכתב ידו מצד שני מהני, דאם כן אי הוה מוחי אשחור – דלמא עביד ליה מקושר בכתב ידו. אבל בקלפין שלנו שיכול להודיף מצד שחור – אין ראיא לקלפין שבימיהם. **פשוט** שכתבו עדי מאחוריו פסול – טעמא משום שזא יעשו מקושר, ויהיה השטר מוקדם. ואפילו לא חתימי כי אם שני עדים – גורי שנים אטו שלשה. ואם תאמר: והלא במקושר יש חלק בין שיטה לשיטה, ואם כן פשוט שאין בו חלק – היאך יעשו מקושר שלא היה בו חלק? ויש לומר: שהיה כתוב בסדר פשוט. והכי מוכח מרבי חנינא בן גמליאל שאומר: מקושר שכתבו עדי מותבו – כשר, מפני שיכול לעשותו פשוט. ואם יש במקושר חלק – היאך יכול לעשות פשוט? הלא יכירו שהיה מקושר אלא ודאי לא היה בו חלק. ותימא: למאן דאמר בגמרא בין קשר לקשר, סלקא דעתא מגואי, ואם אין בו חלק היאך יחתמו? ויש לומר: דמכל מקום בין שיטה לשיטה דחיק להו עלמא. אי נמי: טעמא דפסול – כדפריש בקונטרס, משום שלא נעשה כתיקון חכמים, שנעשה פשוט ולא נחתם מותבו. כדפסלינן ב"המגורש" (גיטין פו, א) בכמה ענינים אפילו מצד הכתב, כיון שאין נקראין העדים עם הגט. ואין לומר דהתם היינו טעמא משום שאנו חוששים שזא תוסף על הגט מה שתרצה, לפי שאין עדים תחתיו. ולכן פסלן אותו – דא ליכא למימר, שהרי לא משנין שום חילוק, אלא אפילו כתוב בו "שריר וקים", או שלא נשאר חלק מלמטה, או שחתם אחד מעדי למטה, והשני למעלה או מן הצד – פסול, והכי נמי הכא. **מקושר** שכתבו עדי מותבו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט – תימא: אם כן כל השטרות פשוטים שחתומים בהם שלשה עדים יהיו פסולים, שיעשו מקושרים ויהיו מוקדמין ואמר רבינו יצחק: דבמנתיין אפילוהי היכא ידועד לנו שהוא עושה ההלואה שנה אחת קודם שכתבו בה, כדון מקושר, למנו של זה? והא בהאי מקושר אינו דין כשאר מקושרים ואומר רבינו יצחק: דבמנתיין אפילוהי היכא ידועד לנו שהוא עושה ההלואה שנה אחת קודם שכתבו בה, כדון מקושר, דהשתא איכא למיחש דילמא פרע ליה. והשתא פריך שפיר רבי: לרבי חנינא בן גמליאל, כיון דהאי מקושר כתוב בו שנה אחת ההלואה – אם כן מאוחר הוא, שלא ימנה אלא מזמן הכתוב, וימנן דזיף ביה, וכשירצה לפרוע ויאמר "אירכס לי שטרא", ויכתוב שובר "ביום פלוגי פרעתי לו מנה". ואחר כך יעשה איך שטר פשוט, ויהיו סבורין שעתה שעת ההלואה ומשני: קסבר רבי חנינא אין כותבין שובר. ומכל מקום קצת קשה: אם דינו כפשוט שזא לפנינו, מאי קאמר: וכי מטא זמניה משוי ליה שטר פשוט? בלאו הכי כדון פשוט, כדפרישית בשטר הקושר שעדיי מותבו מגביה בו כדון פשוט ואומר רבינו יצחק: דאי לא משוי ליה פשוט אלא כמו שהוא, הואיל שבשובר כתוב שפרע מה שכתבו בשטר, והוא מקושר – גרלים דלבר שפרעו, ולא מנבין ביה. אבל כי משוי ליה פשוט – לא יוכלו להדיגש שהוא נמאות. ואם תאמר: אמאי לא היה קשה לרבי על מנתיין דשטרי חוב דמאחורין פסולין והמאחורין כשרים, דאיכא למימר דקאמר רבי הכא. ואמאי כשרים? ויש לומר: דסבירא ליה כמאן דאמר דמאחורין נמי פסולין. אי נמי, כשיעשה שובר יכתוב בו "פרעתי ההלואה שכתוב בו זמן פלוגי", דהשתא ליכא למיחש למידי. אי נמי, שובר בלא זמן. ולכן מאחורין כשרים. אבל הכא במקושר שעדיי מותבו הוי (המיוחד) (מאוחר) ולא מסיק אדעתיה לכתוב כנגדו שובר בלא זמן. או זמן שכתוב בשטר, ושכיון שהיה מקושר – לא מסיק אדעתיה שאינו מזמן הכתוב אלא שנה לפני הזמן. אבל מאחורין, שבשעת כתיבת השובר ידוע שהיה מאוחר, ומסיק אדעתיה לכתוב שובר שלא יבא ליד זיף. ונראה לי שאם יעשה שובר מקושר – הו לא אתי לידי חששא כלל, ולא היה צריך למימר דלא כתבי שובר. **שדות** בכסף יקנו – עצמ טובה קא משמע לן, והכי קאמר: "וכתוב" – זה תופס, "וחתום" – זה תורף, מוכר ולוקח זמן ושרד. דתורף איקרי חתימה, כדאמרין בגיטין (כא, ב) תלש וחתמו ונתנו לתורף כ' (דתורף). "והעד עדים" – כמשמעו. והכי נמי איך קרא: "ואקא את ספר המקנה" – טופס, "ואת החתום" – תורף, "ואת הגלוי" – זהו העדים, שהוא גליון של שטר. "מצות וחוקים" – בפשוט נמי יש הרבה דברים שצריך ליחור, שלא יחתמו לא למעלה ולא מן הצד אלא מתחתיו, ושלא ירחיקו העדים יותר משיטה אחת, וכיון דמצי למימר דאתי לפשוט, ולפרשו כמו שפירש – לית לן למימר דאתי לדרשא.

תקנו

גט פשוט עדי מותבו ומקושר עדי מאחוריו – כל שטר חוב קרוי גט, כדאמר: גט חוב שאין בו אחריות, פרק "הגזל קמא" (בבא קמא צה, א), ובפרק קמא דגיטין (ו, א): כל גט שיש עליו עד כותי – פסול, חוץ מגיטין נשים ושחרורי עבדים. והאי מילתא שייך למיתני (בהאי פירקין ולא במסכת גיטין. והתם שייך למיתני) פרק "הגיטין" ולא (בסדר) גיטין. דהבא, אנב דתנא פרק "מי שמת" בכותב שטר שכתב כל נכסיו בברירות ובשכבי מרע – תנא הכא "גט פשוט" דאיירי בשטרות, ואגב דאיירי התם בפרק "השולח" בתיקון העולם – תנא בתריה פרק "הגיטין" דאיירי בהכי. **מקושר** עדי מאחוריו – תימא: לרב ירמיה בר אבא, דאמר בגמרא מלמטה למעלה חתמו, ומאחוריו הכתב כנגד הכתב, ליחוש דלמא כתב למעלה מעדים מאי דבעי. דסתם שטר יש בו גליון מן הצד, ומחוק ליה לשטר הראשון, ויעשו פשוט ואף על גב שהשטר יהיה לצד העדים שחתומין בו שחור – מכל מקום אינו יכול להודיף. והכי משמע בכתובות (כא, א) דשחור שלחם אין יכול להודיף, דאמר התם: האי מאן דבעי לאתויי חתימת ידיה בבי דינא – לכתוב אחספא, ואי איתא – ליחויי בשטר של קלף אלא ודאי אינו יכול להודיף. ואם כן היכי כשר שטר מקושר? ויש לומר: דגיון ליה לגליון שבצד השטר. ואם תאמר: בגמרא, כי מותבי ליה לרב הונא דאמר בין קשר לקשר מאבראי: ניוחש דילמא זיף ליה וכתב מאי דבעי בפנים בסוף השטר, וסחדי של מאחוריו מסחדי אבל השטר, והשתא, אמאי לא משני דגיון לקלף היתר על השטר? ומתרי רבינו יצחק בן מאיר: דלא מצי גיזי ליה, שמעניו בשביל האשרתא שרוצה לעשות בסוף, אבל מל הצדדין – מצי גיזי ליה, לכן ליכא למיחש למידי, אי נמי, דאימטויט ליה לצד שחור החלק שהוא על העדים שלא יוכל לזיף אותו בתוכו. ואף על גב דאמר (בבא בתרא קסו, א): עדים אטיטא חתימי

– הני מילי היבא שהשטר והעדים לצד אחד, ואיכא טיטא בין העדים לשטר. אבל הכא דסחיה חתימי מבחוץ ואיכא טיטא בפניהם – לא אמרין אטיטא חתימי. ואם תאמר: ליחוש דכתב מאי דבעי גליון שבין העדים עד סוף השטר, למאן דאמר מלמטה למעלה, ויהא השטר הבא הוא ועדיי בשיטה אחת. דהא לא מצי גיזי ליה, שמעניו בשביל האשרתא ויש לומר: דמטייל ליה. אבל בלא טיטא מצי זיף, כדפרישית. ואפילו חתימי סחדי זה תחת זה, דהשתא ליכא באותה שיטה של שטר שזידיף כי אם עד אחד – מכל מקום יכול לכתוב על אותו עד אחד שחיבי לו מאה מנה, והוה ליה כתב ידו. ולכן צריך לפרש דמטייל ליה. והכי נמי לרב הונא, דאמר בין קשר לקשר, איכא למיחש דלמא ימחוק כל השטר מבפנים ויכתוב למעלה מן העדים בגליון, או מן הצד כנגד העדים, ויהיה כתב ידו בשיטה אחת עם השטר, אי לא גיזי או יטייל כל מה שלמעלה מזה ושמן הצד. הכי נמי איכא למיחש, בין למאן דאמר מלמטה למעלה בין למאן דאמר בין קשר לקשר, בכל השטרות פשוטים דחתימי שלשה עדים, ליחוש שיחתוך כל השטר לבד העדים, ויעשה שטר מקושר כנגד אותן העדים, וכתב מאי דבעי, כיון דכשר משני צדין ויש לומר: דמטייל ליה מבחוץ כנגד העדים. ודוחק גדול הוא, דמשמע שכשר בלא טיטא, מדלא מישתמיט גמרא לפרש הכי. ורבי פירש: דיש לדחות ההיא דכתובות (שם) דבלא הכי מצי לפרש למימר ארישא דמגילתא, כדלקמן (קסו, א), אלא להכי נקט חספא – דבקלף הוה טעי לכתוב במקום טוב. וגם צריך עיון אם מקושר חתום בכתב ידו מצד שני מהני, דאם כן אי הוה מוחי אשחור – דלמא עביד ליה מקושר בכתב ידו. אבל בקלפין שלנו שיכול להודיף מצד שחור – אין ראיא לקלפין שבימיהם. **פשוט** שכתבו עדי מאחוריו פסול – טעמא משום שזא יעשו מקושר, ויהיה השטר מוקדם. ואפילו לא חתימי כי אם שני עדים – גורי שנים אטו שלשה. ואם תאמר: והלא במקושר יש חלק בין שיטה לשיטה, ואם כן פשוט שאין בו חלק – היאך יעשו מקושר שלא היה בו חלק? ויש לומר: שהיה כתוב בסדר פשוט. והכי מוכח מרבי חנינא בן גמליאל שאומר: מקושר שכתבו עדי מותבו – כשר, מפני שיכול לעשותו פשוט. ואם יש במקושר חלק – היאך יכול לעשות פשוט? הלא יכירו שהיה מקושר אלא ודאי לא היה בו חלק. ותימא: למאן דאמר בגמרא בין קשר לקשר, סלקא דעתא מגואי, ואם אין בו חלק היאך יחתמו? ויש לומר: דמכל מקום בין שיטה לשיטה דחיק להו עלמא. אי נמי: טעמא דפסול – כדפריש בקונטרס, משום שלא נעשה כתיקון חכמים, שנעשה פשוט ולא נחתם מותבו. כדפסלינן ב"המגורש" (גיטין פו, א) בכמה ענינים אפילו מצד הכתב, כיון שאין נקראין העדים עם הגט. ואין לומר דהתם היינו טעמא משום שאנו חוששים שזא תוסף על הגט מה שתרצה, לפי שאין עדים תחתיו. ולכן פסלן אותו – דא ליכא למימר, שהרי לא משנין שום חילוק, אלא אפילו כתוב בו "שריר וקים", או שלא נשאר חלק מלמטה, או שחתם אחד מעדי למטה, והשני למעלה או מן הצד – פסול, והכי נמי הכא. **מקושר** שכתבו עדי מותבו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט – תימא: אם כן כל השטרות פשוטים שחתומים בהם שלשה עדים יהיו פסולים, שיעשו מקושרים ויהיו מוקדמין ואמר רבינו יצחק: דבמנתיין אפילוהי היכא ידועד לנו שהוא עושה ההלואה שנה אחת קודם שכתבו בה, כדון מקושר, למנו של זה? והא בהאי מקושר אינו דין כשאר מקושרים ואומר רבינו יצחק: דבמנתיין אפילוהי היכא ידועד לנו שהוא עושה ההלואה שנה אחת קודם שכתבו בה, כדון מקושר, דהשתא איכא למיחש דילמא פרע ליה. והשתא פריך שפיר רבי: לרבי חנינא בן גמליאל, כיון דהאי מקושר כתוב בו שנה אחת ההלואה – אם כן מאוחר הוא, שלא ימנה אלא מזמן הכתוב, וימנן דזיף ביה, וכשירצה לפרוע ויאמר "אירכס לי שטרא", ויכתוב שובר "ביום פלוגי פרעתי לו מנה". ואחר כך יעשה איך שטר פשוט, ויהיו סבורין שעתה שעת ההלואה ומשני: קסבר רבי חנינא אין כותבין שובר. ומכל מקום קצת קשה: אם דינו כפשוט שזא לפנינו, מאי קאמר: וכי מטא זמניה משוי ליה שטר פשוט? בלאו הכי כדון פשוט, כדפרישית בשטר הקושר שעדיי מותבו מגביה בו כדון פשוט ואומר רבינו יצחק: דאי לא משוי ליה פשוט אלא כמו שהוא, הואיל שבשובר כתוב שפרע מה שכתבו בשטר, והוא מקושר – גרלים דלבר שפרעו, ולא מנבין ביה. אבל כי משוי ליה פשוט – לא יוכלו להדיגש שהוא נמאות. ואם תאמר: אמאי לא היה קשה לרבי על מנתיין דשטרי חוב דמאחורין פסולין והמאחורין כשרים, דאיכא למימר דקאמר רבי הכא. ואמאי כשרים? ויש לומר: דסבירא ליה כמאן דאמר דמאחורין נמי פסולין. אי נמי, כשיעשה שובר יכתוב בו "פרעתי ההלואה שכתוב בו זמן פלוגי", דהשתא ליכא למיחש למידי. אי נמי, שובר בלא זמן. ולכן מאחורין כשרים. אבל הכא במקושר שעדיי מותבו הוי (המיוחד) (מאוחר) ולא מסיק אדעתיה לכתוב כנגדו שובר בלא זמן. או זמן שכתוב בשטר, ושכיון שהיה מקושר – לא מסיק אדעתיה שאינו מזמן הכתוב אלא שנה לפני הזמן. אבל מאחורין, שבשעת כתיבת השובר ידוע שהיה מאוחר, ומסיק אדעתיה לכתוב שובר שלא יבא ליד זיף. ונראה לי שאם יעשה שובר מקושר – הו לא אתי לידי חששא כלל, ולא היה צריך למימר דלא כתבי שובר. **שדות** בכסף יקנו – עצמ טובה קא משמע לן, והכי קאמר: "וכתוב" – זה תופס, "וחתום" – זה תורף, מוכר ולוקח זמן ושרד. דתורף איקרי חתימה, כדאמרין בגיטין (כא, ב) תלש וחתמו ונתנו לתורף כ' (דתורף). "והעד עדים" – כמשמעו. והכי נמי איך קרא: "ואקא את ספר המקנה" – טופס, "ואת החתום" – תורף, "ואת הגלוי" – זהו העדים, שהוא גליון של שטר. "מצות וחוקים" – בפשוט נמי יש הרבה דברים שצריך ליחור, שלא יחתמו לא למעלה ולא מן הצד אלא מתחתיו, ושלא ירחיקו העדים יותר משיטה אחת, וכיון דמצי למימר דאתי לפשוט, ולפרשו כמו שפירש – לית לן למימר דאתי לדרשא.

1 **תקנו** רבנן מקושר בו' - מספיקא לן: בזמן הזה, כשכדן מגרש אשתו אם צריך לעשות
2 מקושר, כי מתוך התקנה משמע שאין לגרש כי אם במקושר. אך לפי שאין אנו
3 בקיאים בו בטוב - נבדק יותר לעשותו פשוט, שהוא קל יותר. אי נמי: לא תקנו רבנן כי אם
4 באותו מקום. ורבינו יצחק היה אומר דתקנו רבנן מקושר - לא שיהא חובה לעשותו כן,
5 אלא כדי שלא יפסידו נשותיהן התקינו לעשותו
6 כן.

7 **שלא** תחלוץ בין גיטין לשטרות - שאם
8 תפסלנה בשטרות אתי למיפסל אף
9 בגיטין. אי נמי: אי לא עבדי שטרי חוב מקושר -
10 אתי שיניחו לעשותו גם בגיטין. אלא מתוך
11 שהורגלו לעשותו מקושר יעשו בגיטין. ולפירוש
12 קמא אין להקשות משטרות שאנו פוסלין בעד
13 כותי, וגיטין מבשרין, ולא גורנין גיטין אטו
14 שטרות. דהחם היינו טעמא משום דאין עדי הגט
15 חותמין זה בלא זה, ומדכותי חתים ברישא -
16 שמע מינה חבר הוא. אבל עדי שטר חותמין זה
17 בלא זה. **ר"ב** ירמיה בר אבא אמר אחורי הכתב
18 כנגד הכתב מבחוץ - אי לא אמר אלא "אחורי
19 הכתב כנגד הכתב", ולא אמר "מבחוץ" - הוה
20 אמינא: כנגד הכתב - היינו כלפי הכתב, ואחורי
21 הכתב - היינו למעלה מן הכתב, שאינו למטה
22 כשאר חתימות. ואי (והיו) אמר "אחורי הכתב
23 מבחוץ" - הוה אמינא אפילו בין קשר לקשר,
24 קא משמע לן: כנגד הכתב ולא כנגד הקשר. ואי
25 הוה אמר "מבחוץ כנגד הכתב" - הוה אמינא
26 לצדדיו. **לרב** והנא דאמר בין קשר לקשר קא
27 סלקא דעתך מנגוי - ואף על גב דתנן: מקושר
28 עדיו מאחוריו - איכא למימר דשפיר קר
29 אחוריו בין שיטה לשיטה, לפי (שאין) העד אחורי
30 השיטה שתחתיו. **ואם** איתא אין זמן ואין עדים
31 בזה מיבעי ליה - ואם תאמר: לרבי ירמיה נמי
32 לצדדיו. דכיון שהיו אחוריו דרך אורח השיטה
33 והיה סבור בו שהוא פשוט - היה לו לפסול נמי
34 משום עדים שהיו מאחוריו, דתנן: גט פשוט
35 שכתוב עדיו מאחוריו - פסול וכי תימא: לא ידע
36 מתניתין כלל, דהא לא ידע שיעשו שטר מקושר
37 עד ששמעה לקמן, אבל קודם לכן לא. ואפילו
38 פשוט שפסול כשעדי מאחוריו לא היה יודע,
39 שהרי במתניתין דפסלינן ליה היינו משום שלא
40 יעשו מקושר ויהיה מוקדם, וכיון שלא היה יודע
41 כלום במקושר לא היה יודע בפשוט שפסול
42 כשעדי מאחוריו - הא ליכא למימר דהא. שאין
43 סברא לומר שרבי לא היה בקי בשטר פשוט.
44 ועוד קשה: דאמר לרבי שמעון בריה: בין קשריו
45 מובלע, מנא ליה: רבי לא שנה, רבי שמעון מנא
46 ליה: ועוד, אף על פי שלא היה יודע דפסול
47 פשוט שעדי מאחוריו, משום דמקושר מיתני
48 בהדי פשוט, ואיכא למימר כמו שלא היה יודע
49 מתניתין במקושר לא היה יודע גם בפשוט -
50 מכל מקום היה לו לידע מתניתין דגיטין (פו, ב)
51 דתנן: הדין: העדים החתומים בראש הדף מן הדע
52 מאחוריו, בגט פשוט פסול ויש לומר: דהיה יודע
53 רבי מתניתין דפשוט ודמקושר, ולא היה יודע
54 בדמקושר שנה מניין שתיים, עד ששמעה מונית.
55 וכאן היה סבור שלא היו כותבין בין הקשרים
56 שום עיקר השטר, לכך היה מתמה: "אין זמן בזה" ולא היה סבור שהיה כתוב בין הקשרים.
57 מאבראי לרב הונא. אבל זה קשה: דמאי פירכא זה דאעדים לא קפיד, כיון שדינא להיות בין קשר לקשר? שהיה יודע בטיב מקושר ויש לומר, דהכי קא פריך: דאם איתא - אעדים
58 נמי היה לו להקפיד, שהם עיקר השטר, ולא היה לכותבם אלא בפשיטות השטר. ודוחק.

1 זה פשוט - כעין ספר. וחתום - משמע: צרור וחתום ומקושר. והעד שנים -
2 כדאמר בעלמא (סוטה ב, ב): כל מקום שנאמר "עד" הרי כאן שנים, עד שיפרוט לך
3 הכתוב אחד, כמו שפרט לך "לא יקום עד אחד באיש לכל עון" וגו' - מכלל דעד
4 סתם הרי כאן שנים. מתוך שנתרבה בקשריו - שהחמיר בו הכתוב, והטריח לעשות
5 קישורין - החמיר נמי בריבוי עדים. זה פשוט
6 שבמקושר - התופס שכתוב כעין שלנו.
7 מצוה וחוקים - משמע שיש מיני חלוקי דינן
8 ביניהם. עצה טובה קא משמע לן -
9 כדמפרש בריש "חוקת הכתים" (לעיל כט, א)
10 כדכתיב: "ונתתם בכלי חרש למען יעמדו" וגו'.
11 בפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן - במסכת
12 מכות, להקיש שלשה לשנים כו'. **אלא**
13 מקושר מדרבנן הוא - כדמפרש טעמא
14 לקמן, ומגרשי נשייתו - מתוך כעס. שהגט
15 פשוט נכתב מהרה, וכשנחם מרגום - אינם
16 יכולים להחזיר גרושותיהן, כדכתיב: "ואשה
17 גרושה מאישה לא יקנו" (ויקרא כא).
18 חיבן עדים - דמקושר חותמין. רב הונא
19 אמר בין קשר לקשר - וקא סלקא דעתך
20 השתא מבפנים. אחורי הכתב - כנגד כל
21 הכתב מבחוץ. הכי סבירא ליה לרבי ירמיה
22 בר אבא, כדמוכח לקמן, דלדידיה מחזיקין
23 חתימת עדים כנגד כל סוף הכתב. ולדידיה
24 אינו צריך לכתוב "שריר וקיים", שמקום
25 חתימת העדים מקיים כל הכתב כנגדו
26 מבפנים. ואמר רבי אין זמן בזה - בתמידי.
27 **ואם איתא** - דבין קשר לקשר חתמי עדים
28 מגואי, והרי הן מובלעין בין קשריו כמו הזמן
29 - אמאי לא קפיד אלא אומן? אעדים נמי
30 הוה ליה למיבעי אמאי אין עדים? בין קשר
31 לקשר מאבראי - ונראין העדים בין חריצי
32 הקשרין, כדפרישית במתניתין. וניהוש דלמא
33 זיף וכתב מאי דבעי - בסוף השטר
34 שבמקושר, שהרי חתימי סהדי בראש השטר
35 בין הקשרים, הואיל ואין העדים חותמים
36 בסוף השטר. ומשני: דכתב בו - בסוף
37 השטר "שריר וקיים" דהיינו הוכחה של סוף
38 השטר, ואין יכול עוד להוסיף אחריו. וניהוש
39 דלמא זיף וכתב - אחר ההוא "שריר וקיים"
40 מאי דבעי, וכתב "שריר וקיים" אחריו, בסוף
41 מה שהוסיף. תרי שרייר וקיים לא כתבינן -
42 והרואה יודע שהוא זיף. **ופריך**: דלמא זיף
43 ומחיק. ומשני: האמר רבי יוחנן תלויה
44 מקיימת בשרה - טעה הסופר והגיה ותלה
45 תיבה או שתיים כפי שיטה לשיטה, ואחר כל
46 קיימה בסוף השטר, כמו שאנו כותבין: תיבה
47 פלונית דביני חטי שרייר וקיים.

1 **זה פשוט**, ו"חתום" - זה מקושר, ו"העד" - שנים,
2 "עדים" - שלשה, הא פיצד? שנים לפשוט, שלשה
3 למקושר. ואיפוד אגא - מתוך שנתרבה בקשריו
4 נתרבה בעדיו. **רפרם אמר, מהכא**: "ואקח את ספר
5 המקנה את החתום המצוה והחקים ואת הגלוי";
6 "ואקח את ספר המקנה" - זה פשוט, "את החתום"
7 - זה מקושר, "את הגלוי" - זה פשוט שבמקושר,
8 "המצוה והחקים" - אלו דברים שבין פשוט למקושר,
9 הא פיצד? זה עדיו שנים וזה עדיו שלשה, זה עדיו
10 מתוכו וזה עדיו מאחוריו. ואיפוד אגא - מתוך
11 שנתרבה בקשריו נתרבה בעדיו. רמי בר יחזקאל אמר,
12 **מהכא**: "על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים
13 יקום דבר", אם תתקיים עדותן בשנים, למה פרט לך
14 בשלשה? לומר לך: שנים לפשוט, שלשה למקושר. -
15 ואיפוד אגא - מתוך שנתרבה בקשריו נתרבה בעדיו.
16 והני להכי הוא דאיתו? כל חד וחד למילתיה הוא דאיתא,
17 לכדתניא: "שדות כפספס יקנו וכתוב כפספס וחתום" -
18 עצה טובה קא משמע לן, "ואקח את ספר המקנה" -
19 הכי הוה מעשה, "על פי שנים עדים או על פי שלשה
20 עדים" - להקיש שלשה לשנים, בפלוגתא דרבי עקיבא
21 ורבנן אלא, מקושר מדרבנן, וקראי אסמכתא בעלמא.
22 וטעמא מאי תקינו רבנן מקושר? אתרא דכהני הוה, והו
23 קפדי טובא ומגרשי נשייתו, ועבדי רבנן תקנתא, אדהכי
24 והכי מיחבא דעתיה. - התינה גיטין, שטרות מאי
25 איכא למימר? - כדי שלא תחלק בין גיטין לשטרות.
26 הדין עדים חותמין? רב הונא אמר: בין קשר לקשר,
27 ורב ירמיה בר אבא אמר: אחורי הכתב וכנגד הכתב
28 מבחוץ. אמר ליה רמי בר חמא לרב חסדא: לרב הונא
29 דאמר בין קשר לקשר, קא סלקא דעתין בין קשר לקשר
30 מנא, והא נהוה מקושר דאיתא לקמיה דרבי, ואמר
31 רבי: אין זמן בזה? אמר ליה רבי שמעון ברבי לרבי:
32 שמואל בין קשריו מובלע? פליה ותייה; ואם איתא,
33 "אין זמן בזה ואין עדים בזה" מיבעיא ליה אמר ליה:
34 מי סברת בין קשר לקשר מנא? לא, בין קשר לקשר
35 מאבראי. - וניהוש דלמא זיף וכתב מאי דבעי, וחתמי סהדי - דכתיב ביה "שריר וקיים".
36 - וניהוש דלמא פתב מאי דבעי, והדר פתב "שריר וקיים" אחריו - חד "שריר וקיים"
37 פתבינן, תרי "שריר וקיים" לא פתבינן. - וליחוש דלמא מחיק ליה ל"שריר וקיים", וכתב
38 מאי דבעי, והדר פתב "שריר וקיים" - הא אמר רבי יוחנן: תלויה מקיימת - בשרה,
39 מחק

1 שום עיקר השטר, לכך היה מתמה: "אין זמן בזה" ולא היה סבור שהיה כתוב בין הקשרים. אבל לרבי ירמיה נחא, שהיה יודע שעדי מאחוריו. וכן יש להקשות ולתרוץ לבתר דמשני
2 מאבראי לרב הונא. אבל זה קשה: דמאי פירכא זה דאעדים לא קפיד, כיון שדינא להיות בין קשר לקשר? שהיה יודע בטיב מקושר ויש לומר, דהכי קא פריך: דאם איתא - אעדים
3 נמי היה לו להקפיד, שהם עיקר השטר, ולא היה לכותבם אלא בפשיטות השטר. ודוחק.

הגמרא: וְנִמְעָמָא מַאי תְּקִינָה רַבִּינָן מְקוּשָׁר – וּמָה הִטְעַם לְתַקְנָה
 חֲכָמִים זֶה, שֶׁל כְּתִיבַת שֶׁטֶר מְקוּשָׁר. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: הַמָּקוֹם שֶׁבו
 תִּיקְנֵנוּ שֶׁטֶר זֶה, אֲתֵירָא דְכִתְבֵי הוּא – הִיךָ מָקוֹם שֶׁגָּרוּ בוּ כְּהִנִּים, וְהָיוּ
 קָפְדִי מוֹכָא, וּמְנַרְשִׁי נְשִׂיָהוּ – וְהָיוּ קָפְדָנִים בְּיוֹתֵר וּמִמְהִירִים לִגְרִישׁ
 אֶת נְשׁוֹתֵיהֶם, וּכְשֶׁהִתְיַשְּׁבָה דַּעַתָּם וְחִזְרוּ בָהֶם, לֹא יִכְלוּ לְהַחֲזִיק, וְהָיוּ
 שֶׁכָּהֵן אֲסוּר בְּגִירוּשָׁה, וְעֶבְרִי רַבִּינָן תְּקַנְתָּא – וְתִיקְנוּ לָהֶם חֲכָמִים גִּט
 מְקוּשָׁר שֶׁעֲשִׂיתוּ קֶשֶׁת וְאֲרוּכָה, וְאִדְכֵּי וְהָכִי מִיתְבָּא דַּעְתֵּיהוּ –
 וּבִינְתִּימִים, עַד שִׁיִּסִּימוּ אֶת עֲשִׂיתוֹ, תִּתְיַשֵּׁב דַּעַת הַמְּגִרָשׁ וְיִתְפָּסִים עִם
 אֲשֶׁתוֹ, וְלֹא יִגְרֹשְׁנָה.

שׁוֹאֵלֵת הַגְמָרָא: הִתְיַנַּח גִּיטִין – תִּקְנָה זֶה מוֹבִנֵת לִגְבִי גִיטֵי נָשִׁים, אֵךְ
 לִגְבִי שְׁמָרוֹת מִמּוֹן מַאי אִכָּא לְמִימָר – מָה יֵשׁ לוֹמֵר בְּבִיאוֹר טַעַם
 הַתִּקְנָה. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: בְּדִי שְׁלֹא תַחֲלֹק בֵּין גִּיטִין לְשְׁמָרוֹת, טַעַם
 לֹא הָיוּ רִגְלִים לַעֲשׂוֹת שְׁטוֹת מִמּוֹן מְקוּשָׁרִים, לֹא יַעֲשׂוּ כֵן אֶף בְּגִיטֵי
 נָשִׁים.

הַגְמָרָא מְבִיאָה מַחֲלוקֵת אֲמוּרָאִים הֵיכָן חוֹתָמִים הָעֵדִים בְּשֶׁטֶר
 מְקוּשָׁר. מְבַרֵּרֵת הַגְמָרָא: הֵיכָן עֲדִים חוֹתָמִין בְּשֶׁטֶר מְקוּשָׁר. רַב הוֹנָא
 אָמַר, בֵּין כָּל קָשֶׁר לְקָשֶׁר שֶׁבְּשֶׁטֶר, שְׂאֲחָרִי כָל שׁוֹרָה כְּתוּבָה
 מִשְׁאִירִים שׁוֹרָה חֲלָקָה כְּדִי שִׁיּוּכָלוּ לְכַפּוֹל עֲלֶיהָ אֶת הַשׁוֹרָה כְּתוּבָה
 וּלְתוֹפְרָה, וְהִבִּינָה עֵתָה הַגְמָרָא שֶׁהָעֵדִים חוֹתָמִים מִבְּפָנִים עַל
 הַשׁוֹרוֹת הַחֲלָלוֹת שֶׁבִּין שׁוֹרוֹת הַגִּט. וְרַב יִרְמְיָה בְּרַ אֲבָא אָמַר,
 אֲחֹרֵי הַקֶּבֶץ – בְּצַד הַחֲצִיזוּנִי, שְׂאִין נוֹסֵחַ הַשֶּׁטֶר כְּתוּב בוּ, וְצָרִיכִים
 לְדִיקָּה וְלַחֲנוּת דּוּקָא בְּחֹלֶק שֶׁהוּא בְּכָנֵד הַקֶּבֶץ הַפְּנִימִי, וְלֹא כְּכֵן
 הַמָּקוֹם הַחֲלָק שֶׁבְּשֶׁטֶר, אֵךְ הַחֲתִימָה עֲצֻמָּה הִיא מְבַחֲזִין – בְּצַד
 הַחֲצִיזוּנִי שֶׁל הַשֶּׁטֶר.

מִקְשָׁה הַגְמָרָא: אָמַר לִיה רַבִּי בְּרַ חֲמָא לְרַב חֲסִידָא, לְרַב הוֹנָא
 דְּאָמַר שֶׁהָעֵדִים חוֹתָמִים בֵּין קָשֶׁר לְקָשֶׁר, וְלִפְנֵי שֶׁתְּבִיאָה הַגְמָרָא אֶת
 קוּשִׁיתָּהּ מִבְּאֵרֵת הַגְמָרָא שְׁקוּשִׁיתָּהּ הִיחָה מִשּׁוּם דְּקָא סִלְקָא דַּעְתִּין
 – שֶׁסִּבְּרָנוּ עֵתָה שֶׁבֵּין קָשֶׁר לְקָשֶׁר הֵינּוּ מְנוּאִי – מִבְּפָנִים, בְּצַד שֶׁל
 נוֹסֵחַ כְּתִיבַת הַשֶּׁטֶר, וְקוּשִׁיתָּהּ הִיא, וְהָא הֵהוּא מְקוּשָׁר דְּקָאֲתָא
 לְקִמְיָה דְּרַבִּי – וְהָרִי הִיךָ מַעֲשֵׂה בְּשֶׁטֶר מְקוּשָׁר שְׂבֹא לִפְנֵי רַבִּי, וְהָא
 רַבִּי, אֵין זְמַן בְּשֶׁטֶר זֶה, לִפִּי שֶׁהִיָּה הוֹמָן מוֹסֵתֵר בְּתוֹךְ כָּפֵל כָּלִי, וְהָא
 וְאָמַר לִיה רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי – בְּנוּ שֶׁ רַבִּי, לְרַבִּי, שְׂמָא בֵּין קָשֶׁרִי
 שֶׁל הַשֶּׁטֶר מוֹכֵלֵעַ הוֹמָן, וְלֹכֵן אֵינוֹ נִיכֵר. פְּלִיגָּה – קָרַע רַבִּי אֶת
 הַתְּפִירוֹת, וְחִנְיָה – וְרָאָה שֶׁכְּתוּב בוּ זְמַן. וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, אִם אִיתָא –
 אִם נִכּוֹנִים דְּבָרֵי רַב הוֹנָא שֶׁהָעֵדִים חוֹתָמִים בֵּין קָשֶׁר לְקָשֶׁר, הָרִי אֵין
 זְמַן בּוֹהַ, וְאֵין עֲדִים בּוֹהַ מִיַּבְעֵי לִיה, כְּלוּמֹר, אִם לֹא הִבְחִין רַבִּי בּוֹמָן
 כִּיּוֹן שֶׁהִיָּה בֵּין הַקְּשָׁרִים, בּוֹדֵאִי גַם לֹא רָאָה אֶת חֲתִימוֹת הָעֵדִים שֶׁבִּין
 הַקְּשָׁרִים, וּמִדּוּעַ אָמַר רַבִּי רַק שְׂאִין בוּ זְמַן, הִיךָ לוֹ לֹמֵר שֶׁגַם חֲתִימוֹת
 עֵדִים אֵין בוּ.

מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: אָמַר לִיה רַב חֲסִידָא, מִי סְבָרָת – וְכִי אֲתָה סִבּוֹר
 שֶׁלֹּרֵב הוֹנָא הָעֵדִים חוֹתָמִים בֵּין קָשֶׁר לְקָשֶׁר מְנוּאִי – מִבְּפָנִים, לֹא,
 אֲלֹא בֵּין קָשֶׁר לְקָשֶׁר הֵינּוּ מְאֻבְרָאִי – מְבַחֲזִין, עַל הַחֲלָק הַחֲצִיזוּנִי שֶׁל
 הַשֶּׁטֶר, כְּכֵן הַשׁוֹרָה הַחֲלָקָה שֶׁבְּפָנִים, וְנִיכְרוֹת הַחֲתִימוֹת בֵּין הַכָּפֵלִים
 אֶף כְּשֶׁהִשְׁטֵר קָשׁוֹר וְתוֹפֵר, וְלֹכֵן רָאָה רַבִּי אֶת הַחֲתִימוֹת שֶׁבְּחוּץ
 וְתִמָּה רַק עַל הוֹמָן.

הַגְמָרָא מְבַרֵּרֵת מִדּוּעַ לְרַב הוֹנָא אֵין חֲשַׁשׁ זִיוֹף בְּשִׁטְרוֹת מְקוּשָׁרִים.
 מִקְשָׁה הַגְמָרָא: כִּיּוֹן שֶׁלְּדַבְּרִי רַב הוֹנָא חוֹתָמִים הָעֵדִים בֵּין כָּפֵל לְכָפֵל
 וְלֹא בְּסוֹף הַשֶּׁטֶר, הָרִי שֶׁנִּשְׁאָר מָקוֹם רִיק בְּסוֹף הַשֶּׁטֶר, וְנִיחָיוֹשׁ – וְהָרִי
 יֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ, דְּלִמָּא יִזְיֵה וְכִתְבָּה מַאי דְּבָעֵי – שְׂמָא מַחֲזִיק בְּשֶׁטֶר יִזְיֵה
 וְיִכְתוּב בְּשֶׁטֶר כָּל מָה שִׁירְצָה, כְּגוֹן שְׁפִלוּנֵי חֲזִיב לוֹ מַעוֹת וְכִדּוּמָה,
 וְחֲתִימֵי סְהָרִי – וְהָרִי חֲתִימוֹת הָעֵדִים שֶׁמֵּאֲחֹרֵי הַשֶּׁטֶר מַעֲדוֹת שֶׁכָּל
 הַכְּתוּב בְּשֶׁטֶר הוּא נִכּוֹן, וְיֵשׁ בּוֹהַ תַּקְלָה. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: דְּכִתְבִי בִּיה
 – יֵשׁ צוֹרֵךְ לְכַתּוּב בְּסוּם שֶׁטֶר מְקוּשָׁר אֶת הַמִּילִים 'הֵכֵל שְׁרִיר
 וְקִיָּים', כְּלוּמֹר כָּל הַדְּבָרִים הָאֲמוּרִים בְּשֶׁטֶר חֲזוּקִים וְקִיָּיִם, וּמִילִים
 אֲלוֹ מַלְמָדוֹת שֶׁכָּאֵן מִסְתִּיִּים נוֹסֵחַ הַשֶּׁטֶר וְאִי אֲפָשָׁר לְהוֹסִיף עֲלֵיו
 כְּלוּם, וְאִם הוֹסִיף דְּבָרִים אַחֲרֵי כְּתִיבַת הֵכֵל שְׁרִיר וְקִיָּיִם, אֵין לְמַדִּים
 מִדְּבָרִים אֲלוֹ.

מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְעִדִּין נִיחָיוֹשׁ, דְּלִמָּא כִּתְבָּה מַאי דְּבָעֵי – שְׂמָא יוֹסִיף
 וְיִכְתוּב בְּשֶׁקֶר מִזֶּה שִׁירְצָה, וְהָרִי כִּתְבָּה – וְיִחְזוֹר וְיִכְתוּב לְשׁוֹן 'הֵכֵל

זֶה שֶׁטֶר פְּשׁוּט, כְּמִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן 'סִפֵּר' שֶׁהוּא דָּבָר פְּתוּחַ שֶׁאֲפָשָׁר
 לְקָרְאוּ בוּ, וְסוּם הַפְּסוּק 'וְחָתוּם' מְשַׁמְעוֹתוֹ דָּבָר צָרוּר וְחָתוּם, וְזֶה
 שֶׁטֶר מְקוּשָׁר, שְׁכּוּפִלִים וְתוֹפְרִים אוֹתוֹ. מִמְשִׁיךְ רַבִּי חֲנִינָא בְּדִרְשָׁת
 הַפְּסוּק: נֹאמַר בְּפִסּוּק 'וְהָעֵד', וְהֵינּוּ שְׁנַיִם, שֶׁהָרִי מְבֹאֵר בְּסוּטָה (ב)
 שֶׁלִּשׁוֹן 'עֵד' שֶׁבְּתוֹרָה מְשַׁמְעוֹתָה שְׁנֵי עֵדִים, וְכִיּוֹן שֶׁ'הָעֵד' הֵינּוּ
 שְׁנַיִם, יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁלִּשׁוֹן 'עֵדִים' שֶׁנֹּאמְרָה בְּסִמּוֹךְ, מְשַׁמְעוֹתָה שְׁלִשָּׁה,
 הָא בִּיָּצֵד – הָאִם יֵשׁ צוֹרֵךְ בְּשִׁנִּים אוּ בְּשִׁלְשָׁה. אֲלֹא וְדֹאִי גַם סוּם
 הַפְּסוּק עוֹסֵק בְּשְׁנֵי סוּגֵי הַשְּׁטְרוֹת, וְשְׁנַיִם הֵינּוּ לְפָשׁוּט, וְשְׁלִשָּׁה
 לְמְקוּשָׁר, כְּמִבּוּאֵר בְּמִשְׁנָה.

מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְאִיפּוֹךְ אֲנָא – שְׂמָא אֵהָפֹךְ אֶת הַדְּרָשָׁה, וְאוֹמֵר
 שֶׁבְּפִשׁוּט צָרִיכִים שִׁלְשָׁה עֵדִים וּבְמִקּוּשָׁר שְׁנַיִם. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא:
 מִסְתַּבֵּר שֶׁבְּמִקּוּשָׁר צָרִיכִים שִׁלְשָׁה, שְׁמַתוּף שֶׁהַחֲמִירוּ בוּ שְׁנִיתְרַבָּה
 טוֹרַח עֲשִׂיתוֹ בְּקִשְׁרֵיו, כְּטַעַם שִׁיבּוּאֵר לְהִלְךְ, הַחֲמִירוּ בוּ גַם שְׁנִיתְרַבָּה
 בְּעִדִּי, וְחוֹתָמִים בוּ שִׁלְשָׁה.

הַגְמָרָא מְבִיאָה דְּרָשָׁה אַחֶרֶת לְלִימּוּד דִּינֵי הַפְּשׁוּט וְהַמְקוּשָׁר: רַבִּי
 אָמַר, מִהֲכָא, נֹאמַר בְּפִסּוּק (יִרְמְיָהוּ לֵב יא) 'וְאִקַּח אֶת סִפֵּר הַמִּקְנָה אֶת
 הַחֲתוּם הַמִּצְוָה וְהַחֲקִים וְאֶת הַגְּלוּי', וְכֵן נִדְרַשׁ הַפְּסוּק, 'וְאִקַּח אֶת
 סִפֵּר הַמִּקְנָה' זֶה שֶׁטֶר פְּשׁוּט, כְּמִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן 'סִפֵּר' שֶׁהוּא פְּתוּחַ
 וּפְשׁוּט, 'אֶת הַחֲתוּם' זֶה מְקוּשָׁר, שֶׁהוּא צָרוּר וְחָתוּם, 'וְאֶת הַגְּלוּי'
 זֶה הַחֲלָק הַפְּשׁוּט שֶׁבְּמִקּוּשָׁר, כְּלוּמֹר ה'טוֹפֵס' שֶׁזֶהוּ לְשׁוֹן הַשֶּׁטֶר
 שֶׁבָּכֵל הַשְּׁטְרוֹת וְאֵין בוּ אֶת שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אוּ הַמָּקוֹם הַזֶּה, שְׂאִי
 בְּנוֹת מְקוּשָׁר הוֹטֵפֵס אֵינוֹ כְּפֹל וְקִשּׁוֹר, אֲלֹא פְּשׁוּט בְּכָבֵל הַשְּׁטְרוֹת.
 וּמָה שֶׁנֹּאמַר בְּהַמְשָׁךְ 'הַמִּצְוָה וְהַחֲקִים', אֲלוֹ שְׁנֵי דְבָרִים שְׁבִין פְּשׁוּט
 לְמְקוּשָׁר. וּמְבַרֵּרֵת הַגְמָרָא: הָא בִּיָּצֵד – מָה הֵם הַדְּבָרִים שֶׁבִּינֵיהֶם, זֶה
 – פְּשׁוּט, עִדִּי שְׁנַיִם, וְזֶה – מְקוּשָׁר, עִדִּי שְׁלִשָּׁה. זֶה – פְּשׁוּט, עִדִּי
 מְתוּכּוֹ, בְּצַד שְׁכּוּתָבִים בוּ אֶת נוֹסֵחַ הַשֶּׁטֶר, וְזֶה – מְקוּשָׁר, עִדִּי
 מְאֻחֲזִי, וְכְּמִבּוּאֵר בְּמִשְׁנֵינוּ.

מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְאִיפּוֹךְ אֲנָא, וְאוֹמֵר שֶׁבְּפִשׁוּט חוֹתָמִים שִׁלְשָׁה
 וּבְמִקּוּשָׁר שְׁנַיִם. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: מִסְתַּבֵּר שְׁמַתוּף שְׁנִיתְרַבָּה הַמְקוּשָׁר
 בְּקִשְׁרֵיו, נִתְרַבָּה בְּעִדִּיו.

דְּרָשָׁה נוֹסֶפֶת לְמִסְפַּר הָעֵדִים בְּגִיטִין אֲלוֹ: רַבִּי בְּרַ יְחִזְקִאל אָמַר,
 מִהֲכָא, שֶׁנֹּאמַר (דְּבָרִים טו) 'עַל פִּי שְׁנַיִם עֲדִים אוּ עַל פִּי שְׁלִשָּׁה
 עֲדִים יִקּוּם דָּבָר', וְקִשְׁוֵה, אִם תִּתְקַבְּלִים עֲדוֹתֵן בְּשְׁנַיִם, וְדֹאִי שֶׁתִּתְקַבְּלִים
 בְּשִׁלְשָׁה, וְלִמָּה פִּרְטָה לָךְ הַפְּסוּק שֶׁגַם בְּשִׁלְשָׁה מִתְקַיֶּמֶת הָעֵדוּת, אֲלֹא
 לִימָר לָךְ שִׁישׁ שְׁנֵי דִינִים בַּעֲדוֹת שֶׁבְּשֶׁטֶר, שְׁנַיִם נִצְרָכִים לְחֲתִימָה
 בְּשֶׁטֶר פְּשׁוּט, וְשְׁלִשָּׁה נִצְרָכִים לְמְקוּשָׁר.

מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְאִיפּוֹךְ אֲנָא. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: מִתוּף שְׁנִיתְרַבָּה
 בְּקִשְׁרֵיו, נִתְרַבָּה בְּעִדִּיו.

הַגְמָרָא דּוּחָה אֶת כָּל הַדְּרָשׁוֹת הָאֲמוּרוֹת. תִּמָּהָה הַגְמָרָא: וְהָיָה – וְכִי
 פְּסוּקִים אֲלוֹ, 'לְחִבִּי הוּא דָּתָנוּ' – לְלַמֵּד אֶת הַחֲלִילוֹק שֶׁבִּין פְּשׁוּט
 לְמְקוּשָׁר אֲלוֹ, וְהָרִי כָּל חֵד וְחֵד לְמִילְתֵּיהָ הוּא דָּתָנוּ – כָּל פְּסוּק
 וּפְסוּק נִצְרָךְ לְעִנְיָנוּ, וּמִבְּאֵרֵת הַגְמָרָא לִמָּה הוּצָרְכוּ הַפְּסוּקִים, הַפְּסוּק
 הָרִאשׁוֹן שֶׁהִבִּיא רַבִּי חֲנִינָא, נִצְרָךְ לְכִדְתֵּינָא, 'שְׁדוֹת בְּכֶפֶס וְקִנּוּ
 וְכִתּוּב בְּכֶפֶס וְחָתוּם', עֲצָה מוֹכָה קָא מְשַׁמַּע לָן – בֹּא יִרְמִיָּה רַק
 לָתֵת עֲצָה טוֹבָה לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּאוֹתוֹ דּוֹר, שִׁיכְתּוּבוּ שֶׁטֶר רֹאִיָּה עַל
 קִנְיָתָם, כִּיּוֹן שֶׁהֵם עֲתִידִים לְגַלוֹת מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְיִתְּכֵן שִׁימּוֹתוֹ
 הָעֵדִים אוּ יִכְלוּ לְמָקוֹם רְחוֹק. וְהַפְּסוּק 'וְאִקַּח אֶת סִפֵּר הַמִּקְנָה'
 שֶׁהִבִּיא רַפְרָם, לֹא בֹא לְלַמֵּד דְּבָר, אֲלֹא הָיָה מְעַשֶּׂה – כִּךָּ הִיָּה
 הַמַּעֲשֵׂה אֲצֵל יִרְמִיָּה, שֶׁנִּטַּל אֶת הַשֶּׁטֶר וְנִתְּנוּ לְבָרְכוֹ בֶּן נְרִיָּה. וְהַפְּסוּק
 'עַל פִּי שְׁנֵי עֲדִים אוּ עַל פִּי שְׁלִשָּׁה עֲדִים' שֶׁהִבִּיא רַמִּי בִּר
 יְחִזְקִאל, לֹא בֹא לְלַמֵּד אֶת דִּינֵי הַפְּשׁוּט וְהַמְקוּשָׁר, אֲלֹא לְהַקְיֵשׁ
 שְׁלִשָּׁה עֵדִים לְשְׁנַיִם לִגְבִי דִין עֵדִים וְזוּמָמִים, וְהִלְיִמּוֹד מִהִיקָשׁ זֶה תְּלוּ
 בְּפִלּוּגָתָא דְּרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּינָן מִבְּסַכַּת מְכוֹת (הא), שֶׁנִּחְלָקוּ כִּיצַד
 לְדִרוֹשׁ הִיקָשׁ זֶה.

הַגְמָרָא חוֹזֶרֶת בָּהּ מִכָּל הַדְּרָשׁוֹת שֶׁהוּבְאוּ לְעִיל הַסּוֹבְרוֹת שְׁדִינִי
 פְּשׁוּט וּמְקוּשָׁר הֵם מִן הַתּוֹרָה. מִבְּאֵרֵת הַגְמָרָא: אֲלֹא דִינֵי שֶׁל שֶׁטֶר
 מְקוּשָׁר הוּא מְדַרְבְּנָן, וְקִרְאִי – וְהַפְּסוּקִים שֶׁהוּבְאוּ לְעִיל, הֵם
 אִסְמִיכְתָּא בְּעִלְמָא – סִמְכּוּ חֲכָמִים אֶת תִּקְנָתָם עַל לְשׁוֹנוֹת הַפְּסוּקִים.
 הַגְמָרָא מְבַרֵּרֵת מִדּוּעַ תִּיקְנוּ חֲכָמִים שְׁטוֹת מְקוּשָׁרִים. שׁוֹאֵלֵת

השורה האחרונה, ואחריו חותמים שאר העדים, וממילא אם יוסיפו
שורה נוספת בשטר יהיה ניכר שאין חתימות העדים מתחילות מכנגד
שורה זו אלא כנגד השורה שמעליה, ויבינו שזויה השטר.
מבואר במשנה בגיטין (סז) שאם כותב העד רק את שמו או רק את שם
אביו צריך להוסיף תיבת 'עד', והיינו 'ראובן עד' או 'בן יעקב עד', אך
אם הוא חותם בשמו ובשם אביו, אינו צריך להוסיף תיבת 'עד' ויכול
לחתום רק 'ראובן בן יעקב'. הגמרא מקשה על פי דברי משנה זו על
רב ירמיה בר אבא: וליחוש, דלמא מתרמיא ריעותיה בשיטה
אחרונה – שמא יודמן שנכתב בשורה האחרונה דבר שהוא רע
למחזיק בשטר, כגון תנאי מסוים, או שהיה כתוב שם שהשטר נפרע,
ונייזו ליה לשיטה אחרונה – ויתחוך את השורה האחרונה, ונייזו ליה
ל'ראובן' ב'הדיה – וממילא יתחוך גם את תחילת חתימת העד
שמאחורי השטר כנגד השורה האחרונה, שכתוב בה 'ראובן',
ומתבשר – ויהיה השטר כשר בסיום החתימה שהוא 'בן יעקב עד',
דתנן בגיטין (סז) שנוסח חתימה 'בן איש פלוני עד', הוא כשר, כיון
שיש עדים המכירים שאכן זהו כתב ידו של אותו אדם, שהוא בנו של
יעקב, ולא יהיה ניכר שחתך שורה מהשטר.
מתרצת הגמרא: אין העד שבשטר המקושר חותם את שמו בשורה
אחת ארוכה, אלא ד'בתיב' – שכתובה חתימתו כן, 'ראובן בן יעקב עד'
ד'רא – כנגד שורה אחת מנוסח השטר שבפנים, והתיבה 'ראובן'
והתיבה 'בן' כתובות זו תחת זו כנגד השורה האחרונה שבשטר,
'יעקב עד' ע'לויה – מעליהם, כנגד השורה שלפני האחרונה בנוסח
השטר, וממילא אם יתחוך את השורה האחרונה יתחוך גם את
המילים 'ראובן בן', וישארו רק המילים 'יעקב עד', וכיון שאין זה שם
העד אלא שם אביו, יפסל השטר.
מקשה הגמרא: ועדיין ליחוש, דלמא נייזו ליה ל'ראובן בן' – שמא
באמת יתחוך את השורה האחרונה עם תחילת חתימת העד שהיא
'ראובן בן', ומתבשר ב'יעקב עד' – ויוכשר השטר על ידי המילים
'יעקב עד' בלבד, כיון שסיברו שיעקב עצמו, שהוא אביו של העד
האמיתי, הוא שחתם כעד על השטר. ומוכיחה הגמרא שנוסח חתימה
כזה כשר: דתנן במשנה (סז), אם חתם 'איש פלוני עד', כשר.
מתרצת הגמרא: דלא ב'בתיב עד' – אין חותמים בגט מקושר בנוסח
'ראובן בן יעקב עד', אלא 'ראובן בן יעקב' בלבד.
מתרצת הגמרא באופן נוסף: ואיבעית אימא, לעולם מדובר אף
באופן ד'בתיב עד', ומכל מקום אין חשש שיחתוך את השורה
האחרונה ויוכשר השטר בסיום החתימה של 'יעקב עד', כיון ד'יעקב'
ב'ה – אפשר להכיר לפי הכתב, ד'הא תתימות ידא – שחתימת יד זו

אבל 'מחק' – מקום מחוק שבשטר שחזרו וכתבו עליו מילים
מסוימות, פסול – אותן מילים פסולות, וכן מה שנכתב אחריו עד
סוף השטר, ואף על פי שמחק זה מקוים – שכתב בסוף השטר
שמילים אלו כתובות על גבי מחיקה. אמנם אין זה כלל גמור, ולא
אמרו שמחק פסול, אלא אם המחיקה היא במקום שיתכן שהיה
כתוב שם 'הכל שריר וקיים', כלומר במקום שיתכן שהסתיים שם
השטר ואינו אמצע הענין, ותנאי נוסף לפסול, שתהיה המחיקה
גדולה לכל הפחות ב'שיעור' כתיבת 'הכל שריר וקיים', שאז יש חשש
שהיה כתוב שם 'הכל שריר וקיים' והסתיים שם השטר, ואדם זה מחק
את ה'שריר וקיים' וכתב שם דברים אחרים, וסיים וכתב 'הכל שריר
וקיים' אחר, ואף קיים את אותה מחיקה, והכל בזיוף. ומכל מקום אין
לחוש בשטר מקושר שמא ימחק את ה'שריר וקיים' ויכתוב דבר
אחר, כיון שיפסל השטר במחיקה זו.
הגמרא מבררת מדוע אין חשש זיוף בשטר מקושר לדעת רב ירמיה
בר אבא. מקשה רמי בר חמא לרב חסדא: ולרב ירמיה בר אבא,
דאמר (קס) שעדי שטר מקושר חותמים מאחורי ה'בתיב', וכנגד כל
ה'בתיב' מבחוץ – מהעד החיצוני, שאין השטר כתוב בו, וכיון
שחתימות העדים הן כנגד כל הכתיבה אין צורך לכתוב כלל 'הכל
שריר וקיים', שהרי אם זיוף ויוסיף דברים בשטר יהיה ניכר שתוספת
זו אינה כנגד חתימות העדים, ליחוש – יש לחשוש, דלמא ב'בתיב'
מנוא מאי דבעי – שמא יוסיף ויכתוב מבפנים מה שירצה, כהמשך
לנוסח השטר, ואף שכנגד התוספת שיכתוב לא יהיו חתימות עדים,
מ'התיב' ס'הדי ו'תירי מאחראי – יחתים עדים נוספים מבחוץ כנגד
הכתיבה שהוסיף, ואמר, אנא, ל'רבות בעדים הוא ד'עבדי' – ויאמר
המזויף שכוונתו היתה להרבות בחתימות עדים כדי לפרסם את ענין
השטר, וכמבואר בגיטין (קס) שלאחר שחתמו על גט מקושר שלשה
עדים כשרים אפשר להחתים בו גם קרובים או פסולים, וכיון שבגט
מקושר שיש בו הרבה עדים די בקיום שלשה עדים, ואין חילוק היכן
הם חתומים (גיטין סז), יקיים את חתימות העדים האמיתיות, ויסברו
שהם מעידים על כל הכתוב בשטר, וישתמשו בו שלא כדין.
מתרץ רב חסדא: אמר ליה רב חסדא לרמי בר חמא, מי סברת עדים
ב'סדרן תתימי' – וכי הינן סבור שרוב ירמיה חותמים העדים כסדר
כתיבת הגט, כלומר שאם נכתב השטר לרוחב הנייר חותמים גם
העדים לרוחבו, וסדר החתימות הוא מראש הגט לסופו ומימין הכותב
לשמאלו, אין הדבר כן, אלא עדים שבגט מקושר מ'מטה למעלה'
תתימי' – מתחילים לחתום מכנגד סיום השטר ומסיימים למעלה,
ואינם חותמים כנגד השורות הכתובות בנוסח הגט, אלא אם נכתב
הגט לרוחב הנייר חותמים העדים לאורכו, והעד הראשון חותם כנגד

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום חמישי עמ' ב

דבריו 'הכל שריר וקיים', ונמצא שיש בשטר רק 'שריר וקיים' אחר,
ונכשיר את השטר. מתרצת הגמרא: הא אמר רבי יוחנן, מילה
ה'תלויה' בשטר, כלומר שבתחילה שכח הסופר לכותבה והוסיפה
אחר כך בין השורות, ליד המילים שהיא שייכת אליהם, והיא
'מקווימת', כלומר שכתב הסופר בסיום השטר שמילה פלונית
ל'תלויה', מילה זו כ'שורה,

'שריר וקיים' אחרונה – אחר, מלבד הראשון. מתרצת הגמרא: בשטר
מקושר, רק חד 'שריר וקיים' בתבניתו, אבל תרי 'שריר וקיים' לא
בתבניתו, ואם יראו שנכתב פעמיים, לא ילמדו ממה שנכתב אחרי
ה'שריר וקיים' הראשון.
מקשה הגמרא: ועדיין ליחוש, דלמא מחיק ליה – שמא ימחק
ל'שריר וקיים' שבסוף השטר, וכתב מאי דבעי, והדר ב'בתיב' בסוף

בבא בתרא. פרק עשירי – גט פשוט דף קסא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קמה רשב"ם

מחק פסול – אף מה שהגיה עליו, אף על פי שמקיים. וכדמפרש ואזיל, שאותו המחק בסוף השטר במקום שהיה יכול לומר שהיה כתוב בו "שריר וקיים", כגון בתר ב"מנא דכשר למיקניא ביה" ומחק, והגיה מה שרצה, ואחר כך כתב "שריר וקיים". אבל באמצע הכתב – אין לחוש, שהרי הדבר ניכר שקודם שנכתב "שריר וקיים" בזה השטר נמחק ונתקיים. ובשיעור שריר וקיים

– וכל שכן אם שיעור המחק יותר מזה. ולרבי ירמיה בר אבא דאמר אחורי הכתב כנגד כל היתב מבחוץ – חותמין העדים, וממלאים מקום חתימת העדים עד סוף השטר, ולא צריך "שריר וקיים". ניהוש דלמא – זיף וכתבי מאי דבעי גנואי בסוף השטר, ואף על פי שאין עוד עדים כנגדו מבחוץ, ויאמרו: לא הנחת זה החלק מבחוץ אחורי זו השיטה לא להרבות עדים גם בזה השיטה כנגדה מאחורי, ולא נודמן לי, כן פירש רבינו חננאל. ובספרים שלנו כתוב: ומפיש בעדים מאבראי. כלומר, נגד אותה השיטה שיוסיף מבפנים יחתום עליה עדים כנגדה מבחוץ, כדי למלאות כל השטר עדים, לקיים כל הכתוב בתוכו מצד שני כנגדו, ויאמרו: כדי לרבות עדים הוא דעבדי. אף על פי שמקושר דיו בשלושה עדים – אני נכתובתי לפרסם הדבר, והרבייתי עדים הרבה. וכדא דתנן (גיטין פא, ב): גט קרח הכל משלימן עליו כו'.

איהו גט קרח – כל שקשריו מרובים מעדיו. אבל אם עדיו מרובים מקשריו – שפיר דמי. אמר ליה – רב חסדא לרמי בר חמא. מי סבבת – אליבא דרבי ירמיה בר אבא. עדים כסדרן כתיבי – מאחורי הכתב, שאם השטר כתוב שתי שגם העדים חתומין שתי, ואם הכתב כתוב ערב – שגם העדים חתומין ערב, והתחילו לחתום בתחלת השטר כנגד זכרון עדות שהיתה בפנינו בו, ויכולן זה תחת זה – אם כן ודאי יכול להוסיף ולזיף ולהחתים, כדאמרת. אלא מלמטה למעלה חתימי – מתחילין לחתום מאחורי כנגד שיטה אחרונה זה תחת זה, והולכין וחותמין לארכו של שטר. ואם השטר כתוב ערב – הן חותמין שתי. הן מפורש בתלמוד ארץ ישראל: גט פשוט עדיו לרחבו, ומקושר עדיו לארכו. וכיון שמתחילין לחתום כנגד שיטה אחרונה – אין יכול להוסיף עוד ולזיף עוד מצד אחר, שאין השטר מתקיים אלא מכנגד החתימות ולמעלה. ריעותא כשיטה אחרונה – שיש כתוב שם תנאי או פרעון המזיק לבעל השטר, וגזיו לה להזיא שיטה אחרונה. ואף על גב דגזיו ליה לראובן בהדיה, החתום כנגדה מבחוץ – הרי משתייר ביה "בן יעקב עד", ותנן דכשר בכך. בן איש פלוני עד כשר – מאחר שמכירין שזה כתב ידו של אותו בן פלוני. ומשני: דכתב ביה ראובן בן כחד דרא – בשורה אחת, ואי גזיו ליה לראובן – גזיו ליה נמי ל"בן" בהדיה, ולא נשאר בלתי יעקב לבדו. וקא מתבשר ביעקב עד – דאמרין: יעקב עצמו חתם את שמו.

לאו

– היכי הוה גזיו ליה? הלא לא יראו "שריר וקיים" ויפסלוהו. ולרב הונא היה כתוב בו, כדמשני לעיל. אבל בפשוט, בין למר ובין למר – לא היה כתוב בפשוטים שלהם "שריר וקיים". דכתב ראובן בן כחד דרא ועקב עד כחד דרא עליו – כלומר, כתוב "ראובן בן" בשיטה אחרונה והיין כחד דרא, ואחר כך "יעקב עד" לארכו של שטר. ופירש רבינו יצחק בן מאיר. אי "בן" בראש ראובן ואחר כך יעקב – הוה מצי גזיו לשיטה אחרונה עד "ראו" של ראובן ועם "בן" שתחתיו, וישר "בן יעקב". וקושי של רבינו יצחק בן מאיר כשאפשר. שיעקב וראובן כחד דרא לארכו של שטר, ר"בן" תחת ראש ראובן, שאם לא היה כשר בהכי ב"בן" למעלה ר"יעקב עד" למטה – מאי דחזקיה לשניי ש"בן" גדול כראובן? לימא פירושו שראובן למעלה וכן יעקב למטה, דהשתא ליכא חששא למידי. ועוד: אמאי חזקיה גמרא דלא כתיב ביה "עד"? לישני: כגון שכתב בו "עד", וכגון שיעקב למטה, ומעט מיעקב תחת ראובן, כדפרשית. ועוד: דהשתא לא קשיא מידי מה שהקשינו לקמן ש"ראובן בן יעקב עד" פסול במקושר, ר"יעקב עד" גרידא כשר אלא ודאי לא הוה מצי לתרצא הכי, דאפילו כשראובן למעלה ור"בן יעקב" למטה, ומעט מיעקב תחת ראובן – גזיו לשיטה אחרונה עם "ראו" ועם "בן" שתחתיו, ומתבשר ב"בן" של מעלה ויעקב של מטה. ולא כטועים טועים שאינו כשר בהכי – אינו, מפני תשובות חבילות מעולות שפירשנו. ואין להעלילו בלשוננו. כי דזנו שונג. אלא "בן" היה גדול ביותר, והיה מחזיק כנגד כל שם ראובן שעליו, ואחר כך יעקב, דהשתא לא מצי גזיו אלא ראובן ועם בן בחדו, ולא ישרא אלא "יעקב עד". והשתא ניחא דא דפרקי: דלמא גזיו "ראובן בן" ומתבשר ב"יעקב עד". ולא הוה מצי לשניי ש"בן" תחת ראש ראובן ומעט מיעקב תחת ראובן, דהשתא לא מצי גזיו לראובן בלא מעט מיעקב – הכי לא הוה מצי לשניי, כדפרשית דגזיו ל"ראו" ול"בן" שתחתיו, וישר "בן" של שם ראובן וכן "בן" של שם ראובן. וזה לשון רבינו יצחק בן אשר: "ראובן בן" כחד דרא ועקב עליו, וצריך שיכתוב "בן" תחת "בן" של שם ראובן (בן יעקב). שאם תחיל ויכתוב כנגד תחת ראובן למטה "בן" כנגד "ראו" – נמצא "בן" של ראובן עצמו בולט ל"בן", והוה גזיו ל"ראו" של ראובן, וגם "בן" של מטה מ"ראו" עמו, ר"בן" של ראובן היה נשאר, והיה קשה בכתחלה. אבל עתה, שיכתוב ה"בן" למטה כנגד ה"בן" העליון של ראובן – ישרא "בן" אחד למטה ואחד למעלה, ויהיה ניכר הקלקול שעשה. ואפילו ימחקנו לאותו של מטה – ואי ניכר המחק, ויכירי בית דין שהוא עשה. אי נמי, צריך שיכתוב "בן" באותיות גדולות ושיחזיקו כל ראובן בתחתיו, וזו עיקר, כי אז יהיה יותר היכר. ואין לחוש לזה הקלקול אלא כראובן לבדו, אבל בשאר שמות לא. ו**מתבשר** (בבן) יעקב עד – תימה: היאך יתבשר? ודאי מכירים אנו שיעקב לא חתם זה, ומגו חסר לומר? ובעלמא ההיא דתנן הוה (גיטין פא, א): שני גיטין שכתוב זה בצד זה, את שהעדים נקראו עמו – כשר. ופרקי בגמרא: וליתבשר האי ב"ראובן בן", והאי ב"יעקב עד", כמו שאפרשנו אחרי כן, אלא הכא היכי מתבשר? ואי בחתימת יונית שחותמים אביהן תחלה, ואיכא למימר שהאי יעקב שנשאר הוא העד, שפירש הוי ראובן בנו יעקב – זה דחק, דאם כן הוה ליה בחתימת יונית ויש

ובשיעור שריר וקיים – וכל שכן יותר, שימחקו שני שיטין או שלשה כדי להערים, וכתב מאי דבעי, והדר כתב "שריר וקיים". לכך פסול כל מקום שנוכל לומר: כבאן היה יכול להיות כתוב "שריר וקיים". אבל בפחות מ"שריר וקיים" – ליכא למחש

מדי.

וליהוש דלמא כתב מאי דבעי ומחתים סהדי מאבראי – אבל אי לא מחתים לזו – היה פסול, שסיום העדים יש לו להיות כנגד סיום השטר. וליכא למימר דמטיט ליה מצד אחר, דשמא יעשה שם האשרתא. **אנא** לרבות עדים קא עבדי – וקיים בשלשה שלמעלה, דמכל תלתא מקיימים, כדאמרין בפרק "הזורק" (גיטין פא, ב), והכא לא מצי לשנוי כדלקמן: אין מקיימים אלא מעדים של מטה. דפרקי לקמן: וניהוש דלמא כתיב הוא דעדין בקימה אחת, ואמר "כדי להרבות בעדים הוא דעבדי" ואמר: כל כי האי גזונא אין מקיימים אלא מעדים של מעלה – הכא נמי לישני כאן: אין מקיימן אלא מעדים של מטה ויש לומר: דהא מתניתין בשיליה "הזורק" (שם) שכתב מינה מכל בי תלתא מקיימן, אבל לקמן שכתב בשיטה אחרונה – אין מקיימן.

מלמטה למעלה חתימי – ואם תאמר: בין לרב הונא בין לרב ירמיה, מתניתין דקתני: מאחורי, ומפרש לה שחותמין בין קשר

לקשר, ולאידך מלמטה למעלה – אמאי תקינו הכי? אלא שיהיו חותמים כולן תחת שיטה אחרונה מבחוץ, ולא יצטרך כמו כן לרב הונא לכתוב שריר וקיים וכו' לומר: דכל שיש לו לשנותו מפשוט היו משנים, לפי שלא יהיו הכל בקיאין לעשותה, דאדרכי מייבתא דעתיה. **וניהוש** דלמא מתרמי ריעותא בשיטה אחרונה וגזיו לה – ואם תאמר: והא אין למדין משיטה אחרונה, דהא מהדר הוא מצינו של שטר, והיכי גזיו? אי דא פסול אם תכתב, כיון דלא מהדר ויש לומר: דבמקושר לא נהגו חזרת השטר, והיו למדין משיטה אחרונה. דבפשוט ודאי אין למדין, לפי שהעדים חתומים מבפנים, ולא דידיק, וחותמין רחוק מן הכתב שיטה, ויכול לזיף באותה שיטה אי לאו משום דאמרין אין למדין. אבל במקושר, שעדין מאחורי מלמטה למעלה – מכוני שפיר לחתום כנגד שיטה אחרונה. והשתא נמי, כי למדין משיטה אחרונה – יכול להוסיף מבפנים, לפי שאין העדים חותמים כנגד אותה השיטה שזיף. ואם תאמר: והוא יחתום עדים כנגד הכתב שזיף מבפנים, וקיים באידך תלתא סהדי ויש לומר: שלא היה בשיטה כי אם עד אחד חתום, ואם הוא עצמו חתום שני פסולים, אי נמי העדים שחתמו בראשונה הם טייטו בגליון שלמטה מן השטר מבחוץ, שלא יבא אדם אחרים ויכתבו שטר באותו גליון ויהיה עד לזה שזו כתב ידו. ואם תאמר: לרבי חנינא בן גמליאל מקושר שכתוב עדיו מכותב, היאך יעשנו פשוט? הלא פשוט איכא חזרת השטר, ובמקושר ליכא, ואם כן כשיעשנו פשוט ולא יראו חזרת השטר – יפסלוהו ויש לומר: ההיא דרבי חנינא בן גמליאל על כרחך במקושר דמהדר, כיון שעדין מכותב. **וגזיו** ליה לשיטה אחרונה – ואם כן לרבי ירמיה לא הוה כתיב ביה "שריר וקיים" במקושר, דאי הוה כתיב ביה

– היכי הוה גזיו ליה? הלא לא יראו "שריר וקיים" ויפסלוהו. ולרב הונא היה כתוב בו, כדמשני לעיל. אבל בפשוט, בין למר ובין למר – לא היה כתוב בפשוטים שלהם "שריר וקיים". **דכתב** ראובן בן כחד דרא ועקב עד כחד דרא עליו – כלומר, כתוב "ראובן בן" בשיטה אחרונה והיין כחד דרא, ואחר כך "יעקב עד" לארכו של שטר. ופירש רבינו יצחק בן מאיר. אי "בן" בראש ראובן ואחר כך יעקב – הוה מצי גזיו לשיטה אחרונה עד "ראו" של ראובן ועם "בן" שתחתיו, וישר "בן יעקב". וקושי של רבינו יצחק בן מאיר כשאפשר. שיעקב וראובן כחד דרא לארכו של שטר, ר"בן" תחת ראש ראובן, שאם לא היה כשר בהכי ב"בן" למעלה ר"יעקב עד" למטה – מאי דחזקיה לשניי ש"בן" גדול כראובן? לימא פירושו שראובן למעלה וכן יעקב למטה, דהשתא ליכא חששא למידי. ועוד: אמאי חזקיה גמרא דלא כתיב ביה "עד"? לישני: כגון שכתב בו "עד", וכגון שיעקב למטה, ומעט מיעקב תחת ראובן, כדפרשית. ועוד: דהשתא לא קשיא מידי מה שהקשינו לקמן ש"ראובן בן יעקב עד" פסול במקושר, ר"יעקב עד" גרידא כשר אלא ודאי לא הוה מצי לתרצא הכי, דאפילו כשראובן למעלה ור"בן יעקב" למטה, ומעט מיעקב תחת ראובן – גזיו לשיטה אחרונה עם "ראו" ועם "בן" שתחתיו, ומתבשר ב"בן" של מעלה ויעקב של מטה. ולא כטועים טועים שאינו כשר בהכי – אינו, מפני תשובות חבילות מעולות שפירשנו. ואין להעלילו בלשוננו. כי דזנו שונג. אלא "בן" היה גדול ביותר, והיה מחזיק כנגד כל שם ראובן שעליו, ואחר כך יעקב, דהשתא לא מצי גזיו אלא ראובן ועם בן בחדו, ולא ישרא אלא "יעקב עד". והשתא ניחא דא דפרקי: דלמא גזיו "ראובן בן" ומתבשר ב"יעקב עד". ולא הוה מצי לשניי ש"בן" תחת ראש ראובן ומעט מיעקב תחת ראובן, דהשתא לא מצי גזיו לראובן בלא מעט מיעקב – הכי לא הוה מצי לשניי, כדפרשית דגזיו ל"ראו" ול"בן" שתחתיו, וישר "בן" של שם ראובן וכן "בן" של שם ראובן. וזה לשון רבינו יצחק בן אשר: "ראובן בן" כחד דרא ועקב עליו, וצריך שיכתוב "בן" תחת "בן" של שם ראובן (בן יעקב). שאם תחיל ויכתוב כנגד תחת ראובן למטה "בן" כנגד "ראו" – נמצא "בן" של ראובן עצמו בולט ל"בן", והוה גזיו ל"ראו" של ראובן, וגם "בן" של מטה מ"ראו" עמו, ר"בן" של ראובן היה נשאר, והיה קשה בכתחלה. אבל עתה, שיכתוב ה"בן" למטה כנגד ה"בן" העליון של ראובן – ישרא "בן" אחד למטה ואחד למעלה, ויהיה ניכר הקלקול שעשה. ואפילו ימחקנו לאותו של מטה – ואי ניכר המחק, ויכירי בית דין שהוא עשה. אי נמי, צריך שיכתוב "בן" באותיות גדולות ושיחזיקו כל ראובן בתחתיו, וזו עיקר, כי אז יהיה יותר היכר. ואין לחוש לזה הקלקול אלא כראובן לבדו, אבל בשאר שמות לא. ו**מתבשר** (בבן) יעקב עד – תימה: היאך יתבשר? ודאי מכירים אנו שיעקב לא חתם זה, ומגו חסר לומר? ובעלמא ההיא דתנן הוה (גיטין פא, א): שני גיטין שכתוב זה בצד זה, את שהעדים נקראו עמו – כשר. ופרקי בגמרא: וליתבשר האי ב"ראובן בן", והאי ב"יעקב עד", כמו שאפרשנו אחרי כן, אלא הכא היכי מתבשר? ואי בחתימת יונית שחותמים אביהן תחלה, ואיכא למימר שהאי יעקב שנשאר הוא העד, שפירש הוי ראובן בנו יעקב – זה דחק, דאם כן הוה ליה בחתימת יונית ויש

ויש לומר, דהכי פריך: וליחוש דלמא גיזו ליראובן בן ימיתכשר ב"יעקב עד", וידיה הלוה
 סבור שלא יזיף, ודא עדיז כמו שכתבו לו, וכל כמזה שלא יצריכנו הלוה לקיימו — לא
 נקימנו, אי לא טעיגין ליחמי ללקוחות ומלח טענות זיוף — אתי שפיר, שבלא שום שכתה
 יוציא מהם. נחזור למשנת גיטין, דתנן התם פרק "המגרש" (פו, א): שני גיטין שכתבו זה בצד
 זה, את שהעידם נקראים עמו — כשר. ופריך
 בגמרא: וליחביש האי ב"ראובן" דהאי ב"בן יעקב
 עד", דתנן: "איש פלוני עד" כשר השתא משמע
 דפשיטא דקמא כשר בראובן גרידא, מולא מייתי
 ראיא דכשר כמו מ"בן יעקב עד", דהא אינו כשר
 בראובן ועוד: לאחר שתיריך דכתב "ראובן בן"
 אקמא וריעקב עד" אבתרא, ופריך: ליחביש האי
 "בראובן ובן" דהאי ב"יעקב עד", דתנן: "איש
 פלוני עד" — כשר. והשתא נמי, דהכי פשיטא ליה
 דקמא כשר ב"ראובן בן" גרידא? ופירש רש"י
 ד"בראובן בן" כשר, דמשמע: אני בן של ראובן,
 דכרך חיתותי הדיונים, דהוי כמו "בן איש פלוני".
 והאי ב"יעקב עד" — שאותו עד אחר הוא, ששמו
 יעקב. ופירשו חז"ל אינו נראה, דא — דאמאי את
 לן למימר דראובן בן יוזי הוא, כיון שכתבה
 כתוב עברי' ועוד: כי נמי יוזי היוני, ודוה כמו "בן

1 "פלוגי" — לא הוי כשר, כיון דלא כתב "עד" ועוד פירכא קמא לא תבא שפיר. ויש לפרש
 2 הכי התם: מעיקרא פריך וליכתשר האי ב"ראובן והאי ב"בן יעקב עד". כלומר, ראובן נחבון
 3 לזעדי על שני גיטין, ותבא על התחתון "בן יעקב עד", ולחכי מבכשר, כדתנן: "בן איש פלוגי
 4 עד" — כשר. וגם חתם שמו "ראובן" על הראשון, ובחכי כשר, כדתנן: את שעדים נקראים
 5 עמו — כשר, ועם הראשון נקרא "בן יעקב עד", "ש"ראובן" שאין א"בן יעקב", ופשיטא דכשר,
 6 ולכן לא הביא ראיא להכשר דבתא "ראובן בן" קאמא ו"יעקב עד" אבחראי, והשאתא
 7 דיעין דהאי "יעקב" דבתרא לא חתם הראשון, דלא חתם שמו דאבדו. ופריך: וליכתשר האי
 8 ב"ראובן בן" והאי ב"יעקב עד", דתנן: "איש פלוגי עד כשר" כלומר, יש לנו לומר שיעקב
 9 חתם בשני "יעקב עד" ובחכי כשר, ואמר כן בא ראובן בנו והחם על ראשון "ראובן בן",
 10 וחשב שחתמת יעקב עד נקראת עם אותה שלו, ובחכי כשר, כדתנן: את שהעדים נקראים
 11 עמו — כשר ומשני: דלא כתב "עד", והשאתא דאי יעקב לא חתם על חתם עד, דהא לא כתב
 12 "עד". אי נמי, דכתב "עד", ויודעים דהאי חתימת דאי על דיעקב הוא. השני לעמוד אן
 13 **דלא** כתב עד" שמשמע: הא אם כתב "ראובן בן" יעקב עד" ידעה פסול. וזה קשה, דפסלין
 14 "פלוגי בן איש פלוגי עד", ומכשרינן "בן איש פלוגי עד" או "איש פלוגי עד". שאם חתמו
 15 מעיקרא "איש פלוגי עד", שלא היה בא לידו ויוק, או "בן" למעלה ו"פלוגי עד" למטה תחתיו
 16 — כמו כן יזא כשר. אדרבה, היה לן למימר דאם חתמו מעיקרא "איש פלוגי בן איש פלוגי
 17 עד" יזא כשר, והכי הוה לן למימר: אי גיזי שיטה אחרונה עם ראובן דחתים עליו — היא
 18 פסול, והכי הוה לן למימר: איש ילומר, דקאמא תנן: "בן איש פלוגי עד" — כשר, "איש פלוגי
 19 עד" — כשר. ולא משוי חילוק בין פשוט למעשה, ואית לן למימר דכשר אבדא. אבל "פלוגי
 20 בן פלוגי עד" לא תנן דכשר. אף על גב ד"פלוגי בן פלוגי" כשר, וכל שכן כשנכתב "עד",
 21 מכל מקום כיון דלא תנן דכשר בהדיא — משוין חילוק, דבפשוט כשר, במקושר דאחי ליד
 22 ויוק פסול. ויש שנותנין טעם, שיותר יש לנו להכשיר "איש פלוגי עד" דהא איבא כמה גרים
 23 שאין להם אב, ואין יכולין לחתום שם אביהן, אלא "פלוגי עד". **ודלמא** סימנא בעלמא
 24 שוויה דרז רב ציח"ק כוורת כ"א, ואם תאמרו: שאני התם דאתחוק מעיקרא בדיסקי,
 25 כדאמרינן פריך "השחר" (גיטין ל"א, א) אבל האב לא מכלל מקום אית לן למימר, אן חתים
 26 אינש שניה דאבדו — שמוא זה רגיל לחתום בן **כל** מקושר שאין עדין מאחוריו בשטה

47 — פירש רבינו יצחק: כשחותמין עליו מלמטה למעלה, שיהיו כולן מחזיקין בשיטה אחרונה,
48 — יחתוך כל ראש העדים, ולא ישאר כי אם "בן פלוני ע"ד ונכיר הרמאות, כיון שכל העדים
49 דמהדר לתרוצי אפילו כתב "עז", ואם כן כשחותמם מלמעלה למטה וכולם כלים בשיטה
50 לעולם סדרן תחמין. ובי תימא זיין מגואי יחתום מאברא, ואמר: כדי להרבות עדים הוא
51 בכל העדים חותמם בשיטה אחרונה — עז ולא יכיר לידו זיוף, דתו לא מצי חתום מאברא, —
52 לארכו כש שטר חתים ויש לפרש: שכן מוקשר שאין עדין כלים בשיטה אחת פסול — כלומר
53 אי גיזי ליה לשיטה אחרונה — יחתוך כל ההתיימות. **אמר** רבי יוחנן כל המחזקין כולן צריך
54 כן כתב על המחק — צריך שיכתוב סבוף שטר תכית פלוני ע"ד המחק. ואפילו שפירש
55 שאנו חותבין "שירי וקיים". **וצריך** שיהוו מענינו יש שטר בשיטה אחרונה — ואם תמצי
56 שטר בשיטה אחרונה — לא כשר: לדמאי איכא מלחשזי אי משום דאי הוה

א בִּשְׁמִיחָה דְּאֲבוּהַ חָתָם
דִּידִיהָ וְחָתָם בִּשְׁמִיחָה
לְמָא הוּא דְשְׁוִיחָה, דְּהָא
צִיר חֲרוּתָא, רַב חֲסִידָא
וְיָי, רַבָּא בֶר רַב הוּנָא
לְשְׁוִיחָה לְשְׁמִיחָה דְּאֲבוּהַ
לְמָה לָךְ בּוֹלֵי הָאִי? כָּל
הָ אַחַת - פְּסוּל. אָמַר רַב
יוחנן: כָּל הַמְחַקֵּין פּוֹלֵן
וְיִמְהוּיָן". וְצִירָךְ שִׁיחִיזוּר
הָ אַחֲרֹנָה. מָאי מַעֲבָא?
אמר

1 לֹא יִדְעֶקֶב הוּא — אִין בּוֹז הַמַּלְכוּת שׁוּם אָדָם שְׁשֻׁמוּ יַעֲקֹב שִׁיכְתוֹב כֵּךְ. וּדְלִמָּא
 2 בְּשִׁמְיָה דִּאֲבוּה — יַעֲקֹב, תָּחֵם רֶאֱוֹב, וְכֵן מִנְהוּ לְתוּתָם לְכַבּוֹד אֲבוּי. וּדְלִמָּא סִימְנָא
 3 שׁוּיָה — לֹא בִשְׂבִיל שִׁיחָא שֵׁם הַחוּתָם כֵּךְ, אֲלֵא נִהֲוֵ דְהוּ זֶה הָאִישׁ לְכַתּוֹב אוֹתִיתוֹ
 4 לְלֹל לְשֵׁם סִימָן, כְּמוֹ צוֹרֵת חוּתָם שְׁבַטְעוּתָם שְׁמִמְנָה מְכִירִים זֶה שִׁלַּח חוּתָם וְזֶה.
 5 רַב צִייר כּוּורָא — צוֹרֵת דִּיגֵה דִּיהָ עוֹלָה
 6 בְּשׁוּרְתָּהּ בְּמֻקֹּם תְּחִיתָתָהּ, וְכִבְרִי יְדוּעַ עוֹלָם
 7 שׁוּהָ הוּא תְּחִיתָתָהּ, וּמוֹעִיל כְּחִיתָמָה שְׁמֹ.
 8 וְהַמְפָּרֵשׁ טַעַם אֲמָאי צִייר כּוּורָא וְחֻרְתָּא אִינוּ
 9 אֲלֵא טוֹעָה. וְשִׁמָּא עַל שֵׁם מְשִׁיעֵיהֶם, זֶה נִהֲוֵ
 10 לְאִבּוּל דִּגִּים, וְזֶה נִהֲוֵ בְּתַמְרִים, וְסִימְנָא
 11 בְּעִלְמָא דִּי עוֹשִׂים. חֻרְתָּא — חֲרִיתוֹת
 12 דִּקֵּל וְעִנְפִּים דִּיהָ צֵר בְּמֻקֹּם תְּחִיתָתָהּ שְׁמֹ.
 13 חֲתִים סִיפִי — מִשְׁמֵה. חֲתִים עִינִי — מִשְׁמֹ.
 14 מְכּוּתָא — תּוֹרֶן שֶׁל סִפְיָהּ, מְשִׁטֵּאי* בְּלַעַ.
 15 מֵר וְזִיטְרָא אֲמַר לְמַה לֵּךְ — כֵּל הַנִּי שְׁנִינִי
 16 דִּחְזִיק לְרַבִּי יִרְמְיָה בֶּר אֲבָא? הֲכִי כִּיבְרִיא לִיהּ;
 17 שְׂכַל שֶׁתֵּר מִקּוּשֵׁר וְעֵדִים חֲתוּמִים מִבְּחוּץ
 18 אֲחוּרֵי חֲבֵר לֹאֲרַכֵּה, מִרְאֵשׁ לְסוֹפֹה, בִּין
 19 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה בִּין מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וְאִין
 20 עֵדִי בְּלִין בִּישׁוּעָה אַחַת — פְּסוּל. שְׁצִירָן

שיתחילו לחתום בשוה, זה תחת זה, ולסיים בשוה. הלכך, בין שמתחילין לחתום
 שלשתן כנגד שיטה אחרונה דהיינו מלמטה למעלה, בין שמתחילין לחתום כנגד
 שיטה ראשונה ומסיימן בשיטה אחרונה — אינו יכול אל להוסיף בסוף השטר, שהרי
 אין חתימתם כנגד ההוא תוספת, ולא למינו ולקצר ריעותא דבסוף השטר, דאי גיז
 מן העדים — גיז כולוהו. כתב בפרושו רבינו תנאל: ואף על דפירק רבי יומי
 כל מה דאשמועינן למתניתין כרב אבא דייקא, רקנת: רב חנינא בן גמליאל אימר
 מקושר שכתבו עדיו מתוכו — כשר, שיכול לעשותו פשוט. ואליבא דרב ירמיה דאמר
 מקושר עדיו מלמטה למעלה חותמין — לא יתכן להעשות המקושר פשוט. ואי קשיא
 קל: אי הכי, אפילו לרב הונא, אפילו פשוט שכתבו עדיו מאחוריו יתא כשר, שיכול
 לעשותו מקושר את הא לא קשיא, דהא תנן: פשוט עדיו שנים, ואם תעשהו מקושר —
 במקושר בשני עדים פסול הוא. אבל המקושר שעדיו שלשה, אם יש עדים מתוכו,
 אפילו אלף — כשר הוא. ועוד: המקושר אם תעשהו פשוט נמצא מאחור, כדלקמן,
 ובשר, ואם תעשה הפשוט מקושר — ידיה מוקדם, ותמוקדם פסול. **הכי גרסינן**
בפירוש רבינו תנאל: כל המחזין בולן צריך שיכתוב קויהיון — ולא גרס "יריך".
 ופירושו: כל המחזין שאינן במקום "שירי וקיים", דאמרין לעיל בדשרים — צריך
 לקיימן בסוף השטר לפני "שירי וקיים", שאם אינן מקיימין — איבא למימר שמח
 ויזיף והגיה כרצונו לאחר שנכתב השטר ולאחר שחתמו העדים. **וצריך שיחזור בו'**
 — זהו שאנו כותבין בסוף השטר "וקיינא מן פלוני בן פלוני ככל מה דכתב
 ומפרש לעיל", כל דהיינו מפרש וכופל הענין בתבנית למעלה. והאי "אחרונין שיחזורו"
 — הכי מפרשינן לה: צריך שלא יתא כתוב בסוף השטר בשיטה אחרונה שום דבר
 יחידוש ושום תנאי שהשטר תלוי בו שאינו כתוב למעלה. לפי שלא נלמד משיטה
 אחרונה, כדמפרש לקמן, ונמצא שיתקיים השטר והעליון בלא התנאי, ויגבה בו שלא
 כדקן, אף על פי שנתקיים התנאי. אלא בדברים שאין לנו צורך בהן ללמוד ממנו
 יסיים שטר, כגון מעניני של שטר. ומעתה לא נפסיד כלום אם לא נלמד משיטה
 אחרונה, שהרי כבר מפורש למעלה מה שכתב בשיטה אחרונה.

אמר

כי אם עד אחד תתום לארבו של שטר, ותתומין זה אחד זה. לפיכך, אי גיזי שיטה אחרונה תוכיין, ואי מלמעלה למטה חתימי – צריך שיהיו כולם כלים בשיטה אחרונה. ולא נהירא, וגיזי לשיטה אחרונה – גיזי בודיה "עד" של כל התתומין ופירש רבינו יצחק בן אשר: בבדי הכי – יהא פסול, דכל מקושר שאין עדיו כלים בשיטה אחרונה יהא פסול. לכך, כיון שצריכים להיות בשיטה אחת ובשיטה אחרונה. וקשיא לן במה דארגמריין בירושלמי: מקושר תתום "אובין" בשיטה אחרונה, ותתומין "יעבק", ותתומין "עדי", וכן כולם. לכך, כתוב ודין קזמיהון – בפירושו רבינו תנאל לא גרס "ודין", אלא: אין נמחק דבר אחד, ואחר דגרסינן "ודין" לא קשיא מידי אם אין בותבין "ודין", ולא הוי אלא שופרא דשטרא, ועוד גם בא שטר לפנינו שחתימת העדים רחוקה מן השטר שיטה אחת, ולא החזירו מענינו של עיי מוזיק באותה שיטה חלק – והא אין למדיין משיטה אחרונה, ולחא איכא למחש

1 לְאִי דִיעֶקֶב הוּא – אינה של יעקב, וכשיבואו לקיים את החתימות
2 ולברר שהם אכן אמיתיות, יתברר שאין זו חתימת ידו של יעקב ולא
3 יכשירוהו, ומחמת חשש זה לא יחתוך המזויף את השיטה האחרונה,
4 שמא יתברר שקרו.
5 מקשה הגמרא על התירוץ האחרון: אף שיכירו שאין זה כתב ידו של
6 יעקב אלא של אביו, והרי יכשירוהו, ויאמרו דְלִמָּא בְּשִׁמְיָה דְאֲבוּהָ
7 חָתָם – שמא חתם ראובן בשמו של יעקב אביו, לכבודו. מתרצת
8 הגמרא: לֹא שָׁבִיק אִינִישׁ שְׁמִיהָ דִידֵיהָ – אין אדם מניח מלחתום
9 בשם של עצמו, וְחָתָם בְּשִׁמְיָה דְאֲבוּהָ – וחותם בשם אביו, ולכן לא
10 יכשירו את החתימה של 'יעקב עד' הכתובה בכתב ידו של ראובן.
11 מוסיפה הגמרא להקשות: וְעֵדִין יֵשׁ להכשירו ולומר דְלִמָּא סִימָנָא
12 בְּעֵלְמָא הוּא דִשְׁוִיָּה – שמא העד היה ראובן, כפי שניכר מכתובת
13 ידו, ומה שחתם באותיות שמו של אביו אין זה אלא כ'סימן' בלבד
14 לחתימתו, והשתמש באותיות אלו כסימן לחתימת ידו. מוכיחה
15 הגמרא שאפשר לחתום באמצעות 'סימן' שאינו שמו של העד: דְהָא
16 רַב, כשהיה רוצה לחתום על שטר או איגרת, לא היה חותם בשמו,
17 אלא צִייר 'פְּוֹרָא' – היה מצייר תמונת דג, רַב חֲנִינָא צִייר 'חֲרוּתָא'
18 – תמונת ענפים של דקל, רַב חֲסִדָּא היה כותב רק את האות 'סמ"ך',
19 וְרַב הוֹשִׁיעָא רק את האות 'ע"ן', וְרַבָּא פֶּר רַב הוֹנָא היה מצייר
20 'מְכוּתָא' – עמוד של ספינה, תוללים עליו את המפרשים, ואם כן
21 כשיתברר שהמילים 'יעקב עד' הם מכתב ידו של ראובן יכשירו את
22 השטר, ויאמרו שכוונתו היתה לחתום בשם 'יעקב' כסימן בלבד.
23 מתרצת הגמרא: לֹא חֲצִיף אִינִישׁ – אין אדם מעזי פניו לְשׁוּוֹיָה
24 לְשִׁמְיָה דְאֲבוּהָ סִימָנָא – לעשות משמו של אביו 'סימן' לחתימת ידו,
25 ולכן לא יכשירו את השטר שכתוב בו 'יעקב עד' בכתב ידו של ראובן,
26 וממילא גם הוא עצמו לא יחתכו מחשש שיפסלודו.
27 הגמרא מביאה תירוץ אחר מדוע אין חשש זיוף בשטר מקושר
28 לשיטת רבי ירמיה: מַר זֻמְרָא אָמַר, לָמָּה לָךְ בּוֹלִי הָאִי – לשם מה

29 עליך לומר תירוצים דחוקים אלו, אלא הטעם שאין לחשוש שיחתכו
30 את השורה האחרונה של השטר או שיוסיפו שורה בסוף השטר, הוא
31 כיון שלדעת רבי ירמיה אין העדים חותמים בזה אחר זה, אלא זה
32 תחת זה, והדין הוא שכל שטר מְקוּשָׁר שֶׁאֵין חתימות כל עֲדָיו בְּלִין
33 – מסתיימים בְּשִׁמְיָה אֲחָת, פְּסוּל, כלומר, השטר כשר רק באחד
34 משני אופנים אלו, או שיתחילו כולם לחתום כנגד השורה הראשונה
35 ויסיימו כנגד האחרונה, או שיתחילו באחרונה ויסיימו בראשונה,
36 וממה נפשך, אם חתמו העדים מלמטה למעלה ויחתוך את השיטה
37 האחרונה, יחתוך בזה אף את כל ראשי החתימות, וישארו רק סיומי
38 החתימות, ויפסל השטר. ואם חתמו העדים מלמעלה למטה, הרי יש
39 צורך שתחילת חתימותיהם תהיה בשורה הראשונה, ויסיימו כולם
40 בשורה האחרונה, ואם יחתוך את השורה האחרונה יחתוך את סיומי
41 החתימות ויפסלם. וכמו כן בשני האופנים אינו יכול להוסיף דבר נוסף
42 בנוסח השטר, שהרי התוספת שיכתוב תהיה שלא כנגד חתימות
43 העדים, ויבינו שהיא מזויפת.
44 אגב הדין שהובא לעיל (ע"א) לגבי מחיקות שבשטר מביאה הגמרא
45 את דינא: אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּרַי יוֹסֵף, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַמְחִקִין
46 בּוֹלִין – כל המחיקות שיש בשטר ואינן במקום כתיבת 'שריר וקיים',
47 שהתבאר לעיל שהן כשרות, צָרִיף שִׁיכְתוּב בסוף השטר וְיֵדִין
48 קְיוּמָהוּן – 'זהו קיומם', כלומר שיפרש בסיום השטר את המקומות
49 שיש בהם מחקים, ויכתוב שהם אמנו, שאם לא כן נחשוש שמא
50 נמחקו בזיוף לאחר חתימת העדים, ונפסלם.
51 דִין נוסף שאמר רבי יוחנן: וְצָרִיף שִׁיכְתוּב ויכתוב מְעַנִּינוּ שֶׁל הַשָּׁמַר –
52 את עיקרי הדברים שנכתבו בשטר, בְּשִׁמְיָה אֲחָרוּנָה – בשורה
53 האחרונה שבשטר, לפני חתימות העדים, כלומר, שלא יכתוב שם
54 דברים חדשים שלא נכתבו לפני כן, אלא יכתוב שם דברים שאין
55 בהם צורך, וכגון חזרה מעניינו של השטר.
56 מבררת הגמרא: מָאִי מְעַנִּנָא – מה הטעם לדין זה,

אגרות קודש

ב"ה, י"ד שבט, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ח הוו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ

מוה"ר יצחק זלמן שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מג' בשלח, ולפלא שמקצר כ"כ בתוכן נאומיו באסיפת הרבנים דהמחוז
שלו, ובודאי הדגיש, מדגיש וגם ידגיש לעתיד בכל עת מצוא גודל הענין ההכרחיות המוחלטה בזמננו זה
לנצל כל הזדמנות להדגיש הענין דקיום המצות מעשיות בחיי היום יומים כי זה כל האדם את האלקים
ירא ואת מצותיו שמור.

דא"ג ראיתי בהפראגראם שהי' ג"כ ישיבה מוקדשת לד"ת ואתענין לדעת רמת השקו"ט ותוכנה,
היינו אם רק לפלפול בעלמא או גם בהנוגע למעשה בפועל, והפרטיות בזה תשובה...

מוסג"פ קונטרס שהו"ל בקשר עם ימי ההילולא בהוצאה חדשה עם הוספות, שתוכנו כל השנה
זמנו הוא כמובן.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל.

- 1 אָמַר רַב עֲמֶרֶם, לְפִי שְׂאִין לְמַדִּין מְשִׁימָה אַחֲרוֹנָה דְּבָרִים חֲדָשִׁים
2 שְׁלֹא הוֹצִיאוּ קוֹדֶם לָכֵן בְּשֹׁטֶר, כִּיּוֹן שְׁקֵשָׁה לְעֵדִים לְצַמְצֵם אֶת
3 חֲתִימוֹתֵיהֶם שִׁיחִיו סְמוּכוֹת מִמֶּשׁ לְנוֹסַח הַשֹּׁטֶר, וַיִּתְּכֵן שִׁישְׁאִירוּ רוּחַ
4 שֶׁל שׁוּרָה אַחַת בֵּין נֹסַח הַשֹּׁטֶר לְבֵין חֲתִימוֹת, וְכִיּוֹן שְׁבִאוֹתוֹ רוּחַ
5 יִכּוֹל בְּעַל הַשֹּׁטֶר לְכַתּוּב מִה שִׁירְצָה לֵאחֹר חֲתִימַת הָעֵדִים, תִּיקְנֻ
6 חֲכָמִים שְׁבָשׁוּם שֹׁטֶר אֵין לְמַדִּים מִשׁוּרָה זֹו כָּלָל, וְלָכֵן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן
7 שִׁיחֲזוֹר הַסּוֹפֵר מַעֲנִינֵינוּ שֶׁל הַשֹּׁטֶר בְּשִׁטָּה הָאֲחֻרֹּנָה, וּמִמֶּה נִפְשֵׁךְ, אִם
8 לֹא יִזְיֵף וְיוֹסִיף שׁוּרָה נֹסֶפֶת אֵין הַפֶּסֶד בְּכָךְ שְׁלֹא יִלְמְדוּ מִהַשִּׁטָּה
9 הָאֲחֻרֹּנָה, שְׁהָרִי אֵין בָּהּ דְּבָרִים חֲדָשִׁים, וְאִם יִזְיֵף וְיוֹסִיף שׁוּרָה נֹסֶפֶת
10 גַּם כֵּן אֵין הַפֶּסֶד בַּדְּבַר, שְׁהָרִי לֹא יִלְמְדוּ מֵאוֹתָהּ שׁוּרָה. הַגְּמָרָא
11 מְבַרְרַת אֶת הַמִּקּוּר לָכֵךְ שְׂאִין לְמַדִּים מְשִׁיטָה אַחֲרוֹנָה: אָמַר לִיהִ רַב
- 12 נִחְמָן לְרַב עֲמֶרֶם, מָנָא לָךְ הָא – מִנִּין לָךְ דִּין זֶה. אָמַר לִיהִ, דִּתְנִינָא
13 בְּבִרְיֵיתָא, אִם הִרְחִיק בְּעַל הַשֹּׁטֶר אֶת חֲתִימוֹת הָעֵדִים שְׂנֵי שְׂיָמִין מִן
14 הַקְּתָב שֶׁל נֹסַח הַשֹּׁטֶר, פְּסוּל, מִחֲשֵׁשׁ שְׁיוֹסִיף וַיִּכְתּוּב בְּאוֹתָם שְׁתֵּי
15 שׁוּרוֹת שֶׁנִּשְׁאָרוּ רִיקוֹת מִה שִׁירְצָה, וְאִם יִתְבַּרֵּר עַל יְדֵי עֵדִים שְׁלֹא
16 הוֹסִיף כְּלוּם, כִּיּוֹן שְׁלֹא נַעֲשֶׂה הַשֹּׁטֶר כְּתֻקְנַת חֲכָמִים, הוּא פְּסוּל. אֲךָ
17 אִם הִרְחִיקָם רַק שְׂיָמִין אַחַת, הַשֹּׁטֶר פְּשׁוּר. וַיֵּשׁ לְבַרְר, מָנָא שְׂנֵי
18 בְּהִרְחִיקָם שְׂנֵי שְׂיָמִין שֶׁהַשֹּׁטֶר פְּסוּל, כִּיּוֹן שְׁחֹשְׁשִׁים דְּלִמָּא מְזִיִּיף
19 וְקְתָב שֵׁם מִה שִׁירְצָה, וְכִמּוֹ שֶׁהַתְּבֵּאָר, וְאִם כֵּן כְּשִׁמְשָׁאִיר שְׂיָמִין
20 אַחַת, נִמְי מְזִיִּיף וְקְתָב מִה שִׁירְצָה, וּמִדּוּעַ הַשֹּׁטֶר כָּשֵׁר. אָלָא לָאו
21 שְׂמַע מִיָּנָה שְׂאִין לְמַדִּין מְשִׁימָה אַחֲרוֹנָה, וּמִמִּילָא גַּם אִם יוֹסִיף בָּהּ
22 מִה שִׁירְצָה לֹא יִלְמְדוּ מִמֶּנּוּ, שְׂמַע מִיָּנָה – אֲכַן מוֹכַח כֵּן מִהַבְּרִייתָא.

אגרות קודש

ב"ה, י"ד שבט, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

עיי' הרה"ג והרה"ח אי"א נו"נ בעל מרץ ורב פעלים מוהר"א שי' העכט נמסר לי על דבר מצב בריאותו בבקשת ברכה. ובהיותי על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע נשיא ישראל ביום ההילולא שלו, אשר אז הנשמה עולה מעולם עליון לעולם עליון עוד יותר, ועליית רועה ישראל נאמן אשר לא יעזוב את צאן מרעיתו, פועלת תוספת ברכה והצלחה בירידה מלמעלה למטה ובפרט בהבקשות שמבקשים ביום הילולא עצמו, וכמבואר בכ"מ שהוא כמשל דוגמת שבעת השמחה קשה לבעל השמחה לראות בצערו של אחר ופועל להמתיק הצער להפוך מצרה לצהר ומנגע - ר"ל - לענג, ולכן שמחתי להוודע אחרי כן מהרה"ג העכט שי' אשר הוטב מצב בריאותו כתר"ר.

ויה"ר אשר בלשון הפרשה שקראו בשבת העבר, יעלה ארוכה, וכמבואר בזה הר"ת כי אני ה' רופאך: ארי"ך כל כי אסוותא מלעילא (עיי' זהר חלק ג' רצב, ב. מאו"א מע' אריך. קהלת יעקב מע' ארוכה. וראה ג"כ זחי"ג רד, א. דש, סעי"ב. ז"ח בלק נד, ג).

בברכה לבשו"ט בכל הנ"ל.

ב"ה, י"ד שבט, תשט"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי שתיתקו הכי ארוכה, נתקבל זה עתה מכתבו מעש"ק בא, אשר גם בו לא מצאתי סיבת השתיקה, ותקותי שעכ"פ אין זה ענין דבריות.

אף שאינו מזכיר עד"ז במכתבו, תקותי שמזמן לזמן משתתף בהתועדות אני"ש המביאות ברוממות רוח ולהתעוררות זכרונות ימי קדם ובענינים כמו אלו הרי אם הפסיקו בזה מאיזה סיבה משך זמן, ההפסק צריך לגרום חשק יותר גדול להשתתף, והרי, סו"ס מוכרחים דברי חז"ל להתקיים, זרוק חוטר אאזירא אעיקרי קאי, ורואים במוחש אשר ככל שיתרחק החוטר מהארץ שרשו ומקורו בריחוק יותר, תהי' מהירות ירידתו על הארץ גדולה יותר.

בברכה לבשו"ט בכל האמור וכתוב בפירוש וגם בהנמצא בין השיטים.

בבא בתרא. פרק עשירי – גט פשוט דף קסב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קמט רשב"ם

אמר רב עמרם לפי שאין למדין משיטה אחרונה — מפני שאין העדים יכולין לקרב חתימתן כל כך בסמוך בסוף השטר, ומניחין ריוח בין השטר לחתימתן, ויכול אדם לזייף ולהוסיף ביניהם שיטה אחת. והלכך תקן רבנן לחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה, לבטל: שיכתב בה דבר הצריך. שהרי אם זייפו והוסיפו לאחר זמן — אין אנו מפסידין כלום אם לא נלמד הימנה, שהרי כבר כתוב כל זה למעלה. וגם אם זייפו ויוסיפו בשיטת החלק שאחר ענינו של שטר שבשיטה אחרונה בין השטר לעדים — לא מעלה ולא מוריד, שהרי אין למדין משיטה אחרונה. ובשאין כתוב בשטר "שריר וקיים" מיירי. כן נראה בעיני טעם הדבר ופירושו, ועיקר. הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול — אם אין כתוב בו "שריר וקיים". אפילו יש עדים שלא נוסף בו דבר זיוף, מכל מקום האי שטרא חספא בעלמא הוא, שלא נעשה כתקן חכמים, וכמלה על פה דמאי. אלא לאו שמע מינה אין למדין משיטה אחרונה — הלכך הרחיק שני שיטין פסול, שיכול לזייף שני שטין ונלמוד מן הראשונה.

אלא

ליכא חזרת השטר? אלמא, אף על פי שאין יכול לזייף — פסול כי ליכא חזרה. ואף על גב דרבי (אליעזר) וצריך להיות: אלעזר? פליג על רבי יוחנן ופוסל בר מלאחר — מכל מקום הלה כרבי יוחנן רבו. ועוד בריש "חזקת הבתים" (בבא בתרא כט, א) אמר אביי: "שדות בבסוף יקנו" — עצה טובה קא משמע לן, וזהו כסברת רבי יוחנן דהתם. והא לאו ראיא היא. דעל כרחך לא פריך אליביה דרבי יוחנן דהא ליכא חזרת השטר, דלדידיה היכי פריך? והא בעינן כתב שאינו יכול להוסיף וליכא, דהא אמר רבי יהודה בן בתירא: אין כותבין על גיר מחוק ולא על דפתרא, וחכמים מכשירין. ואמר רבי יוחנן: כשהבשר רבי אליעזר — אפילו מכאן ועד עשרה ימים, דמדבר דכירי. אלא אליבא דרבי אלעזר פריך, דאמר: לא הבשר רבי אליעזר אלא לאלתר, אבל מכאן ועד עשרה ימים לא. והבי נמי פריך שפיר: והא בעינן חזרת השטר וליכא, ויכול לזייף, ולא דכירי לימים רבים. אבל לרבי יוחנן — הכי נמי דכשר, כיון שאין יכול לזייף מדבר דכירי. ומיהו, מצינו למימר דאף לרבינו יוחנן פריך, ולא הבשר רבי יוחנן אפילו מכאן ועד עשרה ימים אלא בגיטין, דליכא רוב תנאים — הלכך מדבר דכירי. אבל בשאר שטרות מכאן ועד עשרה ימים לא, דרוב עניני תנאים הם בשטר, ולא דכירי לזמן מרובה. מיהו, מסתבר דפסול, גזירה אטו היכא דלא הרחיק שיטה אחת, דלא משתמיש לאפלוגי בהו, אלא כן הרחיקו ללא הרחיקו — בעינן חזרת השטר. לפי שאין למדין בו — בימיהם לא היו כותבין "שריר וקיים" בפשוטין שלהם, כדאמר גבי מקושר לעיל: דכתב "שריר וקיים" — מכלל דבפשוטין לא היו כותבין "שריר וקיים". ולכך לא היו למדין משיטה אחרונה, שלא יוכל לזייף בשיטה אחת שהרחיקו העדים, והיו כותבין חזרת השטר בשיטה אחרונה, ולא שום דבר עיקר שאין למדין הימנה. ואם אירע בהו מחק — היו כותבין אותו, והיו מקיימים אותו קודם שיטה אחרונה, דאחר כך לא היו למדין כל עיקר הימנה. ויש לתמוה: אם כן, היאך הורגלו לכתוב קיום מחקים אחר "וקנינא מיניה"? והא אין למדין משיטה אחרונה, ואין לך למדין גדול מזה. ולא היה לנו ללמוד, לפי שיכול לבא ליד זיוף כיון שהשטר כשר בלא "שריר וקיים", שפעמים לא יכתוב מתחלה "שריר וקיים", ובא זה וימחק מה שירצה, ויגיה, ויקיים המחק בסוף, ויכתוב "שריר וקיים" ויש לומר: כיון שהורגלו לכתוב "שריר וקיים" — יהא פסול אם לא נכתב כן, אפילו כשאין בו מחק, והשתא לא יוכל לבא ליד זיוף. לכך אנו כותבין שפיר קיום מחקים אחר "וקנינא מיניה", ולמדין אנו היטב משיטה אחרונה, כיון שאנו כותבין "שריר וקיים". והא דכותבין "וקנינא מיניה" וכו' — לא היא חזרת השטר, אלא לפי שערין עדות הקנין הוא, שבתחלה כתב ואמר לנו "הו עיל עדים וקנו ממני" ואחר כך "וקנינא מיניה". והוא הדין שיכול לכתוב באמצע השטר. ולפי האי פירוש דלא צריך חזרת השטר, אם כן הא דכתבין בגיטין "ודין דיהי לזכי מנאי ספר תירוכין וגט פטורין" לא היא משום חזרת השטר, דלא צריך למכתב חזרה כיון דכתבין "שריר וקיים", ובגיטין "כרת משה וישראל" הוי במקום "שריר וקיים". ובעיא היא ב"המגרש" (גיטין פה, ב) אי בעינן "ודין" או לא, ולא איפשטי. ולכך נראה שלעיקר גט אנו כותבין "ודין", ואין אנו צריכין חזרה, משום טעם שפירשתי, ויכולים לכתוב "ודין" בשיטה אחרונה, ד"כרת משה וישראל" הוי במקום "שריר וקיים". ויש תימה: למה שני הקדמונים לכתוב "שריר וקיים" וללמוד משיטה אחרונה, ולקיים מחקים אחר "וקנינא מיניה", כיון שחכמי הגמרא לא היו כותבין "שריר וקיים", מדקאמר: אין למדין משיטה אחרונה, ומקיימים מחקים קודם שיטה אחרונה ויש לומר: שחששו שפעמים שיטעו העדים שאין בקיאות, וירחיקו שני שיטין. ואפילו לא היא אדם חצוף לעשות שטר חדש בשני שיטין, כי ידאג שיכחישו העדים שלא התמו על שטר זה מעולם — מכל מקום לא ידאג מלוהוסיף שני שיטין, וילמדו מן העליונה, כי העדים לא יהיו זכורים שהרחיקו שני שיטין, וכיון דכתב "שריר וקיים" — למדין בטוב משיטה אחרונה. וזה שאנו רבינו יצחק לרבינו תם על קיום מחקים שאנו כותבין בשיטה אחרונה, והשיב כמו שפירשתי, שאנו סומכין על "שריר וקיים". וקשה על האי פירוש שמשום "שריר וקיים" ו"כרת משה וישראל" שהורגלו לכתוב לא כתבין חזרת השטר, והלא גם היו כותבין "כרת משה וישראל", כדמוכח במסכת דים (פרק רביעי משנה ח) אמרו צדוקים: קובלים אנו עליכם פרושים, שאתם כותבין את המושל עם משה בגט. הכי גרסינן במשניות, ולא גרסינן "את המושל עם השם", כמו שכתוב במקצת משניות, כי מה ענין השם בגט? דודאי כשנצחו בית חשמונאי היו כותבין "בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול לאל עליון" מקמי דאתבטילת אוכרת מן וסטרייא, כדאייתא בפרק קמא דראש השנה (יח, ב), אבל המושל לא היו כותבין כשהיו כותבין את השם. אלא דואי "עם משה" גרסינן. אלאמא כותבין "כרת משה וישראל" בגיטין ויש לומר: שמתחלה היו כותבין "כרת משה וישראל" באמצע הגט, ואחר כך תקנחו לכתוב בסוף הגט במקום "שריר וקיים", ולכך אין כותבין חזרת השטר. ולאחר פטירתו של רבינו תם מצא רבינו יצחק בהלכות גדולות שהיה לרבינו תם, בתיקון הגט שעשה: כל דבר שלמדין הימנה, אם מחק או תלה — צריך לכתוב "דעל המחק" או "דביני חטי" קודם שיטה אחרונה לפני "וקנינא מיניה". אך בדברים ששנה עליהם, שכתב פעמים ושלוש בתוך השטר — אז אין עיקר הגט תלוי בו — בזה הורגלו לקיים אחר שיטה אחרונה. אם כן סבירא ליה דאין למדין משיטה אחרונה. וקנינא מיניה? הוה חזרת השטר, ו"שריר וקיים" דכתבין — על חנם הוא. וצריך לזכור בגיטין שלא לכתוב "ודין דיהי לזכי מנאי ספר תירוכין" בשיטה אחרונה, אלא מ"תירוכין" ואילן, שהוא כפל לשון, מאחר שאין למדין משיטה אחרונה אף על גב שאנו כותבין "שריר וקיים" בשטרות ו"כרת משה וישראל" בגיטין, שאין לכתוב דבר שהוא מעיקר הגט בשיטה אחרונה, ומבעיא לן ב"המגרש" (גיטין פה, ב) אי בעינן "ודין" או לא, ולא איפשטי. וקשיא לרבינו יצחק על האי פירוש שפירש רבינו תם, שאין למדין משיטה אחרונה. וקיום מחקים שהורגלו לכתוב אחר "וקנינא" היינו בדברים שאין עיקר השטר תלוי בו — אם כן יבא ליד זיוף, שימחק בשטר דבר, ויכתוב עליהם דבר ששני בשטר, ויקיימו בסוף השיטה אחר "וקנינא מיניה". וכמו שאומר רבינו תם מתחלה: דלמדין משיטה אחרונה — וכן נראה לרבינו יצחק מדהנה לכתוב "שריר וקיים" בשטרות, ובגיטין "כרת משה וישראל", מכל מקום, נהי שאנו למדין משיטה אחרונה — הרחיק שני שיטין פסול, דלמא גזי ליה לעילא וכתב הוא בשני שיטין, ועדין הם בשיטה שלישית. ורבינו יצחק פירש: שמא בעבור הטורח הורגלו לכתוב "שריר וקיים", דפעמים בחזרה גופה היה מחק, והוה צריך לקיימו ולחזור פעם אחרת. דנהי שאין למדין משיטה אחרונה וכות לבעל השטר — חובתו מיהא למדין, שבחובתו אין לחוש שנא זיוף. לכך היה צריך לקיים המחק של חזרה, שלא יאמר הלוה או המוכר: וכות היה לי שם ומחקה.

איבעיא

למיחש, שהניחו שני שיטין חלק, והוא המלה זיוף בו שיטה אחרונה ויש לומר דודאי כן הוא שהוא כשר. ובגיטין פרק "המביא תנינא" (יט, ב) משמע שיהא פסול, דקתני התם: האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל — גבי ביה ממשעבדי. ופריך: והא בעינן שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה וליכא ומשני: בדמהדר. והשתא אמאי לא משני: כשהעדים רחוקים שיטה אחת מן השטר, אי איתא דהוה כשר? ויש לומר: דעדיפא מינה משני, דאפילו לא הרחיקו כלום — כשר בדמהדר. אבל מצינו להביא ראיא דפסול מהאי דפרק קמא (גיטין יא, א): האי שטרא פרסאה דמסריה ניהילה באפי סהדי ישראל — גבי ביה מבני חרי. ופריך רבא: והא בעינא כתב שאין יכול לזייף וליכא בדאפיצין. והא בעינא שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה וליכא בדמהדר. והשתא מאי פריך דבעינן חזרת השטר, למה? אי משום דלא לכתוב מאי דבעי — הא כיון דאיכא עדי מסירה מדבר דכירי, אי הוה תנאא חייפיה — אפילו לאחר כמה ימים מדבר דכירי, כדאמר רבי יוחנן פרק שני (שם כב, ב) על מילתא דאין כותבין על גיר מחוק כו' וחכמים מכשירין. ואמר רבי יוחנן: אפילו מכאן עד עשרה ימים מכשיר רבי אליעזר, דאי הוה תנאא חייפיה — מדבר דכירי. ואם כן, מאי קפריך דא רבי יוחנן רבו. ועוד בריש "חזקת הבתים" (בבא בתרא כט, א) אמר אביי: "שדות בבסוף יקנו" — עצה טובה קא משמע לן, וזהו כסברת רבי יוחנן דהתם. והא לאו ראיא היא. דעל כרחך לא פריך אליביה דרבי יוחנן דהא ליכא חזרת השטר, דלדידיה היכי פריך? והא בעינן כתב שאינו יכול להוסיף וליכא, דהא אמר רבי יהודה בן בתירא: אין כותבין על גיר מחוק ולא על דפתרא, וחכמים מכשירין. ואמר רבי יוחנן: כשהבשר רבי אליעזר — אפילו מכאן ועד עשרה ימים, דמדבר דכירי. אלא אליבא דרבי אלעזר פריך, דאמר: לא הבשר רבי אליעזר אלא לאלתר, אבל מכאן ועד עשרה ימים לא. והבי נמי פריך שפיר: והא בעינן חזרת השטר וליכא, ויכול לזייף, ולא דכירי לימים רבים. אבל לרבי יוחנן — הכי נמי דכשר, כיון שאין יכול לזייף מדבר דכירי. ומיהו, מצינו למימר דאף לרבינו יוחנן פריך, ולא הבשר רבי יוחנן אפילו מכאן ועד עשרה ימים אלא בגיטין, דליכא רוב תנאים — הלכך מדבר דכירי. אבל בשאר שטרות מכאן ועד עשרה ימים לא, דרוב עניני תנאים הם בשטר, ולא דכירי לזמן מרובה. מיהו, מסתבר דפסול, גזירה אטו היכא דלא הרחיק שיטה אחת, דלא משתמיש לאפלוגי בהו, אלא כן הרחיקו ללא הרחיקו — בעינן חזרת השטר. לפי שאין למדין בו — בימיהם לא היו כותבין "שריר וקיים" בפשוטין שלהם, כדאמר גבי מקושר לעיל: דכתב "שריר וקיים" — מכלל דבפשוטין לא היו כותבין "שריר וקיים". ולכך לא היו למדין משיטה אחרונה, שלא יוכל לזייף בשיטה אחת שהרחיקו העדים, והיו כותבין חזרת השטר בשיטה אחרונה, ולא שום דבר עיקר שאין למדין הימנה. ואם אירע בהו מחק — היו כותבין אותו, והיו מקיימים אותו קודם שיטה אחרונה, דאחר כך לא היו למדין כל עיקר הימנה. ויש לתמוה: אם כן, היאך הורגלו לכתוב קיום מחקים אחר "וקנינא מיניה"? והא אין למדין משיטה אחרונה, ואין לך למדין גדול מזה. ולא היה לנו ללמוד, לפי שיכול לבא ליד זיוף כיון שהשטר כשר בלא "שריר וקיים", שפעמים לא יכתוב מתחלה "שריר וקיים", ובא זה וימחק מה שירצה, ויגיה, ויקיים המחק בסוף, ויכתוב "שריר וקיים" ויש לומר: כיון שהורגלו לכתוב "שריר וקיים" — יהא פסול אם לא נכתב כן, אפילו כשאין בו מחק, והשתא לא יוכל לבא ליד זיוף. לכך אנו כותבין שפיר קיום מחקים אחר "וקנינא מיניה", ולמדין אנו היטב משיטה אחרונה, כיון שאנו כותבין "שריר וקיים". והא דכותבין "וקנינא מיניה" וכו' — לא היא חזרת השטר, אלא לפי שערין עדות הקנין הוא, שבתחלה כתב ואמר לנו "הו עיל עדים וקנו ממני" ואחר כך "וקנינא מיניה". והוא הדין שיכול לכתוב באמצע השטר. ולפי האי פירוש דלא צריך חזרת השטר, אם כן הא דכתבין בגיטין "ודין דיהי לזכי מנאי ספר תירוכין וגט פטורין" לא היא משום חזרת השטר, דלא צריך למכתב חזרה כיון דכתבין "שריר וקיים", ובגיטין "כרת משה וישראל" הוי במקום "שריר וקיים". ובעיא היא ב"המגרש" (גיטין פה, ב) אי בעינן "ודין" או לא, ולא איפשטי. ולכך נראה שלעיקר גט אנו כותבין "ודין", ואין אנו צריכין חזרה, משום טעם שפירשתי, ויכולים לכתוב "ודין" בשיטה אחרונה, ד"כרת משה וישראל" הוי במקום "שריר וקיים". ויש תימה: למה שני הקדמונים לכתוב "שריר וקיים" וללמוד משיטה אחרונה, ולקיים מחקים אחר "וקנינא מיניה", כיון שחכמי הגמרא לא היו כותבין "שריר וקיים", מדקאמר: אין למדין משיטה אחרונה, ומקיימים מחקים קודם שיטה אחרונה ויש לומר: שחששו שפעמים שיטעו העדים שאין בקיאות, וירחיקו שני שיטין. ואפילו לא היא אדם חצוף לעשות שטר חדש בשני שיטין, כי ידאג שיכחישו העדים שלא התמו על שטר זה מעולם — מכל מקום לא ידאג מלוהוסיף שני שיטין, וילמדו מן העליונה, כי העדים לא יהיו זכורים שהרחיקו שני שיטין, וכיון דכתב "שריר וקיים" — למדין בטוב משיטה אחרונה. וזה שאנו רבינו יצחק לרבינו תם על קיום מחקים שאנו כותבין בשיטה אחרונה, והשיב כמו שפירשתי, שאנו סומכין על "שריר וקיים". וקשה על האי פירוש שמשום "שריר וקיים" ו"כרת משה וישראל" שהורגלו לכתוב לא כתבין חזרת השטר, והלא גם היו כותבין "כרת משה וישראל", כדמוכח במסכת דים (פרק רביעי משנה ח) אמרו צדוקים: קובלים אנו עליכם פרושים, שאתם כותבין את המושל עם משה בגט. הכי גרסינן במשניות, ולא גרסינן "את המושל עם השם", כמו שכתוב במקצת משניות, כי מה ענין השם בגט? דודאי כשנצחו בית חשמונאי היו כותבין "בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול לאל עליון" מקמי דאתבטילת אוכרת מן וסטרייא, כדאייתא בפרק קמא דראש השנה (יח, ב), אבל המושל לא היו כותבין כשהיו כותבין את השם. אלא דואי "עם משה" גרסינן. אלאמא כותבין "כרת משה וישראל" בגיטין ויש לומר: שמתחלה היו כותבין "כרת משה וישראל" באמצע הגט, ואחר כך תקנחו לכתוב בסוף הגט במקום "שריר וקיים", ולכך אין כותבין חזרת השטר. ולאחר פטירתו של רבינו תם מצא רבינו יצחק בהלכות גדולות שהיה לרבינו תם, בתיקון הגט שעשה: כל דבר שלמדין הימנה, אם מחק או תלה — צריך לכתוב "דעל המחק" או "דביני חטי" קודם שיטה אחרונה לפני "וקנינא מיניה". אך בדברים ששנה עליהם, שכתב פעמים ושלוש בתוך השטר — אז אין עיקר הגט תלוי בו — בזה הורגלו לקיים אחר שיטה אחרונה. אם כן סבירא ליה דאין למדין משיטה אחרונה. וקנינא מיניה? הוה חזרת השטר, ו"שריר וקיים" דכתבין — על חנם הוא. וצריך לזכור בגיטין שלא לכתוב "ודין דיהי לזכי מנאי ספר תירוכין" בשיטה אחרונה, אלא מ"תירוכין" ואילן, שהוא כפל לשון, מאחר שאין למדין משיטה אחרונה אף על גב שאנו כותבין "שריר וקיים" בשטרות ו"כרת משה וישראל" בגיטין, שאין לכתוב דבר שהוא מעיקר הגט בשיטה אחרונה, ומבעיא לן ב"המגרש" (גיטין פה, ב) אי בעינן "ודין" או לא, ולא איפשטי. וקשיא לרבינו יצחק על האי פירוש שפירש רבינו תם, שאין למדין משיטה אחרונה. וקיום מחקים שהורגלו לכתוב אחר "וקנינא" היינו בדברים שאין עיקר השטר תלוי בו — אם כן יבא ליד זיוף, שימחק בשטר דבר, ויכתוב עליהם דבר ששני בשטר, ויקיימו בסוף השיטה אחר "וקנינא מיניה". וכמו שאומר רבינו תם מתחלה: דלמדין משיטה אחרונה — וכן נראה לרבינו יצחק מדהנה לכתוב "שריר וקיים" בשטרות, ובגיטין "כרת משה וישראל", מכל מקום, נהי שאנו למדין משיטה אחרונה — הרחיק שני שיטין פסול, דלמא גזי ליה לעילא וכתב הוא בשני שיטין, ועדין הם בשיטה שלישית. ורבינו יצחק פירש: שמא בעבור הטורח הורגלו לכתוב "שריר וקיים", דפעמים בחזרה גופה היה מחק, והוה צריך לקיימו ולחזור פעם אחרת. דנהי שאין למדין משיטה אחרונה וכות לבעל השטר — חובתו מיהא למדין, שבחובתו אין לחוש שנא זיוף. לכך היה צריך לקיים המחק של חזרה, שלא יאמר הלוה או המוכר: וכות היה לי שם ומחקה.

איבעיא ליה שיטה ומחצה מהו — לא בעי היכא דמסיים השיטה באמצע השיטה, והניחו העדים אותו חצי שיטה והשארת גם שיטה אחרת מהו — דפשיטא דפסול, דכתב מאי דבעי באותו חצי, ויחזור בשיטה אחרונה. אבל יש לפרש: היכא דסיים השטר בסוף השיטה, והניחו השיטה שלימה, וכתבו באמצע שיטה מהו? מי אמרינן פסול, לפי שזיוף בשיטה שלימה ובחציה יכתוב חזרת השטר, ואי למדין מן החציה שזיה שיטה אחרונה. אבל מן השלימה למדין. או דלמא שכשר, שגם מן השיטה שלימה אין למדין שהיא אחרונה מן השטר. מיהו פשיטא דכשר, דאין למדין משיטה אחרונה היינו טעמא — שעדים לא דייק ומרחיקין שיטה אחת. אם כן, כשנרחיקין שיטה וחזותמם באמצע שיטה, כיון דליכא כי אם רוחב שיטה אחת בין העדים לשטר — אין למדין ממנה, ולכן לא יוכל לזיוף, וכשר. ועוד: דומיא דהרחיק שני שטיין והרחיק שיטה אחת, דמייירי בעובי כזה (ובעי), מהו? מי אמרינן לא יוכל לזיוף כלום בשיטה ומחצה, או דלמא בדוחק יכתוב שני שטיין, ופסול.

אלא מיהא ליכא למשמע מנה — ואי רישא דוקא — סיפא לאו דוקא, ושיטה ומחצה כשיטה אחת דקאמר כשר דמי. ואי סיפא דוקא — רישא לאו דוקא, ושיטה ומחצה כשני שטיין דפסול דמי.

דאמר חזקיה מלאהו בקרובים כשר — אהרחיק שני שטיין קאי. וכן מוכח ב"המגרש" (גיטין פו, ב) דקאמר: ואי משום שני שטיין פסול — האמר חזקיה: מלאהו בקרובים כשר. לפירוש רבינו חננאל, שגורם בברייתא: נמצא מן הראשונים קרוב או פסול — מסייע ליה שפיר לחזקיה. דמכשיר עדים ראשונים שנמצאו קרובים. אלא לגיטת ספרים דלא גרסי ראשונים — אם כן היכי מסייע ליה? דלמא הברייתא לא מכשרת אלא כשנמצאו בסוף עדים כשרים, אבל מצאו למעלה במקום שאיר פסול — אימא הקרוב נמי פסול ויש לומר: מדלא קבע ליה מקום, וקאמר חננאל: נמצא ארבעה או חמשה קרובים או פסולים כשר — שמע מינה בכל דוכתא מכשר להו. כגון הא דאמר בשילהי "הזורק" (שם פב, א): שמע מינה, אי חתים בתחלה קרוב או באמצע בין בסוף כשר, ממאי — מדלא קבע מקום. ואם תאמר: היכי מסייע ליה? האי בברייתא מכשיר בין קרוב בין פסול, וחזקיה לא מכשיר אלא קרוב, מדלא קאמר פסול. ומאי טעמא דחזקיה? ויש לומר: דחזקיה סבר לה כרבי עקיבא, דאמר ב"הזורק" (שם פא, ב) גט קרוב הכל משלימין עליו, אפילו קרוב, אבל פסול — לא. אבל ברייתא ברבא כבן ננס ומכשר בגט קרוב להשלים אפילו עבד, וסבר בחזקיה בחזא.

בקרוב. ונראה לרבינו יצחק דאין הלכה כחזקיה דסבר כרבי עקיבא, אלא כבן ננס דמכשיר אפילו פסול. דאמרין התם: כי אתו לקמיה דרבי אמי, אמר: צא והשלים עליו עבד מן השוק, וההיא דרבי אמי עיקר טפי, דקבע גבי פלוגתא, אבל ההיא דחזקיה לא הובאה לשם. ועוד: דסתמא דגמרא כבן ננס, דאמרין ב"המביא תניין" (שם יח, ב): אי חתים בתחלה קרוב או פסול. ומוכח התם דלכולי עלמא כשחותם בתחלה פסול, משום תנאי — כשר, אי לא אתי לאיחלוףי בקיום שטרות בעלמא. ועוד: דשמוא חזקיה נמי אית ליה דבן ננס, והא דאמר מלאהו בקרובים ולא קאמר בפסולים — לרווחא דמילתא קאמר, דלדברי הכל בבי האי גוונא כשר. והג"ה: שיטה ומחצה — רנאא ליישב כגון שחתומים עדים באמצע שיטה, ומספקא ליה שמוא יכתוב מה שירצה בחצי השלמה. עד כאן הג"ה.

פחות מכאן כשר — בתוספתא מסיים כאן: וכמה יהיו העדים רחוקים מן הכתב ויהיה כשר — כדי שיהיו נקראים עמו, דברי רבי. רבן שמעון מן גמליאל אומר: מלא שיטה אחת. רבי דוסתאי

ברבי ינאי אומר: מלא חתימת שני עדים. שטר שחתום עליו (וחמשה עדים) ונמצאו שלושה הראשונים קרובים או פסולים — תתקיים העדות בשאר. ונראה ל"מ ולרבינו תם דמן

הצד מיירי. **ואל** תתמה שהרי איר פוסל בשלשה — ואם תאמר: אמאי לא מייתי ראייה מגט קרוב, שאיר פוסל וקרוב משלים? ויש לומר: משום דההיא גופא תקנתא דרבנן היא, והיא גופא

צריכה ראייה ממילתא דאורייתא. ואם תאמר: מה שייך טעם פסול אירי הגט לפסול אירי סוכה? ויש לומר: הכי קאמר, מלאהו בקרובים כשר, ואף על גב דאיר פסול — אין לגזור מילוי קרובים

אטו אירי, שהרי איר פסול בשלשה, ופסול לא פסול אלא בארבעה, אבל בשלשה לא פסול ולא גורנין אטו שלשה דאיר פסול. ועוד יש לומר: דלא מייתי ראייה מגט קרוב דלא גורנין השלמת

קרובים אטו אירי, משום דהתם דין הוא דלא גורנין, דטעמא דאיר פסול לא הוי אלא משום דקשרי מרובין מעדי, ולא משום שיכול לזיוף. אפילו איכא ארבעה שטיין חלקים בין עדים

לעדים — כשר בטיט בעלמא, דתו ליכא למיחש לזיוף, ולא אמר: סהדי אטיט חתימי, כיון שאין השטר מצד שהעדים חתומין, כדאמרין במשנה. ולכן לא גורי קרובים אטו אירי שני שטיין,

דאפילו יש בו אירי — בטיטא בעלמא סגי. אבל הכא, דטיטא לא מהני מידי, לפי שהעדים בצד השטר כתובים, ואי טיט ליה אמרי אטיטא חתימי — ולכן נגזור מילוי קרובים אטו אירי,

משום דבאיר אין לו תקנה. ולהכי מייתי ראייה מסוכה, שאיר פוסל בה ואין לו תקנה. ופסול כשר, ולא פסלינן ליה אטו אירי. **שהרי** איר פוסל בשלשה — לא מיירי בסוכה גדולה שמשיר

שיעור סוכה ושלש דפנות לכל צד — דאותה למה תהיה פסולה? וגם לא איירי לישב תחת האיר — דאם כן מאי איירא שלשה? אפילו פחות נמי אמר במסכת סוכה (טו, א) שאין ישנים

תחתיו. אלא הכי פירושה: סוכה גדולה ויש לה שלשה דפנות, ויש לה איר שלשה לכל אורך הסוכה, ופסולה; שאיר שלשה מפסיק, ועתה אין נשאר בו כי אם שני דפנות לכל צד. וסבר

פסול לא הוי תפסק כי אם בארבעה פתחים. אי נמי, כגון שיש לה לסוכה ארבעה דפנות, והיא אינה גדולה כל כך שישאר הכשר סוכה מכל צדי האירי. **נמצא** אחד מהם כי — שחתימה

מהא דאמר הכא נמצא אחד מהן קרוב או פסול כשר, ולרבי עקיבא קרוב מיהא כשר, ובין בתחלה ובין בסוף בין באמצע כשר, מדלא קביע ליה מקום. ואפילו לרבינו חננאל דגרס בראשונה

— לאו לאפוקי בסוף, דכל שכן הוא היכא שאין איר פסול דכשר. והכי נמי בגט קרוב לרבי עקיבא קרוב כשר. ובפרק קמא דמכות (ה, ב) אמר רבי עקיבא: אף שלשה, נמצא אחד מהן קרוב

או פסול — עדותן בטלה ויש לומר: דהתם מיירי בעדים בעל פה, והיכא דלאסדהדי אתו — עדותן בטלה, דשיילינן להו אי לאסדהדי אתו אי למיזיו אתו, דרב נחמן פסיק התם הלכה כרבי.

אבל הכא — לאו לאסדהדי חתימי, אלא למילוי. והיכא שחתומין באמצע או בסוף אמרינן משום תנאי חתימי, ולא לאסדהדי קאתו. וכמו כן גבי גט קרוב — לא חתימי אלא להשלים הקרב,

שיהא עדים כמו הקשרים. ואף על פי דלעדות אחד על פה שילינן אי למיזיו אתו אי לאסדהדי אתו — היינו משום שלא נחקרה עדותן בבית דין. אבל בשטר — אין צריך לחקור אמאי חתימי,

דעדים החתומים על השטר כמי שנוקדה עדותן בבית דין דמי, כאילו נחקר שלמילוי או לתנאי חתמו. ורב יהודהי פסק על שטר שיש בו חמשה עדים או יותר, ונמצא אחד מהן קרוב או פסול

בתחלה

אלא מהא ליכא למשמע מנה — חזא דוקא, או סיפא או רישא, ותנא הא אטו הא. **פחות מוכן** כשר — דהיינו שיטה ומחצה. הכי גרסינן בפירוש רבינו חננאל: היו **ארבעה** או חמשה עדים חתומים על השטר ונמצא שנים הראשונים קרובים או פסולים תתקיים עדות בשאר. מסייע ליה לחזקיה דאמר מילאהו בקרובים כשר — פירוש: אם היה בין הכתב לעדים חלק כשיעור שני שטיין, ומילא מקום החלק בקרובים — השטר ההוא כשר, ומקימין אותו משאר העדים שבו. ולא נמצאו דברי חזקיה בפירוש בתלמוד. ויש לומר: בגט קרוב מדבר חזקיה, ונראין דברי חזקיה דבריו רבי עקיבא, דתנן במסכת גיטין (פא, ב): גט קרוב — הכל משלימין עליו כדברי בן ננס, רבי עקיבא אומר: אין משלימין אלא קרובים הראויים להעיד במקום אחר, כך פירש רבינו חננאל. ולי נראה לשון הראשון, שסוף הברייתא דתנתי: היו עליו ארבעה או חמשה כו' — ודאי מעין תחלתה מיירי, במילוי שני שטיין הפוסלים את השטר, כדקתני רישא, ובא לומר שמילוי קרובים מכשיר. והיינו דקאמר מסייע ליה לחזקיה, דאיירי נמי במילוי שני

שטיין של חלק. דאי ברייתא בעלמא מיירי, בלא מילוי שני שטיין, ולאוריין דין עדים פסולים שיתקיים העדות בשאר — ליתנייה במסכת מכות (ו, א) גבי ההיא פלוגתא דרבי ורבי יוסי (הגלילי) דפליגי התם בדיני ממונות אם תתקיים העדות בשאר אם לאו. וחזקיה נמי, אם בגט קרוב מיירי — מה צריך סיוע מן הברייתא ממתניתין דגיטין דבן ננס ורבי עקיבא יכול לסייע, ותו, חזקיה מתניתין דגיטין אתא לאשמועינן תבנית, **ואל תתמה** — מנה חזקיה, כי בדיוחיו חלק השטר — פסול, ואם מילאו בפסולין לעדות — כשר. **שהרי סוכה** — בדיות בה איר שלשה טפחים פסולה, ואם מילאו בסכך פסול, כגון בדבר המקבל טומאה — הוכשרה הסוכה, שאין סכך פסול פוסל אלא בארבעה טפחים. ורב יהודהי גאון נמי מוקי לה להא דחזקיה בהלכות עדות שלו כגון דהוה קרוב חתים ברישא, כי היכי דלא תקשי אדרב נחמן, דאמר במסכת מכות: אפילו בדיני ממונות, נמצא אחד מהן קרוב או פסול — עדותן בטילה. דהיכא דחתים קרוב ברישא — מוכחא מילתא דלכבודו בעיד, ולא לעדות חתמיה. ובהא כולי עלמא מודו. והכי תניא בתוספתא (פרק שביעי דגיטין): שטר שחתמו עליו חמשה ונמצאו שלושה הראשונים קרובים או פסולים — תתקיים העדות בשאר

הן

הן

הן

הן

הן

הן

הן

הן

הן

הן

הן

הן

בבא בתרא דף קסב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קנא

לכתוב באותו מקום שתי שורות הוא צריך לדחוק את האותיות, וחושש שירגישו בזיופו.
הגמרא מביאה את סיום התוספתא ודנה בה. מסיימת התוספתא: אם היו החתימות רחוקות מהכתב שני שיטין או יותר, וכדי להכשירו הוסיפו חתימות נוספות באותם שני שיטין, ומחמת כן היו ארבעה וחמשה עדים חתומין על השטר, ונמצא אחד מהן – מהראשונים, שחתמו כדי למלאות את השורות הריקות, קרוב או פסול, התקנין העדות בשטר – באחרונים, שהם כשרים.
אומרת הגמרא: דין זה שבתוספתא, מסייע ליה לדינו של חזקיה, דאמר חזקיה, אף ששטר שיש בו רווח של שתי שורות לפני חתימות העדים, פסול, מכל מקום אם מלאהו לאותו רווח פחותימות עדים קרובים, השטר כשר, והיינו כמבואר בתוספתא שאין עדות הכשרים מתבטלת מחמת העדים הפסולים. ואל תתמה כיצד יתכן שרווח חלק יפסול את השטר, וחתימות פסולות יכשירוהו, שהרי מצאנו דין דומה בהלכות סוכה, שאויר סוכה – אם יש מקום בכל אורך הסוכה שאינו מכוסה בסך אלא יש בו אויר, ואין בסוכה שיעור הנצרך לכשרותה ללא אויר זה, פסול בשלשה טפחים בלבד, ודווקא בפחות משלשה מצטרף האויר לשיעור הסוכה, ואילו סכך פסול שהונח בסוכה פסול רק בארבעה טפחים, ומוכח שדבר פסול עדיף ממקום ריק לגמרי, וכן כאן רווח חלק פוסל את השטר ואילו חתימות פסולות אינן פוסלות אותו.
הגמרא ממשיכה לדון בגדרי הפסול של רווח שני שיטין. מסתפקת הגמרא: איכענא להו, שני שיטין אלו שאמרו חכמים שאם השאירים ריקים בסוף השטר, השטר פסול, כיצד משערים אותם,

הגמרא מבררת מהו שיעור הרווח המדויק שמותר להשאיר בין נוסח השטר לבין חתימות העדים. מסתפקת הגמרא: איכענא להו, אם נשאר רווח בעובי של שיטה ומחצה בין נוסח השטר לבין חתימות העדים, מאי, האם השטר כשר כיון שאף אם יזיפו ויסיפו בו שורה נוספת לא ילמדו ממנה, שהרי היא שיטה אחרונה, או שהוא פסול כיון שיש לחשוש שידחקו ויכתבו בו שתי שורות בכתב קטן, וילמדו מהשורה הראשונה המזויפת, כיון שתהיה אחריה שורה נוספת, שהיא השיטה האחרונה.
הגמרא מנסה לפשוט את הספק מהברייתא שהובאה לעיל (ע"א): תא שמע, הרחיק את חתימות העדים מנוסח השטר שני שיטין, פסול, ויש לדייק שדווקא בזה פסול, תא אם הרחיק רק שיטה ומחצה, כשר.
דוחה הגמרא: אם כן איכא סיפא, שם מבואר שאם הרחיק את החתימות שיטה אחת, כשר, ויש לדייק בהיפך מהדיוק הקודם, שרק בהרחקת שיטה אחת הוא דכשר, תא אם הרחיק שיטה ומחצה, פסול. אלא ודאי מהא – מברייתא זו ליכא למשמע מינה – אין ללמוד ממנה את דין הרחקת שיטה ומחצה, כיון שדיוקי הרישא והסיפא סותרים זה את זה, ובדאי אחד מהם נכתב בדווקא, והשני נכתב אגב חבירו, ושלא בדווקא.
מבררת הגמרא: מאי הוי עלה – מה היא מסקנת הדין לגבי ספק זה. פושטת הגמרא: תא שמע, דתניא בתוספתא (גיטין פ"ו ה"א), הרחיק את חתימות העדים שני שיטין מן הכתב, פסול, ומבאת התוספתא, אבל אם הרחיק פחות מכאן – פחות משני שיטין, כשר, ומוכח שאפילו אם הרחיק מעט פחות משני שיטין כשר, וכל שכן שאם הרחיק רק שיטה ומחצה אין השטר נפסל, והיינו מכיון שבכדי

המשך מעמוד קסד

בעלי מדות תרומיות, חבוקים ודבוקים בתורת ד' ומצותיו ית', וכאמור ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, אשר אלקים קרובים אליו, גם בזמן הגולה (ירחם השי"ת וישלח לנו ג"צ בב"א) לא פג טעמו, בנועם אלקי, וכוכבי שמים המאירים במסילותם כן ישראל באורחותם, כל אחד בעירו ומקום מגורו, אהוב חביב ויקר לו בית ד' ונחלתו הביהכ"נ ובית המדרש לשמרו בעתו ובזמנו, ואשרי איש אשר ידיו רב לו לעורר את לב ישראל על התורה אור ונועם המצות בכללות ובפרטיות בעניני טהרת משפחה ושמירת ש"ק, והעולה על כולנה בכלל אהבת ישראל אשר יהי חביב ויקר אפילו איש אחד ואשה אחת לעורר לבם להתקרב אל התורה והמצוה, ועינינו תחזינה בטוב ישראל בגו"ר.

יגיד נא שלום וברכה משמי להרב שיי ולכל החברים הנכבדים שיי בחברת התורה, כי יברכם השי"ת בברכה כפולה ומשולשת בבני חייה ומזונא רויחא.
והי' ברכה ושלוש כאו"י והדו"ש.

[אג"ק מוהרי"צ כרך א' עמ' שנוז]

בביתו ביחידות ללומד בביהכ"נ וכמה טעמים בדבר, ובפרט אם האדם זוכה אשר בהתעוררותו לומד עוד אחד, אשרי חלקו, וימלא השי"ת משאלות לבם בבנים טובים זרעא חייה וקיימא, ומ"ש כי יש מי שאומר שלא יהי מזה איזה ערעור וכו' ח"ו לחשוב כן, והיא דעה זרה לגמרי, וכמאמר קושטא קאי, והתורה נקראת אמת חותמו של הקב"ה, ודבר ברור הוא אשר כל איש החי בישראל לבבו שלם עם ד' ותורתו, והמוחש יראינו בנסיון בכל יום דכאשר נמצא מי שמעורר לבן של ישראל לאיזה שיעור של לימוד, ת"ל מיום ליום מתרבים החבריי ברוכים יהיו עם ישראל, ד' עליהם יחיו, אשר לבבם ער לכל דופק עליהם לתורה וצדקה, כי תלת קשרין מתקשראן דא בדא ישראל באורייתא ואורייתא בקוב"ה וכולא חד.

אי סופר אי שוקל מדתן הטובות של אחב"י ד' עליהם יחיו, אהבתם אל התורה, וטוהר לבבם אל דורשי יחודו ית', וגודל התמסרותן בתמימות אמייתי אל כל הקדוש בישראל במסורת אבות, ישראל יפים הם, טהורי לב, תמימי דעים,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 יי. אם רוב הקהל קבלו עליהם שבת קלון¹⁷² המיעוט נמשכים אחריהם בעל פרחם¹⁸² ואסורים במלאכה אע"פ שלא
2 היו בבית הכנסת אצל קבלת שבת ואפילו אומרים בפירוש שאינם רוצים לקבל שבת עדיין:

הלכתא רבא

קלון קבלו עליהם שבת - על ידי אמירת 'ברכו' או 'מזמור' שיר ליום השבת¹⁸¹.

צינונים והוספות

181) כמבואר בסעיף הקודם, אמנם כאן לא יועיל תנאי אפילו עדיין לא הזכירו ענינו של יום בתפילה, משום שהיחיד נגרר אחרי הציבור בקבלת שבת.

חלק ב' סימן רסג, מי ומי המדליקין ואם טעו ביום המעונן סעיף יז

שולחן ערוך - הלכות נשיאת כפים

1 נא כהן שהמיר דתו אפילו לדת הישמעאלים שאינם עובדים
2 עבודה זרה (קנסוהו חכמים להיות) מחולל מקדושתו ואינו
3 נושא כפיו ואינו קורא בתורה ראשון והוא שלא עשה תשובה
4 אבל אם עשה תשובה אפילו המיר דתו לעבודה זרה וחזר בו
5 חזר לקדושתו.
6 ושאר עבירות חוץ ממימיר דתו ושופך דמים אפילו גילוי עריות
7 אין מונעין נשיאת כפים אפילו לא חזר בו כמו שיתבאר.
8 לפיכך ערל נושא כפיו אפילו לא מל עצמו במזיד ואע"פ שערל
9 פסול לעבודה אין לפוסלו לנשיאת כפים משום שהוקשה ברכה
10 לשירות כי לא הוקשה אלא לעמידה בלבד כמ"ש למעלה סעיף
11 מ"ד.

12 ומכל מקום הואיל והוקשה ברכה לעבודה במקצת אסרו חכמים
13 לשיכור לישא כפיו כמו שאסרה תורה לשיכור לעבוד עבודה
14 במקדש כמ"ש יין ושכר אל תשת וגו' וסמכו איסור זה למה
15 שנשמכה פרשת כהן מברך לפרשת נזיר מה נזיר אסור ביין אף
16 כהן מברך אסור ביין ונתנו על כהן מברך קולי נזיר וקולי משרת
17 במקדש קולי נזיר מה נזיר מותר בשאר משקים המשכרים ואינו
18 אסור אלא מכל אשר יעשה מגפן היין וגם אין מומין פוסלין בו
19 אף כהן מברך אין מומין פוסלין בו ואין שאר משקין המשכרים
20 מונעים אותו מנשיאת כפים כמו במשרת במקדש אפילו נשתכר
21 עד שאינו יכול לדבר לפני המלך שנשיאת כפים אינה דומה
22 לתפלה שהוא עומד ומדבר עם המלך משא"כ בנשיאת כפים
23 שמדבר אל העם (כמ"ש אמור להם) אלא א"כ הגיע לשכרותו
24 של לוט שאז פטור מכל המצות.

25 וקולי משרת במקדש מה משרת מותר ביין כל שהוא ואינו
26 מוזהר אלא על רביעית שנאמר שכר יין שיש בו כדי לשכר ואף
27 על רביעית אינו באזהרה אלא כששתאו דרך שכרות רביעית
28 בבת אחת אבל אם הפסיק בו או שנתן לתוכו מעט מים פטור
29 משא"כ בנזיר אף כהן מברך אם שתה רביעית יין בב' פעמים

30 או שנתן לתוכו מעט מים מותר ואם שתה יותר מרביעית אע"פ
31 שהוא מזוג ואפילו שתאו בכמה פעמים לא ישא כפיו עד שיסיר
32 יינו מעליו ומה מפיג את היין נתבאר בס' צ"ט.
33 ויש אסורים שיכור בנשיאת כפים אפילו נשתכר משאר משקין
34 או אוכלים המשכרים ולכתחילה אסור לשתות כלל משקה
35 המשכר קודם נשיאת כפים (וכן נוהגים) ולא נתנו קולי נזיר אלא
36 לענין מומין בלבד:

37 נב לא היה בו אחד מהדברים המעכבים נשיאת כפים אף ע"פ
38 שהוא רע מעללים ובליעל ועז פנים ואינו מדקדק במצות
39 וכל העם מרננים אחריו נושא כפיו שמצות עשה היא לכל כהן
40 לישא כפיו ואין אומרים לרשע הוסף רשע (על רשתך) והמנע
41 מן המצות ואל תתמה ותאמר מה תועיל ברכת הדיוט זה שאין
42 קבלת הברכה תלויה בכהנים אלא בהקב"ה שנאמר ואני אברכם
43 ואפילו מרננים אחריו בעבירות חמורות כגון גילוי עריות ואפילו
44 נודע שהרנן הוא אמת ואפילו עובר ואינו חוזר בו כלל נושא
45 כפיו (חוץ מחילול שבת בפרהסיא שהוא כנכרי לכל דבר) לפי
46 שאין שאר עבירות מונעים נשיאת כפים אלא ממיר דת (משום
47 קנס) ושפיכת דמים (משום ידיכם דמים מלאו):

48 נג במה דברים אמורים כשעובר על מצות ישראל וכהנים
49 שוין בהם אבל אם עובר על מצות המיוחדות לכהנים
50 קנסוהו חכמים ופסלוהו מכל מעלות הכהונה כגון כהן שנשא
51 גרושה או חלוצה או שנטמא למת שאינו מז' מתי מצוה אינו
52 נושא כפיו ואין נוהגים בו קדושה אפילו לקרות בתורה ראשון.
53 ואפילו גירשה או מתה פסול עד שידור הנאה על דעת רבים
54 מהנשים שהוא אסור בהן שנדר שהודר על דעת רבים אין לו
55 התרה אבל כשלא ידור על דעת רבים שמא ילך אצל חכם
56 וישאל על נדרו לפי שיצרו תוקפו לעריות אבל בנטמא למת אין
57 צריך לידור אלא די שישבו ויקבל עליו שלא יטמא עוד למתים:
58 נד יש אומרים שכהן שיש לו בת שזינתה ארוסה או אפילו

אבל המנהג הוא שנושא כפיו אע"פ שאינו נשוי (ומכל מקום
הרוצה שלא לישא כפיו ולצאת מבית הכנסת אין מוחזין בידו
שיש לו על מה לסמוך אבל נשוי שאין אשתו עמו נושא כפיו
לדברי הכל):
נך נהגו בכל מדינות אלו שאין נשיאת כפים אלא ביום טוב
משום שאז שרויים בשמחת יו"ט וטוב לב הוא יברך
משא"כ בשאר ימים אפילו בשבתות הם טרודים על מחיתם ועל
ביטול מלאכתם ואינם שרויים בשמחה.
ואפילו ביום טוב אין נשיאת כפים אלא בתפלת מוסף שיוצאים
אז מבית הכנסת ויטיבו לבם וישמחו בשמחת יו"ט.
ויום הכפורים אע"פ שאין בו שמחת אכילה ושתיה נושאים
כפים בו כמו ביו"ט מפני שיש בו שמחת מחילה וסליחה וכפרה
וקדושה וכבוד היום במלבושים נאים ומטעם זה יש מקומות
שנושאים כפים בו אפילו בשחרית ויש מקומות שנושאים כפים
בו גם בנעילה מפני שהוא סמוך ליציאה מבית הכנסת כמו
שהוא הטעם בשאר יו"ט.
אבל יו"ט ויום כפור שחל להיות בשבת לא היה ראוי לפי זה
לבטל נשיאת כפים מיו"ט זה בשביל שיש בו קדושה נוספת של
שבת אלא שיש מקומות שנהגו כן שלא לישא כפיהם ביו"ט
שחל להיות בשבת לפי שמנהג הכהנים לטבול לנשיאת כפים
וטובלין מערב יו"ט ואין נזקקין לנשותיהם ביו"ט וכשחל בשבת
לא רצו לבטל העונה ולא רצו לטבול שחרית מטעם שיתבאר
בסימן שכ"ו (אבל ביום הכפורים שחל בשבת לא שייך טעם
זה) ומכל מקום אם ליל יו"ט שחל באמצע שבוע שהוא ליל
טבילה ישמש ויטבול ביו"ט אבל הפורשים מנשותיהם בליל
יו"ט ואין טובלין בערב יום טוב שבוש גמור הוא.
וכל טעמים אלו הם לישב המנהג אף שאין בהם כדאי לבטל
מצות עשה של תורה מכל מקום כשאין קוראים כהנים אינם
עוברים כלום אבל מכל מקום יישר כחם של בני ארץ ישראל
וסביבותיהם שנושאים כפיהם בכל יום כתיקון חכמים ומקיימים
ג' מצות עשה בכל יום ואין חוששין לטבול.
וכל שחרית ומוסף שאין נשיאת כפים במדינות אלו ואמר הש"צ
או"א ברכנו כו' אפילו הוא כהן שלא מנעו לכהן אלא לקרות
כהנים ולהקרותן ומן הטעם שנתבאר למעלה אבל לומר כך
כהנים עם קדושך סתם בלא קריאה מותר לכתחילה (ואין לחוש
שכשישמעו שיאמר כהנים עם קדושך יאמרו עליו שהוא אינו
בכלל כהנים אלא בן גרושה וחלוצה לפי שהכל יודעים שנוסח
התפלה כך הוא שמתעם כיוצא בזה מותר לכהן לקרות לכהן
אחר לספר תורה כמ"ש בס' קל"ה):

חלק א סימן קכח דיני נשיאת כפים ואיזה דברים הפוסלים בכהן טעיפים
:א-יז

נשואה או שהמירה שמן הסתם זינתה את אביה היא מחללת
ואין מחוייבים לקדשו עוד לקרות בתורה ראשון ושאר מעלות
הכהונה אבל מכל מקום נושא כפיו שאין שאר עבירות מונעים
נשיאת כפים אפילו הן בו וכ"ש בבתו (ולא נהגו כדבריהם לפי
שלא נאמר את אביה היא מחללת אלא כשזינתה בעדים והתראה
וכשהעידו בפני סנהדרין אבל עכשיו נוהגין בו קדושה לכל
דבר):

נה החלל דהיינו הנולד מאיסורי כהונה שהן גרושה זונה
חללה אינו נושא כפיו לפי שאינו בכיהונו והרי הוא כזר
לכל דבר כמ"ש באה"ע סימן ז' (לפיכך אם נושא כפיו עובר
בעשה כמו זר שנשא כפיו).

ואפילו חלל של דבריהם כגון הנולד מחלוצה אינו נושא כפיו
אף ע"פ שנשיאת כפים היא מן התורה ועובר בעשה אם אמרו
לו לעלות יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל
תעשה.

ומטעם זה כל הפסולים מדברי סופרים אין עולין אפילו אמרו
להם כמ"ש למעלה אלא שהפסולים שלא מפני פגמם יש להם
לצאת מבית הכנסת קודם רצה שלא יאמרו עליהם שהם פגומים
כמ"ש שם ומכל מקום אין חיוב עליהם לצאת מבית הכנסת
שכיון שחכמים מנעום מנשיאת כפים אין עוברים כלום.

אבל כהנים הנמנעים מנשיאת כפים מחמת המנהג כגון
במקומות שנהגו שבתוך ז' ימי האבלות אינו נושא כפיו מפני
שאין שרוי בשמחה והמברך יש לו להיות בשמחה וטוב לב כמו
שמצינו ביצחק שצווה לעשות לו מטעמים קודם שיברך
ובמדינות אלו שנוהגים שכל זמן האבילות אפילו עד י"ב חודש
על אביו ועל אמו וכל שלשים על שאר קרובים אינו נושא כפיו
אפילו אין שם כהן אלא הוא אפילו בימים טובים שאינו נקרא
שרוי בשמחה שהרי אסור לילך לשמחת נשואין וכיוצא בה
וה"ה הקובר מתו ברגל שהרי אסור בשמחה כל ימות הרגל אף
על פי שעדיין לא חל עליו האבילות וכן האונן אפילו ביו"ט
שהוא חייב בכל המצות מכל מקום אינו שרוי בשמחה הרי כולם
חייבין לצאת מבית הכנסת קודם שקורא הש"ץ כהנים שלא
יעברו בעשה שהרי מן הדין הם רשאים לישא כפיהם.

ויש להם לצאת קודם רצה כדי שלא יאמרו עליהם שהם
פגומים.

ואם אמרו להם לעלות או ליטול ידיהם חייבים לעלות אם אמרו
להם קודם סיום ברכת עבודה כדי שלא יעברו בעשה לכן לא
יהיו בבית הכנסת כשאומרים לכהנים ליטול ידיהם:

נך וכן כהן שהוא פנוי ואינו רוצה לישא כפיו מפני שהשרוי
בלא אשה שרוי בלא שמחה חייב לצאת מבית הכנסת קודם
קריאת כהנים שלא יאמרו לו לעלות או ליטול ידי.

לקוטי תורה

ההבדל בין כוונת התפלה לכוונת המצוות, וכיצד
התפלה היא נשמת המצוות
[בפרק ב נתבאר התוכן הפנימי של "עבודת התפלה",
אשר: א) המכוון העיקרי של התפלה הוא - "ברוך אתה

הוי"ו שענינו בקשה על המשכת אור אין סוף ב"ה מבחינת
"אתה" לתוך העולם שלמטה. ב) המכוון הפנימי של ח"י
הברכות הפרטיות שבתפלה הוא שיתהוו הכלים שבהם
יומשך ויתגלה האור למטה בגשמיות.

1 ועתה ישוב לבאר את האמור לעיל שהכוונה
2 וה"פנימיות" של כל רמ"ח מצוות עשה "היינו בחינת
3 התפלה", ולכן התפלה היא "חוט השדרה" של כל המצוות:

4 והנה ח"י חוליות הנ"ל הם כלים פנימיים, ומהם
5 מתפשט אחר כך האור בחיצוניות הכלים, ומספר
6 כולם רמ"ח.

7 במשל דחוט השדרה (הנ"ל) יש ג' ענינים: (א)
8 ה"חוט" עצמו, שמתחיל במוח ונמשך ומתפשט למטה
9 עד הרגלים, ועל ידו נמשך חיות הנפש מהמוח לכל
10 האברים. (ב) ח"י חוליות השדרה המחוברות לחוט
11 השדרה, והם ה"כלים" לקבל בתוכן את חיות הנפש
12 הנמשכת מחוט השדרה. (ג) שאר רמ"ח האברים, שעל
13 ידי חוליות השדרה נמשכת החיות בכל רמ"ח אברי
14 הגוף (גם באברים החיצוניים של הגוף), כי "האברים
15 מחוברים בצלעות והצלעות בחוליות".

16 ונמצא, שיש שני סוגי "כלים": ח"י חוליות
17 השדרה נקראות "כלים פנימיים", כיון שהן מחוברות
18 לחוט השדרה עצמו; ואילו כללות רמ"ח אברי הגוף
19 נקראים "חיצוניות הכלים", המקבלים חיות מה"כלים
20 הפנימיים" (ח"י החוליות).

21 [וכך הוא בנמשל:]

22 שהם רמ"ח מצות עשה שנק' רמ"ח אברים דמלכא,
23 שהם בחינת אברים וכלים להמשכת האור.

24 גם בתפלה - שענינה המשכת אור אין סוף וגילוי
25 אלקות למטה "בתוך כלים" - יש ג' ענינים הנ"ל: (א)
26 "הבקשה העיקרית" שבתפלה - שהיא כנגד החוט
27 עצמו, והיא ה"בקשה" להמשכת אור אין סוף למטה.
28 (ב) ח"י ברכות ובקשות פרטיות" שבתפלה - שהם
29 כנגד ח"י חוליות השדרה - והם "הכלים הפנימיים",
30 שבהם ועל ידם מתגלית המשכת אור אין סוף
31 (ו"כלים" אלה הם חלק מהתפלה עצמה, על דרך
32 החוליות המחוברות לשדרה עצמה). (ג) רמ"ח מצוות
33 עשה - שהם "רמ"ח אברים דמלכא", היינו שהם
34 "אברים" ו"כלים חיצוניים" להמשכת אור אין סוף
35 ב"ה - ואור זה הם מקבלים על ידי התפלה.

36 כלומר:

37 יש שני סוגי "כלים" שבהם מתגלה אור אין סוף
38 ב"ה: (א) ח"י ברכות התפלה שהם "כלים פנימיים",
39 ובהם ההמשכה האלקית (שעל ידי התפלה) היא
40 בגילוי יותר. (ב) רמ"ח מצות עשה ("אברים דמלכא")

41 שהם "כלים חיצוניים" (המקבלים את האור מ"הכלים
42 הפנימיים").

43 וזהו ענין הנזכר לעיל שהמצוות צריכות כוונה,
44 והתפלה היא בחינת הכוונה בכלל.

45 ענין זה, שרמ"ח מצוות עשה מקבלות את ה"אור"
46 וה"חיות" שלהם מהתפלה - הוא הוא מה שנתבאר
47 לעיל, ש"מצוות צריכות כוונה", ושהמצוות "מקבלות"
48 את ה"כוונה" מהתפלה, שענינה הוא "בחינת הכוונה
49 בכלל", כי ענין "מצוות צריכות כוונה" שייך לגילוי
50 אור אין סוף ב"ה השורה בהן; וכללות ענין המשכת
51 אור אין סוף ב"ה למטה תלוי בענין התפלה (שהיא
52 הבקשה ד"ברוך אתה הוי", כנ"ל).

53 [והולך ומבאר את הקשר בין כוונת המצוות לגילוי
54 אור אין סוף ב"ה:]

55 והענין, כי אנו אומרים "אשר קדשנו במצותיו",
56 שעל ידי המצוות ממשיכים גילוי בחינת קדושה
57 עליונה דאור אין סוף למטה.

58 נתבאר לעיל בפירוש נוסח הברכה שאומרים לפני
59 עשיית כל מצוה - "אשר קדשנו במצותיו", דעל ידי
60 קיום המצוות ממשיכים קדושה עליונה, וגילוי אור אין
61 סוף ב"ה למטה בעולם.

62 לכן צריכים כוונה, כי [מעשה] המצוה היא האבר
63 והכלי, והכוונה הוא המשכת האור בתוך הכלי.

64 כשם שבענין התפלה עצמה יש "אור" ו"כלי":
65 "ברוך אתה הוי" ענינו המשכת אור אין סוף ב"ה
66 לתוך העולמות; והבקשות הפרטיות הן ה"כלים"
67 שבהם מתלבש האור והאלקות מתגלית על ידם - כמו
68 כן גם בענין המצוות יש "אור" ו"כלי": "כוונת
69 המצוה" ענינה המשכת ה"אור" "וקדושה העליונה"
70 לתוך המצוה; ומעשה המצוה הוא האבר וה"כלי" שבו
71 מתגלה האור (הקדושה העליונה).

72 וכיון שעיקר ענין המצוות הוא המשכת האלקות
73 למטה, לכן אמרו חז"ל "מצוות צריכות כוונה", כי
74 הכוונה היא היא הממשיכה את האור וה"נשמה" לתוך
75 הכלי דמעשה המצוה, ובלעדי הכוונה המצוה היא
76 כגוף בלי נשמה.

77 וזהו שברוך כלל התפלה היא הכוונה, לפי שבה
78 ועל ידה נמשך כללות גילוי האור, שזהו ענין
79 ברכאן דצלותא, ברוך אתה ה', שממשיכים להיות

1 ברוך ונמשך אתה, אור אין סוף ממש, והיינו על
2 ידי שם הוי'.

3 ואחר כך על ידי קיום המצות כל היום ממשכים
4 האור בפרט להתלכש במצוה פרטית, שהיא אבר
5 א' מרמ"ח אברים דמלכא.

6 לפי זה יובן מדוע התפלה היא ה"כלל" של כוונת
7 המצוות:

8 כי בענין החיות הרוחני והאור האלקי הנמשך על
9 ידי התפלה וקיום המצוות, יש שתי מדריגות: כללות
10 ענין המשכת וגילוי אור אין סוף ב"ה מלמעלה נפעלת
11 על ידי התפלה - שבה מתפללים ומבקשים את ברכות
12 התפלה ("ברכאן דצלותא") "ברוך אתה ה'" (וכנ"ל,
13 ברוך היינו המשכה, שתימשך מבחינת "אתה" - אור
14 אין סוף ממש - לתוך העולמות, על ידי השתלשלות
15 ד' אותיות שם הוי') - וזהו שהתפלה היא ה"כוונה"
16 וההמשכה "בדרך כלל".

17 ואילו האור האלקי הנמשך על ידי קיום המצוה -
18 בתוך כל מצוה פרטית - הוא רק "אור פרטי" מכללות
19 ההמשכה הנפעלת על ידי התפלה, והיא ה"כוונה"
20 וההמשכה (בדרך "פרט" מתוך ה"כלל") לתוך אבר
21 אחד פרטי מרמ"ח אברים דמלכא, רמ"ח מצוות עשה.
22 ולכן התפלה נחשבת כמו ה"כלל" של כוונת כל
23 המצוות; כי ענין כוונת המצוות ("נשמת" המצוות) -
24 היינו המשכת האור האלקי על ידי המצוות - הוא רק
25 כמו "פרט" הנמשך מן האור הכללי שנמשך כבר על
26 ידי התפלה.

27 ומטעם זה התפלה צריכה להיות בתחילת היום
28 דוקא והעבודה שעל ידי קיום המצוות היא לאחר
29 התפלה במשך כל היום, כי תחילה צריכה להיות
30 המשכת "כללות" האור מלמעלה למטה, ורק אחר כך
31 יכולים להמשיך את האור ה"פרטי" מתוך הכלל.

32 והוא ממש כנ"ל במשל החוט השדרה, שבו נמשך
33 החיות מן המוחין, אשר במוחין היא עיקר משכן
34 והשראת הנשמה, ומשם נמשך החיות בחוט
35 השדרה הנמשך ממוח הדעת, ואח"כ נמשך ממנו
36 בכל רמ"ח אברים.

37 שתי המדריגות בהמשכת האור וחיות האלקי הנ"ל
38 (על ידי התפלה ועל ידי קיום המצוות), הן ממש על
39 דרך שתי המדריגות שישנן בחיות הנפש: יש חיות
40 כללית, השורה במוח ונמשך דרך חוט השדרה, וחיות
41 כללית זו מתחלקת אח"כ לפרטי אברי הגוף, ובכל

42 אבר נמשך רק אור "פרטי" מהחיות הכללית, בהתאם
43 למזג ותכונת האבר ההוא (כמו כח הראי' בעין, כח
44 השמיעה באוזן, כח הדיבור בפה וכו').

45 [המוח שממנו נמשכת החיות הכללית בחוט
46 השדרה הוא מוח הדעת, כידוע שיש ג' בחינות מוחין
47 ומוח הדעת הוא בחלק האחורי של הראש, וחוט
48 השדרה נעוץ במוח זה דוקא, ונמצא שהמשכת חיות
49 הנפש לכל האברים דרך חוט השדרה היא על ידי מוח
50 הדעת דוקא. וזהו מה שכתב רבינו "הנמשך ממוח
51 הדעת"].

52 וזהו ענין ברכת המצות, שהיא בחינת הכוונה
53 בפרט לכל מצוה, ברוך אתה ה' אלקינו מלך
54 העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו כו', שיהי' נמשך
55 המשכה זו באותו אבר וכלי מרמ"ח אברים דמלכא
56 שהוא המצוה ההיא.

57 ומעתה יובן הטעם הפנימי למה תיקנו חז"ל לברך
58 ברכת המצוות בנוסח "ברוך אתה ה' וכו'" לפני קיום
59 כל מצוה פרטית: ברכה זו ה"כוונה" וה"בקשה" אשר
60 מתוך "כללות האור" (שנמשך על ידי התפלה) יומשך
61 אור "פרטי" לתוך המצוה (ה"אבר" וה"כלי") ההיא.
62 כלומר:

63 כשם שנתבאר לעיל דעיקר הכוונה והבקשה של
64 התפלה היא, "ברוך אתה הוי'", היינו שיהי' "ברוך"
65 ונמשך אור אין סוף מבחינת "אתה" ויומשך על ידי
66 השתלשלות שם הוי' עד למטה - על דרך זה הוא גם
67 כוונת ברכות המצוות, "ברוך אתה ה' כו' אשר קדשנו
68 במצותיו", היינו שהאור והחיות הכללי שנמשך
69 מלמעלה על ידי התפלה, יהי' "ברוך" ונמשך מן הכלל
70 אל הפרט בתוך מצוה פרטית זו.

71 אך כללות הכוונה והמשכת האור זהו בחינת
72 התפלה, שהיא בחינת נשמה וחיות למעשה
73 המצוות.

74 [לסיכום:

75 נוסף על זה שכוונת המצוות היא הנותנת חיות
76 והתלהבות באדם המקיים את המצוה - הרי היא גם
77 "נשמת" המצוה, שבה תלוי' המשכת אור אין סוף ב"ה.

78 ובה גופא יש שני פרטים: א) כדי שתהי' המשכת
79 האור במצוה צריכה להיות בעת קיום המצוה הכוונה
80 הפרטית (כדי להמשיך אור פרטי). ב) ה"מצוות צריכות
81 לענין התפלה" (שהיא כללות הכוונה), היינו שכדי שתהא

1 המשכת האור על ידי המצוה צריכה להיות (לפני זה)
2 עבודת התפלה בכוונה, כדי להמשיך את כללות ועצם
3 האור למטה.

4 ועתה מוסיף לבאר בעומק יותר את ענינה ושדשה
5 של ה"חיות הכללית" הנמשכת ממוח הדעת דרך חוט
6 השדרה (שבנמשל, בתפלה, זוהי המשכת "כללות גילוי
7 האור"):

8 ולכן ההולדה להוליד בדומה לו ממש, שהיא
9 המשכה ממהות הנפש ועצמותה המלוכשת
10 במוחין, הוא נמשך על ידי חוט השדרה דייקא.
11 כאמור לעיל, החיות הנמשכת על ידי חוט השדרה
12 היא חיות "כללית" הנמשכת ממוח הדעת, היינו
13 שבחיות זו נמשכת "מהות ועצמות הנפש".

14 ובזה מובן מה שכח ההולדה שבאדם נמשך דרך
15 חוט השדרה - כידוע "שהבן נמשך ממוח האב", היינו
16 שתחילת יצירת הטיפה היא במוח, ונמשך דרך חוט
17 השדרה עד היסוד - כי בחוט השדרה נמשכת כללות
18 החיות "ממהות ועצמות הנפש" (השורה במוח האדם),
19 לכן בכוחו (לא רק ל"החיות" את אברי הגוף, אלא גם)
20 "להוליד בדומה לו ממש", ולד שיש לו "קומה
21 שלמה".

22 ועל דרך זה בנמשל: האור והחיות ה"כללית"
23 שנמשך על ידי התפלה ("חוט השדרה" הרוחני) הם
24 המשכה מאור אין סוף בכבודו ובעצמו, "מהותו
25 ועצמותו ממש", שהוא בחינת "אתה" (וכנ"ל).

26 וזהו ובעצת חדרים ימלאו.

27 כתיב: "בחכמה יבנה בית ובתבונה יתכונן, ובעצת
28 חדרים ימלאו", הרי שענינו של כח הדעת הוא - למלא
29 את חדרי הבית.

30 [והתוכן הפנימי בזה הוא, שבכוחה של התפלה -
31 שהיא המשכה מבחינת הדעת (כנ"ל) - להמשיך חיות
32 ואור, ולמלא את כל החדרים (הכלים) שהם המצוות.

33 וכפי שהולך ומבאר:]

34 "חדרים" הן הכלים [פירוש - המצוות], שכללותן
35 ג' בחינות, חסד דין רחמים - ראשי תיבות "חדר".
36 וזהו ענין ג' קוין, שהם כללות מעשה המצוות, על
37 שלשה דברים העולם עומד בו'.

38 כידוע, המדות העליונות נחלקות בדרך כלל לג'
39 "קווים" - ימין שמאל ואמצע, ובלשון התיקונים "חסד

40 דרועא (זרוע) ימינא, גבורה דרועא שמאלא, תפארת
41 גופא", וג' המדות חסד גבורה תפארת הן ג' המדות
42 "חסד דין (גבורה) רחמים (תפארת)" (ראשי תיבות
43 "חדר").

44 וכל המצוות כולן נכללות באחד מג' קווים אלו,
45 כנרמז במאמר רז"ל "על שלשה דברים העולם עומד,
46 על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים" (שהם
47 כללות כל המצוות כולן, והם כנגד שלשה קווים
48 הנ"ל).

49 אך הן בחינת כלים וחדרים, וכדי להיות "חדרים
50 ימלאו", דחינו המשכת האור בחבלים, זהו על ידי
51 הדעת שהוא התפלה.

52 הובא לעיל במשל, שחוט השדרה (המעביר את
53 חיות הנפש מהמוח לכל האברים) נמשך ממוח הדעת
54 (שמאחורי הראש), ונמצא, שמילוי ה"חדרים" (כלים,
55 היינו האברים) הוא על ידי הדעת דוקא, וכמו כן הוא
56 בנמשל, שעל ידי התפלה נמשכת חיות מבחינת הדעת.

57 ומשמעות הענין ב"עבודת האדם" היא, שזמן
58 התפלה הוא הזמן המוכשר והמסוגל לעורר אצל האדם
59 את ענין הדעת באלקות, היינו ההרגשה וההתקשרות
60 באלקות - "שמקשר דעתו אליו בקשר אמין וחזק
61 מאוד, ויתקע מחשבתו בגדולת אין סוף ב"ה, ואינו
62 מסיח דעתו" ממנו ועל ידי זה יש המשכת אור וחיות
63 ו"נשמה" בקיום כל רמ"ח מצוות, שהן ה"כלים"
64 והחדרים.

65 וכפי שרואים בחוש שאף מי שיש לו השגה
66 בגדולת ה', הנה כשהולך בשוק בטירדא גדולה וכה"ג,
67 אי אפשר שתהי' לו "כוונה ראויה" באיזו מצוה
68 שיעשה, לפי שבאותה שעה אין ל"אברים" (המצוות)
69 קשר עם המוח והלב (הכוונה) כלל, ויוכל לעשות את
70 המצוה רק בקרירות, כמצוות אנשים מלומדה, בלי אור
71 וחיות כלל; ורק התפלה כדבעי שנמשלת לחוט
72 השדרה, מקשרת ומחברת את המוחין שבראש עם כל
73 האברים, בכל המצוות שיעשה כל היום אח"כ, שיוכל
74 להיות "משכן לשם הוי"ו" גם במעשה המצוות שיעשה
75 כל היום כולו אחר זמן, גם בהיותו טרוד מאד.

76 ולכן התחלת י"ב ברכות אמצעיות דתפלה הוא
77 חונן הדעת בו'.

78 מאחר שעיקר ענין התפלה הוא הדעת באלקות,
79 לכן הברכה הראשונה (מי"ב הברכות האמצעיות) היא
80 "חונן הדעת".

1 ולכן התפלה אינה במנין המצות דאורייתא, כי
2 המנין שאנו מניין היינו הכלים והאברים, אכן
3 התפלה שהיא הכוונה אינה שייך למנותה בפני
4 עצמה, כי היא נשמת הכלים.

5 ע"פ כל הנ"ל מתורצת בעומק יותר השאלה דלעיל
6 מדוע התפלה אינה דאורייתא ואינה ממנין תרי"ג: מנין
7 המצוות (רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה)
8 הוא מנין ה"כלים" וה"אברים דמלכא" (שבהם נמשך
9 האור), כמנין רמ"ח אברי הגוף; ואילו התפלה היא
10 "נשמת" המצוות, כחיות הנפש המתלבשת בתוך
11 האברים שאינה דבר נוסף על האברים, אלא היא חיות
12 האברים עצמן, ועל כן אין שייך למנותה כמצוה בפני
13 עצמה.

14 [לסיכום:

15 עיקר המכוון והבקשה בתפלה הוא - המשכת וגילוי
16 אלקות בעולם, שהוא ענין עשיית דירה לו ית' בתחתונים;
17 והיא היא המטרה והכוונה הכללית של כל המצוות כולן
18 ("אשר קדשנו במצוותיו").

19 והתפלה היא "כללות הכוונה", כי על ידי התפלה
20 נמשך "כללות" האור מלמעלה, ואח"כ נמשך מן הכלל אל
21 הפרט על ידי כל מצוה ומצוה פרטית.

22 זאת אומרת, שעל ידי התפלה נקבע בלב האדם למשך
23 כל היום כולו, להיות מסור ונתון לכוונה העליונה "לעשות
24 לו ית' דירה בתחתונים", שהיא "נשמת" כל המצוות כולן,
25 וזהו מה שהכוונה הכללית של המצוות היא התפלה, שעל
26 ידה אפשר לשמור על כוונה זו, שהאדם לא יסיח דעתו
27 ממנה כל היום.

28 משל גשמי לזה:

29 כשרוצה האדם לסחור במשא ומתן ונוסע בגלל זה
30 למקום רחוק, הרי עיקר הרצון והחפץ הוא הרווח שירווח
31 בהמשא ומתן, ואילו הנסיעה מצד עצמה אינה רצונו
32 וחפצו (כי קשה לו הדרך מאד), ומ"מ יש לו רצון בנסיעה
33 עצמה, עד שלא איכפת לו כלל טורח הדרך והטלטול,
34 היות שאי אפשר לו להשיג חפצו זה אלא על ידי שיסע
35 למקום הרחוק, ולכן רוצה בנסיעה זו מפני חפצו
36 ותשוקתו ברווח שיוצא על ידי נסיעה זו:

37 והנה הצורך בנסיעה גורם לו לעסוק בדברים אחרים

38 הנצרכים לזה, כגון הכנת צרכי הנסיעה בעגלה וסוסים
39 והוצאות הצריכות וכדומה לזה, שבדאי רחוקים הם מן
40 הרצון והחפץ שבריוח, אבל לפי שאין הנסיעה יכולה
41 להיות בלעדס, לכן גם בהם ירצה.

42 אך אדם בר דעת לא יסיח דעתו לעולם מעיקר
43 המכוון מנסיעתו במשא ומתן שהוא הרווח, אבל בר דעת
44 קטן ישכח על העיקר מפני הטפלים, ולא יעמוד בעמדו,
45 רק יפול מעיקר המכוון.

46 ועל דרך זה הוא במצוות:

47 עיקר הכוונה והחפץ הוא שיהי' לו ית' דירה
48 בתחתונים, וענין ה"דעת" היינו שיתקשר האדם (בעת
49 התפלה) בקשר אמיץ וחזק בה', עד שימשך הדבר כל
50 היום בלי היסח הדעת, שיזכור תמיד עיקר המכוון שהוא
51 הרווח].

52 אך הנה ענין מעלת תלמוד תורה שכנגד כולן היינו
53 שהיא בחינת פנימית הכלים, והמצוות הם חיצוניות
54 הכלים, צדקה וגמילות חסדים חסד דרועא ימינא
55 בו';

56 ע"פ המבואר לעיל שגדרן של המצוות הוא
57 "כלים" לאור אין סוף ב"ה, יובן הטעם לכך שמצוות
58 תלמוד תורה שקולה כנגד כל המצוות.

59 והיינו לפי שתורה היא כמו "אברים פנימיים"
60 שבאדם, שהרי מצות תלמוד תורה אינה ממצוות
61 מעשיות, אלא עיקרה בפנימיות האדם, בשכלו
62 ומחשבתו. וכן הוא ענינה ברוחניות, שהתורה היא
63 "פנימיות הכלים", ולפיכך שורה בה אור נעלה יותר
64 (כמו אברים פנימיים שחיות הנפש תלויה בהם ביותר,
65 שלכן נקיבתן במשהו) - ולכן "על ידי הקריאה בקול
66 ודבור התורה, ממשיך גם כן מוחין עליונים לכל
67 המצוות";

68 משא"כ שאר המצוות, שרובן ככולן מצוות
69 מעשיות הן, הנעשות באברים החיצוניים של האדם.
70 וכלשון התיקונים "חסד דרועא ימינא" (זרוע ימין),
71 היינו שצדקה וגמ"ח נק' "דרועא", שהיא אבר חיצוני
72 [ובהם נכללו כל המצוות, כי כללות המצוות נק'
73 צדקה].

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

20 בה רק מעט מזעיר ממנה בלבד כו', וגם מ"ש לדבקה בו
21 אין זה רק [בחי' ההמשכה מה שנמשך ונדבק להיות עוסק
22 בעבודת ה' בתו"מ ותפילה עד"מ בין איש לרעהו שאנו
23 רואים] כאשר יתפעל באהבה אליו יתמשך לבו אחריו כל
24 היום [ולא יפרד ממנו] כלל, דגם שבהמשך הזמן כבר
25 נסתלק אור עצם האהבה מ"מ ילך וימשך אחריו תמיד כי
26 זהו ענף אור האהבה שמאיר תמיד בהמשכה זאת כו', וכך
27 מ"ש אחרי הוי' תלכו תמיד וכן לדבקה בו הגם שאינו אלא
28 להתמשך לבו אחרי הוי' לעשות ולעסוק תמיד בעבודתו
29 מ"מ יש בו מהארת אור עצם האהבה ע"כ נמשך אחרי הוי'
30 [תמיד] בלי הפסק כלל כו', וזהו בזמן הגלות שהוא בבחי'
31 עיבור תג"ת בבחי' נה"י בלבד וחב"ד וחג"ת כלולים בו
32 בהעלם, אמנם הנה כתי' זכרתי לך חסד נעורייך לכתך
33 אחרי במדבר בבחי' הקטנות דנה"י כו' שיש בזה יתרון
34 מעלה גם מבחי' מוחי' דגדלות כמו בבחי' חב"ד דשרפים
35 והוא מ"ש באופנים לשון קד"ש בחי' ביטול דחכ' כו' ולא
36 נז' קד"ש בשרפים, אבל האופנים נק' אופני הקדש כו' לפי
37 ששרשם בבחי' ביטול דחכ' שלמעלה מבחי' ביטול דחב"ד
38 דשרפים אעפ"י שאין עבודתם רק בבחי' נה"י בלבד כנ"ל.

להבין שרש ענין נגולים ויושר – קודם ר"ה תקע"ה

1 [ח] וביאור הדברים מובן ע"ד הנ"ל במשל שפע חסד
2 בפ"מ שנמשך ונולד מן האהבה שבלב
3 והאהבה נולדה מן השכל שיש כאן ב' העלמות א' העלם
4 והסתלקות השכל בשעה שנולדה האהבה כנ"ל והב'
5 הסתלקות והעלם האהבה בשעה שנולד העסק והעשי'
6 כנ"ל באריכות ולא נשאר בגילוי רק מעשה החסד בפ"מ
7 בלבד, ובחי' חג"ת שהוא התפעלות המדות בהעלם גדול
8 בנה"י ובמדות השכל והטעם בהעלם כו' וה"ז כמו הולד
9 שראשו בין ברכיו כו' וד"ל. וזהו הנק' בחי' עיבור שהוא
10 תג"ת חב"ד בחג"ת וחג"ת בנה"י והוא בזמן הגלות כאשר
11 עובר כו' וכתוב בטרם תחיל ילדה (והוא כמו בחי' שינה
12 וזה שכתוב עד יעבור כו' בימי עיבור), והנה זהו הנק' בחי'
13 מוחי' דקטנות שהוא היפוך בחי' מוחי' דגדלות הנ"ל
14 בשרפים דחב"ד עיקר וחג"ת ונה"י נכללי בו כו' וד"ל.
15 וזהו שבזמן הגלות נאמר משכני אחריך כו' וכת' אחרי
16 הוי' תלכו, שבנ"י בגלות הן בבחי' הקטנות מאד בבחי'
17 נה"י דהיינו שאף בניצוץ האלקי כ"א בחי' ההמשכה
18 וההילוך אחרי הוי' רק בבחי' העסק והעשי' בתמידות
19 ההשתדלות כו' שאינו רק ענף אור האהבה בעצם שאין

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

17 הארת אא"ס הנמשך להם מאו"א כו' כי השראת וגלוי
18 אא"ס הוא בחב"ד ואם לא הי' נמשך להם מוחי' אלו לא
19 היו יכולים לקבל גלוי אורו כלל, והנה אחר שממשיכים
20 גילוי המוחי' והתלבשות אא"ס בזו"נ בג"ר אז עי"ז אח"כ
21 ב"ב אמצעיות מבקשים הבקשות דהיינו שישפיע אור א"ס
22 ע"י י"ס אלו השפעות כל טוב בבי"ע, בחונן הדעת יהי'
23 השפעת החכמ' ע"י ספי' החכמ' דזו"נ כו' ובהשיבנו
24 לעורר תשובה ע"י ספי' הבינה שהיא בחי' תשובה כנודע
25 ובסלח לנו הוא המחילה והחזרת הרצון אחר שכבר שבו
26 בתשובה והיינו ע"י החסד כמאמר וימנך פשוטה לקבל
27 שבים כו' ואח"כ ברכת גואל ישראל ע"י בחי' גבורה
28 וריבה ריבנו כו' ורפואה ע"י ת"ת כי לא שייך רפואה אא"כ
29 קדם מכה בתחלה והדין והמכה נמשך מבחי' גבורה לכן
30 הרפואה מבחי' תפארת שאחר הגבורה שהיא כלולה
31 מחו"ג והיא בחי' מדה"ר לרחם על המוכה כו' וברכת
32 השנה ע"י הנצח כו' ועיין לעיל סוף אות י"א:

שרש מצות התפלה

1 טו"ב) והנה אח"כ בשמו"ע הוא בחי' יחוד זו"נ דהיינו
2 שלחיות נמשך אור וגלוי זה בבי"ע צ"ל ע"י
3 יחוד זו"נ שהן בחי' יחוד קול ודיבור שע"י נמשך גלוי
4 אא"ס לזולתו כו' כמו הדיבור שהוא גלוי לזולתו כו', אך
5 מתחלה צ"ל הבנין דזו"נ דהיינו להמשיך להם מוחי' וזהו
6 ענין ברכת אבות כמבואר בפע"ח, והענין כי המשכה זו
7 מאא"ס עיקר גילוייה הוא ע"י המוחי' חו"ב ודעת כדלעיל,
8 ולפיכך צריך להמשיך תחלה בחי' המוחין, והמשל לזה נת'
9 במ"א שהוא עד"מ כמו שאדם רוצה ללמוד איזו חכמה
10 רמה ומפוארה, וא"א לו ללמוד החכמה עד שילמוד תחלה
11 הלשון שמדברים בו החכמה, ונמצא מתחלה צריך ללמוד
12 חכמת הלשון וגם הוא חכמ' גדולה, אלא שמ"מ הוא רק
13 כלי לבד להגיע על ידו לאותה החכמ' מפוארה, וכמו עד"מ
14 א"א ללמוד חכמת התושב"כ ושבע"פ בלתי שילמוד תחלה
15 חכמ' הלשון הקודש כו', ועד"מ זה יובן שזהו ענין
16 המשכת המוחי' לזו"נ שע"י יוכלו להגיע אח"כ ולקבל

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

16 אינו זמן המלחמה הנ"ל כי אינה אתפרשת כו' והרע מובדל
17 ומרוחק כו'. אבל ר' אליעזר אומר שמ"מ תכשיטין הן לו
18 והיינו שהבירורי' דכל ששת ימי החול הנה גם בשבת הם
19 תכשיטין להתקשט בהן והוא כל בחי' הבירורי' שבירר
20 בימי החול, וכמו שהן מתעלין בתפילה דשבת כן יכול
21 לצאת בהן דאם היות שאינם צריכי' להלחם בהן מ"מ ה"ה
22 קישוטין לו שנצח בימי החול ע"י, וחכמים אומרים אינם
23 אלא לגנאי כי המברר בהכרח [צריך] להשפיל א"ע במקום
24 המתברר ולכן שלא בעת המלחמה לא יצא בהן, וראייתם
25 מלע"ל שנא' וכתתו כו' היינו מפני כי לא יצטרכו להם
26 כלל, כי לע"ל נא' ואת רוח הטומאה אעביר כו', כן בשבת
27 שאינו זמן המלחמה ג"כ אל יצא בהם, וטענתו שתכשיטין
28 הן לו אינו טענה דא"כ מדוע לא יתקשטו בהם לע"ל
29 להורות על הבירור שקודם לכן, אלא מפני שא"צ להם
30 אינם אלא לגנאי מטעם הנ"ל ולכן בשבת ג"כ כן הוא כו'.

ד"ה לא יצא האיש לא בסייף

ש"פ בשלח, תרל"ב

1 וזהו וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים להיות כי
2 ביציאתם ממצרי' ה' הרע אצלם עדיין בשלימות,
3 ולכן כי ברח העם שהוכרחו לברוח מהרע, ולכן עלו
4 חמושי' בחמשה כלי זיין הנ"ל להלחם עם הרע שיוכלו
5 לברוח ממנו ולהעבירו מכל וכל שז"ע סייף וקשת כנ"ל.
6 ומעתה יובן הטעם שאמרו שבשבת לא יצא האיש בסייף,
7 דהנה בעבודה בששת ימי החול הנה שעת צלוצת
8 היא שעת קרבא להלחם עם הרע שבנפשו, אמנם בע"ש עם
9 חשוכא נפרד הרע מן הטוב, וכמאמר וכל דינין מתעברי'
10 מינה ולית שולטנא כו' ואינה אתפרשת כו', ולכן בשבת
11 אינו שייך ענין מלחמה הנ"ל כ"א שבת הוא בחי' עליות
12 המדריגות, והתפילה דשבת היא יותר נעלה הרבה מתפילה
13 דימי החול, ולכן תומ"צ ותפילה דכל ימי החול מתעלי'
14 בתפילה דשבת, להיות כי שבת הוא זמן העלי'. ולכן אמרו
15 לא יצא האיש בכל החמשה כלי זיין הנ"ל בשבת, כי בשבת

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

13 תלוי' בדבר כ"א אהבה עצמית וכמו שני אוהבים נאמנים
14 שאין אהבתם תלוי' בשום דבר דאהבה זו אינה מוגבלת
15 מאחר שאינה תלויה בדבר שימדוד אותה וגם אינה
16 מתבטלת לעולם ומ"מ יכולה להתעלם במשך זמן
17 כשמתרחקים זמ"ז ומתעורר ע"י איזה דבר כמו דבר
18 שמחה וכה"ג. אמנם כשמתעורר האהבה אינה מוגבלת
19 לפי אופן הדבר המעורר מפני שלא הוא סיבתה באמת כי
20 האהבה היא עצמית בלי שום סיבה רק שנתעלמה
21 וכשמתעוררת ה"ה בעצמותה כמו שהיא מצד עצמה וה"ה
22 בלתי מוגבלת. ולמעלה מזה באין ערוך אהבה עצמית
23 ממש כמו אהבת אב ובן שאינה מתעלמת לעולם וא"צ
24 לשום דבר המעורר והיא בתמידות ממש.

1 והמדריגה הב' היא בחי' מקיף דחי' דעם היותה ג"כ
2 בכלל בחי' עצמות הנשמה מ"מ אינה בחי'
3 עצמות ממש להיות בבחי' התקשרות עצמיות כמו בבחי'
4 יחידה כ"א שצריכים לעורר הרצון וההתקשרות, והוא ע"י
5 ההתבוננות בבחי' עצמות אוא"ס בבחי' הפלאות ורוממותו
6 כו' כמ"ש במ"א. ומ"מ גם הרצון הזה הוא בחי' רצון
7 עצמי וטבעי, הגם שצריכים לעורר הרצון, ומ"מ
8 כשמתעורר הוא בבחי' רצון עצמי שלמעלה מטו"ד ולכן
9 הוא בבחינת בלי גבול כו', וכמ"ש במ"א שיש אהבה
10 התלוי' בדבר דהיינו שכל סיבתה הוא הדבר הגורם את
11 האהבה וממילא היא מוגבלת לפי אופן הדבר הגורם
12 וכשמתבטל הדבר מתבטל ג"כ האהבה ויש אהבה שאינה

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ב

דרגת משה באצילות ובבי"ע שוין, נשמות דזרע אדם – נשמות דאצילות, ומרגישים אלקות.
נשמות דזרע בהמה – נשמות דבי"ע, ואלקות אינו מורגש בנפשם. איזהו חכם הרואה את הנולד,
כאילו רואה בעין ממש, וזהו בחינת דעת באלקות

אִמְנֵם מֹשֶׁה מֹשֶׁה לֹא פָסִיק טַעֲמָא בְּגוּיִיהוּ, שְׁמִשָּׁה
בְּאַצִּילוֹת וּמִשָּׁה שְׁבִכְרִיָּא יִצְרָה עֲשִׂיָּה שְׁוִין,
וּמִשָּׁה קָבַל תּוֹרָה מִסִּינִי וְלַמָּדָה לְכָל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הִמְמָשִׁיךְ
שְׁפַע הַפְּנִימִיּוֹת לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן מִשָּׁה מֹשֶׁה לֹא פָסִיק
טַעֲמָא. דְּהֵנָּה כְּתִיב "וְזִרְעֹתַי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל זֶרַע אָדָם וְזֶרַע
בְּהֵמָה", שֶׁהַפָּרֶשׁ בֵּין אָדָם לְבְּהֵמָה הוּא דָּאָדָם יֵשׁ לוֹ דַּעַת
וּבְהֵמָה אֵין לָהּ דַּעַת, וְכֵן הוּא בַּעֲנֵן הַנִּשְׁמוֹת, דְּזֶרַע אָדָם
הֵן הַנִּשְׁמוֹת דְּאַצִּילוֹת שֶׁהֵן הַנִּקְרְאוֹת בְּנִים לְמָקוֹם, וְהֵינּוּ
שְׁכָמוֹ מַעֲלֵת הָאָדָם שִׁישׁ לוֹ דַּעַת וְהַשְׁגָּה וְהַרְגָּשָׁה כִּף אֱלֹ
הַנִּשְׁמוֹת יֵשׁ לָהֶן דַּעַת גְּדוֹל בְּאַלְקוֹת, וּפְרוּשׁ "דַּעַת" אֵין
רְצוֹנוֹ לִזְמַר יְדִיעָה לְבַד, אֲלֹא בְּחִינַת הַרְגָּשָׁה מִמֶּשׁ, וְזֶרַע
בְּהֵמָה הֵן הַנִּשְׁמוֹת שֶׁאֵין לָהֶן דַּעַת כָּל כִּף בְּאַלְקוֹת, וְהֵינּוּ
נִשְׁמוֹת דְּבְרִיָּא יִצְרָה עֲשִׂיָּה שֶׁהֵן כְּמַעַט כָּל הַנִּשְׁמוֹת
שֶׁבְּדוֹרוֹתֵינוּ, אֲלֹא שֶׁהַנִּשְׁמוֹת דְּאַצִּילוֹת בְּגִי עֲלִיָּה הֵנָּה
שְׁמוּעָטִים הֵמָּה וְאַפְלוֹ בְּדוֹרוֹת הָרָאוּשׁוֹנִים, וְאֵין רְצוֹנוֹ לִזְמַר
שֶׁאֵין לָהֶן שֶׁכֹּל וְהַשְׁגָּה בְּאַלְקוֹת, אֲלֹא הֵגֶם שִׁישׁ לָהֶן שֶׁכֹּל
וְהַשְׁגָּה שְׁמִשְׁיָגִים וּמִשְׁכִּילִים גְּדֹלַת הַבּוֹרָא יִתְבָּרֵךְ מִפִּי
סִפְרִים וּמִפִּי סוֹפְרִים, לְהִיּוֹת בְּבִחִינַת הַשְׁגָּה וְהַבְנָה גְּדוֹלָה
אִיף שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַחֲיָה וּמְהַנֶּה עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים
וְאִיף שֶׁלְגִדְלָתוֹ אֵין חֶקֶר, מִכָּל מָקוֹם מֵאַחַר שֶׁאֵינוּ מְרַגֵּשׁ
בְּנַפְשׁוֹ בְּבִחִינַת דַּעַת שְׁלֵם נִקְרָא בְּשֵׁם זֶרַע בְּהֵמָה, שֶׁהִרִי
הַבְּהֵמָה יֵשׁ לָהּ גַּם כֵּן כַּחוֹת רִוּחָנִיִּים דְּרִאָּה וּשְׁמִיעָה וְהִיא
רוֹאֶה וְשׁוֹמַעַת וּבְכָל זֹאת אֵינָה מְבִינָה אֶת הַדְּבָר שֶׁהִיא
רוֹאֶה וְשׁוֹמַעַת, וְהֵינּוּ מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהּ דַּעַת כָּל כִּף, וְכֵן
נִשְׁמוֹת אֱלֹו אֵין לָהֶם בְּחִינַת הַדַּעַת בְּאַלְקוֹת, שֶׁהַדַּעַת הִיא
בְּחִינַת הַרְגָּשָׁה כְּשֶׁהַשְׁכָּלָה נִקְשָׁרַת וְנִקְבַּעַת בְּנַפְשׁוֹ כְּאֱלֹו
מְרַגֵּשׁ, כִּי דַּעַת הוּא הַתְקַשְׁרוֹת וְהַתְחַבְּרוֹת כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
"וּמִבְּשָׂרִי אֲחֻזָּה אֲלֻקָּה", אֲחֻזָּה מִמֶּשׁ כְּאֱלֹו רוֹאֶה, וְאַף עַל

פִּי שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְרֹאוֹת בְּחִינַת אֲלֻקוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ בַּעֲיֵן הַגִּשְׁמִי,
מִכָּל מָקוֹם הוּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁהָאָדָם יוֹדֵעַ וּמְרַגֵּשׁ אֶת נַפְשׁוֹ
אֶשְׁר בְּקִרְבּוֹ וּמַחֲיָה אוֹתוֹ, הֵגֶם שֶׁהַנֶּפֶשׁ גַּם כֵּן אֵי אֶפְשָׁר
לְרֹאוֹת מַהוֹת הַנֶּפֶשׁ אִיף וְמָה, מִכָּל מָקוֹם הוּא מְרַגֵּשׁ אֶת
נַפְשׁוֹ עַל יְדֵי שְׂרֻזָּה הַחַיּוּת שֶׁל הַגּוּף שֶׁהוּא מִהַנֶּפֶשׁ, וְלָכֵן
בְּצִאת הַנֶּפֶשׁ מִן הַגּוּף נִשְׁאַר הַגּוּף כְּאֶכָּן דּוֹמֵם, וְגַם בְּעוֹדֵנוּ
חַי אֵינוּ דּוֹמָה חַיּוּת נַפְשׁוֹ בְּכָל עֵת, וְכִמוֹ כְּאֶשְׁר הָאָדָם יֵשֵׁן
שֶׁאֵז מִסְתַּלֵּק הַנֶּפֶשׁ מִן הַגּוּף וְלֹא נִשְׁאַר רַק קִיסְטָא
דְּחַיּוּתָאט, הֵנָּה אֲזַ כָּל הַכַּחוֹת הַחֲשׁוּבִים אֵינֶם בְּהַתְגַּלּוּת
כְּמוֹ בְּזִמְנֵן שֶׁהָאָדָם עֹר, וְכִמוֹ עַל דֶּרֶךְ מִשְׁל כַּח הַשֶּׁכֶל
וְהָרִאָּה וְהַשְׁמִיעָה, וּמִהָּאֵי טַעֲמָא הֵנָּה בְּחִלוֹם מִתְחַבְּרִים
שְׁנֵי דְּבָרִים הַרְחוּקִים זֶה מִזֶּה בְּעָרְף, וּבִשְׁעַת הַשְׁנָה נִדְמָה
לוֹ שֶׁזֶה נִכּוֹן וּמִתְיָשֵׁב, וְהֵינּוּ מִפְּנֵי שֶׁאֵינוּ מְאִיר אוֹר
הַשֶּׁכֶל שִׁיכּוֹל לְהַבְחִין שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְשַׁנֵּי דְּבָרִים הָאֵלֶּה
לְהִיּוֹת יַחְדוֹ, וְכִשְׁמַקִּיץ מִשְׁנָתוֹ אֲזַ מִתְפַּלֵּא בְּעַצְמוֹ עַל
עֲנִינֵים הַתְּפִכִּים שִׁיכּוֹל לְהַתְחַבֵּר בְּחִלוֹם, וְהֵינּוּ מִפְּנֵי
שֶׁכְּשֶׁנִּעוֹר מִשְׁנָתוֹ אֲזַ תְּשׁוּב אֱלֹו גְלוּי אוֹר חַיּוּת הַנֶּפֶשׁ
בְּפִרְטֵי הַכַּחוֹת, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה מִמֶּשׁ הוּא בְּחִינַת הַדַּעַת
בְּאַלְקוֹת שִׁישׁ לְנִשְׁמוֹת דְּאַצִּילוֹת דְּכְתִיב "וּמִבְּשָׂרִי אֲחֻזָּה
אֲלֻקָּה", וְהֵגֶם דְּלִית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בִּיָּה כְּלָלִי, הֵינּוּ
שְׁמִהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ אֵינוּ מִשְׁגִּי, אֲבָל מְצִיאוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ נּוֹדֵעַ
וְנִרְגָּשׁ, וְהֵינּוּ מַה שֶׁאֵינוּ רוֹאִים שֶׁהַעוֹלָמוֹת הֵם כְּמוֹ גּוּף גְּדוֹל
וְהֵם חַיִּים וְקִיָּמִים, וְהִרִי חַיּוּת זֶה הוּא מְאֹר אֵין סוֹף בְּרוּךְ
הוּא הַשׁוֹפֵעַ לָהֶם בְּכָל עֵת וּבְכָל רֶגַע, וְהַשְׁכָּלָה זֶה מִשְׁגָּת
לְכָל, אִף כִּשְׁהִיא מִתְקַשְׁרַת בְּנַפְשׁוֹ שִׁיחִיָּה נִקְשָׁר וְנִרְגָּשׁ
מִמֶּנָּה מִמֶּשׁ כְּאֱלֹו רוֹאֶה וְהוּא הַנִּקְרָא בְּחִינַת דַּעַת, וְעַל זֶה
אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ו'ל' "אֵיזְהוּ חֶכֶם הָרוֹאֶה אֶת הַנּוֹלָד", כְּאֱלֹו
רוֹאֶה בַּעֲיֵן מִמֶּשׁ הַלָּדֵת וְהַתְהַוּוֹת הִישׁ מֵאֵין.

יוס א' ד' שבט, תש"ב

29 בעצמם ממורנו הבעל שם טוב וממורנו הרב המגיד
30 ממזריטש, חיפש ומצא זקנים אחדים שסיפרו הרבה
31 ענינים שזכרו מהזמן שהוד כ"ק רבנו הזקן הגיע אל
32 חותנו בויטבסק להיות סמוך על שולחנו. מזקנים אלה
33 שמע שרבנו הזקן קיבל אז תורה מכ"ק דודו הנסתר
34 הגאון הצדיק הר"ר יוסף יצחק שהוא וגיסו הצדיק
35 הנסתר הר"ר ברוך שמעו ממורנו הבעל שם טוב בתחילת
36 התגלותו.
37 עיקר החסידות הוא תיקון המדות ולייקר יהודי
38 פשוט. עבודות אלו הן שליבות העליה בדרך החיים, כדי
39 לעלות בשליבות זקוקים לסיוע של קשיש ואז הוא הילוך
40 מסודר.

* * *

41 והנה עוד רעה חולי ישנה אצל צעירי אנ"ש
42 שמסדרים עניני עבודתם ולימודם בעצמם. וכמובן
43 שרובם טועים בדרכי העבודה. וכאשר בהזדמנות טובה
44 מפקחים עיניהם על איזה מהנהגותיהם שצריכים לתקן
45 - נופלת רוחם בקרבם ומקבלים עליהם כמה ענינים של
46 סיגופים ועינוי הגוף.
47 שכן, באמת הם רוצים להיות טוב, להיות כפי שצריך
48 על פי הנהגת החסידים, אלא שטעו בזה וכשנודע להם
49 טעותם הם מצטערים מאד, הדבר משפיע עליהם,
50 וכאמור שהנפש הבהמית אורבת לשבות את האדם
51 ולבלבל את דעתו, ועל ידי כך אין היא מרשה את תיקונו.
52 אשר לכן צריכים להתחזק בכל מיני חיזוק שלא ליפול
53 חלילה במצודת הנפש הבהמית, ומי שנותן לבו ודעתו על
54 זה, מרחמים עליו מן השמים וממציאים לו כל הענינים
55 הדרושים להתפתחות דרכי עבודתו לעלות בשליבות
56 סולם עבודת הקודש בהצלחה אמיתית.

כ"ד טבת, ה'תש"ט

1 בשני נוסחים, בשני זמנים נפרדים זכיתי לשמוע
2 בשנות נעורי מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק איך שהסביר
3 את שני הסגנונות הידועים של אמרי הקודש ששמעו
4 הזקנים שזכו להיות אצל הוד כ"ק המגיד ממזריטש
5 ומורנו הבעל שם טוב.
6 מורנו הבעל שם טוב אמר:
7 - הטבילה במקוה והישיבה בסוכה יש שייכות
8 ביניהן, גם בהכשרת המקבל וגם בהמשכת האור.
9 המגיד ממזריטש - אמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק -
10 אומר:
11 - מקוה מטהרת וסוכה מעלה.
12 שתי תורות אלו שהוד כ"ק רבנו הזקן הביא אתו
13 בבואו בפעם הראשונה ממזריטש, שמעו הזקנים מרבנו
14 הזקן וזה החזיק אותם בכל הדרוש להם עד יומם
15 האחרון, מהם קיבלו רבות בני הרבי בקטנותם וכן
16 החסידים הראשונים.
17 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הסביר בארוכה באותה
18 התוועדות, ענינים אלה, שאז לא יכולתי להבינם, וגם
19 החסיד ר' חנוך הענדל לא היה בכוחו להסביר לי אותם.
20 רק כעבור שנים זכיתי לשמוע ביאורים מפורטים
21 באריכות ההסבר.
22 זהו הרכוש הגדול שהמחונך החב"ד-חסידי סופג
23 בתוכו בתקופת החינוך אצל המלמדים החב"דיים-
24 חסידיים ואצל האבא והאמא החסידיים בבית העתיק,
25 רווי האושר והמוסר הנעלה שבעיירה הקטנה.

* * *

26 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק "צמח צדק" זצוקללה"ה
27 נבג"מ זי"ע שעוד בנערותו יגע הרבה לאסוף את התורות
28 של מורנו הבעל שם טוב שזקנים מסויימים שמעו

ר"פ נח דהמבול כדוגמת המקוה מ"ם סאה, ובד"ה כי פדה ה' את יעקב (נדפס בלקו"ת לג' פרשיות פ' נח) ובהמשך וככה - תרל"ז פצ"ה ואילך - ביאור הצד השווה דסוכה ותיבת נח וההפרש שביניהם. ואכ"מ.

(7) שייכות מקוה וסוכה י"ל דמקוה הוא בחינת בינה (פע"ח שער השבת פ"ג, סידור בכוונת המקוה. לקו"ת פ' ואתחנן תוס' ביאור ע"פ וידעת פ"ב. ועוד). ושייך למקיפים (לקו"ת פ' תבוא סד"ה תחת אשר). וסוכה היא מקיפים דבינה (זח"ג רנה, ב. בכתבי האריז"ל. ודא"ח בדרושי סוכות). - ולהעיר בתו"א

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ע"ו - העילוי המסתורי

1 כאשר מלאו לרבי ברוך מוויאזנא ששים שנה - בשנת תע"ח - החליט להעביר את עסקיו ולהתמסר
2 אך ורק לתורה ועבודה. ולכן, הזמין אליו את שני בניו, ר' יוסף ור' אברהם מלמברג, ויחד איתם ועם
3 רעייתו ערכו סיכום מדויק של כל רכושו.

- 1 לרעייתו, - אשר הייתה כפי שידוע לנו בְּתוֹ של נסתר מסמילא (ראה פרק ע"ב) - התייחס ר' ברוך
- 2 כאל מי שהביאה לו את ההצלחה בחיים. ולכן, התייעץ איתה תמיד בענייני מסחר ולא עשה מאומה
- 3 ללא ידיעתה וללא הסכמתה. הוא גם ראה בה שותפה מלאה ברכושו.
- 4 לאחר שהוערך השווי המדויק של כל רכושו, במזומן ובנכסים, הרי לכל לראש הפריש ר' ברוך,
- 5 חמישית מהסך הנ"ל לצדקה. את השאר - ארבעה חלקים - חילק שוב לחמישה חלקים שווים, והם
- 6 ניתנו, חלק כחלק, לכל אחד משני בניו, לרעייתו, לו עצמו, והחלק החמישי שוב לצדקה.
- 7 זאת אומרת, שחלק גדול מרכושו הניח ר' ברוך עבור צדקה, וכאשר הפך רכוש זה למזומנים, מסר
- 8 מחצית מהנ"ל למנהיג הנסתרים ר' אדם בעל-שם - אשר התפרסם כבר בתפוצות ישראל - ואת המחצית
- 9 השנייה חילק בעצמו למוסדות שונים ולמטרות שונות.
- 10 את האחוזות והעסקים מסר לניהולם של שני הבנים, וההכנסה השנתית - לאחר שהופרש ממנה
- 11 עשירית לצדקה - חולקה לארבעה חלקים עבור הבעלים.
- 12 באותו זמן החל להיראות באחוזתו של ר' ברוך - היכן ששכנה הישיבה ושאכלסה משפחות
- 13 יהודיות רבות - אברך כבן שלושים, אשר איש לא ידע את זהותו ואת מקום מוצאו. הוא התרחק
- 14 מחברת האנשים ולא גילה לאיש את שמו. עם זאת נהג להיכנס תכופות לישיבה, להקשיב לשיעורי
- 15 ראשי הישיבה, ולהתפלפל עם הבחורים בעת חזרתם על השיעורים, כנראה, עקב רצונו לעזור להם.
- 16 מיד אפשר היה להכיר כי אברך זה הינו למדן גדול.
- 17 גם ר' ברוך וגם ר' מנשה ישראל - מנהל הישיבה, החלו להתעניין באברך זה. הם ניסו לדלות
- 18 ממנו מאין מוצאו, אך העלו חרס בידם, בנוגע לחייו האישיים היה פיו חתום.
- 19 ר' ברוך בהיותו כבר משוכנע, שאברך זה הינו גדול בתורה, לכן היה ברצונו שיאמר שיעור
- 20 בישיבה.
- 21 "אך אמור נא לי מאין הינכם?" ביקש ר' ברוך מהאברך.
- 22 "אם ברצונך שאתעכב כאן ואומר שיעור" - ענה האברך לר' ברוך - "חייב הינך להבטיח לי, שלא
- 23 תשאל יותר וגם לא תנסה למצוא מי אני ומאין אני מגיע. הדבר היחידי שיכול הנני לומר לך, הוא,
- 24 ששמי בישראל הוא אהרן יעקב ב"ר יוסף" סיים את דבריו.
- 25 הלך ר' ברוך והתייעץ בעניין זה עם ר' מנשה ישראל.
- 26 "יכול להיות שאברך זה נשלח לכאן על-ידי המתנגדים" הביע ר' מנשה ישראל את חששו "כדי
- 27 לברר פרטים מדויקים על הישיבה שלנו וקשרינו עם המקובלים והנסתרים".
- 28 אמנם, בישיבתו של ר' ברוך, לא היו שיעורים קבועים בתורת הקבלה - למרות, שמזמן לזמן סופרו
- 29 לתלמידים סיפורים על הנסתרים והמקובלים, ויחסם של ראשי הישיבה למקובלים ולנסתרים הייתה
- 30 ידידותית, אשר זה עצמו היה בניגוד למקובל אצל המתנגדים - אך לא נעשו שום פעולות שישפיעו
- 31 על התלמידים לטובת הנסתרים והמקובלים.
- 32 ברם, היה ברור כי בישיבתו של ר' ברוך, מכינים את התלמידים לדרך חדשה בעבודת הבורא -
- 33 דרך כזו הנוטה לדרכם של הנסתרים והמקובלים.
- 34 מבלי הבט על כך שר' מנשה ישראל היה מתבטא לעתים קרובות נגד האברך המסתורי, הרי ר'

- 1 ברוך העריך מאוד את למדנותו, עד אשר החליט - למרות הנ"ל - למנותו כראש הישיבה. שיקולו של
- 2 ר' ברוך היה, שלמרות שאין ידועה מהותו של אברך זה, אסור לו להניחו לנפשו. יכול גם להיות מאוד
- 3 שכוונתו של ר' ברוך הייתה שעל ידי שיקרב את האברך העילוי, הוא יצליח להעבירו לצידו, אפילו
- 4 אם הוא שלוחם של המתנגדים.
- 5 באופן כללי סבר ר' ברוך שבמשך הזמן הוא יצליח לדלות מהאברך מאין הוא ומה טיבו.
- 6 והאברך הנ"ל מונה לומר שיעור בפני קבוצה נבחרת של תלמידים מצוינים, היות ועל למדנותו
- 7 לא היה יכול להיות יותר ספק. הוא היה ראוי לכך.
- 8 שלוש פעמים בשבוע היה האברך אומר שיעור, אשר הצטיין בהגיון ובעמקות. התלמידים ואפילו
- 9 ר' ברוך עצמו - אשר בטבעם לא אהבו להתפלפל - התפעלו מאוד משיעוריו.
- 10 אך ר' ברוך היה מאוד מתוסכל מכך שכבר חלפו שלושה חדשים ולא היה לו עדיין שום מושג
- 11 מיהו ומהו ראש הישיבה הצעיר.
- 12 ר' מנשה ישראל ובניו, לא משה עינם מראש הישיבה. הם רצו לדעת באופן מוחלט האם אין
- 13 באמת כל יסוד לחשד, שראש הישיבה נשלח לכאן כשליח המתנגדים. הם היו מאזינים לכל מלה
- 14 היוצאת מפיו הן בלימוד והן בשיחותיו.
- 15 אך הם לא מצאו בו מתום.
- 16 עבור ר' ברוך הייתה זו נחמה פורתא. הוכח שהוא היה צודק בזה שעייב את העילוי הצעיר
- 17 בישיבה. ולא היה כל יסוד להתייחס אליו כחשוד.
- 18 מאידך, נגע מאוד לר' ברוך בנפשו, לדעת מי הוא ראש הישיבה, ואיך זה קרה שהוא - ר' ברוך
- 19 - אשר היה בקשר עם הנסתרים שבאותה תקופה, ישהה במחיצתו "נסתר" כזה שאין לו ממנו שום
- 20 מושג.
- 21 כמו-כן הציקה לר' ברוך העובדה שאין כל מושג מה מהותו של האברך. הוא ידע אמנם שהינו
- 22 למדן מופלג, אך לא הייתה לו כל ידיעה מהי דרכו בעבודת הבורא ואחרי איזו שיטה ביהדות הוא
- 23 נוהג.
- 24 ואז, עלה במוחו של ר' ברוך רעיון. הוא העלה דרישה שראש הישיבה הצעיר יקבע לעצמו זמן
- 25 בו ילמדו שניהם רמב"ם.
- 26 ר' ברוך שיער, אשר לאחרי שיהיה קירוב הדעת בינו לאברך, הם ילמדו יחד, הוא יוכל לדלות
- 27 ממנו פרטים עליו ועל דרכו.
- 28 שלושה שבועות חלפו מאז שהם החלו ללמוד רמב"ם ביחד. ר' ברוך מצידו, קירב מאוד את ראש
- 29 הישיבה הצעיר. אך כל מה שהוא הצליח לגלות ממנו, שהוא - האברך - בקי בספרי חקירה ומוסר,
- 30 והכול נמצא אצלו בסדר מסודר.
- 31 הוא היה בקי היטב בשיטות הרמב"ן והבחיי, בשיטות הרמב"ם והרלב"ג. ר' ברוך הצליח לגלות
- 32 ממנו את המידע, שיש לו - לאברך - הרבה מה לומר בקשר לשיטות של הגדולים המוזכרים לעיל.
- 33 בעוד שהרמב"ן והבחיי היו מקובלים, הרי הרמב"ם לא התמסר כלל לקבלה. אך ראש הישיבה הצעיר
- 34 יכול היה להוכיח שגם עניין הקבלה לא היה זר לרמב"ם.

- 1 דברים אלו הכניסו את ר' ברוך ל"דילמה" גדולה. הוא לא יכול לומר בוודאות עם איזו שיטה
- 2 מזדהה ראש הישיבה הצעיר ולאיוז מהן הוא נוטה יותר. דבר אחד כן התגלה לו, שלא רק שאין האברך
- 3 זר לעניין הקבלה, אלא, שהוא גם נוטה ללימודה.
- 4 דבר זה שימח את ר' ברוך. שכן, לפיה, לא היה יכול האברך הזה להיות שליחם של אלה שהם
- 5 מנגדים לקבלה. אך לא היה עדיין ברור אם האברך עצמו חדור בלימוד תורת הקבלה, ובמיוחד כפי
- 6 שנקבעה על ידי הנסתרים והמקובלים שבאותו זמן - ההולכים בדרכו של רבי אדם בעל-שם.
- 7 חלף זמן ארוך, ועדיין לא יכול היה ר' ברוך להכיר ביסודיות את האברך. האברך הפליא אמנם
- 8 מאוד את ר' ברוך בדיעותיו הרבות. אך ר' ברוך לא ידע עדיין מה הוא - האברך - עצמו סובר.
- 9 לכן החליט ר' ברוך להציג בפניו - אחת ולתמיד - את השאלה: "מה דעתו על הקבלה"?
- 10 על שאלה זו ענה האברך תשובה ברורה:
- 11 לא רק שהינו אוהד את הקבלה, אלא, הוא גם יודע קבלה. הוא יכול היה לדבר בהרחבה ובאופן
- 12 מעמיק על ספרי קבלה כאלה, כמו: "עבודת הקודש", דרך אמונה", "תולעת יעקב" ו"פרדס רמונים"
- 13 מאת ר' משה קורדובירו. הוא גם ידע במדויק אודות כתבי האר"י הקדוש. ותוך כדי כך הסביר את
- 14 ההבדל בין ספרי הקבלה שהוזכרו לעיל וכתבי האר"י הקדוש. אשר הספרים המוזכרים לעיל מסבירים
- 15 במידה מסוימת את העניינים שיכולים להבינם. אך שונים הם כתבי האר"י הקדוש, שבהם נמסרים
- 16 עניינים גבוהים ועמוקים, ללא כל הסברים.
- 17 ולכן - המשיך האברך - קל יותר להגיע לידי טעות בכתבי האר"י מאשר בשאר הספרים.
- 18 הוא - האברך - אף ציין, שאין אפשרות לדבר אודות כתבים אלו באופן ברור ומדויק, היות והם
- 19 נעתקו ממקורות שונים. הוא ביטא את הרעיון, שאת הקבלה צריכים ללמוד בזהירות ובעזרת ביאור
- 20 מתאים. היות והטעות הקטנה ביותר בהבנת רעיון מסוים, יכולה לגרום נזק רב.
- 21 ראש הישיבה הצעיר הביא אגב סימוכין על כך מסיפור הגמרא אודות דברי רבי מאיר במסכת
- 22 סוטה (דף כ' עמוד א): "כשבאתי אצל רבי ישמעאל אמר לי בני מה מלאכתך אמרתי לו לבלר [סופר
- 23 - פירוש רש"י] אני אמר לי בני הוי זהיר שמלאכתך מלאכת שמים היא שמא תחסיר אות אחת או
- 24 תתיר אות אחת נמצאת אתה מחריב את כל העולם כולו".
- 25 בציטוט מאמר זה רצה ראש הישיבה להביא לידי ביטוי את הרעיון, שבנוגע לכתבי האר"י הקדוש
- 26 יכולים לעשות שם טעויות חמורות אם לא לומדים חכמה זו עם ידע מתאים ובגישה מתאימה.
- 27 ולכן - סיים ראש הישיבה את דבריו - חושש הנהו ללמוד את תורת האר"י, כי שיטתו בקבלה לא
- 28 כתובה במדויק, ויש אפשרות שהיא נעתקה עם טעויות.

אגרות קודש

- 1 שלחי שבט תרפ"ד
 - 2 מו"ה שמעון שי' שו"ב
 - 3 במענה על מכתבו, כפי האמור במכתבו אשר סודר דבר
 - 4 קביעות עיתים לתורה ברבים, ות"ל כי דבריו התקבלו ונעשה
 - 5 אגודת לומדים ת"ל יהי השי"ת בעזרם, והתו' נק' שלום,
 - 6 ועשה התעוררות טובה בדבר החזקת הרב שי' כל אלו הדברי'
 - 7 הם טובים במאד, ובגלל זאת יברכהו השי"ת ויחזק בריאותו
 - 8 ויתן לו פרנסה טובה בריוח ובנקל אשר יוכל לקבוע עתים
 - 9 לתורה ברבים דוקא, וכמבואר במכ' הוד כ"ק אאמו"ר
 - 10 הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע דאינו דומה כלל הלומד
- המשך בעמוד קנא

יִי וַיְהִי בְשִׁלַּח פְּרַעְהָ אֶת־הָעָם וְלֹא־נָחַם
 אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי |
 אָמַר אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּחֵם הָעָם בְּרֹאֲתָם מַלְחָמָה
 וַיָּשֻׁבוּ מִצְרֵימָה כִּי־יִיֶּסֶב אֱלֹהִים | אֶת־הָעָם
 דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כִּי־יִיֶּקַח מֹשֶׁה אֶת־
 עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשֶּׁבִיעַ אֶת־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם
 וְהַעֲלִיתֶם אֶת־עֲצָמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם כִּי־
 כִּי־יִסְעוּ מִסִּפְתָּ וַיַּחֲנוּ בְּאֶתְם בִּקְצֵה
 הַמִּדְבָּר כִּי־כֹא וַיְהִי הַלֵּךְ לַפְּנִיָּהם יוֹמָם

יִי וַהֲוָה כִּד שְׁלַח פְּרַעְה ית עֲמָא
 וְלֹא דִבְרִינוּן יִי אֶרֶח אֶרְעָא
 פְּלִשְׁתָּאִי אָרִי קָרִיבָא הוּא אָרִי
 אָמַר יִי דִילְמָא יִזְעוּן עֲמָא
 בְּמַחֲזִיחֻן קָרִבָא וַיִּתְּבוּן
 לְמִצְרַיִם: יִי וַאֲסַחֵר יִי ית עֲמָא
 אֶרֶח מִדְבָּרָא יִמָּא דְסוּף וּמִזְרִין
 סָלִיקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְעָא
 דְּמִצְרַיִם: יִי וַאֲסִיק מֹשֶׁה ית
 גְּרָמִי יוֹסֵף עִמָּה אָרִי אוּמָא
 אוּמִי ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר
 מִדְבַּר דְּכִיר יִי יתְכוֹן וְתִסקוֹן ית
 גְּרָמִי מִבָּא עִמְכוֹן: כ וַיִּנְטְלוּ
 מִסְכּוֹת וַיִּשְׂרוּ בְּאֶתְם בְּסִטֵּר
 מִדְבָּרָא: כֹּא וַיִּי מִדְבַּר קְדָמִיָּהוּן
 בִּימָמָא בְּעִמּוּדָא דְעִנְנָא

רש"י

כִּשְׁהוּא פִּרְשׁ לְמִדְבָּר, צָרִיךְ לִזְמַן כָּל הַצֵּדָה. וְכַתוּב
 זֶה לֹא נִכְתָּב כִּי אִם לְסַבֵּר אֶת הָאֵזֶן, שֶׁלֹּא תִתְּמָה:
 בְּמַלְחָמָת עֲמָלֶק וּבְמַלְחָמָת סִיחֹן וְעוֹג וּמִדְיָן,
 מִהֵיכָן הָיוּ לָהֶם כָּלֵי זִין, שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּחֶרֶב?
 בְּרִשׁ"י יִשָּׁן. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (יהושע א) "וְאַתֶּם
 תַּעֲבֹרוּ חֲמוּשִׁים", וְכֵן תִּרְגְּמוּ אוֹנְקֵלוֹס: מִזְרִין,
 כְּמוֹ: (בראשית יד) "וַיִּרָק אֶת חֲנִיכָיו", וְזִרְיוֹ. דְּבָר
 אַחֵר: חֲמוּשִׁים, אֶחָד מִחֲמִשָּׁה יָצְאוּ וְאַרְבָּעָה
 חֲלָקִים מֵתוֹ בְּשִׁלְשֵׁת יָמֵי אֶפְלָה: (יט) הַשְּׁבַע
 הַשְּׁבִיעִי. הַשְּׁבִיעִם שִׁישְׁבִיעוּ לְבִנְיָהֶם (מכילתא).
 וְלָמָּה לֹא הַשְּׁבִיעַ לְבָנָיו שִׁישְׁאוּהוּ לְאֶרֶץ כְּנָעַן מִיָּד,
 כְּמוֹ שֶׁהַשְּׁבִיעַ יַעֲקֹב? אָמַר יוֹסֵף: אֲנִי שְׁלִיט הָיִיתִי
 בְּמִצְרַיִם וְהָיָה סֶפֶק בְּיָדִי לַעֲשׂוֹת, אָבָל בְּנֵי, לֹא
 יִנְיָחוּם מִצְרַיִם לַעֲשׂוֹת. לָכֵן הַשְּׁבִיעִם לְכַשִּׁיגָאֵלוּ
 וַיִּצְאוּ מִשָּׁם, שִׁישְׁאוּהוּ (סוטה יג): וְהַעֲלִיתֶם אֶת
 עֲצָמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם. לְאַחֲיוֹ הַשְּׁבִיעַ כֵּן. לְמַדְּנוּ שֶׁאִף
 עֲצָמוֹת כָּל הַשְּׁכֵטִים הָעָלוּ עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר:
 "אִתְּכֶם": (כ) וַיִּסְעוּ מִסִּפְתָּ. בְּיוֹם הַשְּׁנִי, שֶׁהָרִי
 בְּרֹאשׁוֹן בָּאוּ מִרְעַמְסָה לְסִכּוֹת: (כא) לְנַחֲתָם
 הַדֶּרֶךְ. נָקִיד פִּתַּח, שֶׁהוּא כְּמוֹ לְהַנְחוֹתָם, כְּמוֹ

(יז) וַיְהִי בְשִׁלַּח פְּרַעְה וְגו', וְלֹא נָחַם. וְלֹא נִהְיָם,
 כְּמוֹ: (שמות לב) "לֵךְ נִחָה אֶת הָעָם", (משלי ו)
 "בְּהִתְהַלֵּךְ תִּנְחָה אוֹתָךְ": כִּי קָרוֹב הוּא. וְנוֹחַ
 לָשׁוּב בְּאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ לְמִצְרַיִם, וּמִדְרָשִׁי אֵגֵדָה יֵשׁ
 הֶרְבֵּה: בְּרֹאֲתָם מַלְחָמָה. כְּגוֹן מַלְחָמָת (במדבר יד)
 "וַיִּרֶד הָעָמְלָקִי וְהַכְּנַעֲנִי וְגו'", (מכילתא) אִם הָלָכוּ
 דֶּרֶךְ יִשָּׁר הָיוּ חוֹזְרִים. וְכֵּה, אִם בְּשִׁהֲקִיפָם דֶּרֶךְ
 מַעֲקָם אָמְרוּ: "נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוֵבָה מִצְרֵימָה", אִם
 הוֹלִיכֶם בְּפִשׁוּטָה עַל אַחַת בָּמָה וּבָמָה. (לפי סֵדֶר
 הַכְּתוּב נִרְאָה הִרְשִׁימוֹת מִהֶפְכִּים וְעֵינֵי בְּרָבִי אֵלֶיהוּ
 מִזְרָחִי, וּבְגוֹר אֶרֶץ וּבְרָבִי מִרְדִּיכִי יָפָה יָשׁוּב נִכּוֹן
 עַל זֶה): פֶּן יִנָּחֵם. יַחֲשֹׁבוּ מִחֲשָׁבָה עַל שִׁינְאָו וַיִּתְּנוּ
 לֵב לָשׁוּב: (יח) וַיִּסְבּ. הִסִּיכֶם מִן הַדֶּרֶךְ הַפִּשׁוּטָה
 לְדֶרֶךְ הָעֻקְמוּמָה: יָם סוּף. כְּמוֹ לִים סוּף. וְסוּף הוּא
 לְשׁוֹן אֵגֶם שֶׁגִּדְלִים בּוֹ קִנִּים, כְּמוֹ: "וַתִּשָּׂם בְּסוּף",
 "קָנָה וְסוּף קָמְלוּ": וַחֲמִשִּׁים. אֵין חֲמוּשִׁים אֵלָּא
 מִזִּנִּים (לפי שֶׁהִסְבֵּתָן בְּמִדְבָּר, גֵּרָם לָהֶם שְׁעָלוּ
 חֲמוּשִׁים, שֶׁאֵלוּ הָיָה דֶּרֶךְ יָשׁוּב לֹא הָיוּ מִחֲמִשִּׁים
 לָהֶם כָּל מָה שֶׁצָּרִיכִים, אֵלָּא כְּאֵדָם שֶׁעוֹבֵר מִמָּקוֹם
 לְמָקוֹם וּבִדְעָתוֹ לְקִנּוֹת שָׁם מָה שִׁינְטָרָךְ, אָבָל

לְדַבְּרוּתָהוֹן בְּאוֹרְחָא וְלִילִיָּא
בְּעִמּוּדָא דְאַשְׁתָּא לְאַנְהֵרָא לְהוֹן
לְמִיזֵל בִּימָמָא וּבְלִילִיָּא: כב לא
עָדִי עִמּוּדָא דַּעֲנָנָא בִּימָמָא וְאִף
לֹא עִמּוּדָא דְאַשְׁתָּא בְּלִילִיָּא קָדָם
עָמָא: א וּמִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמִימָר: ב מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּתְּבוּן וַיִּשְׁרוּן קָדָם פּוֹם חִירְתָּא
בֵּין מַגְדֹּל וּבֵין יָמָא קָדָם בְּעִיל
צָפוֹן לְקַבְּלָהּ תִּשְׁרוּן עַל יָמָא:
ג וַיִּמָּר פְּרַעַה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִעֲרַבְלִין אֲנוּן בְּאַרְעָא אֶחָד
עֲלִיהוֹן מִדְּבָרָא: ד וְאַתְקֵף זֵת
לְבָא דְפְרַעַה וַיִּרְדֹּף בְּתַרְיָהוֹן
וְאַתְיָקֵר בְּפְרַעַה וּבְכָל מִשְׁרִיתָהּ
וַיִּדְעוּן מִצְרָאִי אֲרִי אָנָּא יְיָ וַעֲבָדוּ

בְּעִמּוּד עֵנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וְלִילָה בְּעִמּוּד אֲשֶׁר
לְהָאִיר לָהֶם לָלֶכֶת יוֹמָם וְלִילָה: כג לא-
יִמִּישׁ עִמּוּד הָעֵנָן יוֹמָם וְעִמּוּד הָאֵשׁ לִילָה
לְפָנֵי הָעָם: פ (לוי) יד א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-
מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ד דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּשׁוּבוּ
וַיַּחֲנוּ לְפָנֵי פִי הַחִירֹת בֵּין מַגְדֹּל וּבֵין הַיָּם
לְפָנֵי בַּעַל צָפֹן נִכְחוּ תַּחְנוּ עַל-הַיָּם: כד
ג וְאָמַר פְּרַעַה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאַרְץ
סָגֵר עָלֵיהֶם הַמִּדְבָּר: כה ו: ד וְחֻזְקָתִי אֶת-לִבִּי-
פְּרַעַה וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם וְאַפְכַּדָּה בְּפְרַעַה וּבְכָל-
חִילוֹ וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ-כֵן: כו

רש"י

פרש איוב: (איוב יב) "משגיא לגוים ויאבדם":
(ג) ואמר פרעה. כשישמע שהם שבים
לאחוריהם: לבני ישראל. על בני ישראל. וכן:
ה' ילחם לכם, עליכם, (בראשית כ) אמרי לי אחי
הוא, אמרי עלי: נבכים הם. כלואים ומשקעים,
ובלע"ז: שירי"ר, כמו: (תהלים פד) "בצעמק הפכא",
(איוב כא) "מבכי נהרות", (שם לח) "נבכי ים".
נבכים הם, כלואים הם במדבר שאינן יודעין לצאת
ממנו ולהיכן ללכו: (ד) ואפכדה בפרעה.
כשהקדוש ברוך הוא מתנַקם ברשעים, שמו
מתגדל ומתפכד, וכן הוא אומר: (יחזקאל לח)
"ונשפטי אתו וגו'", ואחר כך: "והתגדלתי
והתקדשתי ונודעתי וגו'". ואומר: (תהלים עו)
"שמה שבר רשפי קשת", ואחר כך: "נודע ביהודה
אלהים". ואומר: (שם ט) "נודע ה' משפט עשה":
בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל בעברה, וממנו
התחילה הפרענות (מכילתא): ויעשו-כן. להגיד
שבחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו: היאך
נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לברח, אלא אמרו

(דברים א) "לראותכם בדרך אשר תלכו בה" שהוא
כמו להראותכם. אף כאן להנחותם על ידי שליח,
ומי הוא השליח? עמוד הענן, והקדוש ברוך הוא
בכבודו מוליכו לפניו. ומכל מקום, את עמוד
הענן הכין להנחותם על ידו, שהרי על ידי עמוד
הענן הם הולכים. עמוד הענן אינו לאורה, אלא
להורותם הדרך: (כב) לא ימיש. הקדוש ברוך
הוא, את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה. מגיד
שעמוד הענן משלים לעמוד האש, ועמוד האש
משלים לעמוד הענן, (שבת כג) שעד שלא ישקע
זה, עולה זה: תורה א (ב) וישבו. לאחוריהם, לצד
מצרים היו מקרבים כל יום השלישי, כדי להטעות
את פרעה, שיאמר: תועים הם בדרך, כמו שנאמר:
"ואמר פרעה לבני ישראל וגו'": ויחנו לפני פי
החירות. (מכילתא) הוא פיתם, ועכשו נקרא פי
החירות, על שם שנעשו בני חורין. והם שני סלעים
גבוהים זקופים והגיא שביניהם קרוי פי הסלעים:
לפני בעל צפון. (מכילתא) הוא נשאר מכל אלהי
מצרים, כדי להטעותן שיאמרו קשה יראתן, ועליו

(ישראל) ה וַיִּגְדַּל לְמַלְךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיִּהְיֶה
 לִבָּב פְּרָעָה וַעֲבָדוּ אֶל־הָעַם וַיֹּאמְרוּ מַה־זֹּאת
 עֲשִׂינוּ כִּי־שִׁלַּחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִעֲבָדֵנוּ כִּסִּי:
 וַיֹּאסֶר אֶת־רַכְבּוֹ וְאֶת־עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ כִּסִּי:
 וַיִּקַּח שֵׁש־מֵאוֹת רֶכֶב בָּחֹר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם
 וְשָׁלֹשׁ עַל־כֵּלָיו כִּסִּי: ח וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב
 פְּרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיְרַדֵּף אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֹצְאִים בְּיַד רָמָה כִּסִּי: (ע"ב בחול) שְׁנֵי
 ט וַיְרַדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיֵּשְׁיוּ אוֹתָם חֲנִים
 עַל־הַיָּם כָּל־סוֹם רֶכֶב פְּרָעָה וּפְרָשָׁיו וַחֲיִילוֹ
 עַל־פִּי הַחִירֹת לִפְנֵי בָּעַל צַפֹּן: י וּפְרָעָה
 הִקְרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם וַהֲנֶה

כן: ה ואתחנא למלכא דמצרים
 ארי אזל עמא ואתהפיד לבא
 דפרעה ועבדוהי לעמא ואמרו
 מא דא עבדנא ארי שלחנא ית
 ישראל מפלחננא: ו וטקיס ית
 רתפה וית עמה דבר עמה:
 ז ודבר שת מאה רתפין בחירן
 וכל רתפי מצראי וגברין ממנן
 על פלהון: ח ותקיף יי ית לבא
 דפרעה מלכא דמצרים וירדף בתר
 בני ישראל ובני ישראל נפקו
 בריש גלי: ט וירדפו מצראי
 בתריהון ואדביקו יתהון בד שרן
 על ימא כל סוסות רתפי פרעה
 ופרשוהי ומשריתה על פום
 חירתא קדם בעיל צפון:
 י ופרעה קרב וזקפו בני ישראל
 ית עיניהון והא מצראי נטלין

רש"י

ומהר לפני חילותיו. דרך שאר מלכים לטל בזה
 בראש כמו שיבחר, אני אשנה עמכם בחלק,
 שנאמר: "אחלק שלל" (ז) בחור. נבחרים.
 בחור, לשון יחיד, כל רכב ורכב שבמנן זה היה
 בחור: וכל רכב מצרים. ועמקם כל שאר הרכב,
 (מכילתא) ומהיכן היו הבחמות הללו? אם תאמר
 משל מצרים, הרי נאמר: (לעיל ט) "וימת כל מקנה
 מצרים", ואם תאמר משל ישראל, והלא נאמר:
 (שם י) "וגם מקננו ילך עמנו". משל מי היו?
 מ"היא את דבר ה'". מפאן היה רפי שמעון
 אומר: פשר שבמצרים, הרג! טוב שבנחשים, רצץ
 את מחו! ושלשם על פלו. שרי צבאות,
 פתרגומו: (ח) ויחזק ה' את לב פרעה. שהיה
 תולה אם לרדף אם לאו, ויחזק את לבו לרדף: ביד
 רמה. (מכילתא) בגבורה גבהה ומפרסמת: תורה ט
 (י) ופרעה הקריב. היה לו לכתב ופרעה קרב,
 מהו הקריב? הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפניהם
 כמו שהתנה עמקם: נסע אחריהם. בלב אחד

אין לנו אלא דברי בן עמרם (מכילתא): (ה) ויגד
 למלך מצרים. איקטורין שלח עמקם, וכיון
 שהגיעו לשלששת ימים שקבעו לילך ולשוב, וראו
 שאינן חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה ביום
 הרביעי. (מכילתא) ובחמשי ובששי רדפו אחריהם,
 וליל שביעי ירדו לים. (פ"ק דסוטה) בשחרית אמרו
 שירה, והוא יום שביעי של פסח. לכך אנו קורין
 השירה ביום השביעי: ויהפך. נהפך ממה שהיה,
 שהרי אמר להם: (לעיל יב) "קומו צאו מתוך עמי"
 ונהפך לבב עבדיו, שהרי לשעבר היו אומרים:
 "עד מתי יהיה זה לנו למוקש"? ועכשו, נהפכו
 לרדף אחריהם בשביל ממונם שהשאלו:
 מעבדנו. מעבד אותנו: (ו) ויאסר את רכבו. הוא
 בעצמו (מכילתא): ואת עמו לקח עמו. משכם
 בדברים: לקינו, ונטלו ממוננו ושלחנום, בואו עמי
 ואני לא אתנהג עמכם פשאר מלכים: דרך שאר
 מלכים, עבדיו קודמין לו במלחמה, ואני אקדים
 לפניכם, שנאמר: "ופרעה הקריב", הקריב עצמו

בְּתִרְיָהּ וּדְחִילוֹ לְחֹדָא וּזְעִיקוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קָדָם יְיָ: יא וַיֹּאמְרוּ
לְמֹשֶׁה הַמְדִּלֵּת קְבָרִין בְּמִצְרַיִם
דְּבִרְתָּנָא לְמַמַּת בְּמִדְבָּרָא מָא דָּא
עֲבִדְתָּא לָנָא לְאַפְקוּתָנָא
מִמִּצְרַיִם: יב הֲלֹא דִין פְּתִגְמָא דִּי
מִלְּלָנָא עִמָּךְ בְּמִצְרַיִם לְמִימַר
שְׂבוּק מִנָּא וְנִפְלַח יַת מִצְרָאִי
אַרִי טַב לָנָא דְנִפְלַח יַת מִצְרָאִי
מִדְּנִמּוּת בְּמִדְבָּרָא: יג וַאֲמַר
מֹשֶׁה לְעֹמָא לֹא תִדְחִלּוּן אֲתַעְתְּדוּ
וּחִזּוּ יַת פּוֹרְקָנָא דִּי דִיעֲבֹד לְכוּן
יוֹמָא דִין אַרִי כְּמָא דְחִזִּיתוּן יַת
מִצְרָאִי יוֹמָא דִין לֹא תוֹסְפוּן
לְמַחֲזִיחוּן עוֹד עַד עֲלָמָא: יד יי
יְגִיחַ לְכוּן קָרֵב וְאַתּוּן תִּשְׁתַּקּוּן:
טו וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה קִבְּלִית צְלוֹתְךָ
מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּטְלוּן:

מִצְרַיִם | נִסַּע אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה כֹּס"י: יא וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה
הַמִּבְלִי אֵין־קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת
בְּמִדְבָּר מִה־זֹּאת עֲשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאֵנוּ
מִמִּצְרַיִם כֹּס"י: יב הֲלֹא־זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ
אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חֲדַל מִפָּנֵינוּ וְנַעֲבֹדָה
אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת־מִצְרַיִם
מִמֵּתָנוּ בְּמִדְבָּר כֹּס"י: יג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם
אֲל־תִּירָאוּ הַתִּיצְבוּ וִירָאוּ אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה
אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רִאִיתֶם
אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסָּפוּ לִרְאֹתָם עוֹד
עַד־עוֹלָם כֹּס"י: יד יְהוָה יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם
תַּחֲרִשׁוּן כֹּס"י: פ שְׁלִישִׁי טו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה

רש"י

(שמואל ב יט) "מי יתן מותי" דאבשלום, שְׁאֲמוּת. כְּמוֹ: (צפניה ג) "ליום קומי לעד", (דברי הימים ב יח) "עד שובי בשלום", שְׁאָקוּם, שְׁאָשׁוּב: (יג) כִּי אֲשֶׁר רִאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם וְגו'. מִה שְׁרִאִיתֶם אוֹתָם, אֵינוּ אֶל־הַיּוֹם, הַיּוֹם הוּא שְׁרִאִיתֶם אוֹתָם, וְלֹא תוֹסִיפוּ עוֹד: (יד) ה' יִלְחֶם לָכֶם. בְּשִׁבְלִיכֶם, וְכֵן: "כִּי ה' נִלְחֶם לָכֶם". וְכֵן: (איוב יג) "אִם לֹא תִרְבּוּן", וְכֵן (בראשית כד) "וְאֲשֶׁר דִּבַּר לִי", וְכֵן (שופטים ו) "הֵאֲתָם תִּרְבּוּן לְבַעַל"? (טו) מִה תִּצְעַק אֵלַי. לְמַדְנֵי שְׁהָה מֹשֶׁה עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל. אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: לֹא עֵת עֲתָה לְהֶאֱרִיךְ בְּתַפְלָה, שִׁישְׁרָאֵל נִתְּנִין בְּצָרָה. דָּבָר אַחֵר: "מִה תִּצְעַק אֵלַי", עָלִי הַדָּבָר תְּלוֹי וְלֹא עָלֶיךָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְהֵלֵךְ (ישעיה מה): "עַל־בְּנֵי וְעַל־פְּעַל יְדֵי תִצְוִי": דָּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְעוּ. (מכילתא) אֵין לָהֶם אֶל־א לִיסַע, שְׁאֵין הֵימ עוֹמֵד בְּפִנְיָהֶם, כְּדֹא

כְּאִישׁ אֶחָד. דָּבָר אַחֵר: "וְהָיָה מִצְרַיִם נוֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם", רָאוּ שֶׁר שָׁל מִצְרַיִם נוֹסֵעַ מִן הַשָּׁמַיִם לְעוֹר לְמִצְרַיִם. (תנחומא): וַיִּצְעֲקוּ. (מכילתא) תִּפְשׁוּ אֲמָנוּת אֲבוֹתֶם. בְּאַבְרָהָם הוּא אוֹמֵר: (בראשית יט) "אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם", בְּיִצְחָק: (שם כד) "לְשׁוֹחַ בַּשָּׂדֶה", בְּיַעֲקֹב: (שם כח) "וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם": (יא) הַמִּבְלִי אֵין־קְבָרִים. וְכִי מִחֲמַת חֲסָרוֹן קְבָרִים, שְׁאֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לִיקְבֹּר שָׁם, לְקַחְתָּנוּ מִשָּׁם? שִׁיפּוֹר פְּלִינְצִס "א דִּינוּן פּוּשִׁי" ש בְּלַע"ז: (יב) אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם. (מכילתא) וְהֵיכָן דִּבְרוּ? "רָא ה' עָלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט": מִמֵּתָנוּ. מֵאֲשֶׁר נָמוּת, וְאִם הָיָה נִקּוּד מְלֵאפּוֹם (רַצָּה לומר: חוֹלֶם, כְּנוֹדֵעַ לְבַעַלִי דְקָדוּק שְׁקָרָאוּ חוֹלֶם - מְלֵאפּוֹם, וְעֵין לְקַמֵּן פְּרִשְׁת יִתְרוֹ בְּרַשִׁי פְּסוּק "פֶּן יִפְרֹץ") הָיָה נִבְאָר מִמֵּיתָתָנוּ, עֲכָשׁוּ שְׁנִקּוּד בְּשׁוּרוּק נִבְאָר: מֵאֲשֶׁר נָמוּת. וְכֵן: "מִי יִתֵּן מוֹתָנוּ", שְׁנָמוּת. וְכֵן:

טז ואת טול ית חטרה וארים ית
ידך על ימא ובזעוהי ויעלון בני
ישראל בגו ימא ביבשתא:
יז ואנא הא אנא מתקף ית לבא
דמצראי ויעלון בתריהון ואתנקר
בפרעה ובכל משריתה ברתכוהי
ובפרשוהי: יח וידעון מצראי
ארי אנא יי באתנקרותי בפרעה
ברתכוהי ובפרשוהי: יט ונטל
מלאכא דיי דמדבר קדם
משריתא דישראל ואתא
מבתריהון ונטל עמודא דעננא
מן קדמיהון ושרא מבתריהון:
כ ועל בין משריתא דמצראי
ובין משריתא דישראל והוה
עננא וקבלא למצראי ולישראל
נהר כל ליליא ולא אתקריבו דין
לות דין כל ליליא: כא וארים
משה ית ידה על ימא ודבר יי ית
ימא ברוח קדומא תקיף כל
ליליא ושווי ית ימא ליבשתא

מה־תצעק אלי דבר אל־בני־ישראל
ויסעו כס"י: טז ואתה הרים את־מטהך ונגטה את־
ידך על־הים ובקעהו ויבאו בני־ישראל בתוך
הים ביבשה: יז ואני הנני מחזק את־לב
מצרים ויבאו אחריהם ואכבדה בפרעה
ובכל־חילו ברכבו ובפרשיו: יח וידעו מצרים
כי־אני יהוה בהכבדי בפרעה ברכבו
ובפרשיו: יט ויסע מלאך האלהים ההלך לפני
מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע עמוד
הענן מפניהם ויעמד מאחריהם כס"י: כ ויבא
בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי
הענן והחשך ויאר את־הלילה ולא־קרב זה
אל־זה כל־הלילה כס"י: כא ויש משה את־ידו
על־הים ויולך יהוה את־הים ברוח קדים
עזה כל־הלילה וישם את־הים לחרבה

רש"י

לשבותו, נטלו מלפניו ונתנו לאחריו. באו זאבים
מאחוריו, נתנו לפניו, באו לסטים לפניו וזאבים
מאחוריו, נתנו על זרועו ונלחם בהם. כך: (הושע יא)
"ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על־זרועתי": ויהי
הענן והחשך. למצרים: ויאר. עמוד האש את
הלילה לישראל והולך לפניהם, פדרכו ללכת כל
הלילה. והחשך של ערפל לצד מצרים: ולא קרב
זה אל־זה. (מכילתא) מחנה אל מחנה: (כא) ברוח
קדים עזה. (מכילתא) ברוח קדים שהיא עזה
שברוחות, היא הרוח שהקדוש ברוך הוא נפרע בה
מן הרשעים, שנאמר: (ירמיה יח) "ברוח קדים
אפיצם", (הושע יג) "יבא קדים רוח ה'", (יחזקאל כז)
"רוח הקדים שברך בלב ימים", (ישעיה כז) "הגה

זכות אבותיהם והם והאמונה שהאמינו בי ויצאו,
לקרע להם הים: תורה טז (יט) וילך מאחריהם.
להבדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל
ולקבל חצים ובליסטראות של מצרים. בכל מקום
הוא אומר: "מלאך ה'", וכאן: "מלאך האלהים",
אין 'אלהים' בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו
ישראל נתונים בדין באותה שעה, אם להנצל, אם
להאבד עם מצרים: ויסע עמוד הענן. כשחשכה
והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא
נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית
לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם להחשיך
למצרים: (כ) ויבא בין מחנה מצרים. משל
למהלך בדרך ובנו מהלך לפניו. באו לסטים

וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם כַּסִּי: כב וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ
 הַיָּם בַּיַּבֶּשֶׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִיְמִינֵם
 וּמִשְׁמָאלָם: כג וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם
 כָּל סוּם פֶּרְעָה רַכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו אֶל־תּוֹךְ
 הַיָּם כַּסִּי: כד וַיְהִי בַּאֲשֶׁמֶרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה
 אֶל־מַחֲנֵה מִצְרַיִם בַּעֲמֹד אֵשׁ וַעֲנַן וַיִּהְיֶה אֵת
 מַחֲנֵה מִצְרַיִם כַּסִּי: כה וַיִּסַּר אֶת אַפְּנֵי מֶרְכָּבָתוֹ
 וַיִּנְהֲגֵהוּ בַּכִּבְדָּת וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל כִּי יְהוָה נִלְחָם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם כַּסִּי: פ
 רביעי כו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטָּה אֶת־יָדְךָ
 עַל־הַיָּם וַיֵּשְׁבוּ הַמַּיִם עַל־מִצְרַיִם עַל־רַכְבּוֹ
 וְעַל־פָּרָשָׁיו כַּסִּי: כז וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם

וַאֲתַבְּזֵעוּ מֵיָּא: כב וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ
 יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יָמָא בַּיַּבֶּשֶׁתָּא וּמֵיָּא
 לַהוֹן שׁוֹרִין מִיְמִינֵיהוֹן
 וּמִסְּמָאלֵיהוֹן: כג וַיִּרְדְּפוּ מִצְרָאִי
 וְעָלוּ בְתַרְיָהוֹן כָּל סוּסוֹת פֶּרְעָה
 רַתְכוּהִי וּפָרָשׁוּהִי לָגוֹ יָמָא:
 כד וַהֲוֵה בַּמַּטְרַת צַפְרָא וְאַסְתְּכִי
 יִי לַמַּשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי בַּעֲמֹדָא
 דְּאַשְׁתָּא וְעַנְנָא וְשָׁגִישׁ יֵת
 מַשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי: כה וַאֲעֲדִי יֵת
 גַּלְגְּלִי רַתְכוּהִי וּמִדְּבָרִין לַהוֹן
 בַּתְּקוּף וַאֲמַר מִצְרָאִי נַעֲרִיזֻק מִן
 קָדָם יִשְׂרָאֵל אֲרִי דָא הִיא גְבַרְתָּא
 דִּי דַעְבַּד לַהוֹן קְרָבִין בַּמִּצְרַיִם:
 כו וַאֲמַר יִי לַמֹּשֶׁה אֲרִים יֵת יָדְךָ
 עַל יָמָא וַיִּתּוּבֹן מֵיָּא עַל מִצְרָאִי
 עַל רַתְכִּיהוֹן וְעַל פָּרָשִׁיהוֹן:
 כז וַאֲרִים מֹשֶׁה יֵת יָדָה עַל יָמָא

רש"י

לְכַלְן': (שמואל א ז) "וַיִּרְעַם ה'" בקול־גָּדוֹל וְגו' עַל
 פְּלִשְׁתִּים וַיִּהְיֶם": (כה) וַיִּסַּר אֶת אַפְּנֵי מֶרְכָּבָתוֹ.
 מִכַּח הָאֵשׁ נִשְׁרְפוּ הַגַּלְגְּלִים, וְהַמֶּרְכָּבוֹת נִגְרָרוֹת
 וְהַיּוֹשְׁבִים בָּהֶם נָעִים וְאַבְרִיָּהוּן מִתְּפָרְקִין: וַיִּנְהֲגֵהוּ
 בַּכִּבְדָּת. בְּהִנְהֲגָה שְׁחִיא כְּבֵדָה וְקִשָּׁה לָהֶם, בְּמַדָּה
 שְׁמֻדָּדוֹ: "וַיִּכְבֵּד לָבוֹ הוּא וְעַבְדֵּיו", אֵף כָּאֵן:
 "וַיִּנְהֲגֵהוּ בַּכִּבְדּוֹת": נִלְחָם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם.
 בַּמִּצְרַיִם. דְּכָר אַחֵר: "בַּמִּצְרַיִם", בְּאַרְץ מִצְרַיִם,
 שְׂכָשֶׁם שְׂאֵלוֹ לֹוִקִים עַל הַיָּם, כְּךָ לֹוִקִים אוֹתָם
 שְׁנִשְׁאָרוֹ בַּמִּצְרַיִם: (כו) וַיֵּשְׁבוּ הַמַּיִם. שְׁזָקוּפִים
 וְעוֹמְדִים כְּחוֹמָה יֹשׁבוֹ לְמִקְוָם וַיִּכְסּוּ עַל מִצְרַיִם:
 (כז) לַפְּנוֹת בִּקְרָ. לַעֲת שְׁהַבְּקָר פּוֹנָה לְבָא:
 לְאִיתְנֹו. לְתַקְפוֹ הִרְאֵשׁוֹן: נָסִים לְקִרְאָתוֹ. שְׁהִיו
 מִהֶמְמִים וּמִטְרָפִין וְרָצִין לְקִרְאָת הַמַּיִם: וַיִּנְעַר ה'.
 כְּאֵדָם שְׁמַנְעַר אֶת הַקְּדֵרָה וְהוֹפֵךְ הָעֲלִיוֹן לַמָּטָה
 וְהַתַּחְתּוֹן לַמַּעְלָה, כְּךָ הָיוּ עוֹלִין וַיּוֹרְדִין וּמִשְׁתַּבְּרִין
 בָּיָם, וְנָתַן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּהֶם חַיּוֹת, לְקַבֵּל
 הַיִּסּוּרִין: וַיִּנְעַר. וְשָׁנִיק, וְהוּא לְשׁוֹן טְרוּף בְּלִשׁוֹן

בְּרוּחוֹ הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים: וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם. כָּל מַיִם
 שְׂבָעוּלָם (מכילתא): תורה כב (כג) כָּל סוּם פֶּרְעָה.
 וְכִי סוּם אֶחָד הָיָה? אֵלָא מְגִיד שְׁאִין כָּלָם חֲשׁוּבִין
 לַפְּנֵי הַמָּקוֹם אֵלָא כְּסוּס אֶחָד: (כד) בַּאֲשֶׁמֶרֶת
 הַבֹּקֶר. (ברכות ג) שְׁלֹשֶׁת חֳלָקֵי הַלֵּילָה קְרוּיִין
 אֲשֶׁמֶרֶת, וְאוֹתָהּ שְׁלֹפְנֵי הַבֹּקֶר קוֹרָא אֲשֶׁמֶרֶת הַבֹּקֶר.
 וְאוֹמַר אֲנִי, לִפִּי שְׁהַלֵּילָה חֲלוּק לַמִּשְׁמֵרוֹת שִׁיר שֶׁל
 מִלְּאָכֵי הַשָּׁרֵת, כַּת אַחֵר כַּת, לַשְּׁלֹשָׁה חֳלָקִים, לְכֹךְ
 קְרוּי אֲשֶׁמֶרֶת, זֶהוּ שְׁתַּרְגָּם אוֹנְקְלוֹס מַטְרַת:
 וַיִּשְׁקֹף. וַיִּבֶט, כְּלוֹמַר, פָּנָה אֲלֵיהֶם לְהַשְׁחִיתָם.
 וְתַרְגּוּמוֹ וְאַסְתְּכִי, אֵף הוּא לְשׁוֹן הַבֶּטָה כְּמוֹ (במדבר
 כג) "שָׂדֶה צוּפִים", לְחַקֵּל סְכוּתָא: בַּעֲמֹד אֵשׁ
 וְעַנְן. עַמּוּד עָנָן יוֹרֵד וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ כְּטִיט, וְעַמּוּד
 אֵשׁ מִתְּחִילוֹ וְטִלְפִי סוּסִיָּהֶם מִשְׁתַּמְטוֹת (מכילתא):
 וַיִּהְיֶה. לְשׁוֹן מִהוּמָה אֲשֶׁטוּרְדִישׁוֹן בְּלַעֲזוֹ.
 עַרְבָּכֶם, נָטַל סְגֻנוֹת שְׁלָהֶם. וְשִׁנִּינוּ בַּפָּרְקִי רַבִּי
 אֲלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי: כָּל מָקוֹם
 שְׁנֹאֲמַר בּוֹ: "מִהוּמָה", הִרְעָשֶׁת קוֹל הוּא, וְזֶה אָב

ותב ימא לעדן צפרא לתקפה
ומצראי ערקין לקדמותה ושניק
יי ית מצראי בגו ימא: כח ותבו
מיא וחפו ית רתפאי וית פרשאי
לכל משרית פרעה דעלו
בתריהון בימא לא אשתאר בהון
עד חד: כט ובני ישראל הליכו
בינשפא בגו ימא ומיא להון
שורין מימיניהון ומסמאליהון:
ל ופרק יי ביומא ההוא ית
ישראל מידא דמצראי וחזו
ישראל ית מצראי מיתין על ביה
ימא: לא וחזא ישראל ית
גבורתא ידא רבתא די עבד יי
במצרים ודחילו עמא מן קדם יי
והמינו במימרא דיי ובנביאות
משה עבדה: א בכך שפח משה
ובני ישראל ית תושבחתא הדא
קדם יי ואמרו למימר נשפח

וישב הים לפנות בקר לאיתנו ומצרים נסים
לקראתו וינער יהוה את מצרים בתוך
הים כס"י: כח וישבו הפנים ויכסו את הרכב
ואת הפרשים לכל חיל פרעה הבאים
אחריהם בים לא נשאר בהם עד אחד כס"י:
כט ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים
והמים להם חמה מימינם ומשמאלם:
ל ויושע יהוה ביום ההוא את ישראל מיד
מצרים וירא ישראל את מצרים מת על-
שפת הים כס"י: לא וירא ישראל את-היד
הגדלה אשר עשה יהוה במצרים וייראו
העם את-יהוה ויאמינו ביהוה ובמשה
עבדו כס"י: פ טו א אז ישיר-משה ובני
ישראל את-השירה הזאת ליהוה ויאמרו לאמר אשירה ליהוה

רש"י

יחושע, וכן: (מלכים א ז) "ובית יעשה לבת
פרעה", חשב בלבם שיעשה לה. אף כאן "ישיר",
אמר לו לבו שישיר וכן עשה, "ויאמרו לאמר
אשירה לה". וכן ביהושע, פשראה הגס, אמר לו
לבו שידבר וכן עשה, "ויאמר לעיני ישראל". וכן
שירת הבאר שפתח בה: "אז ישיר ישראל", פרש
אחריו: "עלי באר ענו לה". (מלכים א יא) "אז יבנה
שלמה במה", פרושו בו חכמי ישראל: שבקש
לבנות ולא בנה, למדנו, שהיו"ד על שם המחשבה
נאמרה, זהו לישוב פשוטו. אבל מדרשו: אמרו
רבותינו זכרונם לברכה: מכאן רמז לתחית המתים
מן התורה, וכן בכלן, חוץ משל שלמה שפרשוהו:
בקש לבנות ולא בנה. ואין לומר ולישב לשון
הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מיד,
כגון: (איוב א) "ככה יעשה איוב", (במדבר ט) "על

ארמי, והרבה יש במדרש אגדה: (כח) ויכסו את
הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות
לכתב למ"ד תרה, כמו (לקמן כז) "לכל פליו
תעשה נחשת". וכן: (שם) "לכל פלי המשכן בכל
עבודתו", (במדבר ד) "ויתדותם ומיתריהם לכל
פליהם", ואינו אלא תקון לשון: תורה כט (ל) וירא
ישראל את מצרים מת. שפלטן הים על שפתו,
כדי שלא יאמרו ישראל: כשם שאנו עולים מצד
זה, כך הם עולים מצד אחר רחוק ממנו, וירדפו
אחרינו: (לא) את-היד הגדלה. את הגבורה
הגדולה שעשתה ידו של הקדוש ברוך הוא.
והרבה לשונות נופלין על לשון יד וכלן לשון יד
ממש הן, והמפרשו, יתקן הלשון אחר ענין
הדבור: (א) אז ישיר משה. אז, פשראה הגס,
עלה בלבם שישיר שירה. וכן: (יהושע י) "אז ידבר

כִּי־גָאָה גָּאָה סוּס וּרְכָבוֹ רַמָּה בֵּימֵי כָסִי׃ ב עֲזִי
וּזְמַרְתָּ יְהִי וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאֵנְהוּ
וְנִדְּהָ קָדִים יְיָ אֲרִי אֲתִנָּאֵי עַל
גִּיתִינָא וְגִיתִינָא דִּילָהּ הִיא סוּסִיא
וּרְכָבָהּ רַמָּא בֵּימָא׃ ב תִּקְפִּי
וְתִשְׁבַּחְתִּי דְחִילָא יְיָ וְאָמַר

רש"י

וּזְמַרְתָּ שֶׁל פֶּאן, וְשֶׁל יִשְׁעִיָּה וְשֶׁל תְּהִלִּים נְקוּדָה
בְּחֻטָּף קמ"ץ. וְעוֹד, אֵין בְּאֶחָד מֵהֶם כְּתוּב
'וּזְמַרְתִּי', אֶלָּא 'וּזְמַרְתָּ', וְכֹלָם סְמוּךְ לָהֶם 'וַיְהִי לִי
לִישׁוּעָה'. לְכָף אֲנִי אוֹמֵר לִישׁוּב הַמְּקָרָא:
שְׂאִין עֲזִי כְמוֹ עֲזִי וְלֹא וּזְמַרְתָּ כְמוֹ וּזְמַרְתִּי, אֶלָּא
עֲזִי שֵׁם דְּבָר הוּא, כְּמוֹ (שם קכג) "הַיּוֹשֵׁבִי בְּשָׂמִים",
(עובדיה א) "שׁוֹכְנֵי בְּחֻגֵי סֶלַע", (דברים לג) "שׁוֹכְנֵי
סִנָּה", וְזֶהוּ הַשֵּׁבַח: "עֲזִי וּזְמַרְתָּ יְהִי", הוּא הָיָה לִי
לִישׁוּעָה. וּזְמַרְתָּ דְּבוּק הוּא לְתִיבַת ה' כְּמוֹ: (שופטים
ה) "לְעֹזֶרֶת ה'", (ישעיה ט) "בְּעֶזְרַת ה'", (קהלת ג)
"עַל דְּבַרֹת בְּנֵי הָאָדָם". וְלִישׁוֹן 'וּזְמַרְתִּי', לִישׁוֹן
(ויקרא כה) "לֹא תִזְמַר", (ישעיה כה) "זְמִיר עֲרִיצִים"
לִישׁוֹן כְּסוּחַ וּכְרִיתָהּ. עֲזִי וְנִקְמָתוֹ שֶׁל אֱלֹהֵינוּ הָיָה
לָנוּ לִישׁוּעָה. וְאֵל תִּתְּמָה עַל לִישׁוֹן וַיְהִי שֶׁלֹּא
נֶאֱמַר הָיָה, שֵׁישׁ לָנוּ מְקָרָאוֹת מְדַבְּרִים בְּלִישׁוֹן זֶה,
וְזֶה דְּגִמְתּוֹ: (מלכים א ו) "אֶת קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב
לְהִיכָל וּלְדַבֵּיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב", הָיָה לוֹ לִזְמַר:
"עֲשֵׂה צִלְעוֹת סָבִיב". וְכֵן (דברי הימים ב ו) "וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל הַיּוֹשֵׁבִים בְּעָרֵי יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ עֲלֵיהֶם
רַחֲבָעִם", הָיָה לוֹ לִזְמַר: "מְלֹךְ עֲלֵיהֶם רַחֲבָעִם".
(במדבר יד) "מִבְּלֹתִי יְכוּלֹת ה' וְגו' וַיִּשְׁחָטֵם", הָיָה
לוֹ לִזְמַר: "שִׁחָטֵם". (שם לו) "וַהֲאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח
מֹשֶׁה וְגו' וַיִּמָּתוּ", "מָתוּ" הָיָה לוֹ לִזְמַר. (לעיל ח)
"וְאֲשֶׁר לֹא שָׁם לְבוֹ אֶל דְּבַר ה' וַיַּעֲזוּב", הָיָה לוֹ
לִזְמַר "עֲזוּב": זֶה אֱלֹהֵי. בְּכַבּוּדוֹ נִגְלָה עֲלֵיהֶם, וְהָיוּ
מֵרָאִין אוֹתוֹ בְּאֶצְבָּע: רָאִתָּה שִׁפְחָה עַל הַיָּם, מָה
שֶׁלֹּא רָאוּ נְבִיאִים: וְאֵנְהוּ. אֲוִנְקְלוֹס תַּרְגֵּם לִישׁוֹן
נִוְהָ, (ישעיה לג) "נִוְהָ שְׂאֲנָן", (שם סה) "לְנִוְהָ צֶאֱנָן".
דְּבַר אַחֵר: וְאֵנְהוּ, לִישׁוֹן נוֹי, אֲסַפֵּר נוֹי וְשִׁבְחוּ
לְבָאֵי עוֹלָם, כְּגוֹן: "מָה דוֹדְךָ מְדוּד? דוֹדִי צַח
וְאָדָם". וְכָל הָעֻנָּן: אֱלֹהֵי אָבִי. הוּא זֶה,
וְאֲרוֹמְנָהוּ: אֱלֹהֵי אָבִי. לֹא אֲנִי תַחֲלַת הַקְּדֻשָּׁה,

פִּי ה' יִחַנּוּ, "וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יְהִיָּה הָעֻנָּן", לְפִי שֶׁהָן דְּבַר
הַהוּנָה תְּמִיד, וְנוֹפֵל בּוֹ בֵּין לִישׁוֹן עֲתִיד וּבֵין לִישׁוֹן
עָבֵר, אֲכַל זֶה שֶׁלֹּא הָיָה אֶלָּא לִישׁוּעָה, אֵינוֹ יָכוֹל
לִישָׁבוּ בְּלִישׁוֹן הַזֶּה: פִּי גָאָה גָּאָה. כְּתַרְגוּמוֹ. (דְּבַר
אַחֵר: בָּא הַכֶּפֶל לִזְמַר שִׁעְשָׁה דְּבַר שְׂאִי אֲפֻשָּׁר
לְבִשָּׁר וְדָם לַעֲשׂוֹת, כְּשֶׁהוּא נִלְחָם בְּחֻבְרוֹ וּמִתְגַּבֵּר
עָלָיו, מִפִּילּוֹ מִן הַסּוּס, וְכֵאֵן: "סוּס וּרְכָבוֹ רַמָּה
בֵּימֵי", וְכָל שְׂאִי אֲפֻשָּׁר לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי זוּלָתוֹ נוֹפֵל
בּוֹ לִישׁוֹן גָּאוֹת, כְּמוֹ "כִּי גָאוֹת עֲשֵׂה", וְכֵן כָּל
הַשִּׁירָה תִּמְצָא כְּפוּלָה: "עֲזִי וּזְמַרְתָּ יְהִי, וַיְהִי־לִי
לִישׁוּעָה", "ה' אִישׁ מִלְחָמָה, ה' שָׁמוּ", וְכֵן כָּלָם.
בְּרִש"י יִשְׁן). דְּבַר אַחֵר: "כִּי־גָאָה גָּאָה" - עַל כָּל
הַשִּׁירוֹת וְכָל מָה שֶׁאֲקַלֵּס בּוֹ - עוֹד יֵשׁ בּוֹ תּוֹסֶפֶת,
וְלֹא כְּמִדַּת מֶלֶךְ בְּשָׁר וְדָם שֶׁמְקַלְסִין אוֹתוֹ וְאֵין בּוֹ:
סוּס וּרְכָבוֹ. שְׁנֵיהֶם קְשׁוּרִים זֶה בְּזֶה וְהַיָּמִים מַעֲלִין
אוֹתָם לָרוֹם וּמוֹרִידִין אוֹתָם לַעֲמֻקָּה וְאֵינָן נִפְרָדִים:
רַמָּה. הַשְּׁלִיךְ, וְכֵן (דניאל ג) "וּרְמִיּוֹ לָגוּ אֶתוֹן
נוֹרָא". וּמִדְּרַשׁ אַגָּדָה: כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר "רַמָּה"
וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר "יִרָה" - מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ עוֹלִין לָרוֹם
וַיּוֹרְדִין לְתַהוֹם כְּמוֹ (איוב לח) "מִי יִרָה אֶכֶן פִּנְתָּהּ"
מִלְמַעְלָה לְמַטָּה: (ב) עֲזִי וּזְמַרְתָּ יְהִי. אֲוִנְקְלוֹס
תַּרְגֵּם: 'תִּקְפִּי וְתִשְׁבַּחְתִּי'. עֲזִי, כְּמוֹ עֲזִי בְּשׁוּרוֹק,
וּזְמַרְתָּ כְּמוֹ וּזְמַרְתִּי, וְאֲנִי תִמָּה עַל לִישׁוֹן הַמְּקָרָא,
שְׂאִין לָךְ כְּמוֹהוּ בְּנִקְוֶדָתוֹ בְּמְקָרָא, אֶלָּא בְּשִׁלְשָׁה
מְקוֹמוֹת שֶׁהוּא סְמוּךְ אֶצֶל "וּזְמַרְתָּ", וְכָל שְׂאִי
מְקוֹמוֹת נִקְוֶד שׁוּרוֹ"ק: (ירמיה טז) "ה' עֲזִי וּמַעֲזִי",
(תהלים נט) "עֲזֹו אֱלִיף אֲשַׁמְרָה", וְכֵן כָּל תִּיבָה בַּת
שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת הַנִּקְוֶדָה מְלֶאכֶּה כְּשֶׁהִיא מְאָרְכָת
בְּאוֹת שְׁלִישִׁית וְאֵין הַשְּׁנִיָּה (בשנ"א) בְּחֻטָּף,
הָרֵאשׁוֹנָה נִקְוֶדָה בְּשׁוּרוֹ"ק, כְּגוֹן: עֹז - עֲזִי,
רַק - רַקִּי, חַק - חֲקִי, עַל - עֲלִי, יָסוּר - עֲלוֹי,
כָּל - כָּלוֹי, "וְשְׁלִישִׁים עַל כָּלוֹי". וְאֵלוֹ הַשְּׁלִישָׁה: עֲזִי

אלהי אבי וארממנהו כס"י: ג יהוה איש
מלחמה יהוה שמו כס"י: ד מרבכת פרעה
וחילו ירה בים ומבחר שלשו טבעו בים
סוף כס"י: ה תהמת יכסימו ירדו במצולת כמו
אבן כס"י: ו ימינך יהוה נאדרי בפח ימינך יהוה
תרעץ אויב כס"י: ז וברב גאונך תהרם קמיוך

במימרה ויהוה לי לפרק דין אלהי
ואבני לה מקדשא אלהא
דאבהתי ואפלה קדמוהי ג יי
מרי נצחון קרביא יי שמה:
ד רתבי פרעה ומשיריתה שדי
בימא ושפר גברוהי אטבעו
בימא דסוף: ה תהומיא חפו
עליהון נחתו לעומקיא באבנא:
ו ימינך יי אדיר בחילא ימינך יי
תברת סנאה: ז ובסגי תקפך

רש"י

(גם פאן מוכח להיות חולם כמו שנתבאר): כמו
אבן. ובמקום אחר: "צללו פעופרת", ובמקום
אחר: "יאכלמו פקש". הרשעים פקש הולכים
ומטרפין עולים ויורדין, בינוניים כאבן, והכשרים
פעופרת שגחו מיד: (ו) ימינך. ימינך. שתי
פעמים: כשישראל עושין רצונו של מקום השמאל
נעשית ימין: ימינך ה' נאדרי בפח. להציל את
ישראל וימינך השנית תרעץ אויב. ולי נראה:
אותה ימין עצמה "תרעץ אויב", מה שאי אפשר
לאדם לעשות שתי מלאכות ביחד אחת. ופשוטו של
מקרא: ימינך הנאדרת בפח, מה מלאכתה? ימינך
היא תרעץ אויב, וכמה מקראות דגמתו: (תהלים
צב) "פי הגה אויבך ה', פי הגה אויבך יאבדו",
(שם צד) "עד-מתי רשעים, ה', עד-מתי רשעים
יעליו", (שם צג) "נשאו נהרות, ה', נשאו נהרות
קולם", "לא לנו, ה', לא לנו", (הושע ב) "אענה,
נאם-ה', אענה את-השמים", (שופטים ה) "אנכי
לה', אנכי אשירה", (תהלים קכד) "לולי ה' וגו' לולי
ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם", (שופטים ה) "עורי,
עורי, דבורה, עורי, עורי, דברי-שיר", (ישעיה כו)
"תרמסנה רגל, רגלי עני", (תהלים קלו) "ונתן ארצם
נחלה, נחלה לישראל עמו": נאדרי. הי"ד יתרה,
כמו: "רפתי עם", "שרתי במדינות", "גנבתי יום":
תרעץ אויב. תמיד היא רועצת ומשברת האויב.
ודומה לו "וירעצו וירצצו את בני ישראל",
בשופטים (י). דבר אחר: ימינך הנאדרת בפח היא
משברת ומלקה אויב: (ז) וברב גאונך. אם היד

אלא מחזקת ועומדת לי הקדשה ואלהותו עלי
מימי אבותי: (ג) ה' איש מלחמה. בעל מלחמה,
כמו (רות א) "איש נעמי", וכל איש ואישו
מתרגמין בעל, וכן (מלכים א ב) "והחזקת והיית
לאיש", לגבור: ה' שמו. מלחמותיו לא בכלי זין,
אלא בשמו הוא נלחם, כמו שאמר דוד: (שמואל א
יז) "ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות". דבר אחר:
ה' שמו, אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו,
אוחז הוא במדתו לרחם על בוראיו ולזון את כל
באי עולם, ולא כמדת מלכי אדמה: כשהוא עוסק
במלחמה פונה עצמו מכל עצקים ואין בו כח
לעשות זו וזו: (ד) ירה בים. שדי בימא, שדי
לשון יריה. וכן הוא אומר: (לקמן יט) "אז-ירה
יירה", תרגום אונקלוס: 'או אשתדאה ישתידי',
והתי"ו משמשת באלו במקום יתפעל: ומבחר.
שם דבר כמו: מרפב, משכב, מקרא קדש:
טבעו. (מכילתא) אין טביעה אלא במקום טיט,
כמו: (תהלים סט) "טבעתי בין מצולה", (ירמיה לח)
"ויטבע ירמיהו בטיט", מלמד שנעשה הים טיט
לגמל להם כמדתם, ששעבדו את ישראל בחמר
ובלבנים: (ה) יכסימו. כמו יכסום והי"ד
האמצעית יתרה בו ודרך המקראות בכך, כמו:
(דברים ח) "ובקרח וצאנך ירבין", (תהלים לו) "ירון
מדשן ביתך". והי"ד ראשונה שמשמעה לשון
עתיד, כך פרשה: טבעו בים סוף, כדי שיתחרו
המים ויכסו אותן. יכסימו אין דומה לו במקרא
בנקודתו, ודרפו להיות ננקד יכסימו במלאפ"ם

תִּשְׁלַח חֲרֹנְךָ יֹאכְלֵמוּ בִּקְשׁ^{כס"י}: ח וּבְרוּחַ
אִפִּיךָ נַעֲרֵמוּ מִים נִצְבוּ כְּמוֹ-נֵד נְזִלִים קָפְאוּ
תְּהִמַּת בְּלָבִים^{כס"י}: ט אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֶּף אֲשִׁי
אֲחִילֵק שָׁלַל תִּמְלָאֲמוּ נַפְשִׁי אָרִיק חֲרָבִי

רש"י

תברתנון לדקמו על עמך שלחך
רגזך שיצנון פנורא לקשא:
ח ובמימר פומך חפיו מיא
קמו כשור אזליא קפו תהומין
בלבא דימא: ט דהיה אמר
סנאה ארדוף אדבק אפלא בזתא

ובנוס, כמו (ישעיה נז) "נד קציר ביום נחלה",
(תהלים לג) "כנס כנוד" לא כתיב כונס כנוד, אלא
'כנוד', ואלו היה כנוד כמו כנוד וכונס לשון
הכנסה, היה לו לכתב 'מכניס כנוד מי הים',
אלא כונס לשון אוסף וצובר הוא. וכן: (יהושע ג)
"קמו נד אחד", "ויצמדו נד אחד", ואין לשון
קמה וצמידה כנודות אלא בחומות וצבונות, ולא
מצינו נוד נקוד אלא במלאפוס (חולם) כמו
(תהלים נז) "שימה דמעתי כנודך", (שופטים ד) "את
נוד החלב": קפאו. כמו (איוב י) "וכגבינה
תקפיאני", שהקשו ונעשו באבנים, והמים זורקים
את המצרים על האבן בכח ונלחמים כם בכל מיני
קשי: בלבבים. בחזק הים, ודרך המקראות לדבר
כן: "עד-לב השמים", (שמואל ב יח) "בלב האלה",
לשון עקרו ותקפו של דבר: (ט) אמר אויב.
לעמו כשפתם בדברים: ארדף ואשיגם ואחלק
שלל עם שרי ועבדי: תמלאמו. תמלא מהם:
נפשי. רוחי ורצוני. ואל תתמה על תיבה המדברת
בשמים. תמלאמו - תמלא מהם. יש הרבה כלשון
הזה: (שופטים א) "כי ארץ הנגב נתתני", כמו 'נתת
לי', (בראשית לז) "ולא יכלו דברו לשלום", כמו
'דבר עמו', (ירמיה י) "בני יצאוני", כמו 'יצאו
ממני', (איוב לא) "מספר צעדי אגידנו", כמו אגיד
לו, אף כאן תמלאמו תמלא נפשי מהם: אריק
חרבי. אשליף, ועל שם שהוא מריק את התער
בשליפתו ונשא ריק, נופל בו לשון הרקה, כמו
"מריקים שקיהם", (ירמיה מח) "וכליו ריקו". ואם
תאמר אין לשון ריקות נופל על היוצא, אלא על
התיק, ועל השק ועל הפלי שיצא ממנה, אבל לא
על החרב ועל היין, ולדחוק ולפרש "אריק חרבי"
כלשון (בראשית יד) "וינרק את חניכיו", 'אודין

בלבד רועצת האויב, כשהוא מרימה ברב גאווה,
אז יחרס קמיו. ואם ברב גאווה לבד אויביו
נהרסים, קל וחמר כששלח כם חרון אף, יאכלמו:
תחרס. תמיד אתה חורס קמך, הקמים נגדך, ומי
הם הקמים כנגדך? אלו הקמים על ישראל. וכן
הוא אומר: (תהלים פג) "כי הגה אויביך יחמיון"
ומה היא ההמיה? "על עמך יערימו סוד", ועל זה
קורא אותם אויביו של מקום: (ח) וברוח אפך.
היוצא משני נחיריים של אף. דבר הפתוח, כפיכול,
בשכינה דגמת מלך בשר ודם, כדי להשמיע און
הבריות כפי ההנה, שיוכלו להבין דבר: כשאדם
כועס יוצא רוח מנחיריו. וכן: (תהלים יח) "עלה
עשן באפו", וכן (איוב ד) "ומרוח אפו יכלו", וזהו
שאמר (ישעיה מח) "למען שמי אארדף אפך",
כשזעפו נחה, נשימתו ארפה, וכשהוא כועס,
נשימתו קצרה. (שם) "ותהלתי אחרטם לך", ולמען
תהלתי אשים חטם באפי לסתם נחירי בפני האף
והרוח שלא יצאו. לך, בשבילך, אחרטם, כמו
"נאקה בחטם" במסכת שבת, (דף נא) כך נראה
בעיני. וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן:
"חרה אף", כמו: (איוב ל) "ועצמי חרה מני-חרב",
לשון שרפה ומוקד, שהנחיריים מתחממים ונחורים
בעת הקצף. וחרון מגזרת חרה, כמו רצון מגזרת
רצה. וכן חמה, לשון חמימות, על כן הוא אומר:
(אסתר א) "וחמתו בערה בו", וכנח חמה אומר:
נתקררה דעתו: נערמו מים. אונקלוס תרגם לשון
ערמימות, ולשון צחות המקרא, כמו (שיר השירים
ז) "ערמת חטים" "ונצבו כמו-נד" יוכיח: נערמו
מים. ממוקד רוח שיצא מאפך יבשו המים, והם
נעשו כמין גלים וכריות של ערמה שהם גבוהים:
כמו נד. כתרוממו: כשור, כחומה: נד. לשון צבור

תֹּרִישְׁמוּ יְדֵי כְּסִי: יִנְשַׁפֹּת בְּרוּחָךְ כְּסִמּוֹ יִם
 צָלְלוּ כַּעֲפֹרֶת בְּמִים אֲדִירִים כְּסִי: יֵא מִי־כִמְכָּה
 בְּאַלֵּם יְהוָה מִי כִמְכָּה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נֹרָא
 תְּהִלַּת עֲשֵׂה פִּלָּא כְּסִי: יִב נְטִית יְמִינְךָ תְּבַלְעֵמוּ
 אֶרֶץ כְּסִי: יִב נְחִית בְּחֶסֶדְךָ עִם־זוֹ גְּאֻלַּת גְּהִלַּת
 בְּעִזְךָ אֶל־גִּוָּה קֹדֶשְׁךָ כְּסִי: יִד שְׁמַעוּ עַמִּים
 יִרְגְּזוּן חֵיל אַחֲזוּ יֹשְׁבֵי פְלִשְׁת כְּסִי: טו אֲזו נִבְהִלוּ
 אֱלֹפֵי אֱדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֵאחֲזֻמוּ רַעַד נִמְגּוּ
 כָּל יֹשְׁבֵי כְנָעַן כְּסִי: טז תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה
 וּפָחַד בְּגִדְלִי זְרוּעֶךָ יִדְמוּ כְּאֲבָן עַד־יַעֲבֹר עִמָּךְ
 יְהוָה עַד־יַעֲבֹר עִם־זוֹ קִנִּית כְּסִי: יז תִּבְאֲמוּ

דִּיעֲבֹר עִמָּךְ יִי יְת אֲרִנּוּנָא עַד דִּיעֲבֹר עִמָּךְ דִּי פִרְקָתָא יְת יִרְדְּנָא: יז תַּעֲלִנוּן וְתִשְׁרַנּוּן בְּטוּרָא דְאַחֲסִנְתָּךְ

רש"י

יְדוּ מַעֲט וְהֵן נֹפְלִים וּמִשְׁתַּבְּרִין: תְּבַלְעֵמוּ אֶרֶץ.
 מִכָּאן שָׁזָבוּ לְקַבּוּרָה בְּשָׂכָר שְׁאֲמְרוּ: "ה' הַצַּדִּיק":
 (יג) גְּהִלַּת. לְשׁוֹן מְנַהֵל, וְאוֹנֶקְלוֹס תַּרְגָּם לְשׁוֹן
 נוֹשָׂא וְסוֹבֵל וְלֹא דִקְדָּק לְפָרֵשׁ אַחֵר לְשׁוֹן הַעֲבָרִית:
 (יד) יִרְגְּזוּן. מִתְרַגְּזִין: יֹשְׁבֵי פְלִשְׁת. מִפְּנֵי שֶׁהֲרִגוּ
 אֶת בְּנֵי אֶפְרַיִם שְׁמִתְהוּ אֶת הַקֶּץ וַיֵּצְאוּ בְּחֻזְקָה
 כְּמִפְּרֹשׁ בְּדַבְּרֵי הַיָּמִים, וְהִרְגוּם אֲנָשֵׁי גֹת:
 (טו) אֱלֹפֵי אֱדוֹם אֵילֵי מוֹאָב. (מְכִילַתָא) וְהָלֹא
 לֹא הָיָה לָהֶם לִירָא כְּלוֹם שְׁהָרִי לֹא עֲלִיָּהֶם
 הוֹלְכִים? אֲלֹא מִפְּנֵי אֲנִינּוֹת, שֶׁהָיוּ מִתְאַוִּנִּים
 וּמַצְטַעְרִים עַל כְּבוֹדָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל: נִמְגּוּ. נִמְסּוּ,
 כְּמוֹ (תַּהֲלִים עה) "בְּרַבִּיבִים תִּמְגַּגְגָּה". אָמְרוּ: "עֲלִינוּ
 הֵם בָּאִים לְכַלּוֹתֵנוּ וְלִירֹשׁ אֶת אֶרְצֵנוּ: (טז) תִּפֹּל
 עֲלֵיהֶם אֵימָתָה. (מְכִילַתָא) עַל הַרְחֻקִּים: וּפָחַד. עַל
 הַקְּרוֹבִים, כְּעִנִּין שֶׁנֶּאֱמַר (יְהוֹשֻׁעַ ב) "כִּי שְׁמַעְנוּ אֶת
 אֲשֶׁר הוֹכִישׁ וְגו'": עַד יַעֲבֹר. עַד יַעֲבֹר. כְּתַרְגּוּמוֹ:
 קִנִּיתָ. חֲבַבְתָּ מִשְׁאָר אֲמוֹת כַּחפֶּץ הַקְּנוֹי בְּדָמִים
 יְקָרִים שֶׁחִבִּיב עַל הָאָדָם: (יז) תִּבְאֲמוּ. נִתְנַבְּא

בְּחֶרֶבִי. מְצִינוּ הַלְשׁוֹן מוֹסָב אֵף עַל הַיּוֹצֵא: (שִׁיר
 הַשִּׁירִים א) "שָׁמֶן תּוֹרֵק", (יִרְמִיָּה מח) "וְלֹא־הוֹרֵק
 מִכְּלִי אֶל כְּלִי", לֹא הוֹרֵק הַכְּלִי אֵין כְּתִיב כָּאן,
 אֲלֹא לֹא הוֹרֵק הַיֵּין מִכְּלִי אֶל כְּלִי, מְצִינוּ הַלְשׁוֹן
 מוֹסָב עַל הַיֵּין, וְכֵן (יחזקאל כח) "וְהָרִיקוּ חֲרֻבוֹתָם
 עַל־יָפִי חֲכֻמָּתְךָ" דְּחִירָם: תֹּרִישְׁמוּ. לְשׁוֹן רִישׁוֹת
 וְדִלוּת, כְּמוֹ (שְׁמוּאֵל א ב) "מֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר":
 (י) נִשְׁפָּתָה. לְשׁוֹן הִפְחָה, וְכֵן (ישעיה מ) "וְגַם נִשָּׁף
 בָּהֶם": צָלְלוּ. אֲשַׁתְּקֵעוּ וְעַמְקוּ לְשׁוֹן מְצוּלָה:
 כַּעֲפֹרֶת. אָבָר פְּלוּס בְּלַע": (יא) בְּאֵלִים.
 בְּחֻזְקָם, כְּמוֹ (יחזקאל יז) "וְאֵת אֵילֵי הָאָרֶץ לִקְחָה",
 (תַּהֲלִים כב) "אֲגִילוֹתַי לְעִזְרָתִי חוֹשָׁה": נֹרָא תְּהִלַּת.
 יִרְאוּ מִלְּהֻגִיד תְּהִלּוֹתֶיךָ פֶּן יִמְעֹטוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:
 "לֵךְ דְּמִיָּה תְּהִלָּה": (יב) נְטִית יְמִינְךָ. כְּשֶׁהֲקִדּוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא נוֹטֶה יְדוֹ, הַרְשָׁעִים כְּלִים וְנוֹפְלִים, לְפִי
 שֶׁהַכֹּל נִתּוֹן בְּיָדוֹ, וְנוֹפְלִים בְּהִטָּתָהּ. וְכֵן הוּא
 אוֹמֵר: (ישעיה לא) "וְהָיָה יְדוֹ וְכִשְׁל עֲזָרוֹ וְנִפְל
 עֲזָרוֹ". מָשַׁל לְכָלִי זְכוּכִית הַנְּתוּנִים בְּיַד אָדָם: מִטָּה

וּתְטַעְמוּ בְּהַר נַחֲלַתְךָ מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ פַּעֲלָתָּ
 יְהוָה מִקֹּדֶשׁ אֲדֹנֵי כוֹנְנוֹ יִדִּיךָ כִּסִּי: יח יְהוָה |
 יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד כִּסִּי: יט כִּי בָא סוֹם פִּרְעָה
 בְּרִכְבוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיִם וַיֵּשֶׁב יְהוָה עֲלֵהֶם
 אֶת־מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בִּיבֻשָּׁה בְּתוֹךְ
 הַיָּם כִּסִּי: פ דַּוְתָקח מֵרִים הַנְּבִיאָה אַחֲזוֹת
 אֶהְרֹן אֶת־הַתֹּף בִּידָה וַתֵּצֵאֵן כָּל־הַנְּשִׁים
 אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים וּבְמַחֲלֹת כִּסִּי: כא וַתַּעַן לָהֶם
 מֵרִים שִׁירוּ לַיהוָה כִּי־גָאָה גָּאָה סוֹם וּרְכָבוֹ
 רָמָה בָּיִם כִּסִּי: ס כב וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל
 מִיַּם־סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשֶׁת־
 יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם כִּסִּי: כג וַיִּבְאוּ

רנ"י

אֶתֶר לְבֵית שְׁכֻנְתְּךָ אֶתְקַנְתָּ יי
 מִקֹּדֶשׁ יי אֶתְקַנְוְהִי יִדִּיךָ: יח יי
 מִלְכוּתָה קָאם לְעֹלָם וּלְעֹלָמֵי
 עֲלָמַיָּא: יט אַרִי עָלוּ סוֹסוֹת
 פִּרְעָה בְּרִתְכוּהִי וּבִפְרָשָׁהִי בִּימָא
 וְאַתִּיב יי עֲלִיהוֹן יָת מִי ימָא וּבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל הָלִיכוּ בִּיבֻשָּׁתָא בְּגוֹ ימָא:
 כ וַנְּסִיבֹת מֵרִים נְבִיאָתָא אַחֲזָה
 דְּאֶהְרֹן יָת תִּפָּא בִידָה וּנְפָקוּ כָל
 נְשִׂאָא בַתְרָהָא בַתְּפִין וּבַחֲנֻגִּין:
 כא וּמַעֲנִיא לְהוֹן מֵרִים שְׁפָחוּ
 וְאוּדוּ קָדָם יי אַרִי אֶתְגָּאֵי עַל
 גּוֹתְנִיא וְגִאוּתָא דִּילָהּ הִיא סוֹסִיא
 וּרְכָבָהּ רָמָא בִּימָא: כב וְאַטִּיל
 מֹשֶׁה יָת יִשְׂרָאֵל מִימָא דְּסוּף
 וּנְפָקוּ לְמִדְבָּרָא דְּחֶגְרָא וְאַזְלוּ
 תִּלְתָּא יוֹמִין בַּמִּדְבָּרָא וְלֹא
 אֶשְׁפָּחוּ מַיָּא: כג וַאֲתוּ לְמָרָה

כְּשֶׁהִיטָה אַחֲזוֹת אֶהְרֹן, קָדָם שְׁנוֹלֵד מֹשֶׁה, אָמְרָה:
 'עֲתִידָה אִמִּי שְׁתַּלֵּד בֶּן וְכוּ', כְּדֹאִיתָא בְּסוּטָה (דף
 י"ב). דְּבַר אַחֵר: "אַחֲזוֹת אֶהְרֹן", לְפִי שְׁמֶסֶר נִפְשׁוֹ
 עָלֶיהָ כְּשֶׁנִּצְטָרְעָה, נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ: אֶת הַתֹּף. כָּלִי
 שֶׁל מִינֵי זֶמֶר: בְּתַפִּים וּבְמַחֲלֹת. מְבַטְחוֹת הָיוּ
 צִדְקָנוֹת שְׁבִדוֹר שֶׁהִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לָהֶם
 נִסִּים, וְהוֹצִיאוּ תַפִּים מִמִּצְרַיִם: (כא) וַתַּעַן לָהֶם
 מֵרִים. מֹשֶׁה אָמַר שִׁירָה לְאֲנָשִׁים: הוּא אוֹמֵר וְהֵם
 עוֹנִין אַחֲרָיו, וּמֵרִים אָמְרָה שִׁירָה לְנָשִׁים (מְכִילָתָא):
 (כב) וַיִּסַּע מֹשֶׁה. (מְכִילָתָא) הִסִּיעַן בְּעַל כְּרָחֶם,
 שְׁעִטְרוּ מִצְרַיִם אֶת סוֹסֵיהֶם בְּתַכְשִׁיטֵי זָהָב וְכֶסֶף
 וְאַבְנִים טוֹבוֹת (מְכִילָתָא) וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל מוֹצְאִין אוֹתָם
 בָּיִם, וּגְדוּלָה הִיטָה בְּזֹת הַיָּם מִבְּזֹת מִצְרַיִם,
 שְׁנֵאֲמַר: (שִׁיר הַשִּׁירִים א) "תוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ עִם
 נִקְדוֹת הַכֶּסֶף", לְפִיכָף הִצְרֹךְ לְהִסִּיעַן בְּעַל כְּרָחֶם:
 (כג) וַיִּבְאוּ מִרְתָּה. כְּמוֹ לְמָרָה, ה"א בְּסוּף תִּיבָה
 בְּמָקוֹם לְמ"ד בְּתַחֲלָתָהּ וְהִתִּי"ו הִיא בְּמָקוֹם ה"א
 הַנִּשְׁרָשֶׁת בְּתִיבַת מָרָה, וּבְסִמְכָתָהּ כְּשֶׁהִיא נִדְבָקָת

מֹשֶׁה שְׁלֹא יִכְנֹס לְאֶרֶץ, לְכָף לֹא נֵאֱמַר 'תְּבִיאֲנוּ'.
 (נִרְאָה שְׁצִרִיף לומר שְׁלֹא יִכְנֹסוּ לְאֶרֶץ וְכוּ' וְהָכִי
 אִיתָא בְּהִדְיָא פֶּרֶק 'יֵשׁ נִוְחָלִין' דִּף קי"ט
 וּבְמִכְלִיתָא: 'הַבָּנִים יִכְנֹסוּ וְלֹא הָעֹבֹת' אִף שְׁלֹא
 נִגְזְרָה גְזֵרַת מְרָגְלִים עֲדִין, מִכָּל מָקוֹם, נִבָּא וְלֹא
 יָדַע מַה נִּבָּא. (מֵהַרש"ל): מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ. מִקֹּדֶשׁ שֶׁל
 מִטָּה מִכּוֹן כְּנֶגֶד כֶּסֶא שֶׁל מַעֲלָה אֲשֶׁר פַּעֲלָתָּ:
 מִקֹּדֶשׁ. הַטַּעַם עָלָיו זָקָף גְּדוֹל, לְהַפְרִידוֹ מִתַּבַּת
 הַשֶּׁם שְׁלֹאֲחֲרָיו, הַמִּקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר "כוֹנְנוֹ יִדִּיךָ", ה'.
 חֲבִיב בֵּית הַמִּקֹּדֶשׁ, שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בְּיַד אַחַת,
 שְׁנֵאֲמַר: (יִשְׁעִיָּה מֵט) "אִף יְדֵי יְסֻדָּה אֶרֶץ", וּמִקֹּדֶשׁ
 בְּשֵׁתֵי יָדַיִם, וְאִמְתִּי יִבְנֶה בְּשֵׁתֵי יָדַיִם? בְּזִמְנָן שֶׁ"ה'
 יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד", לְעִתִּיד לָבֵא שְׁכָל הַמְּלוּכָה
 שְׁלוֹ: (יח) לְעוֹלָם וָעֶד. לְשׁוֹן עוֹלָמִית הוּא,
 וְהִתִּי"ו בּוֹ יְסוֹד, לְפִיכָף, הִיא פְתוּחָה, אֲבָל (יִרְמִיָּה
 כט) "וְאֲנֹכִי הִיִּדְעָה וָעֶד" שְׁהִי"ו בּוֹ שְׁמוּשׁ, קְמוּצָה
 הִיא: (יט) כִּי בָא סוֹם פִּרְעָה. כְּאֲשֶׁר בָּא:
 (כ) וַתִּקַּח מֵרִים הַנְּבִיאָה. הִיכָן נִתְּנָבְאָה?

מִרְתָּה וְלֹא יָכֹלוּ לְשִׁתּוֹת מַיִם מִמֶּרְהָ כִּי מָרִים
 הֵם עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מֶרְה כס"י: כד וַיִּלְנוּ הָעָם
 עַל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר מַה־נִּשְׁתָּה כס"י: כה וַיַּעַק אֶל־
 יְהוָה וַיּוֹרְהוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל־הַמַּיִם
 וַיִּמָּתְקוּ הַמַּיִם שֵׁם שָׁם לוֹ חֶק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם
 נִסָּהוּ כס"י: כו וַיֹּאמֶר אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל |
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִישָׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהֶאֱזִנְתָּ
 לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל־חֻקָּיו כָּל־הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר־
 שָׁמַתִּי בַּמִּצְרִים לֹא־אֵשִׁים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה
 רֹפֵאֲךָ כס"י: ס חמישי כו וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וְשֵׁם
 שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עֵינַת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים
 וַיַּחֲנוּ־שָׁם עַל־הַמַּיִם כס"י: מז א וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם

וְלֹא יָכִילוּ לְמִשְׁתֵּי מַיָּא מִמֶּרְהָ
 אַרִי מְרִירִין אַנּוּן עַל כֵּן קָרָא
 שְׁמָהּ מֶרְה: כד וַאֲתָרַעְמוּ עֲמָא
 עַל מֹשֶׁה לְמִימַר מַה נִּשְׁתִּי:
 כה וְצִלִּי קָדָם יְיָ וְאֶלְפָּה יְיָ אֲעָא
 וְרָמָא לְמַיָּא וּבִסִּימוּ מַיָּא תַּמָּן גִּזַּר
 לָהּ קָנָם וְדִין וְתַמָּן נִסָּהִיהָ:
 כו וַאֲמַר אִם קַבְלָא תִקְבֵּל
 לְמִימָרָא דִּי אֱלֹהֶךָ וּדְכַשֵּׁר
 קְדָמוּהִי תַעֲבֹד וְתַצִּית לְפָקוּדוּהִי
 וְתִטֵּר כָּל קִימּוּהִי כָּל מַרְעִין דִּי
 שְׁוִיתִי בַּמִּצְרִים לֹא אֲשׁוּנוּן עָלֶיךָ
 אַרִי אָנָּא יְיָ אֶסָּף: כז וַאֲתָו
 לְאֵילָם וְתַמָּן תְּרִי עֶשֶׂר מִבּוּעִין
 דְּמִין וְשִׁבְעִין דְּקָלִין וּשְׂרֹו תַמָּן
 עַל מַיָּא: א וּנְטִלוּ מֵאֵילָם וַאֲתָו
 כָּל כְּנֻשְׁתָּא דְּכַנִּי יִשְׂרָאֵל לְמַדְבָּרָא
 דְּסִין דִּי בֵין אֵילָם וּבֵין סִינֵי

רש"י

שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע. זו קבלה שיקבלו עליהם: תַּעֲשֶׂה.
 היא עֲשִׂיהָ: וְהֶאֱזִנְתָּ. תִּשָּׂא אָזְנִים לִדְבָרָא בָהֶם:
 כָּל־חֻקָּיו. דְּבָרִים שְׁאִינֶן אֵלָא גִזְרֵת מֶלֶךְ בְּלֹא שׁוּם
 טַעַם, וַיַּצֵּר הָרַע מִקְנֵטֵר עֲלֵיהֶם: מַה אֶסּוּר בְּאֵלֹהִי,
 לָמָּה נֶאֱסָרוּ? כְּגוֹן: לְבִישַׁת כְּלָאִים, וְאֶכִּילַת חֲזִיר,
 וּפְרָה אֲדָמָה וְכִיּוּצָא בָהֶם: לֹא אֵשִׁים עָלֶיךָ. וְאִם
 אֵשִׁים הָרִי הוּא כָּלֹא הוֹשְׁמָה "כִּי אֲנִי ה' רֹפֵאֲךָ",
 וְהוּא מְדַרְשׁוֹ (מכילתא). וּלְפִי פֶשׁוּטוֹ: "כִּי אֲנִי ה'
 רֹפֵאֲךָ", וּמִלְמַדְךָ תּוֹרָה וּמִצְוֹת לְמַעַן תִּנְצֹל מֵהֶם,
 כְּרֹפֵא הֵזֶה הָאוֹמֵר לָאָדָם: אַל תֹּאכַל דְּבָרִים
 שְׁמַחֲזִירִים אוֹתָךְ לִידֵי חֲלִי, וְזֶהוּ אֲזִין מִצְוֹת. וְכֵן
 הוּא אוֹמֵר (משלי ג) "רַפְּאוֹת תִּהְיֶה לְשִׁרְךָ":
 (כז) שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עֵינַת מַיִם. כְּנֶגֶד י"ב שְׁבָטִים
 נִדְּמְנוּ לָהֶם: וְשִׁבְעִים תְּמָרִים. כְּנֶגֶד שִׁבְעִים
 זְקָנִים: (א) בְּחֻמְשָׁה עֶשֶׂר יוֹם. נִתְפָּרַשׁ הַיּוֹם שֶׁל
 חֲנִיָּה זו, לְפִי שֶׁבּוּ בַּיּוֹם כָּלְתָהּ הַחֲרָרָה שֶׁהוּצִיאוּ
 מִמִּצְרַיִם, וְהוּצְרָכוּ לִמְזֶן. לְמַדְנוּ, שֶׁאֵכֵלוּ מִשְׁרֵי
 הַבָּצֶק, (גירסת רא"ם משוירי המצה) - שֵׁשִׁים וְאַחַת

לָהּ"א שֶׁהוּא מוֹסִיף בְּמָקוֹם הַלְמ"ד, תַּהֲפֹךְ הֵה"א
 שֶׁל שְׂרֵשׁ לְתִי"ו. וְכֵן כָּל הֵה"א שֶׁהִיא שְׂרֵשׁ בְּתִיבָה
 תַּהֲפֹךְ לְתִי"ו בְּסִמִּכְתָּהּ, כְּמוֹ (ישעיה כז) "חֲמָה
 אֵין לִי", (אסתר א) "וַיַּחַמְתּוּ בַּעֲרָה בּוֹ". הָרִי הֵה"א
 שֶׁל שְׂרֵשׁ נִהְפְּכַת לְתִי"ו מִפְּנֵי שְׁנוּסְמִכַת אֶל הָא"ו
 הַנוֹסֶפֶת. וְכֵן "עֲבֹד וְאָמַה", (בראשית ל) "הִנֵּה אָמַתִּי
 בִּלְהָה". "לְנַפֵּשׁ חִיָּה", (איוב לג) "וַיַּחַמְתּוּ חִיָּתוֹ
 לָחֶם". "בֵּין הָרָמָה", "וְתִשׁוּבְתוֹ הָרָמָה":
 (כד) וַיִּלְנוּ. לְשׁוֹן נָפַעַל הוּא, וְכֵן הַתְּרַגּוּם לְשׁוֹן
 נָפַעַל הוּא: "וְאֶתְרַעְמוּ", וְכֵן דְּרָךְ לְשׁוֹן תְּלוּנָה
 לְהִסָּב הַדְּבוּר אֶל הָאָדָם: מִתְלוּנָה, מִתְרַעַם, וְלֹא
 אָמַר: לוֹנֵן, רֹעַם, וְכֵן יֹאמֵר הַלּוּעִז: דְּקוּמְפ"ל
 יִשְׁנ"ק שִׁי"י מוֹסֵב הַדְּבוּר אֵלָיו בְּאִמְרוֹ שִׁי"י:
 (כה) שָׁם שָׁם לוֹ. בְּמֶרְהָ נִתֵּן לָהֶם מִקְצַת פְּרִשְׁיּוֹת
 שֶׁל תּוֹרָה שִׁיתַּעֲסֻקוּ בָהֶם: שַׁבָּת וּפְרָה אֲדָמָה וְדִינִין
 (סנהדרין מ): וְשֵׁם נִסָּהוּ. לָעָם, וְרָאָה קָשִׁי עֲרָפָן
 שֶׁלֹּא נִמְלְכוּ בְּמֹשֶׁה בְּלִשׁוֹן יִפָּה: בְּקָשׁ עֲלִינוּ רַחֲמִים
 שִׁיְהִיָּה לָנוּ מַיִם לְשִׁתּוֹת, אֵלָא נִתְלוּנָנוּ: (כו) אִם

בְּחֻמֶּשֶׁת עֶסְרָא יוֹמָא לְיִרְחָא
תְּנִינָא לְמַפְקָהוֹן מֵאַרְעָא
דְּמַצְרַיִם: ב וְאַתְרָעֻמוּ כָּל
כְּנֻשְׁתָּא דְּכְנִי יִשְׂרָאֵל עַל מִשָּׁה
וְעַל אֶהְרֹן בְּמִדְבָּרָא: ג וְאִמְרוּ
לְהוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְוִי דְּמִיתְנָא
לְקָדֵם יִי בְּאַרְעָא דְּמַצְרַיִם כִּד
הָוִינָא יִתְבִּין עַל דּוּדֵי בִסְרָא כִּד
הָוִינָא אֲכָלִין לַחֲמָא וְשִׁבְעִין אָרִי
אַפְקִיתוּן יִתְנָא לְמִדְבָּרָא הֲדִין
לְקַטְלָא יָת כָּל קְהֵלָא הֲדִין
כְּכֻפָּנָא: ד וְאִמְר יִי לְמִשָּׁה הָא
אַנָּא מְחִית לְכוּן לַחֲמָא מִן שְׁמֵינָא
וְיִפְקוּן עֲמָא וְיִלְקֻטוּן פְּתָגֵם יוֹם
בְּיוֹמָה בְּדִיל דְּאַנְסֻנוּן הִיְהֻכוּן
בְּאוּרֵיתִי אִם לֹא: ה וְיִהִי בְּיוֹמָא
שְׁתִּיתָאָה וְיִתְקַנְנוּ יָת דִּיִּיתוּן וְיִהִי
עַל חַד תְּרִין עַל דִּילְקֻטְיוֹן יוֹם
יוֹם: ו וְאִמְר מִשָּׁה וְאַהֲרֹן לְכָל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרַמְשָׁא וְתִדְעוּן אָרִי
יִי אִפִּיק יִתְכוּן מֵאַרְעָא דְּמַצְרַיִם:
ז וּבְצַפְרָא וְתַחֲזִיוֹן יָת יִקְרָא דִּיִּי
ס כִּסִּי: ז וּבִזְכָּר וְרֵאִיתֶם

סַעֲדוֹת, וְיִרְדּוּ לָהֶם מִן בֶּט"ז בְּאֵיִר, וְיוֹם א' בְּשַׁבָּת
הִיָּה, כִּדְאִיתָא בְּמַסְכַּת שַׁבָּת (דף פז): (ב) וְיִלְנֹו.
לְפִי שֶׁפָּלַה הַלֵּחֶם: (ג) מִי יִתֵּן מוֹתָנֹו. שְׁנִמּוֹת,
וְאֵינֹו שֵׁם דְּבָר כִּמּוֹ מוֹתָנֹו (בְּחוּלָם), אֱלָא כִּמּוֹ:
עֲשׂוֹתָנֹו, חֲנוּתָנֹו, שׁוּבָנֹו, לַעֲשׂוֹת אֲנַחְנֹו, לַחֲנוּת
אֲנַחְנֹו, לְמוֹת אֲנַחְנֹו. וְתַרְגּוּמוֹ: "לְוִי דְמִיתָנָא", כִּמּוֹ
לוֹ מִתָּנֹו, הַלּוֹאִי וְהֵיכִינוּ מֵתִים: (ד) דְּבָר יוֹם
בְּיוֹמוֹ. צִרְף אֲכִילַת יוֹם יִלְקֻטוּ בְּיוֹמוֹ, וְלֹא יִלְקֻטוּ
הַיּוֹם לְצִרְף מִחַר (מְכִילֵתָא): לְמַעַן אֲנַסְנוּ הַיִּלּוֹף
בְּתוֹרָתִי. אִם יִשְׁמְרוּ מִצְוֹת הַתְּלוּיֹת בּוֹ - שְׁלֹא
יִתִּירוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא יֵצְאוּ בְּשַׁבָּת לִלְקֹט: (ה) וְהִיָּה
מִשְׁנֵה. לַיּוֹם וּלְמַחֲרָת: מִשְׁנֵה. עַל שֶׁהִיוּ רִגְלִים

אֶת־כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת־תְּלִנּוֹתֵיכֶם עַל־
 יְהוָה וְנַחֲנוּ מָה כִּי כְּתִיב תִּלְוֹנוּ קִרִּי תִּלְיִנוּ עָלֵינוּ רַש"י:
 ח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בְּעֶרֶב בָּשָׂר
 לֵאכֹל וּלְחֶם בַּבֶּקֶר לְשֹׁבַע בְּשִׁמְעֵי יְהוָה
 אֶת־תְּלִנּוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וְנַחֲנוּ
 מָה לֹא־עָלֵינוּ תְּלִנּוֹתֵיכֶם כִּי עַל־יְהוָה רַש"י:
 ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן אָמַר אֶל־כָּל־עַדְת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת
 תְּלִנּוֹתֵיכֶם רַש"י: וַיְהִי כִּדְבַר אַהֲרֹן אֶל־כָּל־עַדְת
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר וְהִנֵּה כְבוֹד
 יְהוָה נֹרָאָה בָּעֲנָן: פ שְׂשִׁי יֹא וַיְדַבֵּר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: י שָׁמַעְתִּי אֶת־תְּלִנּוֹת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל דִּבֶּר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעֶרְפִּים
 תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבַבֶּקֶר תִּשְׁבְּעוּ־לֶחֶם וַיִּדְעֻם כִּי
 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: י וַיְהִי בְּעֶרֶב וַתַּעַל הַשָּׁלֹ

כד שְׂמִיעַ (קְדָמוּהִי) ית
 תַרְעֻמוֹתֵכֶון עַל מִימְרָא דִי וְנַחֲנָא
 מָה אַרִי אַתְרַעֲמַתוֹן עֲלֵנָא:
 ח וַאֲמַר מֹשֶׁה בְּדִיתָן יִי לְכוֹן
 בְּרַמְשָׂא בִסְרָא לְמִיכַל וְלַחֲמָא
 בְּצַפְרָא לְמַסְבַּע בְּדִשְׁמִיעֵן קָדָם יִי
 ית תַרְעֻמוֹתֵכֶון דִּי אַתוֹן מִתְרַעֲמִין
 עֲלוּהִי וְנַחֲנָא מָה לָא עֲלֵנָא
 תַרְעֻמוֹתֵכֶון אֱלֵהֶן עַל מִימְרָא
 דִי: ט וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אָמַר
 לְכָל כְּנִשְׁתָּא דְכְנִי יִשְׂרָאֵל קִרְיִבו
 קָדָם יִי אַרִי שְׁמִיעֵן קְדָמוּהִי ית
 תַרְעֻמוֹתֵכֶון: י וְהִנֵּה כְד מַלִּיל
 אַהֲרֹן עִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דְכְנִי
 יִשְׂרָאֵל וַאֲתַפְּנִיו לְמִדְבָּרָא וְהָא
 יִקְרָא דִי אַתְגְּלִי בַעֲנָנָא:
 יא וּמַלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימְרָ:
 יב שְׁמִיעַ קְדָמִי ית תַרְעֻמַּת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל מַלִּיל עֲמַהוֹן לְמִימְרָ בֵּין
 שְׁמִשְׂא תִיכְלוֹן בִּסְרָא וּבְצַפְרָא
 תִשְׁבְּעוֹן לַחֲמָא וַתִּדְעוֹן אַרִי אֲנָא
 יִי אֱלֹהֵכֶון: יג וְהִנֵּה בְרַמְשָׂא

רש"י

וְנַחֲנָא 'תִּלְוֹנוּ', הִיִּיתִי מִפְּרָשׁוֹ לְשׁוֹן 'תִּתְלִנּוּנוּ'.
 עֲכָשׁוּ, הוּא מִשְׁמַע תִּלְיִנוּ אֶת אַחֲרִים, כְּמוֹ
 בְּמִרְגָּלִים: (במדבר יד) "וַיִּלְיִנוּ עָלָיו אֶת כָּל הָעֵדָה":
 (ח) בָּשָׂר לֵאכֹל. וְלֹא לְשֹׁבַע. לְמַדָּה תוֹרָה דִּרְךָ
 אֲרָץ: שְׂאִין אוֹכְלִין בָּשָׂר לְשֹׁבַע. וְמָה רָאָה לְהוֹרִיד
 לָחֶם בַּבֶּקֶר וּבָשָׂר בְּעֶרֶב? לְפִי שֶׁהִלָּחֵם שְׂאֵלוֹ כִּהְגֹן,
 שְׂאִי אֲפֹשֶׁר לוֹ לֶאֱדָם בְּלֹא לָחֶם, אֲבָל בָּשָׂר שְׂאֵלוֹ
 שְׂלֹא כִּהְגֹן, שֶׁהִרְבָּה בְּהִמּוֹת הָיוּ לָהֶם. וְעוֹד, שֶׁהָיָה
 אֲפֹשֶׁר לָהֶם בְּלֹא בָשָׂר. לְפִיכָף נָתַן לָהֶם בְּשַׁעַת
 טֵרֵחַ שְׂלֹא כִּהְגֹן: אֲשֶׁר־אַתֶּם מְלִינִים עָלָיו. אֶת
 הָאַחֲרִים, הַשּׁוֹמְעִים אֶתְכֶם מִתְלִנְנִים: (ט) קִרְבוּ.
 לְמִקּוֹם שֶׁהָעֵנָן יָרַד: תוֹרָה י (יג) הַשָּׁלִי. מִיֵּן עוֹף
 וְשִׁמְן מָאֹד (יומא עה): הִיִּיתָה שִׁכְבַּת הַטֵּל. הַטֵּל
 שׁוֹכֵב עַל הָפֶן, וּבְמִקּוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (במדבר

בַּעֲנָן" נֹאמַר, אֱלֹא כִּף אָמַר לָהֶם: "עֲרֹב וַיִּדְעֻם כִּי
 הִיכָלֵת בְּיָדוֹ לִתְּנָא תַּאֲוָתְכֶם וּבָשָׂר יִתֵּן, אִף לֹא בְּפָנִים
 מֵאִירוֹת יִתְּנָנָה לָכֶם כִּי שְׂלֹא כִּהְגֹן שְׂאֵלְתֶם אוֹתוֹ
 וּמִכְרַס מִלֵּאָה. וְהִלָּחֵם שְׂשִׂאֵלְתֶם לְצַרְךָ, בִּירִידָתוֹ
 לְבַקֵּר תִּרְאוּ אֶת כְּבוֹד אוֹר פָּנָיו, שִׁיּוּרִידָהוּ לָכֶם
 דִּרְךָ חֲבֵה, בַּבֶּקֶר - שִׁישׁ שְׁהוֹת לְהַכִּינוֹ, וְטַל
 מְלַמְעֵלָה וְטַל מְלַמְטָה כְּמִנְחָ בְּקוֹפֶסָא: אֶת
 תְּלִנּוֹתֵיכֶם עַל ה'. כְּמוֹ אֲשֶׁר עַל ה': וְנַחֲנוּ מָה. מָה
 אֲנַחֲנוּ חֲשׁוֹבִין?: כִּי תִלְיִנוּ עָלֵינוּ. שְׁתַּרְעִימוּ עָלֵינוּ
 אֶת הַכָּל, אֶת בְּנִיכֶם וּנְשֵׁיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם וְעֶרֶב רַב.
 וְעַל כְּרַחֲמֵי אֲנִי זְקוּק לְפָרֵשׁ תִּלְיִנוּ בְּלִשׁוֹן
 תַּפְעִילוּ - מִפְּנֵי דְגִשּׁוֹתוֹ וְקִרְיָתוֹ, שְׂאֵלוֹ הָיָה רָפָה
 הִיִּיתִי מִפְּרָשׁוֹ בְּלִשׁוֹן תַּפְעִילוּ, כְּמוֹ (לקמן יז) "וַיִּלֵּן
 הָעָם עַל מֹשֶׁה", אוֹ אִם הָיָה דְּגוֹשׁ וְאִין בּוֹ יוֹד

וּתְבִיב לַמַּחֲנֶה כְּשִׁי: יד וַתַּעַל שְׂכַבְתָּ הַטֹּל וְהִנֵּה
עַל-פְּנֵי הַמִּדְבָּר דֶּק מְחַסְפִּים דֶּק כַּפָּר עַל-
הָאָרֶץ כְּשִׁי: טו וַיֵּרְאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
אֶל-אֶחָיו מִן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה-הוּא וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם
לֹאכְלֶה כְּשִׁי: טז זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לִקְטוּ
מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אָכְלוּ עֹמֶר לַגִּלְגָּלֹת מִסֵּפֶר
נַפְשֹׁתֵיכֶם אִישׁ לְאִשֶּׁר בָּאֵהֶלּוּ תִקְחוּ כְּשִׁי:
יז וַיַּעֲשׂוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמִּרְבָּה
וְהַמַּמְעִיט כְּשִׁי: יח וַיִּמְדּוּ בָעֹמֶר וְלֹא הָעֵדִיף
הַמִּרְבָּה וְהַמַּמְעִיט לֹא הִחֲסִיר אִישׁ לְפִי-אָכְלוּ
לִקְטוּ: יט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל-יֹתֵר

וסליקת סליו ונחת ית משריתא
ובצפרא הות נחתת טלא סחור
סחור למשריתא: יד וסליקת
נחתת טלא והא על אפי מדברא
דעידק מקלף דעידק כגיר כגלידא
על ארעא: טו וחוזו כני ישראל
ואמרו גבר לאחיהי מנא הוא
ארי לא ידעו מה הוא ואמר
משה להון הוא לחמא דיהב יי
לכון למיכל: טז דין פתגמא די
פקיד יי לקוטו מנה גבר לפום
מיכלה עמרא לגלגלתא מנן
נפשתיכון גבר לדי במשכנה
תסבון: יז ועבדו כן בני ישראל
ולקטו דאסגי ודאזער: יח וכלו
בעמרא ולא אותר דאסגי ודאזער
לא חסיר גבר לפום מיכלה
לקטו: יט ואמר משה להון אנש

רש"י

כדאמרין גבי פסוי הדם: 'הגיר והגניף'. דעידק
כגיר כגלידא על ארעא, דק הנה כגיר, ושוכב
מגלד כקרח על הארץ, וכן פרושו: דק כפפר
שטות קלוש ומחבר כגליד. דק טינב"ש בלע"ז,
שהנה מגליד גלד דק מלמעלה. וכגיר שתרגם
אונקלוס, תוספת הוא על לשון העברית, ואין לו
תבה בפסוק: (טו) מן הוא. הקנת מזון הוא, כמו
(דניאל א): "וימן להם המלך". כי לא ידעו
מה-הוא. שיקראוהו בשמו: (טז) עמר. שם
מדה: מספר נפשתיכם. כפי מנן נפשות שיש
לאיש באהל, תקחו עמר לכל לגלגלת:
(יז) המרבה והממעט. יש שלקטו הרבה, ויש
שלקטו מעט, וכשבאו לביתם ומדדו בעמר, איש
איש מה שלקטו, ומצאו שהמרבה ללקט, לא
העדיף על עמר לגלגלת אשר באהל, והממעט
ללקט, לא מצא חסר מעמר לגלגלת, וזהו גס גדול

יא: "וברדת הטל וגו'", הטל יורד על הארץ והמן
יורד עליו, וחוור ויורד טל עליו והרי הוא כמנח
בקופסא (יומא עה. מכילתא): (יד) ותעל שכתב
הטל וגו'. כשהחמה זורחת, עולה הטל שעל המן
לקראת החמה, כדרך טל, עולה לקראת החמה. אף
אם תמלא שפופרת של ביצה טל ותסתם את פיה
ותניחה בחמה, היא עולה מאליה באויר. ורבותינו
דרשו: שהטל עולה מן הארץ באויר, וכעלות
שכתב הטל נתגלה המן, וראו "והנה על פני
המדבר" וגו': דק. דבר דק: מחספס. מגלה, ואין
דומה לו במקרא. ויש לפרש: מחספס, לשון
חפיסה ודלוסקמא, שבלשון משנה. כשנתגלה
משכתב הטל ראו שהנה דבר דק מחספס בתוכו,
בין שתי שכבות הטל. ואונקלוס תרגם: 'מקלף',
לשון "מחשף הקלף": כפפר. כפר גלד"א בלע"ז.
דעידק כגיר, כאבני גיר, והוא מין צבע שחור,

מִמֶּנּוּ עַד-בֶּקֶר: כ וְלֹא-שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה וַיּוֹתְרוּ
 אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד-בֶּקֶר וַיֵּרָם תּוֹלָעִים וַיִּבְאֵשׁ
 וַיִּקְצֹף עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה רַס"י: כא וַיִּלְקְטוּ אוֹתוֹ בַּבֶּקֶר
 בַּבֶּקֶר אִישׁ כָּפִי אָכְלוּ וְחֵם הַשֶּׁמֶשׁ וְנִמְם רַס"י:
 כב וַיְהִי | בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לָקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי
 הָעֶמֶר לָאֶחָד וַיִּבְאוּ כָּל-נִשְׂיָאֵי הָעֵדָה וַיִּגִּידוּ
 לְמֹשֶׁה רַס"י: כג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר
 יְהוָה שַׁבְּתוֹן שַׁבַּת-קֹדֶשׁ לִיהוָה מִחֹר יֵאת
 אֲשֶׁר-תֹּאפּוּ אִפּוֹ וְאֵת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בַשֵּׁלוֹ
 וְאֵת כָּל-הָעֵדָף הַנִּיחוּ לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד-
 הַבֶּקֶר רַס"י: כד וַיִּנַּיְחוּ אוֹתוֹ עַד-הַבֶּקֶר כַּאֲשֶׁר
 צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבֵּאִישׁ וְרָמָה לֹא-הִיתָה בּוֹ:
 כה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלְהוּ הַיּוֹם כִּי-שַׁבַּת הַיּוֹם

לֹא יִשְׁאָר מִנָּה עַד צַפְרָא: כ וְלֹא
 קִבְּלוּ מִן מֹשֶׁה וְאֲשָׁארוּ גְבִרְיָא
 מִנָּה עַד צַפְרָא וְרַחֲשׁ רִיחָשׁא
 וסְרִי וּרְגִז עַל־יְהוֹן מֹשֶׁה:
 כא וַיִּלְקְטוּ יְתֵה בַצֶּפֶר בַּצֶּפֶר גִּבְרִיא
 לַפּוֹם מִיכְלָה וְמָה דְּמִשְׁתָּאָר מִנָּה
 עַל אִפִּי חֲקֵלָא כַּד חֲמָא עַל־וְהִי
 שְׁמִשָּׁא פֶשֶׁר: כב וְהוּה בְּיוֹמָא
 שְׁתִּיתָאָה לָקְטוּ לֶחֶמָא עַל חַד
 תְּרִין תְּרִין עֶמְרִין לְחַד וְאוֹתוֹ כָּל
 רִבְרָבִי כְּנִשְׁתָּא וְחִוִּיאוּ לְמֹשֶׁה:
 כג וַאֲמַר לְהוֹן הוּא דִּי מַלִּיל יֵי
 שְׁבַתָּא שַׁבַּת קוֹדֶשׁא קָדָם יֵי מִחֹר
 יֵת דִּי אֶתְוֹן עֲתִידִין לְמַפָּא אִפּוֹ
 וְיֵת דִּי אֶתְוֹן עֲתִידִין לְבִשְׁלָא
 בַּשֵּׁלוֹ וְיֵת כָּל מוֹתָרָא אֲצַנְעוּ
 לְכוֹן לְמִטְרַת עַד צַפְרָא:
 כד וְאֲצַנְעוּ יְתֵה עַד צַפְרָא כְּמָא
 דְּפִקִּיד מֹשֶׁה וְלֹא סְרִי וְרִיחָשׁא
 לֹא הָנָה בֵּה: כה וַאֲמַר מֹשֶׁה

רַס"י

וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה. שְׁאֵלוּהוּ: מַה הַיּוֹם מִיּוֹמִים? וּמִכָּאן
 יֵשׁ לְלַמֵּד שְׁעֵדִין לֹא הִגִּיד לָהֶם מֹשֶׁה פְּרִשְׁת שַׁבַּת
 שְׁנַצְטוּהָ לֹוֹמַר לָהֶם: "וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהַכִּינּוּ
 וְגו'" עַד שֶׁשָּׁאֲלוּ אֵת זֹאת, אָמַר לָהֶם: "הוּא אֲשֶׁר
 דִּבֶּר ה'" שְׁנַצְטוּיָתִי לֹוֹמַר לָכֶם, וְלִכְךָ עָנְשׁוּ הַכְּתוּב,
 שָׁאֲמַר לוֹ: "עַד אָנָּה מֵאַנְתֶּם" וְלֹא הוֹצִיאוּ מִן
 הַכֶּלֶל: (כג) אֵת אֲשֶׁר תֹּאפּוּ אִפּוֹ. מַה שָּׁאֲתֶם
 רוֹצִים לֵאמֹר בַּתְּנוּר, אִפּוֹ הַיּוֹם, הַכֹּל לְשְׁנֵי יָמִים,
 וּמַה שָּׁאֲתֶם צְרִיכִים לְבִשְׁל מִמֶּנּוּ בַּיּוֹם, בַּשֵּׁלוֹ הַיּוֹם.
 לְשׁוֹן אֲפִיָּה נוֹפֵל בְּלַחֲם, וְלְשׁוֹן בִּשׁוּל בַּתְּבָשִׁיל:
 לְמִשְׁמֶרֶת. לְגַנִּיזָה: תוֹרָה כד (כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֲכָלוּהוּ הַיּוֹם וְגו'. (מְכִילֶתָא) שְׁחֲרִית, שְׁהִיּוּ רִגְלִילִים
 לְצֹאת וְלִלְקֹט, כָּאוּ לְשָׁאֵל: אִם גִּצָּא אִם לֹאוּ? אָמַר
 לָהֶם: אֵת שְׁבִידְכֶם אֲכָלוּ, לְעֶרֶב חֲזָרוּ לְפָנָיו
 וְשָׁאֲלוּהוּ: מַהוּ לְצֹאת? אָמַר לָהֶם: "שַׁבַּת הַיּוֹם".
 רָאָה אוֹתָם דּוֹאֲגִים שְׁמָא פֶּסֶק הֵמֶן וְלֹא יֵרֵד עוֹד,

שְׁנַעֲשֶׂה בּוֹ: תוֹרָה יח (כ) וַיּוֹתְרוּ אֲנָשִׁים. (שְׁמוֹת
 רבה) דָּתָן וָאֶבִּירָם: וַיֵּרָם תּוֹלָעִים. לְשׁוֹן רָמָה:
 וַיִּבְאֵשׁ. הָרִי זֶה מִקְרָא הַפּוֹף: שַׁבַּתְחֵלָה הַבֵּאִישׁ
 וְלִבְסוֹף הַתְּלִיעַ, כְּעַנְגֵּן שְׁנַאֲמַר: "וְלֹא הִבֵּאִישׁ וְרָמָה
 לֹא הִיתָה בּוֹ", וְכֵן דֶּרֶךְ כָּל הַמַּתְּלִיעִים: (כא) וְחֵם
 הַשֶּׁמֶשׁ וְנִמְם. הַנִּשְׁאָר בַּשֶּׁדָּה נְמוּחַ וְנַעֲשֶׂה נִחְלִים
 וְשׁוֹתִין מִמֶּנּוּ אֵילִים וְצִבְאִים, וְאִמּוֹת הָעוֹלָם צָדִין
 מִהֶם וְטוֹעֲמִים בָּהֶם טַעַם מִן וַיּוֹדְעִים מַה שְׁבַחֲתָן שֶׁל
 יִשְׂרָאֵל (מְכִילֶתָא): וְנִמְם. פֶּשֶׁר, לְשׁוֹן פּוֹשְׁרִין, עַל
 יְדֵי הַשֶּׁמֶשׁ מִתְחַמֵּם וּמִפְּשִׁיר: וְנִמְם. דִּישְׁטַנ"פִּרִּיר,
 וְדִגְמָתוֹ בְּסִנְהֶדְרִין בְּסוֹף ד' מִיתוֹת: (כב) לָקְטוּ
 לָחֶם מִשְׁנֶה. כְּשִׁמְדָּדוּ אֵת לְקִיטָתָם בְּאֶהְלִיהֶם,
 מִצָּאוּ כְּפָלִים, שְׁנֵי הָעֶמֶר לָאֶחָד. וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה:
 לָחֶם מְשׁוּנָּה, אוֹתוֹ הַיּוֹם נִשְׁתַּנָּה לְשַׁבַּח בְּרִיחוֹ
 וְטַעֲמוֹ. (מְכִילֶתָא) (שָׁאֵם לְהַגִּיד שְׁשִׁנִּים הָיוּ, וְהָלֹא
 כְּתִיב שְׁנֵי הָעֶמֶר לָאֶחָד? אֲלֵא מִשְׁנֶה בְּטַעַם וְרִיחַ):

לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֶהוּ בַשָּׂדֶה כִּסִּי׃ כו שֵׁשֶׁת
יָמִים תִּלְקָטֶהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שִׁבַּת לֹא
יִהְיֶה־בּוֹ כִּסִּי׃ כז וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן־
הָעֵם לִלְקָט וְלֹא מִצְאוּ׃ כח וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה עַד־אָנָּה מֵאַנְתֶּם לְשָׁמֹר מִצְוֹתַי
וְתוֹרֹתַי כִּסִּי׃ כט רְאוּ כִי־יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשִּׁבַּת
עַל־כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים
שְׁבוּ ׀ אִישׁ תַּחֲתִיו אֶל־יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כִּסִּי׃ ל וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי׃ לא וַיִּקְרְאוּ בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׁמוֹ מִן
וְהוּא כְּזָרַע גֵּד לָכֵן וַיִּשְׁבְּתוּ בְּצַפִּיחַת
בְּדָבָשׁ כִּסִּי׃ לב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה מִלֹּא הָעֹמֵר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת
לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן ׀ יֵרְאוּ אֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר
הֵאֱכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם

אֶכְלוּהִי יוֹמָא דִּין אָרִי שְׁבַתָּא
יוֹמָא דִּין קָדָם יִי יוֹמָא דִּין לֹא
תִשְׁכַּחַנָּה בְּחֻקָּלָא׃ כו שְׁתָּא יוֹמִין
תִּלְקָטְנָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבַתָּא
לֹא יְהִי בָּהּ׃ כז וַהֲוָה בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה נִפְקוּ מִן עֲמָא לְמִלְקָט
וְלֹא אִשְׁכַּחוּ׃ כח וַאֲמַר יִי לְמֹשֶׁה
עַד אֵימְתִי אַתּוֹן מְסַרְבִּין לְמִטְר
פְּקוּדֵי וְאוֹרֵיתִי׃ כט חֲזוּ אָרִי יִי
יְהִי לְכוֹן שְׁבַתָּא עַל כֵּן הוּא יְהִי
לְכוֹן בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לֶחֶם תְּרִין
יוֹמִין תִּיבּוּ אָנֹשׁ תַּחֲתוֹהִי לֹא
יִפּוֹק אָנֹשׁ מֵאַתְרָה בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה׃ ל וְנַחוּ עֲמָא בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה׃ לא וקְרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל
יְת שְׁמָה מִן וְהוּא כְּבַר זָרַע גֵּדָא
חֲזוּ וַיִּשְׁבְּתוּ בְּצַפִּיחַת בְּדָבָשׁ׃
לב וַאֲמַר מֹשֶׁה דִּין פְּתַגְמָא דִּי
פְּקִיד יִי מְלִי עֲמָרָא מִנָּה לְמִטְרָא
לְדַרְיִכוֹן בְּדִיל דִּיחֲזוֹן יְת לְחֻמָּא
דִּי אוֹכְלִית יִתְכוֹן בְּמִדְבָּרָא
בְּאַפְקוּתִי יִתְכוֹן מֵאַרְעָא

רש"י

אֶלָּא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְעָקְרוּ שֶׁל מִקְרָא עַל לִוְקָטִי
הַמֵּן נֶאֱמַר: תוֹרָה ל (לֹא) וְהוּא כְּזָרַע גֵּד לָכֵן. עֲשֹׁב
שְׁשֹׁמוֹ קוֹלֵינְדֵר׃ וְזָרַע שְׁלוֹ עָגַל וְאֵינוֹ לָכֵן, וְהַמֵּן
הָיָה לָכֵן וְאֵינוֹ נִמְשָׁל לְזָרַע גֵּד, אֶלָּא לְעִנְיָן הָעֵגוּל,
כְּזָרַע גֵּד הָיָה וְהוּא לָכֵן: כְּצַפִּיחַת. בְּצֶק שְׁמִטְגִּין
אוֹתוֹ בְּדָבָשׁ וְקוֹרִין לוֹ אֶסְקְרִיטוֹן בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה,
וְהוּא תִּרְגוּם שֶׁל אוֹנְקֵלוֹס: (לִב) לְמִשְׁמֶרֶת.
לְגִנְיָה: לְדֹרֹתֵיכֶם. בִּימֵי יִרְמְיָהוּ כִּשְׁהִיָּה יִרְמְיָהוּ
מוֹכִיחֶם: "לֵמָּה אֵין אַתָּם עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה"? וְהֵם
אוֹמְרִים: נִנִּיחַ מִלְּאַכְתָּנוּ וְנַעֲסֵק בַּתּוֹרָה, מִהֵיכָן
נִתְפָּרְנֵס? הוֹצִיא לָהֶם צִנְצֻנַת הַמֵּן, אָמַר לָהֶם:
"אַתָּם, רְאוּ דָבָר ה'". 'שְׁמַעוּ' לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא 'רְאוּ',
בְּזֶה נִתְפָּרְנֵסוּ אֲבוֹתֵיכֶם. הִרְבֵּה שְׁלוּחִין יֵשׁ לוֹ

אָמַר לָהֶם: הַיּוֹם לֹא תִמְצָאוּהוּ. מֵה תִלְמוּד וְהוּא. מֵה תִלְמוּד לִוְמֹר
הַיּוֹם? "הַיּוֹם לֹא תִמְצָאוּהוּ", אֲבָל מִחֵר תִּמְצָאוּהוּ:
(כו) וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שִׁבַּת. שְׁבַת הוּא, הַמֵּן לֹא
יְהִיָּה בּוֹ, וְלֹא בָּא הַכְּתוּב אֶלָּא לְרִבּוּת יוֹם הַכְּפּוּרִים
וְיָמִים טוֹבִים (מְכִילֵתָא): תוֹרָה כז (כח) עַד אָנָּה
מֵאַנְתֶּם. מִשְׁל הַדִּיּוּט הוּא: בְּהִדִּי הוֹצֵא לְקִי כְּרָבָא,
עַל יְדֵי הַרְשָׁעִים, מִתְּגַנֵּן הַפְּשָׁרִין (ב"ק צב):
(כט) רְאוּ. בְּעִינֵיכֶם כִּי ה' בְּכִבּוּדוֹ מְזַהֵר אֶתְכֶם
עַל הַשִּׁבַּת, שְׁהָרִי גֵס נַעֲשֶׂה בְּכָל עָרֵב שְׁבַת לְתַת
לָכֶם לֶחֶם יוֹמִים: שְׁבוּ אִישׁ תַּחֲתִיו. מִכָּאן סִמְכוֹ
חֻקִּים ד' אֲמוֹת לִיּוֹצֵא חוּץ לַתְּחוּם, ג' לְגוֹפּוֹ וְא'
לְפִשׁוּט יָדִים וְרַגְלִים: אֶל־יֵצֵא וְגו'. אֵלוּ אֲלָפִים
אֲמָה שֶׁל תְּחוּם שְׁבַת. וְלֹא בְּמִפְרָשׁ, שְׂאִין תְּחוּמִין

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^{כס"ז} לֵאמֹר מֹשֶׁה אֶל־אֶהְרֹן
 קַח צִנְצָנֹת אֶחָת וְתֵן־שָׁמָּה מִלֹּא־הָעֹמֶר מִן
 וְהֵנַח אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמֶרֶת
 לְדֹרֹתֵיכֶם: ^{כס"ז} לֵאשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 וַיִּנְיַחְהוּ אֶהְרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת לְמִשְׁמֶרֶת: ^ל לֵה וּבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַפֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־
 בָּאָם אֶל־אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת אֶת־הַפֶּן אָכְלוּ עַד־
 בָּאָם אֶל־קֶצֶה אֶרֶץ כְּנָעַן: ^{כס"ז} לוֹ וְהָעֹמֶר
 עֲשִׂרִית הָאִיפָה הוּא: ^{כס"ז} פ שְׁבִיעִי יז א וַיִּסְעוּ
 כָּל־עַדֹּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר־סִין לְמִסְעֵיהֶם
 עַל־פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרִפְיִדִים וַאֲיִן מִיָּם לַשְּׂתֵת
 הָעַם: ^כ וַיִּרְבַּ הָעַם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּלָנוּ
 מִיָּם וְנִשְׁתָּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מִה־תִּרְיֹבוּן
 עִמָּדִי מִה־תִּנְסֹן אֶת־יְהוָה: ^{כס"ז} ג וַיִּצְמָא שָׁם
 הָעַם לַמַּיִם וַיִּלֶּן הָעַם עַל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָמָּה
 זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת־בְּנֵי

דְּמִצְרַיִם: ^{לג} וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאֶהְרֹן
 סֵב צְלוּחִית חֲדָא וְהֵב תַּמָּן מְלִי
 עֲמָרָא מִן וַאֲצַנַע יְתָה קָדָם יי
 לְמִטְרַת לְדִרְיָכוֹן: ^{לד} כְּמָא דִּי
 פְקִיד יי לְמֹשֶׁה וַאֲצַנַע אֶהְרֹן
 קָדָם סְהֻדוּתָא לְמִטְרָא: ^{לה} וּבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ יָת מִנָּא אַרְבָּעִין
 שָׁנִין עַד דְּמִיתִיהוֹן לְאַרְעָא
 יְתִבְתָּא יָת מִנָּא אָכְלוּ עַד דָּאֲתוּ
 לְסִיפֵי אַרְעָא דְכְנָעַן: ^{לו} וְעֲמָרָא
 חֲדָא מִן עֲסָרָא בִּתְלָת סָאִין הוּא:
 א וּנְטָלוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 מִמִּדְבָּרָא דְסִין לְמִטְלָנִיהוֹן עַל
 מִימָרָא דְיִי וּשְׁרוּ בְּרִפְיִדִים וְלִית
 מִיָּא לְמִשְׁתִּי עֲמָא: ^כ ב וּנְצָא עֲמָא
 עִם מֹשֶׁה וַאֲמָרוּ הִבּוּ לָנָא מִיָּא
 וְנִשְׁתִּי וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה מָה אַתּוֹן
 נִצָּן עִמִּי מָה מִנְסֹן אַתּוֹן קָדָם יי:
 ג וַאֲחִי תַמָּן עֲמָא לְמִיָּא וְאַתְרַעַם
 עֲמָא עַל מֹשֶׁה וַאֲמַר לְמָא דְנָן
 אִסְקִתְנָא מִמִּצְרַיִם לְקִטְלָא יְתִי
 וְיָת בְּנֵי וְיָת בְּעִירִי בְּצַחוּתָא:

רע"ז

הִירְדֵּן, וְתִרְגּוּם שֶׁל נוֹשֶׁבֶת, יְתִבְתָּא, רָצָה לוֹמַר:
 מִיִּשְׁבֶּת. רש"י יִשָּׁן: אֶל־קֶצֶה אֶרֶץ כְּנָעַן. בִּתְחִלַּת
 הַגְּבוּל קָדָם שְׁעָבְרוּ אֶת הִירְדֵּן, וְהוּא עָרְבוּת מוֹאָב.
 נִמְצָאוּ מִכְחִישִׁין זֶה אֶת זֶה? אֵלָּא בְּעָרְבוּת מוֹאָב,
 כְּשֶׁמֶת מֹשֶׁה בָּדַד בְּאֶדְרַפְסָא הֵמֶן מְלִירָד, וְנִסְתַּפְקוּ
 מִמֶּן שְׁלֵקֻטוּ בּוֹ בַּיּוֹם עַד שֶׁהִקְרִיבוּ הָעֹמֶר בְּשִׁשָּׁה
 עָשָׂר בְּנִיסָן, שְׁנָאֵמַר (יהושע ה): "וַיֹּאכְלוּ מִעֲבוּר
 הָאֶרֶץ מִמִּחֶרֶת הַפֶּסַח": (לו) עֲשִׂרִית הָאִיפָה.
 הָאִיפָה שֶׁלֹּש סָאִין, וְהַסָּאָה ו' קִבִּין, וְהַקֵּב ד' לֹוגִין,
 וְהַלֹּג שִׁשָּׁה בִּיצִים, נִמְצָא עֲשִׂרִית הָאִיפָה, מ"ג
 בִּיצִים וְחֲמִשׁ בִּיצָה, וְהוּא שְׁעוֹר לַחֲלָה וְלִמְנַחוּת:
 תוֹרָה א (ב) מִה תִּנְסֹן. לוֹמַר הָיִכֵּל לָתֵת מִיָּם

לְמִקּוּם לְהַכִּין מִזֹּון לִירָאִיו: (לג) צִנְצָנֹת. צְלוּחִית
 שֶׁל חֶרֶס, כְּתִרְגּוּמוֹ: וְהֵנַח אֹתוֹ לִפְנֵי ה'. לִפְנֵי
 הָאֶרֶץ, וְלֹא נִאָּמַר מִקְרָא זֶה עַד שֶׁנִּבְנְה אֶהֱל מוֹעֵד,
 אֵלָּא שְׁנִכְתַּב כָּאֵן בְּפִרְשֵׁת הֵמֶן: תוֹרָה לֵד
 (לה) אַרְבָּעִים שָׁנָה. וְהֵלָּא חֶסֶר ל' יוֹם, שְׁהָרִי
 בְּט"ו בְּאִזְרֵי יָרֵד לָהֶם הֵמֶן תַּחֲלָה וּבְט"ו בְּנִיסָן פֶּסַח,
 שְׁנָאֵמַר: (יהושע ה) "וַיִּשְׁבֹּת הֵמֶן מִמִּחֶרֶת"? אֵלָּא
 מִגִּיד שֶׁהָעוֹגוֹת שֶׁהוֹצִיאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, טַעְמוֹ
 בָּהֶם טַעַם מִן: אֵל אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת. לְאַחַר שְׁעָבְרוּ אֶת
 הִירְדֵּן. (קִידוּשִׁין לח) (סְפָרִים אַחֲרִים: שְׁאוּתָה
 שְׁבַעֲבַר הִירְדֵּן, מִיִּשְׁבֶּת וְטוֹבָה, שְׁנָאֵמַר: (דְּבָרִים ג)
 "אֲעַבְרָה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת הָאֶרֶץ הַטוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר

ד וצלי משה קדם יי למימר מה
אעבד לעמא הדין עוד ועיר פון
וירגמני: ה ואמר יי למשה עבר
קדם עמא ודבר עמך מסבי
ישראל וחסרף די מחיתא בה ית
נהרא סב בידך ותיזיל: ו ה
אנא קאם קדמך תמן על טגרא
בחורב ותמחי בטגרא ויפקון
מנה מיא וישתי עמא ועבד פן
משה לעיני סבי ישראל: ז וקרא
שמא דאתרא נסיתא ומצותא על
דנצו בני ישראל ועל דנסיאו
קדם יי למימר האית שכתתא דיי
בינא אם לא: ח ואתא עמלק
ואגח קרבא עם ישראל ברפידם:
ט ואמר משה ליהושע בחר לנא
גבריא ופוק אגח קרבא בעמלק
מחר אנא קאם על ריש רמתא

ואת־מִקְנִי בַצֹּמָא: ד וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
לֵאמֹר מָה אֶעֱשֶׂה לָעַם הַזֶּה עוֹד מַעַט
וּסְקַלְנִי כִסִּי: ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי
הָעָם וְקַח אִתְּךָ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטֶּיף אֲשֶׁר
הִכִּיתָ בּוֹ אֶת־הַיָּאֹר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ כִסִּי:
ו הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם | עַל־הַצּוּר בְּחֹרֵב
וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וַיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם
וַיַּעַשׂ בֶּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל כִסִּי: ז וַיִּקְרָא
שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמְרִיבָה עַל־רִיב | בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְעַל נַפְתָּם אֶת־יְהוָה לֵאמֹר הִישׁ
יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם־אֵין: פ ה וַיָּבֹא עֲמֶלֶק וַיִּלָּחֶם
עִם־יִשְׂרָאֵל בְּרַפִּידִם כִסִּי: ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־

רש"י

היכן אני. משל לאדם שהרפיב בנו על כתפו ויצא
לדרך. הנה אותו הבן רואה חפץ ואומר: אבא, טל
חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שניה וכן
שלישית. פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הבן:
'ראית את אבא? אמר לו אבי: 'אינך יודע היכן
אני?' השליכו מעליו וקא הפלכו ונשכו: (ט) בחר
לנו. לי ולך, השוהו לו, מפאן אמרו חכמים: "יהי
כבוד תלמידך חביב עליך כשלך". ו"כבוד תלמידך
כמוך רבך", מנין? שנאמר: (במדבר יב) "ויאמר
אהרן אל משה בי אדני" והלא אהרן גדול מאחיו
היה ועושה את חברו כרבו. "ומורא רבך כמוך
שמים", מנין? שנאמר: (שם יא) "אדני משה
כלאם". כלם מן העולם, חביבין הם כללה. המורדים
בך כאלו מרדו בהקדוש ברוך הוא: וצא הלחם.
צא מן הענן והלחם בו (מכילתא): מחר. בעת
המלחמה אנכי נצב: בחר לנו אנשים. גבורים
ויראי חטא שתהא זכותן מסייעתן. דבר אחר: בחר
לנו אנשים, שיודעין לבטל כשפים, לפי שבני

בארץ ציה? תורה ג (ד) עוד מעט. אם אמתין
עוד מעט, וסקלני: (ה) עבר לפני העם. וראה
אם יסקלוד, למה הוצאת לעז על בני? וקח אתך
מזקני ישראל. לעדות, שיראו שעל ידך המים
יוצאים מן הצור, ולא יאמרו: 'מענינות היו שם
מימי קדם': ומטף אשר הכית בו את־היאר. מה
תלמוד לומר "אשר הכית בו את־היאר"? אלא
שהיו ישראל אומרים על המטה שאינו מוכן אלא
לפרענות: בו לקה פרעה ומצרים כמה מכות
במצרים ועל הים, לכה נאמר: "אשר הכית בו
את־היאר", יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן:
(ו) והכית בצור. על הצור לא נאמר, אלא בצור.
מפאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמו
סנפרינון והצור נבקע מפניו: תורה ז (ח) ויבא
עמלק וגו'. סמך פרשה זו למקרא זה, לומר:
"תמיד אני ביניכם ומזמן לכל צרכיכם ואתם
אומרים "היש ה' בקרבנו אם אין"? חייכם,
שהכלב בא ונושף אתכם ואתם צועקים אלי ותדעו

יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר-לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הַלֶּחֶם בַּעֲמֶלֶק
 מִחֹר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל-רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמִטָּה
 הָאֱלֹהִים בְּיָדִי רַש"י: וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר
 אָמַר-לוֹ מֹשֶׁה לְהַלָּחֵם בַּעֲמֶלֶק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן
 וְחֹר עָלוּ רֹאשׁ הַגִּבְעָה רַש"י: יֵא וְהָיָה כַּאֲשֶׁר
 יֵרִים מֹשֶׁה יְדֹ וְגִבְרִי יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יֵנִיחַ יְדֹ
 וְגִבְרִי עַמֶּלֶק רַש"י: יב וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִים וַיִּקְחוּ
 אֲבָן וַיִּשְׁמֹו תַּחֲתָיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאֶהְרֹן וְחֹר
 תָּמְכוּ בְיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יְדֵיו
 אֲמוֹנָה עַד-בֹּא הַשָּׁמֶשׁ רַש"י: יג וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ
 אֶת-עַמֶּלֶק וְאֶת-עַמּוֹ לְפִי-חֶרֶב רַש"י: פ מִפְּטִיר
 יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכְרוֹן
 בַּסֵּפֶר וְשִׁים בְּאָזְנִי יְהוֹשֻׁעַ כִּי-מָחָה אֶמָּחֶה
 אֶת-זִכְרִי* זָכַר עַמֶּלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם רַש"י: טו וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא

וְחֶטְרָא דַּאֲתַעְבִּידוּ בֵּה נִסִּין מִן
 קָדָם יי בִּידִי: י וַעֲבַד יְהוֹשֻׁעַ
 כְּמֹא דְאָמַר לֵה מֹשֶׁה לְאַגָּחָא
 קָרְבָא בַּעֲמֶלֶק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹר
 סָלִיקוּ לְרִישׁ רַמְתָּא: יא וְהָיָה כַּד
 יֵרִים מֹשֶׁה יְדוּהִי וּמִתְגַּבְּרִין דְּבֵית
 יִשְׂרָאֵל וְכַד מִנַּח יְדוּהִי וּמִתְגַּבְּרִין
 דְּבֵית עַמֶּלֶק: יב וַיְדִי מֹשֶׁה וַיִּקְרָא
 וַיִּסְיֻכוּ אֲבָנָא וַשְׁוִיָּאוּ תַּחֲתוֹתָהּ
 וַיִּתֵּב עָלֶיהָ וְאֶהְרֹן וְחֹר סַעֲדִין
 בִּידוּהִי מִכָּא חַד וּמִכָּא חַד וְהוּהָ
 יְדוּהִי פָרִיסָן בַּצֵּלוֹ עַד דְּעַל
 שְׁמֵשָׁא: יג וַתִּפֹּר יְהוֹשֻׁעַ זֵת
 עַמֶּלֶק וְזֵת עַמּוֹ לְפִתְגָם דְּחֶרֶב:
 יד וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה כְּתֹב דָּא
 דּוּכְרָנָא בַּסֵּפֶר וַשְׁוִיָּא קָדָם יְהוֹשֻׁעַ
 אֲרִי מִמָּחָה אֶמָּחִי זֵת דּוּכְרָנָא
 דַּעֲמֶלֶק מִתַּחַת שְׁמַיָּא: טו וַיִּבֶן
 מֹשֶׁה מִזְבֵּחָא וַיִּפְלַח עָלָיו קָדָם

* מִנְהַגֵּינוּ שְׂאוֹמְרִים פַּעֲמִיִּים מִילַת זָכַר. הָרָאוּנוּ זָכַר (בַּסְּגוּל) וּבִשְׁנֵי זָכַר (בַּצִּירָה).

רַש"י

נוֹצֵחִים, וְהַעֲמִיד לָהֶם מֹשֶׁה חֲמָה וְעָרַב אֶת
 הַשְּׁעוֹת: (יג) וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ. (תַּנְחוּמָא) חֲתַף
 רֹאשִׁי גְבוּרָיו וְלֹא הִשָּׁאִיר אֵלָא חֲלָשִׁים שְׂבָהֶם וְלֹא
 הִרְגָם כָּלָם. מִכָּאן אָנוּ לְמַדִּים שְׁעָשׂוּ עַל פִּי הַדְּבוּר
 שֶׁל שְׂכִינָה: (יד) כְּתֹב זֹאת זִכְרוֹן. שָׂבָא עַמֶּלֶק
 לְהַזְדַּוֵּג לְיִשְׂרָאֵל קָדָם לְכָל הָאֲמוֹת (מַכִּילֵתָא): וְשִׁים
 בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ. הַמְּכַנִּים אֶת יִשְׂרָאֵל לְאַרְצָא, שְׂיִצְיָה
 אֶת יִשְׂרָאֵל לְשֵׁלָם לוֹ אֶת גְּמוּלוֹ, כָּאֵן נִרְמָז לוֹ
 לְמֹשֶׁה שְׂיִהוֹשֻׁעַ מְכַנִּים אֶת יִשְׂרָאֵל לְאַרְצָא: כִּי מָחָה
 אֶמָּחֶה. לְכַף אֲנִי מִזְהִירָךְ כֵּן, כִּי חֲפֹץ אֲנִי לְמַחֲוֹתוֹ:
 (טו) וַיִּקְרָא שְׁמוֹ. שֶׁל מִזְבֵּחַ: ה' נָסִי. הַקְדוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה לָנוּ כָּאֵן גַּם גְּדוּל. לֹא שֶׁהַמִּזְבֵּחַ
 קְרוִי ה', אֵלָא הַמִּזְבֵּחַ שְׁמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ זֹכֶר אֶת הַנֶּסֶם

עַמֶּלֶק מְכַשְׁפִּים הָיוּ: (י) וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹר.
 מִכָּאן לְתַעֲנִית שְׁעָרִיכִים שְׁלֹשָׁה לְעַבֵּר לִפְנֵי הַתֵּבָה,
 שְׂבַתְעָנִית הָיוּ שְׁרוּיִים: חֹר. בְּנָה שֶׁל מְרִים הָיָה
 וְכָלֵב בַּעֲלָה: (יא) כַּאֲשֶׁר יֵרִים מֹשֶׁה יְדֹ. "וְכִי
 יְדִיו שֶׁל מֹשֶׁה נּוֹצְחוֹת הָיוּ בַּמִּלְחָמָה וְכוּ'?"
 כְּדָאִיתָא בְּר"ה: (יב) וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִים. בְּשִׁבִּיל
 שְׂנֹתְעָצֵל בְּמַצֹּה וּמִנָּה אַחֵר תַּחֲתָיו, נִתְיָקְרוּ יְדָיו:
 וַיִּקְחוּ. אֶהְרֹן וְחֹר: אָבָן וַיִּשְׁמֹו תַּחֲתָיו. וְלֹא יֵשֶׁב
 לוֹ עַל כֶּר וְכֶסֶת. אָמַר: 'יִשְׂרָאֵל שְׁרוּיִין בַּצֵּעַר, אִף
 אֲנִי אֶהְיָה עִמָּהֶם בַּצֵּעַר: וַיְהִי יְדֵיו אֲמוֹנָה. וַיְהִי
 מֹשֶׁה יְדֵיו בְּאֲמוֹנָה פְּרוּשׁוֹת הַשָּׁמַיִם בְּתַפְלָה נֶאֱמָנָה
 וּנְכוֹנָה: עַד-בֹּא הַשָּׁמֶשׁ. שְׁהִיו עַמֶּלֶקִים מַחֲשָׁבִין
 אֶת הַשְּׁעוֹת בְּאִיצְטְרוּלוֹגְיָא"ה בְּאִיזוֹ שְׁעָה הֵם

שְׁמוֹ יְהוָה | נָסִי כָסִי: טו וַיֹּאמֶר כִּי־יָד עַל־כַּס
יְה מִלְחָמָה לִיהוָה בַּעֲמָלֶק מִדֶּר דֶּר: כס"י: פפפ

ק"ו פסוקים, י"ד אמונ"ה סימן. סנא"ה סימן.

יְי דַעְבֵּד לָה נָסִין: טו וַאֲמַר
בְּשִׁבּוּעָה אֲמִירָא דָא מִן קָדָם
דְּחִילָא דְשִׁכְנָתָה עַל פְּרָסִי יְקָרָה
דַּעְתִּיד דְּאִתְגַּח קָרָבָא קָדָם יְי
בְּדִבִּית עַמְלָק לְשִׁצִּיּוֹתָהוֹן מִדְּרִי
עַלְמָא: פ פ פ

רש"י

שְׁעֶשֶׂה הַמָּקוֹם. ה' הוא נִס שְׁלָנוּ: (טו) וַיֹּאמֶר. מֹשֶׁה: כִּי־יָד עַל־כַּס יְה. יְדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוא הוֹרָמָה לִישָׁבֵע בְּכֶסֶד, לְהִיּוֹת לוֹ מִלְחָמָה
וְאִיכָּה בַּעֲמָלֶק עוֹלָמִית. וְמָהוּ כָס וְלֹא נֶאֱמַר כֶּסֶד,
וְאִיךָ הַשֵּׁם נִחְלַק לְחֻצֵּיו? נִשְׁפָּע הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוא
שְׂאִין שְׁמוֹ שָׁלֵם וְאִין כֶּסֶד שָׁלֵם עַד שְׂיִמְחָה
שְׁמוֹ שֶׁל עַמְלָק כָּלוּ. וְכִשְׂיִמְחָה שְׁמוֹ, יְהִיָּה הַשֵּׁם
שָׁלֵם וְהַכֶּסֶד שָׁלֵם, שְׁנֶאֱמַר: (תהלים ט) "הָאֱלֹהִים
תָּמּוּ חֲרָבוֹת לְנֶצַח" - זְהוּ עַמְלָק שְׁכָתוֹב בּוֹ:
(עמוס א) "וְעִבְרָתוֹ שְׁמָרָה נֶצַח". (תהלים שם)
וְעָרִים נִתְשַׁף אֶבֶד זָכָרָם הֵמָּה", מָהוּ אוֹמֵר
אֲחֵרִיו? "וְהָ לְעוֹלָם יִשָּׁב", הָרִי הַשֵּׁם שָׁלֵם,
"כּוֹנֵן לַמִּשְׁפָּט כֶּסֶד", הָרִי הַכֶּסֶד שָׁלֵם: חֲסִלָּה
פִּרְשֵׁת בִּשְׁלַח

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי
שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַחֲיִים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרִכִּי־נֶגַעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלֹם. אֲרֹךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ
עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יְי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתּוֹרָה, שִׁמְקוֹם הַתּוֹרָה יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים בְּתַחֲלִיל
שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפטרָה כמו הפרשָה שבספר תורה.

ברכת ההפטרָה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָה:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרָה כמו הפרשָה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרָה כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרָה ושומעין הברכות
מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזכר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוֹקֵן, חֶלֶק ב סִימָן רפד סעיף יא

הפטרָה לפרשת בשלח בשופמים פרק ד ה

ד - וּדְבוּרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אִשָּׁת לַפִּידוֹת הִיא שִׁפְטָה אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּעֵת הַהִיא: ה' וְהִיא
יוֹשֶׁבֶת תַּחַת־אֹמֶר דְּבוּרָה בֵּין הָרָמָה וּבֵין בֵּית־אֵל בְּהָר אֶפְרַיִם וַיַּעֲלֶה אֱלֹהִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

לְמִשְׁפָּט: וַיִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרֶק בֶּן־אֲבִינֵעַם מִקֵּדֶשׁ נִפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא־צִוָּה | יְהוָה
 אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל לֵךְ וּמִשְׁכַּת בְּהַר תְּבוֹר וּלְקַחְתָּ עִמָּךְ עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי נִפְתָּלִי וּמִבְּנֵי
 זְבֻלֹן: וּמִשְׁכַּתִּי אֵלֶיךָ אֶל־נַחַל קִישׁוֹן אֶת־סִיסְרָא שֹׂר־צַבָּא יָבִין וְאֶת־דַּרְכּוֹ וְאֶת־הַמּוֹנֵה
 וּנְתַתִּיהוּ בְיָדְךָ: ה וַיֹּאמֶר אֵלָיָה בָּרֶק אִם־תִּלְכִּי עִמִּי וְהִלַּכְתִּי וְאִם־לֹא תִלְכִּי עִמִּי לֹא אֵלֶיךָ:
 ט וַתֹּאמֶר הֲלֹךְ אֵלֶיךָ עִמָּךְ אָפֶם כִּי לֹא תִהְיֶה תַּפְאֲרָתְךָ עַל־הַדָּרָךְ אֲשֶׁר אַתָּה הוֹלֵךְ כִּי
 בִּיד־אִשָּׁה יִמָּכַר יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וַתִּקֶּם דְּבוּרָה וַתֵּלֶךְ עִם־בָּרֶק קֹדֶשָׁה: י וַיַּזְעֶק בָּרֶק
 אֶת־זְבוּלָן וְאֶת־נִפְתָּלִי קֹדֶשָׁה וַיַּעַל בְּרַגְלָיו עֲשֶׂרֶת אֲלָפִי אִישׁ וַתַּעַל עִמּוֹ דְּבוּרָה: יא וַחֲבֵר
 הַקִּינִי נִפְרָד מִקֶּזֶן מִבְּנֵי חֲבַב חֵתֵן מִשָּׁה וַיֵּט אֹהֶלוֹ עַד־אֲלוֹן בְּצַעֲנָנִים אֲשֶׁר אֶת־קֹדֶשׁ:
 יב וַיִּגְדּוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָרֶק בֶּן־אֲבִינֵעַם הֶרֶת־תְּבוֹר: יג וַיַּזְעֶק סִיסְרָא אֶת־כָּל־דַּרְכּוֹ תִּשְׁעַ
 מֵאוֹת רֶכֶב בָּרָזַל וְאֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִחֲרֹשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל־נַחַל קִישׁוֹן: יד וַתֹּאמֶר
 דְּבוּרָה אֶל־בָּרֶק קוּם כִּי זֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא בְיָדְךָ הֲלֹא יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ
 וַיִּירַד בָּרֶק מִהַר תְּבוֹר וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו: טו וַיֵּהָם יְהוָה אֶת־סִיסְרָא
 וְאֶת־כָּל־הָרֶכֶב וְאֶת־כָּל־הַמִּחְנֶה לְפִי־חֶרֶב לְפָנֵי בָרֶק וַיִּירַד סִיסְרָא מֵעַל הַמָּרְכָבָה וַיִּנֶּם
 בְּרַגְלָיו: טז וּבָרֶק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי הַמִּחְנֶה עַד חֲרֹשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל־מִחְנֶה סִיסְרָא
 לְפִי־חֶרֶב לֹא נִשְׁאָר עַד־אַחַד: יז וְסִיסְרָא נָם בְּרַגְלָיו אֶל־אֹהֶל יַעַל אִשֶּׁת חֶבֶר הַקִּינִי כִּי
 שְׁלוֹם בֵּין יָבִין מֶלֶךְ־חֲצֹר וּבֵין בֵּית חֶבֶר הַקִּינִי: יח וַתֵּצֵא יַעַל לִקְרֹאת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר
 אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנִי סוּרָה אֵלַי אֶל־תִּירָא וַיִּסֶּר אֵלָיָה הָאֹהֶלָה וַתִּכְסְּהוּ בְּשִׁמְכָה: יט וַיֹּאמֶר
 אֵלָיָה הֲשָׁקִינִי־נָא מַעֲט־מִים כִּי צָמְתִּי וַתַּפְתָּח אֶת־נְאוֹד הַחֲלָב וַתִּשְׁקֶהוּ וַתִּכְסְּהוּ: כ וַיֹּאמֶר
 אֵלָיָה עָמֹד פֶּתַח הָאֹהֶל וְהִיָּה אִם־אִישׁ יָבֹא וּשְׂאֵלְךָ וְאָמַר הִישַׁפָּה אִישׁ וְאָמַרְתָּ אֵין:
 כא וַתִּקַּח יַעַל אִשֶּׁת־חֶבֶר אֶת־יָתֵד הָאֹהֶל וַתִּשֶּׂם אֶת־הַמַּקְכֶּת בִּידָהּ וַתָּבֹא אֵלָיו בַּלָּאֵט
 וַתַּתְקַע אֶת־הַיָּתֵד בְּרִקְתּוֹ וַתִּצָּנַח בָּאָרֶץ וְהוּא־נִרְדָּם וַיַּעַף וַיָּמָת: כב וְהָיָה בָרֶק רָדַף
 אֶת־סִיסְרָא וַתֵּצֵא יַעַל לִקְרֹאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לֵךְ וְאַרְאֶךָ אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר־אַתָּה מִבְקֵשׁ וַיָּבֹא
 אֵלָיָה וְהָיָה סִיסְרָא נָפֵל מֵת וְהַיָּתֵד בְּרִקְתּוֹ: כג וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין
 מֶלֶךְ־כְּנָעַן לְפָנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: כד וַתֵּלֶךְ יָד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַלּוֹךְ וּקְשָׁה עַל יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן עַד
 אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן: ה א וַתֵּשֶׁר דְּבוּרָה וּבָרֶק בֶּן־אֲבִינֵעַם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:
 כ בַּפֶּרַע פָּרְעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהַתְּנָדָב עִם בָּרְכוּ יְהוָה: ג שְׁמְעוּ מַלְכִּים הָאֲזִינוּ רֹזְנִים אֲנֹכִי
 לַיהוָה אֲנֹכִי אֲשִׁירָה אֲזַמֵּר לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ד יְהוָה בָּצָאתְךָ מִשְׁעִיר בְּצַעֲדְךָ מִשְׁדָּה
 אֲדוֹם אֶרֶץ רַעֲשָׁה גַם־שָׁמַיִם נִמְּפוּ גַם־עֲבָיִם נִמְּפוּ מַיִם: ה הָרִים נִזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה זֶה סִינֵי

אַחֲרֵי לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אֶתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבֵת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתַשְׁמַח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וְיַגִּיל לָבָנוּ, עַל כְּסָאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אגרות קודש

ב"ה, י"ג שבט, תשט"ז
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ בעל מדות
מו"ה אברהם סענדר שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיי"א שבט והקודמים לו, בו מעורר בהנוגע לנוסח חב"ד באמירת כתר, אחרית
כבראשית ולא אחרית כראשית,

ויעויין בזה גם בשער הכולל שהוא עד"מ שכותב. ובמה שמסיים שירא הוא להכריע כנגד הנוסחא
אחרית כראשית, לפלא, כיון שהכריע כבר רבנו הזקן בעל התניא (פוסק בנסתר דתורה) - והשולחן ערוך
- (פוסק בנגלה דתורה), וכבר ידוע מאמר המשנה, חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים (נגעים סוף פרק
ט'). וכבר הועתק בבית רבי סיפור חסידים הראשונים בשם הצ"צ, שרבנו הזקן בעת בירור הנוסח בסידורו
היו לפניו ששים סידורים.

למותר מה שמתנצל על שכותב אלי בענינים כמו הנ"ל, כי הרי דבר משנה (שם) אם לקיים דברי
חכמים הן, ובכלל הקיום נכנס גם בירור ספיקות.

בברכה לאריכות ימים ושנים טובות ואין טוב אלא תורה והעוסק בה וכמבואר בכ"מ הדיוק
לעסוק ולא "ללמוד".

לוח זמנים לשבוע פרשת בשלח שירה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:31	6:34	8:39	8:39	9:11	9:12	10:05	10:05	17:17	17:12	17:42	17:37	16:56	17:52
חיפה (ח)	6:33	6:36	8:40	8:39	9:11	9:12	10:05	10:05	17:14	17:08	17:39	17:34	16:43	17:49
ירושלים (ח)	6:29	6:32	8:38	8:37	9:09	9:09	10:03	10:03	17:16	17:11	17:41	17:36	16:35	17:49
תל אביב (ח)	6:34	6:37	8:40	8:39	9:12	9:13	10:06	10:06	17:15	17:09	17:40	17:35	16:54	17:51
אוסטריה וינה (ח)	7:21	7:28	9:14	9:11	9:45	9:43	10:33	10:33	16:54	16:45	17:26	17:17	16:35	17:40
אוסטרליה מלבורן (ק)	6:27	6:21	9:22	9:26	9:54	9:58	11:07	11:10	20:38	20:43	21:06	21:11	20:21	21:19
אוקראינה אודסה (ח)	7:21	7:27	9:14	9:11	9:46	9:44	10:34	10:33	17:00	16:52	17:31	17:23	16:41	17:35
אוק. דנייפרוטרובסק (ח)	7:09	7:15	9:00	8:57	9:32	9:29	10:19	10:17	16:38	16:29	17:10	17:01	16:18	17:14
אוק. ז'יטומיר (ח)	7:40	7:48	9:28	9:25	10:01	9:58	10:46	10:45	16:57	16:47	17:30	17:21	16:37	17:34
אוקראינה קייב (ח)	7:32	7:40	9:21	9:18	9:53	9:50	10:39	10:37	16:50	16:40	17:23	17:14	16:31	17:27
אוקראינה דונייצק (ח)	6:56	7:02	8:48	8:45	9:20	9:17	10:07	10:05	16:29	16:20	17:00	16:52	16:09	17:04
איטליה מילאנו (ח)	7:44	7:50	9:38	9:36	10:11	10:08	10:59	10:58	17:30	17:21	18:00	17:52	17:10	18:14
אקוואדור קיטו (ח)	6:16	6:14	8:48	8:50	9:18	9:19	10:21	10:22	18:39	18:38	19:01	19:00	18:21	19:05
ארגנטינה ב. איירס (ח)	6:09	6:03	9:00	9:03	9:32	9:36	10:43	10:46	20:04	20:07	20:30	20:34	19:46	20:43
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	6:43	6:35	9:43	9:48	10:14	10:18	11:28	11:31	21:18	21:13	21:48	21:42	20:56	21:46
ארה"ב בולטימור (ח)	7:13	7:17	9:14	9:12	9:46	9:44	10:37	10:36	17:20	17:27	17:54	17:48	17:08	17:58
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	7:04	7:09	9:05	9:03	9:37	9:35	10:27	10:26	17:08	17:15	17:43	17:36	16:56	17:54
ארה"ב ג'רסי (ח)	7:05	7:10	9:05	9:03	9:37	9:35	10:28	10:27	17:07	17:14	17:42	17:35	16:55	17:54
ארה"ב דטרויט (ח)	7:44	7:49	9:43	9:41	10:15	10:13	11:05	11:04	17:40	17:48	18:16	18:09	17:29	18:28
ארה"ב היוסטן (ח)	7:09	7:12	9:19	9:18	9:51	9:50	10:45	10:45	17:55	18:00	18:25	18:20	17:41	18:34
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	6:47	6:51	8:54	8:53	9:26	9:25	10:19	10:19	17:19	17:25	17:51	17:45	17:06	18:01
ארה"ב מיאמי (ח)	7:03	7:05	9:15	9:14	9:47	9:47	10:42	10:42	18:01	18:05	18:29	18:25	17:47	18:39
ארה"ב ניו הייבן (ח)	7:03	7:08	9:01	8:59	9:34	9:32	10:24	10:23	17:00	17:08	17:36	17:29	16:48	17:49
ארה"ב שיקאגו (ח)	7:00	7:05	9:01	8:59	9:32	9:30	10:22	10:21	17:00	17:08	17:36	17:29	16:49	17:47
בוליביה לא פאס (ח)	6:11	6:07	8:55	8:57	9:24	9:26	10:31	10:33	19:22	19:21	19:45	19:43	19:03	19:47
בלגיה אנטוורפן (ח)	8:20	8:28	10:07	10:04	10:39	10:36	11:24	11:23	17:21	17:31	18:05	17:55	17:11	18:22
בלגיה בריסל (ח)	8:18	8:26	10:07	10:03	10:38	10:35	11:24	11:22	17:24	17:34	18:07	17:58	17:14	18:23
בלרוס ליובאוויטש (ח)	7:46	7:56	9:28	9:24	10:00	9:56	10:43	10:40	16:21	16:33	17:10	16:59	16:13	17:14
ברזיל ס.פאולו (ח)	5:39	5:35	8:23	8:26	8:55	8:57	10:03	10:05	19:02	19:00	19:24	19:26	18:42	19:31
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	5:26	5:22	8:10	8:13	8:41	8:44	9:49	9:51	18:48	18:46	19:09	19:11	18:28	19:16
בריטניה לונדון (ח)	7:38	7:46	9:26	9:22	9:57	9:54	10:42	10:40	16:39	16:50	17:24	17:14	16:30	17:40
בריטניה מנצ'סטר (ח)	7:54	8:03	9:38	9:34	10:10	10:06	10:54	10:52	16:40	16:51	17:27	17:16	16:31	17:44
גרמניה ברלין (ח)	7:48	7:57	9:34	9:30	10:06	10:02	10:50	10:48	16:41	16:52	17:26	17:16	16:32	17:30
גרמניה פרנקפורט (ח)	7:58	8:05	9:48	9:45	10:19	10:16	11:05	11:04	17:10	17:20	17:53	17:43	17:00	17:57
הודו בומביי (ח)	7:11	7:12	9:27	9:27	10:00	10:00	10:57	10:57	18:29	18:33	18:55	18:52	18:14	18:59
הודו פונה (ח)	7:05	7:06	9:22	9:22	9:54	9:54	10:52	10:52	18:27	18:31	18:54	18:50	18:12	18:58
הונגריה בודפשט (ח)	7:10	7:16	9:02	8:59	9:34	9:31	10:21	10:20	16:36	16:45	17:07	17:16	16:25	17:20
טורקיה איסטנבול (ח)	7:14	7:19	9:13	9:12	9:46	9:44	10:36	10:35	17:14	17:21	17:49	17:42	17:02	17:53
יוון אתונה (ח)	7:28	7:33	9:31	9:29	10:03	10:01	10:54	10:54	17:42	17:49	18:15	18:09	17:29	18:19
מולדובה קישינב (ח)	7:30	7:37	9:22	9:20	9:55	9:52	10:42	10:41	16:57	17:06	17:37	17:28	16:46	17:41

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	7:05	7:04	9:25	9:25	9:55	9:55	10:53	10:53	18:33	18:36	18:55	18:59	18:17	19:03
ניו זילנד קרייסטצ'רץ'(ח)	5:18	5:26	8:25	8:29	8:57	9:02	10:12	10:16	20:05	19:59	20:36	20:29	19:43	20:33
נפאל קטמנדו (ח)	6:48	6:46	8:59	8:59	9:30	9:29	10:25	10:25	17:44	17:49	18:08	18:13	17:30	18:17
סינגפור סינגפור (ח)	7:12	7:13	9:40	9:41	10:12	10:14	11:14	11:15	19:21	19:22	19:43	19:44	19:04	19:48
פולין ורשא (ח)	7:24	7:16	9:03	8:59	9:34	9:31	10:19	10:17	16:12	16:23	16:48	16:58	16:03	17:02
פרו לימה (ח)	5:57	6:00	8:34	8:36	9:07	9:09	10:11	10:13	18:43	18:43	19:05	19:05	18:25	19:09
צרפת ליון (ח)	8:07	8:01	9:56	9:54	10:28	10:26	11:16	11:15	17:39	17:47	18:09	18:17	17:28	18:31
צרפת פריז (ח)	8:27	8:20	10:11	10:08	10:43	10:40	11:29	11:28	17:39	17:49	18:12	18:21	17:29	18:35
קולומביה בוגוטה (ח)	6:03	6:04	8:34	8:35	9:04	9:05	10:05	10:06	18:14	18:16	18:36	18:37	17:57	18:41
קנדה טורונטו (ח)	7:38	7:32	9:30	9:28	10:02	10:00	10:51	10:50	17:22	17:30	17:51	17:59	17:10	18:11
קנדה מונטריאול (ח)	7:20	7:14	9:09	9:07	9:41	9:39	10:30	10:28	16:53	17:01	17:23	17:31	16:42	17:45
קפריסין לרנקה (ח)	6:48	6:45	8:48	8:47	9:21	9:20	10:13	10:13	17:07	17:13	17:33	17:39	16:54	17:43
רוסיה מוסקבה (ח)	8:32	8:22	10:04	10:00	10:35	10:30	11:17	11:15	16:52	17:04	17:30	17:42	16:44	17:59
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ח)	7:53	7:47	9:39	9:36	10:11	10:09	10:59	10:57	17:13	17:22	17:45	17:53	17:03	17:57
שווייץ ציריך (ח)	7:56	7:50	9:44	9:41	10:15	10:12	11:03	11:01	17:20	17:29	17:52	18:00	17:09	18:13
תאילנד בנגקוק (ח)	6:43	6:43	9:02	9:02	9:35	9:35	10:33	10:34	18:17	18:19	18:39	18:42	18:01	18:46

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
כל ליל שבת קודש ט"ו בו

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוָתוֹ וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומפל'פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרה (אולגה) בת תמר**

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il